

Ky publikim përkrahet financiarisht nga Unioni Evropian përmes projektit “*Transformimi i perceptimeve të konfliktit përmes rritjes së përfshirjes qytetare dhe të komuniteteve në Kosovë*”, dhe nga Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrës përmes projektit “*Avancimi procesit të pajtimit përmes qasjes përfshirëse dhe holistike ndaj ballafaqimit me të kaluarën në Kosovë*”, si dhe nga Ministria e Punëve të Jashtme e Mbretërisë së Bashkuar përmes Ambasadës së saj në Prishtinë përmes projektit “*Monitorimi i Gjykimeve të ndërlidhura me Krimet e Konfliktit në Kosovë dhe Përfshirja e Rinisë në Sektorin e Drejtësisë*”.

Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi ekskluzive e Fondit për të Drejtën Humanitare Kosovë dhe ai nuk pasqyron pikëpamjet e Unionit Evropian, Departamentit Federal të Punëve të Jashtme të Zvicrës dhe Ministrisë së Punëve të Jashtme të Mbretërisë së Bashkuar.

Ova publikacija je podržana od strane Evropske Unije preko projekta “*Transformacija sukobljenih percepcija kroz povećanje angažmana građana i zajednica na Kosovu*“, i od Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske preko projekata „*Unapređenje procesa pomirenja kroz inkluzivni i holistički pristup u suočavanju sa prošlošću na Kosovu*“, kao i od Ministarstva spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, preko ambasade u Prishtini preko projekta “*Praćenje suđenja za krivična dela koja su povezana sa konfliktom na Kosovu i uključivanje mladih u pravosudni sektor*”.

Isključivu odgovornost za sadržaj ove publikacije snosi Fond za humanitarno pravo Kosovo. Sadržaj ni na koji način ne izražava stavove Evropske unije, Saveznog ministarstva spoljnih poslova Švajcarske, niti Ministarstva spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva.

This publication is funded by European Union in Kosovo through the project “*Transforming conflicting perceptions through increased civic and community engagement in Kosovo*“, and Federal Department of Foreign Affairs of Switzerland through the project „*Enhancing the reconciliation process through inclusive and holistic approach to DwP in Kosovo*“ and the Foreign and Commonwealth Office through the British Embassy in Pristina through the project “*Monitoring Conflict Related Crime Trails in Kosovo and the Inclusion of the Youth in the Justice Sector*”.

The contents of this publication are the sole responsibility of the Humanitarian Law Center Kosovo and do not necessarily reflect the views of the European Union, Federal Department of Foreign Affairs of Switzerland or The Foreign and Commonwealth Office.

Funded by the
European Union

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Federal Department of Foreign Affairs FDFA

British Embassy
Pristina

Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë
Fond za humanitarno pravo Kosovo
Humanitarian Law Center Kosovo

FDHK RAPORTI PËR VITIN 2021

**DREJTËSIA
PËR VIKTIMAT
E LUFTËS
— KU KA
NGECUR?**

PËRMBAJTJA

Lista e akronimeve të përdorura	7
Përmbledhje	9
1. KRIMET E LUFTËS KUNDËR POPULLATËS CIVILE	21
1.1.Procedura paraprahe	23
1.1.1. Lënda: <i>Prokurori kundër Dushko Arsiqit</i>	23
1.1.2. Lënda: <i>Prokurori kundër Muhamet Alidemajt</i>	26
1.2. Procedura në shkallën e parë.....	30
1.2.1. Lënda: <i>Prokurori kundër Svetomir Baçeviqit</i>	30
1.2.2. Lënda: <i>Prokurori kundër Goran Stanishiçit</i>	37
1.2.3. Lënda: <i>Prokurori kundër Zoran Vukotiqit – Vukotiqi IV</i>	40
1.3. Rigjykimet.....	60
1.3.1. Lënda: <i>Prokurori kundër Remzi Shalës</i>	60
1.4. Procedura ankimore	69
1.4.1. Lënda: <i>Prokurori kundër Zoran Gjokiqit</i>	69
1.4.2. Lënda: <i>Prokurori kundër Zllatan Krstiqit dhe Destan Shabanajt</i>	89
1.5. Mjetet e jashtëzakonshme juridike	109
1.5.1. Lënda: <i>Prokurori kundër Nenad Arsiqit</i>	109
1.5.2. Lënda: <i>Prokurori kundër Darko Tasiqit</i>	123
2. LËNDËT TË NDËRLIDHURA ME KRIMET E LUFTËS DHE VEPRAVE PENALE ME PRAPAVIJË ETNIKE DHE POLITIKE.....	139
2.1. Procedura në shkallën e parë.....	141
2.1.1. Lënda: <i>Prokurori kundër Emrush Thaqit dhe Nexhib Shatrit</i>	141
2.1.2. Lënda: <i>Prokurori kundër Nedeljko Spasojeviqit dhe të tjerëve</i>	154
2.2. Mjetet e jashtëzakonshme juridike	162
2.2.1. Lënda: <i>Prokurori kundër Ivan Todosijeviqit</i>	162
Rekomandimet e raportit të FDHK për vitin 2021	186

Lista e akronimeve të përdorura

- DHKR** - Drejtoria për Hetimin e Krimeve të Rënda;
- EULEX** - Misioni i Bashkimit Evropian për Sundim të Ligjit në Kosovë;
- FDHK** - Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë;
- KFOR** - Forcat e sigurisë së Aleancës Veri atlantike (NATO), të cilët ndodhen në Kosovë që nga 12 qershori i vitit 1999;
- KGJK** - Këshilli Gjyqësor i Kosovës;
- KPPRK** - Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës, i cili ka hyrë në fuqi me datë 1 janar, 2013;
- KPRK** - Kodi Penal i Republikës së Kosovës, i cili ka hyrë në fuqi me datë 1 janar, 2013, si dhe kodi i cili ka hyrë në fuqi me datë 15 mars 2019;
- LP RSFJ** - Ligji Penal i Republikës Socialiste Federative Jugosllave, i cili ka hyrë në fuqi në vitin 1977. Me rregulloren 1999/24 të UNMIK-ut, e cila ka hyrë në fuqi me 12 dhjetor të vitit 1999. Sipas kësaj rregulloreje, “ligji i aplikueshëm në Kosovë do të jetë ai i cili ka qenë në fuqi me 22 mars të vitit 1989” apo ligjet të cilat ishin në fuqi para amendamentimit të Kushtetutës Jugosllave në atë vit;
- MPB** - Ministria e punëve të brendshme;
- NATO** - Organizata e traktatit të Atlantikut Verior;
- NJHKL** - Njësia për Hetimin e Krimeve të Luftës;
- OSBE** - Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë;
- PK** - Policia e Kosovës;
- PP** - Padia penale;
- PPS** - Padia penale e Prokurorisë Speciale;
- PSRK** - Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës;
- QKUK** - Qendra Klinike Universitare e Kosovës;
- TPNJ** - Tribunali Penal Ndërkombëtar për ish Jugosllavinë;
- UÇK** - Ushtria Çlirimtare e Kosovës;
- UNMIK** - Misioni i Kombeve të Bashkuara në Kosovë.

Përmbledhje

Në kuadër të projektit mbi Monitorimin e gjykimeve për krimet e luftës në Kosovë dhe veprat penale me prapavijë etnike dhe politike, Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë (FDHK) edhe gjatë vitit 2021 ka vazhduar që rregullisht të monitorojë dhe të analizojë gjykimet për krimet e luftës të kryera ndaj popullatës civile, të cilat janë zhvilluar para gjykatave në Kosovë. Projekti i monitorimit të gjykimeve është zhvilluar në vazhdimësi, me gjithë specifikat me të cilat karakterizohet viti 2021 për shkak të pandemisë me virusin Covid-19.

Krahas gjykimeve për krimet e luftës, FDHK gjatë vitit 2021 i ka përcjellë edhe procedurat penale në disa lëndë të caktuara, në të cilat aktakuzat në një mënyrë të caktuar janë të ndërlidhura me konfliktin e armatosur në Kosovë 1998-1999 ose me pasojat e këtij konflikti me prapavijë etnike dhe politike.

Falë monitorimit të rregullt të procedurave gjyqësore, të cilat janë zhvilluar gjatë vitit 2021, FDHK ka qenë në gjendje për të analizuar edhe dokumentacionin gjyqësor, që ka të bëjë me këto procedura gjyqësore e ndaj të cilave ka pasur qasje falë bashkëpunimit të mirë shumëvjeçar me Këshillin Gjyqësor të Kosovës (KGJK), të bazuar në memorandumimin mbi bashkëpunimin me këtë institucion. Qasja në dokumentacion të lëndëve, të cilat janë përcjellë gjatë vitit 2021, i ka mundësuar FDHK-së që të bëjë analizën profesionale të palëve të vëzhguara në procedurë dhe që, aty ku e ka konsideruar të domosdoshme dhe duke iu referuar dispozitave ligjore, të bëjë sugjerime eventuale, vërejtje dhe rekomandime ose, aty ku ka pasur vend për këtë, të shpreh lëndë, duke e pasur parasysh se bartësit e funksioneve të gjyqësorit në Kosovë në mesin e muajit qershor të vitit 2018 i kanë marrë kompetencat ekskluzive në hetimin dhe në procesimin e lëndëve me akuza për krimet e luftës.

Në bazë të analizave të bëra, në kuadër të raportimit të tij vjetor mbi gjykimet e monitoruara, FDHK ka përgatitur një varg rekomandimesh për tejkalimin e dobësive të vërejtura dhe për përparimin e punës së institucioneve të gjyqësorit, me qëllim të arritjes në të ardhmen të rezultateve sa më të mira në këtë fushë.

Aktivitetet në kuadër të projektit

Monitoruesit e FDHK në periudhën e raportimit (1 janar - 31 dhjetor të vitit 2021) i kanë monitoruar pesëdhjetë (50) seanca të trupave gjyquese të gjykatave themelore në tetë (8) lëndë lidhur me aktakuzat për veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

Po ashtu, gjatë periudhës së raportimit janë monitoruar edhe njëzetë (20) seanca që ndërlidhen me veprat penale me prapavijë politike apo etnike, në dy (2) lëndë.

Para trupave gjyquese, gjatë shqyrtimeve kryesore që ndërlidhen me veprat penale të krimeve të luftës, që janë zhvilluar gjatë vitit raportues, janë dëgjuar tridhjetë e gjashtë (36) dëshmitarë. Njëzet e nëntë (29) dëshmitarë janë dëgjuar sipas propozimit të prokurorisë, katër (4) sipas propozimit të të akuzuarve dhe të mbrojtësve të tyre, dhe tre (3) sipas detyrës zyrtare nga ana e gjykatës.

Kurse në rastet që janë të ndërlidhura me konfliktin e armatosur në Kosovë 1998-1999 ose me pasojat e këtij konflikti me prapavijë etnike dhe politike, para trupave gjyquese janë dëgjuar trembëdhjetë (13) dëshmitarë. Dymbëdhjetë (12) dëshmitarë janë dëgjuar sipas propozimit të prokurorisë dhe një (1) dëshmitarë sipas propozimit të të akuzuarve dhe mbrojtësve të tyre.

Me raportin e vitit 2021 janë përfshirë analizat e procedurave penale, të cilat në periudhën e raportimit janë zhvilluar para gjyqtarëve për procedurën paraprake ose trupave gjyquese para Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina, si dhe rigjykimet para trupit gjyques të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren^[1].

Pjesë përbërëse e raportit janë edhe analizat e procedurave dhe të vendimeve në lëndët në të cilat, lidhur me mjetet e rregullta apo mjetet e jashtëzakonshme juridike, kanë vendosur kolegjet ankimore të Departamentit Special të Gjykatës së Apelit të Kosovës apo edhe kolegjet pranë Gjykatës Supreme të Kosovës.

[1] Sipas Ligjit mbi Gjykatat, i cili ka hyrë në fuqi në datën 2 janar të vitit 2019, me nenin 13 është paraparë që Departamenti Special pranë Gjykatës Themelore, aso kohe i formuar, të jetë kompetent për të vepruar në lëndët lidhur me aktakuzat e PSRK, në të cilat, deri në hyrjen në fuqi të këtij ligji, nuk ka përfunduar procedura e vlerësimit të aktakuzës. Lëndët, në të cilat procedura e vlerësimit të aktakuzës nuk ka përfunduar, do të shqyrtohen nga ana e gjykatave kompetente (kryesisht sipas kompetencës territoriale) ose nga gjykatat, të cilat të parat e kanë filluar procedurën penale, deri në përfundimin e tyre në të gjitha fazat e procedurave.

Për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar ose akuzave se kanë kryer *krim të luftës kundër popullatës civile*, gjatë vitit 2021 kanë filluar ose në faza të ndryshme janë zhvilluar procedurat penale në njëmbëdhjetë (10) lëndë kundër tetë (8) serbëve dhe tre (3) shqiptarëve.

Lidhur me akuzat e tjera, të cilat kanë qenë të lidhura me krimet e luftës dhe kanë prapavijë politike ose etnike, në tri (3) lëndë kanë qenë të përfshirë dy (2) shqiptarë dhe shtatë (7) serb.

1. Procedurat penale lidhur me aktakuzat për krime të luftës

1.1. Procedura parapenale

Gjatë periudhës së raportimit, dy (2) persona janë arrestuar nën dyshimin e kryerjes së veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile*. Pas arrestimit, të dyshuarve iu është caktuar masa e paraburgimit. Deri në përfundim të vitit 2021, në lëndët: *Prokurori kundër Muhamet Alidemajt* dhe *Prokurori kundër Dushko Arsiqit* nuk është ngritur aktakuza. I dyshuari Alidemaj është arrestuar në datën 30 mars të vitit 2021, kurse i dyshuari Arsiq është arrestuar në datën 8 dhjetor të vitit 2021.

1.2. Procedura e vlerësimit të aktakuzës

Zyra e PSRK, në periudhën e raportimit e ka ngritur vetëm një (1) aktakuzë në drejtim të veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile* në lëndët *Prokurori kundër Svetomir Baçeviqit* me datën 9 nëntor të vitit 2021. Lidhur me këtë aktakuzë ka përfunduar procedura e vlerësimit të ligjshmërisë dhe bazueshmërisë së aktakuzës dhe është hapur shqyrtimi kryesor. I pandehuri Baçeviq ishte arrestuar në datën 22 dhjetor të vitit 2020.

1.3. Gjykimet e shkallës së parë

Monitoruesit e FDHK në periudhën e raportimit kanë vazhduar për t'i monitoruar shqyrtimet kryesore, të cilat gjatë vitit 2020 nuk kanë qenë të përfunduara si dhe ato të cilat janë të hapura gjatë vitit të raportimit. Gjatë vitit 2021, FDHK ka përcjellë zhvillimin e shqyrtimeve kryesore në pesë (5) lëndë.

Në lëndën *Prokurori kundër Zoran Gjokiqit*, para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština ka vazhduar shqyrtimi kryesor, gjatë periudhës së raportimit janë mbajtur dy (2) seanca dhe në datën 11 shkurt të vitit 2021 është bërë shpallja e aktgjykimit.

Në lëndën *Prokurori kundër Zllatan Krstiqit dhe Destan Shabanajt*, para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština ka vazhduar shqyrtimi kryesor, i cili ka filluar në vitin 2020. Gjatë periudhës së raportimit janë mbajtur gjashtë (6) seanca dhe në datën 23 mars të vitit 2021 është bërë shpallja e aktgjykimit.

Në lëndën *Prokurori kundër Zoran Vukotiqit (Vukotiq IV)*, para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština ka vazhduar shqyrtimi kryesor. Gjatë periudhës së raportimit ka filluar dhe ka përfunduar shqyrtimi kryesor në shkallën e parë, ku janë mbajtur shtatë (7) seanca gjyqësore. Në datën 5 korrik të vitit 2021 është shpallur aktgjykimi.

Në lëndën *Prokurori kundër Goran Stanishiqit*, para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština ka vazhduar shqyrtimi kryesor, i cili ka filluar në vitin 2020. Gjatë periudhës së raportimit janë mbajtur dymbëdhjetë (12) seanca dhe në datën 5 tetor të vitit 2021 është bërë shpallja e aktgjykimit.

Në lëndën *Prokurori kundër Svetomir Baçeviqit*, para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština ka filluar shqyrtimi kryesor. Gjatë periudhës së raportimit janë mbajtur dy (2) seanca të mundësisë së hetuesisë së veçantë dhe seanca fillestare.

1.4. Procedura lidhur me ankesat

Departamentit Special i Gjykatës së Apelit, në periudhën e raportimit ka vendosur në tri (3) lëndë pas ankesave të palëve në procedurë.

Në lëndën *Prokurori kundër Nenad Arsiqit*, duke vendosur lidhur me ankesën e PSRK-së, ankesën e të akuzuarit dhe ankesën e mbrojtësit të të akuzuarit kundër aktgjykimit të shkallës së parë, Gjykata e Apelit, në datën 25 maj të vitit 2021, ka nxjerrë aktgjykimin përmes të cilit i ka refuzuar si të pabazuara ankesat e palëve në procedurë dhe e ka vërtetuar aktgjykimin e shkallës së parë.

Në lëndën *Prokurori kundër Zoran Gjokiqit*, duke vendosur lidhur me ankesën e PSRK-së, ankesën e përfaqësuesit të palës së dëmtuar si dhe ankesën e mbrojtësit të të akuzuarit kundër aktgjykimit të shkallës së parë, Gjykata e Apelit në datën 12 tetor të vitit 2021, e ka nxjerrë aktgjykimin përmes të cilit i ka refuzuar si të pabazuara ankesat e palëve në procedurë dhe e ka vërtetuar aktgjykimin e shkallës së parë, kurse ankesa e përfaqësuesit të palës së dëmtuar është hedhur si e palejuar.

Në lëndën *Prokurori kundër Zllatan Krstiqit dhe Destan Shabanajt*, duke vendosur përkritazi me ankesën e PSRK-së, ankesën e përfaqësuesit të palës së dëmtuar, ankesën e të akuzuarit Krstiq dhe të mbrojtësit të tij, ankesën dhe përgjigjen në ankesë të të akuzuarit Shabanaj, si dhe ankesat e mbrojtësve të të akuzuarit Shabanaj, të paraqitura kundër aktgjykimit të shkallës së parë, Gjykata e Apelit në datën 8 nëntor të vitit 2021 i ka refuzuar si të pabazuara ankesat e palëve në procedurë, ndërsa aktgjykimin e shkallës së parë e ka vërtetuar, kurse ankesa e përfaqësuesit të palës së dëmtuar është hedhur poshtë si e palejuar.

Në lëndën *Prokurori kundër Zoran Vukotiqit (Vukotiq IV)*, kolegji i apelit në datën 21 dhjetor të vitit 2021 ka mbajtur seancën e apelit lidhur me ankesat e palëve në procedurë kundër aktgjykimit të shkallës së parë. Gjykata e Apelit deri në fund të vitit 2021, nuk ka nxjerr ndonjë vendim lidhur me ankesat e palëve në procedurë.

1.5. Rigjykimet

Para trupit gjykues të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren, në datën 24 qershor të vitit 2020 është hapur shqyrtimi kryesor i rigjykimit në lëndën *Prokurori kundër Remzi Shalës*.

Me aktgjykimin e Gjykatës Supreme të Kosovës të datës 2 mars të vitit 2020, procedura penale në lëndë është kthyer në rigjykim pas vendimit të plotfuqishëm. Gjykata Supreme në këtë lëndë ka vendosur lidhur me mjetin e jashtëzakonshëm juridik - kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë së të akuzuarit dhe mbrojtjes së tij.

Shqyrtimi kryesor nuk ka përfunduar deri në fund të periudhës së raportimit. Në periudhën e raportimit trupi gjykues ka mbajtur pesëmbëdhjetë (15) seanca, gjatë të cilave janë dëgjuar dhjetë (10) dëshmitarë, katër (4) prej këtyre dëshmitarë janë dëgjuar për herë të parë në këtë rast, pra nuk janë dëgjuar në gjykimin e shkallës së parë, para se lënda të kthehet në rigjykim.

1.6. Procedurat para Gjykatës Supreme të Kosovës

Gjykata Supreme e Kosovës, në periudhën e raportimit, ka vendosur lidhur me akuzat për krime të luftës në lëndët *Prokurori kundër Darko Tasiqit* dhe *Prokurori kundër Nenad Arsiqit*.

Gjykata Supreme e Kosovës, në lëndën *Prokurori kundër Darko Tasiqit* ka vendosur lidhur me kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë të parashtruar nga mbrojtësi i të dënuarit kundër aktgjykimit të Gjykatës së Apelit të Kosovës APS.nr.37/2020 të datës 30.11.2020. Gjykata Supreme me aktgjykim (Pml.nr.138/2021) të datës 5 maj

të vitit 2021 e ka refuzuar si të pabazuar kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë të parashtruar nga mbrojtësi i të dënuarit.

Në lëndën *Prokurori kundër Nenad Arsiqiti*, Gjykata Supreme e Kosovës ka vendosur lidhur me kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë të parashtruar nga mbrojtësi i të dënuarit kundër aktgjykimit të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina (PS. nr.55/2019) të datës 24 dhjetor të vitit 2020 dhe kundër aktgjykimit të Gjykatës së Apelit të Kosovës (APS.nr.11.2021) të datës 12 maj të vitit 2021. Gjykata Supreme me aktgjykimin (Pml.nr.280/2021) e datës 6 shtator të vitit 2021 e ka refuzuar si të pabazuar kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë të mbrojtësit të të dënuarit.

2. Procedurat në lëndët për akuzat që ndërlidhen me krimet e luftës dhe/ose ato që kanë prapavijë etnike ose politike

2.1. Gjykimet e shkallës së parë

Në lëndën *Prokurori kundër Nedeljko Spasojeviq dhe të tjerëve* para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina ka vazhduar shqyrtimi kryesor, gjatë periudhës së raportimit janë mbajtur shtatë (7) seanca dhe janë dëgjuar pesë (5) dëshmitarë të propozuar nga prokurori. Seanca e radhës në këtë rast ka vazhduar në datën 18 janar të vitit 2022 me dëgjimin e dëshmitarëve.

2.2. Procedura lidhur me ankesat

Në lëndën *Prokurori kundër Ivan Todosijeviqit*, duke vendosur lidhur me ankesën e mbrojtësit të të akuzuarit kundër aktgjykimit të shkallës së parë, Gjykata e Apelit e Kosovës - Departamenti Special, në datën 24 qershor të vitit 2021 e ka nxjerrë aktgjykimin përmes të cilit e ka refuzuar si të pa bazuar ankesën e mbrojtësit.

2.3. Rigjykimet

Para trupit gjykues të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina, në datën 16 mars të vitit 2020 është hapur shqyrtimi kryesor i rigjykimit në lëndën *Prokurori kundër Emrush Thaqit dhe Nexhib Shatrit*.

Me aktgjykimin e Gjykatës së Apelit të Kosovës të datës 30 tetor të vitit 2020, në lëndën *Prokurori kundër Emrush Thaqit dhe të tjerëve*, procedura penale është kthyer pjesërisht në rigjykim.

Shqyrtimi kryesor në rigjykim ka vazhduar kundër të pandehurve Emrush Thaqi dhe Nexhib Shatri dhe, deri në përfundim të periudhës së raportimit, nuk ka përf-

unduar. Në periudhën e raportimit trupi gjykues ka mbajtur tetë (8) seanca, gjatë të cilave janë dëgjuar tetë (8) dëshmitarë, shtatë (7) prej këtyre dëshmitarëve janë propozuar nga prokuroria dhe një (1) nga mbrojtja.

2.4. Procedurat para Gjykatës Supreme të Kosovës

Në lëndën *Prokurori kundër Ivan Todosijeviqit*, duke vendosur lidhur me kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë, të paraqitur nga mbrojtësi i të dënuarit, kundër aktgjykimeve të shkallës së parë dhe të dytë, në datën 18 nëntor të vitit 2021 Gjykata Supreme e ka nxjerrë aktgjykimin me të cilin e ka aprovuar kërkesën e mbrojtësit. Janë anuluar aktgjykimet e shkallës së parë dhe të dytë dhe lënda i kthehet në rigjykim gjykatës së shkallës së parë.

3. (Jo) Funkcionaliteti i Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica

Me Ligjin mbi Gjykatat, i cili ka hyrë në fuqi në datën 2 janar të vitit 2019, disa lëndë lidhur me aktakuzat për krime të luftës kanë mbetur në kompetenca të Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica.

Kjo gjykatë, as gjatë vitit 2021 nuk e ka ndërmarrë asnjë veprim në lëndën *Prokurori kundër Sylejman Selimit*. Kjo lëndë, me vendimin e Gjykatës Supreme të Kosovës, të datës 11 qershor të vitit 2018, është kthyer në rigjykim. Gjykata Supreme e ka sjellë aktgjykimin e cekur duke vendosur lidhur me mjetin e jashtëzakonshëm juridik - kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë së të gjykuarit Selimi dhe të mbrojtjes së tij.

Gjatë vitit 2021, para Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica nuk janë hapur shqyrtimet kryesore lidhur me aktakuzat e datës 20 prill, 17 maj dhe 23 qershor të vitit 2017, me të cilat i akuzuari Zoran Vukotiq (*Vukotiq I, II, III*) ngarkohet me akuzat për *krime të luftës kundër popullatës civile*. Sipas aktakuzës së datës 20 prill të vitit 2017, me vendimin e Gjykatës së Apelit të datës 30 janar të vitit 2019, lënda lidhur me **pikën 1** të aktakuzës është kthyer në gjykatën e shkallës së parë në rigjykim. Në lëndën për aktakuzën e datës 17 maj të vitit 2019, Gjykata e Apelit, duke vepruar lidhur me ankesën e prokurorit në aktgjykimin e Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica të datës 16 maj të vitit 2018, e ka anuluar aktgjykimin e shkallës së parë dhe lëndën e ka kthyer në rigjykim. Lidhur me aktakuzën e ngritur në datën 23 qershor të vitit 2017, me vendim të Gjykatës së Apelit, të datës 1 shkurt të vitit 2018, ka përfunduar procedura e vlerësimit të

aktakuzës. Gjykata e Apelit, me këtë vendim, e ka konfirmuar vendimin e Gjykatës Themelore, me të cilin janë refuzuar kërkesat e të akuzuarit dhe të mbrojtjes për hedhje të aktakuzës.

Sipas informacioneve të marra nga gjykata, të gjitha këto lëndë iu janë caktuar gjyqtarëve.

I akuzuari Vukotiq momentalisht ndodhet në vuajtjen e dënimit me burgosje në kohëzgjatje prej gjashtë (6) vitesh dhe gjashtë (6) muaj, i cili i është shqiptuar atij me aktgjykimin e Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica të datës 25 maj të vitit 2018 në lidhje me **pikën 3** të aktakuzës së datës 20 prill të vitit 2017. Kjo pjesë e aktgjykimit të shkallës së parë është konfirmuar me aktgjykimin e Gjykatës së Apelit të datës 18 dhjetor të vitit 2018. Vukotiqi është privuar nga liria sipas fletëarrestit ndërkombëtar të muajit mars të vitit 2016, kurse, pas procedurës së ekstradimit, ai iu është dorëzuar organeve të ndjekjes të Kosovës në datën 10 nëntor të vitit 2016.

Po ashtu, ndaj Vukotiqit, në datën 5 korrik të vitit 2021, Gjykata Themelore në Prishtinë/Priština e ka shpallur aktgjykimin dënues për *dhunim seksual si krim i luftës kundër popullatës civile*, dhe e ka dënuar me dhjetë (10) vite burgim. Ky vendim ende nuk është i plotfuqishëm pasi, që palët janë ankuar në shkallën e dytë.

Aktualisht, kundër Zoran Vukotiqit janë duke u zhvilluar katër (4) procese gjyqësore, tri (3) lëndë gjenden pranë Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica dhe një (1) është zhvilluar pranë Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, ku tani procedura është në apel.

4. Strategjia e Prokurorisë së Shtetit për ndjekjen e krimeve të luftës

Këshilli Prokurorial i Kosovës dhe Prokuroria e Shtetit të Kosovës, gjatë muajit shkurt të vitit 2019, në një bashkëpunim të ngushtë me institucionet e tjera dhe me partnerët ndërkombëtar, e kanë miratuar *Strategjinë për krimet e luftës*, me qëllim të ndjekjes më të lehtë e më profesionale të rreth 900 lëndëve të krimeve të luftës, të cilat në kompetenca ua ka lënë EULEX-i deri në fund të vitit 2018 si dhe lëndëve të cilat kanë të bëjnë me personat e zhdukur. Për zbatimin e strategjisë, kompetent është Këshilli Prokurorial i Kosovës.

Me qëllim të realizimit të planeve të parapara me strategji, gjatë vitit të raportimit, Ministria e Drejtësisë ka ndarë buxhet për rekrutimin e katër (4) prokurorëve pranë Departamentit për Krime të Luftës.

Është formuar grupi i brendshëm operues, i cili është i caktuar për evidencimin e të gjitha lëndëve në punë. Është bërë harmonizimi i rasteve sipas rajonit. Lëndët janë ndarë sipas rajoneve dhe me to janë të caktuar prokurorët, të cilët punojnë nëpër rajone.

Gjatë muajit mars të vitit 2021, me organizim të FDHK është mbajtur një trajnim mes përfaqësuesve të Mekanizmit Rezidual Ndërkombëtar për Tribunalet Penale (MRNTP) dhe gjyqësorit vendor, përkatësisht Departamentit për Krime të Luftës të PSRK dhe Departamenteve Speciale të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština si dhe Gjykatës së Apelit. Në kuadër të këtij trajnimi janë trajtuar aspektet të ndryshme të bashkëpunimit. Ky ishte trajnimi dhe kontakti i parë mes Mekanizmit dhe gjyqësorit kosovar, të cilin FDHK e ka organizuar me qëllim të ngritjes së kapaciteteve dhe krijimit të bashkëpunimit mes gjyqësorit kosovar dhe Mekanizmit, ashtu siç është parashikuar edhe në *Strategjinë për krimet e luftës*.

5. Ngritja e kapaciteteve

Në datën 1 qershor të vitit 2021, Ministria e Drejtësisë ka njoftuar se përmes rishikimit të buxhetit për vitin 2021, nga buxheti i Ministrisë së Drejtësisë do të barten mjetet për rekrutimin e katër (4) prokurorëve, gjashtë (6) bashkëpunëtorëve profesional dhe dy (2) përkthyes për Departamentin e Krimeve të Luftës, në kuadër të Prokurorisë Speciale të Republikës së Kosovës. Por, deri në fund të vitit 2021 ky rekrutim nuk është bërë.

Përgjatë vitit 2021, në Departamentin për Krime të Luftës në kuadër të PSRK, kanë qenë të angazhuar katër (4) prokurorë.

Gjatë periudhës së raportimit, dy (2) prokurorë, të cilët nuk janë në Departamentin për Krime të Luftës, i kanë përfaqësuar aktakuzat në dy lëndë^[2], për të cilat janë caktuar para formimit të këtij Departamenti.

Gjatë vitit të raportimit, në aspektin e kuadrove janë përforcuar edhe Departamenti Special i Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština dhe i Gjykatës së Apelit.

[2] Në rastin *Prokurori kundër Zoran Gjokiqit* dhe në rastin *Prokurori kundër Remzi Shalës*.

Në fund të vitit 2020, pranë Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština janë emëruar gjashtë (6) gjyqtarë të rinj, të cilët e kanë filluar punën në fillim të vitit 2021. Ky departament, me gjashtë (6) gjyqtarë, të cilët janë zgjedhur nga mesi i vitit 2019, tash i numëron dymbëdhjetë (12) gjyqtarë^[3], të cilët do t'i shqyrtojnë dhe do të vendosin për aktakuzat e Zyrës së PSRK, midis të tjerash edhe lidhur me aktakuzat për krime të luftës.

Po ashtu, pranë Departamentit Special të Gjykatës së Apelit, gjatë vitit 2021 kanë filluar punën edhe tre (3) gjyqtarë. Ky departament i Gjykatës së Apelit, tash i ka (8) gjyqtarë, në mesin e të cilëve janë edhe dy (2) serbë. Këtu përfshihen edhe dy (2) gjyqtarë të cilat janë duke i kryer funksionet e gjyqtarëve pranë Divizionit të Gjykatës së Apelit në Mitrovicë/Mitrovica.

Zgjedhja e gjyqtarëve në departamentet speciale është kryer me konkurs të brendshëm.

Në punën e gjyqtarëve të departamenteve speciale është rritur azhuriteti i tyre, si dhe cilësia e përpunimit të vendimeve gjyqësore.

6. Gjykimi në mungesë

Në qershor të vitit 2021, në “Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës” është publikuar Ligji për Plotësimin dhe Ndryshimin e Kodit të Procedurës Penale i ndryshuar dhe i plotësuar me Ligjin nr. 08/L-002. Ky ligj pjesërisht e ka ndryshuar dhe plotësuar Ligjin e parë (06/L-091) për gjykimet në mungesë, i cili ishte publikuar në muajin korrik të vitit 2019.

Përmes Ligjit të ri (08/L-002), edhe më shumë është thjeshtësuar procedura për gjykimet në mungesë, posaçërisht procedura hetimore e personave të dyshuar për krime të luftës. Me Ligjin e ri të vitit 2021, është larguar afati i hetimeve për veprat penale kundër të Drejtës Ndërkombëtare Humanitare dhe të Drejtës Penale, për periudhën janar 1990 deri në qershor 1999. Po ashtu, është larguar edhe kushti që personit nën hetim t'i dërgohen së paku pesë (5) herë kërkesa në shtetin ku supozohet të jetë, por tani me riformulim të ri mjafton vetëm që *“të jetë shfrytëzuar bashkëpunimi ndërkombëtar policor dhe të mos ketë pasur sukses një bashkëpunim i tillë”*.

[3] Njëri prej këtyre gjyqtarëve, përkatësisht gjyqtarja Albina Shabani Rama, që nga qershori i vitit 2021 është zgjedhur Kryetare e Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština.

Por, përveç thjeshtësimit të procedurës penale, edhe ligji i ri ka disa mangësi, të cilat janë të paqarta për palët në procedurë.

Sipas FDHK, kushti i paraparë me ligjin e ri “*të jetë shfrytëzuar bashkëpunimi ndërkombëtar policor dhe të mos ketë pasur sukses një bashkëpunim i tillë*” do të paraqet paqartësi për gjykatën dhe për palët në procedurë, pasi që nuk specifikohet se brenda cilit afat ligjor duhet të plotësohet ky kusht, me qëllim që prokuroria dhe gjykata të vazhdojnë me hapat të tjera të procedurës penale.

FDHK është në favor të ndryshimit të Kodit të Procedurës Penale në pikëpamje të kohëzgjatjes së afatit të hetimeve dhe jo të largimit në përgjithësi të afateve hetimore, ashtu siç është bërë me Ligjin e ri. Me propozimin e Kodit të ri për Procedurën Penale është paraparë mundësia e shtyrjes së afatit të hetimeve, pas skadimit të afatit prej dy (2) vitesh. Gjyqtari i procedurës paraprake mund të shtyj afatin edhe për gjashtë (6) muaj, kurse maksimalisht edhe dy (2) vite, me kërkesën e arsyetuar të prokurorit për shkak të karakterit specifik të lëndës, numrit të madh të të dyshuarve si dhe për shkak të nevojës për ndihmë ndërkombëtare juridike.

FDHK, qysh prej fillimit të diskutimit publik mbi gjykimet në mungesë ka qenë kundër zbatimit të këtij instituti në dispozitat ligjore. Me propozimin e Kodit të ri të Procedurës Penale është paraparë zbatimi i gjykimeve në mungesë edhe për veprat e tjera penale. FDHK edhe më tutje qëndron në pikëpamjen se me gjykimet në mungesë shkelen të drejtat themelore të të akuzuarve, të cilat janë të garantuara me Kushtetutën e Kosovës si dhe me shumë rregulla dhe konventa ndërkombëtare.

**KRIMET E
LUFTËS KUNDËR
POPULLATËS
CIVILE**

1.1.1. Lënda: *Prokurori kundër Dushko Arsiqit*

Gjyqtari i procedurës paraprake i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina, Mentor Bajraktari e ka sjellë në datën 9 dhjetor të vitit 2021 vendimin në lëndën *Prokurori kundër Dushko Arsiqit*, me të cilin të dyshuarit Arsiq i është caktuar masa e paraburgimit në kohëzgjatje prej një (1) muaji deri me datën 7 janar të vitit 2022, për shkak të dyshimit të bazuar se gjatë vitit 1999 e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

Gjyqtari i procedurës paraprake e ka sjell vendimin mbi caktimin e masës së paraburgimit pas seancës dëgjimore të mbajtur sipas kërkesë së Zyrës së PSRK të datës 9 dhjetor të vitit 2021 (PPS.nr. 118/2021) për caktimin e masës së paraburgimit.

Rrjedha e procedurës paraprake

I dyshuari Dushko Arsiq në datën 8 dhjetor të vitit 2021, rreth orës 23:00, është arrestuar nga Policia e Kosovës (PK) në vendkalimin kufitar Jarinje nën dyshimin se e ka kryer veprën penale *krime të luftës kundër popullatës civile*, përderisa nga Kosova ishte duke u kthyer për në Serbi.

PSRK, në datën 25 nëntor të viti 2021 ka pranuar kallëzimin penal nga Policia e Kosovës - Njësia për Hetimin e Krimeve të Luftës (NJHKL), dhe prova të tjera të mbledhura deri në atë fazë. Pas analizimit të këtyre shkresave, e kishte parë të arsyeshme që kundër të pandehurit të zhvillohen hetimet me qëllim të grumbullimit të provave dhe të dhënave të tjera të nevojshme për të vërtetuar pretendimet dhe gjendjen faktike si në kallëzim penal.

Nga shkresat e lëndës dhe deklaratat e dëshmitarëve-viktimave, shihet se gjatë kohës së luftës në Kosovë i pandehuri ishte përmendur për veprimet e konkrete inkriminuese dhe për këtë është i nevojshëm grumbullimi i dëshmimeve dhe i të dhënave tjera të nevojshme.

Vendimi mbi hapjen e hetimeve

Zyra e PSRK (prokurori i shtetit, Atdhe Dema), me vendimin e datës 9 dhjetor të vitit 2021 i ka hapur hetimet kundër të dyshuarit Dushko Arsiq për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar: se i pandehuri në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë të Policisë Serbe, iu ka prirë forcave të rregullta policore dhe paramilitarëve serb në periudhën e luftës në Kosovë, saktësisht në fshatin Butovc/Butovac, Komuna e Prishtinës prej muajit janar deri në muajin qershor të vitit 1999 në atë mënyrë që i njëjti fillimisht ka marrë pjesë në dëbimin dhe në shpërnguljen me dhunë të qytetarëve të Prishtinës/Priština me rrethinë, pastaj kanë filluar të bëjnë plaçkitjen e shtëpive, ku edhe, pas plaçkitjes së shtëpive, të njëjtave, me qëllim të dëmtimit të pronës së qytetarëve shqiptarë, ua ka vënë zjarrin, pastaj i pandehuri ka marrë pjesë në keqtrajtimin e civilëve shqiptarë të pambrojtur, me ç’ rast disa nga ta i kanë plagosur dhe vrarë vetëm për faktin se ishin shqiptarë.

Po ashtu ekziston dyshimi i arsyeshëm se i pandehuri Arsiq, në datën 20 prill të vitit 1999 në fshatin Butovc/Butovac, Komuna e Prishtinës/Priština, në vendin e quajtur “varrezat e Maqedoncve”, fillimisht e ka ndaluar A.K., në atë kohë i mitur, i moshës pesëmbëdhjetë (15) vjeçare, në atë mënyrë që, pasi i dëmtuari është ndaluar, i pandehuri Arsiq me paramilitarë tjerë serb kanë filluar ta maltretojnë, torturojnë dhe keqtrajtojnë deri në atë masë sa që edhe sot e kësaj dite i dëmtuari vuan nga këto pasoja të shkaktuara.

Kërkesa mbi caktimin e masës së sigurisë

Zyra e PSRK në datën 9 dhjetor të vitit 2021 ia ka parashtruar Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština kërkesën për caktimin e paraburgimit për të dyshuarin, si masë të sigurimit të pranisë së tij në gjykatë, për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se e ka kryer veprën penale të përshkruar si më lartë si edhe për shkak të rrezikut të arratisjes nëse i dyshuari do të gjendej në liri. Po ashtu, i njëjti është me vendbanim në Serbi dhe, duke u bazuar në faktin se Republika e Serbisë nuk bashkëpunon me Republikën e Kosovës sa i përket krimeve të luftës, rezulton se nëse i pandehuri do të shkonte në Serbi, organet e drejtësisë së Kosovës do ta kenë të pamundur ta sigurojnë prezencën e tij.

Duke vepruar sipas kërkesës së Zyrës së PSRK, gjyqtari i procedurës paraprake Mentor Bajraktari, në datën 9 dhjetor të vitit 2021 e ka mbajtur seancën e dëgjimit të të pandehurit për caktimin e paraburgimit.

Gjyqtari i procedurës paraprake, pas seancës së mbajtur të dëgjimit, e ka sjellë vendimin, me të cilin është pranuar kërkesa e prokurorisë për caktimin e masës

së paraburgimit. Të dyshuarit i është caktuar paraburgimi në kohëzgjatje prej një (1) muaji, deri në datën 07 janar të vitit 2022, për shkak të dyshimit të bazuar se i dyshuari e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

Gjatë seancës së dëgjimit, prokurori special në tërësi ka qëndruar pranë kërkesës me shkrim për caktimin e masës së paraburgimit për arsye se ekzistojnë prova të mjaftueshme që tregojnë veprimet inkriminuese të të pandehurit.

Mbrojtësja e të pandehurit, avokatja Jovana Fillipoviq i ka kundërshtuar pretendimet e prokurorit special duke theksuar se prokurori në këtë lëndë po i cek vetëm faktet që shkojnë në dëm të të pandehurit dhe është duke i fshehur ato fakte që janë në dobi të të pandehurit. Prokurori në kërkesën e tij për caktimin e paraburgimit e ka fshehur faktin se i pandehuri e ka edhe vendbanimin në territorin e Graçanicës/Gračanica në Kosovë, në fshatin Badoc/Badovac dhe se i njëjti jeton në Kosovë. I pandehuri e ka nënshtetësinë edhe të Kosovës e edhe të Serbisë, si të gjithë serbët e tjerë që jetojnë në Kosovë. Sa i përket akuzave që i vihen në barrë, prokuroria nuk e ka dëshmuar me asnjë provë se i pandehuri gjatë periudhës kohore janar - qershor të vitit 1999 ka qenë anëtarë i policisë dhe se i njëjti i ka kryer krimet që i vihen në barrë.

Mbrojtësi i dytë i të pandehurit, avokati Dobrica Llaziq ka shtuar se i pandehuri vitin e kaluar shpesh ka shkuar në Graçanicë/Gračanica në zyrën e tij dhe të njëjtin e ka klient lidhur me një kontest pronësor, të cilit i është marr prona me mashtrim apo me falsifikim të dokumentacionit. Po ashtu, mbrojtësi i të pandehurit kërkon që, nëse ekzistojnë deklaratat e dëshmitarëve të përmendur në kërkesën për caktimin e paraburgimit, ato t'i dorëzohen edhe mbrojtjes.

I pandehuri i ka mbështetur pohimet e mbrojtësve të tij dhe ka deklaruar se në atë kohë ka qenë duke punuar në Komunë, fakt ky që mund të vërtetohet dhe nuk është e saktë se i njëjti ka qenë pjesëtarë i ndonjë organizate.

Vendimi me të cilin është caktuar masa e paraburgimit

Gjyqtari i procedurës paraprake, pas seancës së dëgjimit dhe analizës së shkresave të lëndës, me vendimin e datës 9 dhjetor të vitit 2021, ka gjetur se kërkesa e prokurorisë për caktimin e masës së paraburgimit është e bazuar. Sipas gjyqtarit, ekziston dyshimi i bazuar se i pandehuri i ka kryer veprat penale, të cilat i vihen në barrë në bazë të aktvendimit mbi fillimin e hetimeve si dhe në bazë të provave të cilat gjenden në shkresat e lëndës, siç janë deklaratat e tetë (8) dëshmitarëve të dhëna në polici.

Sipas vlerësimit të gjyqtarit, arsyet ligjore për caktimin e paraburgimit janë të qëndrueshme ngase i pandehuri, me qëndrim në liri, mund të fshihet apo të arratiset me qëllim të shmangies nga përgjegjësia penale për shkak të peshës së veprave penale për të cilat ngarkohet, duke pas parasysh se i njëjti është edhe shtetas i Republikës së Serbisë dhe është me vendbanim në Krlevë/Kraljevo, prandaj kjo e shton dyshimin e bazuar se i njëjti mund të largohet nga vendi ashtu që do të jetë i paarritshëm për organet e ndjekjes, me çka do të pamundësohej zhvillimi i rregullt i kësaj procedure penale.

Faktin se procedura e hetimeve është në fazën fillestare, në vijim do të grumbullohen provat dhe, po ashtu, duhet të dëgjohet nga ana e prokurorit special i pandehuri si dhe duhet të dëgjohen edhe dëshmitarë, të cilët ende nuk janë dëgjuar nga prokuroria dhe, së këndejmi, ekziston rreziku se me qëndrimin e tij në liri i njëjti mund të ndikojë tek persona që së bashku kanë qenë të përfshirë në veprën penale, për të cilën dyshohet, si dhe tek dëshmitarët e lartpërmendur dhe, po ashtu, ekziston rreziku se me lënien në liri, i njëjti mund të fsheh, të asgjësojë apo të ndryshojë provat që duhen të merren gjatë fazës së hetimeve. Prandaj, sipas mendimit të Gjykatës, caktimi i paraburgimit ndaj të pandehurit në këtë fazë të procedurës penale është më se i arsyeshëm dhe i domosdoshëm për zbatimin me sukses dhe efektiv të kësaj procedure penale.

Gjetjet e FDHK

Në seancën e dëgjimit të të pandehurit lidhur me caktimin e paraburgimit, të datës 9 dhjetor të vitit 2021, në të cilën është shqyrtuar kërkesa e prokurorit për caktimin e paraburgimit, avokati mbrojtës nuk ishte i pajisur me të gjitha shkresat e lëndës, ashtu siç parashihet me nenin 164, paragrafi 9 i KPPRK. Avokati me të drejtë ka kërkuar që t'i dorëzohen deklaratat e dëshmitarëve, në të cilat thirret prokuroria, ku të njëjtit janë intervistuar nga policia e Kosovës. Gjyqtari i çështjes gjithmonë duhet të kujdeset që palët në procedurë të pajisen me shkresat e lëndës me qëllim të përgatitjes sa më të mirë për seancën.

1.1.2. Lënda: *Prokurori kundër Muhamet Alidemajt*

Gjyqtari i procedurës paraprake i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, Musa Konxheli, e ka sjellë në datën 1 prill të vitit 2021 vendimin në lëndën *Prokurori kundër Muhamet Alidemajt*, me të cilin të dyshuarit Alidemaj i është caktuar masa e paraburgimit në kohëzgjatje prej një (1) muaji, deri me datën 29 prill të vitit 2021, për shkak të dyshimit të bazuar se

gjatë periudhës kohore 1998 - 1999 e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

Gjyqtari i procedurës paraprake e ka sjell vendimin mbi caktimin e masës së paraburgimit pas seancës dëgjimore të mbajtur sipas kërkesë së Zyrës së PSRK të datës 31 mars të vitit 2021 (PPS.nr. 42/21) për caktimin e masës së paraburgimit.

Rrjedha e procedurës paraprake

Në datën 30 mars të vitit 2021, në qytetin e Skënderajt/Srbica, Policia e Kosovës e ka ndaluar të dyshuarin Muhamet Alidemaj, i cili ka hyrë në Kosovë një ditë më parë, duke u bazuar në informatat e një dëshmitari, se i dyshuari gjatë periudhës kohore 1998 - 1999 ka qenë pjesëtar i forcave serbe dhe se i njëjti ka marrë pjesë në masakrën e Izbicës/Izbica të komunës së Skënderajt/Srbica, e cila ka ndodhur në datën 28 mars të vitit 1999.

PSRK, në datën 30 mars të vitit 2021, e ka pranuar kallëzimin penal nga Policia e Kosovës - Njësia për Hetimin e Krimeve të Luftës dhe provat tjera të mbledhura deri në atë fazë. Pas analizimit të këtyre shkresave, prokuroria e kishte parë të arsyeshme që kundër të pandehurit të zhvillohen hetimet me qëllim të grumbullimit të provave dhe të dhënave të tjera të nevojshme për të vërtetuar pretendimet dhe gjendjen faktike si në kallëzim penal.

Vendimi mbi hapjen e hetimeve

Zyra e PSRK (prokurori i shtetit, Ilir Morina), me vendimin e datës 31 mars të vitit 2021 i ka hapur hetimet kundër të dyshuarit Muhamet Alidemaj për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se gjatë periudhës kohore 1998 - 1999, në territorin e komunës së Skënderajt/Srbica, individualisht dhe/apo së bashku me persona të tjerë ende të pa identifikuar si pjesëtarë të forcave policore dhe ushtarake serbe, në datën 28 mars të vitit 1999 një grup i përbërë me mbi 50 pjesëtarë të forcave ushtarake dhe policore serbe, në të cilën gjendej edhe i pandehuri, kanë hyrë në fshatin Izbicë/Izbica, ku fillimisht e kanë bombarduar fshatin duke i shkatërruar shtëpitë dhe pasurinë e civilëve dhe, në këtë mënyrë, i kanë detyruar civilët që të dalin nga shtëpitë, pastaj i kanë grumbulluar civilët në një vend me ç' rast i kanë ndarë burrat nga gratë dhe fëmijët dhe me forcë i kanë detyruar gratë dhe fëmijët që të largohen duke i dërguar në drejtim të Klinës/Klina, kurse mbi 140 burra i kanë grumbulluar në një vend të quajtur "Kodra e Zallit" dhe i kanë vrarë.

Kërkesa mbi caktimin e masës së sigurisë

Zyra e PSRK në datën 31 mars të vitit 2021 ia ka parashtruar Departamentit Spe-

cial të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština kërkesën për caktimin e paraburgimit për të dyshuarin, si masë të sigurimit të pranisë së tij në gjykatë, për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se ai e ka kryer veprën penale të përkrahur si më lartë si edhe për shkak të rrezikut të arratisjes nëse i dyshuari do të gjendej në liri. Pasi që nga përfundimi i luftës në Kosovë i pandehuri nuk ishte kthyer në Kosovë dhe, po ashtu, sipas informatave fillestare të siguruar nga policia i njëjti edhe e kishte ndërruar identitetin.

Po ashtu, i njëjti është me vendbanim në Serbi dhe duke u bazuar në faktin se Republika e Serbisë nuk bashkëpunon me Republikën e Kosovës sa i përket krimeve të luftës, rezulton se, nëse i pandehuri do të shkonte në Serbi, organet e drejtësisë së Kosovës do ta kishin të pamundur ta sigurojnë prezencën e tij.

Duke vepruar sipas kërkesës së Zyrës së PSRK, gjyqtari i procedurës paraprake, Musa Konxheli, në datën 1 prill të vitit 2021 e ka mbajtur seancën e dëgjimit të të pandehurit për caktimin e paraburgimit.

Gjyqtari i procedurës paraprake, pas seancës së mbajtur të dëgjimit, e ka sjellë vendimin, me të cilin është pranuar kërkesa e prokurorisë për caktimin e masës së paraburgimit. Të dyshuarit i është caktuar paraburgimi në kohëzgjatje prej një (1) muaji, deri në datën 29 prill të vitit 2021, për shkak të dyshimit të bazuar se i dyshuari e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

Gjatë seancës së dëgjimit, prokurori special në tërësi ka qëndruar pranë kërkesës me shkrim për caktimin e masës së paraburgimit për arsye se ekzistojnë prova të mjaftueshme që i tregojnë veprimet inkriminuese të të pandehurit.

Mbrojtësi i të pandehurit, avokati Veton Rrecaj deklaroi se pretendimet e prokurorisë janë të paqëndrueshme, pasi që i mbrojturi i tij gjatë kohës së luftës nuk ka marr pjesë në ndonjë veprimtari ushtarake apo policore të forcave serbe, por, përkundrazi, i njëjti i ka bartur pasojat e luftës sikurse e gjithë popullata në atë kohë duke u zhvendosur nga fshati në të cilin jetonte. Sipas mbrojtjes, i pandehuri në shtator të vitit 1998 ishte larguar me autobus nga Peja/Peć për në Beograd tek axha i tij, i cili ishte duke jetuar dhe punuar atje. Po ashtu, dëshmitari i cili e kishte lajmëruar të pandehurin në Policinë e Kosovës para dy-tri viteve ka pasur një mosmarrëveshje me prindin e të pandehurit dhe për këtë ekziston edhe një vendim i gjykatës së Istogut, dhe motivi i atij dëshmitari mund të jetë hakmarrja ndaj familjes së të pandehurit dhe se i njëjti është jo kredibil, ku edhe dëshmitarë të tjerë e kanë bazuar dëshminë e tyre në këtë dëshmitarë. Është e vërtetë se i pandehuri

në Kosovë nuk ka pronë në emrin e vet, por e ka adresën e dytë në fshatin e tij të lindjes tek prindërit e vet dhe, së këndejmi, kërkon prej gjykatës që t'i shqiptohet masa e arrestit shtëpiak dhe se i njëjti do ta respektonte atë në përpikmëri.

I pandehuri i ka mbështetur pohimet e mbrojtësve të tij dhe ka deklaruar se nga shtatori i vitit 1998, prej se ka shkuar në Beograd, asnjëherë nuk është kthyer në Kosovë deri me datën 29 mars të vitit 2021 dhe për këtë mund të dëshmojë edhe familja e tij dhe se pretendimet e prokurorisë nuk janë të vërteta lidhur me pjesëmarrjen e tij në masakrën e Izbicës/Izbica.

Vendimi me të cilin është caktuar masa e paraburgimit

Gjyqtari i procedurës paraprake, pas seancës së dëgjimit dhe analizës së shkresave të lëndës, me vendimin e datës 1 prill të vitit 2021 ka gjetur se kërkesa e prokurorisë për caktimin e masës së paraburgimit është e bazuar. Sipas gjyqtarit, ekziston dyshimi i bazuar se i pandehuri ka kryer veprat penale, të cilat i vihen në barrë në bazë të aktvendimit mbi fillimin e hetimeve dhe lidhur me përfshirjen e tij në masakrën e Izbicës/Izbica kanë dëshmuar dy dëshmitarë se të dyshuarin e kanë parë në vendin e ngjarjes. Është fakt se i pandehuri është larguar nga Kosova që nga viti 1999 dhe asnjëherë nuk është kthyer dhe se i njëjti nuk ka adresë banimi. Agjencioni i regjistrimit civil nuk ka ndonjë informacion zyrtar për këtë person. Duke marr parasysh edhe faktin se Serbia nuk ka treguar gatishmëri që të bashkëpunojë në çështjen e kësaj natyre, gjykata vlerëson se ka gjasa reale që i pandehuri, po të gjendej në liri, do ta pengonte rrjedhën normale të kësaj procedure penale, duke u arratisur nga territori i Kosovës dhe duke qenë i paarritshëm për organet e rendit.

Andaj, sipas mendimit të Gjykatës, caktimi i paraburgimit ndaj të pandehurit në këtë fazë të procedurës penale është më se i arsyeshëm dhe i domosdoshëm për zbatimin me sukses dhe efektiv të kësaj procedure penale.

Vendimi i fundit brenda vitit raportues lidhur me sigurimin e masës ndaj të pandehurit, ka qenë vendimi i gjykatës i datës 25 nëntor i vitit 2021 me të cilin të pandehurit i është vazhduar paraburgimi për dy (2) muaj të tjerë deri në datën 24 janar të vitit 2022. Që nga momenti i arrestimit deri në fund të vitit raportues, i pandehuri gjendet në paraburgim. Ndaj të njëjtit hetimet janë duke vazhduar ende.

1.2.1. Lënda: *Prokurori kundër Svetomir Baçeviqit*

Para kryetarit të trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, Musa Konxheli, në datën 17 nëntor të vitit 2021 është mbajtur seanca fillestare në lëndën *Prokurori kundër Svetomir Baçeviqit*. I pandehuri Baçeviq, sipas aktakuzës së PSRK-së^[1] **të datës 11 nëntor të vitit 2021, akuzohet për veprën penale krime luftime kundër popullatës civile**, të cilat kanë ndodhur gjatë periudhës kohore në mes të muajve korrik-gusht të vitit 1998, në fshatin Bellopojë/Belo Polje, Komuna e Pejës/Peć.

Në seancën fillestare, pasi që kryetari i trupit gjykues konstatoi se janë plotësuar kushtet ligjore për mbajtje të seancën, e ftoi prokurorinë e rastit që ta lexojë aktakuzën, lidhur me të cilën i pandehuri në prani të avokatit mbrojtës^[2] u deklarua se e ka kuptuar aktakuzën dhe se ndjehet i pafajshëm.

Pas përfundimit të seancës fillestare, mbrojtja ka i parashtruar kundërshtimet e provave dhe kërkesën për hedhjen e aktakuzës brenda afateve ligjore.

Gjykata e shkallës së parë i ka refuzuar kundërshtimet e provave dhe kërkesën për hedhjen e aktakuzës dhe këtë vendim e ka vërtetuar edhe Gjykata e Apelit pas parashtrimit të ankesës nga avokati mbrojtës.

Shqyrtimi kryesor në këtë rast pritet të fillojë në datën 9 shkurt të vitit 2022.

Aktakuza

Zyra e PSRK (prokurori i shtetit, Ilir Morina) aktakuzën kundër Svetomir Baçeviqit e ka ngritur për veprën penale *krime të luftës kundër popullatës civile*, e ndëshkuar sipas nenit 142 të LP të RSFJ-së, si ligj në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale dhe aktualisht e ndëshkueshme sipas nenit 146 të KPRK.

[1] Aktakuza është ngritur nga Prokurori Special, Ilir Morina.

[2] Avokati Dejan Vasiq.

I pandehuri Baçeviq akuzohet se gjatë periudhës kohore në mes të muajve korrik-gusht të vitit 1998, në fshatin Bellopojë/Belo Polje, Komuna e Pejës/Peć, gjatë një konfliktit me karakter jo-ndërkombëtar të zhvilluar në mes të pjesëtarëve të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës (UÇK) dhe forcave ushtarake të Republikës Federative të Jugosllavisë (RFJ) dhe forcave policore të Serbisë, me dashje i ka shkelur rregullat e së drejtës ndërkombëtare kundër personave civil, konkretisht nenin 3, paragrafi 1, pikat (b) dhe (c) të përbashkëta për katër *Konventat e Gjenevës* të datës 12 gusht 1949 dhe nenin 4, paragrafi 2, pika (c) dhe (e) të *Protokollit II*, duke kryer veprën: *marrja e njerëzve peng*, ku e merr peng të dëmtuarën Tigjë Kadrija nga shtëpia e saj nën kërcënim të armës dhe në prani të burrit të saj Rexhepit. I akuzuari i kishte thënë të dëmtuarit, Rexhepit, se gruan e tij do ta dërgonte në shtabin e ushtrisë dhe policisë serbe në qendër të fshatit dhe se të njëjtën mund të vi për ta marrë vetëm pasi që t'i sjell pjesëtarët e UÇK-së dhe kështu nën kanosjen e armës të dëmtuarën Tigjë e ka dërguar në qendër të fshatit pranë një shitore në prani të shumë personave të tjerë dhe e ka mbështetur për mur me qëllim të poshtërimit. Në ato momente, pas ardhjes së fqinjit të së dëmtuarës, dëshmitarit M.S, i cili pas një përlëshje fizike me të akuzuarin, ka arritur që ta shpëtojë të dëmtuarën, ai të njëjtën e ka kthyer në shtëpinë e saj. Të nesërmen, të dëmtuarit Kadrijaj janë larguar nga fshati Bellopojë/Belo Polje, ku edhe kanë shkuar në qytetin e Pejës/Peć.

Rrjedha e procedurës paraprake

Stacioni policor në Pejë/Peć, në datën 22 dhjetor të vitit 2020 është informuar nga qytetari S.Ç. se në zyrën e një noteri në Pejë/Peć^[3] gjendet personi, i cili dyshohet se gjatë konfliktit të armatosur në Kosovë e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*, duke marrë pjesë në keqtrajtimin e anëtarëve të familjes Kadrijaj nga fshati Bellopojë/Belo Polje, komuna e Pejës/Peć.

I dyshuari Svetomir Baçeviq është privuar nga liria nga ana e Njësisë për Hetimin e Krimeve të Luftës (NJHKL) e policisë së Kosovës dhe në të njëjtën ditë i është caktuar masa e ndalimit dyzetetë orësh. Zyra e PSRK, në datën 23 dhjetor të vitit 2020 ka parashtruar kërkesë për caktimin e paraburgimit.

Gjyqtarja e procedurës paraprake e Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina, Albina Shabani Rama e ka sjellë në datën 24 dhjetor të vitit 2020 vendimin në lëndën *Prokurori kundër Svetomir Baçeviqit*, me të cilin të dyshuarit Baçeviq i është caktuar masa e paraburgimit në kohëzgjatje prej tridhjetë

[3] FDHK, gjatë hartimit të raportit vjetor nuk ka pasur më shumë detaje se për cilën zyrë të noterit bëhet fjalë.

(30) ditësh, deri në datën 22 janar të vitit 2021, për shkak të dyshimit të bazuar se gjatë viteve 1998 - 1999 e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*^[4].

Gjyqtarja e procedurës paraprake e ka sjellë vendimin mbi caktimin e masës së paraburgimit pas seancës dëgjimore të mbajtur sipas kërkesës së Zyrës së PSRK të datës 23 dhjetor të vitit 2020 (PPS.nr 108/20) për caktimin e masës së paraburgimit.

Vendimi mbi hapjen e hetimeve

Zyra e PSRK (prokurori i shtetit, Ilir Morina), me vendimin e datës 23 dhjetor të vitit 2020 i ka hapur hetimet kundër të dyshuarit Svetomir Baçeviqit për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar: se, në periudhën kohore të viteve 1998 - 1999, në fshatin Bellopojë/Belo Polje, komuna e Pejës/Peć, vet ose në bashkëkryerje me persona të panjohur, si pjesëtar i forcave policore dhe të armatosura të RFJ, seriozisht i ka shkelur rregullat e të drejtës ndërkombëtare gjatë kohës së luftës duke vepruar kundër personave civilë dhe pronës, më konkretisht e ka shkelur nenin e përbas-hkët 3, paragrafët a), b) dhe c) të Konventave të Gjenevës të datës 12 gusht të vitit 1949, në atë mënyrë që i armatosur ka shkuar në shtëpinë e familjes së Rexhep Kadrijajt, ku në mënyrë psikike dhe fizike i ka keqtrajtuar anëtarët e familjes së tij. Pas keqtrajtimit, ai, si peng e ka marrë të ndjerin Rexhep, i ka urdhëruar atij të shtrihet në tokë, dhe është përpjekur për ta privuar nga jeta duke shtënë me armë të zjarrit në drejtim të tij, por ka dështuar. Pas kësaj, është kthyer në shtëpi, e ka rrëmbyer bashkëshorten e Rexhepit, Tigjë (në atë kohë në moshën rreth 60 vjeçare) dhe e ka dërguar deri te shitorja e fshatit, ku në praninë e personave të tjerë tash për tash të panjohur e ka keqtrajtuar fizikisht. E dëmtuara është liruar po atë ditë me anë të ndërmjetësimit të fqinjtit të tij M.S.

Kërkesa për caktimin e masës së sigurisë

Zyra e PSRK, në datën 23 dhjetor të vitit 2020 ia ka parashtruar Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština kërkesën për caktimin e paraburgimit për të dyshuarin, si masë të sigurimit të pranisë së tij në gjykatë, për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se ai e ka kryer veprën penale të përs-hkruar më lartë si edhe për shkak të ekzistimit të rrezikut të arratisjes nëse i dyshuari do të gjendej në liri. Sipas pretendimeve të prokurorisë, i dyshuari ka qenë banor i fshatit Bellopojë/Belo Polje. Ai e ka lëshuar Kosovën pas përfundimit të konfliktit të armatosur dhe jeton në Serbi. Ai, në ditën kritike ka qëndruar në Pejë/

[4] E paraparë dhe e dënueshme me anë të nenit 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së (i cili ka qenë në zbatim sipas Rregullores së UNMIK-ut 24/99 të datës 12 dhjetor të vitit 1999); po ashtu e paraparë dhe e dënueshme me nenin 146 të KPRK (nr. 06/L-074).

Peç me qëllim që të kryejë disa punë të caktuara personale. Prokuroria ka qenë e mendimit se me qëndrimin në liri të të dyshuarit do të pamundësohej zhvillimi normal i procedurës penale.

Seanca e dëgjimit sipas kërkesës për caktimin e masës së sigurisë

Duke vepruar sipas kërkesës së Zyrës së PSRK, gjyqtarja e procedurës paraprake, Albina Shabani-Rama, në datën 24 dhjetor të vitit 2020 e ka mbajtur seancën e dëgjimit, e cila ka qenë e mbyllur për publikun.

Gjyqtarja e procedurës paraprake, pas seancës së mbajtur të dëgjimit, e ka sjellë vendimin, me të cilin është pranuar kërkesa e prokurorisë për caktimin e masës më të rreptë të sigurimit të pranisë së të dyshuarit në gjykatë, përkatësisht masa e paraburgimit në kohëzgjatje prej tridhjetë (30) ditësh, deri në datën 22 janar të vitit 2021, për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se i dyshuari e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*^[5].

Sipas vendimit të cekur, Prokurori special gjatë seancës së dëgjimit në tërësi ka qëndruar pranë kërkesës me shkrim për caktimin e masës së sigurisë. Në fjalën e tij drejtuar gjykatës, ai ka shtuar se dëshmitarët e dëgjuar e kanë identifikuar të dyshuarin, i cili ka qenë fqinj i tyre. Sipas pretendimeve të prokurorisë, deklaratat e tyre japin mjaft bazë për hapjen e hetimeve kundër të dyshuarit si dhe për caktimin e masës më të rreptë të pranisë së tij në gjykatë me qëllim të zhvillimit normal të procedurës penale. Prokurori ka thënë se me anë të verifikimit, përmes Agjencisë së Regjistrimit Civil është vërtetuar se i dyshuari nuk është i regjistruar si dhe as që posedon adresë të vendbanimit në Kosovë.

Mbrojtësi i të dyshuarit, avokati nga Mitrovica/Mitrovica, Dejan Vasiqi, i ka kundërshtuar pretendimet e prokurorit special. Sipas pohimeve të mbrojtësit, në rastin konkret nuk është plotësuar kushti themelor për caktimin e masës më të rreptë për të dyshuarin, e ky është ekzistimi i dyshimit të bazuar. Sipas avokatit, prokuroria e bazon dyshimin e bazuar në deklaratat e dëshmitarëve, të cilët nuk janë të besueshëm. Po ashtu, nuk ekziston baza që i dyshuari mund të ndikojë mbi dëshmitarët, sepse prokuroria në kërkesën e saj nuk i ka cekur emrat e dëshmitarëve, në të cilët mund të ndikohet.

Sipas pretendimeve të mbrojtjes, i dyshuari është i lindur në Kosovë, është i regjistruar në librin e të lindurve dhe në çdo rast është shtetas i Kosovës, pa mar-

[5] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së, po ashtu e paraparë dhe e dënueshme me nenin 146 të KPRK (nr. 06/L-074).

rë parasysh nëse posedon dokumente personale ose jo. Avokati i ka propozuar gjykatës që ta refuzojë kërkesën për caktimin e masës dhe që t'i mundësohet të dyshuarit të mbrohet në liri.

I dyshuari i ka mbështetur pohimet e mbrojtësit të tij. Ai ka shtuar se, në rast se do të kishte bërë ndonjë gjë të keqe, ai nuk do të kthehej në Kosovë. Ai e ka qartësuar se pas konfliktit të armatosur, një kohë ka jetuar me prindërit e tij në Kosovë. Pas kësaj është shpërngulur, por shumë shpesh ka ardhur në Kosovë. Sipas pretendimeve të tij, disa dëshmitarë të caktuar të prokurorisë me gjasë kanë dëshmuar kundër tij për arsye se është në konflikt me ta që nga viti 2003, por me familjen Kadrijaj ka pasur marrëdhënie të mira, sepse kanë qenë fqinjë.

Vendimi me të cilin është caktuar masa e paraburgimit

Gjyqtari i procedurës paraprake, pas seancës së dëgjimit dhe analizës së shkresave të lëndës, me vendimin e datës 24 dhjetor të vitit 2020, ka gjetur se kërkesa e prokurorisë për caktimin e masës së paraburgimit është e bazuar. Sipas gjyqtares, ekziston dyshimi i bazuar se në veprimet e të dyshuarit ka elemente të veprës penale, për të cilën ai dyshohet dhe se me hetimet e mëtejme mund të vërtetohet përfshirja e tij në kryerjen e veprës penale.

Sipas gjetjeve të gjykatës, në rastin konkret ka elemente për caktimin e masës më të rreptë për të dyshuarin.

Sipas gjetjeve të gjykatës, sikur ai të ndodhej në liri, do të mund të largohej nga Kosova me qëllim të shmangies nga përgjegjësia penale, sepse dyshohet për kryerjen e një vepre të rëndë penale. I dyshuari, që nga viti 1999 nuk jeton në Kosovë, nuk është i regjistruar pranë Agjencisë së Regjistrimit Civil të Kosovës, nuk i posedon dokumentet personale të Kosovës dhe mungesa e tij do ta vështirësonte zhvillimin normal të procedurës penale, e cila është e hapur kundër tij. Sipas gjetjeve të gjykatës, ekziston mundësia e ndikimit në dëshmitarët, sepse i dyshuari vet para gjykatës ka deklaruar se i njeh mirë, për arsye se janë nga i njëjti fshat.

Gjykata, me rastin e shqyrtimit të kërkesës së prokurorisë, ka marrë parasysh edhe kërkesën e mbrojtjes që të dyshuarit t'i shqiptohet një masë më e butë, por në rastin konkret, si edhe për shkak të fazës në të cilën ndodhet procedura, është e domosdoshme masa e paraburgimit me qëllim të sigurimit të pranisë së tij në gjykatë dhe për zhvillimin e suksesshëm të procedurës.

Deri në përfundim të vitit 2021 ndaj të pandehurit vazhdon të aplikohet masa e

paraburgimit si e vetmja masë e sigurisë për sigurimin e prezencës së tij në këtë procedurë.

Procedura e vlerësimit të aktakuzës

Mbrojtësi i të pandehurit Svetomir Baçeviq, me datën 24 nëntor të vitit 2021, në Gjykatën Themelore të Prishtinës e ka dorëzuar kërkesën për hedhje të aktakuzës për faktin se, në rastin konkret, sipas mbrojtjes, aktakuza mbështetet vetëm në dëshminë e një dëshmitari, i cili nuk e tregon të vërtetën dhe se dëshmia e tij ka shumë kontradikta në krahasim me dëshminë e të dëmtuarës.

Kurse në kundërshtimin e provave, të paraqitur po ashtu nga mbrojtja e të pandehurit, mbrojtja propozon që deklaratat e pesë dëshmitarëve të shpallen të papranueshme dhe të veçohen nga shkresat e lëndës, pasi që sipas KPPRK, mbrojtja ka të drejtë të njoftohet me kohë, për vendin dhe kohën e zbatimit, veprimet hetimore, të marrë pjesë në to dhe të shikojë shkresat dhe provat e çështjes, të cilat kanë të bëjnë me këtë lëndë.

Prokurori i shtetit, në përgjigjen^[6] e ushtruar ka theksuar se kërkesa e mbrojtjes nuk ofron prova konkrete për të mbështetur pretendimet nga kërkesa dhe se në rastin konkret nuk është plotësuar asnjë nga kushtet e parashikuara ligjore për hedhjen e aktakuzës. Provat e paraqitura në gjykatë dëshmojnë dyshimin e bazuar mirë se i pandehuri e ka kryer veprën penale për të cilën akuzohet. Andaj i propozoi gjykatës që të refuzohet kërkesa për hedhje të aktakuzës dhe të caktohet shqyrtimi kryesor në këtë lëndë.

Kryetari i trupit gjykues, Musa Konxheli i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë, në datën 10 dhjetor të vitit 2021 ka marrë aktvendim me të cilin e ka refuzuar si të pa bazuar kërkesën për hedhjen e aktakuzës dhe kundërshtimin e provave të parashtruara nga mbrojtësi i të pandehurit, meqë nuk është plotësuar kushti ligjor për hedhje të aktakuzës. Gjykata ka gjetur se provat, me të cilat është mbështetur aktakuza, janë të pranueshme dhe ekzistojnë prova të mjaftueshme, të cilat vërtetojnë dyshimin e bazuar të kërkuar në këtë fazë të procedurës penale për të parashtruar aktakuzën dhe për të proceduar çështjen deri në shqyrtimin kryesor.

Lidhur me pretendimet e mbrojtjes se dëshmia e një dëshmitari është kontradiktore, këto çështje do të eliminohen gjatë shqyrtimit kryesor pasi që në këtë fazë nuk mund të vlerësohet besueshmëria e deklaratave për dhe kundër të aku-

[6] Përgjigje në kërkesën për hedhje të aktakuzës të datës 02 dhjetor të vitit 2021.

zuarit, pasi që obligimi i gjykatës është që t'i vlerësojë të gjitha provat që shkojnë në favor apo në disfavor të mbrojtës, qofshin ato materiale apo verbale.

Sa i përket aktakuzës, gjykata konsideron se nuk ekzistojnë rrethana të cilat e përjashtojnë përgjegjësinë penale të të pandehurit dhe se ekzistojnë prova të mjaftueshme, të cilat e vërtetojnë dyshimin e bazuar dhe se duhet të kalohet në shqyrtim gjyqësor ku edhe do të vendoset në mënyrë meritore për çështjen.

Ndaj aktvendimit, me të cilin janë refuzuar si të pabazuara kërkesa për hedhje të aktakuzës dhe kundërshtimi i provave, në datën 21 dhjetor të vitit 2021 është ankuar avokati Vasiq duke kërkuar nga Gjykata e Apelit që ta ndryshojë vendimin e shkallës së parë apo që lënda të kthehet në rivendosje.

Prokurori i shtetit, Arben Ismajli ka kërkuar që Gjykata e Apelit ta refuzojë si të pa bazuar ankesën e mbrojtësit e ushtruar kundër aktvendimit të Gjykatës Themelore në Prishtinë të datës 10 dhjetor të vitit 2021 dhe aktvendimi i ankimuar të vërtetohet. Prokurori i apelit, pajtohet në tërësi me arsyetimin e aktvendimit të ankimuar duke propozuar që ankesa e mbrojtësit të refuzohet si e pabazuar dhe aktvendimi i ankimuar të vërtetohet.

Kolegji^[7] i Departamentit Special të Gjykatës së Apelit, i kryesuar nga gjyqtari Kreshnik Radoniqi, e ka refuzuar si të pabazuar ankesën e mbrojtësit të të pandehurit, ndërsa aktvendimin e Gjykatës Themelore të Prishtinës-Departamentit Special (PS.nr.40/21) të datës 10 dhjetor të vitit 2021 e ka vërtetuar.

Gjetjet e FDHK

Gjatë vitit raportues, monitoruesit e FDHK kanë qenë të pranishëm në seancën e mundësisë së hetuesisë së veçantë të datës 16 korrik të vitit 2021 dhe në këtë seancë të mbyllur për publikun është dëgjuar e dëmtuara Tigjë Kadrijaj. Pasi që e gjithë procedura hetimore është konfidenciale dhe monitoruesit e FDHK nuk kanë qasje në të gjitha shkresat e lëndës nga procedura paraprake, mund të konkludohet vetëm se janë respektuar afatet kohore të paraburgimit në procedurën para ngritjes së aktakuzës dhe se aktakuza është ngritur brenda 11 muajve nga dita e arrestimit.

Marrja në pyetje e të dëmtuarës në cilësinë e dëshmitares sipas mundësisë hetuese të veçantë para kolegjit prej tre gjyqtarësh dhe në prani të palëve në procedurë është një veprim i drejtë duke pas parasysh se e dëmtuara në këtë rast është në moshë

[7] Anëtarët e kolegjit, gjyqtarë Afërdita Bytyçi dhe Bashkim Hyseni.

dhe se vetëm përmes kësaj mënyre mund të sigurohet dëshmia e saj, e cila në të ardhmen gjatë shqyrtimit kryesor mund të mos jetë në dispozicion për shkak të rrethanave të ndryshme të parashikuara sipas nenit 123, paragrafi 4, të KPPRK-së.

1.2.2. Lënda: Prokurori kundër Goran Stanishiqit

Trupi gjykues i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Prishtina (me të cilin ka kryesuar gjyqtari Valon Kurtaj^[8], në lëndën *Prokurori kundër Goran Stanishiqit*, në datën 05 tetor të vitit 2021 e ka shpallur aktgjykimin, me të cilin të akuzuarin Stanishiq e ka shpallur fajtor për kryerjen e veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile* dhe ia ka shqiptuar dënimin me burgim prej njëzet (20) viteve.

Sipas gjykatës, i akuzuari Goran Stanishiq, në cilësinë e pjesëtarit rezervë të forcave policore të MPB të Republikës së Serbisë, gjatë periudhës 15 dhe 16 prill të vitit 1999, gjatë një sulmi të gjerë dhe sistematik të forcave ushtarake, paramilitare dhe policore serbe kundër popullatës civile shqiptare në fshatrat Sllovi/Slovinje dhe Tërbovc/Trbovce të Komunës së Lipjanit/Lipljan, në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë të këtij njësi, ka marrë pjesë në dëbimin e popullatës civile shqiptare, në kryerjen e vrasjeve të trembëdhjetë (13) civilëve shqiptarë dhe në plagosjen e A1.

Gjykata e shkallës së parë e ka shpallur fajtor të akuzuarin për të gjitha pikat e aktakuzës.

Rrjedha e procedurës penale

Lidhur me krimet, të cilat gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë janë kryer në muajin prill të vitit 1999 në fshatin Sllovi/Slovinje, komuna e Lipjanit/Lipljan, kur popullata e këtij fshati i është shtruar terrorizimit, keqtrajtimit, plaçkitjes dhe dëbimit nga shtëpitë e tyre, kur edhe janë vrarë dyzet e dy (42) persona, kurse shumë persona të tjerë janë plagosur, veprimet e para hetimore janë ndërmarrë menjëherë pas konfliktit të armatosur. Pak më vonë janë sjellë edhe disa vendime të caktuara mbi hapjen e hetimeve kundër të dyshuarve të caktuar, janë dëgjuar shumë dëshmitarë, e madje janë ngritur edhe disa aktakuza të caktuara.^[9]

[8] Anëtarët e trupit gjykues, gjyqtarja, Valbona Musliu Selimaj, dhe gjyqtari, Musa Konxheli.

[9] Sipas informacioneve, të cilat i posedon FDHK, në bazë të përcjelljes së rregullt të gjykimave për krimet e luftës, në datën 15 maj të vitit 2000, nga Zyra e Prokurorisë Publike të Qarkut në Prishtinë/Prishtina është ngritur aktakuza kundër Dragisha Pejiqit në drejtim të veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile*. Procedura penale lidhur me këtë

Zyra e PSRK, me qëllim të ndriçimit të rrethanave në të cilat këto ngjarje janë zhvilluar, ka vazhduar me hetimin e këtij rasti në fshatin Sllovi/Slovinje dhe, së këndejmi, e ka autorizuar policinë e Kosovës (PK), përkatësisht Drejtorinë për Hetimin e Krimeve të Rënda (DHKR), që këto rrethana të hetohen.

Hetuesit e DHKR, në datën 14 maj të vitit 2018, ia kanë dorëzuar PSRK kallëzimin penal kundër të dyshuarit Goran Stanishiq, MM, SM, si dhe kundër edhe njëzet e tetë (28) personave të dyshuar, për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se e kanë kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile* dhe vepra të tjera të përfshira me kapitullin XV të Kodit Penal të Kosovës të vitit 2012.

Lidhur me dyshimet e cekura, i dyshuari Stanishiq është privuar nga liria në datën 20 korrik të vitit 2019 në kalimin kufitar Jarinë/Jarinje, komuna e Leposaviqit/Leposavić, kur edhe i është caktuar masa e ndalimit prej dyzetë e tetë (48) orësh.

Zyra e PSRK, në të njëjtën ditë ia ka parashtruar Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština kërkesën për caktimin e masës së paraburgimit^[10], për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se aso kohe i dyshuari Stanishiq, në bashkëkryerje me persona të panjohur dhe me pjesëtarë të njësive të formacionit rezervë të ushtrisë dhe të policisë së Serbisë, ndaj të cilëve organet e ndjekjes së Kosovës nuk kanë qasje, ka kryer *krim të luftës kundër popullatës civile*. Sipas kërkesës, me këtë masë do të sigurohej prania e tij në gjykatë si dhe zhvillimi i suksesshëm i procedurës penale.

Pas seancës së dëgjimit, Departamenti Special i Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština në datën 22 korrik të vitit 2019 e ka sjellë vendimin, me të cilin të dyshuarit i është caktuar paraburgimi në kohëzgjatje prej tridhjetë (30) ditësh, për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se në bashkëkryerje e ka kryer veprën penale *krim të luftës kundër popullatës civile*, e me qëllim të vazhimit të papenguar të hetimeve, të dëgjimit të dëshmitarëve, të mbledhjes së provave si dhe për shkak të rrezikut nga arratisja e tij. Sipas gjetjeve të gjykatës, ndaj të dyshuarit për shumë vite nuk kanë pasur qasje organet e ndjekjes të Kosovës.

aktakuzë nuk ka vazhduar, pasi që i akuzuari, pas ngritjes së aktakuzës, ka ikur nga spitali i Mitrovicës/Mitrovica, ku ka qenë në shërim. Me anë të aktakuzës, atij i është vënë në barrë se vepra penale, në ditën kritike, në bashkëkryerje është kryer me më shumë persona, të cilët aso kohe nuk kanë qenë të qasshëm për organet e ndjekjes, në mesin e të cilëve ka qenë edhe tash i akuzuari Stanishiq. <https://www.hlc-kosovo.org/storage/app/media/HLC-Kosovo-An-overview-of-war-crime-trials-in-Kosovo-1999-2018.pdf>.

[10] Kërkesën e ka paraqitur prokurori i shtetit i Zyrës së PSRK, Enver Krasniqi.

Zyra e PSRK (prokurorja e shtetit, Drita Hajdari) në datën 6 shkurt të vitit 2020 e ka ngritur aktakuzën kundër Stanishiqt në drejtim të veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile*, po ashtu e dënueshme edhe si *krim i luftës si shkelje e nenit 3 të përbashkët të Konventave të Gjenevës*, e kryer me anë të më shumë veprimeve të ndryshme.

Aktakuza

Të akuzuarit i është vënë në barrë se në muajin prill të vitit 1999, gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë, në cilësinë e pjesëtarit të njërive të formacionit rezervë të forcave policore të Ministrisë së Punëve të Brendshme (MPB) të Serbisë, në kundërshtim me rregullat e të drejtës ndërkombëtare humanitare, në kuadër të sulmit të gjerë dhe sistematik të forcave ushtarake, policore dhe paramilitare serbe në popullatën civile shqiptare në fshatin Sllovi/Slovinje dhe Tërbovcë/Trbovac, komuna e Lipjanit/Lipljan, në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë, ka marrë pjesë në dëbimin e popullatës civile shqiptare, me anë të vrasjeve dhe me veprime të tjera çnjerëzore, siç janë:

1. Në datën 15 prill të vitit 1999, në fshatin Sllovi/Slovinje, së bashku me persona ndaj të cilëve nuk kanë qasje organet e ndjekjes, ka hyrë në oborrin e shtëpisë familjare Gashi, iu ka urdhëruar anëtarëve të kësaj familjeje t'i lëshojnë shtëpitë, e pasi që ata kanë dalë në oborr, ai ka marrë pjesë në ndarjen e grave nga burrat si dhe në urdhërimin e grave që ta lëshojnë oborrin dhe të dalin në rrugë. Pasi që disa gra kanë dalë (në oborr kanë mbetur Zejnepe Gashi dhe Xhyle Haziri), në murin e oborrit i kanë rreshtuar Murat, Omer dhe Enver Gashin, si dhe nipat e tyre, Arben Gashin dhe Bekim Hazirin, dhe në ta kanë shtënë nga arma e zjarrit;
2. Në të njëjtën ditë, në të njëjtin fshat, në cilësinë e njëjtë dhe në bashkëkryerje me të tjerët, ai ka shkuar me automjetin *Lada Samara* në oborrin e familjes Behrami. Pasi që kanë dalë nga automjeti, nga arma automatike kanë shtënë në drejtim të Fehim, Basri, Florim dhe Rexhep Behramit, të cilët kanë qenë në oborr, afër bunarit. Me atë rast e kanë privuar nga jeta Florim Behramin, derisa personat e tjerë, të cilët kanë qenë në oborr, ia kanë dalë të ikin;
3. Në të njëjtën ditë, në të njëjtin fshat, në afërsi të shkollës së vjetër dhe nga kolona e popullatës civile shqiptare, e cila ka qenë e detyruar të braktis shtëpitë e veta, ka marrë pjesë në ndarjen e Jakup Kryeziut, Bajram Gashit, Mejdi Pacollit, Ramadan Kryeziut, Agim Ibrahimit dhe Elmi Berishës. Atyre iu kanë urdhëruar që të rreshtohen pranë një muri, i cili ka qenë pranë rrugës dhe i kanë privuar nga jeta duke shtënë në ta nga arma automatike;

4. Në datën 16 prill të vitit 1999, në afërsi të fshatit Tërbovc/Trbovce, në vendin e quajtur Lugu i lakrave/Dolina kupusa, të akuzuarit, edhe me katër persona në uniformë dhe të armatosur, e kanë ndaluar të dëmtuarën A1 dhe Zylfije Gashi, të cilat kanë qenë duke lëvizur nëpër pyll me qëllim që t'iu bashkohen familjeve të tyre e të cilat e kishin braktisur fshatin. Iu kanë urdhëruar të ulen në tokë. E dëmtuara A1 e ka shfrytëzuar rastin dhe është përpjekur për të ikur kur nga ajo kanë kërkuar që t'ua jap një pako me cigare. I akuzuari Stanishiq dhe personat e tjerë të armatosur kanë shtënë në drejtim të saj dhe e kanë goditur në pjesën e kofshës së djathtë, kur edhe është rrëzuar dhe është rrokullisur deri te përroi. Fshatarët e kanë gjetur të njëjtën ditë në orët e mbrëmjes. Zylfijen e kanë gjetur të vdekur në vendin ku më herët atë ditë i ka ndaluar grupi i armatosur i personave, në të cilin ka qenë edhe i akuzuari.

Shqyrtimi kryesor

Pas procedurës së vlerësimit të aktakuzës, para trupit gjykues të cekur, në datën 25 qershor të vitit 2020 është hapur shqyrtimi kryesor.

Qysh në fillim të shqyrtimit kryesor është trajtuar çështja e karakterit publik të procedurës gjatë shqyrtimit kryesor. Trupi gjykues, në pajtim me vendimin e Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK) për parandalimin e zgjerimit të pandemisë së virusit Covid-19, e ka lejuar praninë në shqyrtimin kryesor vetëm të përfaqësuesve të medieve dhe vëzhguesve. Trupi gjykues, po ashtu, i ka njoftuar të pranishmit se është shqyrtuar dhe pranuar propozimi i prokurorit mbi dhënien e statusit të dëshmitarit anonim një dëshmitari të prokurorisë. Me pajtimin e palëve në procedurë, e me qëllim të mbrojtjes së identitetit të dëshmitarit anonim, trupi gjykues e ka sjellë vendimin që shqyrtimi kryesor të jetë i hapur për mediet dhe vëzhguesit në pjesën e shqyrtimit kur trajtohen pikat e aktakuzës prej 1 deri 3, derisa në pjesën e shqyrtimit në kuadër të të cilit do të shqyrtohet pika 4 e aktakuzës do të lejohet vetëm prania e vëzhguesve. Pas vendimit, të gjithë të pranishmëve iu është tërhequr vërejtja lidhur me obligimin e ruajtjes së fshehtësisë, kurse vëzhguesit janë obliguar që me rastin e raportimit të shërbehen me kodet gjyqësore për dëshmitarin anonim.

Edhe pas leximit të aktakuzës në hapjen e shqyrtimit kryesor, i akuzuari është deklaruar se nuk është fajtor për akuzat, me të cilat ngarkohet.

Fjalët hyrëse të palëve në procedurë

Prokurorja e shtetit, në fjalën e saj hyrëse, midis të tjerash, ka thënë se ngjarja e cila është objekt i aktakuzës dhe e cila do të shqyrtohet gjatë shqyrtimit kryesor është zhvilluar gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë, në fshatin Sllovi/

Slovinje dhe Tërbovc/Trbovce, ku kanë ndodhur krimet e rënda. Në kryerjen e këtyre krimeve kanë marrë pjesë kryesisht forcat ushtarake dhe policore të Serbisë, të ndihmuara nga popullatat civile vendore, pra, nga serbët vendës, të cilët kryesisht kanë qenë të angazhuar në përbërjen rezervë të policisë. Në mesin e atyre që e kanë shfrytëzuar situatën për të kryer krime kundër fqinjëve të tyre shqiptar ka qenë edhe i akuzuari Goran Stanishiçi, i cili me familjen e tij ka jetuar në fshatin, ku janë kryer krimet. Në atë periudhë ai ka qenë edhe në formacionin rezervë të policisë.

Katër pikat e aktakuzës kanë të bëjnë me ngjarjet, të cilat janë zhvilluar në Sllovi/Slovinje dhe Tërbovc/Trbovce në datën 15 dhe 16 prill të vitit 1999.

Prokurorja i ka elaboruar akuzat, me të cilat i akuzuari ngarkohet. Ajo i ka paraqitur veprat e kryera, duke pohuar se i akuzuari ka qenë bashkëkryerës në veprimet e përshkruara sipas pikave të aktakuzës. I ka cekur emrat e viktimave, si dhe dëshmitarët të cilët, sipas prokurorisë, gjatë shqyrtimit i kanë konfirmuar pretendimet e aktakuzës.

Prokurorja është deklaruar edhe lidhur me pretendimet e mbrojtjes së të akuzuarit, e cila e kundërshton kryerjen e veprës penale. Me paraqitjen e provave gjatë shqyrtimit, me dëgjimin e dëshmitarëve dhe me verifikimin e provave materiale të propozuara me aktakuzë, në mënyrë të sigurt do të vërtetohet se i akuzuari Stanishiçi e ka kryer veprën, me të cilën ngarkohet. Identiteti i të akuzuarit gjatë hetimeve është vërtetuar me siguri. Ai ka qenë banor i fshatit Sllovi/Slovinje dhe dëshmitarët e propozuar e kanë njohur mirë.

Avokati Pantoviq i ka kundërshtuar pretendimet e prokurorisë në fjalën hyrëse. Ai e ka theksuar se, derisa e ka dëgjuar pjesën e fundit të fjalës hyrëse, ka menduar se është fjala për fjalën përfundimtare.

Mbrojtja e të akuzuarit, gjatë shqyrtimit kryesor, me prova do ta mohoj aktakuzën kundër të akuzuarit, sepse është bazuar dhe mbështetur mbi prova jo bindëse. Mbrojtja ka propozuar një dëshmitar dhe nga gjykata pret që këto prova ajo do t'i vlerësoj në mënyrë të përgjegjshme e të rregullt. Mbrojtja po ashtu ka thënë se në asnjë rast nuk dëshiron të kundërshtojë se krimet e tmerrshme nuk kanë ndodhur në fshatrat Sllovi/Slovinje dhe Tërbovc/Trbovce gjatë kohës së konfliktit të armatosur, se nuk i kundërshtojnë viktimat, por se mbrojtja do të vërtetojë se nuk ekzistojnë prova relevante, të cilat e lidhin të akuzuarin me krimet e cekura. Mbrojtësi, po ashtu, ka shtuar se hetimet lidhur me krimin në Sllovi/Slovinje kanë

filluar menjëherë pas konfliktit të armatosur dhe se dëshmitarët e parë janë dëgjuar në muajin tetor të vitit 1999. Këto krime i kanë hetuar edhe hetuesit e Hagës, derisa hetimet kanë vazhduar edhe në vitet 2000, 2005 dhe 2006 nga hetuesit e UNMIK-ut. Gjykata, me rastin e vendosjes, do të duhej të kishte parasysh edhe provat e siguruara më herët, si ato të cilat shkojnë në dobi të të akuzuarit, ashtu edhe ato të cilat shkojnë në dëm të tij.

Mbrojtësi është përqendruar edhe në zbatimin e ligjit penal, i cili ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale, e posaçërisht në ligjin i cili është më i favorshëm për kryerësin.

Prokurorja e shtetit shkurtimisht është përgjigjur në vërejtjet e sjella të mbrojtësit. Ajo e ka theksuar se hetimet kundër të akuzuarit janë inicuar shumë para privimit të tij nga liria. UNMIK-u dhe EULEX-i i kanë hetuar ngjarjet në Sllovi/Slovinje dhe në procedurën kundër Stanishiqit janë shfrytëzuar provat, të cilat kanë të bëjnë me veprimet, në të cilat ai ka marrë pjesë dhe për të cilat ai ngarkohet.

Shqyrtimi kryesor ka vazhduar me paraqitjen e provave, përkatësisht me dëgjimin e dëshmitarëve. Trupi gjykues gjatë shqyrtimit kryesor, i cili është zhvilluar gjatë vitit 2020 deri në fund të shtatorit 2021 ka mbajtur gjithsej nëntëmbëdhjetë (19) seanca gjyqësore (duke e përfshirë këtu edhe seancën fillestare). Janë dëgjuar gjithsej njëzet e dy (22) dëshmitarë, prej tyre tetëmbëdhjetë (18) dëshmitarë të propozuar nga prokuroria, dhe katër (4) dëshmitarë të propozuar nga mbrojtja. Po ashtu, janë marrë si të lexuara deklaratat e dëshmitarëve të tjerë të cilat kanë dhënë deklarata në procedurat hetimore tek misionet ndërkombëtare, që i kanë hetuar ngjarjet në Sllovi/Slovinje. Pas dëgjimit të dëshmitarëve, është bërë edhe administrimi i provave materiale: procesverbalet mbi identifikimin e personit përmes fotoalbumit, dokumentacioni mjekësor, raportet e autopsisë dhe raportet tjera mjekoligjore, kontratat mbi shitblerjen e patundshmërisë etj.

Në fund të shqyrtimit kryesor, i pandehuri Goran Stanishiq është marrë në pyetje dhe është përgjigjur në pyetjet a palëve dhe të trupit gjykues.

I pandehuri Stanishiq deklaroi se gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë, deri në muajin qershor të vitit 1999, i njëjti ka jetuar në fshatin Sllovi/Slovinje. Gjatë periudhës së konfliktit të armatosur, ai ka qenë i angazhuar si polic rezervë në stacionin policor të Komunës së Lipjanit/Lipljan në kuadër të MPB të Serbisë. Në datën 15 prill të vitit 1999, dita kur është sulmuar fshati Sllovi/Slovinje, i pandehuri ka qenë në orar të punës duke e siguruar objektin e stacionit të policisë

në Lipjan/Liplan. Lidhur me sulmin në fshatin Slllov/Slovinje, i njëjti ka mohuar të ketë marrë pjesë në këtë sulm. Sipas fjalëve, që i ka dëgjuar i pandehuri, sulmi është kryer nga paramilitarë, të cilët kanë ardhur nga Serbia.

Lidhur me ngjarjen e datës 16 prill të vitit 1999, i pandehuri ka deklaruar se në këtë ditë ka qenë i pranishëm në varrimin e kumbarit të tij në fshatin Dobrotin/Dobratin të Komunës së Lipjanit/Liplan. Sipas tij, që nga ora 8:00 e mëngjesit deri në orën 15:00 ka qenë në Dobrotin/Dobratin dhe atë ditë ka qenë i veshur me rroba civile. I njëjti e mohon të ketë qenë i pranishëm në vendin e quajtur Lugu i lakrave/Dolina kupus në ditën e 16 prillit të vitit 1999.

Në seancën e datës 30 shtator të vitit 2022, palët në procedurë i kanë paraqitur fjalët përfundimtare.

Në datën 5 tetor të vitit 2021, i pandehuri Stanishiq është shpallur fajtor për veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile* nga Departamenti Special i Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština për të gjitha pikat e aktakuzës dhe është dënuar me dënim maksimal prej njëzet (20) vite burgim.

Gjetjet e FDHK

Trupi gjykues, në mënyrë të suksesshme dhe aktive e ka udhëhequr shqyrtimin kryesor, duke iu përmbajtur në mënyrë të saktë dispozitave ligjore dhe duke i respektuar të drejtat e palëve në procedurë, por, me rastin e shpalljes së aktgjykimit, trupi gjykues nuk ka dhënë kurrfarë arsytimi lidhur me vendimin e shpallur. Prandaj ka mbetur e panjohur se në cilat prova është mbështetur trupi gjykues kur e ka marrë vendimin mbi dënimin e të pandehurit. Mungesa e arsytimit të vendimit mbi dënim është në kundërshtim me nenin 366, paragrafi 2, të KPPRK. Ky nen parasheh që, pas leximit publik të dispozitivit të aktgjykimit, duhet të kumtohet shkurtimisht edhe arsytimi i aktgjykimit, përkatësisht provat në të cilat është bazuar trupi gjykues. Po ashtu, është e domosdoshme që me këtë rast, gjykata të jep edhe arsytimin lidhur me rrethanat rënduese apo lehtësuese, të cilat kanë ndikuar që i akuzuari të shpallet fajtor dhe të dënohet me burgim maksimal.

Ky është rasti i dytë për krimet e luftës në Kosovë ndaj të cilit është shqiptuar dënim maksimal prej njëzet (20) viteve burgim nga gjykatat e Kosovës.

Në lidhje me provat e paraqitura gjatë shqyrtimit kryesor, disa dëshmitarë të propozuar nga prokuroria e kanë identifikuar praninë e të pandehurit në vendin dhe kohën kur ka ndodhur dëbimi dhe vrasje e civilëve shqiptarë.

FDHK rezervohet në këtë moment ta komentoj aktgjykimin dhe lartësinë e dënimit derisa ta merr aktgjykimin në formë të shkruar së bashku me arsyetimin e këtij vendimi.

1.2.3. Lënda: *Prokurori kundër Zoran Vukotiqit – Vukotiqi IV*

Trupi gjykues i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina (me të cilin ka kryesuar gjyqtarja, Valbona Musliu Selimaj^[11]), në lëndën *Prokurori kundër Zoran Vukotiqit- Vukotiqi IV*, në datën 05 korrik të vitit 2021 e ka shpallur aktgjykimin, me të cilin të akuzuarin Vukotiq e ka shpallur fajtor për kryerjen e veprës penale *krime të luftës kundër popullatës civile*[12]. I akuzuari, si pjesëtar i forcave policore të njësisë rezervë të MPB të Serbisë, në datën 22 maj të vitit 1999 gjatë luftës në Kosovë, në komunën e Vushtrrisë/Vučitrn, në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë të këtij njësi, ka marrë pjesë në dëbimin e popullatës civile shqiptare, në kryerjen e dhunës fizike dhe psikike ndaj tyre si dhe me përdorimin e dhunës dhe veprimeve të tjera çnjerëzore, duke kryer dhunim seksual ndaj një gruaje të nacionalitetit shqiptar.

Të akuzuarit i është shqiptuar dënimi me burgosje në kohëzgjatje prej dhjetë (10) vitesh.

Aktgjykimi i shkallës së parë është shpallur pas mbajtjes së shqyrtimit kryesor, të hapur lidhur me aktakuzën e Zyrës së PSRK^[13] (PPS.nr. 09/2018) e datës 6 mars të vitit 2020. Kjo ka qenë aktakuza e katërt e ngritur kundër të akuzuarit Zoran Vukotiq, ndërsa edhe tre aktakuza të tjera janë duke u shqyrtuar nga Gjykata Themelore në Mitrovicë.^[14]

Rrjedha e procedurës penale

Në lidhje me ekzistimin e dyshimit të bazuar se i akuzuari Zoran Vukotiq gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë e ka dhunuar dëshmitaren/të dëmtuarën D1, Zyra e PSRK e ka angazhuar Drejtorinë për hetimin e krimeve të rënda (DHKR) që të hetoj rrethanat, në të cilat ka ndodhur krimi i cekur dhe të sigurojë prova mbi përfshirjen eventuale të të akuzuarit Vukotiq në kryerjen e veprës penale, për të cilën ai dyshohet.

[11] Anëtarët e trupit gjykues, gjyqtarë, Valon Kurtaj dhe Suzana Çerkini.

[12] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 142 lidhur me nenin 22 të LP të RSFJ-së,

[13] Aktakuza u ngrit nga prokurorja speciale, Drita Hajdari.

[14] Më shumë lidhur me këto raste mund të lexoni në raportet vjetore të FDHK lidhur me gjykimet për krimet e luftës në Kosovë, të publikuara në faqen www.hlc-kosovo.org

Pas hetimeve të kryera, DHKR në datën 25 korrik të vitit 2018 ia ka dorëzuar Zyrës së PSRK kallëzimin penal. Kjo Zyrë, në datën 5 gusht të vitit 2019 e ka sjellë vendimin mbi hapjen e hetimeve kundër të akuzuarit Vukotiq në drejtim të veprës penale *dhunim si krim i luftës*.

Sipas informacioneve nga aktakuza, Zyra e PSRK, krahas sigurimit të provave mbi përfshirjen e Vukotiqit në kryerjen e veprës penale, me të cilën me vendim mbi hapjen e hetimeve ngarkohet, gjatë hetimeve, nga ana e organeve kompetente të Malit të Zi është siguruar pëlqimi për zhvillimin e procedurës penale kundër të akuzuarit Vukotiq edhe në lidhje me këtë veprë^[15].

Aktakuza

Pas hetimeve të kryera kundër të akuzuarit Zoran Vukotiq në lidhje me dyshimin e bazuar se e ka kryer veprën penale *dhunim si krim i luftës kundër popullatës civile*, Zyra e PSRK (prokurorja e shtetit, Drita Hajdari) në datën 6 mars të vitit 2020 e ka ngritur aktakuzën kundër të akuzuarit. Ai ngarkohet:

- se gjatë konfliktit të armatosur në Kosovë, në cilësinë e pjesëtarit të forcave rezervë të njërive të policisë së Ministrisë së Punëve të Brendshme (MPB) të Serbisë, në muajin maj të vitit 1999, ka vepruar në kundërshtim me rregullat e të drejtës ndërkombëtare humanitare, ka marrë pjesë në sulmin e gjerë dhe sistematik të forcave policore serbe ushtarake, policore dhe paramilitare kundër popullatës civile në territorin e komunës së Vushtrisë/Vučitrn si dhe në dëbimin e popullatës civile shqiptare, duke ushtruar dhunë fizike, psikike dhe seksuale ndaj një gruaje të kombësisë shqiptare;

[15] Kundër të akuzuarit Vukotiq në drejtim të veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile* më herët janë ngritur edhe tri aktakuza: në datën 20 prill të vitit 2017, në datën 16 maj të vitit 2017, dhe në datën 23 qershor të vitit 2017. I akuzuari për momentin ndodhet në mbajtje në lëndën *Prokurori kundër Zoran Vukotiqit – Vukotiqi I* në lidhje me pikën 3 të aktakuzës së datës 20 prill të vitit 2017, sipas të cilës ai në datën 2 dhe 3 maj të vitit 1999, në bashkëkryerje me të tjerët, ka marrë pjesë në sjelljen çnjerëzore ndaj të paraburgosurve dhe shkaktimit të vuajtjeve të rënda tek civilët e kombësisë shqiptare, të cilët janë mbajtur në burgun e Smrekovicës/Smrekovnica. Për këtë veprë, me anë të aktgjyqimit të datës 25 maj të vitit 2018 i është shqiptuar dënimi në kohëzgjatje prej gjashtë (6) vitesh e gjashtë (6) muajsh, e cila është konfirmuar me aktgjykimin e Gjykatës së Apelit të datës 30 janar të vitit 2019. Procedura lidhur me pikën 1 të kësaj aktakuze është kthyer në rigjykim si edhe procedura për aktakuzën e datës 16 maj të vitit 2017. Lidhur me këto aktakuza gjatë viteve 2019 dhe 2020 nuk janë hapur shqyrtimet kryesore lidhur me rigjykimin e shkallës së parë. Sipas Ligjit mbi Gjykatat, i cili ka hyrë në fuqi në fillim të vitit 2019, si dhe sipas udhëzimit të Gjykatës Supreme të Kosovës të datës 25 shtator të vitit 2019, për veprim në këto lëndë kompetent është Departamenti për Krime të Rënda i Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica.

- se ka kryer dhunë fizike ndaj civilëve në atë mënyrë që në datën 22 maj të vitit 1999, tek varrezat e Vushtrisë/Vučitrn, i ka rrahur me shkop të drurit civilët shqiptarë, të cilëve forcat serbe ushtarake, policore dhe paramilitare iu kishin urdhëruar të rrinin ulur në tokë;

- se gjatë këtyre ngjarjeve, në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë të forcave të armatosura serbe, ka marrë pjesë në ndarjen e meshkujve të rinj, të cilët i kanë ngarkuar në kamionë dhe janë dërguar në drejtim të panjohur, deri sa gratë, fëmijët dhe pleqtë i kanë detyruar të presin në kolonë para një shtëpie dykatëshe, gjoja se për t'i pajisur me karta të identitetit. Me qëllimin që seksualisht ta shfrytëzoj D.1, i akuzuari dhunshëm e ka ndarë të dëmtuarën D.1. dhe e ka çuar në një ambient në katin e dytë të shtëpisë, ku kanë qenë edhe pesë gra të tjera, të cilat kanë qenë pa rroba dhe seksualisht të shfrytëzuara nga disa policë. Me atë rast, i akuzuari, në prani të atyre grave dhe të policëve, e ka hedhur në dysheme të dëmtuarën D.1, ia ka shqyer rrobat dhe e ka dhunuar me ndihmën e tjetrit, deri tash një polici të paidentifikuar, i cili, derisa i akuzuari e ka dhunuar viktimën, kësaj ia ka mbyllur gojën, e ka kafshuar dhe ia ka shtrënguar gjinjtë. Në momentin kur e dëmtuara është përpjekur që të kthehet në anën tjetër nga dhembjet e forta, i akuzuari e ka goditur me këmbë në pjesën e kurrit, goditje prej së cilës ajo është alivanosur. Në kohën kur e dëmtuara i është shtruar aktit të dhunimit, ajo ka qenë në muajin e tretë të shtatzënisë. Si pasojë e dhunimit dhe e rrahjeve, pas një kohe të caktuar, ajo i ka humbur binjakët e gjinisë mashkullore. Veprimet e të akuzuarit kanë lënë mbi te trauma të rënda fizike dhe psikike.

Prokuroria i ka kualifikuar veprimet e të akuzuarit si vepër penale *krim i luftës kundër popullatës civile* e kryer në bashkëkryerje dhe e paraparë dhe e dënueshme me nenin 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së, aktualisht e dënueshme si *krim kundër njerëzimit* nga neni 143, paragraf 1, pika 1.4 dhe 1.6, në lidhje me nenin 31 të KPRK.

Shqyrtimi gjyqësor

Shqyrtimi gjyqësor para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina zyrtarisht është hapur në datën 21 janar të vitit 2021.

Shqyrtimi kryesor ka qenë i mbyllur për publikun për shkak të ndjeshmërisë së rastit. Monitoruesit e FDK-së, OSBE-së dhe EULEX-it, me leje të trupit gjykues janë lejuar që të marrin pjesë edhe në seancat të mbyllura për publikun.

Në këtë çështje gjyqësore janë mbajtur gjithsej shtatë (7) seanca gjyqësore, ku janë dëgjuar gjithsej shtatë (7) dëshmitarë të propozuar nga Zyra e PSRK-së, në mesin

e tyre edhe e dëmtuara D.1. Po ashtu, me propozimin e prokurorisë, është lexuar edhe deklarata e një (1) dëshmitareje nga fazat e mëhershme të procedurës penale.

Pala mbrojtëse nuk ka propozuar asnjë dëshmitarë të alibisë. Pas dëgjimit të dëshmitarëve janë administruar edhe provat materiale, të cilat i kanë propozuar palët në procedurë.

I pandehuri Vukotiq e ka shfrytëzuar të drejtën e tij ligjore që të mbrohet në heshtje, i njëjti është deklaruar se e ndjen veten të pafajshëm.

Fjalët përfundimtare të palëve në procedurë

Prokurorja e PSRK-së, Drita Hajdari, në fjalën e saj përfundimtare ka mbetur në tërësi pranë aktit akuzues, ngase me provat e administruara në këtë çështje penale është vërtetuar se në veprimet e të pandehurit manifestohen elementet e veprës penale, për të cilën akuzohet.

Prokuroria gjeti se me dëshminë e të dëmtuarës - dëshmitares D.1, e cila si gjatë procedurës hetimore, ashtu edhe gjatë shqyrtimit gjyqësor e ka përshkruar në tërësi ngjarjen që kishte ndodhur gjatë muajit maj të vitit 1999 në territorin e Komunës së Vushtrrisë/Vučitrn, saktësisht në datën 22 maj të vitit 1999 tek varrezat e Vushtrrisë, forcat ushtarake, policore dhe paramilitare serbe, në mesin e tyre edhe i akuzuari Zoran Vukotiq, i veshur me uniformën e policisë rezervë dhe i armatosur, pasi që kishin tubuar popullatën civile shqiptare që më parë ishin dëbuar nga shtëpitë e tyre, i kishin rreshtuar para një shtëpie dykatëshe kinse për t'i pajisur me kartela identifikimi dhe posa i kishte ardhur rendi i saj, i akuzuari Zoran Vukotiq, ia kishte larguar vajzën nga krahu dhe e kishte futur në një dhomë në katin e dytë të asaj shtëpie ku, i ndihmuar edhe nga një polic serb, e kishte dhunuar, në kohën kur e dëmtuara-dëshmitarja ishte shtatzëne me dy binjak, dhe gjatë aktit të dhunimit i akuzuari edhe e kishte shkelmuar me shqelm, kur e dëmtuara edhe e kishte humbur vetëdijen, e kur i është kthyer vetëdija ajo e ka gjetur veten në korridorin e asaj shtëpie ku një polic e kishte goditur me këmbë duke e qitur jashtë asaj ndërtese dhe e dëmtuara ishte larguar prej aty dhe kishte shkuar tek familja e saj që ishte e strehuar në Vushtrri, te nëna, motrat, vjehrra dhe dy vajzat e saja të vogla.

Mbrëmjen e asaj nate, të dëmtuarën nëna dhe vjehrra e saj e kishin dërguar tek mjeku A.V në shtëpinë e tij në Vushtrri/Vučitrn ku edhe e kishte ordinancën, ku e kishin kontrolluar ai dhe doktoresha M.I, ku edhe kishin vërtetuar shenja – dëmtime në trupin e saj dhe gjakderdhje nga organet gjinitale, ku e dëmtuara,

menjëherë ka përmendur emrin e të akuzuarit Zoran Vukotiq, se ai ishte personi i cili e kishte dhunuar dhe e ka bërë edhe përshtkrimin fizik të tij.

Sipas prokurorisë, nga dëshmia e dëshmitarit M.Xh, është vërtetuar se edhe ai ishte në mesin e popullatës së dëbuar nga shtëpitë e tyre dhe të tubuar tek varrezat e Vu-shtrrisë/Vučitrn, dhe se ai e ka vërtetuar prezencën e të akuzuarit Zoran Vukotiq në vendin e krimit me datën 22 maj 1999, ku edhe ishin urdhëruar që të uleshin në tokë, ku derisa kishin qëndruar në atë pozitë i akuzuari Zoran ia kishte marrë një shkop të drurit një qytetari civil shqiptar, që mbahej për të, dhe me atë shkop ka filluar që t'i rrah civilët e ulur në tokë duke i goditur në kokë dhe në pjesë të ndryshme të trupit, ku kishte vazhduar t'i godas derisa një polic tjetër ia ka larguar nga dora. Ky dëshmitar ka dëshmuar se forcat serbe, pasi që i kanë ndarë meshkujt e rinj dhe i kanë larguar me kamionë, pjesën tjetër të mbetur të civilëve shqiptar, gratë, fëmijët dhe pleqtë i kanë rreshtuar në kolonë para shtëpisë së R.Xh - vëllaut të tij për t'u pajisur me kartela të identifikimit, ku edhe dëshmitari e kishte shtëpinë e tij ngjitur me të, e më vonë ka dëgjuar se aty ishin kryer dhunime dhe shtëpitë e tyre ishin djegën.

Më tej prokuroria gjeti se nga dëshmia e dëshmitarit A.V është vërtetuar se i njëjti ishte me profesion mjek dhe gjatë periudhës së luftës ka qëndruar në shtëpinë e tij në Vushtrri/Vučitrn që gjendej afër varrezave të qytetit, ku gjatë asaj kohe ka pranuar edhe shumë të sëmurë dhe të lënduar, e në mesin e tyre edhe rastin e të dëmtuarës D.1, e cila ishte e dhunuar. I kujtohej se një femër, e shoqëruar nga dy persona, i kishte shkuar në ordinancë për ndihmë mjekësore, e cila ishte në gjendje të rëndë e shqetësuar dhe gjatë kontrollit mjekësor ka vërejtur në trupin e saj gërvishje, hematome dhe kafshim me dhëmbë në pjesën e gjokseve, mavijosje, shqyerje në organet gjenitale, ku i kishte ofruar ndihmën mjekësore me antibiotik dhe qetësues, kurse kontroll, sidomos në pjesët gjenitale, i kishte bërë edhe doktoresha M.I, e cila punonte aty e të cilën e kishte ftuar doktori A.V, ku edhe kishin vërejtur lëndimet në tërë pjesët e trupit. Edhe kjo dëshmitare M.I, ka dëshmuar se në ditën kritike në një hapësirë të varrezat e qytetit në Vushtrri/Vučitrn, forcat serbe, ushtarake, policore dhe paramilitare i kanë tubuar një numër të madh të popullsisë civile, burra, gra, fëmijë ku i kanë ndarë meshkujt të cilët i kanë ngarkuar me kamionë dhe i kanë dërguar në burgun e Smrekovnicës/Smrekovnica dhe në sallën e sportit te ura e gurit në Vushtrri/Vučitrn, kurse gratë dhe fëmijët i kanë ndarë dhe i kanë dërguar në drejtim tjetër ku atë ditë edhe kishte ndodhur një masakër e madhe në shtëpinë e K.P.

Po ashtu sipas prokurorisë, dhunën e shkaktuar ndaj të dëmtuarës e ka vërtetuar edhe dëshmia e dëshmitarit - mjekut, SH.G., i cili kishte trajtuar shumë viktima të dhunës

seksuale, të kryera gjatë luftës në Kosovë, e në mesin e tyre edhe të dëmtuarën D.1 gjatë vitit 2013, ku e dëmtuara i kishte treguar se dhunuesi ishte Zoran Vukotiq.

Prokuroria gjeti se nga dëshmia e lexuar e dëshmitares D.B, është vërtetuar gjendja faktike, e cila ka sqaruar në detaje se si ishin dëbuar nga shtëpitë e tyre, se kishin qëndruar nëpër shtëpi të huaja për një kohë dhe se i kishin tubuar në qytetin e Vushtrrisë si dhe për ngjarjen e datës 22 maj të vitit 1999 tek varrezat e Vushtrrisë/Vuçitrn, e cila ishte së bashku me vajzat e saj duke pritur para shtëpisë dykatëshe për tu pajisur me kartela identifikimi, ku gjatë asaj kohe i janë marrë vajzat e saja (D.1. 27 vjeçare dhe vajza tjetër 19 vjeçare), ku D.1, ishte kthyer në shtëpi po atë natë në gjendje tmerruese, shumë të rëndë, e shqyer dhe me shenja, dhe atë natë e kishin dërguar te mjeku, kurse vajza tjetër ishte kthyer të nesërmen, gati e zhveshur me lëndime në trup, e shqetësuar dhe në gjendje shumë të rëndë.

Në fjalën përfundimtare të prokurorisë më tutje ceket se e dëmtuara, si pasojë e traumës së shkaktuar gjatë atij dhunimi, në vitin 2017 ka kërkuar edhe ndihmën e psikologëve dhe mjekëve nga Qendra Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës, ku nga dëshmia e dëshmitares V.D.XH, me profesion mjekë, është vërtetuar se e dëmtuara i është rrëfyer për traumën e shkaktuar të dhunës seksuale, emrin e dhunuesit, ndërsa dëshmitarja S.I.Ç - psikologe, ka dëshmuar për trajtimin e ofruar nga kjo qendër të dëmtuarës, e cila si pasojë e dhunës seksuale ka treguar simptoma të stresit posttraumatik menjëherë pas rastit të nivelit të lartë, simptoma të cilat, me kalimin e kokës, kanë pësuar ulje të intensitetit nga shifra 4 në shifrën 2, që është gjendja e saj aktuale, e cila, përkundër trajtimit të vazhdueshëm, ende nuk e ka tejkaluar çrregullimin e stresit post-traumatik, që ka ndikuar dhe vazhdon të ndikojnë në mirëqenien e saj fizike dhe psikike.

Prokurorja, përveç provave personale, ka potencuar edhe provat materiale, e të cilat janë administruar gjatë kësaj çështjeje penale, me të cilat është vërtetuar fakti se në veprimet e të akuzuarit manifestohen elementet esenciale të veprës penale për të cilën akuzohet, e si prova të administruara, të cilat dëshmojnë përgjegjësinë penale të të akuzuarit, prokurorja ka përmendur dhe analizuar provat: Procesverbalin mbi identifikimin e personit përmes fotografisë nga dëshmitarja D.1, nga i cili procesverbal e dëmtuara e ka njohur kryesin e veprës penale, Procesverbalin mbi identifikimin e personit përmes fotografisë nga dëshmitari M.XH, ku vërtetohet se i akuzuari është identifikuar në mesin e fotografisë, që i janë prezantuar dëshmitarit; fotoalbumin nga vendi i ngjarjes dhe skicimi i vendit të ngjarjes që dëshmojnë vendin ku ka ndodhur ngjarja e datës 22 maj 1999; raportet mjekësore për të dëmtuarën D.1, të cilat dëshmojnë se i është nënshtruar kontrolleve dhe in-

tervenimit në kurriz, ku me rastin e dhunimit nga i akuzuari është shqelmuar me shqelm në kurriz; shkresa nga Komision Qeveritar për njohjen dhe verifikimin e statusit të personave të dhunuar gjatë luftës, ku vërtetojnë faktin se e njëjta e ka fituar statusin e kësaj kategorie.

Sipas gjetjeve të prokurorisë, i akuzuari Zoran Vukotiq, para luftës në Kosovë ka punuar në Gjykatën Komunale në Vushtrri dhe, në bazë të kësaj pune, edhe është njohur nga qytetarët e atij rrethi. E dëmtuara D.1, të akuzuarin e kishte parë edhe në kolonën e të dëbuarve në fshatin Studime, Komuna e Vushtrrisë/Vuçitrn, në ditën kur në fshat janë vrarë shumë civilë shqiptar, rasti i njohur si “Masakra e Studimes”, për të cilin rast i akuzuari është në procedurën e rigjykimit si dhe në Kooperativën Bujqësore në Vushtrri/Vuçitrn, derisa bashkë me shumë qytetarë të tjerë të Vushtrrisë/Vuçitrn e kishin kaluar natën, e ka parë edhe në korridorin e shtëpisë së R.XH, ku, derisa kishte pritur në kolonë, kishte dëgjuar fjalët nga të pranishmit se aty është Zoran Vukotiq, se është shumë i rrezikshëm dhe dëshmitarja ishte e sigurve se krimin ndaj saj e ka kryer i akuzuari Zoran Vukotiq.

Prokuroria në fjalën përfundimtare më tej gjeti se e dëmtuara D.1 të akuzuarin e ka njohur dhe e ka identifikuar edhe përmes fotografisë në fotoalbum, të njëjtin e ka identifikuar edhe gjatë gjyqimit, pandaj, bazuar në faktin se dëshmia e saj sa i përket krimit dhe identitetit të kryerësit në kontinuitet është e pandryshueshme dhe konsekuente, qysh nga dita e parë e krimit deri më sot, identiteti i të akuzuarit Zoran Vukotiq si kryes i veprës penale është vërtetuar në mënyrë të sigurt.

Vepra penale, për të cilën ngarkohet i akuzuari Zoran Vukotiq, është kryer në datën 22 maj të vitit 1999 në kohën e konfliktit të armatosur në Kosovë midis forcave të armatosura të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës dhe forcave të armatosura të Serbisë, pas fillimit të bombardimeve të NATO-s (24 mars 1999), në datën 24 mars të vitit 1999 kur RFJ shpalli gjendjen e luftës që është shtrirë në territorin e Kosovës deri me 19 qershor të vitit 1999. Sipas prokurorisë, i akuzuari ishte i vetëdijshëm për ekzistimin e konfliktit të armatosur, ishte pjesëtar i njësisë policore rezervë të MPB të Serbisë në kohën kur Republika e Serbisë e kishte shpallur gjendjen e luftës dhe me dashje dhe me dijeni e ka dhunuar një grua shqiptare në një formë tejet të egër dhe poshtëruese.

Sipas prokurorisë, fakti se i akuzuari ishte pjesëtar i forcave policore të njësisë rezervë është vërtetuar nga dëshmia e të dëmtuarës D.1, nga dëshmitari M.XH, të cilët e kanë parë të akuzuarin të veshur me uniformë policore dhe të armatosur, si dhe ky fakt është vërtetuar edhe me Aktgjykimin e plotfuqishëm të Gjykatës Themelore në

Mitrovicë, P.nr.54/17, të datës 25.05.2018, ku vërtetohet se i akuzuari Zoran Vukotiq, në mes të datës 03 maj 1999 dhe fillimit të muajit qershor të vitit 1999 ishte polic rezervë në Stacionin Policor të Vushtrrisë/Vučitrn, e në këtë cilësi ka kryer veprën penale të krimeve të luftës kundër popullatës civile, për të cilën vepër penale edhe është dënuar me dënim me burgim 6 vite e 6 muaj, andaj në veprimet e të akuzuarit Zoran Vukotiq, janë përmbushur elementet qenësore të veprës penale Krime të kundër njerëzimit, e cila vepër penale, në kohën e kryerjes së saj, ishte në fuqi LP i RSFJ-së, i cili në Kreun XVI ka titulluar veprat penale kundër njerëzimit dhe të së drejtës ndërkombëtare. Ky ligj ka inkriminuar shkeljet e rënda të së drejtës ndërkombëtare ndaj popullatës civile gjatë luftës, ku janë inkriminuar veprimet çnjerëzore, shkaktimi i vuajtjeve dhe dhimbjeve të mëdha, duke përfshirë edhe dhunimin, pandaj i ka propozuar gjykatës që të akuzuarin Zoran Vukotiq ta shpall fajtor dhe ta dënojë sipas ligjit.

Mbrojtësi i të akuzuarit Zoran Vukotiq, avokati Nebojsa Vllajiq, në fjalën e tij përfundimtare ka deklaruar se mbetet në tërësi pranë fjalës përfundimtare të deponuar me shkrim duke theksuar se luftërat janë gjëja më e keqe, më e dhimbshme në historinë njerëzore, e që me keqardhje edhe lufta në Kosovë nuk ka qenë ndryshe, se edhe vet është qytetar i Kosovës dhe i vjen keq për vuajtjet dhe dhimbjet e të dëmtuarës në këtë rast.

Mbrojtja në fjalën përfundimtare ka deklaruar se aktakuza e Prokurorisë është ngritur kundërligjshëm, në mënyrë paushalle, pa asnjë provë dhe se e njëjta nuk është dashur të jetë çështje e gjykimit, por është dashur që të hidhet, ngase padrejtësisht dhe në mënyrë të paligjshme prokuroria në aktakuzë ka shënuar “me qëllim të dhunimit, si pjesë e një sulmi të gjerë dhe sistematik ndaj gruas së nacionalitetit shqiptar“, e që për këtë nuk ka asnjë provë dhe një konstatim të tillë të prokurorisë nuk e konfirmon asnjë gjykim në asnjë gjykatë në Kosovë, sepse një konstatim i një sulmi të gjerë është qëllimkeq, ngaqë të pandehurin e vë në pozitë më të vështirë se sa që është. Nuk pohoj se raste të dhunës seksuale ndaj gruas shqiptare gjatë kohës së luftës nuk ka pasur, por pa një aktgjykim dhe pa asnjë provë të vetme të konstatohet diçka e tillë është e palejueshme dhe, deri sa kjo nuk vërtetohet, ky është rasti i parë i këtillë në Kosovë, i palejuar, joobjektiv e i përkrahur edhe nga gjykata, ngase një aktakuzë të tillë e ka lënë në fuqi.

Po ashtu sipas mbrojtjes, përkundër konstatimit të paargumentuar për dhunim të një sulmi të gjerë dhe sistematik kundër gruas së nacionalitetit shqiptar, në aktakuzë ka edhe shumë të gjëra të tjera të paargumentuara, gjë që të mbrojturit të tij i vështirësohet pozita, e pjesë e këtij konstatimi është se si pasojë e dhunimit, 4

muaj prej ngjarjes, e dëmtuara ka pësuar abort dhe i ka humbur binjakët e gjinisë mashkullore, gjë që është e dhimbshme, por nuk ka asnjë dëshmi që ka lidhje me ngjarjen e ndodhur.

Mbrojtja gjeti se, vepra penale nuk mundet të kualifikohet apo të dënohet sipas Kodit të ri penal, i cili është më i rëndë, sepse të akuzuarit i vihet në barrë që ka kryer veprën penale Krime të luftës kundër popullatës civile nga neni 142 lidhur me nenin 22 të Ligjit Penal të RSFJ-së, por prokurori gabimisht dhe në mënyrë kundërligjore thekson se kjo veprë penale është e ndëshkueshme si krim kundër njerëzimit nga neni 143, paragrafi 1, nënparagrafët 1.4, 1.6 dhe 1.7 lidhur me nenin 31 të KPRK-së, me konstatimin se mund të aplikohet ligji penal i Kosovës, i cili parasheh dënim shumë më të rreptë se sa ligji penal i RSFJ-së, gjë që i sugjeron gjykatës se Vukotiqit mund t'i shqiptoj dënim prej 25 vite burg apo burgim të përjetshëm e që nuk është e vërtetë. Vepra penale është kryer gjatë periudhës së luftës në Kosovë 1999 dhe mund të gjykohet vetëm me ligjin, i cili ka qenë në fuqi në atë kohë dhe që ai ligj është më i butë, andaj edhe ky kualifikim juridik duhet të hidhet prej dispozitivit të aktakuzës, sepse të pandehurin e vë në situatë shumë më të rëndë nga ajo në të cilën gjendet ai.

Sipas mbrojtjes, udhëheqja e më shumë procedurave për krime të luftës është e palejueshme. Kundër të mbrojturit të tij janë duke u udhëhequr katër (4) procedura penale për krime të luftës, të së njëjtës kohë dhe për veprën penale të njëjtë, të njëjtës natyrë e që edhe ka propozuar që procedura të bashkohet, por një propozimi i tillë është refuzuar, ndërsa është dashur të udhëhiqet vetëm një procedurë penale e bashkuar dhe t'i shqiptohet vetëm një dënim.

Më tej sipas mbrojtjes, propozimi i provave në shqyrtimin gjyqësor e jo në aktakuzë nuk është i lejuar dhe gjykata ka bërë shkelje të rëndë të kodit të procedurës penale dhe të garantimit të një gjykimi të drejtë, ku prokurorja në fund të shqyrtimit gjyqësor ka propozuar që të administrohen si prova e që më herët në aktakuzë nuk i ka përmend dhe nuk i ka propozuar se cilat prova duhet të administrohen në shqyrtimin gjyqësor. Propozimi i çfarëdo provash në këtë fazë të procedurës është i palejuar dhe është dashur të refuzohet, ngase ligji është i qartë, në bazë të nenit 241, pika 1.6 të KPPRK-së, parasheh që aktakuza të përmbajë propozimin me prova të cilat duhet të administrohen gjatë shqyrtimit gjyqësor. Pas caktimit të shqyrtimit gjyqësor situata është e qartë, provat e reja ose dëshmitarët mund të propozohet vetëm nëse nuk kanë qenë të njohur më parë në shqyrtimin e dytë. E drejta e të akuzuarit për një gjykim të drejtë mund të dëmtohet me refuzimin e kërkesës, e që këtu nuk është rasti, ngase të gjitha këto prova që prokurorja i

ka propozuar kanë qenë me kohë të njohura qysh me ngritjen e aktakuzës dhe propozimi i tyre tani në këtë fazë nuk është në interes por në dëm të akuzuarit. Pretendimi i prokurores se është lëshuar një gabim teknik nuk i jep të drejtën që më vonë të propozojë çfarëdo prove tjetër. Gjykata nuk është dashur ta aprovoj se ligji e ndalon. Prokurori duhet t'i prezantoj më së voni para shqyrtimit fillestar, në këtë rast prova të reja nuk ka, prokuroria thirret në plotësimin e provave, kurse nuk ka plotësim të provave, por vetëm ka propozuar provat e vjetra që i ka harruar t'i propozoj në aktakuzë.

Mbrojtja theksoi se, udhëheqja e procesit pa prova për lejimin e rregullave të ekstradimit, në kundërshtimin e aktakuzës është kundërshtuar se ky proces nuk mund të udhëhiqet, sepse janë shkelur dispozita e ligjit për ekstradim. Prokurorja ne seancën e datës 01 mars të vitit 2021, pas dëgjimit të dëshmitarëve, ka kuptuar se nuk ka propozuar asnjë provë, nuk ka propozuar t'i lexoj disa dokumente të ekstradimit dhe gjykata në seancën e datës 01 prill të vitit 2021 ka marr vendim për administrimin e provave dhe i ka pranuar, por çka me procedurën deri para asaj dite, mbi çfarë bazë është sjellë, si ka mundur gjykata të procedojë, e është e tëra e jashtëligjshme.

Sipas mbrojtjes, provë, në këtë proces, është vetëm e dëmtuara D.1, e cila thotë se është dhunuar nga Zoran Vukotiqi, por askush nuk e vërteton tregimin e saj. Mund të kuptohet se dëshmitar të dhunimit nuk ka, por nuk mund të kuptohet se si prokuroria nuk e ka siguruar asnjë dëshmi – provë, asnjë dëshmitar që dëshmon se e dëmtuara ishte në atë vend, në atë shtëpi të M.XH, e prokurori pretendon se ishin mijëra njerëz që kanë prituri në atë vend të pajisen me dokumente identifikuese dhe është e pabesueshme se si prokuroria nuk ka gjetur asnjë dëshmitar që e konfirmon prezencën e të dëmtuarës, kur vet e dëmtuara thotë se nuk ishte vetëm, sipas fjalëve të saj ishin, babai, nëna, gjashtë motra, vëllai, vjehrra e asnjë prej këtyre personave (natyrisht se sot nuk janë të gjithë të gjallë) prokuroria nuk i ka ftuar dëshmitar. Ajo ka përsëritur se në shtëpi ka hy me nënën, me vjehrrën dhe me motrën dhe asnjë prej tyre nuk janë dëgjuar, gjatë gjykimit është kuptuar se vjehrra i ka vdekur, por nënën e ka të gjallë, 70 vjeçare, jeton në Kosovë e do të dëgjohej pa vështirësi.

Sipas mbrojtjes dy mjekët të cilat janë dëgjuar në këtë gjykim, përveç gjendjes së pacientit ata nuk kanë çka të flasin më shumë sepse nuk janë dëshmitarë të ngjarjes. Mjekët e kaanë kryer ekzaminimin fizik me sy, e kanë shikuar dhe është e qartë se ata nuk e kishin përgatitjen që është e nevojshme për ekzaminim gjinekologjik dhe është e qartë se ky ekzaminim nuk ishte gjinekologjik. Prandaj kemi një të dëmtuar, e cila thotë se është dhunuar, por nuk ka asnjë provë se ka qenë

në vendin kritik, kemi dëshmitar për gjendjen e saj të përgjithshme shëndetësore, por asnjë për dhunim.

Mbrojtja e ngriti edhe çështjen e identifikimit-njohjes, sa i përket identifikimit të të akuzuarit, sipas tyre dokumentacioni për këtë nuk ka asnjë kuptim. Pasi që nga data 10 mars të vitit 2016 kur Zoran Vukotiq është arrestuar e deri sot, shtypi kosovar dhe mediet në mënyrë të paligjshme kanë raportuar për procedurat penale që udhëhiqen kundër tij dhe kanë publikuar fotografinë, e tij të cilën e ka policia dhe prokuroria dhe ia kanë prezantuar dëshmitarëve për identifikim. Lajmet me publikimin e fotografisë, që shërben për identifikim, me artikullin me titull “Drejtësia e vonuar”, “pas 17 vitesh u arrestua kriminel i që ka vrarë civilët në Vushtrri/Vučitrn”, ose “kush është serbi i akuzuar për vrasjen e 116 shqiptarëve në Vushtrri”. Është e qarte se nuk është e pamundur mos me e njoh dikë, fotot e të cilit shtypi në Kosovë i ka publikuar çdo ditë, nga arrestimi i tij e deri më sot. E dëmtuara nuk e njohu të akuzuarin, por fotografinë të cilën e ka parë çdo ditë.

Po ashtu sipas mbrojtjes, gjykata para fillimit të shqyrtimit ka marrë vendim për fshehjen e identitetit të së dëmtuarës-viktimës dhe i ka vënë pseudonimin D.1 dhe gjithashtu dëshmitarët, të cilët janë dëgjuar në gjykatë, gjykata i ka udhëzuar që mos ta përmendin emrin e të dëmtuarës, çka edhe e kanë respektuar. Në dëshmitë e tyre, dëshmitarët e kanë përmendur, “pacientja, një grua, gruaja, ajo”, doktoresha M.I as nuk e ka njohur, nuk është pyetur për emër dhe nuk e dinë për kënd ka fol, njësoj edhe doktor A.V, i cili nuk e ka përmendur emrin e pacientes, të dëmtuarës dhe as pseudonimin e saj D.1, ashtu që nuk dihet për cilën grua ata kanë dëshmuar, të dëmtuarën D.1 apo për motrën e saj, të cilën gjithashtu e kanë kontrolluar apo për ndonjë grua tjetër.

Mbrojtësi ka theksuar se nga fillimi ka kërkuar që gjykimi duhet t’iu përgjigjet kërkesave të viktimave për një gjykim të drejtë, por gjithashtu të njëjtën të drejtë e ka edhe i pandehuri. Krimet e kryera kërkojnë drejtësi, e drejtësia nuk është udhëheqja e një gjykimi pa prova, shkelja e procedurës, e së drejtës në mbrojtje dhe një gjykim pa prova si dhe dhënia e shpresës së rrejshme për kënaqësi të viktimave, pastaj aktakuza dhe thëniet e prokurorisë në shkresa, të cilat nuk kanë asnjë bazë, nuk janë prova, provat duhet të vërtetohen në shqyrtimin gjyqësor e në këtë rast nuk kemi asgjë, prokurori i shtetit nuk ka ofruar asgjë.

Sipas mbrojtësit, aktgjykimi nuk duhet të merret në bazë të bindjeve dhe besimit personal, besimi është një gjë, ndërsa faktet diçka tjetër, gjyqtarët duhet të udhëhiq-

en në bazë të fakteve, të vërtetës dhe provave. Në këtë rast, i akuzuari Zoran Vukotiq nuk ka arsye të brengoset, nuk ka kryer atë që i vihet në barrë dhe fundja nuk ka asnjë provë dhe me këtë bindje edhe presim vetëm aktgjykim lirues.

I akuzuari Zoran Vukotiq, në fjalën e tij përfundimtare, ka deklaruar se e përkrah në tërësi fjalën përfundimtare të mbrojtësi të tij dhe shton se gjatë shqyrtimit gjyqësor të dëmtuarës i ka parashtruar vetëm një pyetje se, a ka bërë kontroll gjinekologjike tek mjeku i fushës përgjegjëse, e cila ka deklaruar po, ndërsa dy mjekët që kanë dëshmuar e kanë pohuar të kundërtën e këtui dikush nuk po e thotë të vërtetën, ndërsa sa u përket dëshmitarëve edhe gjatë shqyrtimit gjyqësor ka kërkuar që të përjashtohen dëshmitë e tyre, sepse ata nuk janë dëshmitarë të dorës së parë, nuk janë ata që e kanë parë ngjarjen, ata vetëm kanë treguar ngjarjet që i kanë dëgjuar prej të tjerëve e që edhe nuk janë kurrfarë dëshmitarësh e nuk ka as për çfarë t'i komentoj dëshmitë e tyre, prova tjera nuk ka, është vetëm fjala e të dëmtuarës, të cilës mundet lirisht t'ia thotë në sy se nuk e ka bërë atë vepër penale.

Aktgjykimi i shkallës së parë

Trupi gjykues e ka shpallur aktgjykimin në lëndën Prokurori kundër Zoran Vukotiqit në datën 05 korrik të vitit 2021. I akuzuari Vukotiq, me anë të aktgjyqimit, është shpallur fajtor për veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile* dhe është dënuar me dhjetë (10) vite burgim.

Gjykata, gjendjen e këtillë faktike e ka vërtetuar nga administrimi i provave të paraqitura në shqyrtimin gjyqësor, si atyre personale, dëshmisë së dëshmitarëve, si në vijim: nga dëshmitarja D.1; A.V; M.I; SH.G; M.XH; S.I.Ç dhe V.D.XH, kurse është lexuar dhe administruar edhe dëshmia e dëshmitares D.B.

Gjykata, gjatë shqyrtimit gjyqësor ka administruar si prova materiale: procesverbalin mbi identifikim e personit përmes fotografisë nga dëshmitarja D.1 të datës 03 prill të vitit 2018, raportet mjekësore të së dëmtuarës - dëshmitares D.1, procesverbalin e marrjes në pyetje të dëshmitares D.B i datës 30 mars të vitit 2018, procesverbalin mbi identifikimin e personit përmes fotografisë nga dëshmitari M.XH, i datës 17 korrik të vitit 2018, fotoalbumin nga vendi i ngjarjes dhe skicimin e vendit të ngjarjes të datës 24 prill të vitit 2018, shkresat për dhënien e pëlqimit për ndjekje penale të datës 08 nëntor të vitit 2018, shkresat e Malit të Zi të datës 09 mars të vitit 2019, kërkesa e PSRK-së për dhënien e pëlqimit për ndjekje penale e datës 07 gusht të vitit 2019, urgjencë e PSRK për dhënien e pëlqimit për ndjekje penale të datës 25 shtator të vitit 2019, shkresa e Ministrisë së Drejtës-

isë me numër 04/2-2473-K/16 e datës 24 tetor të vitit 2019 si dhe shkresa me të cilën Komisioni Qeveritar për njohjen dhe Verifikimin e Statusit të personave të dhunuar gjatë Luftës Çlirimtare të Kosovës, të dëmtuarës-dëshmitare D.1 i është njohur statusi me datë 24 gusht të vitit 2018.

Nga Procesverbali mbi identifikimin e personit përmes fotografisë nga dëshmitarja D.1, i datës 03 prill të vitit 2018, gjykata ka vërtetuar se procesi i identifikimit është bërë komfor dispozitave ligjore, ku e dëmtuara në mesin e personave, gjatë procesit të identifikimit, e ka njohur të akuzuarin Zoran Vukotiq në mesin e fotografive të tjera dhe e ka bërë edhe përshkrimin fizik të personit që e ka kryer aktin e dhunimit.

Nga raportet mjekësore të së dëmtuarës D.1 është vërtetuar padiskutueshëm gjendja faktike se e dëmtuara në muajin shtator të vitit 1999, respektivisht pas 4 muajve të dhunës seksuale, kishte qenë e shtrirë në Klinikën Obstetrike - Gjinekologjike në Prishtinë/Priština, nga data 22 - 29 shtator të viti 1999, si dhe nga raportet mjekësore konstatohet se e njëjta ka dhimbje të shpinës dhe këmbës, kurse nga raporti i datës 03 mars të vitit 2016, është konstatimi se sëmundja i ka filluar para 15 viteve dhe se i është nënshtruar edhe intervenimit kirurgjik, e që kjo periudhë kohore lidhet me kohën e sulmit ndaj saj, të cilin fakt e dëmtuara D.1 e ka dëshmuar se gjatë aktit të dhunimit kishte marrë një goditje të fortë me shkelm nga i akuzuari në kurriz nga e cila goditje kishte humbur vetëdijen, ku akoma ndien pasojat e asaj goditjeje.

Nga Procesverbali i marrjes në pyetje të dëshmitares D.B, i datës 30 mars të vitit 2018, është vërtetuar gjendja faktike e përshkruar në dispozitivin e aktgjykimit ku dëshmia e saj ishte identike dhe në përputhshmëri të plotë me dëshminë e të dëmtuarës D.1 dhe të dëshmitarëve A.V, M.I dhe M.XH, si dhe me provat materiale.

Nga Procesverbali mbi identifikimin e personit përmes fotografisë nga dëshmitari M.XH, i datës 17 korrik të datës 2018, është vërtetuar se në mesin e personave të prezantuar përmes fotografive, dëshmitari ka identifikuar të akuzuarin Zoran Vukotiq, për të cilin ka thënë se e kishte njohur mirë dhe nuk e ka pasur problem identifikimin e tij.

Nga prova materiale, fotoalbumi nga vendi i ngjarjes dhe skicimi i vendit të ngjarjes, të datës 24 prill të vitit 2018, tregohet vendi ku ishte shtëpia e R dhe M.XH, ku ishin grumbulluar mijëra qytetar të Vushtrrisë/Vučitrn, të cilët paraprakisht

janë dëbuar nga shtëpitë e tyre dhe ishin detyruar të pritnin në radhë për t'u regjistruar dhe për t'u pajisur me kartela të identifikimit, vendi ku e dëmtuara është dhunuar nga i akuzuari.

I akuzuari është ekstraduar në Kosovë, autoritetet e Malit të Zi janë njoftuar përmes rrugës zyrtare me Aktvendimin për fillimin e hetimeve për të akuzuarin edhe për veprën penale krime të luftës, respektivisht për veprën penale të kryer në datën 22 maj të vitit 1999 te varrezat e Vushtrrisë/Vučitrn ndaj të dëmtuarës D.1, për çka autoritetet e Malit të Zi kanë dhënë pëlqimin që mund të zhvillohet procedura penale edhe për këtë vepër penale, andaj me këto prova materiale, që kanë të bëjnë- me procedurës e ekstradimit, gjykata vlerëson se është vepruar në pajtim me Ligjin për bashkëpunimin juridik ndërkombëtar.

Nga shkresa e siguruar nga Komisioni Qeveritar për njohjen dhe Verifikimin e Statusit të personave të dhunuar gjatë Luftës Çlirimtare të Kosovës, është vërtetuar se me datën 24 gusht të vitit 2018, të dëmtuarës D.1 zyrtarisht i është njohur statusi i personit të dhunuar.

Gjatë vendosjes për dënimin, gjykata e ka vlerësuar shkallën e përgjegjësisë penale të të akuzuarit dhe ka gjetur se i akuzuari, i cili ishte nëpunës i gjykatës në Vushtri/Vučitrn, gjatë periudhës së konfliktit të armatosur ishte rezervist i policisë serbe dhe se me dashje dhe vetëdije të plotë e ka kryer veprën penale në bashkëkryerje edhe me pjesëtarë të tjerë të forcave serbe. Gjykata e ka vlerësuar motivin e kryerjes së veprës penale dhe cenimin e viktimës së mbrojtur, ku është vërtetuar se i akuzuari veprën penale e ka kryer ndaj gruas – viktimës së nacionalitetit shqiptar (person i mbrojtur), kurse në rrethanat, në të cilat është kryer vepra penale, kanë qenë të lidhura qartë me situatën e krijuar nga konflikti i armatosur që ishte duke u zhvilluar. Sjelljen e të akuzuarit para dhe pas kryerjes së veprës penale, e kanë vërtetuar e dëmtuara D.1 dhe dëshmitarët tjerë se i akuzuari kishte sjellje brutale ndaj popullatës civile shqiptare, duke i sulmuar fizikisht me shkop druri dhe sjelljet e tij janë vërtetuar edhe me aktgjykimin e plotfuqishëm të gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica, ku i akuzuari për shkak të trajtimit çnjerëzor dhe shaktimit të vuajtjeve të pafundme përmes rrahjeve, shkeljeve të integritetit trupor dhe shëndetit tash gjendet në vuajtje të dënimit dhe se, mbështetur mbi këto arsye, gjykata nuk ka gjetur ndonjë rrethanë posaçërisht lehtësuese për të akuzuarin, por vetëm rrethana rënduese. Andaj, gjykata në bazë të rrethanave të lartëcekura, të akuzuarit ia ka shqiptuar dënimin brenda kufijve të paraparë ligjor për këtë vepër penale, sikurse është theksuar në dispozitiv të këtij aktgjykimi, duke ardhur në përfundim se edhe me këtë dënim të shqiptuar

ndaj tij do të arrihet efekti preventiv i dënimit, respektivisht që në të ardhmen të përmbahen nga këto veprime/kryerja e veprave penale.

Gjetjet e FDHK

Në këtë analizë së procedurës penale në rastin *Prokurori kundër Zoran Vukotiqit* është përfshirë kryesisht procedura e shqyrtimit kryesor deri në shpalljen e aktgjykimit të shkallës së parë të datës 05 korrik të vitit 2021 dhe më shumë për këtë rast mund të lexoni edhe në raportin vjetor të FDHK mbi monitorimin e gjyqmeve për krime të luftës në Kosovë, i cili është publikuar gjatë vitit 2020.

Shqyrtimi gjyqësor ka përfunduar brenda afatit ligjor prej njëqindnjëzet (120) ditëve, ashtu siç parashihet sipas KPPRK-së dhe është ndër rastet e radha të cilat përfundojnë brenda afatit të parashikuar ligjor.

Në kualifikimin juridik të veprës penale, prokuroria e ka cilësuar se i akuzuari ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile* nga neni 142 lidhur me nenin 22 të LP të RSFJ-së, aktualisht e inkriminuar si *krim kundër njerëzimit* nga neni 143 paragrafi 1, nën paragrafi 1.4, 1.6 dhe 1.7 lidhur me nenin 31 të KPRK-së. Me rastin e shpalljes së aktgjykimit dhe shqiptimit të dënimit, e posaçërisht tek pjesa e vlerësimit ligjor të veprës penale, gjykata me të drejtë e ka vlerësuar se i pandehuri e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile* nga neni 142 lidhur me nenin 22 të LP të RSFJ-së dhe jo veprën penale *krim kundër njerëzimit* ashtu siç e kishte cilësuar prokuroria në aktin akuzues dhe se të njëjtin e ka dënuar sipas Ligjit Penal të RSFJ-së, i cili është më i favorshëm me rastin e shpalljes së vendimit.

Mirëpo, në dispozitivin e aktgjykimit, gjykata ka konstatuar se i akuzuari në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë, *gjatë një sulmi të gjerë* nga forcat ushtarake, policore dhe paramilitare serbe, *kundër popullatës civile* shqiptare të komunës së Vushtrisë/Vučitirn mori pjesë në dëbimin e popullatës civile shqiptare, në kryerjen e dhunës fizike dhe psikike ndaj tyre si dhe me përdorimin e dhunës dhe të veprimeve të tjera çnjerëzore ka kryer dhunim seksual ndaj një gruaje të nacionalitetit shqiptar. Lidhur me këtë konstatim gjykata është thirrur në elementin e veprës penale të *krimeve kundër njerëzimit*, konkretisht në ‘*sulmin e gjerë*’. Edhe pse veprat penale krim i luftës dhe krim kundër njerëzimit janë mjaft të ngjashme, ato dallohen në praktikë për nga forma e kryerjes, koha e kryerjes, statusi i viktimave, mënyra e kryerjes, lidhja me luftën dhe me planin paraprak. Në këtë rast konkret, një prej tipareve konkrete që i dallon këto dy lloj të veprave penale është mënyra se si është kryer vepra penale, për të cilën akuzohet i pandehuri.

Tek krimet kundër njerëzimit gjithmonë duhet të ekzistojë ‘*sulmi ndaj civilëve, sulmi të jetë sistematik dhe i zgjeruar*’, pra të ekzistojnë sulme të shpërndara në disa vende të Kosovës dhe të ekzistojë një plan paraprak për këto sulme, kurse në rastin konkret i pandehuri akuzohet për krimet e luftës si rast i izoluar dhe nuk është vërtetuar elementi i pjesëmarrjes së tij në një sulm të gjerë dhe sistematik.

1.3.1. Lënda: *Prokurori kundër Remzi Shalës*

Para trupit gjykues të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren^[16], me të cilin kryeson gjyqtarja Raime Elezi^[17], në datën 24 qershor të vitit 2020 është hapur shqyrtimi kryesor në gjykimin e përsëritur në lëndën *Prokurori kundër Remzi Shalës*. Me aktgjykimin e Gjykatës Supreme të Kosovës të datës 20 mars të vitit 2020 kjo lëndë është kthyer në rigjykim dhe rivendosje.

Rigjykimi është hapur lidhur me aktakuzën e Zyrës së PSRK të datës 19 tetor të vitit 2016, e cila në fillim të shqyrtimit të saj është saktësuar nga ana e prokurorit të PSRK.

Trupi gjykues i Gjykatës Supreme të Kosovës, me të cilin ka kryesuar gjyqtarja Nesrin Lushta^[18], në seancën e mbajtur në datën 2 mars të vitit 2020, duke vepruar në lidhje me mjetin e jashtëzakonshëm juridik - kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë së të akuzuarit Remzi Shala dhe të mbrojtjes së tij, e ka sjellë aktgjykimin, me të cilin, sipas detyrës zyrtare, është anuluar aktgjykimin i plotfuqishëm i Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren (P.nr. 181/2016) i datës 3 korrik të vitit 2019, si dhe aktgjykimin i Departamentit Special të Gjykatës së Apelit (APS nr.14/2019) i datës 26 nëntor i vitit 2019, dhe lëndën e ka kthyer në rigjykim dhe rishqyrtim.

[16] Sipas Ligjit mbi Gjykatat, i cili ka hyrë në fuqi në datën 2 janar të vitit 2019, me nenin 13 është paraparë që Departamenti Special aso kohe i formuar të jetë kompetent për veprim në lëndët lidhur me aktakuzat e Prokurorisë Speciale të Kosovës (PSRK), të ngritura pas formimit të këtij departamenti, si dhe me aktakuzat e PSRK, në të cilat nuk ka përfunduar procedura e vlerësimit të aktakuzës. Lëndët, në të cilat procedura e vlerësimit të aktakuzës ka përfunduar, do të shqyrtohen nga ana e gjykatave kompetente (kryesisht sipas përkatësisë territoriale), ose gjykatave të cilat të parat e kanë filluar procedurën penale, deri në përfundimin e tyre.

[17] Anëtarët e trupit gjykues të rigjykimit, gjyqtarët Luan Berisha dhe Fatmir Krasniqi. Rigjykimi zhvillohet para të njëjtit trup gjykues, i cili ka vendosur edhe në gjykimin e parë të shkallës së parë.

[18] Anëtarët e kolegjit, gjyqtarët e Gjykatës Supreme të Kosovës, Agim Maliqi dhe Rasim Rasimi.

Shqyrtimi kryesor i hapur sërish nuk ka përfunduar deri në fund të vitit raportues. Vazhdimi i shqyrtimit kryesor është paralajmëruar për datën 11 janar të vitit 2022.

Rrjedha e procedurës penale[19]

Procedura paraprake hetimore lidhur me marrjen me dhunë nga shtëpia e tij të Haxhi Përteshit nga fshati Duhël/Dulje nga ana e pjesëtarëve të armatosur dhe në uniformë të UÇK-së në datën 26 qershor të vitit 1998, si dhe në lidhje me vdekjen e tij të paqartë pas disa ditësh (trupi i tij i pajetë është gjetur në datën 1 korrik të vitit 1998 pranë rrugës në qendër të fshatit) është inicuar me dëshmitë e anëtarëve të familjes së tij të dhëna hetuesve të policisë së UNMIK-ut gjatë vitit 2002.

Hetimi i këtij krimi dhe i kryerësve të mundshëm ka vazhduar edhe nga ana e hetuesve të EULEX-it, pasi që ky mision për sundimin e ligjit i ka marrë përsipër kompetencat në vitin 2009 në Kosovë. Me vendim të prokurorit ndërkombëtar të EULEX-it të datës 24 prill të vitit 2014, janë ngritur hetimet kundër ish pjesëtarëve të UÇK-së, Remzi Shala dhe B.Q.^[20]

Marrje me dhunë nga shtëpia, përkatësisht privimi nga liria dhe vdekja e Haxhi Përteshit kanë ndodhur për shkak të dyshimit të pretenduar se ai ka bashkëpunuar me organet serbe.

Pas reduktimit të mandatit të EULEX-it në Kosovë, lënda në verën e vitit 2015 është lëshuar në kompetencë të prokurorëve vendor të Zyrës së PSRK, të cilët i kanë vazhduar hetimet kundër Shalës dhe B.Q. Hetimet kundër të dyshuarit B.Q., në mungesë të provave, së shpejti janë ndërprerë.

Aktakuza

Zyra e PSRK (prokurori Haki Gecaj) në datën 19 tetor të vitit 2016^[21] e ka ngritur aktakuzën kundër të akuzuarit Remzi Shala në drejtim të veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile*^[22] të kryer në bashkëkryerje me kryerës të panjohur

[19] Procedura penale në lëndën *Prokurori kundër Remzi Shalës* ka qenë objekt i analizave, të cilat janë publikuar në raportet vjetore të FDHK për vitet 2016, 2017, 2018 dhe 2019. Ato mund të gjenden në faqen zyrtare të internetit të FDHK: www.hlc-kosovo.org. Në kuadër të këtij raporti vjetor mbi gjykimet e përcjella gjatë vitit 2020, në mënyrë të hollësishme do të prezantohet një pjesë e procedurës penale, e cila është zhvilluar në vitin raportues, përkatësisht vendimi i Gjykatës Supreme të Kosovës dhe fillimi i rigjykimit gjatë vitit 2020.

[20] Procedura hetimore kundër të dyshuarit B.Q. më vonë është ndërprerë në mungesë të provave.

[21] Kjo është aktakuza e parë për krime të luftës nga ana e prokurorëve vendor të Zyrës së PSRK, pas reduktimit të mandatit të EULEX-it në datën 15 qershor të vitit 2014.

[22] E paraparë me nenin 142 në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së, në lidhje me nenin 3 (1a)

gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë. I akuzuari ngarkohet se në datën 26 qershor të vitit 1998, në fshatin Duhël/Dulje, komuna e Suharekës/Suva Reka, dhe me përdorimin e dhunës e ka marrë nga shtëpia Haxhi Përteshin, trupi i të cilit pas ditësh (1 korrik i vitit 1998) është gjetur në afërsi të rrugës rajonale në fshatin Duhël/Dulje, komuna e Suharekës/Suva Reka.

Shqyrtimi kryesor

Procedura e vlerësimit të aktakuzës para Gjykatës Themelore në Prizren ka përfunduar me vendimin mbi refuzimin e kërkesës për hedhjen e aktakuzës të datës 6 mars të vitit 2017. Gjykata e Apelit, me vendim të datës 23 mars të vitit 2017 e ka konfirmuar këtë vendim të Gjykatës Themelore.

Shqyrtimi kryesor i shkallës së parë është hapur në datën 12 maj të vitit 2017 me leximin e aktakuzës. Lidhur me te, i akuzuari Shala është deklaruar se nuk është fajtor. Janë kryer edhe fjalët hyrëse të palëve në procedurë. Trupi gjykues, deri në shpalljen e aktgjykimit, në datën 2 korrik të vitit 2019, ka mbajtur seanca gjatë tridhjetë e shtatë (37)^[23] ditëve gjyqësore, në kuadër të të cilave janë dëgjuar tridhjetë (30) dëshmitarë të propozuar nga palët në procedurë si dhe sipas detyrës zyrtare nga ana e trupit gjykues [njëzet e tre (23) me propozim të prokurorit, katër (4) me propozim të palës së dëmtuar, kurse tre (3) sipas detyrës zyrtare nga ana e gjykatës]. Janë paraqitur provat materiale. I akuzuari^[24] është përgjigjur në pyetjet e mbrojtës-it. Ai ka refuzuar të përgjigjet në pyetjet e prokurorit dhe të trupit gjykues, duke e shfrytëzuar të drejtën për t'u mbrojtur në heshtje. Palët në procedurë i kanë sjellë argumentet e tyre përfundimtare.

Aktgjykimi i shkallës së parë

I akuzuari, me anë të aktgjykimit, i cili është shpallur në datën 3 korrik të vitit

të Konventës së Katërtë të Gjenevës të vitit 1949, po ashtu e dënueshme me nenin 152 në lidhje me nenin 32 të KPRK.

[23] Në ditë të gjykimit nuk janë llogaritur seancat e dëgjimit lidhur me aktakuzën.

[24] I akuzuari gjatë gjykimit të parë të shkallës së parë deri në fund të vitit 2018 është mbrojtur në liri. Ai, edhe pse është lajmëruar në mënyrë të rregullt, nuk i është përgjigjur ftesës së gjykatës për vazhdimin e shqyrtimit kryesor, i cili ka qenë i caktuar për datën 9 janar të vitit 2019. Me anë të fletarrestit është privuar nga liria në datën 24 maj të vitit 2019 në orët e mëngjesit. Ai, pas sjelljes së aktgjykimit të Gjykatës së Apelit të datës 26 nëntor të vitit 2019, e cila ka vendosur lidhur me ankesën e aktgjykimit të shkallës së parë, është gjendur në vuajtje të dënimit me burgosje. Me heqjen e aktgjykimit të gjykatave më të ulëta nga ana e Gjykatës Supreme të Kosovës me anë të aktgjykimit të datës 20 mars të vitit 2020 si dhe me kthimin e lëndës në rishqyrtim dhe rivendosje, të akuzuarit në datën 30 prill prapë i është caktuar paraburgimi njëmuor, i cili më vonë është vazhduar. I akuzuari ka qenë në paraburgim deri në fund të vitit raportues.

2019, është shpallur fajtor për kryerjen e veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile*^[25], për arsye se gjatë kohës së konfliktit të armatosur në cilësinë e pjesëtarit të UÇK-së, në uniformë dhe i armatosur, në datën 26 qershor të vitit 1998, rreth orës 23:00 në fshatin Duhël/Dulje, komuna e Suharekës/Suva Reka, në bashkëkryerje edhe me pesë (5) ose gjashtë (6) pjesëtarë të UÇK-së, e ka privuar nga liria civilin Haxhi Përteshi, për të cilin është dyshuar se po bashkëpunonte me forcat e armatosura serbe. Trupi i tij i pajetë është gjetur pranë rrugës në qendër të fshatit, pas disa ditësh.

Me aktgjykimin e gjykatës së shkallës së parë, të akuzuarit i është shqiptuar dënimi me burgosje në kohëzgjatje prej katërmbëdhjetë (14) vitesh, në të cilin i është llogaritur koha e kaluar në paraburgim, i cili i është vazhduar deri në plotfuqishmërinë e aktgjykimit.

Procedura ankimore

I akuzuari dhe mbrojtësi i tij, avokati nga Suhareka/Suva Reka, Natal Bullakaj, e kanë kundërshtuar aktgjykimin e shkallës së parë me anë të ankesës për shkak të shkeljeve thelbësore të dispozitave të procedurës penale, shkeljes së ligjit penal, gjendjes faktike në mënyrë të gabuar dhe të paplotë të konstatuar, si dhe vendimit mbi sanksionin penal. I autorizuari i të dëmtuarve e ka kundërshtuar aktgjykimin e shkallës së parë për shkak të lartësisë së dënimit të shqiptuar.

Aktgjykimi i Gjykatës së Apelit

Kolegji ankimor i Departamentit Special të Gjykatës së Apelit, me të cilin ka kryesuar gjyqtari, Vaton Durguti^[26], në lëndën *Prokurori kundër Remzi Shalës*, në datën 26 nëntor të vitit 2019 e ka mbajtur seancën, gjatë të cilës janë shqyrtuar ankesat e palëve në aktgjykimin e Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren, të shpallur në datën 3 korrik të vitit 2019 (P.nr. 181/2016).

Kolegji ankimor me aktgjykimin e tij të datës 26 nëntor të vitit 2019 pjesërisht i ka pranuar pretendimet ankimore të të akuzuarit, në atë mënyrë që aktgjykimin e Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren sipas detyrës zyrtare e ka ndryshuar në pikëpamje të kualifikimit juridik të veprës penale dhe të

[25] E kryer në bashkëkryerje, e paraparë dhe e dënueshme me anë të nenit 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së, në lidhje me nenin 3 (a) të Konventës së Katërtë të Gjenevës, po ashtu e dënueshme me nenin 152, paragrafët 1 dhe 2, në lidhje me nenin 31 të KPRK (2012).

[26] Anëtarët e kolegjit ankimor, gjyqtarët Kreshnik Radoniqi (gjyqtari raportues) dhe Burim Ademi.

lartësisë së dënimit të shqiptuar. Gjykata e Apelit me anë të aktgjykimit ka gjetur se në veprimet e të akuzuarit Remzi Shala ka elemente të veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile* nga neni 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së (i cili ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale), si dhe në lidhje me nenin 3 (1a) të Konventës së Katërtë të Gjenevës të vitit 1949, për të cilën ia ka shqiptuar dënimin me burgosje në kohëzgjatje prej dhjetë (10) vitesh.

Me aktgjykimin e Gjykatës së Apelit është refuzuar si e pabazuar ankesa e të autorizuarit të të dëmtuarve, avokatit nga Prishtina/Priština, Asdren Hoxha.

Kërkesa për mbrojtjen e ligjshmërisë

Mbrojtësi i të akuzuarit Shala, avokati Natal Bullakaj kundër aktgjykimit të plotfuqishëm të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren të datës 3 korrik të vitit 2020 (P nr. 181/2016) dhe aktgjykimit të Departamentit Special të Gjykatës së Apelit (APS nr.14/2019) të datës 26 nëntor të vitit 2019, ia ka parashtruar Gjykatës Supreme të Kosovës në datën 20 janar të vitit 2020 mjetin e jashtëzakonshëm juridik - kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë për shkak të shkeljes së ligjit penal nga neni 432, paragrafi 1, pika 1.2 e KPPRK dhe shkeljeve thelbësore të dispozitave të procedurës penale nga neni 382 i KPPRK.

Sipas pretendimeve të kërkesës për mbrojtje të ligjshmërisë, gjykata e shkallës së parë e ka shkelë ligjin penal në dëm të të dënuarit, sepse ai është shpallur fajtor për kryerjen e veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile* (nga neni 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së, si dhe në lidhje me nenin 3 (1a) të Konventës së Katërtë të Gjenevës të vitit 1949, e dënueshme edhe me nenin 152, në lidhje me nenin 31 të KPRK), edhe pse, në bazë të provave të paraqitura të cilat gjenden në shkresat e lëndës, rezulton se në veprimet e të akuzuarit nuk ka elemente të veprës penale, për të cilën është i akuzuar dhe është shpallur fajtor. Më tutje thuhet se gjykata e shkallës së parë me rastin e shpalljes së aktgjykimit, nuk i ka arsyetuar faktet vendimtare, të cilat e përbëjnë tiparin e veprës penale si dhe faktet, të cilat kanë të bëjnë me kualifikimin ligjor të veprës penale.

Sipas pretendimeve të kërkesës, gjykata e shkallës së parë me rastin e shpalljes së aktgjykimit, me të cilin të akuzuarin e ka shpallur fajtor, nuk i ka vlerësuar në mënyrë të rregullt të gjitha rrethanat dhe faktet, të cilat kanë ndikuar në fajësinë, përkatësisht pafajësinë e të akuzuarit. Dënimi është caktuar pa vërtetimin e fajësisë. Gjatë marrjes së vendimit, gjykata e shkallës së parë nuk i ka marrë parasysh rrethanat, të cilat shkojnë në favor të të akuzuarit. Lloji dhe lartësia e dënimit të caktuar janë në kundërshtim të plotë me ligjin, sepse nuk janë vërtetuar të gjitha

rrethanat, të cilat do të ndikojnë në sjelljen e vendimit të drejtë dhe të ligjshëm.

Mbrojtësi, me anë të kërkesës pohon se gjykata e shkallës së parë nuk ka dhënë arsyetim të qartë për faktorët vendimtarë në lidhje me kryerjen e veprës penale, për të cilën i akuzuari Shala ngarkohet. Po ashtu ekziston mospërputhja midis dispozitivit dhe arsyetimit të aktgjyqimit.

Sipas pretendimeve të mbrojtësit, gjykata e shkallës së dytë i ka përsëritur lëshimet e gjykatës së shkallës së parë në pikëpamje të kualifikimit të veprës penale. Gjykata e Apelit, sipas detyrës zyrtare, e ka bërë rikualifikimin, duke e kualifikuar si veprë penale të *krimin të luftës kundër popullatës civile* nga neni 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së, si dhe në lidhje me nenin 3 (1a) të Konventës së Katërtë të Gjenevës të vitit 1949. Gjykata e shkallës së dytë e ka ndryshuar aktgjykimin e Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren vetëm në pikëpamje të vendimit mbi dënimin, duke ia shqiptuar të akuzuarit dënimin me burgosje në kohëzgjatje prej dhjetë (10) vitesh, në të cilin është e llogaritur koha e kaluar në paraburgim prej datës 14 maj të vitit 2019.

Sipas gjetjeve të mbrojtësit, gjykata e shkallës së dytë me vendimin e saj nuk ia ka dalë të eliminojë lëshimet dhe shkeljet e gjykatës së shkallës së parë, gjë që ka qenë e mundur me anë të heqjes së aktgjyqimit të shkallës së parë dhe me kthimin e lëndës në gjykim të shkallës së parë.

Sipas gjetjeve të kërkesës, Gjykata e Apelit, gjatë rikualifikimit, ka gjetur se i akuzuari e ka kryer veprën penale si urdhërdhënës, përkatësisht se i akuzuari në mbrëmjen kritike ka udhëhequr me grupin, i cili ka qenë në shtëpinë e të dëmtuarit. Gjykata e shkallës së dytë nuk i ka paraqitur provat, me të cilat i ka arsyetuar gjetjet e saj. Sipas pretendimeve të mbrojtjes, i dënuari ka qenë vetëm një ushtar i thjeshtë. Pohimet se i dënuari në mbrëmjen kritike e ka udhëhequr ekipin, i cili ka qenë në shtëpinë e të dëmtuarve, sipas mendimit të mbrojtjes janë një trillim i të dëmtuarve si dhe pasojë e përshkrimit të gabuar të këtij veprimi nga ana e organeve të ndjekjes.

Mbrojtësi, me anë të kërkesës, i ka cekur edhe shembujt e shkeljeve: rrethanat e caktuara, përkatësisht disa pjesë shumë të rëndësishme të deklaratave të dëshmitarëve, nuk janë konstatuar nga ana e gjykatës në procesverbal; janë dëgjuar disa dëshmitarë, të cilët nga arsye të caktuara nuk janë dëgjuar; disa propozime të mbrojtjes nuk janë propozuar.

Mbrojtësi i ka propozuar Gjykatës Supreme për të pranuar kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë së të akuzuarit dhe që ta lirojë atë nga akuzat, me të cilat ngarkohet

ose që ta heq aktgjykimin e Gjykatës Themelore në Prizren të datës 3 korrik të vitit 2019 dhe që, së këndejmi, lëndën ta kthejë në gjykatën e shkallës së parë në rivendosje ose që, nëse Gjykata Supreme nuk i gjen shkeljet e cekura me kërkesë, t'i ndryshojë aktgjykimet e cekura dhe të akuzuarit Shala t'ia zbus dënimin nën minimumin ligjor.

Zyra e prokurorit të shtetit me anë të shkresës së datës 14 shkurt të vitit 2020 ka propozuar që kërkesa për mbrojtje të ligjshmërisë e të dënuarit të refuzohet si e pabazuar.

Aktgjykimi i Gjykatës Supreme të Kosovës

Gjykata Supreme, i ka shqyrtuar shkresat e lëndës në pajtim me dispozitat ligjore (neni 435, paragrafi 1, në lidhje me nenin 436, paragrafi 1 i KPPRK), duke gjetur në fund se kërkesa për mbrojtjen e ligjshmërisë është e bazuar.

Gjykata Supreme ka gjetur se janë të bazuara pretendimet e mbrojtjes së të gjykuarit se aktgjykimi i shkallës së parë përmban shkelje thelbësore të procedurës penale. Aktgjykimi i shkallës së dytë nuk përmban arsyetim në lidhje me ekzistimin e veprës penale dhe përgjegjësinë penale të të gjykuarit. Shkeljet e cekura të gjykatës së shkallës së parë nuk janë hequr me aktgjykimin e gjykatës së shkallës së dytë, e cila po ashtu përmban shkelje thelbësore të dispozitave të procedurës penale të parapara me nenin 384, paragrafi 1, pika 12, në lidhje me nenin 370, paragrafi 7 i KPPRK.

Sipas gjetjeve të Gjykatës Supreme, me anë të aktgjykimeve të cekura nuk janë dhënë arsyetimet në pikëpamje të ekzistimit të veprës penale dhe të përgjegjësisë penale së të gjykuarit, posaçërisht kur është fjala për të gjykuarin në pikëpamje të dhënies ose të zbatimit të urdhrave, përkatësisht zbatimit të urdhrin ndaj popullatës civile. Nuk është vërtetuar se ai ka vepruar në kundërshtim me dispozitat e nenit 142 të LP të RSFJ-së, përkatësisht në marrjen e civilëve si pengje.

Po ashtu, gjykata e shkallës së parë nuk e ka arsyetuar se në çfarë mënyre janë manifestuar elementet e veprës penale nga neni 142 i LP të RSFJ-së: „Kushdo që i shkel rregullat e të drejtës ndërkombëtare gjatë luftës, konfliktit të armatosur, okupimit, urdhëron që të kryhen vrasje ndaj popullatës civile, terror [...], marrje të pengjeve [...], ose kushdo kryen ndonjë vepër penale të cekur më lartë...”

Gjykata Supreme ka vlerësuar se gjykata e shkallës së parë me aktgjykimin e saj nuk e ka arsyetuar nëse i dënuari ka pasur ndonjë pozitë në hierarkinë ushta-

rake në kohën kur ka vepruar, si dhe as se cilin rol konkret e ka pasur në ditën kritike, edhe pse nuk është e kontestueshme se ka qenë pjesëtar i UÇK-së. Por, sipas Gjykatës Supreme, që të mund të vërtetohen elementet e veprës penale, me të cilën i dënuari ngarkohet, është e nevojshme të plotësohen dy kushte: si e para, që në mënyrë të qartë të vërtetohet se ai si kryerës ka dhënë urdhër (që e vërteton ekzistimin e pozitës së tij të rangut të lartë në raport me personat që e zbatojnë urdhrin), përkatësisht që në këtë rast të vërtetohet saktësisht urdhërdhënësi për veprim kundër popullatës civile, konkretisht në këtë rast ndaj të dëmtuarve, dhe, si e dyta, të vërtetohet nëse i gjykuari e ka kryer urdhrin të cilin e ka marrë nga eprorët e tij. Në rastin konkret, këto dy elemente thelbësore të kësaj vepre penale në vendimet gjyqësore të sjella kanë mbetur të pavërtetuara.

Sipas Gjykatës Supreme, me aktgjykim nuk është përshkruar mënyra e veprimit të të gjykuarit, me çka nuk janë plotësuar elementet themelore të veprës penale, për të cilën i gjykuari është shpallur fajtor. Fakti se me të gjykuarin në mbrëmjen kritike kanë qenë edhe pesë (5) ose gjashtë (6) pjesëtarë të panjohur të UÇK-së nuk do të thotë se i gjykuari me çdo kusht ka qenë udhëheqës i grupit, e posaçërisht nuk është vërtetuar se ai ka qenë personi i cili iu ka dhënë urdhra të tjerëve, siç është konstatuar në aktgjykimin e gjykatës së shkallës së parë, që është pranuar dhe mbështetur me vendim të gjykatës së shkallës së dytë.

Sipas gjetjeve të Gjykatës Supreme, arsyetimi i gjykatës së shkallës së parë është në kundërshtim me vetveten. Gjykata e shkallës së parë në aktgjykim ka konstatuar se mënyra e kryerjes së veprës penale *krim i luftës*, për të cilën i akuzuari është shpallur fajtor, „përbëhet nga dhënia e urdhrin për kryerjen e veprimeve të pal lejueshme ose kryerja e të njëjtave”, edhe pse asnjë pasazh i aktgjykimit të shkallës së parë nuk e zgjidh dilemën nëse është vërtetuar ekzistimi i elementeve të cekura më lartë. Nga kjo rezulton se arsyetimi është në kundërshtim me dispozitivin e aktgjykimit të gjykatës së shkallës së parë mbi ekzistimin e veprës penale dhe përgjegjësinë e të gjykuarit.

Me aktgjykimin e shkallës së parë nuk janë vërtetuar elementet e veprës penale, siç është, për shembull, mënyra e veprimit të personit të gjykuar, me fjalë të tjera nëse ai ka vepruar si dikush i cili ka dhënë ose ka kryer urdhra ndaj të dëmtuarve. Për këto arsye, aktgjykimi i shkallës së parë është hartuar me anë të shkëljeve thelbësore të procedurës penale, të cilat nuk janë eliminuar me vendimin e gjykatës së shkallës së dytë.

Gjykata e shkallës së parë gjatë procedurës duhet të veprojë në pajtim me akt-

gjykimin e Gjykatës Supreme, të paraqes provat ekzistuese, sipas nevojës të sigurojë dhe të paraqes edhe prova të tjera dhe të sjellë vendim të ligjshëm dhe të rregullt në këtë lëndë. Para së gjithash, duhet të eliminohen paqartësitë në zhvillimin e ngjarjeve si dhe të precizohet mënyra e veprimit të të gjykuarit. Në këtë mënyrë do të vërtetohet plotësisht nëse ai ka dhënë urdhra ose ka vepruar sipas urdhrave që në atë mënyrë të veprojë ndaj popullatës civile, në rastin konkret ndaj të dëmtuarve.

Rigjykimi

Shqyrtimi kryesor i rigjykimit është hapur në datën 24 qershor të vitit 2020 para trupit gjykues në të njëjtën përbërje, i cili ka vendosur në gjykimin e parë të shkallës së parë.

Gjatë vitit 2021 janë mbajtur gjithsej pesëmbëdhjetë (15) seanca gjyqësore, prej tyre janë shtyrë dy (2) seanca për shkak të gjendjes shëndetësore të të pandehurit. Brenda kësaj periudhe janë dëgjuar dhjetë (10) dëshmitarë, ku gjatë dy seancave ka pasur edhe ballafaqime mes disa prej dëshmitarëve.

Shqyrtimi kryesor ka qenë i hapur për publikun, por prania e publikut ka qenë e kufizuar për shkak të rrethanave të krijuara me pandeminë e virusit Covid-19.

Seanca e radhës është caktuar për datën 11 janar të vitit 2022, kur do të vazhdohet me dëgjimin e dëshmitarëve.

Gjetjet e FDHK

Shqyrtimi kryesor në këtë rast është duke zgjatur shumë. Gjatë shqyrtimit kryesor shpesh po shfaqet mungesa e rendit në gjykatore, ku palët e marrin fjalën pa rend dhe pa leje nga kryetari i trupit gjykues. Disa dëshmitarë kanë shprehur frustrimin duke u ftuar disa herë për të dëshmuar në këtë proces ku edhe shpesh bëhen ballafaqimet mes dëshmitarëve.

Që nga fillimi i procesit gjyqësor prej vitit 2016, monitoruesit e FDHK janë duke e monitoruar rregullisht këtë proces gjyqësor. Në mënyrë më të detajuar lidhur me analizën e rastit dhe të gjeturat e FDHK mund të lexoni në raportet vjetore mbi monitorimin e gjykimeve për krimet e luftës dhe veprat penale me prapavijë politike dhe etnike, të publikuara në faqen elektronike të FDHK: www.hlc-kosovo.org.

1.4.1. Lënda: *Prokurori kundër Zoran Gjokiqit*

Kolegji^[27] i Departamentit Special të Gjykatës së Apelit, i kryesuar nga gjyqtari Vaton Durguti, në lëndën *Prokurori kundër Zoran Gjokiqit*, në datën 12 tetor të vitit 2021 ka nxjerr aktgjykim^[28] me të cilin i ka refuzuar si të pabazuara ankesat e prokurorisë dhe të mbrojtjes së të pandehurit, kurse ankesën e përfaqësuesit të palës së dëmtuar e ka hedhur si të palejuar, ndërsa aktgjykimi i gjykatës së shkallës së parë me numër PS.nr.15/19 është vërtetuar. I akuzuari është shpallur fajtor për *krime të luftës kundër popullatës civile* dhe i është shqiptuar dënimi në kohëzgjatje prej dymbëdhjetë (12) vjet burgim.

Rrjedha e procedurës penale

Zyra e PSRK në datën 8 tetor të vitit 2018 e ka sjellë vendimin mbi hapjen e hetimeve kundër të dyshuarit Zoran Gjokiq në drejtim të veprave penale në lidhje me dyshimet se në vendbanimin Kristal në Pejë/Peć, gjatë muajit mars dhe maj të vitit 1999 ka marrë pjesë në kryerjen e disa veprave penale së bashku me disa persona të caktuar në uniformë dhe të armatosur, kur edhe janë vrarë 33 civilë shqiptarë. Me vendim, hetimet janë hapur edhe kundër të dyshuarve R.B, V.I dhe S.S. Hetimet janë hapur pas veprimeve të kryera hetimore nga ana e Drejtorisë për Hetimin e Krimeve të Rënda (DHKR) të Policisë së Kosovës (PK) dhe sigurimit të provave.

Zyra e PSRK ia ka dorëzuar Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Pejë/Peć kërkesën për dhënien e urdhrit për burgosjen e personave të dyshuar për këtë krim kundër të cilëve janë hapur hetimet, por nuk ka qenë e mundur që ata të ftohen në mënyrë të rregullt. Ata nuk i janë përgjigjur ftesave të rregullta të institucioneve kompetente. Pas verifikimit, janë siguruar informatat se ata nuk kanë jetuar në adresat, të cilat i ka poseduar prokuroria.

Duke vepruar në lidhje me këtë kërkesë të prokurorisë, Gjykata Themelore në

[27] Anëtarët e kolegjit, gjyqtarët Bashkim Hyseni dhe Tomislav Petroviq.

[28] Aktgjykimi i shkallës së dytë, APS.nr.22/2021.

Pejë/Peć, në datën 2 nëntor të vitit 2018 e ka lëshuar urdhrin për burgosjen e personave, kundër të cilëve me vendimin e cekur të prokurorisë të datës 8 tetor të vitit 2018 kanë filluar hetimet. Në bazë të këtij urdhri, në kalimin kuftar në Jarinë/Jarinje, komuna e Leposaviqit/Leposavić, në datën 1 shkurt të vitit 2019, në orën 22:00 është privuar nga liria i dyshuari Zoran Gjokiq. Në lidhje me të dyshuarit e tjerë, hetimet janë ndërprerë për shkak se organet e ndjekjes së Kosovës nuk kanë pasur qasje ndaj tyre.

Pas privimit nga liria të Zoran Gjokiqit është sjellë vendimi mbi ndalimin e tij prej dyzetë e tetë (48) orësh dhe është drejtuar kërkesa për caktimin e masave të paraburgimit, me qëllim që të sigurohet prania e tij në gjykatë dhe që të mundësohet zhvillimi i papenguar i procedurës penale.

Gjyqtari i procedurës paraprake i Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Pejë/Peć ka sjellë në datën 2 shkurt të vitit 2019 vendimin me të cilin është caktuar masa e paraburgimit për të dyshuarin Gjokiq në kohëzgjatje prej një (1) viti, deri në datën 2 mars të vitit 2019. Me këtë vendim është refuzuar kërkesa e mbrojtjes për caktimin e një mase më të butë. Ky vendim është konfirmuar në procedurën ankimore para Gjykatës së Apelit, me vendimin e datës 22 shkurt të vitit 2019.

Zyra e PSRK e ka ngritur në datën 31 maj të vitit 2019 aktakuzën kundër Gjokiqit. Pas hyrjes në fuqi të Ligjit të ri mbi Gjykatat e Kosovës^[29], aktakuza i është parastruar Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština kohët e fundit të formuar në kompetencë dhe për vendosje.

Aktakuza

Zyra e PSRK (prokurorja e shtetit, Habibe Salihu) aktakuzën kundër Gjokiqit e ka ngritur në drejtim të shumë veprave penale: *krim i luftës kundër popullatës civile*^[30], krim i luftës i cili shkel seriozisht nenin 3 të përbashkët të Konventave të Gjenevës dhe krim i luftës i cili i shkel seriozisht ligjet dhe zakonet e zbatueshme në konfliktet e armatosura, që nuk janë me karakter ndërkombëtar.

I akuzuari, këto vepra, sipas aktakuzës, i ka kryer në atë mënyrë që:

- gjatë muajve mars dhe prill të vitit 1999 në vendbanimin Kristal në Pejë/Peć, duke

[29] Me Ligjin e ri për Gjykatat, i cili ka hyrë në fuqi në datën 2 janar të vitit 2019, pranë Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština është formuar Departamenti Special, i cili është kompetent për të vepruar lidhur me aktakuzat e Zyrës së PSRK, hetim dhe ndjekje të veprave të rënda penale: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

[30] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 142 të LP të RSFJ-së, i cili është në zbatim me Rregulloren e UNMIK-ut 24/1999, e datës 12 dhjetor të vitit 1999.

vepruar në kuadër të grupit të organizuar kriminal, në përbërje të të cilit kanë qenë në uniformë dhe të armatosur pjesëtarët e ushtrisë, policisë dhe grupeve paramilitare serbe (edhe më tutje organet e ndjekjes të Kosovës nuk kanë qasje ndaj tyre), me anë të zbatimit të masave të terrorizimit, plaçkitjes, vrasjeve dhe dëbimit, e ka cenuar integritetin trupor dhe shëndetin e popullatës civile shqiptare të pambrojtur, e cila nuk ka marrë pjesë drejtpërdrejtë në konflikt. Në këtë rast ai ka hyrë në shtëpitë e civilëve shqiptarë, i ka detyruar që me familjet e tyre ta lëshojnë qytetin, iu ka shkaktuar vuajtje të mëdha shpirtërore, ua ka konfiskuar paratë dhe gjërat me vlerë dhe, së këndejmi, fizikisht dhe psikikisht i ka keqtrajtuar. Nga shtëpia e tash të ndjerit Hilmi Zeqiraj, e ka dëbuar familjen e tij dhe familjet Zeqiraj, të cilat në atë kohë janë strehuar në shtëpinë e tij (familja e vëllait, Skënderit, dhe familja e Shaban Kaliqanit, të cilat më herët kanë qenë të detyruara të braktisin shtëpitë e tyre familjare) dhe, së këndejmi, iu ka urdhëruar që t'ia dorëzojnë paratë dhe gjërat me vlerë, siç janë stolitë familjare. Në oborrin e shtëpisë së Hilmi Zeqirajt e ka rrahur Shaban Kaliqanin, e ka goditur në fytyrë, ia ka thyer dhëmbët, e pastaj e ka vrarë Hilmi Zeqirajn, derisa prej Skender Zeqirajt i ka marrë paratë në vlerë prej 1.000 DM. Pasi që i ka dëbuar civilët nga shtëpitë e tyre, rreth 70 metra larg prej oborrit të shtëpisë së Zeqirajve, tek porta e Asllan Mulës, i akuzuari i ka ndarë nga kolona Skender Zeqirajn, Shaban Kaliqanin dhe Bashkim Berishën, kurse pastaj në oborrin e shtëpisë së Asllan Mulës ka shtënë me rafalë nga „kallashnikovi“ në kokën e Skenderit, kurse në Bashkimin ka shtënë në gjoks. Shabanit i ka thënë: „Çka po pret, ik!“ Shabani, duke ikur, është larguar nga vendi i ngjarjes. Rrugës e ka takuar Riza Mamajn, në të cilin, kur i është afruar grupit të armatosur, kanë shtënë në gjoks. Nga lëndimet e shkaktuara, ai menjëherë ka vdekur. Shabani ka vazhduar drejt shtëpisë së babait të tij, prej të cilës, të nesërmen, ka shkuar në Mal të Zi.

Procedura e vlerësimit të aktakuzës

Gjyqtari i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, Arben Hoti^[31] në datën 11 korrik të vitit 2019^[32] e ka mbajtur seancën e dëgjimit të parë lidhur me aktakuzën. I akuzuari, pas leximit të aktakuzës, ka deklaruar se e ka kuptuar atë, por se nuk është fajtor për akuzat, me të cilat ngarkohet.

Mbrojtja e të akuzuarit, pas seancës së mbajtur të dëgjimit, në afatin e paraparë me ligj, e ka dorëzuar kërkesën me shkrim për hedhje të aktakuzës. Sipas gjetjes së

[31] Gjyqtari Hoti, kryetar i trupit gjykues, i cili në procedurën e vlerësimit të aktakuzës ka vepruar në cilësinë e gjyqtarit individual.

[32] Neni 242, paragrafi 7 i KPPRK parasheh se seanca e dëgjimit të parë për aktakuzën, kur i akuzuari gjendet paraburgim, të mbahet në afat prej pesëmbëdhjetë (15) ditësh nga dita e dorëzimit të aktakuzës në gjykatë.

mbrojtjes, aktakuza është e mangët, nuk është bazuar në dyshimin e bazuar mirë, është joprecize dhe e paqartë.

Vendimi i Departamentit Special lidhur me kërkesën dhe kundërshtimet e mbrojtjes

Kryetari i panelit shqyrtues, pas dy (2) seancave të dëgjimit lidhur me aktakuzën (të mbajtur në datën 11 korrik dhe 14 gusht të vitit 2019), në datën 16 shtator të vitit 2019 e ka sjellë vendimin, me të cilin e ka refuzuar kërkesën e mbrojtjes së të akuzuarit për hedhje të aktakuzës dhe kundërshtimet ndaj provave të propozuara si të pabaza. Sipas gjetjeve të gjykatës, në bazë të provave materiale dhe deklarave të dëshmitarëve, të cilat gjenden në shkresat e lëndës, ekziston dyshimi i bazuar mirë se i akuzuari Gjokiq i ka kryer veprat penale, të cilat me anë të aktakuzës i vihen në barrë.

Kolegji ankimor i Gjykatës së Apelit^[33], duke vepruar në lidhje me ankesën e të akuzuarit dhe të mbrojtjes së tij, e ka sjellë në datën 17 tetor të vitit 2019 vendimin, me të cilin këtë ankesë e ka vlerësuar si të pabazuar dhe e ka konfirmuar vendimin e Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština. Sipas gjetjeve të gjykatës së shkallës së dytë, gjendja faktike, e cila mund të vërtetohet me provat e deponuara në aktakuzë, jep arsye të mjaftueshme për dyshimin të bazuar mire se i akuzuari i ka kryer veprat penale, me të cilat ngarkohet. Në rastin konkret, nuk ekzistojnë rrethana, të cilat e përjashtojnë ndjekjen penale, kurse vepra penale, me të cilën i akuzuari ngarkohet nuk parashkruhet si dhe as nuk i shtrohet amnistisë ose faljes.

Shqyrtimi kryesor

Shqyrtimi kryesor para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština zyrtarisht është hapur në datën 4 dhjetor të vitit 2019. Në këtë çështje gjyqësore janë mbajtur gjithsej dymbëdhjetë (12) seanca gjyqësore, ku janë dëgjuar gjithsej shtatëmbëdhjetë (17) dëshmitarë. Prej tyre nëntë (9) dëshmitarë janë propozuar nga PSRK, gjashtë (6) dëshmitarë janë propozuar nga pala e dëmtuar dhe dy (2) dëshmitarë janë propozuar nga mbrojtja.

Pas dëgjimit të dëshmitarëve të propozuar prej palëve në procedurë janë administruar provat materiale dhe është dëgjuar i pandehuri.

Me datën 08 janar të vitit 2021, prokurorja e rastit e ka bërë ndryshimin e aktakuzës duke e akuzuar të pandehurin tani për pesë (5) pika të aktakuzës:

[33] Lidhur me ankesën ka vendosur paneli ankimor i Departamentit Special të Gjykatës së Apelit, me të cilin ka kryesuar gjyqtari Kreshnik Radoniqi dhe në përbërjen e të cilit kanë qenë gjyqtarja Gordana Vllashkoviq dhe gjyqtari Ferit Osmani.

1) Gjatë muajit mars-prill të vitit 1999, gjegjësisht me datën 29 mars të vitit 1999, në lagjen “Kristal” në Pejë/Peć, duke bashkëvepruar me një grup të organizuar kriminal të nacionalitetit serb, në mesin e të cilëve ishte edhe një person i quajtur Dragan si dhe NN persona të paidentifikuar deri më tani, të veshur me uniforma policore, paramilitare dhe ushtarake, iu kanë shkaktuar vuajtje të mëdha apo cenim të integritetit trupor ose shëndetit, kanë aplikuar masa frikësimi ndaj popullatës së pa mbrojtur civile, kanë kryer vrasje, plaçkitje të një qyteti ose një vendi, kanë urdhëruar zhvendosjen e popullatës civile për shkaqe që lidhen me konfliktin drejtuar me qëllim kundër popullsisë civile ose ndaj individëve të veçantë civil që nuk kanë marrë pjesë drejtpërdrejt në konflikt, në atë mënyrë që i akuzuari Zoran Gjokiq, duke bashkëvepruar me personat e cekur më lartë ka shkuar në lagjen “Kristal” të Pejës/Peć, ka marr pjesë në aksionin që kishte filluar për vrasjen dhe dëbimin e qytetarëve shqiptarë nga shtëpitë e tyre, ashtu që derisa familja e të dëmtuarit Lutfi Hajzeri, gjegjësisht vëllai i tij Bedriu dhe fëmijët e tyre, kanë qenë duke u larguar dhunshëm nga shtëpia e tyre, gjatë kohës sa kanë qenë duke u futur në veturën “Yugo 45A”, ngjyrë portokalli, kanë tentuar që ta ndalin duke iu drejtuar me fjalët “ndalu-ndalu” dhe meqenëse të njëjtit janë ndaluar, me qëllim që t’i privojnë nga jeta kanë shtënë me armë në drejtim të tyre, me ç’rast me katër plumba është goditur vetura ku ishin edhe dy fëmijët e mitur të të dëmtuarit Lutfi Hajzeri, të cilët në ato momente ishin duke u larguar me axhën e tyre Bedriun, prej të cilave të shtëna janë plagosur të dy djemtë e të dëmtuarit Lutfi Hajzeri.

2) I akuzuari Zoran, së bashku me persona tjerë të paidentifikuar, ka shtënë fillimisht në drejtim të të dëmtuarit Lutfi, pastaj kanë hyrë në shtëpinë e tij ku e kanë plaçkitur dhe ia kanë marrë të gjitha të hollat që i kishte, si dhe e kanë detyruar që bashkë me bashkëshorten dhe me kunatën e tij të largohen nga shtëpitë e tyre, ndërkaq pas kësaj i pandehuri së bashku me persona të tjerë kishte shkuar në shtëpinë e të dëmtuarit Fuad Hoxhaj dhe pasi që e kishte kuptuar se ishin brenda e tërë familja, me qëllim që t’i privoj nga jeta, me një shkrepës kishin ndezur një lloj bombe dhe kishin shkaktuar zjarre në drunjte që ishin në oborrin e shtëpisë nga ku kishte filluar të digjej edhe shtëpia e të dëmtuarit Fuad Hoxhaj, ku i akuzuari me bashkëkryerësit ishin larguar ashtu që i dëmtuari Fuad bashkë me familjarë kishin arritur që ta ndalin zjarrin nga shtëpia.

3) I akuzuari Zoran po ashtu kishte hyrë edhe te shtëpia e Hilmi Zeqiraj (tashmë i ndjerë), ashtu që i pandehuri Zoran, duke qenë së bashku me persona të paidentifikuar deri më tani kishin hyrë dhunshëm në shtëpinë e tani të ndjerit Hilmi dhe derisa i njëjti kishte qenë në shtëpinë e tij së bashku me familjen e tij dhe familjen e vëllait të tij Skenderit (tashmë i ndjerë) dhe me familjen e të dëmtuarit Shaban

Kaliqani, i kanë detyruar familjarët të largohen nga shtëpitë e tyre dhe fillimisht e kanë rrahur tash të dëmtuarin Shaban, pastaj i kanë keqtrajtuar edhe të ndjerët Hilmi dhe Skender Zeqiraj, i kanë plaçkitur, i kanë detyruar t'ua dorëzojnë të gjitha të hollat që i kishin ata dhe familjen e tyre duke ua marrë edhe arin e familjes, pastaj në oborrin e kësaj shtëpie fillimisht e kanë rrahur përsëri të dëmtuarin Shaban në atë mënyrë që e kanë goditur në fytyrë dhe ia kanë thyer dhëmbët, ndërsa Skenderin e kanë detyruar që të shkoj për të siguruar të holla tjera dhe ndërkohë e vrasin Hilmiun.

4) Pastaj, me të arritur Skenderi, që kishte shkuar për të siguruar të holla, pasi e sheh vëllain e vranë, të ndjerin Hilmi, në gjendje të keqe i njëjti fillon të bërtas dhe detyrohet t'ua dorëzoj 1000 marka dhe më pas i detyrojnë të largohen nga shtëpia ku ishin e pasi që dalin jashtë shtëpisë Skenderi dhe Shabani e takojnë Bashkim Berishën (tashmë i ndjerë) të cilin paramilitarët serb e kishin detyruar të largohet nga shtëpia, me të arritur tek dera e Asllan Mulës, përafërsisht 70 metra nga ku është vranë Hilmiu, i kanë ndarë nga kolona e qytetarëve shqiptarë të cilët i kishin larguar dhunshëm nga shtëpitë e tyre, përsëri i pandehuri Zoran i ka ndaluar që të tre, Skenderin, Bashkimin dhe Shabanin duke i detyruar të kthehen me fytyrë kah ai, dhe me t'u afruar që të tre një metër përpara tij, iu kishte drejtuar Skenderit dhe Bashkimit duke iu thënë “ju dy hyni brenda” në oborrin e Asllan Mulës, pra Skenderin dhe Bashkimin i fut brenda në oborr rreth 4-5 metra, pastaj i pandehuri Zoran me kallashnikov, ka gjuajtur në fytyrë të Skenderit me rafal, pastaj me rafal e ka gjuajtur edhe Bashkimin në gjoks, duke i lënë të dytë të vdekur, e më pastaj, janë kthyer kah Shabani dhe i janë drejtuar me fjalët “vrapo çka po pret?” dhe atëherë i dëmtuari Shaban, duke vepruar sipas urdhrit të të pandehurit, ka arritur të largohet.

5) Rrugës në afërsi, i akuzuari e takon Riza Mamaj (tashmë i ndjerë), i cili ishte me një karrocë në dorë, të cilin paramilitarët e pyesin se ku je nisur, derisa i njëjti iu tregon se për ku ishte nisur vazhdon rrugën me karrocë për në shtëpinë e ku-shërirrit, të njëjtin e gjuajnë me armë në gjoks, dhe i ndjeri rrëzohet mbi karrocë dhe vdes, pastaj Shabani vazhdon rrugën dhe vendoset fillimisht në shtëpinë e babait të tij për t'u larguar të nesërmen për në Mal të Zi.
-me këtë ka kryer veprën penale krime të luftës.

Si dhe e ka zgjeruar aktakuzën për një (1) pikë:

6) Gjatë muajit mars-prill, të vitit 1999, gjegjësisht me datën 28 mars të vitit 1999, në lagjen “Te Soliterat”, që tani quhet “Rrokaqielli” në Pejë/Pec, duke bashkëvepruar me një grup të organizuar kriminal, të nacionalitetit serb, të veshur me

uniforma policore, paramilitare dhe ushtarake në mesin e të cilëve ishte edhe një person i quajtur Sinisha dhe NN persona tjerë, me qëllim të shkakimit të vuajtjeve të mëdha apo cenimit të integritetit trupor ose shëndetit dhe aplikimit të masave të frikësimit ndaj popullatës së pambrojtur civile, vrasje, plaçkitje të një qyteti ose të një vendi, urdhër për zhvendosjen e popullatës civile për shkaqe që lidhen me konfliktin drejtuar me qëllim kundër popullatës civile ose ndaj individëve të veçantë civilë që nuk kanë marrë pjesë drejtpërdrejt në konflikt, i pandehuri, së bashku me personat të tjerë, kanë hyrë dhunshëm në shtëpinë e qytetarëve shqiptar duke e kërkuar personin e quajtur Luan, i cili atë ditë nuk kishte qenë në shtëpinë e tij, pastaj kanë hyrë në shtëpinë e të dëmtuarit Agim Nikçi duke shtënë me armë-kallash në ajër, dhe duke i urdhëruar që dhunshëm të dalin nga shtëpia e tij në afat kohor prej 5 minutave duke iu drejtuar me fjalët “shqiptarë, të gjithëve duhet me ju vra, shkoni për Shqipëri”, në atë mënyrë që e kanë detyruar të dëmtuarin Agim dhe qytetarë tjerë shqiptarë të largohen nga shtëpitë e tyre duke i ndarë në drejtime të kundërta, disa anëtarë të familjes në drejtim të Shqipërisë, ndërsa pjesën tjetër në drejtim të Malit të Zi.

-me këtë ka kryer veprën penale krime të luftës.

Fjala përfundimtare e palëve

Prokurorja Habibe Salihu në fjalën e saj përfundimtare, midis të tjerash, ka deklaruar se nga provat e administruara në shqyrtimin gjyqësor, pa mëdyshje është vërtetuar dyshimi i bazuar mirë se i pandehuri, përveç veprimeve inkriminuese që janë të përbashkëta si në aktakuzë, i njëjti ka ndërmarrë veprime të tjera inkriminuese ashtu që duke bashkëvepruar me personat e cekur në akuzë, në lagjen “Kristal” të Pejës/Peć ka marrë pjesë në aksionin që kishte filluar me vrasjen dhe me dëbimin e qytetarëve shqiptarë nga shtëpitë e tyre. Po ashtu, duke u bazuar në provat e administruara është vërtetuar se i pandehuri me datën 28 mars të vitit 1999 ka kryer edhe një vepër të njëjtë penale, e paraqitur në gjykatë përmes aktakuzës së zgjeruar dhe të ndryshuar të datës 8 janar të vitit 2021. Prokuroria ka kërkuar që i pandehuri të shpallet fajtor dhe të dënohet sipas ligjit.

Përfaqësuesi i palëve të dëmtuara, avokati Kujtim Kërveshi, në fjalën e tij përfundimtare ka bërë një analizë të dëshmimeve të dëshmitarëve dhe provave materiale duke i vënë në pah mospërputhjet në mes të deklaratave dhe dëshmitarëve të mbrojtjes dhe vet të pandehurit. Po ashtu, në fjalën përfundimtare ka bërë plotësimin e kërkesës për kompensimin të dëmit për disa të dëmtuar. Në fund, përfaqësuesi i palës së dëmtuar ka propozuar që gjykata të merr aktgjykimin me të cilin të pandehurit do t'i shqiptohet dënimi merititor.

Mbrojtësi i të pandehurit, avokati Pantoviq, në fjalën e tij përfundimtare ka theksuar se aktakuza nuk ka qenë e bazuar në prova të besueshme dhe si e tillë nuk mund të jetë bazë për aktgjykim dënues. Mbrojtja ka paraqitur vërejtjet e saj në kualifikimin juridik të veprës penale nga ana e prokurorisë, por edhe në ndryshimin dhe zgjerimin e aktakuzës. Po ashtu, sa i përket gjendjes së fakteve të vërtetuara në shqyrtimin kryesor, ai ka potencuar se dëshmitë e dëshmitarëve të prokurorisë dhe palës së dëmtuar nuk kanë qenë bindëse e as të vërteta. Ndër të tjera, mbrojtja ka paraqitur disa argumente duke e konsideruar prokurorinë si të anshme, pasi që, sipas saj, nuk janë propozuar disa dëshmitarë që kanë dhënë deklarata në procedurën paraprake, e që sipas mbrojtjes këto dëshmi do të ishin si prova shfajësuese për të mbrojturin e tij.

I pandehuri në fjalën përfundimtare ka deklaruar se mbetet në tërësi pranë fjalës së avokatit të tij dhe ka shtuar se prokuroria ka manipuluar me të dhënat që lidhen me identitetin e tij.

Aktgjykimi i shkallës së parë

Trupi gjykues^[34] i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë, i kryesuar nga gjyqtari Arben Hoti, në lëndën *Prokurori kundër Zoran Gjokiqit* në datën 11 shkurt të vitit 2021 e ka shpallur aktgjykimin^[35] dënues. I akuzuari Gjokiq, me anë të aktgjykimit, është shpallur fajtor për të gjitha pikat e aktakuzës dhe është dënuar me dënimin me burgosje në kohëzgjatje prej dymbëdhjetë (12) viteve, në të cilin do të llogaritet edhe koha e kaluar në paraburgim.

Sipas gjykatës, gjendja faktike është vërtetuar në bazë të dëshmimeve të dëshmitarëve dhe provave materiale, të cilat janë administruar në shqyrtimin gjyqësor.

Për gjykatën nuk ishte kontestues fakti se viktimat Hilmi Zeqiraj, Skender Zeqiraj, Bashkim Berisha dhe Riza Mamaj janë gjetur në varrezën masive në Batajnica/Batajnica në Republikën e Serbisë.

Lidhur me datat kritike, fillimisht në datën 28 mars të vitit 1999 në lagjen “Te Soliterat” tash “Rokaqielli” në Pejë/Peć, pastaj edhe në datën 29 mars të vitit 1999, në lagjen “Kristal” në Pejë/Peć, në bazë të dëshmimeve të dëshmitarëve është vërtetuar se pas fillimit të bombardimit të caqeve të ushtrisë dhe policisë serbe si dhe forcave paramilitare nga aleanca ushtarake NATO, e të cilat kishin filluar me datën 24 mars të vitit 1999 në qytetin e Pejës/Peć, konkretisht edhe në këto dy lagje kishte filluar një fushatë e spastrimit etnik, të cilën dëshmitarët e kanë përshkruar, pasi që të gjithë nga këta dëshmitarë janë larguar dhunshëm nga shtëpitë dhe banesat

[34] Anëtarët e trupit gjykues, gjyqtarët Albina Shabani Rama dhe Shadije Gërguri.

[35] Aktgjykimi i shkallës së parë PS.nr.15/19.

e tyre për shkak të përkatësisë së tyre etnike shqiptare, duke përfunduar si refugjatë kryesisht në Malin e Zi.

Dëshmia e dëshmitares V.B ka qenë e rëndësishme shumë të madhe në identifikimin e të pandehurit Zoran Gjokiq si pjesëmarrës në krimet e luftës dhe atë tek dera e shtëpisë së saj duke komunikuar me të, duke iu lutur që mos t'a rrëmbenin vëllanë e saj. Të pandehurin e ka përshkruar si personin, i cili e ka rrëmbyer vëllanë e saj, Bashkimin.

Po ashtu, dëshmia e dëshmitarit SH.K, sipas gjykatës është dëshmi autentike, me të cilën provohen vuajtjet dhe tmerrri që kishin përjetuar familjet shqiptare në ditën kritike, duke iu nënshtruar dhunës ekstreme fizike e psikike, shpërnguljeve masive nga shtëpitë e tyre, djegies së shtëpive të tyre dhe vrasjeve të popullatës të paarmatosur civile, vetëm pse i përkisnin nacionaliteti shqiptar. Ky dëshmitarë ka përshkruar në hollësi se si janë vrarë Skenderi, Bashkimi dhe Riza.

Sipas gjykatës, edhe nga dëshmitë e dëshmitarëve të tjerë është vërtetuar prezenca e të pandehurit në ditën dhe në vendin ku kishte ndodhur krimi.

Se i pandehuri ka qenë pjesëtar i policisë rezervë, këtë e dëshmon prova materiale kopja e listës së datës 3 qershor të vitit 1999 e lëshuar nga Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) - Sekretariati në Pejë/Peć, nga komandanti i Stacionit Policor, Majori - Milosh Stojanoviç. Ndërsa se nuk kemi të bëjmë me një person tjetër me emër dhe mbiemër të njëjtë vërtetohet nga prova materiale, përkatësisht dëshmia e siguruar nga burimet e hapura të MPB në vitin 1999 kishte publikuar listën për pjesëtarë policor të vrarë në vitin 1998 në Kosovë.

Gjykata, bazën e këtij aktgjykimi e ka bazuar në faktet dhe provat e administruara në shqyrtimin gjyqësor, duke nxjerr përfundim se me këto prova është vërtetuar pa mëdyshje se i pandehuri Zoran Gjokiq në bashkëkryerje ka kryer veprën penale krime të luftës kundër popullatës civile nga neni 142 lidhur me nenin 22 të LP të RSFJ, lidhur me nenin 3 të përbashkët për Konventat e Gjenevës të datës 12 gusht të vitit 1949 dhe nenin 4 të Protokollit të dytë të datës 8 qershor të vitit 1977. Të dëmtuarit L.Z, M.Z, V.B, SH.K, M.XH, F.H, F.M, A.N dhe L.H për realizimin e kërkesës pasurore-juridike janë udhëzuar në kontest civil.

Ankesa ndaj aktgjykimit të shkallës së parë

Kundër aktgjykimit të shkallës së parë ankesë kanë parashtruar prokuroria, përfaqësuesi i palës së dëmtuar dhe avokati i të akuzuarit.

Në ankesën e prokurorisë pretendojnë se aktgjykimi është marrë me shkelje esenciale nga se dispozitivi i aktgjykimit është i paqartë dhe në kundërshtim me vetveten dhe me arsyetimin e aktgjykimit për faktin se gjykata gjatë shqiptimit të dënimit në pikën II në paragrafin e dytë në rreshtin e katërt të dispozitivit të aktgjykimit nuk është në përputhje me dispozitivin dhe arsyetimin të aktgjykimit në faqen 26, pika 6.13. Po ashtu, aktgjykimi është marrë me vërtetim të gabuar dhe jo të plotë, ngase nuk e ka vërtetuar plotësisht gjendjen faktike, për faktin se aktgjykimi përmban shkelje esenciale dhe për këtë arsye edhe është bërë vërtetim i gabuar dhe se gjykata ka marrë aktgjykimin pa e vërtetuar plotësisht gjendjen faktike si dhe se kjo ka ardhur deri te mos vlerësimi i provave materiale dhe i dëshmimeve të dëshmitarëve.

Sipas prokurorisë, gjykata nuk e ka bërë vlerësimin e duhur të deklaratës së dëshmitarit SH.K. kur tregon se S. dhe B. ishin vrarë nga ana e të akuzuarit, e që këtë dëshmi e kishte dhënë në KMDLNJ. Ndërsa dëshmitarja V.B në asnjë moment nuk e ka pasur as dyshimin më të vogël se kryerës i kësaj veprë penale është Z. dhe se në ditën kritike i akuzuari e ka marrë B. nga shtëpia e tij, e i cili, pas disa momenteve është ekzekutuar. Po ashtu, gjykata nuk e ka përfshirë në aktgjykim atë se i akuzuari ka dashur që t'i vrasë dëshmitarin F.H dhe dajën e tij, prandaj prokuroria konsideron se nuk është vlerësuar drejtë gjendja faktike dhe, prandaj, si pasojë e këtyre shkeljeve, është bërë edhe shkelja e ligjit penale dhe, së këndejmi, prokuroria propozon si më lartë.

Në ankesën e mbrojtësit, ai e thekson se në kohën e kryerjes së veprës penale në fuqi ka qenë ligji i RFJ-së i cili e ka paraparë dënimin me burgim në maksimum deri në 20 vite, nën 142 par.1 i ligjit të lartcëkur. Palët e dëmtuara janë tejet të pakënaqura me dënimin e të pandehurit prej 12 viteve burgim duke e marrë për bazë aktivitetin kriminal të të pandehurit dhe, po ashtu, duke pasur parasysh maksimumin e dënimit prej 20 viteve, pasi që veprimet janë ndërmarrë në mënyrë sistematike ndaj të dëmtuarve, por edhe ndaj popullatës tjetër civile, konsiderojnë se dënimi është shumë i ulët, andaj propozojnë të shqiptohet dënim më lartë.

Në ankesën e avokatit Ljubomir Pantoviq, mbrojtës i të pandehurit, konsideron se aktgjykimi i shkallës së parë është përfshirë me shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale në kuptim të nenit 384, paragrafi 2, pika 2.1 të KPPRK, sepse gjykata e shkallës së parë pa të drejtë dhe në dëm të të pandehurit ka aplikuar nenin 361, paragrafi 2 të KPPRK-së, e kjo ka qenë një nga ndikimet vendimtare në vendimin për fajin. Gjkata e shkallës së parë nuk i ka vlerësuar në mënyrë të drejtë të gjitha faktet, e sidomos faktet vendimtare të këtij rasti. Përveç kësaj, aktgjykimi i cili goditet me këtë ankesë nuk përmban të gjitha arsyet për faktet

vendimtare, ato janë arsye të cilat janë paraqitur në arsyetimin e aktgjykimit, nuk janë të qarta dhe që, si të tilla, aktgjykimin e bëjnë të pakuptueshëm dhe, së këndejmi, janë të papranueshme.

Mbrojta më tej parashtroi në ankesë disa nga dilemat e që kanë të bëjnë se a është provuar në mënyrë të sigurt dhe të besueshme, përtej një dyshimi të arsyeshëm, se i akuzuari «në bashkëpunim me një grup të forcave të armatosura serbe», siç thuhet në aktgjykimin e kundërshtuar, ka marrë pjesë në kryerjen e veprës penale, për të cilën ai është shpallur fajtor, nëse dëshmia e dëshmitarëve dhe provat me shkrim të referuara në aktgjykimin e shkallës së parë përbëjnë prova të besueshme të cilat, përtej dyshimit të arsyeshëm, konfirmojnë fajësinë e të pandehurit, nëse dëshmia e dëshmitarit, dëgjimi i të cilit në shqyrtimin gjyqësor është propozuar jashtë kushteve të nenit 288 paragrafi 2 i KPPRK-së, mund të jetë dëshmi në të cilën gjykata do të bazojë dënimin kundër të pandehurit - nëse situata kur mbrojtësit, i cili kërkon që paraprakisht të informohet dhe të merr pjesë në veprimet hetimore të cilat kryhen kundër të pandehurit, t'i mundësohet të shfrytëzoj atë të drejtë, paraqet shkelje të të drejtave në mbrojtje adekuate të të pandehurit, ndërsa provat e siguruar në atë mënyrë i bëjnë prova të papranueshme, nëse aktakuza e ndryshuar dhe e plotësuar në të cilën paraqiten ngjarje plotësisht të reja dhe inkriminimet kundër të pandehurit të cila nuk kanë qenë në aktakuzën bazë mund të pranohet nga gjykata e shkallës së parë, e që në të të mbetet arsyetimi i “vjetër” nga aktakuza bazë, pa asnjë fjalë shpjegimi në raport me akuzat e reja dhe - a e ka tejkalar gjykata aktakuzën kur në paragrafin e parafundit të pikës II të aktgjykimit ka gjetur se i pandehuri dhunshëm e ka nxjerr nga shtëpia B.B, ndërsa atij kjo me aktakuzë nuk i vihet në barrë, dhe, për shkak të të gjitha këtyre, këto konkludime të gjykatës së shkallës së parë janë jo precize, të paqarta dhe në kundërshtim me provat e administruara, ndërsa janë rezultat i një zgjedhjeje të dukshme selektive të provave për të justifikuar aktgjykimin dënues.

Mbrojta paraqet ankesë edhe në drejtim të dëshmitarëve duke konkluduar se këto dëshmi ndryshojnë shumë nga ato të marra nga gjykata e shkallës së parë si dëshmi kundër të pandehurit. Po ashtu, edhe PSRK ka vepruar në mënyrë selektive sa i përket dëshmitarëve, me çka i ka bërë dem të pandehurit dhe, po ashtu, edhe në aktgjykimin e ankimuar është thirrur vetëm në disa pjesë të deklaratave të dëshmitarëve të dhëna në shqyrtimin kryesor, besueshmëria e të cilëve ka qenë plotësisht e rrënuar dhe e kompromituar për shkak se nuk kanë mund të jenë bazë për aktgjykimin dënues.

Mbrojta thirret edhe në ndryshimin dhe zgjerimin e aktakuzës ku ceket se aktgjykimi i goditur është përfshirë nga shkelje esenciale të dispozitave në kuptim të

nenit 384, paragrafi 2 të KPPRK-së, për faktin se gjykata e shkallës së parë ka aprovuar ndryshimin dhe zgjerimin e aktakuzës, të paraqitur në fjalën përfundimtare të prokurorisë, ndërsa për aktakuzën e ndryshuar dhe të zgjeruar prokuroria nuk ka dhënë asnjë fjalë të vetme të arsyetimit. Prokuroria e ka paraqitur vetëm dispozitivin e ndryshimit dhe të zgjerimit të aktakuzës. Neni 241, pika 1.7 të KPRK përcakton në mënyrë eksplicite që aktakuza duhet të përmbajë një arsyetim për bazat për ngritjen e aktakuzës dhe prova, me të cilat vërtetohen faktet kryesore. Kjo normë padyshim ka të bëjë edhe me aktakuzën e ndryshuar dhe të zgjeruar, gjithashtu. Megjithatë, në rastin konkret, prokuroria në fjalën e saj përfundimtare, plotësisht e ka ndryshuar aktakuzën bazë kundër të pandehurit. Tri ngjarje plotësisht të reja dhe tri akuza të reja kundër tij janë përfshirë në aktakuzë, me të cilat është zgjeruar në mënyrë të konsiderueshme. Pavarësisht prej kësaj, arsyetimi i aktakuzës nuk ka ndryshuar. Në aktakuzë ka mbetur arsyetimi “i vjetër” nga aktakuza e re, ashtu që një pjesë e madhe e aktakuzës së re ka mbetur pa arsyetim. Gjithashtu, aktgjykimi është i përfshirë me vërtetimin të gabueshëm dhe jo të plotë të gjendjes faktike kundër të pandehurit, në masë të madhe e bazuar në thëniet e dëshmitarëve të cilëve iu ka besuar pa rezervë, edhe pse këto deklarata ishin jo bindëse, jo konsistente dhe objektivist të vërejtura si të papranueshme, si ato të propozuara nga prokuroria, po ashtu edhe deklaratat e dëshmitarëve të palës së dëmtuar. Mbrojta është thirrur edhe në alibinë e të pandehurit, dukur cekur edhe aktgjykimin e Trubunalit të Hagës, që flet për alibinë. Po ashtu edhe rreth provave materiale që janë cekur në aktakuzë e të cilat, sipas mbrojtjes, nuk formojnë dyshimin e bazuar. Po ashtu, aktgjykimi është bazuar në shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale dhe në vërtetimin e gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike, siç është këtu rasti dhe është e qartë se edhe ligji penal është shkelur në dëm të të pandehurit. Prandaj, edhe vendimi për dënimin dhe shpenzimet e procedurës penale e humbë çdo kuptim dhe, së këndejmi, mbrojta propozon si më lartë.

Aktgjykimi i Gjykatës së Apelit

Gjykata e Apelit, duke vendosur lidhur me ankesat e palëve në procedurë kundër aktgjykimin të shkallës së parë, i ka refuzuar si të pabazuara ankesat e prokurorisë dhe të mbrojtjes, kurse ankesën e përfaqësuesit të palës së dëmtuar e ka hedhur si të palejuar.

Lidhur me pretendimin ankimor të prokurorisë, gjykata e Apelit e vlerëson atë si të paqëndrueshëm, dhe nuk gjen se ekzistojnë mospërputhje në mes të dispozitivit dhe arsyetimit, për faktin se nuk është përfshirë veprimi i të akuzuarit i gjuajtjes me armë automatike ndaj dëshmitarit F.H dhe dajës së tij me qëllim të privimit nga jeta dhe e konsideron si një pretendim të pabazuar pasi që një veprim i tillë nuk është i

përfshirë në përshkrimin e veprimeve inkriminuese të të akuzuarit në aktin akuzues, rrjedhimisht si i tillë është *prima facie* e pabazuar. Po ashtu, pretendimet se aktgjykimi është marrë me vërtetim të gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike, ngase nuk e ka vërtetuar plotësisht gjendjen faktike për faktin se aktgjykimi përmban shkelje esenciale, për këtë arsye edhe është bërë vërtetim i gabuar dhe se gjykata ka marrë aktgjykimin pa e vërtetuar plotësisht gjendjen faktike dhe se kjo ka ardhur deri te mos vlerësimi i provave materiale, dëshmitë e dëshmitarëve, andaj Gjykata nuk ka bërë vlerësimin e mirë të deklaratës së dëshmitarit SH.K kur tregon se S. dhe B. ishin vra nga ana e të akuzuarit e që këtë dëshmi e kishte dhënë në KMDLNJ. Kolegji çmon se, bazuar në mospërputhjet e dëshmisë së SH.K, i cili kishte identifikuar dy persona dhe atë N.M në vitin 2000 dhe të akuzuarin Zoran Gjokiqin në vitin 2016. Gjykata e shkallës së parë e ka shpjeguar këtë rrethanë, se në mesin e fotografive të prezantuara këtij dëshmitari në vitin 2000, nuk ishte e sigurt se a ishte edhe fotografia e tash të akuzuarit. Në mungesë të dëshmitarëve të tjerë dhe dëshmimeve të tjera konfirmuese nuk e ka gjetur të akuzuarin si ekzekutues të drejtpërdrejtë të S. dhe B., dhe se personi që i ka ekzekutuar ka qenë i stacionuar tek shtëpia e A.M, duke i pritur kolonën e personave, të cilët ushtarët po i dëbonin, rrethanë e cila nuk përputhet me rrethanën që dëshmitarët kanë dëshmuar se i pandehuri i ka dëbuar nga shtëpia apo me deklaramentet e të dëmtuarës V.B, e cila ka dëshmuar se i akuzuari ia ka marrë vëllanë dhe e ka urdhëruar të ngjiten lartë në drejtim të shtëpisë së A.M. Arsyet e tilla si bindëse, të drejta, logjike dhe në pajtueshmëri me provat e zbatuara i pranon edhe kjo gjykatë.

Sa i përket ankesës së mbrojtjes, kolegji vlerëson se në aktgjykimin e atakuar provat dhe dëshmitë janë vlerësuar një nga një dhe në lidhje me provat e tjera, pastaj janë nxjerrë përfundimet nëse faktet janë provuar apo jo, në pajtueshmëri me kërkesën dhe standardin ligjor të përcaktuar në dispozitën e nenit 261, paragrafi 2 të KPPRK-së si dhe se, gjithashtu, aktgjykimi përmban arsye të plota dhe të qarta mbi faktet vendimtare, dhe, së këndejmi, gjykata e shkallës së parë ka gjetur se provat dhe dëshmitë e dëshmitarëve përbëjnë prova të besueshme, të cilat e vërtetojnë përtej dyshimit të bazuar fajësinë e të akuzuarit.

Pretendimi ankimor se ekziston shkelje e dispozitës së nenit 288, paragrafi 2 të KPPRK-së është i pabazuar pasi paragrafi 1, i dispozitës së cituar, lejon palët, mbrojtësin dhe të dëmtuarin edhe pas caktimit të shqyrtimit gjyqësor të kërkojnë që në shqyrtim gjyqësor të thirren dëshmitarë dhe ekspertë të rinj ose të mblidhen prova të reja. Kërkesa e palëve duhet të jetë e arsyetuar dhe të shënojë se cilat fakte duhet provuar dhe me cilat prova të propozuara, prandaj dëshmia e dëshmitarëve pas propozimit të palëve në shqyrtimin gjyqësor nuk përbënë ndonjë pengesë procedurale për dëgjimin e tyre.

Ndërsa paragrafi 2, në të cilin thirret mbrojtja se dëshmitarët dhe provat mund të jenë vetëm në favor të akuzuarit, Kolegji nuk e ndan këtë pikëpamje me mbrojtjen sa i përket interpretimit dhe konsideron se kuptimi i dispozitës së paragrafit 2 duhet lexuar në ndërlidhje me paragrafin bazë 1 të këtij neni, pasi kjo dispozitë ua lejon palëve, mbrojtësit dhe të dëmtuarit të propozojnë prova dhe dëshmitarë dhe, prandaj, kuptimi i kundërt do t'i jepte ekskluzivitet vetëm të akuzuarit dhe dispozita, nga aspekti jo vetëm tekstual, por edhe nga ai logjik, qartazi mund të konkludohet se nuk është ndërtuar me këtë synim. Për më tepër, është fakt që dispozita e nenit 288, paragrafi 2 të KPPRK-së kujdeset në mënyrë të veçantë për të drejtën e të akuzuarit për gjykim të drejtë, në mënyrë që të mos cenohet në rast të refuzimit të provës së propozuar, por nuk nënkupton se propozimet nga palët dhe të dëmtuarit për dëgjimin e dëshmitarëve dhe provave të reja duhet të jenë vetëm në favor të akuzuarit.

Kolegji konsideron se mos informimi i mbrojtësit për të marrë pjesë në veprimet hetimore *apriori* nuk i bënë provat të papranueshme, pasi që mbrojtja e ka pasur mundësinë për të kundërshtuar ligjshmërinë dhe për t'i vënë në diskutim provat e siguruar gjatë veprimeve të caktuara hetimore gjatë fazave të mëtutjeshme të procedurës penale dhe shkelja e tillë duhet të vlerësohet në kontekstin e ndikimit në rregullsinë dhe ligjshmërinë e vendimit gjyqësor dhe një lidhje shkakësore e tillë duhet provuar dhe jo supozuar, prandaj shkelja e tillë në dritën e rrethanave të çështjes konkrete nuk konsiderohet si shkelje esenciale e dispozitave të procedurës penale.

Kolegji vlerëson se kjo situatë bën fjalë për ndryshim dhe zgjerim të aktakuzës, e cila bëhet në kuptim të nenit 351 të KPPRK-së, si rezultat i provave dhe fakteve që rezultojnë në shqyrtimin gjyqësor dhe, theksimi se janë shkelur dispozitat imperative nga neni 241, paragrafi 1.1.7 të KPPRK-së, të cilat kërkojnë që aktakuza të përmbajnë arsyetimin, është i paqëndrueshëm. Dispozita e tillë trajton aktakuzën fillestare të paraqitur, por jo çështjen e ndryshimit dhe të zgjerimit të saj në shqyrtimin gjyqësor, prandaj situata procedurale konkrete e ngritur është jashtë domenit të rregullimit të kësaj dispozite. Në rastin në fjalë, sipas pikëpamjes së prokurorit, kanë derivuar fakte të reja që e kanë kushtëzuar ndryshimin dhe zgjerimin e akuzës dhe, njëkohësisht, prokurori i ka dhënë të akuzuarit, me kohë dhe me qartësi, informacionin që detajizon bazën faktike, mbi të cilën janë ndryshuar dhe zgjeruar akuzat kundër tij.

Ekziston dallueshmëria me rastin e ndryshimit dhe zgjerimit të akuzës në këtë momentum procedural, në dallim prej ngritjes së aktakuzës fillestare dhe, në këtë aspekt, aktakuza mund të ndryshohet dhe zgjerohet edhe gojarisht në procesverbal

apo të propozohet ndërprerja për përgatitjen e aktakuzës së re. Megjithatë në çdo situatë është detyrë e gjykatës është që t'i ofrojë mundësi dhe kohë mbrojtjes që të përgatitet dhe nga procesverbali i shqyrtimit gjyqësor konstatohet se një mundësi e tillë i është dhënë mbrojtjes.

Lidhur me pretendimin ankimor, se gjykata e ka tejkalluar aktakuzën kur në paragrafin e parafundit të pikës II të aktgjykimit ka konstatuar se i akuzuari dhunshëm e ka nxjerr nga shtëpia Bashkim Berishën, ky veprim në aktakuzë nuk i vihet në barrë. Për të përcaktuar nëse kishte tejkallim të akuzës, veprimet e të akuzuarit, për të cilat ngarkohet i akuzuari, sipas aktgjykimit duhet vështruar në një kuadër të tërësishëm të veprimeve inkriminuese të ngjarjes të përshkruara në aktakuzën e ndryshuar, dhe jo duke e shkëputur vetëm këtë fragment si të izoluar nga ngjarja dhe rrjedha e saj në relacion me të ndjerin B.B.. Fakti se gjykata në aktgjykim ka konstatuar një fakt të tillë në bazë të dëshmisë së të dëmtuarës V.B., nuk konsiderohet tejkallim i aktakuzës për arsye se:

a) nuk ndryshohet kualifikimi juridik i veprës penale (cilësimi për një vepër më të rëndë penale, apo vepër penale me natyrë tjetër dhe jashtë kapitullit për të cilën akuzohet);

b) nuk ndryshohet roli i tij në kryerjen e veprës penale, sipas aktakuzës dhe aktgjykimit, pasi që i akuzuari akuzohet si bashkëkryes me persona tjerë dhe ka mbetur i tillë edhe sipas aktgjykimit;

c) ndryshimi konsiston në kuadër të ngjarjes së njëjtë penale që ka ndodhur dhe në pajtueshmëri me rezultatin e provuar, që dhe trupi gjykues veprimet e caktuara inkriminuese i ka gjetur si të provuara.

Për rrjedhojë, në këtë aspekt, gjykata e shkallës së parë në kuadër të ngjarjes ka sqaruar dhe konkretizuar veprimet inkriminuese të ndërmarra në bazë të dëshmi-ve të cilat i ka vlerësuar të besueshme, pa e cenuar thelbin e akuzës. Në këtë kontekst është i rëndësishëm epilogu i konstatimit përfundimtar sipas aktgjykimit, se i akuzuari, sipas aktakuzës, ngarkohet se ka shtënë me armë kallashnikovë duke e vrarë të ndjerin B.B. për të cilën trupi gjykues nuk e pranon këtë version të ngjarjes, dhe në aktgjykim ka konstatuar një version të ngjarjes që është më favorizues për të akuzuarin, përkatësisht se në të ndjerin ka shtënë një pjesëtar i grupit të armatosur, prandaj, në tërësinë e saj, të akuzuarit nuk i është vështirësuar gjendja në raport me vëllimin inkriminues me të cilin është akuzuar sipas aktakuzës së ndryshuar dhe të zgjeruar.

Gjykata e shkallës së parë, me rastin e përcaktimit të saktësisë, vërtetësisë dhe besueshmërisë së dëshmisë së dëshmitarëve ka dhënë arsye të mjaftueshme dhe bindëse, të cilat i pranon edhe kjo Gjykatë. Dëshmia e dëshmitares së drejtpërdrejtë V.B, është vlerësuar në mënyrë tërësore dhe shteruese. Me rastin e vlerësimit të kësaj dëshmie, gjykata ka analizuar në hollësi se si ka mundur të bëjë identifikimin e të akuzuarit. Përkundër faktit se dëshmitarja është dëgjuar disa herë, dëshmia e saj është konsistente, jo kundërtënëse në deklaratimet e dhëna në procedurën hetimore dhe në shqyrtimin gjyqësorë në raport me tiparet dhe veçoritë karakteristike që kanë të bëjnë me identifikimin e të akuzuarit, si dhe fakti se ngjarja ishte e rëndë dhe jo e zakonshme në jetën e dëmtuarës ka bërë që memorizimi i kujtimeve të tilla traumatike është fuqishëm i ruajtur në kujtesën e saj. Kolegji arrin në përfundimin se identifikimi i të akuzuarit nuk vjen nga një dëshmi e vetme identifikuese, sepse dëshmitari M.XH, të akuzuarin e identifikon “si pjesëtarin i cili nuk ia mori paratë”, rrethanë e cila kësaj dëshmie i jep objektivitet dhe manifeston shkallë të lartë besueshmërie nga ky dëshmitar. Po ashtu, dëshmitarët A.N dhe F.H, e kanë njohur me parë të akuzuarin dhe e kanë identifikuar, kanë treguar se në bazë të cilave karakteristika e kanë dalluar, si flokët dhe sytë, e që të ky i pandehur këto tipare fizike sipas gjykatës së shkallës së parë janë karakteristike dhe që bien në sy, e që e bëjnë jo relevante ngjyrosjen e fytyrës në pjesë të caktuara të saj. Kolegji pajtohet me përfundimin e trupit gjykues se dëshmitë e lartcekura i çmon si të kredibile, objektive dhe të sakta.

Sa i përket vërtetimit të gjendjes faktike, kolegji vëren se një nga çështje vendimtare në çështjen konkrete penale është identifikimi i të akuzuarit nga dëshmitarët, nëse kanë arritur të identifikonin të akuzuarin në mënyrë të sigurt dhe jo dubioze si pjesëmarrës në kryerjen e veprave penale, të cilat kanë ndodhur në datën 28 - 29 mars të vitit 1999 në vendin, në kohën dhe në rrethanat e përshkruara konkretisht në dispozitiv të aktgjykimit të atakuar.

Kolegji i Apelit rikujton se çështja e identifikimit pamor në jurisprudencën penale duhet trajtuar me kujdes të veçantë për shkak të probabilitetit të identifikimit të gabuar, madje edhe nga dëshmitarët e ndershëm dhe në dukje mbresëlënëse, si rezultat i pengesave normale që mund t'i kenë njerëzit gjatë memorizimit të ngjarjeve e ndodhive në kujtesën njerëzore. Prandaj është e rëndësishme të shqyrtohen imtësisht rrethanat, në të cilat ka ndodhur identifikimi, duke i përfshirë aspektet objektive të takimit të dëshmitarëve me të akuzuarin, siç janë kohëzgjatja, distanca fizike, a kishte dëshmitari mundësinë për pamje të qartë të karakteristikave më tipike siç janë fytyra, sytë, mjekra, flokët, vetullat, veçoritë trupore fizike dhe nëse dëshmitarët janë njohur me parë me të akuzuarin. Megjithatë,

nëse është arritur të bëhet identifikimi i saktë dhe i besueshëm duhet të vendoset në bazë të tërë dëshmimeve që kanë lidhje me çështjen e identifikimit, si dëshmime konfirmuese, po ashtu edhe dëshmime kundërshtuese.

Dëshmitarja e drejtpërdrejtë V.B, ka dëshmuar disa herë, ”Në pyetjen se a mund ta përshkruash dukjen e atyre personave, uniformat, armët që kanë poseduar?» e dëmtuara ka shpjeguar se në ditën kritike se personi i akuzuar dhe disa të tjerë kanë pasur dy lloje të uniformave, një ishte ngjyrë e gjelbër me disa vija ngjyrë kafe, kurse uniformat tjera ishin me ngjyrë hiri dhe shumica prej tyre kishin të ngjyrosur fytyrën me shenja të zeza”.

Në pyetjen se a të kujtohet ndonjëri nga paramilitarët dhe se a mund ta përshkruani atë, e dëmtuara përgjigjet se paramilitari i parë, i cili më ka kapur për rroba dhe më ka rrëzuar për tokë, kishte një trup mesatar, rreth 30 vjeçar, me një shami në kokë, me sy të gjelbër dhe i ngjyrosur me ngjyrë të zezë në fytyrë, ndërsa paramilitari i dytë që mbajë në mend ishte shumë më i ri dhe i dobët nga shëndeti i cili kishte uniformë më të çelur me lara dhe kishte armë të gjatë në dorë”.^[36]

E njëjta dëshmitare, pas prezantimit të fotografive, e identifikon të akuzuarin Zoran Gjokiq në foton nr.1, dhe një paramilitar tjetër në foton nr.10 si persona të cilët e kanë maltretuar atë gjatë ditës kritike si dhe ia kanë marrë vëllanë nga shtëpia.^[37]

Gjithashtu, në procesverbalin e shqyrtimit gjyqësor të datës 19 dhjetor të vitit 2019, në pyetjen e prokurorit special: “se a e ke kuptuar deri me sot, kush kanë qenë ata persona të cilët e kanë marrë vëllanë tënd në ditën kritike? Dëshmitarja - deklaron: askush nuk më ka treguar asgjë, mirëpo në bazë të fytyrës e kam mësuar kush ishte ai person, dhe se si quhet”.^[38]

Dëshmitari M.XH, ka dëshmuar se e ka parë atë ditë V.n të dëmtuarën duke kërkuar vëllanë e vet B., e identifikon të akuzuarin në mënyrë të sigurt si personi i dytë, i cili nuk i'a mori paratë dhe më dëboi nga shtëpia (e identifikon si i moshës 25 - 27 vjeçar, i uniformuar, me një fytyrë të skuqur, sytë e gjelbër. Gjithashtu, e ka identifikuar të akuzuarin Zoran Gjokiq pas prezantimit të fotografive e nëns-

[36] Procesverbal i marrjes në pyetje të dëshmitarit, i datës: 25 shkurt i vitit 2019, PPS nr.23/2018, faqe:nr.4, paragrafi i fundit.

[37] Procesverbal mbi identifikimin e personit përmes fotografisë i datës: 25 shkurt i vitit 2019, PPS.nr.23/2018, faqe: nr.2.

[38] Procesverbali i shqyrtimi gjyqësor i datës: 19 dhjetor i vitit 2019, faqe nr. 21, paragrafi nr. 5.

hkruan foton me nr.3 e cila foto përputhet me tiparet e përshkrimit të thëna nga ky dëshmitar.

Dëshmitari A.N, në shqyrtimin gjyqësor të datës 09 korrik të vitit 2020, ka theksuar se e njeh mirë të akuzuarin nga fakti se ishte përgjegjës për raportimet lidhur me aktivitetet që ndodhnin nga forcat serbe në atë pjesë të qytetit të Pejës, si dhe deklaroi se ka qenë në një shkollë me të akuzuarin. Ai po ashtu thekson se disa ditë para datës 28.03.1999, i njëjti me disa paramilitarë ka ardhur tek disa komshinj të tij dhe ka kërkuar një person me emrin L., i cili ishte automekanik dhe llamarinist me qëllim të i'a merrnin disa vetura nga ai, por i njëjti ishte larguar nga shtëpia me familjen e tij. Po ashtu ky dëshmitar, ka shpjeguar se pikërisht i akuzuari e ka dëbuar atë dhe disa banorë të tjerë nga lagjja duke iuu dhënë kohë 5 minuta të largohen nga lagjja, si dhe i njëjti deklaroi se prej viteve 92-93 njihet me të akuzuarin duke qenë se ishte aktivist dhe merrte shënime për grupet e tilla, po ashtu thekson se ishte në shkollë me të në “Ramiz Sadik”, dhe se të njëjtin e kanë quajtur “Z...”.

Dëshmitari F.H, në dëshminë e tij në shqyrtim gjyqësor të datës 18 qershor të vitit 2020 ka deklaruar se në ditën kritike, pasi forcat serbe kanë hyrë në lagje, ky ishte në lagje, më pastaj me të marrë vesh se janë duke hyrë një grup i madh, i njëjti vrapon për në shtëpi dhe e njofton babanë e tij, më pastaj babai i tij e dërgon në kulmin e shtëpisë së tij atë së bashku me djalin e axhës së tij, me qëllimin për të shpëtuar nga forcat paramilitare serbe. Nga kulmi lart ky dëshmitar ka dëshmuar se ka parë lëvizje të shumta në lagje, dhe se në një moment dy persona kishin hyrë në shtëpinë e tij, sipas tij, ky dëshmitar i identifikoi si një djalosh përafërsisht i moshës 27 ose 26 vjeçar, me flokë të zeza të ndamë në mes, me sy jeshil, një ashtu thekson se ka dëgjuar komunikimin në mes tyre ku pasi njëri paramilitar kishte hyrë në garazh, tjetri i kishte thënë Z..., a ka diçka aty, ndërsa paramilitarin tjetër e përshkruan si më të plotë dhe më rëndë të armatosur. Kurse sa i përket identifikimit, i njëjti potencoi se pas luftës i ka parë disa fotografi në disa libra të ndryshëm, si dhe pasi i akuzuari është arrestuar, e ka parë në lajme dhe në disa foto në facebook, ka arritur ta identifikojë po të njëjtin person i cili mendon se ka qenë në ditën kritike në shtëpinë e tij dhe e ka vrarë B. dhe H., në oborrin e shtëpisë së A.M, dhe pas një kohe, pasi janë dëgjuar krismat dhe janë larguar policia, i njëjti dëshmon se ka parë një kamion të bardhë dhe një veturë ushtarake më të vogël, si dhe dy persona duke i vendosur trupat në kamionin e bardhë, po ashtu ai thotë se ka mundur t'i identifikoj viktimat në bazë të rrobave që kanë pasur veshë, se ishin B. dhe H.

Ndërsa, po ashtu dëshmitarët S.T dhe dëshmitari F.SH konfirmojnë prezencën e të akuzuarit në ditët e zhvillimit të ngjarjeve, të njëjtit të akuzuarin e njihnin pasi kishin punuar se bashku si personel i misionit vëzhgues të OSBE-së në Pejë. Prezencën e të pandehurit në Pejë në atë kohë e konfirmon edhe fqinja e tij B.M, të cilat dëshmi së bashku hedhin poshtë alibinë e të akuzuarit se në kohën kur janë kryer këto krime ka qenë në Beograd të Republikës së Serbisë për studime. Se i akuzuari ka qenë pjesëtar i policisë rezervë e dëshmon prova materiale, kopja e listës së datës 03 qershor të vitit 1999 e lëshuar nga Ministria e Punëve të Brendshme - Sekretaria-ti në Pejë nga Komandanti i Stacionit Policor Major - M.S. Ndërsa, se nuk kemi të bëjmë me një person tjetër me emër dhe mbiemër të njëjtë e vërteton prova mate-riale - dëshmia e siguruar nga burimet e hapura që Ministria e Punëve të Brendsh-me në vitin 1999 kishte publikuar pjesëtar policor të vrarë në vitin 1998 në Kosovë.

Dëshmitarët e drejtpërdrejtë si V.B, M.XH e kanë identifikuar të pandehurin përmes fotografive dhe atë në mënyrën e paraparë me ligj. Këta dëshmitarë nuk kanë pasur mëdyshje lidhur me identifikimin, kanë bërë përshkrim të saktë të karakteristikave fizike të të pandehurit duke dhënë edhe shpjegime se në çfarë rrethana janë takuar dhe komunikimin që e kanë pasur me të pandehurin ditën e krimit dëshmitarja V.B e ka identifikuar si “ushtarin që ia ka marrë vëllau”, ndërsa dëshmitari M.XH, të akuzuarin e identifikon “si pjesëtarin i cili nuk i’a mori paratë”.

Dëshmitarë të ndryshëm të lartë përmendur, në situata të caktuara të ngjarjeve ishin prezent, janë ballafaquar dhe e kanë vërejtur të akuzuarin. Për më tepër, deklaratimet e dëshmitarëve janë specifike në raport me veçoritë dhe karakteri-stikat tipike të të akuzuarit si ngjyra e syve, fytyra, flokët, gjatësia trupore. Këto rrethana të marra ndaras tregojnë për të provuarit e faktit të pjesëmarrjes së të akuzuarit në ngjarjet kriminale dhe këto dëshmi të ndërlidhura në unitetin e tyre plotësohen mes vete, japin një pasqyrë të plotë dhe e provojnë në mënyrë të pa-dyshimtë pjesëmarrjen, rolin dhe kontributin e të akuzuarit në kryerjen veprave penale, për të cilën akuzohet.

Për rrjedhojë, identifikimi nga një numër i dëshmitarëve me përshkrimet specifike të tipareve të të akuzuarit në rrethanat e ndryshme të ngjarjeve inkriminuese tregon për një identifikim real dhe të sigurt. Prandaj, mund të konkludohet se kuantumi i tërësishëm i fakteve dhe informatave të drejtpërdrejta të ofruara paraqet mate-rial të mjaftueshëm provues dhe identifikues dhe, si i tillë, mund të shërbej për një përfundim të qartë dhe të saktë për përgjegjësinë penale të të akuzuarit si rezultat i pjesëmarrjes në formën e bashkëkryerjes me persona tjerë në kryerjen e veprave penale, siç përshkruhen ne aktgjykim, për të cilat është shpallur fajtor.

Kolegji gjen se aktgjykimi i shkallës së parë nuk është i përfshirë në shkelje eseniale të dispozitave nga neni 384 të KPPRK-së për të cilat palët pretendojnë, dhe për të cilat gjykata kujdeset zyrtarisht, gjegjësisht aktgjykimi përmban arsye të mjaftueshme dhe bindëse për vërtetimin e fakteve vendimtare nga të cilat varet zbatimi i drejtë i dispozitave të ligjit penal.

Kolegji ka konstatuar se konkludimet e gjykatës së shkallës së parë janë të qarta dhe në pajtueshmëri me provat e administruara, nuk ka gjetur se aktgjykimi i gjykatës së shkallës së parë përmban shkelje eseniale të dispozitave të procedurës penale të theksuara nga palët, dhe për të cilat kujdeset zyrtarisht Gjykata e Apelit, dhe po ashtu nuk konstatohet vërtetimi i gabuar dhe i jo i plotë i gjendje faktike, si dhe nuk konstatohet aplikimi i gabuar i ligjit penal dhe, për rrjedhojë, ankesa e Prokurorisë Speciale dhe e mbrojtësit të të akuzuarit janë të pabazuara, ndërsa ankesa e përfaqësuesit të të dëmtuarit konsiderohet e palejuar për faktin se vepra penale për të cilën është shpallur fajtor i akuzuari nuk bie në kapitujt e veprave penale, për të cilat lejohet ankesa e të dëmtuarit.

Gjetjet e FDHK

Pas paraqitjes së ankesave kundër aktgjyqimit të shkallës së parë, në datën 12 dhjetor të vitit 2021 është caktuar edhe seanca para kolegjit të apelit. Kjo seancë fillon me raportimin e rastit nga ana e gjyqtarit raportues mbi historikun procedural të rastit, përmbledhjen e aktgjyqimit të shkallës së parë dhe mbi pretendimet ankimore të palëve në procedurë. Një raportim i tillë është bërë edhe në këtë rast nga ana e gjyqtarit raportues, por ka qenë një raportim mjaft sipërfaqësor, i cili nuk është lëshuar në detajet dhe në përmbajtjen e ankesave të palëve në procedurë. Raporti i gjyqtarit raportues duhet të përmbajë rrjedhën e qartë dhe në pika kryesore të procedurës penale para gjykatës themelore, arsyet e ankesës dhe propozimet e ankesës. Në rast të ekzistimit të më shumë ankesave, gjyqtari raportues duhet që me saktësi të paraqet përmbajtjen e çdo prove veç e veç. Duke pas parasysh se seanca para kolegjit të apelit ka qenë e hapur për monitoruesit dhe për publikun, raportimi i rastit duhet me qenë më i detajuar dhe të jetë i kuptueshëm edhe për publikun, i cili ishte i pranishëm në seancë.

Përndryshe, procedura penale në këtë rast ka qenë mjaftë ekspeditive dhe janë respektuar të drejtat e palëve në procedurë. Brenda vitit raportues (2021) janë nxjerr dy aktgjykime, ai i shkallës së parë nga Gjykata Themelore në Prishtinë dhe aktgjykimi i apelit nga Gjykata e Apelit në Prishtinë, me të cilin rasti është bërë i plotfuqishëm.

1.4.2. Lënda: Prokurori kundër Zllatan Krstiqit dhe Destan Shabanajt

Kolegji^[39] i Departamentit Special i Gjykatës së Apelit, i kryesuar nga gjyqtari Burim Ademi, në lëndën *Prokurori kundër Zllatan Krstiq dhe Destan Shabanaj*, në datën 8 nëntor të vitit 2021 e ka nxjerr aktgjykimin^[40] me të cilin i ka refuzuar si të pabazuara ankesat e palëve në procedurë, kurse ankesën e përfaqësuesit të palës së dëmtuar e ka hedhur si të palejuar, ndërsa aktgjykimin^[41] e gjykatës së shkallës së parë e ka vërtetuar. Të akuzuarit janë shpallur fajtor për *krimet e luftës kundër popullatës civile*, të pandehurit Zllatan Krstiq i është vërtetuar dënimi me burgim në kohëzgjatje prej katërmëdhjetë (14) vite e gjashtë (6) muaj, kurse të pandehurit Destan Shabanaj i është vërtetuar dënimi me burgim në kohëzgjatje prej shtatë (7) vitesh.

Rrjedha e procedurës penale

Lidhur me sulmin në familjen Nuhaj në fshatin Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje, Komuna e Ferizajt/Uroševac, i cili ka ndodhur në datën 26 mars të vitit 1999 kur edhe kjo familje, sipas asaj që kanë treguar dëshmitarët, i është shtruar keqtrajtimit dhe plaçkitjes, kur edhe disa anëtarë të kësaj familjeje janë vrarë, Zyra e PSRK e ka autorizuar Drejtorinë për Hetimin e Krimeve të Rënda (DHKR) të Policisë së Kosovës (PK) që këto ngjarje t'i hetojë dhe t'i vërtetojë pjesëmarrësit e sulmit si dhe kryerësit e mundshëm të krimit.

Procedura paraprake kundër të akuzuarit Krstiq

I akuzuari Krstiq, me urdhër të prokurorit të Zyrës së PSRK është privuar nga liria në datën 12 prill të vitit 2019 për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*. Me atë rast atij i është caktuar masa e ndalimit dyzetetë (48) orësh nga ana e policisë.

Të nesërmen, në datën 13 prill të vitit 2019, DHKR ia ka dorëzuar kallëzimin penal Zyrës së PSRK kundër Zllatan Krstiqit, si dhe kundër personave M.Z, B.K, M^[42], R.M dhe B.J^[43], për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se në bashkëkryerje

[39] Anëtarët e kolegjit Afërdita Bytyçi dhe Tomisllav Petroviq.

[40] Aktgjykimi APS.nr.26/2021.

[41] Aktgjykimi PS.nr.76/19.

[42] Në kallëzimin penal është cekur vetëm emri i të dyshuarit dhe emri i babait të tij.

[43] Në Raport nuk do të ceken emrat e të dyshuarve, të cilët nuk janë të qasshëm për organet e ndjekjes të Kosovës, por vetëm inicialet e emrave të tyre, në mënyrë që të mos pengohen hetimet zyrtare, të cilat janë në rrjedhë e sipër kundër këtyre personave.

kanë marrë pjesë në keqtrajtimin, në plaçkitjen dhe në vrasjen e disa anëtarëve të familjes Nuhaj, që ka ndodhur në datën 26 mars të vitit 1999 në fshatin Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje. Duke vepruar në lidhje me kallëzimin penal të policisë, Zyra e PSRK ia ka dorëzuar Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština vendimin për hapjen e hetimeve kundër të dyshuarit Krstiq, si dhe kundër të dyshuarve M.Z, B.K, R.M dhe B.J^[44] (ndaj të cilëve organet e ndjekjes së Kosovës ende nuk kanë qasje). Me atë rast i është drejtuar kërkesa edhe gjykatës për caktimin e masës së paraburgimit për Krstiqin me qëllim të sigurimit të pranisë së tij në gjykatë.

Gjyqtari i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, Arben Hoti, pas seancës së mbajtur të dëgjimit lidhur me kërkesën për caktimin e masës së paraburgimit, në datën 14 prill të vitit 2019 e ka sjellë vendimin, me të cilin të dyshuarit Krstiq i është caktuar masa e paraburgimit në kohëzgjatje prej tridhjetë (30) ditësh. Kjo masë është kundërshtuar me anë të ankesës, e cila me vendimin e Gjykatës së Apelit të datës 23 prill të vitit 2019 është refuzuar si e pabazë.

Procedura paraprake kundër të akuzuarit Destan Shabanaj

Procedura penale kundër të akuzuarit Destan Shabanaj është ngritur për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se ai gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë, në cilësinë e pjesëtarit të policisë serbe dhe në bashkëkryerje me persona të tjerë, në datën 1 prill të vitit 1999 ka marrë pjesë në shkatërrimin e provave dhe në largimin e mbetjeve mortore të anëtarëve të familjes Nuhaj, të cilët janë vrarë në datën 26 mars të vitit 1999 në fshatin Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje si dhe të trupit të Ismet Ramadanit nga Ferizaj/Uroševac. Zyra e PSRK me vendimin e datës 15 prill të vitit 2019 i ka ngritur hetimet kundër Destan Shabanajt dhe një numri të personave, të cilët edhe më tutje ndodhen në arrati. Shabanaj është privuar nga liria në kalimin kufitar Bërnjak/Brnjak, komuna e Zubin Potokut/Zubin Potok, në datën 4 qershor të vitit 2019, me rastin e hyrjes në territorin e Kosovës, kur edhe i është caktuar masa e ndalimit dyzetetë (48) orësh.

Zyra e PSRK (prokurori i shtetit, Valdet Gashi), të nesërmen, në datën 15 qershor të vitit 2019, për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se i dyshuari Shabanaj e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*, ia ka parashtruar Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština kërkesën për caktimin e masës së paraburgimit për shkak të rrezikut potencial të arratisjes, nëse ai do të gjendej në liri.

[44] *Ibid.*

Me vendim të Departamentit Special të datës 16 qershor të vitit 2019 Shabanajt i është caktuar masa e paraburgimit në kohëzgjatje prej një muaji, deri në datën 15 korrik të vitit 2019. Edhe kjo masë për caktimin e paraburgimit është kundërshtuar me anë të ankesës, e cila është refuzuar si e pabazë nga ana e gjykatës së shkallës së dytë.

Aktakuza

Zyra e PSRK (prokurori i shtetit, Valdet Gashi) në datën 30 dhjetor të vitit 2019 e ka ngritur aktakuzën kundër të akuzuarve Krstiq dhe Shabanaj.

I akuzuari Zllatan Krstiq

I akuzuari Zllatan Krstiq ngarkohet se gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë, në cilësinë e pjesëtarit të forcave policore serbe, i ka shkelur rëndë rregullat e së drejtës ndërkombëtare humanitare kundër civilëve dhe pronës së tyre, neni 3 të përbashkët (1a dhe b) të Konventave të Gjenevës të datës 12 gusht të vitit 1949, neni 52, paragrafin 1 dhe 2, të Protokollit të Parë Shtesë dhe neni 4, paragrafin 1 dhe 2, në lidhje me nenet 13 dhe 17 të Protokollit të Dytë Shtesë të vitit 1977, në atë mënyrë që:

1. në datën 26 mars të vitit 1999, rreth orës 20:00, në fshatin Nerodime e Epërme/ Gornje Nerodimlje, komuna e Ferizajt/Uroševac, në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë të policisë dhe të njëjstëve ushtarake e paramilitare, në uniformë dhe i armatosur, me ndërjegje dhe me qëllim, duke vepruar sipas një plani paraprakisht të vërtetuar dhe sipas urdhrave të eprorëve të tij, ka marrë pjesë në sulmet kundër popullatës civile të kombësisë shqiptare, përkatësisht familjes Nuhaj, e cila nuk ka marrë pjesë në konflikt;

2. në të njëjtën cilësi dhe formacion ka hyrë në oborrin e shtëpisë së Osman Nuhajt, e pastaj, me anë të të shtënave, britmave dhe me anë të përdorimit të dhunës ka hyrë në shtëpinë, në të cilën janë ndodhur nëntëmbëdhjetë (19) anëtarë të familjes, në mesin e të cilëve ka pasur edhe gra dhe fëmijë;

3. në bashkëkryerje me pjesëtarët e cekur të forcave të armatosura serbe ka marrë pjesë në rrezikimin e rëndë të personalitetit dhe të dinjitetit të anëtarëve të familjes Nuhaj, duke i dëbuar dhe mbajtur nën kërcënimin e armëve një kohë të caktuar;

4. ka marrë pjesë në shkatërrimin e paligjshëm dhe të qëllimshëm të pronës së familjes Nuhaj, në djegien e shtëpive, të ushqimit të bagëtisë dhe të pronës, e cila ka qenë në oborr, gjë e cila nuk ka qenë e arsyetuar me nevojat ushtarake;

5. në cilësinë e njëjtë dhe në bashkëkryerje ka marrë pjesë në dëbimin e pesëmbëdhjetë (15) anëtarëve të familjes Nuhaj, të rreshtuar në oborr, në atë mënyrë që nën kërcënimin e armëve iu ka urdhëruar ta braktisin vendbanimin e tyre dhe të shkojnë në drejtim të panjohur;

6. ka marrë pjesë në marrjen e pengjeve, duke i ndarë katër anëtarë të familjes Nuhaj, tash të ndjerët Osmani, Bajrami, Agroni dhe Brahimi;

7. në të njëjtën cilësi dhe në bashkëkryerje, pas ndarjes së katër anëtarëve të kësaj familjeje, ka marrë pjesë në trajtimin e tyre çnjerëzor, në keqtrajtimin, në gjykimin dhe në vrasjen e tyre me armë të zjarrit. Me qëllim të fshehjes së gjurmëve të krimit, i kanë hedhur trupat e tyre të pajetë përskaaj rrugës magjistrale Ferizaj/Uroševac - Prishtinë/Priština.

Këto veprime, të kryera në bashkëkryerje, prokuroria i a kualifikuar si *krim i luftës kundër popullatës civile*, e paraparë edhe me KPRK si *krim i luftës me anë të shkeljes së rëndë të nenit 3 të përbashkët të Konventave të Gjenevës*.

I akuzuari Destan Shabanaj

Me aktakuzë ngarkohet se gjatë kohës së konfliktit të armatosur dhe në cilësinë e pjesëtarit të forcave të armatosura serbe, ai i ka shkelur rëndë rregullat e të drejtës ndërkombëtare humanitare kundër personave civilë, përkatësisht ka vepruar në kundërshtim me nenin 130 të Konventës së Katërt të Gjenevës të datës 12 gusht të vitit 1949 në lidhje me nenin 34 të Protokollit të Parë Shtesë, nenin e përbashkët 3(c) të Konventave të Gjenevës dhe me nenet 4(e), 8, dhe 13 të Protokollit të Dytë Shtesë të datës 8 qershor të vitit 1977:

1. në datën 1 prill të vitit 1999, në cilësinë e inspektorit të policisë, i armatosur me armë automatike, me qëllim të përdhosjes dhe trajtimit poshtërues të trupave të pajetë të viktimave, ka urdhëruar që trupat e Osmanit, Brahimit, Bajramit dhe Agron Nuhaj, si dhe të Ismet Ramadanit, të varrosen pa nderime dhe në kundërshtim me rregullat e luftës të parapara me të drejtën ndërkombëtare humanitare;

2. të njëjtën ditë, me urdhrin e të akuzuarit dhe të pjesëtarëve të tjerë të policisë, trupat e pajetë të viktimave të cekura më lartë i ka tërhequr me kamionin e tipit FAP, me ngjyrë të verdhë, nga morgu i spitalit të Prishtinës, pa obduksionin e kryer. Në bartjen e mbetjeve mortore kanë marrë pjesë Halim Krasniqi, Ismet Asimi dhe një person me emrin Rade. Trupat e pajete janë dërguar në një

lokacion në afërsi të varrezave të qytetit në Ferizajt/Uroševac, të quajtur Varrezat myslimane, ku i ka prituri akuzuari Shabanaj, i cili i ka urdhëruar personit me emrin Maksut që me eskavator të hapë një gropë në mënyrë që në të të hidhin trupat e pajetë;

3. pas hapjes së gropës 2 deri 3 metra të gjerë dhe 70 deri 80 cm të thellë, i akuzuari Shabanaj ka urdhëruar që mbetjet mortore të shkarkohen nga kamioni dhe, pa respektim të zakoneve dhe të ceremonive fetare, të hidhen në gropë, me fjalë të tjera në varrezën masive;

4. pasi që trupat janë hedhur në gropë, i akuzuari ka urdhëruar që gropa të mbulohet me eskavator, pa shënjimin e identitetit të personave të cilët janë hedhur në të si dhe pa e shënjuar se në atë vend ndodhet varreza.

Prokuroria i ka kualifikuar veprimet e të akuzuarit si *krim i luftës kundër popullatës civile*, e paraparë edhe me KPRK si vepër penale *krim i luftës me anë të shkeljes së rëndë të nenit 3 të përbashkët të Konventave të Gjenevës*.

Vendimi i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština
Kryetari i trupit gjykues, gjyqtari Konxheli, me vendimin e datës 16 mars të vitit 2020 i ka refuzuar si të pabaza kërkesat e mbrojtjes së të akuzuarve dhe kundërshtimet ndaj provave të deponuara, të dorëzuara gjykatës përmes mbrojtësve të tij.

Gjykata, në arsyetimin e vendimit të saj ka gjetur se mbrojtja e të akuzuarve nuk ka deponuar mjaft baza, të cilat do ta arsyetonin hedhjen e aktakuzës në këtë fazë të procedurës penale. Gjykata ka vlerësuar se në lëndën konkrete, prokuroria, me anë të aktakuzës, ka deponuar mjaft prova, të cilat krijojnë baza për hapjen e shqyrtimit kryesor.

Sipas informatave, të cilat i posedon FDHK, palët në procedurë nuk janë ankuar në këtë vendim mbi hedhjen e kërkesës dhe kundërshtimet e provave të deponuara me aktakuzë, me çka janë hapur kushtet për hapjen e shqyrtimit kryesor lidhur me aktakuzën.

Shqyrtimi kryesor

Shqyrtimi kryesor para trupit gjykues, me të cilin ka kryesuar gjyqtari Konxheli, është hapur në datën 2 korrik të vitit 2020 me leximin e aktakuzës dhe me fjalët hyrëse të palëve në procedurë. Të akuzuarit edhe në këtë rast janë deklaruar se nuk janë fajtor për asnjërin pikë të aktakuzës.

Shqyrtimi kryesor ka vazhduar me paraqitjen e provave dhe me dëgjimin e dëshmitarëve të propozuar nga prokuroria. Trupi gjykues, deri në fund të periudhës së raportimit (me seancën e dëgjimit të parë) ka mbajtur katërbëdhjetë (14) seanca gjyqësore, gjatë të cilave janë dëgjuar tetëmbëdhjetë (18) dëshmitarë. Të gjithë dëshmitarët, të cilët janë dëgjuar, kanë qenë të propozuar nga prokuroria.

Pas dëgjimit të dëshmitarëve janë administruar provat materiale të cilat janë propozuar nga palët në procedurë dhe janë dëgjuar të pandehurit.

I pandehuri Krstiq ka deklaruar se lidhur me ngjarjen, e cila ka ndodhur në familjen Nuha, ka dëgjuar prej nënës së vet pasi që ka ardhur prej Kragujevcit/Kragujevac për vizitë tek nëna e tij. Po ashtu, ai ka deklaruar se e ka njohur mirë familjen Nuha dhe se gjatë viteve 1995 - 1996 ai i ka shitur një tokë kësaj familje, ku të njëjtit e kanë paguar tokën menjëherë, por bartja e tokës është bërë pas përfundimit të luftës. Para arrestimit të tij, ai ka deklaruar se ka qenë edhe 5 - 6 herë në fshatin Nerodime/Nerodimlje dhe asnjëherë nuk ka pasur probleme gjatë këtyre vizitave.

Më pas ka deklaruar se gjatë kohës së luftës ka qenë i mobilizuar tri herë me nga 15 ditë dhe ka shërbyer në stacionin policor në Ferizaj. Sipas tij, në vitin 1998 i njëjti është ç'lajmëruar në Ministrinë e Punëve të Brendshme në Ferizaj dhe ka shkuar në Kragujevc/Kragujevac. Atje ka qëndruar deri në momentin që është arrestuar. Gjatë vitit 1999, kohë pas kohe e ka vizituar nënën e vetë e cila ka jetuar në Nerodime/Nerodimlje, kurse sa i përket datës 26 mars të vitit 1999 i njëjti ka deklaruar se ka qenë në Kragujevac/Kragujevc.

I pandehuri Shabanaj ka deklaruar se nga viti 1987 ishte i punësuar në Sekretariatën e Punëve të Brendshme në Ferizaj. Në vitin 1996/97 ai është caktuar në pozitën e inspektorit për delikte të gjakut, delikte seksuale dhe delikte të komunikacionit. Edhe gjatë kohës së luftës ka punuar në këtë pozitë. Me datën 27 mars të vitit 1999, me urdhër të gjyqtarës hetuese Liljana Milliceviq ka dal në vendin e ngjarjes në fshatin Babush/Babuš pranë rrugës magjistrale Prishtinë-Ferizaj-Shkup. Aty i kanë gjetur katër (4) trupa të pa jetë të gjinisë mashkullore. I pandehuri Shabanaj e ka përpiluar procesverbalin nga vendi i ngjarjes dhe më pas me urdhër të gjyqtarës trupat janë transferuar për obduksion në Institutin e Mjekësisë Ligjore (IML) në Prishtinë. Për shkak të gjendjes së luftës IML nuk ishte duke punuar dhe me urdhër të gjyqtarës trupat e pajetë janë marrë prej aty dhe janë varrosur në varrezat e myslimanëve në Ferizaj.

Në fund, fjalët përfundimtare janë dhënë nga palët në procedurë. Të akuzuarit gjatë kohës së zhvillimit të shqyrtimit kryesor kanë qenë në paraburgim.

Aktgjykimi i shkallës së parë

Trupi gjykues^[45] i Departamentit Special i Gjykatës Themelore në Prishtinë/Pristina, në krye me gjyqtarin Musa Konxheli, në rastin *Prokurori kundër Zllatan Krstiq dhe Destan Shabanaj* me datën 23 mars të vitit 2021 ka nxjerr aktgjykimin^[46] dënues ndaj të pandehurve për veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

I pandehuri **Zllatan Krstiq** është shpallur fajtor dhe është dënuar me burgim prej katërmbëdhjetë (14) vjet e gjashtë (6) muaj për arsye se:

- Me datën 26 mars të vitit 1999, rreth orës 20:00, në fshatin Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje, komuna e Ferizajt/Uroševac, në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë të policisë, ushtrisë dhe paramilitarë serb, i veshur me uniformë të policisë dhe i armatosur, me vetëdije dhe me qëllim duke vepruar sipas planit dhe urdhrave të eprorit të tij, ka marr pjesë drejtpërdrejtë në sulmin e popullsisë civile të nacionalitetit shqiptarë, konkretisht të familjes Nuha, e cila nuk kanë marrë pjesë aktive në konflikt të armatosur.

- I njëjti, gjatë këtij aksioni, në bashkëveprim me pjesëtarë të tjerë të forcave policore, ushtarake dhe paramilitare, fillimisht me mjete motorike ushtarake dhe policore ka hyrë në oborrin e shtëpisë së Osman Nuhës, e pastaj nën krisma të armëve dhe britmave në gjuhën serbe, rrëmbyeshëm dhe me forcë kanë hyrë brenda në shtëpi, ku ishin të strehuar nëntëmbëdhjetë (19) anëtarët e kësaj familjeje, në mesin e të cilëve kishte fëmijë, gra dhe burra.

- Më pastaj, i pandehuri, në bashkëveprim me kryerës të tjerë të cilët u përkisnin forcave policore, ushtarake dhe paramilitare, ka marr pjesë në cenimin e rëndë të personaliteti dhe dinjitetit të pjesëtarëve të kësaj familjeje, ngase me forcë nën kërcënimin e armëve, duke ndjellë frikë për jetën e tyre, i kanë nxjerrë dhunshëm nga shtëpia dhe duke i trajtuar në mënyrë jo humane i kanë rreshtuar në oborr para shtëpisë duke i mbajtur ashtu nën frikë dhe presion për një kohë të gjatë.

- Përderisa personat civilë të familjes Nuha ishin të rreshtuar në oborr, në prezencën e tyre, i pandehuri, në bashkëveprim me kryerës të tjerë, ka marrë pjesë në shkatërrimin e paligjshëm dhe të qëllimshëm të pasurisë së kësaj familje (dje-

[45] Anëtarët e trupit gjykues, gjyqtarët Valbona Musliu Selimaj dhe Lutfi Shala.

[46] Aktgjykimi PS.nr. 75/2019.

gien e shtëpive, kafshëve, ushqimin e kafshëve dhe gjithë pasurinë që gjendej në oborr), pasuri kjo që nuk justifikohet me nevoja ushtarake.

- I pandehuri Krstiq, në të njëjtën kohë, ka marr pjesë edhe në dëbimin e pesëmbëdhjetë (15) anëtarëve të kësaj familjeje, të cilët paraprakisht ishin të rreshtuar në oborr, ku edhe në bashkëveprim edhe me kryerës të tjerë, nën kërcënimin e armëve, i kanë urdhëruar që të shpërngulen nga vendbanimi i tyre, duke i dëbuar me forcë në drejtim të panjohur.

- Në vazhdim të aksionit të forcave ushtarake, policore dhe paramilitare, i pandehuri gjithashtu ka marrë pjesë në marrjen peng të katër (4) personave të kësaj familjeje, të cilët, duke vepruar në bashkëveprim me kryerës të tjerë, fillimisht i kanë ndarë nga pjesëtarët e tjerë të familjes personat Osman Nuha, Bajram Nuha, Agron Nuha dhe Brahim Nuha, tash të ndjerë.

- Mandej, pas marrjes peng të personave Osman, Bajram, Agron dhe Brahim Nuha, i pandehuri duke vepruar në bashkëveprim me kryerësit e tjerë, thelbësisht ka kontribuar në trajtimin mizorë të tyre, duke i maltretuar, torturuar, gjymtuar dhe përfundimisht vrarë me armë zjarri, kufomat e të cilëve, me qëllim të fshehjes së krimit, i kanë hedhur për skaj rrugës magjistrale Prishtinë-Ferizaj, konkretisht në fshatin Babush/Babuš.

- me këtë, në bashkëkryerje ka kryer veprën penale krime të luftës kundër popullatës civile nga neni 142 lidhur me nenin 22 të LP të RSFJ-së, veprë kjo e sanksionuar edhe sipas nenit 3 të Konventës së Gjenevës dhe Protokollit të Dytë të saj.

I pandehuri **Destan Shabanaj** është shpallur fajtor dhe është dënua me burgim në kohëzgjatje prej shtatë (7) vitesh, për arsye se:

- Me datën 1 prill të vitit 1999, në cilësinë e inspektorit policorë, i armatosur me armë automatike, me qëllim të përdhosjes, poshtërimit dhe trajtimit nënçmues të trupave të pjetë të viktimave Osman Nuha, Brahim Nuha, Bajram Nuha, Agron Nuha dhe Ismet Ramadani, duke zbatuar urdhrat, ka kontribuar që trupat e tyre të varrosen pa dinjitet dhe në kundërshtim me rregullat e luftës të përcaktuara me të drejtën humanitare ndërkombëtare.

- Në të njëjtën ditë, sipas urdhrat të gjyqtarës hetuese Liljana Milliçeviq, i pandehuri dhe pjesëtarët e tjerë policorë, trupat e pjetë të viktimave të cekura si më lart, përmes personave H.K, I.A, dhe një person tjetër i quajtur "Rada", me ka-

mionin e tipit “FAP”, me ngjyrë të verdhë, i kanë tërhequr nga morgu i Prishtinës ende pa u bërë autopsia dhe i kanë dërguar në afërsi të varrezave të qytetit të Ferizajt/Uroševac të quajtura “Varrezat e myslimanëve”, aty ku ishte duke i pritur i pandehuri Destan Shabanaj, i cili menjëherë posa kanë arritur trupat e pajetë, duke e zbatuar urdhrin, e ka urdhëruar personin e quajtur “Maksut”, që me ekskavator të filloj hapjen e një gropë me qëllim të hedhjes së këtyre kufomave.

- Pas hapjes së gropës me përmasa përafërsisht 2-3 metra e gjerë dhe 70-80 centimetra të thellë, i pandehuri Shabanaj ka urdhëruar që trupat e të vvarëve fillimisht t’i zbresin nga kamioni, e pastaj pa u respektuar traditat dhe ritet fetare janë hedhur në mënyrë të parregullt, të gjithë në të njëjtën gropë masive.

-I pandehuri Shabanaj, në kundërshtim me doket, zakonet dhe rregullat fetare të të vvarëve, ka urdhëruar që përmes ekskavatorit, trupat e pajetë, të hedhur në gropë masive, të mbulohen me dhe, duke mos mbajtur asnjë shënim për identitetin e të varrosurve dhe duke mos lënë asnjë shenjë identifikuese se aty ka varrezë.

-me këtë ka kryer veprat penale *krime të luftës kundër popullatës civile nga neni 142 të LP të RSFJ-së në shkelje të rëndë të nenit 3 të përbashkët të Konventave të Gjenevës.*

Trupi gjykues ka vlerësuar se në rastin konkret dëshmitë kryesore për veprimet inkriminuese të të akuzuarve vijnë nga personat, të cilat janë të dëmtuar.

Me rastin e vlerësimit të këtyre dëshmive të njëjtat ishin dëshmi mjaftë të sakta dhe të cilat dëshmi ishin në tërësi konsistente me dëshmitë e tyre të dhëna gjatë procedurës hetimore, dëshmi këto të cilat e kanë vërtetuar faktin mjaft të rëndësishëm, po ashtu këto dëshmi kanë dhënë hollësi për rastin e ndodhur e që këto dëshmi janë të plota dhe e plotësojnë njëra-tjetrën.

Në veçanti, dëshmitë e të dëmtuarave në cilësi të dëshmitarëve, si dhe të dëshmitarëve të tjerë, në mënyrë të qartë kanë përshkruar ngjarjen që ka ndodhur me datën 26 mars të vitit 1999 në shtëpitë e tani të ndjerëve Osman Nuha në fshatin Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje e Ferizajt/Uroševac, ku ishin të strehuar 19 anëtarë të tri familjeve Nuha si dhe familjes së Ismet Ramadanit në Ferizaj/Uroševac, i cili është gjetur tri ditë më vonë i vvarë në Fshatin e Vjetër/Staro Selo të Komunës së Ferizajt/Uroševac.

Nga dëshmitë e dëshmitarëve është vërtetuar se në ditën kritike, në datën 26 mars të vitit 1999 kur ishte gjendje lufte, forcat policore dhe paramilitare serbe në orët e

mbrëmjes rreth orës 20:00 kishin hyrë në oborrin e familjes Nuha në fshatin Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje, fillimisht kishin tentuar ta hapnin derën e hyrjes së shtëpisë së Osmanit, ku ishin të strehuar 19 anëtarë të tri familjeve Nuha, në mesin e tyre edhe gra e fëmijë dhe, meqë nuk kanë mundur ta hapin, kishin thyer xhamin e dritares së kuzhinës dhe kishin filluar me kërcit te dera, për çka djali i Osman Nuhës, Brahimi, ishte ngritur dhe ju kishte hapur derën forcave policore dhe paramilitare të cilët kishin urdhëruar që të gjithë anëtarët e familjes Nuha që ishin të strehuar brenda shtëpisë së Osman Nuhës menjëherë të dalin në oborr, gjë që edhe ashtu kishte ndodhur. Dhe pasi kishin dalur të gjithë anëtarët e familjes Nuha në oborr, njëri nga policët serb kishte hyrë brenda, kishte kontrolluar se mos është dikush ende brenda dhe kur është bindur se më nuk është askush brenda, ia ka vënë flakën shtëpisë, e pastaj forcat policore dhe paramilitare ia kanë vënë flakën edhe sanës dhe stallës. Duke e parë atë gjendje, Osman Nuha kishte tentuar të shkoj te stalla për t'i zgjidhur kafshët që mos të digjen, por nuk e kishin lejuar forcat policore serbe dhe, sipas dëshmitarëve F.N dhe F.N, në ato momente kur Osmani është nis në drejtim të stallës, Zllatani Krstiqi ka tentuar ta sulmoj Osmanin porse e ka penguar një polic tjetër duke e shtyrë me kondak të pushkës. Praninë dhe pjesëmarrjen e të pandehurit Zllatan Krstiq natën kritike në oborrin e Osman Nuhës e kanë konfirmuar edhe dëshmitarë të tjerë që janë dëgjuar në këtë shqyrtim gjyqësor, të cilët kanë theksuar se atë e kanë njohur si djali i Bllagës, dhe se të njëjtin edhe më parë e kanë parë të veshur me uniformë dhe të armatosur ndërsa familjarët e Osman Nuhës e kanë njohur se i njëjti ka pas një tokë afër familjes Nuha, ku vetëm rruga i ka ndarë, dhe e kanë parë shumë herë duke e punuar këtë tokë.

Gjithashtu, nga dëshmia e dëshmitarëve okularë, është vërtetuar se në natën kritike forcat policore dhe paramilitare fillimisht i kishin rreshtuar 19 anëtarët e familjes Nuha të qëndrojnë në oborr para bunarit, ku pastaj, pasi kishin marrë urdhra nga dikush, kishin urdhëruar që gratë dhe fëmijët (15 anëtarë) të largohen nga aty, ndërsa burrat (4 pjesëtarë) kryefamiljarin Osman Nuhën, djalin e tij Brahim Nuhën dhe dy djemtë e vëllait të tij, Bajram Nuhën dhe Agron Nuhën i kishin ndal aty, dhe pasi që gratë dhe fëmijët kishin dal nga oborri nën britma dhe sharje të forcave policore duke dalë në mal zbathur e të paveshur për t'u drejtuar në drejtim të fshatit Dramjake/Dramnjak dhe, pas disa minutave, dëshmitarët kishin dëgjuar fjalën "Pucaj" që në gjuhën shqipe do të thotë "Gjuaj" dhe, pastaj, menjëherë kishin dëgjuar krismat. Për fatin e katër (4) burrave që i kishin ndal aty forcat policore, familjarët e tyre s'kishin ditur asgjë deri pas përfundimit të luftës kur ishin njoftuar nga një person me emrin Sabri Hajrullahu, i cili kishte pasur shtëpinë në afërsi të varrezave të qytetit të Ferizajit/Uroševac. Ai dëshmitar, duke kërkuar vëllanë e tij të zhdukur, e kishte parë në varreza kamionin me pesë (5) kufoma dhe disa punëtor

si dhe inspektorin policor Destan Shabanaj. Dëshmitari S.H. e kishte parë procesin e varrimit të atyre kufomave, andaj gjatë bisedës me anëtarë të familjes Nuha, por edhe të familjes Ramadani, i kishte njoftuar për ato kufoma dhe kur i kishte përshkruar si dukeshin ato, familja Nuha dhe familja Ramadani kishin mendur se ato kufoma janë të familjarëve të tyre (4 të familjes Nuha dhe 1 të familjes Ramadani), prandaj e kishin njoftuar KFOR-i amerikan dhe TMK-në që e kishin organizuar zhvarrimin për çka është vërtetuar se viktimat që ishin varrosur të gjithë së bashku me një varr janë të familjes Nuha, përkatësisht të familjes Ramadani. Në rastin konkret, pas administrimit të provave dhe dëgjimit të të dëmtuarve në cilësi të dëshmitarëve si dhe të dëshmitarëve të tjerë një nga një dhe të gjitha se bashku në veçanti rrjedhojnë me elementet e veprës penale si në vijim: koha kur kanë ndodhur ngjarjet e cekura më lart, mjetet e kryerjes së veprave penale, mënyra e kryerjes, sjellja dhe veprimet e tjera të kryera të të pandehurve, statusin e të pandehurve në kohën kritike, përshkrimin e uniformës dhe armëve që i kanë poseduar atë kohë të pandehurit, identifikimin e tyre nga dëshmitarët sipas procedurave të identifikimit si dhe provave të tjera materiale, me të cilat është vërtetuar gjendja e luftës në Kosovë në atë kohë, identiteti i qartë i viktimave të krimit, trajtimi i personave të vrarë të familjes Nuha dhe familjes Ramadani, shkaku i vdekjes, trajtimi i tyre para dhe pas vrasjes, mënyra e vrasjes, mjeti me të cilin është kryer vrasja, vendi i krimit, keqtrajtimi dhe masakrimi i viktimave, përdhosja e viktimave gjatë procesit të varrimit, i kanë sqaruar veprimet inkriminuese të të pandehurve.

Trupi gjykues, provave të lartcekura ua ka falur besimin, sepse si të tilla përpunohen me njëra tjetrën dhe gjejnë mbështetje edhe me provat e tjera që gjenden në shkresa të lëndës (Procesverbali i vendit të ngjarjes i Gjykatës Komunale në Ferizaj/Uroševac me numër Kri.nr.64/1999, data 27 mars të vitit 1999, video incizimi - CD, e cila përmban procedurën e zhvarrimit të 5 kufomave, data 12 korrik të vitit 1999, kopja nga libri i protokollit të morgut të Prishtinës për 5 viktimat e identifikuar si NN), raporti i vlerësimit-zhvarrosjes, data 07 qershor i vitit 2019, raporti i autopsisë për viktimat Osman Nuha, Brahim Nuha, Bajram Nuha dhe Agron Nuha, raportet e autopsisë për viktimat e lartcekura ku janë paraqitur hollesisht të gjeturat me rastin e ekzaminimit mjeko-ligjor të mbetjeve mortore.

Ankesa ndaj aktgjykimit të shkallës së parë

Kundër aktgjykimit të shkallës së parë në afatin ligjorë kanë ushtruar ankesë prokurori, përfaqësuesi i palës së dëmtuar, mbrojtësit e të akuzuarve dhe të akuzuarit. Po ashtu, pala mbrojtëse ka parashtuar edhe përgjigje në ankesën e parashtuar nga PSRK si dhe prokuroria e Apelit në Prishtinë ka propozuar që ankesa e PSRK dhe e përfaqësuesit të palës së dëmtuar të aprovohen si të bazuara.

Sipas pretendimeve ankimore të prokurorisë, gjykata në rastin e marrjes së akt-gjykimit i ka aplikuar drejtë dispozitat ligjore, respektivisht nuk ka shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale, ka zbatim të saktë të ligjit penal si dhe gjendja faktike është vërtetuar drejtë, mirëpo në rastin e caktimi të dënimit gjykata e shkallës së parë të akuzuarve iu ka shqiptuar dënim të ulët duke mos i vlerësuar drejtë rrethanat që mund të kishin qenë të rëndësishme për shqiptimin e dënimit, pasi që dënimi i shqiptuar nuk është në përputhje me peshën e veprës penale për krime lufte të kryer nga të akuzuarit. Sipas prokurorisë, nuk mund të konsiderohet rrethanë lehtësuese qëndrimi korrekt në gjykatë pasi që kjo është obligim i palëve në procedurë, pastaj për shkak të specifikave që ka kjo vepër nuk mund të merret si rrethanë lehtësuese se i njëjti nuk ka kryer vepra të tjera. Sa i përket rrethanave rënduese, të njëjtat janë vlerësuar drejtë, por si të tilla janë të pamjaftueshme, sepse gjatë matjes së dënimit gjykata është dashur të këtë parasysh shkallën e përgjegjësisë penale, motivet nga të cilat janë kryer veprat, intensitetin e rrezikimit apo dëmtimin e vlerës se mbrojtur. Më tutje, sipas prokurorisë, i akuzuari K. ka marr pjesë drejtpërdrejtë në sulmin e popullatës civile në Kosovë, i njëjti ka cenuar rëndë personalitetin dhe dinjitetin e familjes N., ngase me forcë, nën kërcënimin e armeve, i ka nxjerrë dhunshëm nga shtëpia familjarët duke i trajtuar në mënyrë jo humane, gjithashtu ka marrë pjesë në djegien e pasurisë së tyre, për më tepër i njëjti ka qenë banor i fshatit ... dhe me familjen N. kanë qenë fqinj, po ashtu i njëjti e ka ditur mirë lokacionin e shtëpisë së tyre, ashtu që me paramendim, së bashku me pjesëtarë të tjerë të forcave serbe, ka marrë pjesë direkt në sulmin ndaj kësaj familjeje. Ndërsa i akuzuari SH., me qëllim të përdhosjes, poshtërimit dhe trajtimit nënçmues të trupave të pajetë, ka urdhëruar që trupat e tyre të varrosën pa dinjitet dhe në kundërshtim me rregullat e luftës, pa u respektuar ritet fetare, trupat janë hedhur në mënyrë të parregullt të gjithë në një gropë masive duke mos lënë asnjë shenjë identifikuese se aty ka varreza. Prokuroria pretendon se gjykata në rastin konkret ka mbivlerësuar rrethanat lehtësuese duke mos i vlerësuar mjaftueshëm rrethanat rënduese nga të cilat ka ardhur deri te një dënim jo adekuat në raport me veprat penale të cilat janë kryer nga të akuzuarit, pandaj me një dënim të tillë nuk mund të arrihet qëllimi i dënimit e as nuk përbënë sa duhet satisfaksion për familjarët e viktimave.

Përkitazi me vendimin mbi dënimin, përfaqësuesi i palës së dëmtuar, thekson se vendimi mbi dënimin është tejet i butë si pasojë e nënvlerësimit të rrethanave rënduese, të cilat taksativisht i ka cekur gjykata. Sipas përfaqësuesit, nëse rrethanat mbi matjen e dënimit do të ishin vlerësuar sa duhet, duke i pasur parasysh pasojat dhe shkallën e përgjegjësisë së të akuzuarve, vendimi mbi dënimin do të ishte shumë më i ashpër. Sipas përfaqësuesit qëndron fakti se të akuzuarit viktimat me parë i

kanë torturuar fizikisht, duke ju shkaktuar dëmtime trupore dhe dhembje fizike, e vetëm pastaj i kanë ekzekutuar, ndërsa të akuzuarit me veprimet e veta kanë tentuar t'i fshehin krimet e luftës.

Në ankesë mbrojtësi i të akuzuarit Krstiq, avokati Dejan Vasiq ka theksuar se gjykata e shkallës së parë nuk e ka arsyetuar aktgjykimin e ankimuar në bazë të nenit 370 paragrafi 7 i KPRK- së, por vetëm duke cituar fjalën përfundimtar të mbrojtjes ka refuzuar argumentet e paraqitura si të pabazuara. Sipas mbrojtjes, prokuroria nuk ka ofruar asnjë provë të drejtpërdrejtë për përfshirjen e të akuzuarit në sulmin ndaj familjes N., po ashtu edhe dëshmitarët në deklaratat e tyre nuk e akuzojnë të njëjtin, por të gjithë deklarojnë se e kanë parë të armatosur Zoranin në mesin e 50 deri 100 policëve dhe ushtarëve, por asnjëri nuk e ka parë duke marrë ndonjë veprim, ashtu që në këtë kuptim nuk ka përfshirje të drejtpërdrejtë të tij në natën kritike. Sipas aktgjykimit, i akuzuari ka marrë pjesë në shkelje të rënda të dinjitetit të anëtareve të familjes Nuha duke i përzënë ata me dhunë nga shtëpia, duke i marrë peng 4 persona të kësaj familjeje, mirëpo në deklaratimet e tyre dëshmitarët nuk kanë thënë se i akuzuari i ka kryer këto veprime. Tutje ka theksuar se për aktin e vrasjes në shkresat e lëndës nuk ekzistojnë prova, dy faktet e vetme që janë pjesërisht të dyshimta kanë vërtetuar se katër personat nuk janë vranë në oborrin e tyre, gjë që përshkruhet në detaje nga deklaratat e dëshmitarit A.N, ndërsa lidhur me dëshmitë nga plotësimi i kallëzimit penal i datës 13.06.2019, ku është përshkruar inçizimi nga CD-ja të cilën ia kanë dhënë policisë anëtarët e familjes Nuha, për këto dëshmi gjykata nuk ka thënë absolutisht as një fjalë, por vetëm ka konkluduar se Zorani ka kontribuar ndjeshëm në këtë ngjarje të tmerrshme, e që në fakt ky kontribut i ndjeshëm nuk mund të supozohet, por duhet të jetë i arsyeshëm.

Gjykata gabimisht e ka vërtetuar gjendjen faktike, duke aplikuar gabimisht të drejtën materiale në aspektin e kualifikimit të veprës penale, pasi që veprimet e të akuzuarit nuk mund të kualifikohen nën veprën penale për të cilën është dënuar dhe se gjykata ka pasur obligim që *ex-officio* të përcaktoj kualifikimin e veprës penale. Për këto arsye, gjykata gabimisht ka ardhur në përfundimin se i dënuari ka pranuar se ka qenë i mobilizuar, pasi që i njëjti ka thënë se ka qenë i mobilizuar para lufte, por jo në kohë të luftës, po ashtu i akuzuari ka shprehur keqardhje për shkak të humbjes së përjetuar të familjes Nuha duke cekur se familja Krstiq nga të hollat nga familja Nuha ka blerë shtëpi në Kragujevc/Kragujevac ku dhe tani jetojnë, dhe se nga mirënjohja për këtë familje janë ngutur për ta bartur pronësinë në patundshmëri. Ndërsa lidhur me vendimin mbi dënim, gjykata nuk ka marrë parasysh faktin se nuk është dëshmuar pjesëmarrja e të akuzuarit në kryerjen e veprës penale.

Në ankesë, i akuzuari Zllatan Krstiq thekson se me datën 26 mars të vitit 1999 nuk ka qenë në Kosovë, po ashtu dhe për një periudhë të gjatë para dhe mbas kësaj date si dhe kur ka ndodhur krimi ndaj anëtarëve të familjes Nuha nuk ka qenë në Kosovë. Deklaratat e dëshmitarëve se e kanë parë me uniformë në grupin prej 50-100 policësh janë gënjeshtër dhe shpikje, pasi që në gjykatë ka dorëzuar dëshmitë se është shpërngul me familje nga Kosova për në Kragujevc/Kragujevac në nëntor të vitit 1998, ndërsa lidhur me datën 26 mars të vitit 1999 ka shumë dëshmitarë shokë, fqinjë, të afërm që e kanë parë dhe i ka takuar në Kragujevc/Kragujevac atë ditë dhe lidhur me këtë kërkon që këta dëshmitarë të sillen për të dëshmuar se në ditën kritike nuk ka qenë në vendin e krimit. I akuzuari propozon që të priset aktgjykimi i shkallës së parë dhe lënda të kthehet në rivendosje ku do të vërtetohet pafajësia e tij, ngase nuk është e drejtë që një njëri i pafajshëm të dënohet, ndërsa kriminelet të gjenden në liri.

Në ankesë, mbrojtësi i të akuzuarit Destan Shabanajt, avokati Zhivojin Jokanoviq, ka theksuar se aktgjykimi i ankimuar përmbanë shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale për faktin se dispozitivi i aktgjykimit është në kundërshtim me faktet vendimtare, kurse provat e nxjerra janë në kundërshtim të plotë me njëra tjetrën. Sipas mbrojtjes, gjykata gabimisht i ka vlerësuar provat dhe ka konstatuar prezencën e të akuzuarit në varrimin e mbetjeve mortore duke mos marr parasysh kohën e kryerjes së veprës penale, rrethanat në të cilat është kryer vepra penale, duke mos përshkruar qartë veprimet e të akuzuarit, por vetëm në mënyrë paushalle e ngarkon të akuzuarin se i njëjti ka zbatuar urdhrat dhe ka kontribuar në varrosjen e trupave të tyre pa dinjitet. Ndërsa në pikën dy të dispozitivit, gjykata konstaton se i akuzuari, sipas urdhrit të gjyqtarit hetues, në varreza ka pritur ardhjen e trupave të pajetë të viktimave për çka nuk ka bazë as dëshmi, pasi që varrimin e kufomave e kanë kryer punëtorët e caktuar nga ndërmarrja publike në Ferizaj/Uroševac ku punëtorët kanë kryer varrimin me eskavator pa i dhënë askush udhëzime, pasi që kushtet e atëhershme në situata lufte nuk kanë lejuar të bëhej varrimi me rite fetare. Ndërsa për pikën tre të dispozitivit I, mbrojtja thekson se nuk ka pasur nevojë për urdhër të askujt pasi që të gjithë i kanë ditur detyrat e veta, ndërsa në pikën katër pa kurrfarë bazë gjykata konstaton se trupat janë hedhur në një varrezë të përbashkët, andaj me shkelje të tilla ky aktgjykim është i paqëndrueshëm.

Shkelja e ligjit penal vjen si rezultat i shkeljeve esenciale të dispozitave të procedurës penale, vlerësimit të gabuar të provave dhe aplikimit të nenit 142 LP të RSFJ dhe aplikimit të Konventës së IV-të Gjenevës të 12 gushtit 1949, protokol-lit plotësues I dhe II në rastin konkret dhe shkelja e ligjit penal në fuqi është

veçanërisht e theksuar në vijim si dhe në rastin konkret ligji nuk ka pasur nevojë për aplikimin e nenit 3 pika c të Konventës së Gjenevës.

Nga provat e nxjerra nuk është vërtetuar se i akuzuari në cilësinë e inspektorit ka dhënë urdhër për marrjen e kufomave dhe varrimin e tyre, për shkak se roli, autorizimi dhe qëllimi i prezencës së të akuzuarit në vendin e ngjarjes ka qenë mbledhja e provave sa më autentike për vazhdimin e hetimit dhe zbardhjen e rastit duke filluar prej identifikimit të viktimave deri të gjetja e kryerësve të veprës penale, ndërsa obduksioni, varrimi dhe veprimet e tjera dalin jashtë autorizimit të organeve të të punëve të brendshëm. Andaj, shkelja e ligjit penal është e qartë nga kualifikimi i veprës dhe nga veprimet e të akuzuarit.

Lidhur me vërtetimin e gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike, gjykata e ka marr aktgjykimin pa e vlerësuar secilën provë dhe në tërësi me provat tjera, (kjo vlen veçanërisht për dëshmitë e dëshmitareve si dhe provat e nxjerra nga procedura paraprake deri në shqyrtim gjyqësor). Sipas mbrojtjes, dëshmitarët janë njoftuar për ngjarjen pas përfundimit të aktit, lidhur me të akuzuarin të njëjtit kanë vërtetuar se ka qenë prezent, nuk ka qenë e rëndësishme se a ka qenë i armatosur a jo. Vendimi mbi dënimin është pasojë e shkeljes së procedurës penale, e aplikimit të gabuar të kodit penal dhe të drejtës ndërkombëtare.

Në ankesë, mbrojtësi i dytë i të akuzuarit Destan Shabanaj, avokati Mentor Nezir, thekson se aktgjykimi i ankimuar është përfshirë në shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale dhe shkelje të ligjit penal pasi që gjykata nuk e ka paraqitur në mënyrë të plotë se cilin fakt dhe për çfarë arsye i konsideron të vërtetuara apo të pavërtetuara si dhe arsyet në rastin e ekzistimit të veprës penale dhe përgjegjësinë penale të të akuzuarit. Sipas mbrojtjes, gjykata nuk jep arsye të qarta se mbi bazën e cilave prova materiale apo personale konsideron se i akuzuari ka ndërmarr veprime inkriminuese e të cilat janë element i veprës penale, për të cilën është akuzuar i akuzuari.

Gjykata ka bërë shkeljen e ligjit penal në dëm të të akuzuarit pasi që i njëjti nuk ka ndërmarr kurrfarë veprimesh, të cilat do të konsideroheshin inkriminuese e me të cilat do të përmbusheshin elementet e figurës së veprës penale, të krimeve të luftës kundër popullatës civile, të përshkruar sipas nenit 142 të LP të RFSJ-së. Veprimet inkriminuese që i përshkruhen të akuzuarit janë të pabazuara për shkak se as nga dëshmitarët as nga provat materiale dhe formale nuk është vërtetuar se i njëjti ka qenë përgjegjës për varrimin e pesë trupave të pajetë të familjes Nuha. Siç kanë deklaruar edhe dëshmitarët lidhur me këtë, i akuzuari nuk ka pasur të drejtë, fuqi e as motiv

që të ndikoj në procesin e varrimit pasi kjo ka qenë përgjegjësi e ndërmarrjes komunale “Zvezda” në Ferizaj/Uroševac, dhe po ashtu nuk është e vërtet se i njëjti e ka urdhëruar personin M., se posa të mbërrijnë trupat e pajetë të hapet një varr masivë, pasi që këto rrethana nuk i ka vërtetuar askush, ngase për shkak të situatës së krijuar të luftës nuk ka pasur mundësi të respektohen ritet fetar, në situata të tilla ka qenë më mirë të bëhet një varrim i tillë se sa të mos varrosen fare dhe të lihen trupat në rrugë, kurse është e paarsyeshme të thuhet se i akuzuari nuk ka lënë asnjë shenjë identifikuese se aty ka varreza, kur kjo nuk ka qenë përgjegjësi e tij. Më tej, mbrojtja i referohet Konventave të Gjenevës dhe protokolleve të saj, ku, sipas mbrojtjes, në raste të tilla lufte nuk mund të konsiderohet se i akuzuari ka bërë shkelje të nenit 130 të Konventës së Gjenevës pasi që ky nen ka të bëjë me të Internuarit e jo me civilët e vrarë, kurse sipas nenit 34 të Protokollit shtesë të katër Konventave të Gjenevës i njëjti nen ka të bëjë me mbetje mortore të personave për shkak të okupimit ose armiqësive që janë shtetas të atij vendi, ndërsa aplikimit i nenit 3 është plotësisht i paarsyeshëm dhe nuk ka kurrfarë baze pasi që i njëjti është i paqartë për shkak se ky nen përmban dy paragrafë dhe shumë nën paragrafë dhe, së këndejmi, bazuar në të lartcekurat prokuroria nuk ka bërë kualifikim ligjor të drejt ngase veprimet që i përshkruhen të akuzuarit nuk përkojnë me veprën penale për të cilën akuzohet dhe nuk janë në përputhjeje me dispozitat e propozuara nga prokuroria që kanë të bëjnë me katër Konventat e Gjenevës dhe Protokollin I dhe II shtesë të kësaj konvente.

Lidhur me vërtetimin e gabuar ose jo të plotë të gjendjes faktike, mbrojtja thekson se nga provat e administruara në shqyrtimin gjyqësor, nga palët e dëmtuara nga dëgjimi i dëshmitarëve dhe provat materiale, gjykata ka konstatuar një gjendje faktike e cila është në kundërshtim me këto prova. Më tutje i cek provat materiale që janë elaboruar sipas renditjes si dhe deklaratat e dëshmitarëve A. R, S.H, G.R, I.A dhe H.K, duke iu referuar secilës deklaratë veç e veç, dhe, duke iu referuar këtyre deklaratave, mbrojtja konsideron se i akuzuari nuk ka pasur kurrfarë përgjegjësie as lidhur me gjetjen e vendit të varrezave, as me hapjen, as mbylljen e tyre dhe as me vendosjen e trupave të tyre në varreza pasi që kjo ka qenë obligim i punëtorëve të “Komunalna Zvezda” në Ferizaj/Uroševac, ndërsa lidhur me provat materiale mbrojtja e thekson se kemi vetëm një provë dhe ajo është Procesverbali i vendit të ngjarjes i Gjykatës Komunale në Ferizaj/Uroševac, ku është vërtetuar se me datën 27 mars të vitit 1999 janë gjetur 4 trupa të vdekur të gjinisë mashkullore, ku prezent në vendin e ngjarjes ka qenë i akuzuari Destan Shabanaj dhe gjyqtarja Liljana Millicević, krim teknika, inspektorët etj.

Se prokuroria e as gjykata me asnjë provë nuk e kanë vërtetuar gjendjen faktike kjo vërtetohet nga dëshmitë e dëshmitarëve, të cilët kanë deklaruar se i akuzuari

nuk ka ndërmarr veprime inkriminuese në drejtim të veprës penale për të cilën është akuzuar dhe, po ashtu, asnjëri nga dëshmitarët nuk ka vërtetuar se i akuzuari ka qenë përgjegjës për kryerjen e varrimit të familjarëve N. dhe I.R, për më tepër dëshmitarja A.N ka deklaruar se si i akuzuari pa kurrfarë hezitimi e ka dërguar të njëjtën në varrezat ku është varrosur burri i saj, i ka treguar saktësisht vendin ku më pastaj e njëjta ka vendosur një shishe si shenjë identifikuese për varrin e burrit të saj. Në këtë drejtim është e rëndësishëm edhe deklarata e dëshmitarit H.K., i cili ka deklaruar se ka marrë urdhër nga drejtori i kompanisë M. që të bëjë varrimin e trupave të pajetë dhe së bashku me punëtorët e tjerë R. dhe I. A trupat i kanë bartur nga morgu për te varri dhe ky dëshmitarë në asnjë kontekst nuk e përmend tash të akuzuarin Destan. Po ashtu një konstatim të tillë e kanë dhënë edhe dëshmitarët e tjerë G.R., I.A., dhe H.K., të cilët kanë vërtetuar se kanë qenë përgjegjës për kryerjen e procesit të varrimit, pasi që kanë pasur urdhër nga përgjegjësit e Ndërmarrjes Komonale “Komunalna Zvezda” në Ferizaj/Uroševac.

Lidhur me vendimin mbi dënimin, gjykata nuk i ka vlerësuar drejtë rrethanat, të cilat ndikojnë në matjen e dënimit, duke i marrë për bazë kështu gabimisht rrethanat rënduese për shkak se ato janë element i figurës së veprës penale për të cilën është akuzuar i akuzuari, ndërsa veprimet që i përshkruhen të njëjtit nuk kanë krijuar pasoja të asnjë llojit, përkundrazi i ka zvogëluar pasojat ndaj të dëmtuarave pasi që ua ka treguar vendin ku janë varrosur të afërmit e tyre.

Në ankesë, i akuzuari Destan Shabanaj, thekson se aktgjykimi i ankimuar përmbanë shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale, pasi që gjykata ka pasur obligim që të vlerësoj faktet vendimtare dhe të vlerësoj besueshmërinë e provave kontradiktore. Lidhur me fajësinë e të akuzuarit, gjykata ka marrë si prova kryesore deklarinë e dëshmitarëve të propozuar nga prokuroria, ndërsa gjatë vlerësimit të provave, të njëjtat deklarata janë në përputhje me deklaratat e tyre të dhëna gjatë fazës së hetimit. I akuzuari citon deklaratat e dëshmitarëve në faqet e caktuara të aktgjykimit si dhe pyetjet që iu janë drejtuar këtyre dëshmitarëve gjatë procedurës së provave, duke pretenduar se arsyet e dhëna nga gjykata janë të paqarta dhe në kundërshtim në mes të asaj që paraqitet në arsyetim dhe në aktgjykim, ku një vlerësim i tillë i gabuar ka ndikuar në ligjshmërinë e aktgjykimit.

Lidhur me vërtetimin e gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike, i akuzuari gjithashtu cekë dëshmitarët e dëgjuar dhe i citon deklarinë e tyre gjatë procedurës, duke përfshirë këtu edhe provat materiale dhe thekson se nga deklaratat e këtyre dëshmitarëve dhe nga provat materiale gjykata e shkallës së parë ka qenë e obliguar që këto prova t'i vlerësoj në mënyrë të paanshme dhe në bazë të tyre të vërtetojë gjendjen

faktike. Ai shton se prokurori nuk i ka dorëzuar materialet e duhura, ndërsa nga gjykata i është refuzuar kërkesa që rasti i tij të gjykohet nga Gjykata Speciale e Republikës së Kosovës në Hagë dhe se të vërtetën mund ta vërtetoj vetëm një gjykatë e paanshme dhe jopolitike, pasi që i njëjti nuk do të heq dorë asnjëherë nga një gjykim të drejtë, pasi që asnjëri nga dëshmitarët nuk kanë vërtetuar se i akuzuari ka dhënë urdhër gjatë varrimit. por të njëjtin e ka marrë drejtori i firmës “Zvezda”, M.S dhe shefi Gj.Z. Sipas të akuzuarit i njëjti ka vepruar në kuadër të autorizimeve të tij sipas ligjit që ka qenë në fuqi, detyrat e tij ishin: që të regjistrojë datën, kohën, vendin e varrimit, kush e ka kryer varrimin si dhe ekipin që ka qenë prezent në vendin e ngjarjes, me qëllim të përpilimit të procesverbalit nga vendi i ngjarjes e më pas përpilimit të kallëzimit penal i cili i ishte dorëzuar prokurorit.

Aktgjykimi i Gjykatës së Apelit

Gjykata e Apelit në Prishtinë, pasi i ka shqyrtuar të gjitha shkresat e çështjes së bashku me aktgjykimin e ankimuar dhe pas vlerësimit të pretendimeve të theksuara në ankesa dhe përgjigjeve në ankesa, ka gjetur se: ankesa e PSRK, ankesat e të akuzuarve dhe mbrojtësve të tyre, nuk janë të bazuara, kurse ankesa e përfaqësuesit të palës së dëmtuar është hedhur si e palejuar.

Gjykata e Apelit vlerëson se pretendimet e lartëcekura ankimore nuk qëndrojnë e as që ka shkelje të tjera të dispozitave të procedurës penale, për të cilat, sipas detyrës zyrtare, kujdeset kjo gjykatë, e të cilat do të kushtëzonin anulimin e aktgjykimin të ankimuar.

Po ashtu Gjykata e Apelit gjen se pretendime ankimore të mbrojtëseve dhe të të akuzuarve lidhur me vërtetimin e gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike nuk qëndrojnë, ngase, sipas shkresave të çështjes, gjendja faktike është vërtetuar drejtë dhe në mënyrë të plotë nga ana e gjykatës së shkallës së parë dhe se kolegji penal i kësaj gjykate vlerëson se në këtë drejtim asnjë fakt nuk ka ngelur në mëdyshje, sikurse që pa të drejtë pretendohet në ankesat e ushtruara.

Duke u bazuar në këto prova të cilat janë administruar, vlerësuar dhe analizuar nga ana e gjykatës së shkallës së parë, por edhe në provat e tjera që gjenden në shkresa të lëndës, gjendja faktike është vërtetuar në mënyrë të plotë dhe të drejtë, për shkak se është vërtetuar se të akuzuarit i kanë kryer veprat penale të lartcekura.

Gjykata e Apelit gjen se Gjykata e shkallës së parë, në bazë të deklaratave të dëshmitarëve, e ka vërtetuar faktin se në datën 26 mars të vitit 1999 në mesin e policëve serb ka qenë edhe Zllatan Krstiqi, i cili së bashku me pjesëtarë të tjerë të

forcave serbe ka marrë pjesë direkt në sulmin ndaj familjes N., të cilët me forcë e nën kërcënimin e armëve i kanë nxjerr dhunshëm nga shtëpia 19 anëtarë të kësaj familje duke i trajtuar në mënyrë çnjerëzore, se gjithashtu ka marrë pjesë në djegien e pasurisë së tyre, si dhe në dëbimin e 15 anëtarëve të kësaj familje kryesisht gra dhe fëmijë në drejtim të panjohur, duke i ndarë nga pjesëtarët e tjerë të familjes O.N, B.N, A.N dhe B.N., të cilët pasi që i kanë maltretuar, torturuar dhe gjymtuar, të njëjtët i kanë vrarë.

Gjykata e Apelit vlerëson se me të drejtë Gjykata e shkallës së parë ka ardhur në përfundimin se i akuzuari Destan Shabanaj, në cilësinë e inspektorit të Sekretariatit të Punëve të Brendshme, ka qenë i vetëdijshëm mbi konfliktin e armatosur dhe se me vetëdije e ka shkelur rëndë të drejtën humanitare dhe zakonore, ku personat civilë të vrarë i ka varrosur të gjithë se bashku në një gropë njëri mbi tjetrin dhe pastaj janë mbuluar me eskavator pa lënë asnjë shenjë identifikuese, duke mos mbajtur asnjë regjistër për procesin e varrimit, veprime këto të cilat me Konventa Ndërkombëtare konsiderohen si shkelje e rëndë e të Drejtës Humanitare dhe Zakonore Ndërkombëtare.

Gjykata e Apelit e Kosovës, duke u bazuar në të gjitha këto që u thanë më lartë, vlerëson se gjykata e shkallës së parë në mënyrë të drejtë dhe të plotë e ka vërtetuar gjendjen faktike, për faktin se në këtë çështje penale nuk ka mbetur pa u vërtetuar asnjë fakt. Gjithashtu, me aktgjykimin e ankimuar nuk është shkelur as ligji penal, siç pretendojnë mbrojtësit e të akuzuarve në ankesat e tyre, kjo për faktin se veprimet e të akuzuarve përmbajnë të gjitha elementet subjektive dhe objektive të veprave penale për të cilat të njëjtët janë shpallur fajtor, se për këto vepra penale të njëjtët janë penalisht përgjegjës, si dhe nuk ekzistojnë rrethana të cilat e përjashtojnë ndjekjen penale apo përgjegjësinë penale të të akuzuarve.

Gjetjet e FDHK

-Pas mbajtjes së gjashtë (6) seancave të shqyrtimit kryesor dhe dëgjimit të katërmbëdhjetë (14) dëshmitarëve të propozuar nga prokuroria, në seancën e datës 27 janar të vitit 2021 është bërë zëvendësimi i një anëtari të trupit gjykues. Duhet pasur parasysh se deri në përfundim të shqyrtimit gjyqësor kanë mbetur që të dëgjohen edhe katër (4) dëshmitarë të tjerë. Kjo paraqet një joseriozitet në gjykimin e rastit, pasi që anëtari i ri i trupit gjykues deri në atë moment nuk ka qenë i njoftuar me rastin dhe se nuk ka pasur as mundësi që t'i parashtrojë pyetje dëshmitarëve të cilët tashmë janë dëgjuar, edhe pse një gjë e tillë është e lejuar me nenin 311 të KPPRK-së që, nëse palët pajtohen që të lexohen deklaratimet e dëshmitarëve të dhëna në shqyrtimin e mëparshëm, atëherë procesi mund

të vazhdojë pa filluar rishtas prej fillimit. Por, duke e pasur parasysh se rastet për krimet e luftës janë raste mjaftë voluminoze, nuk është e parapëlqyer që të bëhen ndryshime të trupit gjykues për shkak të mungesës së përkohshme të një anëtari të trupit gjykues.

-FDHK e konsideron të pashmangshme për të theksuar se kryetari i trupi gjykues i Departamentit Special i Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina, pas shpalljes së aktgjykimit dhe shqiptimit të dënimeve për të akuzuarit (dispozitivi i aktgjykimit), nuk ka dhënë kurrfarë arsytimi të shkurt të vendimit të vet. Në atë moment, për publikun dhe për palët kanë mbetur të panjohura arsyet, kurse në radhë të parë provat, me të cilat është udhëhequr gjykata kur e ka marrë vendimin mbi dënimin e dy të akuzuarve. Sipas nenit 366, paragrafi 2 të KPPRK-së, kërkohet që gjyqtari i vetëm apo kryetari i trupit gjykues në prani të palëve të lexojë në seancë të hapur dispozitivin dhe shkurtimisht t'i prezantojë *arsyet e aktgjykimit*.

-Viktimat, me urdhrin e të akuzuarit të dytë, Shabanaj, i cili ka vepruar sipas urdhrave të eprorit të tij, janë varrosur në mënyrë jodinjitoze, pa respektim të ritualeve fetare, pa shënjuar se në atë vend gjendet varreza si dhe pa e treguar identitetin e personave të varrosur. Por duhet vlerësuar fakti që, sipas deklaratave të disa dëshmitarëve, i akuzuari Shabanaj, pas konfliktit të armatosur, iu ka ndihmuar familjeve të viktimave në gjetjen e varrezës, gjë që mund të vlerësohet si rrethanë lehtësuese.

1.5.1. Lënda: *Prokurori kundër Nenad Arsiqit*

Kolegji i Gjykatës Supreme të Kosovës (i kryesuar nga gjyqtarja, Mejreme Memaj^[47]), në procedurën lidhur me mjetin e jashtëzakonshëm juridik (kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë e mbrojtësit të të dënuarit, Nenad Arsiq), në lëndën *Prokurori kundër Nenad Arsiqit*, me aktgjykimin e datës 06 shtator të vitit 2021, e ka refuzuar kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë dhe e ka konfirmuar aktgjykimin e Departamentit Special të Gjykatës së Apelit (APS.nr.11/2021 i datës 12 maj të vitit 2021).

I dënuari Arsiq, me anë të aktgjykimit të Gjykatës së Apelit, të datës 12 maj të vitit 2021, pas refuzimit të ankesave të palëve në procedurë^[48], aktgjykimin e shkallës së parë e ka vërtetuar, ashtu që i pandehuri është dënuar me gjashtë (6) vite burgim për veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

Rrjedha e procedurës penale

Në mënyrë zyrtare, procedura penale kundër të akuzuarit Arsiq ka filluar me kallëzimin penal, të cilin anëtarët e familjes Shala nga Prishtina/Priştina e kanë parashtruar në vitin 2015 në policinë e EULEX-it^[49]. Sipas kallëzimit penal, familja Shala në datën 21 maj të vitit 1999 i është shtruar keqtrajtimit dhe plaçkitjes nga ana e pjesëtarëve të forcave të policisë serbe, në mesin e të cilave ka qenë ish polici rezervë, Nenad Arsiqi.

Zyra e PSRK, duke vepruar në lidhje me kallëzimin penal, e ka autorizuar Njësinë për Hetimin e Krimeve të Luftës (NJHKL) të Policisë së Kosovës (PK) që t'i hetojë

[47] Anëtarët e kolegjit, gjyqtarët e Gjykatës Supreme, Nesrin Lushta dhe Agim Maliqi.

[48] Ankesa kundër aktgjykimit të shkallës së parë kanë parashtruar: prokurori, avokati i të pandehurit dhe i pandehuri.

[49] Prokurorët ndërkombëtarë të Misionit të EULEX-it pranë Zyrës së PSRK pas reduktimit të mandatit prej datës 15 qershor të vitit 2014 nuk kanë mundur të sjellin vendime të reja mbi hapjen e hetimeve (pos në rastet e jashtëzakonshme), dhe, së këndejmi, lënda i është transferuar prokurorëve vendor të Zyrës së PSRK.

pohimet e anëtarëve të familjes Shala. NJHKL, në datën 5 shtator të vitit 2019, ia ka dorëzuar prokurorisë kallëzimin penal kundër aso kohe të dyshuarit Arsiq për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

Zyra e PSRK (prokurorja e shtetit, Drita Hajdari) në datën 22 tetor të vitit 2019 e ka sjellë vendimin mbi fillimin e hetimeve kundër të dyshuarit Nenad Arsiq, për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë, në datën 21 maj të vitit 1999, në vendbanimin Emshir/Emšir në Prishtinë/Priština, në pronën familjare të familjes Shala, në bashkëkryerje me tre pjesëtarë të paidentifikuar të policisë serbe, i ka rrahur dhe keqtrajtuar vëllezërit Shala, Skenderin dhe Jakupin, si edhe se ka marrë pjesë në bastisjen e shtëpive familjare të vëllezërve Jakup, Skender, Isak dhe Enver Shala, kur edhe në mënyrë të kundërligjshme e ka konfiskuar një sasi të mëdha të parave dhe të gjërave të tjera me vlerë.

Prokurorja i ka kualifikuar veprimet e të dyshuarit si *krim i luftës kundër popullatës civile*, po ashtu e dënueshme si *krim i luftës me shkelje të rëndë të Konventave të Gjenevës*, të kryer në bashkëkryerje.

Caktimi i masës së paraburgimit

I dyshuari është privuar nga liria në datën 22 tetor të vitit 2019 gjatë kalimit në kalimin kufitar në Merdare/Merdare dhe i është caktuar masa e ndalimit policor në kohëzgjatje prej dyzet e tetë (48) orësh. Në të njëjtën ditë, Zyra e PSRK ia ka dorëzuar Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština kërkesën e arsyetuar për caktimin e masës më të rreptë të sigurimit të pranisë së të dyshuarit në gjykatë, përkatësisht masën e paraburgimit.

Gjyqtari i procedurës paraprake të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, Valon Kurtaj, pas mbajtjes së seancës së dëgjimit të datës 23 tetor të vitit 2019, e ka sjellë vendimin me të cilin të dyshuarit i është caktuar masa e paraburgimit njëmujor. Kjo masë është konfirmuar me vendimet e kolegjit ankimor^[50] të Departamentit Special të Gjykatës së Apelit të datës 30 tetor të vitit 2019 dhe të datës 1 nëntor të vitit 2019. Ankesat e mbrojtësit të të dyshuarit në këto vendime janë vlerësuar si të pabazuara^[51].

[50] Kolegji ankimor i Gjykatës së Apelit, gjyqtarët e Departamentit Special, Kreshnik Radoniqi, Vatton Durguti dhe Burim Ademi.

[51] Mbrojtësit e të akuzuarit i kanë parashtruar ankesat e ndara në vendimet e gjykatës për paraburgimin. Masa e paraburgimit për të akuzuarin edhe gjatë vitit 2020 në mënyrë të rregullt është vazhduar nga gjykatat.

Aktakuza

Zyra e PSRK (prokurorja e shtetit, Drita Hajdari), pas hetimeve të përfunduara, ka ngritur në datën 6 dhjetor të vitit 2019 aktakuzën kundër Nenad Arsiqit.

I akuzuari ngarkohet se gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë, në cilësinë e pjesëtarit të formacionit rezervë të policisë serbe dhe në bashkëkryerje me pjesëtarë të paidentifikuar të policisë, i ka shkelur rëndë të drejtat e së drejtës humanitare ndërkombëtare, në atë mënyrë që në Prishtinë/Priştina, në vendbanimin Emshir/Emšir, në datën 21 maj të vitit 1999, rreth orës 8:00, me anë të automjetit policor ka shkuar në pronën e familjes Shala. Ai, dhe me atë rast:

- ka kërkuar nga vëllezërit Skenderi dhe Jakupi që shtëpitë e tyre t'i lëshojnë refugjatët nga zonat e tjera të konfliktit, të cilët kanë gjetur strehim të përkohshëm te familja Shala. Kur në shtëpi kanë mbetur vetëm vëllezërit Shala, i akuzuari, me qëllim që të cenojë integritetin e tyre trupor dhe shëndetin fizik e mendor, i ka goditur nëpër trup Jakup dhe Skender Shalën me copa të drurit dhe me shkopi të drurit, duke iu shkaktuar kështu vuajtje të mëdha dhe lëndime të rënda trupore. Gjatë kohës së rrahjes së vëllezërve, ai i ka fyer dhe sharë ata. Të dëmtuarin Jakup, i cili për shkak të rrahjeve ka qenë në një gjendje të rëndë shëndetësore, e ka detyruar të konsumoj alkoool dhe ta këndoj këngën serbe «Kush po thotë, kush po rren, se Serbia është e vogël („Ko to kaže, ko to laže, Srbija je mala“). Vëllezërit Shala edhe sot i ndiejnë pasojat e keqtrajtimit. E gjithë kjo i ka shërbyer si bazë prokurorisë që të akuzuarin ta akuzoj se në bashkëkryerje e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*:

- se po atë ditë, në cilësinë e njëjtë, gjatë aksionit kundër popullatës civile të kombësisë shqiptare, me ndërjegje ka marrë pjesë në shkatërrimin masiv dhe në konfiskimin e kundërligjshëm të pronës së familjes Shala, e cila nuk mund të arsyetohet me nevojat ushtarake. Në kërkim të të hollave dhe të gjërave me vlerë, ai ka marrë pjesë në bastisjen e shtëpive të familjes Shala, kur edhe i kanë prishur edhe orënditë dhe gjërat e tjera me vlerë si dhe i kanë shkatërruar objektet ndihmëse. Gjatë bastisjes së fermës - pronë e Jakup Shalës, i kanë konfiskuar 3.200 litra naftë të futura në fuqi, njëqind e njëzet mijë (120.000) MGJ, të cilat i kishte fshehur Sahit Shala, si dhe tetëdhjetë (80.000) mijë MGJ të fshehura në kotec, i cili është gjendur në shtëpinë e të dëmtuarit, Isak Shalës. Nga garazhi dhe oborri i familjes Shala, në ditën kritike janë konfiskuar: automjeti i tipit *Renault Espace*, një motokultivator dhe një traktor, pronë e Jakup Shalës; automjeti i tipit *Volkswagen Jetta*, pronë e Enver Shalës; automjeti i tipit *Opel Vectra*, pronë e Hakif Bajramit; automjeti i tipit *Jugo Corral 55*, pronë e Vahid Halilit dhe automjeti i tipit *Mer-*

cedes MB 100, pronë e Skender Shalës. Prokurorja i ka kualifikuar veprimet e të dyshuarit si *krime të luftës kundër popullatës civile*, të cilat i dyshuari i ka kryer në bashkëkryerje me persona të panjohur.

Procedura e vlerësimit të aktakuzës

Kryetarja e trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, Albina Shabani-Rama, në datën 24 dhjetor të vitit 2019 e ka mbajtur seancën e dëgjimit të parë në prani të të akuzuarit dhe të palëve të tjera në procedurë.

Gjatë seancës, është lexuar aktakuza, për të cilën i akuzuari është deklaruar se e ka kuptuar atë, por se nuk është fajtor për asnjërën prej pikave të saj. I akuzuari dhe mbrojtësi i tij gjatë seancës janë njoftuar mbi të drejtën e parashtrimit të kërkesës për hedhjen e aktakuzës dhe të kundërshtimit ndaj provave të deponuara në atë aktakuzë, në afat sa të jetë e mundur më të shkurtër, e më së voni prej 30 ditësh, për të cilat gjykata, pas sigurimit të përgjigjeve të prokurorit kompetent në të njëjtën, do të vendos jashtë seancës.

Kërkesa për hedhjen e aktakuzës

Mbrojtja e të akuzuarit, e cila është përbërë nga avokati nga Mitrovica/Mitrovica, Dejan Vasiqi, në datën 20 janar të vitit 2020 e ka parashtruar kërkesën për hedhjen e aktakuzës, pasi që ajo, sipas mbrojtjes, mbështetet kryesisht me deklaratat e dëshmitarëve, të cilat mund të vihen në pikëpyetje. Përndryshe, ata, si të dëmtuar, menjëherë pas ditës kritike e kanë ditur se kush ka marrë pjesë në rrahjen dhe në plaçkitjen e tyre, por rastin e kanë paraqitur vetëm pas pesëmbëdhjetë (15) viteve. Mbrojtja, po ashtu, e ka theksuar se prokuroria nuk ka prova as lidhur me akuzat për shkatërrimin e pronës dhe të konfiskimit të naftës, të një numri të madh të automjeteve dhe të shumave të të hollave. Në fund, asnjë dëshmitar nuk ka pohuar se në ditën kritike e kanë parë të akuzuarin që ta bëjë këtë.

Përgjigja e prokurorit ndaj kërkesës

Me përgjigjen me shkrim në kërkesën për hedhjen e aktakuzës dhe kundërshtimin e provave, Zyra e PSRK i ka kundërshtuar pretendimet e mbrojtjes. Në përgjigje, krahas të tjerave, është thënë se „prokuroria ka mjaft prova, të cilat e vërtetojnë dyshimin e bazuar mirë se i akuzuari i ka kryer veprat penale, me të cilat ngarkohet. Provat, të cilat prokuroria i ka deponuar me aktakuzë, deklaratat e të dëmtuarve dhe të dëshmitarëve e vërtetojnë dyshimin e bazuar. Arsyeja se përse rasti është paraqitur pas pesëmbëdhjetë (15) vitesh është shpjeguar – të dëmtuarit nuk i kanë pasur të dhënat e plota të të akuzuarit, kurse kur i kanë siguruar ato,

ata e kanë parashtruar padinë penale. Krimet e luftës nuk parashkruhen dhe, së këndejmi, kalimi i kohës nuk përbënë pengesë për parashtrimin e padisë penale“.

Vendimi mbi refuzimin e kërkesës

Me vendimin e gjykatës të datës 3 shkurt të vitit 2020 është refuzuar kërkesa e mbrojtësit të të akuzuarit për hedhje të aktakuzës dhe kundërshtimet e provave. Sipas gjetjeve të kryetares së panelit shqyrtues, veprimet e të akuzuarit japin mjaft baza për dyshim të bazuar se ai e ka kryer veprën penale, për të cilën i akuzuari ngarkohet. Provat e deponuara në aktakuzë janë siguruar në mënyrën e paraparë me ligj. Ato gjatë shqyrtimit kryesor do të shqyrtohen, analizohen dhe vlerësohen, kurse në bazë të gjendjes faktike, që do të vërtetohet gjatë shqyrtimit kryesor, do të vendoset në lëndë.

Ankesa e mbrojtësit në vendimin

Mbrojtësi i të akuzuarit me anë të ankesës e ka kundërshtuar vendimin e Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština të fillimit të muajit shkurt, sipas mendimit të tij, për shkak të gjendjes faktike gabimisht të konstatuar.

Sipas pretendimeve ankimore, gjendja faktike në lëndë nuk jep baza as edhe për fillimin e hetimeve e të mos flitet për ngritjen e aktakuzës. Aktakuza e prokurorisë nuk është mbështetur me prova. Për këtë arsye, avokati i ka propozuar Gjykatës së Apelit që ta miratojë ankesën e mbrojtjes si të bazuar dhe ta ndryshojë vendimin ankimor ose që lëndën ta kthejë në gjykatën e shkallës së parë për rivendosje.

Prokuroria e Apelit, me parashtrësën e datës 19 shkurt të vitit 2020, ka propozuar që ankesa e të akuzuarit të refuzohet si e pabazuar, kurse vendimi ankimor të konfirmohet.

Vendimi i Gjykatës së Apelit lidhur me ankesën

Kolegji ankimor i Departamentit Special të Gjykatës së Apelit, me të cilin ka kryesuar Vaton Durguti^[52], pas seancës së mbajtur në datën 27 shkurt të vitit 2019, e ka sjellë vendimin, me të cilin ankesën e mbrojtësit e ka refuzuar si të pabazë. Sipas gjetjeve të gjykatës, pretendimet ankimore janë të pabazuara. Gjykata e shkallës së parë me vendim është përgjigjur në pretendimet e mbrojtjes të precizuara në ankesë, duke konstatuar se aktakuza e zyrës së PSRK është e mbështetur me provat, të cilat e vërtetojnë dyshimin e bazuar se i akuzuari e ka kryer veprën penale, me të cilën ngarkohet. Gjykata e Apelit ka konstatuar se gjykata e shkallës së parë ka vepruar në mënyrë të drejtë kur e ka refuzuar kërkesën për hedhjen

[52] Anëtarët e kolegjit ankimor, gjyqtarja, Gordana Vasković dhe gjyqtari, Ferit Osmani.

e aktakuzës dhe kundërshtimin e provave si të pabaza, sepse nuk kanë qenë të plotësuar kushtet për hedhjen e aktakuzës dhe shpalljen e të gjitha provave ose të provave të caktuara si të papranueshme.

Shqyrtimi kryesor

Pas procedurës së paraparë të vlerësimit të aktakuzës, në datën 22 qershor të vitit 2020, para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, që e ka sjellë aktgjykimin, e me të cilin ka kryesuar gjyqtarja Albina Shabani-Rama, është hapur shqyrtimi kryesor.

Në ditën e parë të shqyrtimit kryesor, i akuzuari, në pajtim me obligimet ligjore, është njoftuar me të drejtat e tij si i akuzuar si dhe me përparësitë dhe mangësitë e pranimi të fajit. I akuzuari e ka përsëritur se nuk është fajtor lidhur me akuzat, me të cilat ngarkohet.

Pas paraqitjes së fjalëve hyrëse^[53] të palëve në procedurë, ka vazhduar procedura me marrje në pyetje të dëshmitarëve të propozuar nga prokuroria dhe nga mbrojtja. Gjithsej janë mbajtur nëntë (9) seanca të shqyrtimit kryesor, ku janë dëgjuar nëntë (9) dëshmitarë të propozuar nga PSRK dhe tre (3) dëshmitarë të propozuar nga mbrojtja e të pandehurit.

Pas dëgjimit të dëshmitarëve është dëgjuar edhe i pandehuri Arsiq, i cili e ka mohuar pjesëmarrjen e tij në rrahjen e personave të dëmtuar dhe, sipas të njëjtit, ai, në ditën kritike, nuk ka qenë në shtëpinë e asnjërit prej të dëmtuarave dhe nuk ka marr pjesë në rrahje. Midis të tjerash, i pandehuri e ka pranuar se ka qenë i mobilizuar gjatë luftës që nga tetori i vitit 1998 deri në 14 qershor të vitit 1999 dhe ka qenë i angazhuar si polic rezervë në stacionin e parë policor të Prishtinës.

Në fund të shqyrtimit kryesor janë lexuar provat materiale: dy procesverbalet e identifikimit të personit përmes fotografive, video regjistrime (një CD), kalendari i festave fetare serbe dhe vendimi i punësimit të të pandehurit Arsiq.

Ndryshimi i aktakuzës

Pas provave të paraqitura, prokurorja e shtetit në datën 1 dhjetor të vitit 2020 ia ka dorëzuar gjykatës dispozitivin e ndryshuar të aktakuzës. Ndryshimet kryesisht kanë të bëjnë me kualifikimin juridik të veprës, me të cilën ngarkohet i akuzuari. Të akuzuarit i është vënë në barrë se në bashkëkryerje e ka kryer një vepër penale

[53] Më gjerësisht për përmbajtjen e fjalëve hyrëse mund të lexoni në raportin e vitit 2020 të publikuar në faqen elektronike të FDHK: www.hlc-kosovo.org.

sipas dy pikave – *krim i luftës kundër popullatës civile* nga neni 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së, për momentin e dënueshme si *krim i luftës për shkak të shkeljeve të rënda të Konventave të Gjenevës* nga neni 144, paragrafi 2, pikat 2.2, 2.3, 2.4 në lidhje me paragrafin 1, pika 1.1, në lidhje me nenin 31 të KPRK. Përs-hkrimi i veprës penale, e cila i ngarkohet të akuzuarit, ka mbetur i njëjti. I akuzuari, edhe në lidhje me aktakuzën e ndryshuar është deklaruar se nuk është fajtor.

Fjalët përfundimtare të palëve në procedurë

Prokurorja Hajdari, në fjalën e saj përfundimtare, midis të tjerash ka thënë se objekt i shqyrtimit i gjykatës është ngjarja, e cila është zhvilluar gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë. I akuzuari gjatë kohës së konfliktit të armatosur të cekur ka qenë në përbërje të njësive rezervë të Ministrisë së Punëve të Brendshme të Serbisë. Në këtë cilësi, së bashku me tridhjetë (30) rezervistë të forcave policore serbe, në datën 21 maj të vitit 1999 ka marrë pjesë në aksionin policor në vendbanimin „Emshir/Emšir“ në Prishtinë/Priština.

Po ashtu sipas prokurorisë, lidhur me ngjarjet të cilat i kanë përjetuar, të dëmtuarit kanë sjellë dëshmi shokuese. I akuzuari, së bashku me policë të tjerë, në mënyrë brutale i ka rrahur Jakupin dhe Skenderin me objekte të ndryshme të forta, duke i goditur nëpër trup dhe nëpër kokë. Dhuna fizike tek të dëmtuarit ka shkaktuar dhembje dhe vuajtje të mëdha, prej të cilave Jakupi është alivanosur. I akuzuari dhe policia në pronën e familjes Shala kanë qëndruar në ditën e cekur prej orës 08:00 të mëngjesit deri në orën 16:00 pasdite. Gjatë kësaj kohe, të dëmtuarit i janë shtruar trajtimit çnjerëzor, torturës fizike dhe psikike, duke përfshirë këtu edhe sharje dhe fyerje. Të dëmtuarit Jakup, derisa është gjendur në gjendjen e tillë, me dhunë ia kanë vënë shishen e rakisë në gojë dhe e kanë detyruar ta pijë dhe ta këndojë këngën («Kush po thotë, kush po rren, se Serbia është e vogël» („Ko to laže ko to laže, Srbija je mala”). Në kohën derisa i akuzuari dhe policët kanë qëndruar në pronën e të dëmtuarve, i kanë bastisur dhe i kanë shkatërruar shtëpitë dhe fermat e tyre, duke kërkuar të holla dhe gjëra të tjera me vlerë. Me atë rast kanë gjetur dhe i kanë konfiskuar paratë në shumën prej dyqind mijë (200.000) marka gjermane, si dhe tremijë e dyqind (3.200) litra naftë. I akuzuari dhe policët e tjerë i kanë uzurpuar automjetet e tyre dhe automjetet e miqve të tyre, të cilat kanë qenë të parkuara në oborr.

Prokurori gjeti se mbi veprimet e të akuzuarit dhe të grupit të policëve gjatë shqyrtimit kryesor kanë dëshmuar edhe dëshmitarët, përkatësisht fqinjët e të dëmtuarve. Ata gjatë shqyrtimit kanë vërtetuar se policia në ditën kritike ka qenë në vendbanimin e tyre, se i ka bastisur shtëpitë e tyre si dhe shtëpitë e familjes Shala. Ata kanë vërtetuar se Jakupi dhe Skenderi atë ditë kanë pasur lëndime nëpër trup dhe se

kanë qenë në gjendje të rëndë. Lëndimet, të cilat iu janë shkaktuar të dëmtuarve dhe gjendja në të cilën kanë qenë familjet Shala i ka xhiruar me kamerë djali i të dëmtuarit, i Skenderit. Xhirimi në CD është paraqitur si provë gjatë procedurës së provave. Në xhirim shihen lëndimet, të cilat iu janë shkaktuar të dëmtuarve.

Prokuroria gjen se me provat e paraqitura gjatë procedurës në mënyrë të sigurt është vërtetuar se i akuzuari në bashkëkryerje me policë të tjerë, të cilët në ditën kritike kanë qenë me te, e ka kryer veprën penale të përshkruar në aktakuzë; se i ka keqtrajtuar vëllezërit, Jakup dhe Skender Shala dhe i ka trajtuar në mënyrë çnjerëzore, i ka sharë dhe iu ka shkaktuar lëndime të rënda trupore, prej të cilave edhe sot i ndjejnë pasojat; si edhe se i ka konfiskuar paratë në shumën e cekur më lartë si dhe gjërat me vlerë, duke lënë pas vetes shtëpitë e shkatërruara të familjes Shala. Sipas prokurorisë, është vërtetuar se shkatërrimi masiv dhe uzurpimi i kundërligjshëm nuk kanë qenë të arsyetuara me nevojat ushtarake. Pas ngjarjes së cekur, vëllezërit Jakupi dhe Skenderi kanë mbetur në shtëpitë e tyre, kurse deri në përfundimin e konfliktit të armatosur nuk ka pasur bastisje të tjera. Sipas prokurorisë, i vetmi përfundim logjik është se paratë, automjetet dhe gjërat e tjera janë uzurpuar në aksionin policor të datës 21 maj të vitit 1999.

Sipas prokurorisë, pas përfundimit të konfliktit të armatosur, të dëmtuarit janë përpjekur për të siguruar të dhëna për të akuzuarin në mënyrë që rastin ta paraqesin te organet kompetente. Një kohë të gjatë, kësaj nuk ia kanë dalë, fare deri në vitin 2015 kur e kanë ngritur padinë penale në Zyrën e PSRK. Janë hapur hetimet, është bërë identifikimi i të akuzuarit, kurse të dëmtuarit gjatë hetimit dhe në shqyrtimin kryesor kanë vërtetuar se në ditën kritike në pronën e tyre ka qenë i akuzuari me policë të tjerë.

Prokuroria në fjalën e saj përfundimtare është përqendruar edhe në strategjinë e mbrojtjes, përkatësisht në atë se Arsiqi nuk është kryerës i veprës penale, me të cilën ngarkohet, sepse alibia e vërteton se ai në ditën kritike ka qenë te motra e tij në Vërnjaçka Banjë/Vrnjačka Banja. Sipas vlerësimit të prokurorisë, alibi i të akuzuarit është i papranueshëm, Ai, pas aksionit të cekur, ka mundur për të shkuar deri në Vërnjaçka Banjë/Vrnjačka Banja, për çka i janë dashur dy deri në tri orë vozitje.

Në bazë të provave të paraqitura, rezulton se i akuzuari e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*. Nga arsyet e cekura, prokurorja i ka propozuar gjykatës që të akuzuarin ta shpallë fajtor dhe ta dënoj sipas ligjit, si dhe që ta obligojë që të dëmtuarve t'uua kompensojë dëmin e shkaktuar.

Të dëmtuarit Jakup, Skënder, Isak dhe Enver Shala në fjalën përfundimtare të dorëzuar në formë të shkruar e të elaboruar gojarisht kanë theksuar se e përkrahin në tërësi fjalën përfundimtare të prokurores, duke shtuar se i propozojnë Gjykatës që në emër të dëmit material të detyroj të akuzuarin Nenad ta paguaj shumën e të hollave të cilën e kanë specifikuar në kërkesë për secilin të dëmtuar, ndërsa sa i përket dëmeve të shkaktuar në shtëpi, si dhe për lëndimet dhe dhimbjet shpirtërore, t'i udhëzoj në kontest civil.

Mbrojtësi i të akuzuarit, avokati Vasiq, pas citimit të pjesëve të aktakuzës, e ka theksuar në fjalën e tij përfundimtare se nuk janë provuar pretendimet e aktakuzës mbi atë se të dëmtuarit në ditën kritike janë keqtrajtuar fizikisht, se është rrezikuar integriteti i tyre trupor, se i akuzuari ka marrë pjesë në shkatërrimin e pronës së tyre, në plaçkitjen dhe në konfiskimin e parave të tyre në shumën prej më shumë se dyqind mijë (200.000) markave gjermane si dhe në uzurpimin e automjeteve.

Sipas pretendimeve të mbrojtjes, deklaratat e të dëmtuarve të shprehura para gjykatës janë kontradiktore, me mospërputhshmëri të skajshme. Të dëmtuarit edhe në faza të ndryshme të procedurës penale kanë dhënë deklaratat të ndryshme. E vetmja që është e pakontestueshme sipas mbrojtjes është se të dëmtuarit janë rrahur ditën kritike. Kushdo që i ka goditur duhet ta bartë përgjegjësinë.

Mbrojtësi e ka kundërshtuar vlerësimin e lëndimeve dhe llojin e traumave, të cilat iu janë shkaktuar të dëmtuarve ose të cilave iu janë shtruar. Të dëmtuarit nuk posedojnë dokumentacion mbi lëndimet në bazë të të cilit do të mund të bëhej ekspertiza profesionale dhe do të mund të vërtetohej lloji i lëndimeve, të cilat iu janë shkaktuar të dëmtuarve. E njëjta ka të bëjë edhe me traumat e tyre psikike – intensiteti i vuajtjeve nuk është vërtetuar nga ana e personit profesional, pasi që vlerësim të këtillë mund të jap vetëm eksperti neuropsikiatër.

Sipas mbrojtësit, gjatë shqyrtimit, asnjë nga të dëmtuarit dhe dëshmitarët nuk ka vërtetuar se në ditën kritike i akuzuari ka konfiskuar diçka, konkretisht – vjedhur. Për hir të së vërtetës, i dëmtuari Skender ka thënë se i ka marrë disa vezë, gjë që në asnjë rast nuk përbënë krim të luftës. Ai ka shtuar se automjetet e vjedhura në ditën kritike janë gjetur në vende të ndryshme në Priştinë/Priştina, kurse asnjë në Çaglavicë/Čaglavica.

Mbrojtësi e ka kundërshtuar faktin se të dëmtuarit për gjashtëmbëdhjetë (16) vite nuk kanë mundur për të vërtetuar identitetin e të akuzuarit, i cili ka jetuar të thuash në fqinjësinë e tyre, në një vend të vogël. Ai e ka shtruar pyetjen - si ka

qenë e mundur që vëllezërit nuk kanë pasur njohuri mbi kryerësin, për emrin dhe identitetin e tij, kurse e kanë ditur se ku jeton, ku punon, e kanë njohur nënën e tyre, i kanë pasur disa të dhëna të tyre personale, gjë që gjithsesi ka qenë e mundur për paraqitjen e një personi te organet e ndjekjes, mbi të gjitha ngaqë një nga anëtarët e familjes së dëmtuar ka punuar në gjykatë një kohë të gjatë.

Mbrojtja e të akuzuarit e ka kundërshtuar edhe procedurën e njohjes së të akuzuarit gjatë hetimeve, duke iu referuar deklaratës së dëshmitarit të prokurorisë, i cili ka marrë pjesë në procedurën e njohjes para gjykatës, sipas të cilit njohja është bërë në shtëpinë e të dëmtuarve. Kjo nuk është e ndaluar me ligj, por secili nga vëllezërit Shala ka qenë i pranishëm në njohjen, të cilën e ka bërë tjetri.

Mbrojtësi, në fund, është referuar në deklaratat e dëshmitarëve të mbrojtjes të cilët, sipas gjetjeve të tij, e kanë vërtetuar alibinë e të akuzuarit. Deklaratat e tyre përputhen plotësisht. Deklaratat e tyre kanë qenë spontane dhe të përputhshme kur janë përgjigjur në pyetjet e prokurorit dhe të anëtarëve të panelit. Sipas deklaratës së njërit prej dëshmitarëve të mbrojtjes, është e qartë se një dëshmitar i prokurorisë e ka njohur mirë të akuzuarin dhe se ata përmes tij shumë lehtë kanë mundur edhe më herët për ta vërtetuar identitetin e tij.

Mbrojtësi i ka propozuar trupit gjykues që të sjellë aktgjykim lirues.

Shqyrtimi kryesor është zhvilluar në gjuhën shqipe, krahas përkthimit në gjuhën serbe për të akuzuarin dhe mbrojtësin e tij.

Seancat e shqyrtimit kryesor ishin të hapura për monitorues dhe media, por jo edhe për publikun, për shkak të parandalimit të përhapjes së virusit COVID 19.

Aktgjykimi i shkallës së parë

Pas provave të paraqitura dhe argumenteve përfundimtare të shprehura nga ana e palëve në procedurë, paneli shqyrtues në datën 24 dhjetor të vitit 2020, në prani të palëve në procedurë e ka shpallur aktgjykimin, me të cilin të akuzuarit i është shqiptuar dënimi me burgosje në kohëzgjatje prej gjashtë (6) vitesh, në të cilin dënimi do t'i llogaritet koha e kaluar në paraburgim prej datës 22 tetor të vitit 2019.

Gjykata, si një prej provave kryesore mbi identifikimin dhe pjesëmarrjen e të pandehurit në kryerjen e veprës penale e cila i vihet në barë, e ka bazuar tek dëshmia e të dëmtuarit Jakup Shala, i cili të pandehurin e ka identifikuar edhe përmes fotoalbumit në procedurën paraprake. Gjithashtu edhe i dëmtuari Skënder Shala, i cili

nuk ishte mjaft i sigurt sa i përket identifikimit përmes fotoalbumit në procedurën paraprake, por dëshmia e tij përputhet me dëshminë e të dëmtuarit Jakup Shala.

Përmes shqiptimit të video incizimeve përgjatë shqyrtimit kryesor të realizuara në datën 22 maj të vitit 1999 nga kamera e G.SH, djalit të të dëmtuarit Skënder Shala, është vërtetuar gjendja e rënduar shëndetësore e të dëmtuarve Jakup dhe Skënder Shala, si pasojë e rrahjeve nga pjesëtarët e forcave policore serbe, ku të dëmtuarit Jakup dhe Skënder shihen me lëndime dhe mavijosje në tërë trupin. Po ashtu, nga ky video incizim është konstatuar edhe bastisja e shtëpive të familjes Shala, dëmtimi i mobileve dhe orendive shtëpiake si dhe gjendja e shtëpisë dhe e objekteve ndihmëse përreth shtëpisë si pasojë e veprimeve të pjesëtarëve policorë serb.

Trupi gjykues është bindur se i pandehuri Nenad Arsiq si pjesëtarë i policisë rezerve serbe, në datën 21 maj të vitit 1999, ka marrë pjesë si bashkëkryerës me anëtar të tjerë të policisë serbe në një aksion policor në lagjen “Emshir” në Prishtinë dhe në familjen Shala, me qëllim të dëbimit, torturës dhe plaçkitje se popullatës shqiptare, si pjesë e planit operativ, ekzekutimin e të cilit e kishte pranuar më parë, si anëtar i Njësisë rezerve të forcave policore serbe.

I pandehuri Nenad Arsiq ka qenë i veshur me uniformë të policisë serbe dhe i pajisur me armë automatike në ditën kritike.

Ai, së bashku me pjesëtarë të tjerë të forcave policore serbe të paidentifikuar deri me tash, rreth orës 08:00, kanë shkuar në familjen Shala, ku fillimisht i kanë larguar nga aty personat që ishin strehuar tek kjo familje dhe pastaj duke qenë se i ka njohur edhe me parë për shkak të pozitës së mirë ekonomike që kanë pasur familja Shala, në kërkim të hollave dhe armëve, i kanë rrahur dhe torturuar dhe poshtëruar të dëmtuarit Jakup dhe Skënder Shala, deri rreth orës 16:00.

Po ashtu, gjatë kësaj kohe, kanë shkatërruar dhe dëmtuar shtëpitë dhe objektet ndihmëse të familjes Shala, dhe me rastin e tërheqjes kane marrë me vete një sasi të konsiderueshme të të hollave, naftë, makineri bujqësore dhe vetura.

Këto gjetje trupi gjykues i ka bazuar në provat e administruara në shqyrtim gjyqësorë dhe kryesisht është bazuar në deklaratat e të dëmtuarve Jakup dhe Skender Shala, të dëgjuar në cilësi të dëshmitarëve. Po ashtu, është vlerësuar dhe analizuar edhe pretendimi i të pandehurit Nenad Arsiq, në raport me çështjet të cilat janë objekti i shqyrtimit.

Trupi gjykues ka gjetur se i pandehuri ka qenë pjesëmarrës në këtë aksion policor dhe i njëjti ka kryer vet, po edhe në bashkëkryerje, veprimet të cilat janë objekt i kësaj akuze.

Gjykata, me rastin e matjes së dënimit i ka pasur parasysh rrethanat vështirësuese dhe ato lehtësuese. Si rrethana vështirësuese janë vlerësuar veprimet e të akuzuarit gjatë kryerjes së veprës penale, mënyra e shkaktimit të lëndimeve të dëmtuarve, të cilët kanë qenë civilë të pambrojtur, përrulja e tyre, shkatërrimi dhe konfiskimi i pronës si dhe fakti se veprimet kanë qenë të drejtuara vetëm drejt një grupi etnik. Gjykata, si rrethanë lehtësuese e ka marrë atë se i akuzuari veprimet i ka ndërmarrë në bashkëkryerje dhe se në kohën e kryerjes së veprës penale ka qenë relativisht i ri (26 vjeçar).

Aktgjykimi i gjykatës së Apelit

Kolegji^[54] i Departamentit Special i Gjykatës së Apelit, i kryesuar nga gjyqtari Burim Ademi, në çështjen penale *Prokurori kundër Nenad Arsiqit*, për shkak se i akuzuari në bashkëkryerje e ka kryer veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile*, me aktgjykimin (APS.nr.11/2021) të datës 12 maj të vitit 2021 i ka refuzuar si të pabazuara ankesat e palëve në procedurë dhe e ka vërtetuar aktgjykimin e shkallës së parë.

Ankesa kundër aktgjykimit të shkallës së parë kanë parashtruar prokuroria, i pandehuri dhe avokati i tij.

Përgjigje në ankesën e PSRK ka parashtruar mbrojtësi i të akuzuarit me propozimin që ankesa e prokurorisë të refuzohet si e pabazuar dhe lënda të kthehet në rigjykim për shkak të shkeljeve të ligjit penal, vërtetimit të gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike dhe vendimit mbi dënimin, duke kërkuar që të pandehurin ta lirojë nga vepra penale ose lëndën ta kthejë në rigjykim.

Prokuroria e Apelit në Prishtinë, me parashtresën e datës 23 mars të vitit 2021, ka propozuar që ankesa e PSRK të aprovohet si e bazuar dhe të pandehurit t'i shqiptohet dënimi më i lart me burg efektiv, kurse ankesat e palës mbrojtëse të refuzohen si të pabazuara.

Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës nëpërmjet ankesës ka kërkuar që të pandehurit t'i shqiptohet dënimi më i lartë.

[54] Anëtarët e kolegjit, Afërdita Bytyqi dhe Bashkim Hyseni.

Gjykata e Apelit, pas mbajtjes së seancës së kolegjit dhe shqyrtimit të ankesave dhe përgjigjes në ankesë, ka konstatuar se aktgjykimi i shkallës së parë nuk është kundërshtuar nga palët për shkak të shkeljeve esenciale të dispozitave të procedurës penale, duke konstatuar se aktgjykimi i shkallës së parë është i qartë dhe i kuptueshëm dhe i njëjti është në përputhshmëri të plotë me arsyetimin dhe përpilimin e dispozitivit. Pra, gjykata e shkallës së parë e ka bërë analizën e të gjitha provave të proceduara gjatë shqyrtimit gjyqësor dhe lidhur me to ka paraqitur konkludimet e veta, të cilat, si të drejta, objektive dhe të ligjshme, i ka aprovuar edhe Gjykata e Apelit.

Aktgjykimi i Gjykatës Supreme të Kosovës

Kolegji^[55] i Gjykatës Supreme të Kosovës, i kryesuar nga gjyqtarja Mejreme Memaj, duke vendosur lidhur me kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë të paraqitur nga mbrojtësi i të dënuarit kundër aktgjykimit të shkallës së parë dhe të dytë, me aktgjykimin Pml.nr.280/2021, të datës 06 shtator të vitit 2021, e ka refuzuar si të pabazuar këtë kërkesë.

Kundër aktgjykimeve të shkallës së parë dhe të dytë ka paraqitur kërkesë për mbrojtje të ligjshmërisë avokati Vasiq, mbrojtës i të dënuarit Arsiq, për shkak të shkeljes së ligjit penal, shkeljeve esenciale të dispozitave të procedurës penale dhe shkeljeve të tjera të procedurës penale që kanë ndikuar në ligjshmërinë e vendimit gjyqësor, me propozim që Gjykata Supreme e Kosovës ta aprovoj si të bazuar kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë, të ndryshoj aktgjykimet e kundërshtuara dhe të dënuarin ta liroj nga akuza për veprën penale, për të cilën është gjykuar ose aktgjykimet e kundërshtuara të anulohet dhe lëndën ta kthejë në rigjykim në gjykatën e shkallës së parë apo të shkallës së dytë.

Në kërkesën e tij, mbrojtësi i të dënuarit thekson se me aktgjykimin e shkallës së dytë nuk është dhënë arsyetimi lidhur me pretendimet ankimore si dhe ekzistojnë deklaratime kontradiktore në mes të të dëmtuarve dhe këto dallime në deklaratat e tyre nuk janë arsyetuar mjaftueshëm.

Zyra e Kryeprokurorit të Shtetit të Kosovës, me shkresën KMLP.II.nr.173/2021, e datës 10 gusht të vitit 2021, ka propozuar që kërkesa e mbrojtësit të të dënuarit të refuzohet si e pabazuar.

Sipas vlerësimit të Gjykatës Supreme të Kosovës, pretendimi i mbrojtësit të të dënuarit është i pabazuar, ngase aktgjykimet kundër të cilave është parashtruar kërkesa për mbrojtjen e ligjshmërisë nuk përmbajnë shkelje, të cilat pretendohen në kërkesë.

[55] Anëtarët e kolegjit, Nesrin Lushta dhe Agim Maliqi.

Po ashtu, gjykata e shkallës së parë ka konstatuar se në veprimet e të dënuarit janë manifestuar të gjitha elementet e veprës penale, për të cilën është shpallur fajtor dhe është dënuar i dënuari, meqë veprimet e tij kanë qenë të drejtuara ndaj popullatës civile dhe në cilësi të pjesëtarit të pjesëtarit rezervë të forcave policore serbe të Ministrisë së Punëve të Brendshme të Serbisë, kishte kryer veprime inkriminuese të përshkruara hollësisht në dispozitivin e aktgjykimit të shkallës së parë.

Sa i përket procedurës së identifikimit, gjithashtu është paraqitur arsyetimi i mjaftueshëm në aktgjykimin e shkallës së parë, procedura e identifikimit është zhvilluar në mënyrë të drejtë dhe në zbatim të plotë të dispozitës ligjore të përcaktuar me nenin 120 të KPRK-së.

Gjykata Supreme e Kosovës vëren se gjykatat e instancave më të ulëta e posaçërisht gjykata e shkallës së parë si gjykatë e faktit në mënyrë të gjithanshme kanë dhënë arsyetim të mjaftueshëm për të gjitha provat e administruara dhe, po ashtu, edhe përkitazi me mbrojtjen e të dënuarit.

Gjetjet e FDHK

Në bazë të monitorimit të shqyrtimit kryesor, FDHK gjen se trupi gjykues në mënyrë profesionale e ka udhëhequr shqyrtimin gjyqësor. Gjykata ua ka mundësuar palëve në procedurë që të shërbehen me të drejtat e parapara me ligj gjatë shqyrtimit, siç është propozimi i provave dhe të shtruarit e pyetjeve. Edhe vet trupi shqyrtues ka qenë aktiv në shtrimin e pyetjeve për të dëmtuarit, dëshmitarët, të akuzuarin si dhe në qartësimin e rrethanave specifike.

Shqyrtimi gjyqësor ka përfunduar brenda afatit ligjor prej njëqindnjëzet (120) ditëve, ashtu siç parashihet me KPRK-së.

Në përgjithësi, procesi gjyqësorë në të gjitha instancat gjyqësore (shkalla e parë, shkalla e dytë dhe e tretë), ka shkuar në mënyrë mjaft ekspeditive, gjë që është një tregues i mirë se me krijimin e Departamenteve Speciale në kuadër të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština dhe në kuadër të Gjykatës së Apelit, po vërehet se procedurat penale janë më efikase dhe afatet procedurale janë duke u respektuar.

Për gjetjet e FDHK në rastin *Prokurori kundër Nenad Arsiqit* më shumë mund të lexoni edhe në raportet vjetore mbi monitorimin e gjykimeve, të cilat janë publikuar gjatë viteve 2019 dhe 2020, në faqen elektronike të FDHK: www.hlc-kosovo.org.

1.5.2. Lënda: *Prokurori kundër Darko Tasiqit*

Kolegji^[56] i Gjykatës Supreme të Kosovës (kryesuar nga gjyqtarja, Mejreme Memaj), në procedurën lidhur me mjetin e jashtëzakonshëm juridik (kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë e mbrojtësit të të dënuarit Darko Tasiq, të datës 02 mars të vitit 2021), në lëndën *Prokurori kundër Darko Tasiqit*, me aktgjykimin e datës 05 maj të vitit 2021, e ka refuzuar kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë dhe e ka konfirmuar aktgjykimin e Departamentit Special të Gjykatës së Apelit (APS.nr.37/2020 i datës 30 nëntor të vitit 2020).

I dënuari Tasiq, me anë të aktgjykimit të Gjykatës së Apelit, të datës 30 nëntor të vitit 2020, pas aprovimit të pjesshëm të ankesave të mbrojtjes, aktgjykimin e shkallës së parë e ka ndryshuar sa i përket cilësimit juridik të veprës penale dhe vendimit për dënim, ashtu që veprimet e të pandehurit juridikisht janë cilësuar si një vepër penale *krime i lufës kundër popullatës civile*^[57], për të cilën është gjykuar me dënim me burgim në kohëzgjatje prej njëmbëdhjetë (11) vitesh.

Rrjedha e procedurës penale^[58]

Procedura penale lidhur me krimet masive, siç është vrasja e mbi njëqind (100) burrave, plagosja e shumë prej tyre, djegia e shtëpive, konfiskimi i të hollave dhe i gjërave me vlerë si dhe i dokumentacionit personal të banorëve të fshatit Krushë e Vogël/Mala Kruša, komuna e Prizrenit, të kryera gjatë konfliktit të armatosur në Kosovë në periudhën midis datës 25 dhe 27 mars të vitit 1999, është nisur me vendimet mbi hapjen e hetimeve kundër pesëdhjetë e pesë (55) të dyshuarve, të cilat i ka sjellë prokurori ndërkombëtar i Zyrës së PSRK^[59] në datën 31 maj të vitit 2012.

Hetimet janë hapur edhe kundër dyzet e tetë (48) të dyshuarve^[60] për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se në datën 25 dhe 26 mars të vitit 1999, në cilësinë

[56] Anëtarët e kolegjit, gjyqtarët e Gjykatës Supreme, Nesrin Lushta dhe Agim Maliqi.

[57] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 142 lidhur me nenin 22 të LP të RSFJ të datës 28 shtator të vitit 1976 lidhur me nenin 3 (c) i përbashkët për Konventat e Gjenevës të datës 12 gusht të vitit 1949, neni 4 (2) dhe (g), (8) dhe 3 (c) dhe 13 të Protokollit II të datës 08 qershor të vitit 1977, shtojcë e Konventës së Gjenevës.

[58] Në kuadër të kësaj analize do të paraqitet pjesa e shqyrtimit kryesor, e cila para trupit gjykues është zhvilluar në periudhën e raportimit, me një përqendrim të shkurtë në pjesën e procedurës penale, që është zhvilluar në vitet e kaluara, dhe e cila është prezantuar në raportet vjetore të FDHK për vitet 2017, 2018, 2019 dhe 2020. Ato mund të gjenden në faqen zyrtare të internetit të FDHK: www.hlc-kosovo.org.

[59] Prokurori ndërkombëtar i Zyrës së PSRK, Cezary Michalczuk.

[60] Në mesin e të cilëve ka qenë edhe i akuzuari Tasiq.

e rezervistit të forcave policore të MPB-së së Republikës Federale të Jugosllavisë^[61] ose forcave paramilitare si dhe në bashkëkryerje me kryerës të tjerë të panjohur, kanë marrë pjesë në konfiskimin e të hollave, në plaçkitjen e automobilave dhe të makinerisë së bujqësisë, në djegien e shtëpive, si dhe në shkatërrimin e pronës në përmasa të mëdha, e cila nuk ka qenë e arsyetuar me nevojat ushtarake. Forcat serbe, në të njëjtën ditë, i kanë ndarë gratë dhe fëmijët nga burrat dhe i kanë detyruar që në këmbë të nisen për në Shqipëri.

Për shkak të mungesës së të akuzuarve, hetimet lidhur me vendimin e cekur janë ndërprerë disa herë e pastaj, me qëllim të realizimit të veprimeve të caktuara, prapë janë hapur e pastaj janë ndërprerë sërish me qëllim që të mos tejkalohen afatet ligjore të parapara për zhvillimin e hetimeve.

Një nga të dyshuarit për kryerjen e veprimeve të cekura ka qenë Darko Tasiqi. Për shkak të ekzistimit të dyshimit të bazuar se në cilësinë e rezervistit të forcave policore (MPB) ka marrë pjesë në këto krime, ai është privuar nga liria në datën 22 nëntor të vitit 2017 në kalimin kufitar në Bërnjak/Brnjak, komuna e Zubin Potokut/Zubin Potok. Në të njëjtën ditë është sjellë vendimi mbi hapjen e sërishme të hetimeve kundër tij, si dhe vendimi mbi mbajtjen e tij dyzet e tetë (48) në polici. Të nesërmen, me vendim të gjyqtarit të procedurës paraprake të Gjykatës Themelore në Prizren, atij i është caktuar masa e paraburgimit njëmuor^[62]. Pas hetimeve të kryera, është ngritur aktakuza.

Aktakuza

Zyra e PSRK (prokurori ndërkombëtar, Paul Flynn) në datën 26 prill të vitit 2018 e ka ngritur aktakuzën (PPS.nr.149/09), me të cilën të akuzuarit Tasiq i është vënë në barrë kryerja e veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile*^[63] sipas dy pikave:

- se midis datës 25 dhe 26 mars të vitit 1999, në fshatin Krushë e Vogël/Mala Kruša, komuna e Prizrenit, në vendbanimin e njohur si lagjja „Hajdari”, në cilësinë e rezervistit të forcave policore të Republikës Federale të Jugosllavisë ose pjesëtarit të

[61] Ministria e Punëve të Brendshme e Republikës Federative të Jugosllavisë.

[62] Sipas vendimeve të gjyqtarit të procedurës paraprake ose kryetarit të trupit gjykuar, që janë konfirmuar me vendimet e Gjykatës së Apelit, i akuzuari gjatë kohës së zhvillimit të procedurës penale është gjendur në paraburgim.

[63] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 142, në lidhje me nenin 22 të LP të RSFJ-së, po ashtu e dënueshme me nenin 152, paragrafi 2.2, në lidhje me nenin 31 të KPRK, për shkak të shkeljes së nenit të përbashkët 3 (c) të Konventave të Gjenezës (të datës 12 gusht të vitit 1949), si dhe nenit 4, paragrafi 2, pikat (e) dhe (g) dhe pikat 13 të Protokollit të Dytë Shtesë të Konventave të Gjenezës (të datës 8 qershor të vitit 1977).

forcave paramilitare serbe si edhe se në bashkëkryerje me kryerës të tjerë, pjesëtarë të forcave të cekura identiteti i të cilave nuk është vërtetuar, ka qenë i përfshirë në konfiskimin dhe në plaçkitjen e pronës, por edhe në shkatërrimin e kundërligjshëm e arbitrar të pronës në përmasa të mëdha (djegia e shtëpive), që nuk ka qenë e arsyetuar me nevojat ushtarake, gjë që ka pasur pasoja të rënda për banorët e kombësisë shqiptare;

- se në cilësinë e njëjtë, midis datës 26 dhe 27 mars të vitit 1999, në rrethinën e fshatit Krushë e Vogël/Mala Kruša, në bashkëkryerje me pjesëtarë të tjerë të forcave policore, ka marrë pjesë ose ka qenë i përfshirë në përdhosjen e kufomave të një numri të pidentifikuar të personave, në atë mënyrë që i ka djegur dhe/ose është përpjekur për t'i shkatërruar duke i hedhur në lumin Drin/Drim, në afërsi të fshatit.

Shqyrtimi kryesor

Shqyrtimi kryesor para trupit gjykues, me të cilin ka kryesuar gjyqtari Artan Sejrani^[64], është hapur pas procedurës së vlerësimit të aktakuzës, në datën 13 shtator të vitit 2018 dhe ka zgjatur deri në shpalljen e aktgjykimit në datën 22 qershor të vitit 2020. Trupi gjykues është takuar në seanca gjyqësore njëzet e katër (24) ditë [tetë (8) ditë gjatë vitit 2018, dhjetë (10) ditë vitit 2019 dhe gjashtë (6) ditë gjatë vitit 2020]. Gjatë shqyrtimit janë dëgjuar gjashtëmbëdhjetë (16) dëshmitarë të propozuar nga ana e prokurorisë. Po ashtu, me propozim të prokurorisë janë lexuar edhe deklaratat e tre (3) dëshmitarëve^[65] nga fazat e mëhershme të procedurës penale^[66]. I akuzuari dhe mbrojtja e tij nuk kanë propozuar dëshmitarë të alibisë. Palët në procedurë, pas përfundimit të procedurës së provave, i kanë parashtruar fjalët e tyre përfundimtare.

Aktgjykimi i shkallës së parë

Trupi gjykues e ka shpallur aktgjykimin në lëndën *Prokurori kundër Darko Tasiqit* në datën 22 qershor të vitit 2020. I akuzuari Tasiq, me anë të aktgjykimit, është shpallur fajtor për kryerjen e dy (2) veprave penale *krim i luftës kundër popullatës civile* sipas veprimeve të përshkruara në aktakuzë. Trupi gjykues, me anë të aktgjykimit, ia ka shqiptuar të akuzuarit dënimet individuale sipas pikave të

[64] Anëtarët e trupit gjykues, gjyqtarët Ajser Skenderi dhe Xheladin Osmani.

[65] Në pajtim me nenin 338, paragrafi 1, pika 1.1 e KPPRK, në shqyrtimin kryesor do të lexohen deklaratat nga fazat e mëhershme të procedurës penale nëse „personat e marrë në pyetje kanë vdekur, janë sëmurë ose çrregulluar shpirtërisht ose nuk mund të gjenden ose nëse ardhja e tyre para gjykatës është e pamundur ose dukshëm e vështirësuar për shkak të pleqërisë, sëmundjes ose për shkak të arsyeve të tjera të rëndësishme“.

[66] Të cilët në ndërkohë kanë vdekur ose për shkak të gjendjes së dobët shëndetësore nuk kanë qenë në gjendje të kenë qasje në gjykatë.

aktakuzës. Për veprën penale nën pikën 1, të akuzuarit i është shqiptuar dënimi me burgosje në kohëzgjatje prej shtatë (7) vitesh. Për veprën penale nën pikën dy (2) i është shqiptuar dënimi me burgosje në kohëzgjatje prej gjashtëmbëdhjetë (16) vitesh. Të akuzuarit, pas dënimeve individuale, i është shqiptuar dënimi i përbashkët me burgosje në kohëzgjatje prej njëzet e dy (22) vitesh. Në dënimin e shqiptuar i është llogaritur edhe koha e kaluar në paraburgim prej datës 22 nëntor të vitit 2017. I akuzuari, me aktgjykim, është i obliguar për shpenzimet e procedurës penale në lartësi prej dy mijë (2.000) euro.

Në arsyetimin e aktgjykimit, gjykata ka thënë se sipas detyrës zyrtare e ka pasur parasysh pranueshmërinë e provave dhe se të gjitha provat e deponuara me aktakuzë janë siguruar në mënyrën e paraparë me ligj.

Gjykata e ka theksuar se në bazë të gjendjes faktike të vërtetuar ka gjetur se i akuzuari i ka kryer veprat penale me të cilat ngarkohet, posaçërisht në bazë të deklaratave të dëshmitarëve të dëgjuar gjatë shqyrtimit kryesor, të cilat janë analizuar në mënyrë të hollësishme. Sipas gjetjeve të gjykatës, dëshmitarët e dëgjuar gjatë shqyrtimit kryesor kanë treguar se i akuzuari Tasiq me disa anëtarë të familjes së tij i ka plaçkitur shtëpitë e fqinjëve të tij shqiptarë. Të dëmtuarit i kanë gjetur shumë gjëra të tyre në shtëpinë e të akuzuarit kur pas konfliktit të armatosur janë kthyer në shtëpi. Dëshmitarët po ashtu kanë vërtetuar se pas dëbimit të tyre nga fshati i tyre ata janë strehuar në fshatin Breg Drin/Breg Drini, që ndodhet në anën tjetër të lumit Drini/Beli Drim, në kodër, prej nga pamja në fshatin Krushë e Vogël/Mala Kruša dhe në lumë është e mirë. Ata, prej atje, kanë mundur për të parë se çka ka ndodh në fshatin e tyre dhe në lum. Ata, pranë lumit e kanë parë kamionin me ngjyrë portokalli dhe pas tij një automjet tjetër. E kanë parë se pas kamionit kanë dalë katër burra, në mesin e të cilëve e kanë njohur të akuzuarin, babanë dhe vëllanë e tyre. Pastaj kanë parë se si personat e cekur janë përpjekur për ta shtyrë kamionin në lumë, në mënyrë që ta bartë lumi. Meqë ata nuk ia kanë dalë kësaj, ata janë përpjekur që me anë të ekskavatorit „Riko“ ta shtyjnë kamionin sa më thellë në ujë. Pas kësaj e kanë djegur. Sipas deklaratave të dëshmitarëve, kamioni është djegur disa ditë. Disa dëshmitarë kanë pohuar se në kamion kanë qenë trupat e pajetë, kurse disa edhe se i kanë dëgjuar britmat. Dëshmitarët, para se të dëbohen nga fshati, e kanë parë të akuzuarin Tasiq në uniformë dhe të armatosur.

Sipas aktgjykimit dhe provave materiale, është vërtetuar se i akuzuari Tasiq ka vepruar në cilësinë e rezervistit të fshatit. Përndryshe, është gjetur regjistri me emra të pjesëtarëve të policisë serbe, në të cilin figuron emri i të akuzuarit. Në bazë të kësaj, gjykata ka arritur të përfundimi se i akuzuari ka marrë pjesë në mënyrë

aktive në fshatin e tij si rezervist. Provat materiale janë vërtetuar me anë të deklaratave të dëshmitarëve, të cilët të akuzuarin dhe familjen e tij e kanë njohur mirë dhe me të cilët më herët kanë pasur marrëdhënie të mira ndërmjet vete.

Gjykata, gjatë të vendosurit i ka analizuar edhe pretendimet e mbrojtjes, posaçërisht pohimet se vepra penale nën pikën 2 të aktakuzës nuk ka qenë e paraparë me ligjin penal, i cili ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale, si dhe as me konventat ndërkombëtare. Sipas gjetjeve të gjykatës, mungesa e dispozitave ligjore dhe e normave juridike, të cilat në mënyrë konkrete e rregullojnë marrëdhënien ndaj të vrarëve ose personave të rënë, nuk do të thotë se palët në konflikt mund të veprojnë në vakuumin juridik dhe në mënyrë çnjerëzore të sjellen ndaj këtyre viktimave. Ato janë të obliguara të respektojnë dispozitat ndërkombëtare humanitare, të cilat e ndalojnë shkeljen e dinjitetit personal, e posaçërisht veprimet fyese dhe përlulëse, të cilat i rregullon edhe Konventa e IV-të e Gjenevës me anë të nenit të përbashkët 3 (1) (c), me të cilin ndalohet sjellja çnjerëzore dhe posaçërisht veprimet fyese dhe përlulëse. Me anë të së drejtës ndërkombëtare mund të plotësohen vakuimet në dispozitat, me të cilat rregullohet çështja e marrëdhënieve ndaj viktimave dhe e mbetjeve mortore. Konventat e Gjenevës i obligojnë palët në konflikt që të kenë parasysh personat e rënë dhe të vrarë, pra, se ata kanë të drejtë në varrosjen dinjitoze, sipas mundësive në pajtim me ceremonitë fetare dhe besimit fetar, të cilit i takojnë.

Gjykata e ka bazuar vendimin në analizën e secilës provë në mënyrë individuale dhe të përbashkët, të cilave ua ka falur besimin dhe ato i ka vlerësuar si vendimtare për këtë vendim. Ajo ka gjetur se në veprimet e të akuzuarit ka elemente të veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile* e paraparë dhe e dënueshme me anë të nenit 142 të LP të RSFJ-së (1976), në lidhje me nenin 152, paragrafi 2, pika 2.2, si dhe në lidhje me nenin 31 të KPRK dhe nenin e përbashkët 3 të Konventave të Gjenevës (1949) dhe Protokollit të Dytë Shtesë (1977).

Sipas aktgjykimit, gjykata, gjatë marrjes së vendimit mbi dënimin i ka vlerësuar të gjitha rrethanat vështirësuese dhe lehtësuese në pikëpamje të nenit 73 dhe 74 të KPRK, të cilat ndikojnë në zgjedhjen e llojit dhe në lartësinë e dënimit. Si rrethana vështirësuese gjykata i ka marrë ato se i akuzuari ka qenë përgjegjës, se veprën penale e ka kryer me paramendim të drejtpërdrejtë, duke vepruar si rezervist i forcave të armatosura serbe, se ka qenë i vetëdijshëm për veprimet dhe për pasojat e veprimeve të tij, se, së këndejmi, ka dëshiruar që pasojat të rezultojnë, se ka treguar vendosmëri në kryerjen e veprës penale si dhe se e ka shfrytëzuar gjendjen e luftës. Si rrethanë vështirësuese atij i është marrë edhe mënyra e kryerjes së veprës penale.

Gjykata, si rrethana lehtësuese e ka marrë sjelljen korrekte të të akuzuarit para gjykatës, gjendjen e tij pronësore si dhe faktin se ai është i martuar dhe baba i tre fëmijëve.

Gjykata ia ka shqiptuar të akuzuarit dënimin e përbashkët në kohëzgjatje prej njëzet e dy (22) viteve, duke konsideruar se me të njëjtin arrihet qëllimi i dënimit, se i njëjti i përgjigjet shkallës së përgjegjësive penale si edhe se do të ndikojë në mënyrë preventive në kryerësit potencial.

Procedura ankimore

Para kolegjit ankimor të Gjykatës së Apelit, me të cilin ka kryesuar gjyqtari Kreshnik Radoniqi, në datën 16 nëntor të vitit 2020 është mbajtur seanca e trupit gjykues, në të cilën kanë qenë të pranishëm i akuzuari dhe mbrojtësi i tij, avokati Ljubomir Pantoviqi, si dhe prokurori i Prokurorisë së Apelit, Xhevdet Bislimi.

Gjyqtari raportues e ka prezantuar rrjedhën e procedurës penale në lëndë.

Prokurori i apelit ka qëndruar pranë propozimit me shkrim të prokurorisë.

Avokati Pantoviq, gjatë fjalës së tij, me të cilën i është drejtuar gjykatës, ka qëndruar pranë ankesës së tij me shkrim. Ai, në fjalën e tij drejtuar trupit gjykues, e ka theksuar se mbrojtja dhe i akuzuari gjatë shqyrtimit kryesor kurrë nuk e kanë mohuar krimin, i cili ka ndodhur në Krushë të Vogël/Mala Kruša kundër popullatës së pafajshme civile. I akuzuari nuk ngarkohet për as edhe një vrasje, por gjatë gjykimit trajtimi ndaj tij ka qenë thujse ai i ka kryer të gjitha ato krime, të cilat kanë ndodhur në fshat. Edhe përkundër kundërshtimeve të mbrojtjes, të gjithë dëshmitarët kanë dëshmuar mbi vrasjet, edhe pse kjo nuk ka qenë objekt i akuzës. Shumica e dëshmitarëve kanë qenë të bindur se i akuzuari gjykohej për vrasje. Gjykata dhe prokuroria e kanë zhvilluar gjykimin në këtë drejtim. Hetimet lidhur me krimin në Krushë të Vogël/Mala Kruša janë zhvilluar me vite nga ana e hetuesve të TPNJ, UNMIK-ut dhe EULEX-it. Dëshmitarët në procedurën hetimore nuk e kanë cekur të akuzuarin si kryerës - kjo ka ndodhur vetëm pas burgosjes së tij dhe gjatë shqyrtimit kryesor. Gjykata, gjatë marrjes së vendimit, i ka marrë parasysh vetëm deklaratat, të cilat dëshmitarët i kanë dhënë në shqyrtim dhe të cilat kanë shkuar në dobi të akuzës. Aktgjykimi është sjellë në bazë të provave të përzgjedhura. I akuzuari është dënuar me njëzet e dy (22) vite, edhe pse dënimi maksimal i sanksionuar ka qenë pesëmbëdhjetë (15) vite, sipas ligjit i cili ka qenë në fuqi.

Mbrojtësi ka shtuar se para Tribunalit është gjykuar edhe gjenerali Vllastimir Gjorgjeviqi, i cili nga ana e kësaj gjykate është shpallur fajtor edhe për Krushën e Vogël/Mala Kruša. Gjykata ka vërtetuar se ai ka qenë autor dhe se ai e ka planifikuar shkatërrimin dhe zhdukjen e kufomave të civilëve shqiptarë nga Kosova. Sipas aktgjykimit të Tribunalit, ka ekzistuar plani me emrin „Nuk ka kufoma, nuk ka krime”. Viktimat janë varrosur në Serbi, për çka Gjorgjeviqi është dënua me burgosje në kohëzgjatje prej tetëmbëdhjetë (18) vitesh. Ai, me anë të aktgjykimit të Tribunalit, është shpallur fajtor për shumë viktima. Ai ka qenë krijues i idesë së planit çnjerëzor për largimin e shtatëqind e katërdhjetë e katër (744) kufomave. I akuzuari, fshatar nga fshati Krushë e Vogël/Mala Kruša, është dënua me gjashtëmbëdhjetë (16) vite për pohimet se e ka shtyrë kamionin me kufoma në lumë.

I akuzuari Tasiq, në seancën e panelit ankimor, e ka mbështetur fjalën e mbrojtësit të tij. Si banor i Krushës së Vogël/Mala Kruša, ai nuk ka qenë i angazhuar në polici, dhe as në ushtri, dhe kurrë nuk e ka bartë uniformën. Ai ka qenë në fshat deri në fund të konfliktit të armatosur, por në atë kohë nuk ka banuar në shtëpinë e tyre familjare. Kamionin nuk e ka parë në lumë, nuk ka qenë në vendin e ngjarjes, nuk ka marrë pjesë në ato raste. Sa ka të bëjë me vjedhjen, ai nuk ka pasur nevojë të marrë gjërat e huaja - e kanë pasur traktorin e tyre, automjetin, ekskavatorin, asgjë nuk kanë marrë, pos që e kanë nxjerrë kokën e tyre të gjallë dhe këtë fqinjët e tij e dinë mirë. Padrejtësia atij i shkakton dhembje. Sikur çka do qoftë të kishte bërë nga ajo që kanë pohuar dëshmitarët, ai kurrë nuk do të vinte në Kosovë, kurse ka ardhur në Zveçan/Zvečan çdo muaj, sepse ka punuar në hekurudhë. I ka duart dhe fytyrën e pastër, dhe e pret drejtësinë.

Aktgjykimi i gjykatës së Apelit

Gjykata e Apelit, me anë të aktgjykimit, i cili është sjellë me shumicën e votave, e ka ndryshuar aktgjykimin e shkallës së parë në pikëpamje të kualifikimit juridik dhe të vendimit mbi dënimin. Të akuzuarin e ka shpallur fajtor për kryerjen e një vepre penale - *krim i luftës kundër popullatës civile*. Veprimet e të akuzuarit janë përfshirë me nenin 142 të LP të RSFJ-së, për të cilin janë të zbatueshme Konventat e Gjenevës të vitit 1949 dhe Protokollet Shtesë të vitit 1977. Atij i është shqiptuar dënimi me burgosje në kohëzgjatje prej njëmbëdhjetë (11) vitesh. Konventat kanë qenë të pranuar dhe të ratifikuara nga ana e ish Jugosllavisë në vitin 1950, derisa Protokollet janë pranuar në vitin 1979. LP i RSFJ-së, si dhe Konventat dhe Protokollet janë dispozita të zbatueshme në Kosovë.

Gjykata e shkallës së dytë, pas analizës së shkresave të lëndës dhe të provave, ka vërtetuar se në aktgjykimin e shkallës së parë nuk qëndrojnë shkeljet e proce-

durës penale si dhe as shkelje thelbësore në pikëpamje të vlerësimit të provave. Gjykata e shkallës së parë në aktgjykimin e saj i ka përshkruar deklaratat e dëshmitarëve dhe ka konstatuar se dëshmitarët e kanë njohur të akuzuarin si dhe se e kanë parë atë. Deklaratat e dëshmitarëve janë në një harmoni reciproke si edhe me provat materiale. Gjykata nuk i ka gjetur të bazuara pretendimet e mbrojtjes mbi vlerësimin e provave, përkatësisht se gjykata e shkallës së parë gjatë vendosjes nuk e ka vlerësuar secilën provë në mënyrë individuale si dhe në lidhje me njëra-tjetrën.

Sipas vlerësimit të Gjykatës së Apelit, nuk qëndrojnë pretendimet e mbrojtjes për gjendjen faktike gabimisht dhe në mënyrë jo të plotë të konstatuar. Në bazë të provave në shkresat e lëndës, i akuzuari gjatë muajit mars të vitit 1999 ka qenë pjesëtar i forcave policore rezervë ose atyre ushtarake, ka marrë pjesë në konfiskimin, në plaçkitjen dhe në shkatërrimin e qëllimshëm të pronës, të cilat nuk kanë qenë të arsyetuara me nevojat ushtarake. Është vërtetuar se ka marrë pjesë në konfiskimin e pronës së familjes së dëmtuar (makinerisë bujqësore, automjeteve dhe gjërave të tjera me vlerë).

Me anë të analizës së deklaratave të dëshmitarëve, gjykata e shkallës së dytë ka gjetur se shumica e dëshmitarëve, mbi deklaratat e të cilëve është bazuar aktgjykimi i shkallës së parë, e kanë vërtetuar pjesëmarrjen e të akuzuarit në veprimet për të cilat ngarkohet edhe në deklaratat e tyre të para të dhëna në prokurori në vitin 2012. Dëshmitarët kanë vërtetuar se e kanë parë Tasiqin se si nga shtëpitë e të dëmtuarve i ka marrë mjetet transportuese, makinerinë e bujqësisë, mjetet, gjërat me vlerë si edhe që ka marrë pjesë në shkatërrimin e pronës, në djegien e shtëpive, të gjërave me vlerë, gjë që sipas vlerësimit të gjykatës përbën vepër penale të shkatërrimit të pronës së përmasave të mëdha. Gjykata e shkallës së dytë, sjelljen e të akuzuarit e ka vlerësuar si veprim në bashkëkryerje, gjë që e kanë vërtetuar edhe dëshmitarët në deklaratat e tyre. Në bazë të deklaratave të dëshmitarëve, i akuzuari në bashkëkryerje me persona të tjerë ka marrë pjesë në transportimin me kamion të mbetjeve mortore të viktimave. Këto rrethana janë vërtetuar edhe me prova materiale, me filmat dokumentar të gazetarit britanik, me raportet mbi zhvarrosjen e varrezës masive dhe të trupave të djegur të zbuluar (të cilin e kanë bërë hetuesit e UNMIK-ut), si dhe mbetjeve mortore, të cilat janë gjetur pranë lumit Drin/Drim në kamionin, i cili ka qenë i djegur. Sipas gjetjeve të Gjykatës së Apelit, në bazë të provave të paraqitura nga gjykata e shkallës së parë, është vërtetuar pjesëmarrja e të akuzuarit si bashkëkryerës në veprën penale të përshkruar në aktgjykimin e kësaj gjykate.

Në pikëpamje të vendimit mbi dënimin, Gjykata e Apelit gjen se gjykata e shkallës së parë, sipas LP të RSFJ-së, të akuzuarit ia ka shqiptuar dënimin me burgosje në kohëzgjatje prej njëzet e dy (22) vitesh për kryerjen e dy (2) veprave penale, derisa në arsyetimin e vendimit mbi dënimin e përbashkët gjykata e ka zbatuar KPRK. Sipas gjetjeve të Gjykatës së Apelit, për veprën penale *krim i luftës kundër popullatës civile* LP i RSFJ-së e ka paraparë dënimin minimal me burgosje në kohëzgjatje prej pesë (5) vitesh, kurse dënimi maksimal ka qenë dënimi me vdekje, i cili ka mundur të zëvendësohet edhe me dënimin me burgosje në kohëzgjatje prej njëzet (20) vitesh. Me rregulloren e UNMIK-ut, përkatësisht me heqjen e dënimit me vdekje, nuk është hequr dënimi me burgosje prej njëzetë (20) vitesh. Sipas aktgjykimit të Gjykatës së Apelit, KPRK nuk është më i favorshmi për të akuzuarin^[67]. Gjatë caktimit të dënimit me burgosje për të akuzuarin, Gjykata e Apelit e ka zbatuar LP të RSFJ-së.

Në pikëpamje të dënimit, Gjykata e Apelit të njëjtin e ka matur sipas nenit 41 të LP të RSFJ-së, duke pasur parasysh rrethanat e rastit, shkresat e lëndës, si dhe vlerësimin e rrethanave vështirësuese dhe lehtësuese. Gjykata, si rrethanë vështirësuese e ka vlerësuar: shkallën e përgjegjësisë penale për të akuzuarin, mënyrën se si ai ka vepruar në kryerjen e veprës penale gjatë dy ditëve, pasojat jashtëzakonisht të rënda për të dëmtuarit (kanë qenë të detyruar për të braktisur shtëpitë e tyre, burrat janë ndarë nga gratë dhe fëmijët dhe janë vrarë), motivi i tij për kryerjen e veprës penale i cili ka qenë i lidhur me fillimin e luftës si dhe faktin se veprimet e tij kanë qenë të drejtuara kundër një grupi etnik, shqiptarëve, edhe pse i akuzuari nuk ka pasur kurrfarë konflikti me banorët e fshatit para fillimit të konfliktit të armatosur.

Gjykata e shkallës së dytë, si rrethanë lehtësuese e ka marrë parasysh faktin se ai nuk e ka pasur rolin kryesor në operacionet e forcave të armatosura serbe në ditën kritike, se nuk i ka udhëhequr bashkëkryerësit, si dhe nuk ka dhënë urdhra. Ai, në kohën e kryerjes së veprës penale ka qenë relativisht i ri. Rrethanat e cekura kanë pasur ndikim në lartësinë e dënimit të shqiptuar, me të cilin, sipas gjetjeve të gjykatës së shkallës së dytë, do të arrihet qëllimi i dënimit në kuptimin e nenit 33 të LP të RSFJ-së.

Kërkesa për mbrojtje të ligjshmërisë

Mbrojtësi i të dënuarit tash me aktgjykim të plotfuqishëm, Darko Tasiq, avokati nga Mitrovica/Mitrovicë, Dejan Vasiq, pas pranimit të aktgjykimit të Gjykatës së

[67] Neni 152 i KPRK: „Secili person, i cili shkelë rëndë nenin 3, i cili është i përbashkët për të gjitha, të katër Konventat e Gjenevës të datës 12 gusht të vitit 1949, do të dënohet me dënimin me burgosje në kohëzgjatje prej së paku pesë (5) vite ose me dënimin me burgosje të përjetshme.“

Apelit të datës 30 nëntor të vitit 2020, ia ka dorëzuar Gjykatës Supreme kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë në aktgjykimin e Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prizren të datës 22 qershor të vitit 2020 dhe në aktgjykimin e Departamentit Special të Gjykatës së Apelit të datës 30 nëntor të vitit 2020, për shkak të shkeljes së ligjit penal, se qëndrimi i gjykatës së shkallës së dytë se, për veprën penale *krime luftime kundër popullatës civile* mund të shqiptohet dënimi me burgim në kohëzgjatje deri në njëzet (20) vite nuk është i pranueshëm dhe se është në kundërshtim me ligjin penal. Avokati ka propozuar që për shkak të shkeljes së ligjit penal në dëm të të dënuarit, aktgjykimi të ndryshohet sa i përket vendimit për dënim dhe të dënuarit t'i shqiptohet dënimi më i butë.

Gjegjësisht, neni 48, paragrafi 2, pika 3 e LP të RSFJ me saktësi i ka përshkruar rregullat për matjen e dënimit për të pandehurin: “në qoftë se për vepra penale në bashkim ka caktuar dënime me burg, dënimi unik duhet të jetë më i madh se çdo dënim i veçantë që është caktuar, por nuk duhet të arrijë shumën e dënimeve të caktuara dhe as të tejkalojë pesëmbëdhjetë (15) vjet burg”.

Me nenin 142 të LP të RSFJ, i cili ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale, është gjykuar i dënuari Darko Tasiq dhe ky ligj e ka parashikuar dënimin me burg prej pesë (5) deri në pesëmbëdhjetë (15) vite, apo dënimin me vdekje, pasi që dënimi me vdekje ka mundur të zëvendësohet me dënim me burgim në kohëzgjatje prej njëzet (20) vite.

Me Rregulloren e UNMIK-ut me numër 24/1999, e datës 12 dhjetor të vitit 1999 (neni 1 pika 1.5), dënimi me vdekje është hequr në Kosovë. Me heqjen e dënimit me vdekje, është hequr edhe dënimi alternativ prej njëzet (20) vite burgim, pasi që ky dënim ka mundur të shqiptohet vetëm në rast se gjykata e gjykon me dënim me vdekje, dënim të cilin e zëvendëson me dënimin me burgim prej njëzet (20) vite. Kështu që nëse nuk ekziston dënimi me vdekje, nuk ka as dënim me burgim prej njëzet (20) vite. Për këto arsye, për veprat penale të kryera gjatë vitit 1999, si dënim maksimal ka mbetur dënimi prej pesëmbëdhjetë (15) vite burgim, dhe jo njëzet (20) vite, siç e konsideron gabimisht gjykata e shkallës së dytë, Gjykata e Apelit.

Se ky interpretim është i saktë e vërteton edhe aktgjykimi i Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ) në Strasburg, në rastin ‘Maktouf dhe Damjanović kundër Bosnjës dhe Hercegovinës’, nga viti 2013, ku në njërin prej paragrafëve thuhet “për veprat penale të krimeve të luftës në Bosnje dhe Hercegovinë gjatë kohës së konfliktit të armatosur, duhet të aplikohet LP i RSFJ-së, i cili e ka paraparë dënimin maksimal prej pesëmbëdhjetë (15) vite burgim” fundi i citatit.

Në këtë aktgjykim, më tej është potencuar se “aplikimi i ligjit penal të Bosnjës dhe Hercegovinës nga viti 2003, për këtë vepër penale për të cilën është paraparë dënimi maksimal prej njëzet (20) vite burgim, paraqet shkeljen të parimit të ndalimit të aplikimit retroaktiv të ligjit penal dhe të parimit të zbatimit të ligjit më të favorshëm, si dhe shkelje të nenit 7 të Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive themelore të Njeriut.

Sipas mbrojtjes, nuk ekziston asnjë arsye që një qëndrim i tillë i GJEDNJ-së të mos aplikohet edhe në këtë rast, duke pas parasysh se kemi të bëjmë me LP të RSFJ-së, i cili në kohën kur ka ekzistuar ish RSFJ në mënyrë të barabartë është aplikuar në krejt territorin e RSFJ-së, duke e përfshirë edhe Bosnjën dhe Hercegovinën dhe Kosovën.

Për këtë, me vendimin e gjykatës së shkallës së dytë, nëse për veprën penale *krime të luftës kundër popullatës civile* nga neni 142 i LP të RSFJ-së mund të shqiptohet dënimi me burgim deri në njëzet (20) vite burgim, kjo shkon dëm të të pandehurit Darko Tasiq dhe në këtë mënyrë është shkelur Kodi Penal në aspektin e nenit 385 paragrafi 1.1 i KPPRK-së^[68], që lidhet me matjen e dënimit, dhe me këtë propozon që Gjykata Supreme e Kosovës, në pajtim me nenin 438, paragraf 1 i KPPRK, të merr aktgjykim, me të cilin do të vërtetojë se kjo kërkesë për mbrojtje të ligjshmërisë është e bazuar dhe ta ndryshojë aktgjykimin e atakuar lidhur me vendimin mbi dënimin, në atë mënyrë që të dënuarit Darko Tasiq t'i shqiptohet dënimi më i butë.

Përgjigjja në kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë

Zyra e PSRK-së, prokurorja Drita Hajdari, në afatin e paraparë me ligj e ka parashtruar përgjigjen në kërkesën e mbrojtjes për mbrojtje të ligjshmërisë, me propozimin që Gjykata Supreme ta refuzoj këtë kërkesë si të pabazë.

Prokurorja, në përgjigjen e saj, ka thënë: Në rastin konkretë duhet të aplikohet neni 38, paragrafi 2 i LP të RSFJ-së, i cili ka paraparë që ‘për vepra penale, për të cilat është parashikuar dënimi me vdekje, gjykata mund të jap edhe dënim me burg deri në njëzet (20) vjet’.

Në komentarin e LP të RSFJ-së (1) kjo dispozitë ligjore është interpretuar në këtë mënyrë: Në paragrafin 2 dhe 3, janë përkthyer dy raste në të cilat kryerësit të veprës penale mund t'i shqiptohet dënimi deri në njëzet (20) vite burgim. Në reshtin

[68] Neni 385, pika 1.1 e KPPRK-së thotë “vepra, për të cilën i akuzuari ndiqet, nuk është vepër penale”.

e parë, ky dënim mund të shqiptohet kur për këtë veprë penale është parashikuar dënimi me vdekje. Gjykata do të shqiptojë këtë dënim, duke pasur parasysh qëllimin e dënimit, të gjeturat se nuk ka vend për shqiptimin e dënimit me vdekje, bazuar në rrethanat e veprës dhe vetive të kryerësit, por edhe kur gjen se nuk ka vend që kryerësit t'i shqiptohet dënim me burgim prej pesëmbëdhjetë (15) vjet. Kështu që, kur për veprën penale në mënyrë alternative është parashikuar dënimi me burg apo dënimi me vdekje, këtë dispozitë duhet kuptuar në atë mënyrë që për veprën penale në mënyrë alternative është parashikuar dënimi me burg [p.sh., në kohëzgjatje prej pesë (5) deri në pesëmbëdhjetë (15) vite burg] apo dënimi prej njëzet (20) vite burg, apo dënimi me vdekje.

Nga interpretimi i lartpërmendur del se për veprën penale, për të cilën është parashikuar dënimi me vdekje, gjykata mund të shqiptojë dënimin me burg deri në pesëmbëdhjetë (15) vite, si dhe dënimin me burg prej njëzet (20) vjet apo dënim me vdekje.

Në rastin konkret, pas kryerjes së veprës penale, me të cilën ngarkohet i pandehuri, dënimi me vdekje është hequr, megjithatë, ka mbetur dënimi me burg prej njëzet (20) vitesh si dënim i mundshëm për vepra penale sipas ligjit, i cili ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale, për të cilat do të mundej të shqiptohet dënimi me vdekje.

Nga ajo që është cekur, del se për veprën penale nga neni 142 i LP të RSFJ-së mund të shqiptohet dënimi me burgim së paku pesë (5) vjet apo dënimi me vdekje, dhe në aplikim të nenit 38, paragraf 2 dhe paragraf 3 i LP të RSFJ-së, për këtë veprë penale gjykata mund të shqiptojë dënimin me burg prej pesë (5) deri në pesëmbëdhjetë (15) vjet, si dhe (pas heqjes së dënimit me vdekje) dënimin me burg prej njëzet (20) vjet.

Bazuar në atë, me këtë arsyetim janë marrë disa aktgjykime për krime të lufte. Në mesin e tyre ka edhe aktgjykime të plotfuqishme që janë marrë nga Gjykata e Lartë në Beograd në disa raste të njohura për krime të luftës, siç janë:

- Prokurori kundër Sasha Cvjetan, anëtarë i njësitit «Shkorpionët» (“Škorpion”) i shpallur fajtor me aktgjykimin P.nr.1823/04 i datës 17 qershor të vitit 2005, dhe është dënuar me njëzet (20) vite burgim, për veprën penale krime lufte kundër popullatës civile nga neni 142 i LP të RSFJ-së.

- Prokurori kundër Zhelko Gjukiqit dhe të tjerëve, me aktgjykimin P.nr. 4/2008,

i datës 18 qershor të vitit 2009, i ka shpallur fajtor të akuzuarit: Zhelko Gjukiqin, Dragan Mediqin dhe Dragan Borojeviqin, për veprën penale krime luftë kundër popullatës civile nga neni 142 i LP të RSFJ-së dhe janë dënuar me nga njëzet (20) vite burgim.

Në këtë kontekst është edhe aktgjykimi P.nr. 44/2000 i datës 14 qershor i vitit 2001 i Gjykatës së Qarkut të Prizrenit të pandehurin Çedomir Jovanoviq e ka shpallur fajtor për veprën penale krime lufte kundër popullatës civile dhe e ka dënuar me njëzet (20) vite burgim.

Aktgjykimet e lartpërmendura shkojnë në favor të qëndrimit të prokurorisë se, sipas ligjit, i cili ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale, për veprën penale për të cilën është parashikuar dënimi me vdekje, mund të shqiptohet dënimi me burgim prej njëzet (20) vjet.

Prokuroria mendon se në rast se aprovohet kërkesa për mbrojtje të ligjshmërisë, e parashtruar nga mbrojtësi i të pandehurit mund, të krijoj precedent i rrezikshëm që për krimet e luftës në Kosovë të shqiptohen dënimet më të ulëta nga ato që janë shqiptuar në Serbi për veprat e njëjta penale.

Në bazë të arsyetimeve të lartpërmendura, prokuroria propozon që kërkesa për mbrojtje të ligjshmërisë, e parashtruar nga mbrojtësi i të pandehurit, të refuzohet dhe të vërtetohet aktgjykimi i Gjykatës së Apelit - APS.nr. 37/2020 i datës 16 nëntor të vitit 2020.

Aktgjykimi i Gjykatës Supreme të Kosovës

Kolegji^[69] i Gjykatës Supreme të Kosovës, i cili ka vendosur në lidhje me mjetin e jashtëzakonshëm juridik - kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë, pas analizimit të kërkesës dhe analizës së shkresave të lëndës, ka konstatuar se kërkesa e mbrojtësit të të pandehurit, e cila është parashtruar kundër aktgjykimet të gjykatës së shkallës së dytë, është e pabazuar.

Gjykata Supreme ka konstatuar se, sipas dispozitës së nenit 38, paragrafi 1 të LP të RSFJ-së, dënimi me burgim nuk mund të jetë më i shkurt se pesëmbëdhjetë (15) ditë as më i gjatë se pesëmbëdhjetë (15) vite, kurse, sipas paragrafit 2 të këtij neni, vetëm për veprat penale për të cilat është parashikuar dënimi me vdekje, gjykata mund të jap edhe dënim prej njëzet (20) vite burgim.

[69] Kolegji përbëhet nga Mejreme Memaj si kryetare e kolegjit, Nesrin Lushta dhe Agim Maliqi, anëtarë të kolegjit.

Me Rregulloren e UNMIK-ut, nr. 1999/24 të datës 12 dhjetor të vitit 1999, e cila konsiderohet se që ka hyrë në fuqi prej datës 10 qershor të vitit 1999, është shfuqizuar dënimi kapital me vdekje (neni 1.5) dhe nuk është përcaktuar dënimi me burgim afatgjatë prej dyzetë (40) vite në vend të dënimit me vdekje.

Me ndryshimin e rregullores së lartcekur, me Rregulloren nr. 2000/59 të datës 27 tetor 2000 me nenin e saj 1.5, dënimi me burgim është hequr, kurse me dispozitën e nenit të saj 1.6, është përcaktuar se për çdo vepër penale, për të cilën, sipas ligjit në fuqi në Kosovë të datës 22 mars të vitit 1989 parashihet dënimi me vdekje, dënimi do të jetë me burgim ndërmjet minimumit që parashihet për atë vepër dhe maksimumit prej dyzet (40) vitesh. Mirëpo, me dispozitat kalimtare (neni 4) të kësaj Rregulloreje është paraparë se kjo rregullore hyn në fuqi me 27 tetor të vitit 2000, kurse neni i ri 1.6 vlen vetëm për krimet e kryera pas kësaj date.

Rregullorja nr. 2000/59, nuk ka krijuar legjislacion të ri penal, por vetëm e ka ndryshuar dënimin me vdekje me dyzet (40) vite, meqë me Rregulloren nr. 1999/24 vetëm është shfuqizuar dënimi me vdekje dhe nuk është përcaktuar dënimi afatgjatë me burgim deri me ndryshimin e saj që përfshinë periudhën 10 qershor të vitit 1999 deri më 27 tetor të vitit 2000, posaçërisht bazuar në nenin 1.6 të Rregullores së ndryshuar, e cila qartë ka përcaktuar se dënimi me burgim afatgjatë vlen vetëm për krimet e kryera pas datës 27 tetor të vitit 2000, duke pasur parasysh edhe parimin e ndalimit të veprimit retroaktiv të ligjit penal, faktin se nuk ka bazë ligjore për shqiptimin e dënimit me burgim afatgjatë gjatë kësaj periudhe dhe parimin e zbatimit më të favorshëm, Gjykata Supreme ka konstatuar se për të gjitha veprat penale të krimeve të luftës dhe veprat e tjera penale, të cilat janë kryer deri në datën 27 tetor të vitit 2000 e për të cilat është i zbatueshëm LP i RSFJ-së, maksimumi i dënimit të shqiptuar me burgim është pesëmbëdhjetë (15) vite.

Prandaj, sipas Gjykatës Supreme, me vend theksohet në kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë se maksimumi i dënimit me burgim, i cili në këtë rast ka mundur t'i shqiptohet të dënuarit, ka qenë dënimi me burgim në kohëzgjatje prej pesëmbëdhjetë (15) viteve. Megjithatë, kjo gjykatë nuk e ka aprovuar pretendimin se, pasi që tani maksimumi i dënimit është më i shkurt dhe më i favorshëm për të dënuarit, kjo tërheq edhe shqiptimin e dënimit më të ulët. Së pari duhet të theksohet se të dënuarit i është shqiptuar dënimi brenda minimumit dhe maksimumit ligjor për këtë vepër penale. Së dyti, gjykata e shkallës së dytë e ka ndryshuar aktgjykimin e shkallës së parë lidhur me vendimin për dënimin prej njëzet e dy (22) viteve burgim, jo vetëm për arsye se ka gjetur se për këtë vepër penale maksimumi i dënimit është më i vogël se sa ka gjetur gjykata e shkallës së parë, por edhe për

arsye se të dënuarin e ka shpallur fajtor për vetëm një vepër penale në vend të dy veprave penale, siç e ka gjetur gjykata e shkallës së parë. Kjo ka qenë, po ashtu, arsye për shqiptimin e dënimit për gjysmë më të butë.

Gjykata Supreme, për këtë arsye, ka gjetur se nuk është i është marrë për bazë pretendimi se maksimumi i dënimit, të cilin nuk e mohon as kjo gjykatë, me doemos për pasojë duhet të ketë shqiptimin e dënimit më të butë, sepse në këtë mënyrë nuk shkelet ligji penal, nisur nga fakti se dënimi i shqiptuar nga gjykata e shkallës së dytë është përshtatur sipas situatës se i dënuari tani është gjykuar për vetëm një vepër penale.

Gjetjet e FDHK

Në këtë analizë të procedurës penale në rastin *Prokurori kundër Darko Tasiqit* është përfshirë procedura pas shpalljes së aktgjykimit të shkallës së dytë të datës 30 nëntor të vitit 2020. Më shumë lidhur me këtë rast mund të lexoni edhe në raportet vjetore të FDHK mbi monitorimin e gjykimeve për krimet e luftës në Kosovë, të cilat janë publikuar përgjatë viteve 2018, 2019 dhe 2020.^[70]

Gjykata Supreme e Kosovës, duke vendosur lidhur me kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë të parashtruar nga mbrojtësi i të pandehurit, me të drejtë e ka refuzuar kërkesën si të pabazuar, por, në arsyetimin e këtij vendimi shihet një paqartësi sa i përket maksimumit të dënimit për krimet e luftës në Kosovë. Fillimisht, në këtë arsyetim gjykata ka konstatuar i se, sipas LP të RSFJ-së, për vepra penale për të cilat është parashikuar dënimi me vdekje, pas hyrjes në fuqi të Rregullores së UNMIK-ut nr.1999/24, mund të shqiptohet dënimi maksimal prej njëzet (20) vite, e më pas disa paragrafë më poshtë Gjykata Supreme ka konstatuar se për të gjitha veprat penale të krimeve të luftës dhe veprat e tjera penale të cilat janë kryer deri më datën 27 tetor të vitit 2000, duke u thirrur edhe në Rregulloren e dytë^[71], e për të cilat është i zbatueshëm LP i RSFJ-së, maksimumi i dënimit të shqiptuar me burgim është pesëmbëdhjetë (15) vite.

Rregullorja e UNMIK-ut me numër 2000/25 të datës 27 tetor të vitit 2000 e ka precizuar qartë se neni 1.6^[72] vlen vetëm për krimet e kryera pas kësaj date, d.m.th., pas datës 27 tetor të vitit 2000, pasi ka hyrë në fuqi kjo rregullore.

[70] Në faqen www.hlc-kosovo.org mund t'i gjeni të gjitha raportet vjetore të FDHK-së.

[71] Rregullorja e UNMIK-ut nr.2000/59, e datës 27 tetor të vitit 2000.

[72] Për çdo vepër penale, për të cilën, sipas ligjit në fuqi në Kosovë të datës 22 mars 1989 parasihet dënim me vdekje, dënimi do të jetë me burgim ndërmjet minimumit që parashihet për atë vepër dhe maksimumit prej dyzet (40) vitesh.

Gjykata Supreme, e cila është edhe instanca më e lartë gjyqësore në Kosovë, e cila është kompetente edhe për nxjerrjen e mendimeve juridike, duhet të jetë shembull për të gjitha gjykatat më të ulëta me rastin e nxjerrjes së vendimeve dhe arsyetimet e vendimeve duhet të jenë të detajuara dhe të kuptueshme për palët në procedurë. Vendimet e Gjykatës Supreme duhet të krijojnë standarde dhe jo huti në procedurat penale.

Që nga përfundimi i konfliktit të armatosur në Kosovë, në të gjitha lëndët, në të cilat janë ndjekur penalisht të akuzuarit për shkak të dyshimit të bazuar se kanë kryer krime të luftës, veprimet e tyre janë kualifikuar si krime të luftës sipas LP të RSFJ-së, sipas të njëjtit ligj të akuzuarve iu janë shqiptuar edhe sanksionet penale, për arsye se i njëjti në pikëpamje të dënimit është më i butë për kryerësit.

Sipas LP të RSFJ-së, respektivisht neni 142, kush kryen ndonjë nga veprat penale të *krimeve të luftës* do të dënohet me të paktën pesë (5) vjet burg ose me dënimin me vdekje. Me Rregulloren e UNMIK-ut me numër 1999/24 të datës 12 dhjetor të vitit 1999, e cila konsiderohet se ka hyrë në fuqi me datën 10 qershor të vitit 1999, sipas nenit 1.5, dënimi me vdekje hiqet. Tani, sipas nenit 38, paragrafi 2 i LP të RSFJ-së, “*për veprat penale, për të cilat është parashikuar dënimi me vdekje, gjykata mund të jap edhe dënimin prej njëzet (20) viteve*”, kurse sipas këtij ligji dënimi maksimal me burgim sipas nenit 38, paragrafi 1, është pesëmbëdhjetë (15) vjet, por për veprat penale për të cilat është parashikuar dënimi me vdekje mund të shqiptohet edhe dënimi prej 20 vjet. Pra, për veprat penale krime të luftës mund të shqiptohet dënimi prej pesë (5) deri në pesëmbëdhjetë (15) vjet burgim, respektivisht edhe njëzet (20) vjet burgim për rastet kur ekzistojnë rrethanat tejet rënduese, ndaj të cilave, sipas LP të RSFJ-së, mund të shqiptohet dënimi me vdekje.

Po ashtu, sipas LP të RSFJ-së, nuk është i mundur shqiptimi i dënimit në kohëzgjatje midis pesëmbëdhjetë (15) dhe njëzet (20) vjet burgim.

**LËNDËT TË
NDËRLIDHURA ME
KRIMET E LUFTËS
DHE VEPRAVE
PENALE ME
PRAPAVIJË ETNIKE
DHE POLITIKE**

2.1.1. Lënda: *Prokurori kundër Emrush Thaqit dhe Nexhib Shatrit*

Para trupit gjykues^[73] të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, me të cilin ka kryesuar gjyqtari Agim Kuçi, në datën 16 mars të vitit 2021 është hapur shqyrtimi kryesor në gjykimin e përsëritur në lëndën *Prokurori kundër Emrush Thaqit dhe Nexhib Shatrit*.

Me aktgjykimin e Gjykatës së Apelit të datës 30 tetor të vitit 2020, pjesërisht është aprovuar ankesa e Zyrës së PSRK dhe, sipas detyrës zyrtare, pjesërisht e ka **anulluar** aktgjykimin e Gjykatës Themelore të datës 6 maj të vitit 2020 në lidhje me pjesën li-ruese nën **pikat I dhe II** që kanë të bëjnë me të akuzuarin Emrush Thaqi në drejtim të veprës penale *keqpërdorim i pozitës zyrtare ose i autorizimeve*^[74], kurse nën **pikën XIV** në lidhje me të akuzuarin Nexhib Shatri në drejtim të veprave penale *keqpërdorim i pozitës zyrtare ose i autorizimeve*^[75], *falsifikim i dokumenteve*^[76], *mundësim i arratisjes së personit të privuar nga liria*^[77], si dhe **pikën XV** në lidhje me veprën penale *keqpërdorim i pozitës zyrtare ose i autorizimeve*^[78], me të cilën po ashtu i akuzuari Shatri ngarkohet. Në lidhje me pikat e cekura, kundër të akuzuarve Thaqi dhe Shatri, procedura është kthyer në gjykatën e shkallës së parë në rivendosje.

Shqyrtimi kryesor në rigjykim ka vazhduar kundër të pandehurve Emrush Thaqi dhe Nexhib Shatri dhe deri në përfundim të periudhës së raportimit nuk ka përf-

[73] Anëtarët e trupit gjykues, gjyqtaret Medie Bytyqi dhe Naime Krasniqi Jashanica.

[74] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 422, paragrafi 1, pikat 2.1, 2.2, 2.3 të KPRK.

[75] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 422, paragrafi 1, pikat 2.1, 2.2, në lidhje me nenin 31 të KPRK.

[76] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 398, paragrafët 1 dhe 2, në lidhje me nenin 31 të KPRK.

[77] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 406, paragrafët 1 dhe 4, në lidhje me nenin 31 të KPRK.

[78] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 422, paragrafët 1, pikat 2.1, 2.2, në lidhje me nenin 31 të KPRK.

unduar. Në periudhën e raportimit trupi gjykues ka mbajtur tetë (8) seanca, gjatë të cilave janë dëgjuar tetë (8) dëshmitarë, katër (7) prej këtyre dëshmitarëve janë propozuar nga prokuroria^[79] dhe një (1) nga mbrojtja.

Seanca e radhës është caktuar për datën 11 janar të vitit 2022.

Rrjedha e procedurës penale^[80]

Procedura penale lidhur me arratisjen nga ambientet e Qendrës Klinike Universitare të Kosovës (QKUK) në Prishtinë/Priština e të akuzuarve Sami Lushtaku, Ismet Haxha dhe Sahit Jashari në datën 20 maj të vitit 2014, ku ata si të paraburgosur^[81] janë gjendur në mjekim, është ngritur menjëherë pas kësaj ngjarjeje. Hetimet së shpejti janë zgjeruar edhe në persona të tjerë, të cilët, sipas provave të prokurorisë, i kanë ndihmuar ose ua kanë lehtësuar të akuzuarve të lëshojnë ambientet e qendrës klinike me qëllim që të mos i përgjigjen ftesës së gjykatës në procedurën penale, e cila kundër tyre dhe personave të tjerë të paraburgosur është zhvilluar para Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica në drejtim të veprës penale *krim i luftës kundër popullatës civile*.

Aktakuza

Zyra e PSRK (prokurori ndërkombëtar Romulo Mateus) në datën 17 nëntor të vitit 2016^[82] e ka ngritur aktakuzën kundër njëzetë e katër⁽²⁴⁾ të akuzuarve se me keqpërdorimin e pozitës zyrtare ose të autorizimeve, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, kanë ndihmuar ose në ndonjë mënyrë tjetër e kanë mundësuar arratisjen e të akuzuarve Lushtaku, Haxha dhe Jashari nga ambientet e QKUK-së në Prishtinë/Priština. Ikja e tre të akuzuarve nga spitali, sipas aktakuzës, ka pasur

[79] Lënda në rigjykim është përfaqësuar nga prokurorja e PSRK, Florije Shamolli.

[80] FDHK, nga viti 2017, rregullisht ka përcjellë zhvillimin e procedurës penale në këtë lëndë lidhur me aktakuzën e Zyrës së PSRK të datës 17 nëntor të vitit 2016 për shkak të lidhshmërisë me lëndën penale lidhur me akuzat *krim i luftës kundër popullatës civile*, që është udhëhequr në Gjykatën Themelore në Mitrovicë/Mitrovica.

[81] Të akuzuarit janë gjendur në paraburgim sipas vendimit të kryetarit të trupit gjykues në lëndën *Prokurori kundër Sabit Gecit dhe të tjerëve* (e njohur si *Drenica 1*, P. 938/13), në të cilën gjatë vitit 2014 dhe 2015 para Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica është zhvilluar shqyrtimi kryesor lidhur me akuzat për *krim të luftës kundër popullatës civile*, kundër më shumë personave. Hollësitë mbi zhvillimin e procedurës penale në këtë lëndë mund të gjenden në faqen e internetit të FDHK: <https://www.hlc-kosovo.org/category/publications/>.

[82] Pretendimet e aktakuzës, si dhe përshkrimi i veprave penale, të cilat njëzet e katër (24) të akuzuarve iu janë vënë në barrë, në mënyrë të hollësishme janë përpunuar në raportin mbi gjykimet e përcjella gjatë vitit 2017: „Gjykimet për krimet e luftës – çka më tutje“. Raporti po ashtu gjendet në faqen zyrtare të internetit të FDHK.

ndikim të drejtpërdrejtë në zhvillimin e shqyrtimit kryesor në lëndën P 938/13, fillimi i të cilit është planifikuar për datën 22 maj të vitit 2014 para trupit gjykues të Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica.

Shqyrtimi kryesor

Procedura e vlerësimit të aktakuzës para Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština (kryetar i trupit gjykues, gjyqtari, Shasivar Hoti) ka filluar me seancën e dëgjimit të parë, e cila është hapur në datën 25 shtator të vitit 2017, kurse ka përfunduar me vendimin e gjyqtarit të datës 5 prill të vitit 2018, me të cilin kërkesat për hedhje të aktakuzës dhe kundërshtimi i të akuzuarve ndaj provave të deponuara me aktakuzë janë refuzuar si të pabazuara. Ky vendim është konfirmuar në procedurën për ankesat e të shtatëmbëdhjetë^[83] të akuzuarve nga ana e kolegjit ankimor të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës së Apelit^[84], me vendimin e datës 12 qershor të vitit 2018.

Hapja e shqyrtimit kryesor lidhur me aktakuzën e vlerësuar ka filluar vetëm me datën 28 gusht të vitit 2019 para trupit gjykues^[85], kur është lexuar aktakuza. Shqyrtimi ka vazhduar me fjalët hyrëse të palëve në procedurë.

Ndarja e procedurës në lidhje me të akuzuarën Mervete Hasani-Lushtaku

Në pjesën e shqyrtimit kryesor, e cila është zhvilluar gjatë vitit 2019, me vendim të trupit gjykues të datës 2 dhjetor të vitit 2019, është ndarë procedura në lidhje me të akuzuarën Mervete Hasani-Lushtaku. Ajo e ka pranuar fajin në drejtim të veprës penale *mundësim i arratisjes personave të privuar nga liria*^[86]. Palët në procedurë, në pajtim me dispozitat ligjore, e kanë arritur pajtimin mbi marrëveshjen për pranimin e fajit, i cili është pranuar edhe nga ana e trupit gjykues.

Aktgjykimi në bazë të marrëveshjes mbi pranimin e fajit

Trupi gjykues, në një seancë të ndarë vetëm në lidhje me të akuzuarën Mervete Hasani-Lushtaku, në datën 4 dhjetor të vitit 2019 e ka shpallur aktgjykimin, me të cilin ajo është shpallur fajtoreshë në drejtim të veprës penale *mundësim i arratisjes së*

[83] Emrush Thaqi, Shemsi Hajrizi, Sami Lushtaku, Sabit Jashari, Ismet Haxha, Mergim Lushtaku, Bashkim Dervisholli, Valon Behramaj, Argjent Behramaj, Gëzim Ahmeti, Xhevdet Zena, Ismail Dibrani, Sami Gjoka, Nexhib Shatri, Rrustem Rukolli, Skender Tahiri dhe Sheremet Jashari.

[84] Anëtarët e kolegjit ankimor, gjyqtarja Mejreme Memaj (kryetare), Afrim Shala dhe Fillim Skoro (anëtarë të kolegjit).

[85] Kryetari i trupit gjykues, Shasivar Hoti, anëtarët e trupit gjykues, Beqir Kalludra dhe Lutfi Shala.

[86] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 406, paragrafi 1 i KPRK.

personit të privuar nga liria. Sipas aktgjykimit, ajo, në datën 22 shtator të vitit 2015, rreth orës 12:30, me automjetin e markës *Mercedes Benz* me ngjyrë të argjendtë, e ka nxjerrë të akuzuarin Sami Lushtaku nga rrethi i QKUK-së, ku ai është gjendur në mjekim në kohën kur ka qenë nën masën e paraburgimit. Qëllimi i saj ka qenë që t'i ndihmojë të ik nga mbikëqyrja e zyrtarëve të institucionit korrektues e në kundërshtim me vendimin e Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica të datës 27 maj të vitit 2015, me të cilin Lushtakut i është caktuar masa e paraburgimit.

Gjykata ia ka shqiptuar të akuzuarës për kryerjen e veprës penale të cekur dënimin me burgosje në kohëzgjatje prej gjashtë (6) muajsh, i cili, në marrëveshje me të akuzuarën, është zëvendësuar me dënimin me gjobë në të holla në lartësinë prej tre mijë e pesëqind (3.500) eurosh. Të akuzuarës, nga ana e gjykatës, i është tërhequr vërejtja se, në rast të mos pagesës së dënimit, i njëjti do të zëvendësohet me dënimin me burgosje (20 euro llogariten si një ditë burgu).

Vendimi mbi ndarjen e procedurës

Në pjesën e shqyrtimit kryesor të mbajtur në fillim të vitit 2020, më saktë në datën 20 shkurt të vitit 2020, trupi gjykues e ka sjellë vendimin mbi ndarjen e procedurës për të akuzuarit, të cilët me aktakuzën e datës 17 nëntor të vitit 2016 ngarkohen sipas pikave XVI, XVII dhe XVIII të aktakuzës. Procedura është ndarë në lidhje me të akuzuarit Sami Lushtaku, Rrustem Rukolli, Rexhep Xhota dhe Fatmir Mjaku (ata me aktakuzë ngarkohen për kryerje të veprës penale *pengim i dëshmisë ose i procedurës zyrtare* nga neni 394, paragrafi 1, pika 1.7, dhe paragrafi 5, në lidhje me nenin 31 të KPRK, si dhe me nenin 395, në lidhje me nenin 31 të KPRK); në lidhje me të akuzuarit Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Skender Tahiri, Sheremet Jashari dhe Bajram Dibrani (në drejtim të veprës penale *pengim i dëshmisë ose i procedurës zyrtare dhe frikësim gjatë kohës së procedurës penale* nga neni 395 i KPRK); si dhe në lidhje me të akuzuarit Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Rrustem Rukolli, Rexhep Xhota, Fatmir Mjaku, Skender Tahiri, Sheremet Jashari dhe Bajram Dibrani (në drejtim të veprës penale *pjesëmarrje në / ose organizim të grupit të organizuar kriminal* (neni 283, paragrafët 1 dhe 2, në lidhje me nenin 31 të KPRK).

Akuzat e cekura nuk kanë qenë të lidhura me akuzat, me të cilat ngarkohen të akuzuarit e tjerë lidhur me aktakuzën e cekur, e të cilat janë të lidhura me arratisjen e të akuzuarve Lushtaku, Jashari dhe Haxha nga ambientet e QKUK-së në Prishtinë/Priština të datës 20 maj të vitit 2014, ose me ndihmën dhe ofrimin e ndihmës për këta të akuzuar në kryerjen e veprës penale ose pas kryerjes së saj.

Aktgjykimi i shkallës së parë

Trupi gjykues në datën 14 prill të vitit 2020 e ka shpallur aktgjykimin^[87] me të cilin i akuzuari Sami Lushtaku është shpallur fajtor për kryerjen e veprës penale *arratisje e personit të privuar nga liria* dy herë. Për këto vepra, gjykata ia ka shqiptuar dënimin me gjobë në të holla në lartësi prej dymbëdhjetë mijë (12.000) euro, të cilën ai është i obliguar për ta paguar në afat prej pesëmbëdhjetë (15) ditësh pas plotfuqishmërisë së aktgjykimit.

Veprat e cekura penale Lushtaku i ka kryer në atë mënyrë që në datën 21 gusht të vitit 2015 (në intervalin kohor prej orës 10:12 e deri në orën 19:05), dhe në datën 22 shtator të vitit 2015 (në intervalin kohor prej orës 12:30 e deri në 15:30), ka qëndruar jashtë ambienteve të Qendrës së Paraburgimit në Dubravë/Dubrava, ku ka qenë në vuajtje të masës së paraburgimit lidhur me aktgjykimin e Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica të datës 27 maj të vitit 2015 (rasti *Drenica*, P.nr. 938/13, aktgjykimi i parë jo i plotfuqishëm). Për këto qëndrime jashtë qendrës së paraburgimit Lushtaku nuk e ka pasur lejen e gjykatës kompetente dhe nuk ka qenë nën mbikëqyrjen e zyrtarit të shërbimit korrektues.

Me aktgjykim, të akuzuarit Ylber Blakaj, Gëzim Ahmeti dhe Xhevdet Zena janë shpallur fajtor për kryerjen e veprës penale *lirim i paligjshëm i personit të privuar nga liria* dy herë. Veprat penale i kanë kryer në atë mënyrë që, në bashkëkryerje dhe në cilësinë e personave zyrtarë (zyrtar të Qendrës së Paraburgimit në Dubravë/Dubrava), si dhe në kundërshtim me vendimin e Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica (me të cilin të akuzuarit Lushtaku i është caktuar masa e paraburgimit deri në plotfuqishmërinë e aktgjykimit të datës 27 maj të 2015), ia kanë mundur të akuzuarit qëndrimin e paligjshëm në liri. Gjykata, secilit individualisht, Blakajt, Ahmetit dhe Zenës, ua ka shqiptuar dënimin me gjobë në të holla në lartësi prej njëmijë (1.000) eurove, të cilën ata janë të obliguar për ta paguar pesëmbëdhjetë (15) ditë pas plotfuqishmërisë së aktgjykimit.

Me aktgjykimin e shpallur në datën 14 prill të vitit 2020 janë liruar nga akuzat:

- i akuzuari Emrush Thaqi në drejtim të veprës penale *keqpërdorim i pozitës ose i autorizimeve* nga neni 422, paragrafi 2, pika 2.1, 2.2, 2.3 e KPRK;

- i akuzuari Shemi Hajrizi në drejtim të veprës penale *keqpërdorim i pozitës ose i autorizimeve* nga neni 422, paragrafi 2, pika 2.1, 2.2 e KPRK;

[87] Aktgjykimi është shpallur pa praninë e publikut me anë të mjeteve elektronike, me anë të njoftimit të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština.

- të akuzuarit Sami Lushtaku, Sahit Jashari dhe Ismet Haxha për kryerjen e veprës penale *arratisje e personit të privuar nga liria* nga neni 405, paragrafi 1, në lidhje me nenin 31 të KPRK

- të akuzuarit Mergim Lushtaku dhe Dardan Geci në drejtim të veprës penale *mundësim i arratisjes së personit të privuar nga liria* nga neni 406, paragrafët 1 dhe 4, në lidhje me nenin 31 të KPRK;

- të akuzuarit Bashkim Dervisholli dhe Argjent Behramaj në drejtim të veprës penale *ofrim i ndihmës kryerësit pas kryerjes së veprës penale* nga neni 388, paragrafi 1, pika 2.5, paragrafi 3, në lidhje me nenin 31 dhe veprën penale *lirim i paligjshëm i personave të privuar nga liria* në lidhje me nenin 407 dhe 31 të KPRK; dhe

- të akuzuarit Agim Ukaj, Ismail Dibrani dhe Nexhib Shatri, secili individualisht në drejtim të veprës penale *keqpërdorim i pozitës zyrtare ose i autorizimeve* nga neni 422, paragrafi 2, pikat 2.1 dhe 2.2 të KPRK;

Aktgjykimi refuzues

Në lidhje me të akuzuarin Sami Gjoka, i cili ka vdekur në datën 31 mars të vitit 2020, gjykata ka sjellë aktgjykim refuzues. Atij, me anë të aktakuzës, i është vënë në barrë kryerja e veprës penale *keqpërdorim i detyrës zyrtare dhe ose i autorizimeve* nga neni 422, paragrafi 2, pikat 2.1 dhe 2.2 i KPRK.

Sipas aktgjykimit, trupi gjykues gjatë shqyrtimit kryesor, në seancën e mbajtur në datën 24 shtator të vitit 2019, e ka sjellë vendimin mbi ndarjen e procedurës kundër të akuzuarit Valon Behramaj, i cili me aktakuzë ngarkohet për kryerjen e veprës penale *ofrim i ndihmës kryerësit pas kryerjes së veprës penale* nga neni 388, paragrafi 1, pika 2.5, paragrafi 3, në lidhje me nenin 31 të KPRK dhe veprën penale *lirim i paligjshëm i personave të privuar nga liria* në lidhje me nenin 407, si dhe në lidhje me nenin 31 të KPRK. Në seancën e radhës, gjykata e ka sjellë vendimin mbi bashkimin e procedurës në lidhje me këtë të akuzuar me të akuzuarit e tjerë. I akuzuari Behramaj nuk ka qenë i pranishëm në seancat e trupit gjykues nga fillimi i vitit 2020 deri në fund të shqyrtimit kryesor, gjë që ka qenë arsye e ndarjes së sërishme të procedurës në lidhje me te. Sipas aktgjykimit, ai, në fillim të vitit, ka qëndruar në Gjermani dhe nuk ka mundur të kthehet për shkak të mbylljes së kufijve të shkakuar nga pandemia me virusin Covid-19.

Gjykata e shkallës së parë, në aktgjykim i ka sjellë vlerësimet e fjalëve përfundimtare të palëve në procedurë dhe të deklaratave të dëshmitarëve të dëgjuar gjatë shqyrtimit si dhe provave materiale.

Gjykata, në lidhje me pjesën dënuese të aktgjykimit lidhur me të akuzuarit Ylber Blakaj, Gëzim Ahmeti dhe Xhevdet Zena (persona zyrtar të shërbimit korrektues, të cilët kanë qenë të obliguar për dërgimin e të akuzuarit Lushtaku nga qendra e paraburgimit, ku e ka vuajtur masën e paraburgimit, deri në QKUK në Prishtinë/Prishtina në datën 21 gusht dhe 22 shtator të vitit 2015), në bazë të provave të paraqitura gjatë shqyrtimit, e posaçërisht në bazë të deklaratave të dëshmitarëve të cilët në cilësinë e personave zyrtarë kanë qenë të përfshirë në aksionin e vëzhgimit të lëvizjes së të akuzuarit Lushtaku, ka gjetur se në veprimet e të akuzuarve Blakaj, Ahmeti dhe Zena ka elemente të veprës penale, me të cilën ngarkohen (*lirim i paligjshëm i personit të privuar nga liria*), sepse në datat e caktuara personin e privuar nga liria e kanë lënë pa mbikëqyrje, me çka kanë vepruar në kundërshtim me vendimin e Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica të datës 27 maj të vitit 2015, me të cilin këtij personi i është shqiptuar dënimi me burgosje në kohëzgjatje prej dymbëdhjetë (12) vitesh. Sipas gjetjeve të gjykatës, në veprimet e të akuzuarve ekzistojnë të gjitha elementet e veprës penale, të cilat iu vihen në barrë.

Gjykata, në bazë të provave të paraqitura, ka vërtetuar se i akuzuari Lushtaku në datën 21 dhe 22 gusht të vitit 2015 e ka kryer veprën penale në vazhdimësi *arratisje e personit të privuar nga liria* sipas dy pikave. Veprimet e të akuzuarit Lushtaku janë konstatuar në bazë të deklaratës së dëshmitarit, i cili në cilësinë e personit zyrtar ka qenë në datat e cekura i angazhuar në përcjelljen e lëvizjeve të të akuzuarit. Ai ka vërtetuar se në çfarë mënyre Lushtaku është liruar nga mbikëqyrja nga ana e gardianit të shërbimit korrektues. Veprimet e të akuzuarit janë vërtetuar edhe me provat materiale të siguruara me anë të masave të fshehta – me përgjimin e bisedave telefonike.

Gjykata, me anë të aktgjykimit i ka prezantuar provat dhe i ka parashtruar arsyet në bazë të të cilave e ka sjellë aktgjykimin lirues në lidhje me të akuzuarit Emrush Thaqi dhe Shemi Hajrizi. Sipas gjetjeve të gjykatës, në bazë të provave, të cilat janë paraqitur gjatë shqyrtimit kryesor, e posaçërisht në bazë të deklaratave të dëshmitarëve të caktuar, nuk ka pasur prova se në veprimet e këtyre të akuzuarve ka elemente të veprave penale, të cilat iu vihen në barrë, përkatësisht se me veprimet e tyre e kanë keqpërdorur detyrën e tyre zyrtare.

Me aktgjykim, po ashtu, nuk është vërtetuar se në veprimet e të akuzuarve Sami Lushtaku, Sahit Jashari dhe Ismet Haxha ka elemente të veprës penale *arratisje e*

personit të privuar nga liria. Sipas gjetjeve të gjykatës, me asnjë provë nuk është vërtetuar se këta të gjykuar i kanë lëshuar ambientet e QKUK, por se i kanë lëshuar dhomat e spitalit në të cilat kanë qëndruar dhe se janë barrikaduar në një ambient të QKUK-së për shkak të vendimit të gjykatës mbi transferimin e tyre nga qendra e paraburgimit, ku e kanë vuajtur masën e paraburgimit në Qendrën e Paraburgimit në pjesën veriore të Mitrovicës/Mitrovica.

Gjykata, në bazë të provave të paraqitura, nuk e ka vërtetuar se në veprimet e të akuzuarve Mergim Lushtaku dhe Dardan Geci ka elemente të veprës penale *mundësim i arratisjes së personit të privuar nga liria në bashkëkryerje.* Ata, në ditën kritike, me anëtarët e familjes, kanë protestuar kundër vendimit të Gjykatës në Mitrovicë/Mitrovica lidhur me transferimin e të paraburgosurve në Qendrën e Paraburgimit në Mitrovicë/Mitrovica, duke e arsyetuar protestën me sigurinë e të paraburgosurve në qendrën e cekur të paraburgimit.

Sipas gjetjeve të gjykatës, pas analizës së provave të paraqitura gjatë shqyrtimit, në veprimet e të akuzuarve Bashkim Dervisholli dhe Argjent Behramaj nuk ka elemente të veprës penale, me të cilën ngarkohen. Ata, në ditën kritike kanë qenë të angazhuar në sigurimin e të akuzuarve deri sa kanë qëndruar në QKUK. Pas lëshimit të dhomave të spitalit nga të akuzuarit Lushtaku, Jashari dhe Haxha, ata menjëherë i kanë informuar eprorët e tyre lidhur me këtë.

Gjykata nuk ka gjetur elemente të veprës penale në veprimet e të akuzuarve Agim Ukaj dhe Ismail Dibrani, zyrtar të shërbimit korrektues. I akuzuari Lushtaku në ditën kritike e ka lëshuar qendrën e paraburgimit në përcjellje të gardianëve dhe duke i respektuar procedurat ligjore.

Sipas gjetjeve të gjykatës, i akuzuari Nexhip Shatri, mjek pranë qendrës së paraburgimit në Dubravë/Dubrava, i ka ofruar shërbim të akuzuarit Lushtaku dhe e ka udhëzuar në mjekim në QKUK në Prishtinë/Prishtina, për arsye se ekzamini- met e nevojshme nuk ka qenë e mundur të bëhen në qendrën e paraburgimit ose në spitalin e Pejës.

Me rastin e matjes së dënimit për të akuzuarit Blakaj, Ahmeti dhe Zena, gjykata i ka pasur parasysh rrethanat lehtësuese: sjelljen e tyre të mirë dhe kthimin e tyre në punë. Gjykata nuk ka vërtetuar vërejtje të tjera në kryerjen e detyrave nga ana e tyre. Në bazë të asaj që është thënë, si dhe në bazë të gjendjes së tyre ekonomike, gjykata ka gjetur se me dënimet e shqiptuara do të arrihet qëllimi i dënimit.

Gjykata, të akuzuarit Lushtaku, për kryerjen e veprës penale në vazhdimësi *ar-ratisje e personit të privuar nga liria* ia ka shqiptuar dënimin me gjobë në të holla në lartësinë prej dymbëdhjetë mijë (12.000) euro. Dënimi në lartësinë e cekur i është shqiptuar me zbatimin e dispozitës për zbutje të dënimit, kurse duke e pasur parasysh gjendjen shëndetësore të të akuzuarit si dhe gjendjen e tij materiale, ka gjetur se me të njëjtën do të arrihet qëllimi i dënimit, për të cilin shqiptohet.

Procedura ankimore^[88]

Aktgjykimin e shkallës së parë të datës 7 maj të vitit 2020 e kanë kundërshtuar të gjitha palët në procedurë.

Zyra e PSRK, me ankesën e datës 15 maj të vitit 2020 e ka kundërshtuar aktgjykimin e shkallës së parë për shkak të gjendjes faktike, në mënyrë jo të plotë dhe gabimisht të konstatuar, si dhe për shkak të sanksioneve të shqiptuara penale.

Mbrojtësi i të dënuarit Gëzim Ahmeti, avokati nga Prishtina/Priština, Asdren Hoxha, me ankesën e datës 25 maj të vitit 2020 e ka kundërshtuar aktgjykimin e Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština të datës 7 maj të vitit 2020, për shkak të shkeljeve thelbësore të dispozitave të procedurës penale, gjendjes faktike gabimisht dhe në mënyrë jo të plotë të konstatuar, për shkak të shkeljes së ligjit penal si dhe vendimit mbi dënimin. I ka propozuar Gjykatës së Apelit që të miratojë ankesën e të akuzuarit si të bazuar, të heq aktgjykimin e shkallës së parë dhe të akuzuarin ta lirojë nga akuzat ose që eventualisht lëndën ta kthejë në rigjykim. Sipas pretendimeve ankimore, aktgjykimi është kontradiktorë, dhe, së këndejmi, nuk e përmban as arsyetimin minimal në pikëpamje të provave dhe të fakteve në bazë të të cilave është sjellë. Në bazë të aktgjykimit, nuk mund të kuptohet se për cilat veprime të kundërligjshme është shpallur fajtor klienti i tij.

Mbrojtësja e të akuzuarit Xhevdet Zena, avokatja nga Prishtina/Priština, Drita Hoxha, me ankesën e datës 25 maj të vitit 2020 e ka kundërshtuar aktgjykimin e shkallës së parë të datës 7 maj të vitit 2020, për shkak të shkeljeve thelbësore të dispozitave ligjore të procedurës penale, gjendjes faktike në mënyrë jo të plotë dhe gabimisht të konstatuar, shkeljes së ligjit penal si dhe vendimit mbi dënimin, me propozimin që Gjykata e Apelit ta miratojë ankesën e të akuzuarit si të bazuar, ta heq aktgjykimin e shkallës së parë dhe që të akuzuarin Zena ta lirojë nga akuzat ose që eventualisht lëndën ta kthejë në rigjykim. Sipas pretendimeve ankimore, akt-

[88] Më shumë për procedurën ankimore mund të lexoni në raportin vjetor të FDHK të vitit 2020, të titulluar “Gjykimet për krimet e luftës - përparim i ngadalte” i cili mund të gjendet në faqen elektronike të FDHK: www.hlc-kosovo.org.

gjykimi është bazuar në prova të papranueshme, të cilat mbrojtja në asnjë fazë të procedurës penale nuk ka pasur mundësi për t'i kundërshtuar ose për t'i kontestuar.

Mbrojtësi i të akuzuarit Ylber Blakaj, avokati nga Prishtina/Priştina, Ragip Zeneli, me ankesën e datës 11 maj të vitit 2020 e ka kundërshtuar aktgjykimin e shkallës së parë për shkak të shkeljeve thelbësore të dispozitave ligjore të procedurës penale, shkeljes së ligjit penal dhe gjendjes faktike në mënyrë jo të plotë dhe gabimisht të konstatuar. Ai, me anë të ankesës i ka propozuar gjykatës së shkallës së dytë që ta anulojë aktgjykimin e shkallës së parë dhe që lëndën ta kthejë në gjykatën e shkallës së parë në rigjykim ose që aktgjykimin ta ndryshojë dhe të akuzuarin Blakaj ta lirojë nga akuzat në drejtim të drejtës penale të saktësuar me aktakuzën e PSRK të datës 17 nëntor të vitit 2016. Provat, mbi të cilat është bazuar aktgjykimi nuk janë siguruar në mënyrën e paraparë me ligj. Të akuzuarit, në kryerjen e obligimeve të tyre, i janë përmbajtur procedurës së paraparë.

Mbrojtësi i të akuzuarit Sami Lushtaku, avokati nga Prishtina/Priştina, Artan Qerini, aktgjykimin e apelit e ka kundërshtuar për shkak të shkeljeve thelbësore të dispozitave të ligjit penal. Ai i ka propozuar Gjykatës së Apelit që të pranojë ankesën e të akuzuarit Lushtaku dhe që, së këndejmi, ta lirojë nga akuzat ose që t'ia zbus dënimin me gjobë në të holla. Aktgjykimi është bazuar në prova, ndaj të cilave mbrojtja nuk ka pasur mundësi të kundërshtojë. Klienti i tij është shpallur fajtor në bazë të një prove, të cilën i akuzuari dhe mbrojtja e tij nuk kanë pasur mundësi për ta kundërshtuar. Masat e fshehta, masat e përgjimit nuk lejohen në hetimet për veprat penale, për të cilat është paraparë dënimi minimal me burgosje prej pesë (5) vitesh.

Mbrojtësi i të akuzuarit Ismet Haxha, avokati Mahmut Halimi nga Mitrovica, me përgjigjen e tij në ankesën e prokurorit të datës 8 qershor të vitit 2020, i ka propozuar Gjykatës së Apelit që të refuzojë ankesën e Zyrës së PSRK si të pabazuar dhe të vërtetojë aktgjykimin ankimor. Ankesa e prokurorisë nuk përmban prova, me të cilat mund të vërtetohet përgjegjësia e klientit të tij si dhe as e të akuzuarve të tjerë.

Me parashtrësën e datës 4 qershor të vitit 2020, Prokuroria e Apelit i ka propozuar Gjykatës së Apelit që ta pranojë Ankesën e Zyrës së PSRK të bërë kundër aktgjykimin të Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priştina.

Aktgjykimi i Gjykatës së Apelit

Gjykata e Apelit me aktgjykim ka gjetur se aktgjykimi i shkallës së parë nuk përmban shkelje thelbësore të dispozitave ligjore të procedurës, të cilat do të ndikonin në anulimin e saj në lidhje me pikat e aktakuzës VII, VIII, IX dhe X në lidhje me pjesën

dënuese, si dhe lidhur me pikat e aktakuzës III, IV, V, VI, XII dhe XIII në pjesën liruese. Në lidhje me pikat e cekura të aktakuzës, aktgjykimi është i qartë dhe nuk përmban kontradiktat midis arsyetimit dhe dispozitivit të aktakuzës. Aktgjykimi është hartuar në përputhje me nenin 370 të KPPK. Arsyetimi i aktgjykimit nuk është në kundërshtim me shkresat e lëndës të paraqitura para gjykatës.

Në lidhje me pjesën liruese të aktgjykimit për pikat I, II, XIV dhe XV, Gjykata e Apelit ka konstatuar shkelje thelbësore të dispozitave ligjore të procedurës penale, gjë që e ka kushtëzuar anulimin e aktgjykimit, që ka të bëjë me atë pjesë. Aktgjykimi i apelit në lidhje me pikat e cekura të aktakuzës nuk përmban kurrfarë arsyetimi – nuk e cek qartë dhe plotësisht se cilat janë faktet e vërtetuara e cilat nuk janë.

Gjykata e Apelit, në pjesën e aktgjykimit, e cila ka të bëjë me të akuzuarit Ylber Blakaj, Gëzim Ahmeti dhe Xhevdet Zena (pikat VII dhe VIII të aktakuzës për veprën penale në vazhdimësi *lirim i personit të privuar nga liria*), ka gjetur se gjykata e shkallës së parë mjaftueshëm e ka qartësuar se në bazë të cilave provave e ka sjellë vendimin e saj. Gjykata në mënyrë të rregullt e ka vlerësuar deklaratën e policit dëshmitar të Misionit të EULEX-it, si dhe provat materiale të siguruar në bazë të përgjimeve të bisedave telefonike, që i kanë vërtetuar dëshmitë e këtyre dhe të dëshmitarëve të tjerë. Policia e EULEX-it e ka përcjellë lëvizjen e të akuzuarit Sami Lushtaku me gardianët, të cilët kanë qenë të angazhuar në transportin e tij nga qendra e paraburgimit në Dubravë/Dubrava e deri në QKUK në Prishtinë/Priština në ditët kritike. Gjykata e shkallës së parë në mënyrë të rregullt e ka vlerësuar se në veprimet e tyre ka elemente të veprës penale, me të cilën ngarkohet.

Në pikëpamje të dënimit të shqiptuar për të akuzuarit Blakaj, Ahmeti dhe Zeni [dënimet me gjobë në të holla në lartësi prej njëmijë (1.000) eurosh], Gjykata e Apelit gjen se gjykata e shkallës së parë gabimisht i ka zbatuar dispozitat e kodit penal në pikëpamje të matjes së dënimit, duke e pasur parasysh se dënimi minimal me burgosje për veprën penale për të cilën të akuzuarit janë shpallur fajtor është gjashtë (6) muaj, kurse dënimi maksimal deri në pesë (5) vite. Sipas nenit 76, paragrafi 1, pika 1.7 e KPRK, në rast të zbutjes së dënimit, dënimi me gjobë në të holla mund të shqiptohet vetëm në rastet kur nuk është i paraparë dënimi minimal me burgosje. Sipas gjetjeve të Gjykatës së Apelit, dënimi me gjobë në të holla në rastin konkret nuk është i lejueshëm. Nga arsyet e cekura, sipas gjetjeve të Gjykatës së Apelit, pretendimet ankimore të të akuzuarve dhe të mbrojtësve të tyre janë të pabazuara.

Gjykata e Apelit, gjatë shqyrtimit të pretendimeve ankimore të mbrojtjes së të akuzuarit Lushtaku, si dhe shkresave të lëndës që kanë të bëjnë me akuzat me të cilat ata ngarkohen, ka gjetur se i akuzuari Lushtaku nuk është shpallur fajtor vetëm në bazë të një prove – deklaratës së lexuar të dëshmitarit Raatikainena, të cilën i akuzuari dhe mbrojtja e tij nuk kanë mundur për ta kundërshtuar. Deklarata e këtij dëshmitari është e lidhur me shumë prova materiale, me raporte policore dhe me rezultatet e përgjimit. Dëshmitari Raatikainen nuk është dëgjuar gjatë shqyrtimit kryesor, sepse dëshmia e tij ka qenë e vështirësuar. Po ashtu, është i pabazuar pohimi i mbrojtjes se masat e përgjimit nuk lejohen në hetimet për veprat penale për të cilat është i sanksionuar dënimi me burgosje deri në (5) vite. Në lëndën konkrete, hetimet janë udhëhequr në drejtim të më shumë veprave penale, në mesin e të cilës edhe veprës penale *pjesëmarrje në grupin e organizuar kriminal*, për të cilën është i paraparë dënimi minimal prej dhjetë (10) vitesh.

Në pikëpamje të dënimit me gjobë në të holla të shqiptuar për të akuzuarin Lushtaku, Gjykata e Apelit ka gjetur se për veprën penale, me të cilën ai ngarkohet, (*arratisje e personit të privuar nga liria*) është sanksionuar dënimi maksimal deri në tri (3) vite, kurse për këtë vepër mund të shqiptohet edhe dënimi me gjobë në të holla, me zbutjen e dënimit maksimal. Për këtë vepër penale nuk është i paraparë dënimi minimal. Gjykata e Apelit gjen se në këtë rast edhe me dënimin e shqiptuar në lartësi prej dymbëdhjetë (12) mijë euro do të arrihet qëllimi i dënimit. Sipas gjetjeve të gjykatës, e cila ka vendosur për ankesën, pretendimet ankimore të Zyrës së PSRK me propozimin për shqiptimin e dënimit të burgosjes efektive janë të pabazuara.

Gjykata e Apelit, në pikëpamje të lirimit të të akuzuarve Sami Lushtaku, Sahit Jashari dhe Ismet Haxha (pika IV e aktakuzës), ka gjetur se në rastin konkret ka rezultuar parashkrimi absolut i ndjekjes penale. Vepra penale, për të cilën të akuzuarit ngarkohen, është kryer në periudhën prej datës 20 deri në 22 maj të vitit 2014. Me Kodin Penal, për veprën penale *arratisje e personit të privuar nga liria* është i paraparë dënimi me burgosje në kohëzgjatje deri në tri (3) vite. Sipas nenit 107 të KPRK, ndjekja penale është e ndaluar në rast të skadimit të kohës së dyfishtë nga ajo e paraparë për parashkrim të ndjekjes penale. Parashkrimi në rastin konkret ka rezultuar në datën 22 maj të vitit 2020.

Gjykata e shkallës së dytë, me anë të aktgjykimit i ka analizuar dhe i ka konfirmuar pjesët liruese të aktgjykimit në lidhje me të akuzuarit Shemsi Hajrizi (pika III e aktakuzës), Mergim Lushtaku, Dardan Geci (pika V e aktakuzës), Bashkim Dervisholli, Argjent Behramaj (pika VI e aktakuzës), Agim Ukaj (pika XII e aktakuzës)

dhe Ismail Dibrani (pika XIII e aktakuzës). Janë pranuar arsyet, për të cilat gjykata e shkallës së parë i ka liruar. Gjykata e shkallës së dytë i ka vlerësuar si tepër të përgjithësuara pretendimet ankimore të Zyrës së PSRK, me të cilat prokuroria e ka kundërshtuar pjesën liruese të aktgjykimit të shkallës së parë në lidhje me këta të akuzuar. Prokuroria, me anë të ankesës, ka pohuar se gjykata e shkallës së parë në mënyrë të gabuar i ka liruar të akuzuarit, edhe pse gjatë procedurës së shkallës së parë janë paraqitur provat, të cilat e vërtetojnë se të akuzuarit i kanë kryer veprat penale, të cilat iu janë vënë në barrë. Prokuroria në ankesë nuk i ka cekur provat konkrete, me të cilat do të vërtetonte pretendimet e veta se në veprimet e këtyre të akuzuarve ka elemente të veprave penale, të cilat me aktakuzë iu janë vënë në barrë. Së këndejmi, gjykata, pretendimet e prokurorisë, të parashtruara në ankesë, i ka vlerësuar si të pabazuara.

Lidhur me anulimin e aktgjykimit për të akuzuarin Emrush Thaqi (pika I dhe II e aktakuzës), gjykata e shkallës së dytë ka gjetur se gjykata e shkallës së parë nuk e ka përshkruar në mënyrën e paraparë me ligj gjendjen faktike. Me aktgjykimin e shkallës së parë nuk janë analizuar veprimet e të akuzuarit të përshkruara në aktakuzë. Gjykata e shkallës së parë ka konstatuar se në veprimet e të akuzuarit nuk është vërtetuar qëllimi për kryerje të veprave penale me të cilat ngarkohet, pa vlerësimin e provave të paraqitura dhe të arsyeve adekuate në mënyrë që të vërtetohet se cilat fakte i konsideron prova e cilat jo. Nga arsyet e cekura, Gjykata e Apelit nuk ka mundur për të vërtetuar në mënyrë të rregullt gjendjen faktike, përkatësisht që aktgjykimin ta ndryshojë.

Në lidhje me akuzat, me të cilat ngarkohet Nexhib Shatri (pikat XIV dhe XV të aktakuzës) se në mënyrë të rrejshme e ka paraqitur gjendjen shëndetësore të të paraburgosurve në mënyrë që ata të kenë status të privilegjuar, me çka e ka keqpërdorur pozitën zyrtare dhe autorizimet të cilat i ka pasur, si edhe se me falsifikim të dokumenteve e ka mundësuar arratisjen e personave të privuar nga liria, Gjykata e Apelit ka vlerësuar se gjykata e shkallës së parë nuk i ka cekur rrethanat ose arsyet për të cilat e ka sjellë aktgjykimin lirues në lidhje me këtë të akuzuar. Gjykata e Apelit nuk ka qenë në mundësinë që aktgjykimin e shkallës së parë ta ndryshojë, në veprën që ka të bëjë me të akuzuarin Shatri, në bazë të provave të paraqitura gjatë shqyrtimit.

Në lidhje me katër (4) pikat e cekura të aktakuzës, me të cilat ngarkohen të akuzuarit Thaqi dhe Shatri, Gjykata e Apelit lëndën e ka kthyer në rigjykim. Gjykata e shkallës së parë, në lidhje me pjesën e anuluar të aktgjykimit, gjatë rigjykimit duhet të eliminojë të gjitha lëshimet, të paraqes të gjitha provat që kanë të bëjnë

me katër pikat e cekura të aktakuzës, të bëjë vlerësimin e tyre në pajtim me nenin 370, paragrafët 6 dhe 7 të KPRK, dhe, në bazë të rezultateve të vlerësimit, të sjellë përfundime të ligjshme dhe të drejta të bazuara në provat e paraqitura.

Gjetjet e FDHK

-Në datën 20 shkurt të vitit 2020, trupi gjykues e ka sjellë vendimin mbi ndarjen e procedurës për të akuzuarit, të cilët me aktakuzën e datës 17 nëntor të vitit 2016 ngarkohen sipas pikave XVI, XVII dhe XVIII të aktakuzës. Procedura është ndarë në lidhje me të akuzuarit Sami Lushtaku, Rrustem Rukolli, Rexhep Xhota dhe Fatmir Mjaku (ata me aktakuzë ngarkohen për kryerje të veprës penale *pengim i dëshmisë ose i procedurës zyrtare*; në lidhje me të akuzuarit Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Skender Tahiri, Sheremet Jashari dhe Bajram Dibrani (në drejtim të veprës penale *pengim i dëshmisë ose i procedurës zyrtare dhe frikësim gjatë kohës së procedurës penale*); si dhe në lidhje me të akuzuarit Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Rrustem Rukolli, Rexhep Xhota, Fatmir Mjaku, Skender Tahiri, Sheremet Jashari dhe Bajram Dibrani (në drejtim të veprës penale *pjesëmarrje ose organizim i grupit kriminal të organizuar*). Që nga 20 shkurti i vitit 2020, kur procedura penale është ndarë ndaj tetë (8) të pandehurve, deri në fund të vitit 2021 nuk është mbajtur asnjë seancë gjyqësore. Për shkak të joazhuritetit të deritashëm të gjykatës, FDHK nuk e përjashton mundësinë që edhe në këtë lëndë të rezultojë parashkrimi i ndjekjes penale (aktakuza është ngritur në datën 17 nëntor të vitit 2016), edhe pse për veprat penale, me të cilat të akuzuarit me këto akuza ngarkohen, janë të parapara dënime më të gjata kohore.

-Gjatë vitit raportues, monitoruesit e FDHK e kanë vërejtur se gjatë shqyrtimit kryesor e sidomos gjatë marrjes në pyetje të dëshmitarëve, prokurorja e rastit nuk ishte mjaftueshëm e përgatitur në seancat gjyqësore.

2.1.2. Lënda: Prokurori kundër Nedeljko Spasojeviqit dhe të tjerëve

Para trupit gjykues^[89] të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Priştinë/Priştina, të kryesuar nga gjyqtari Valon Kurtaj, ka vazhduar shqyrtimi kryesor në lëndën *Prokurori kundër Nedeljko Spasojeviqit dhe të tjerëve*^[90].

[89] Anëtarët e trupit gjykues, gjyqtarët Musa Konxheli dhe Valbona Musliu Selimaj.

[90] Të bashkakuzaarit: Marko Roshiq, Silvana Arsoviq, Dragisha Markoviq, Zharko Jovanoviq dhe Rade Basara.

Në datën 5 shkurt të vitit 2021 është mbajtur seanca fillestare për aktakuzën e ndryshuar të Zyrës së PSRK të datës 10 nëntor të vitit 2020 (PPS.nr.24/2018) e që ndërlidhet me rastin e vrasjes së politikanit serb nga veriu i Kosovës, Oliver Ivanoviqit.

Gjatë vitit 2021 janë mbajtur shtatë (7) seanca të shqyrtimit kryesor, ku janë dëgjuar pesë (5) dëshmitarë të propozuar nga prokuroria^[91].

Seanca e radhës është caktuar për datën 18 janar të vitit 2022, ku do të vazhdohet me dëgjimin e dëshmitarëve të propozuar nga prokuroria.

Rrjedha e procedurës paraprake^[92]

Drejtoria për Hetimin e Krimeve të Rënda (DHKR) e Policisë së Kosovës (PK) i ka hapur hetimet në lidhje me vrasjen e Oliver Ivanoviqit në të njëjtën ditë në të cilën ajo ka ndodhur. DHKR gjatë vitit 2018 dhe 2019 ia ka parashtruar Zyrës së PSRK disa kallëzime penale. Sipas tyre, persona të panjohur, në datën 16 janar të vitit 2018, rreth orës 08:14 të mëngjesit, nga automojeti *Opel Astra*, pa targa të regjistrimit dhe me xhama të errësuar në lëvizje, kanë shtënë nga arma e zjarrit (kalibri 9mm) në drejtim të Ivanoviqit, i cili ka qenë duke shkuar në këmbë në punë. Në momentin kur plumbat nga arma e zjarrit janë hap në drejtim të tij, Ivanoviqi është gjendur para zyrës së tij, përkatësisht selisë së Inicativës Qytetare „Demokraci, drejtësi, liri“. Në atë rast në Ivanoviqin është shtënë me gjashtë (6) plumba, prej të cilave i janë shkaktuar lëndime të rënda trupore, nga të cilat së shpejti ka vdekur në ambientet e spitalit rajonal në pjesën veriore të Mitrovicës/Mitrovica.

Kallëzimet penale janë parashtruar kundër të dyshuarve Nedeljko Spasojeviq, Marko Roshiq, Silvana Arsoviq, Dragisha Markoviq dhe Zharko Jovanoviq, për shkak të dyshimit të bazuar se i kanë ndihmuar personat, të cilët me armë të zjarrit e kanë privuar nga jeta Ivanoviqin.

Duke vepruar në lidhje me kallëzimet penale, Zyra e PSRK (prokurori, Sylë Hoxha) në datën 23 nëntor të vitit 2018 e ka sjellë vendimin për mbajtjen e të dyshuarve Nedeljko Spasojeviqit (pjesëtar i PK, hetues pranë stacionit Mitrovicë Veri/Mitrovica Sever), Marko Roshiqit dhe Dragisha Markoviqit (po ashtu pjesëtar i PK), për shkak të ekzistimit të dyshimit se kanë ndihmuar në kryerjen e veprës penale *vrasje*

[91] Gjatë shqyrtimit gjyqësor, zyra e PSRK është përfaqësuar nga prokurori special, Burim Çerkini.

[92] Hollësitë mbi fazën hetimore të procedurës, si dhe mbi fillimin e procedurës së vlerësimit të aktakuzës, janë prezantuar në raportin vjetor të viteve paraprake.

e rëndë, si dhe se i kanë zbuluar fshehtësitë zyrtare ose kanë manipuluar me prova. Departamenti për Krime të Rënda i Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština në datën 24 nëntor të vitit 2018, pas seancës së dëgjimit, e ka caktuar masën e paraburgimit për Spasojeviqin dhe Roshiqin për shkak të ekzistimit të dyshimit se e kanë kryer veprën penale *ndihmë* në kryerjen e veprës pensale *vrasje e rëndë*^[93], derisa të dyshuarit Marković paraburgimi i është caktuar për shkak të dyshimit të bazuar se e ka kryer veprën penale *zbulim i fshehtësisë zyrtare*^[94].

Ky vendim mbi paraburgimin, në procedurën ankimore është anuluar me vendimin e Gjykatës së Apelit të datës 4 dhjetor të vitit 2018. Me te, procedura mbi masën e sigurisë i është kthyer gjykatës së shkallës së parë në rivendosje^[95]. Sipas udhëzimeve të gjykatës së shkallës së dytë, në datën 17 dhjetor të vitit 2018 është mbajtur seanca e re dëgjimit me qëllim të rishqyrtimit të masës së sigurisë dhe është sjellë vendimi në bazë të të cilit kjo masë ka mbetur në fuqi.

Masa e paraburgimit për këta tre të akuzuar është vazhduar në mënyrë të rregullt deri në datën 19 shkurt të vitit 2019, kur me vendim të gjykatës ajo i është hequr të dyshuarit Dragisha Marković^[96]. Vendimet mbi masat për të dyshuarit në procedurën ankimore janë konfirmuar, midis të tjerash, edhe për shkak të ekzistimit të rrezikut nga arratisja.

Lidhur me aktakuzat, DHKR, në datën 11 shkurt të vitit 2019, e ka parashtruar plotësimin e kallëzimit penal kundër të dyshuarve Millan Radojiçiqit, Zvonko Veselinoviçiqit, Nedeljko Spasojeviçiqit, Marko Roshiqit dhe Silvana Arsoviçiqit, sipas të cilit ata, si anëtarë të grupit kriminel, i kanë kryer disa vepra penale. Sipas plotësimit, i dyshuari Spasojeviçiq ka bashkëpunuar ngushtë me grupin kriminal, me të cilin kanë udhëhequr Millan Radojiçiqi dhe Zvonko Veselinoviçiqi. Si anëtar i grupit kriminal, ai ka bashkëpunuar me kryerësit e vrasjes së Oliver Ivanoviçiqit, para dhe pas vrasjes, duke ua mundësuar që ata lirshëm të lëvizin dhe të largohen nga vendi i ngjarjes. Po ashtu, ua ka mundësuar anëtarëve të grupit, me të cilin kanë udhëhequr Radojiçiqi dhe Veselinoviçiqi në veri të Mitrovicës/Mitrovica, që, edhe në rast të kryerjes së veprës penale kundër tyre, të mos zhvillohen hetimet

[93] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 179, paragrafi 3, në lidhje me nenin 33, paragrafi 2, dhe nenin 34, paragrafi 2, si dhe me nenin 34 të KPRK.

[94] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 433, paragrafi 2 i KPRK.

[95] Kolegji ankimor, me vendimin e tij, ka propozuar që të akuzuarit të mbahen në paraburgim deri në sjelljen e vendimit të ri lidhur me kërkesën për caktimin e masës së paraburgimit.

[96] Kur i është caktuar masa më e butë e paraqitjes në stacion policor. Të akuzuarit Spasojeviçiq dhe Roshiq edhe më tutje ndodhen në paraburgim.

në drejtim të këtyre veprave. Zharko Jovanoviqit dhe Dragisha Markoviqit i është vënë në barrë se kanë manipuluar me provat.

Drejtoria për Krime të Rënda e ka parashtruar në datën 10 tetor të vitit 2019 raportin plotësues të kallëzimit penal kundër të akuzuarve Zheljko Bojiqit dhe Rade Basarës^[97], dhe atë kundër Bojiqit për shkak të bashkëpunimit të ngushtë me grupin kriminal të Radoiçiqit dhe Veselinoviqit, kurse kundër Basarës për shkak se, duke qenë anëtar i grupit të cekur, nuk i ka kryer detyrat zyrtare, të cilat është dashur t'i kryej si hetues pranë stacionit policor në Mitrovicë Veri/Mitrovica Sever.

Aktakuza e datës 10 nëntor të vitit 2020

Para aktakuzës së ndryshuar të datës 10 nëntor të vitit 2020, kanë qenë të ngritura edhe dy aktakuza të tjera, të cilat kanë pësuar ndryshime. Aktakuza e parë kundër gjashtë të pandehurve është ngritur në datën 2 dhjetor të vitit 2019. Më shumë lidhur me aktakuzat, kundërshtimin e provave, kërkesat për hedhjen e aktakuzës si dhe ndryshimet, të cilat kanë ndodhur në këto aktakuza, mund të lexoni në raportin vjetor të FDHK të vitit 2020, i quajtur *“Gjykimet për krimet e luftës: përparim i ngadalte”*.^[98]

Duke vepruar lidhur me vendimin dhe rekomandimet e Gjykatës së Apelit të datës 31 gusht të vitit 2020, e cila ka vendosur lidhur me ankesat e të akuzuarve dhe të mbrojtësve të tyre në vendimin e Gjykatës Themelore të datës 6 prill të vitit 2020, Zyra e PSRK në datën 10 nëntor të vitit 2020 ia ka dorëzuar aktakuzën Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština kundër të akuzuarve Spasojeviq, Roshiq, Arsoviq, Markoviq, Jovanoviq dhe Basara.

Me pikën e parë të aktakuzës së re, të akuzuarit Spasojeviq, Roshiq, Basara dhe Arsoviq ngarkohen se nga viti 2014 e deri në vitin 2018, përkatësisht nga data 16 janar e vitit 2018, në Mitrovicë/Mitrovica, në bashkëpunim me Zheljko Bojiqin, Zvonko Veselinoviqin dhe Millan Radoiçiqin (të cilët nuk janë të qasshëm për organet e ndjekjes të Kosovës), si edhe me dy persona të tjerë të panjohur, kanë vepruar si grup kriminal i organizuar dhe i strukturuar, i cili ka qenë në mënyrë hierarkike me role të caktuara. Grupi ka qenë nën udhëheqjen e Veselinoviqit dhe Radoiçiqit. Të akuzuarit në vazhdimësi dhe në bashkëkryerje kanë vepruar në aktivitete kriminale me qëllim të vendosjes së kontrollit në pjesën veriore të Mitrovicës/Mitrovica, si dhe mbi jetën politike dhe ekonomike në këtë pjesë të

[97] Të akuzuarit Basara i është caktuar masa e paraburgimit në datën 16 tetor të vitit 2019.

[98] Raporti për vitin 2020 mund të gjendet në faqen elektornike të FDHK: www.hlc-kosovo.org.

qytetit. Ata kanë vepruar me vetëdije dhe me qëllimin për të kryer veprën penale të vrasjes së rëndë, kur edhe secili nga të akuzuarit në ditën kritike, kur ka ndodhur vrasja e Ivanoviqit, kanë kryer veprimet e inkriminuara, si pasojë e të cilave veprime të grupit të organizuar kriminal ka rezultuar deri te vrasja e Ivanoviqit.

a) I akuzuari Nedeljko Spasojeviq, duke vepruar si anëtar i grupit kriminal, ka ndihmuar në kryerjen e veprës penale *vrasje e rëndë*, duke krijuar kushte dhe duke larguar pengesat, në atë mënyrë që me automjetin zyrtar të policisë, një ditë para ngjarjes i ka transportuar kryerësit e panjohur nga periferia e qytetit deri te vendi ku ka qenë i parkuar automjeti i markës *Opel Astra*, prej të cilit të nesërmen është shtënë nga arma e zjarrit në viktimën. Në ditën kritike, së bashku edhe me dy policë të cilët të parët kanë arritur në vendin e ngjarjes (Zharko Jovanoviqin dhe Dragisha Markoviqin), i akuzuari Spasojeviq nuk i ka kryer detyrat dhe kompetencat e policisë në vendin e ngjarjes, të cilat ka qenë i obliguar për t'i kryer, përkatësisht nuk i ka parandaluar personat e paautorizuar të cilët kanë fotografuar dhe i dëmtuar provat e mundshme në vendin e ngjarjes, ku ka ndodhur vrasja e Oliver Ivanoviqit.

b) I akuzuari Marko Roshiq, duke vepruar si anëtar i grupit kriminal, ka ndihmuar në kryerjen e veprës penale *vrasje e rëndë*, me rol konkret. Para vrasjes së Oliver Ivanoviqit, me automjetin e tij të tipit *Jeep Santa Fe*, me targa të regjistrimit KM-014-FZ, e ka përcjellë lëvizjen e viktimës para vrasjes, derisa pas vrasjes, me automjetin e tij, e ka përcjellë vëllanë e viktimës, Miroslav Ivanoviqin.

c) I akuzuari Rade Basara, duke e shfrytëzuar pozitën dhe autoritetin e tij zyrtar, duke vepruar si anëtar i grupit kriminal dhe, në të njëjtën kohë, si hetues i policisë, nuk i ka kryer obligimet zyrtare, të cilat në kuadër të aktiviteteve zyrtare është dashur t'i përmbush. Ka bashkëpunuar ngushtë me Bojiqin, si dhe me Radoiçiqin dhe, sipas kërkesave të grupit, i ka fshehur ose i ka eliminuar provat, me qëllimin që të mos ndriçohen rastet në të cilat të dyshuarit kanë qenë anëtarë të grupit kriminal, që këto raste të mbeten të pazbuluara ose të pahetuara. Në këtë mënyrë, ai nuk i ka ndër marrë obligimet, të cilat, sipas ligjit, ka qenë i obliguar për t'i ndër marrë.

d) E akuzuara Silvana Arsoviq, si anëtare e grupit të organizuar kriminal, duke bashkëpunuar ngushtë me të akuzuarit, të cilët e kanë koordinuar vrasjen e Oliver Ivanoviqit, ka ndihmuar në kryerjen e veprës penale *vrasje e rëndë*, duke krijuar kushte dhe duke i larguar pengesat për kryerjen e kësaj vepre penale, në atë mënyrë që, në kohën kur është kryer vrasja e Oliver Ivanoviqit, ka qenë në dijeni

se kamerat e sigurisë në ambientet e Iniciativës Qytetare të LDD në mënyrë të dhunshme janë shkyçur nga rrjeti elektrik me qëllim që të mos xhirohet momenti i vrasjes së Ivanoviqit. Ajo, në datën 16 janar të vitit 2018, në orën 8:16, menjëherë pas vrasjes së Ivanoviqit, i ka aktivizuar kamerat e sigurisë në ambientet e LDD-së, ku ka punuar si punëtore e administratës. Me veprimet e cekura, të akuzuarit i kanë kryer veprat penale *pjesëmarrje ose organizim i grupit kriminal*^[99], në lidhje me veprën penale *vrasje e rëndë*^[100] dhe veprën penale *keqpërdorim i pozitës zyrtare ose i autorizimeve zyrtare*^[101].

e) Me aktakuzën e datës 10 nëntor të vitit 2020, i akuzuari Dragisha Markoviq ngarkohet se, në ditën kritike në cilësinë e zyrtarit policor dhe pa autorizim, ia ka vënë në dispozicion informacionin nga vendi i ngjarjes, që përbënë fshehtësi zyrtare, zyrtarit policor të Serbisë me qëllim që këto të dhëna të publikohen ose shfrytëzohen jashtë Republikës së Kosovës, deri sa ende nuk ka qenë i konfirmuar lajmi mbi vrasjen e Ivanoviqit. Me këtë ai e ka kryer veprën penale *zbulim i fshehtësisë zyrtare*^[102].

f) I akuzuari Dragisha Markoviq dhe Zharko Jovanoviq, në cilësinë e personave zyrtar e kanë keqpërdor pozitën e tyre, duke mos i kryer detyrat e tyre zyrtare të parapara me ligj në atë mënyrë që pas vrasjes së Oliver Ivanoviqit nuk e kanë siguruar vendin e krimit. Me këtë ia kanë mundësuar personave të tjerë të intervenojnë në vendin e ngjarjes si dhe të dëmtojnë provat materiale dhe të manipulojnë me to. Ata ngarkohen edhe se i kanë larguar dhe i kanë fshehur disa prova, duke i larguar nga vendi i ngjarjes, me çka e kanë kryer veprën penale *keqpërdorim i detyrës zyrtare*^[103].

g) I akuzuari Zharko Jovanoviq e ka poseduar armën - model TT, me kalibër 7.62 mm, me numër serik C-91769, e cila është gjendur gjatë kontrollit të banesës së tij në datën 10 shkurt të vitit 2018, me nëntë (9) plumba të kalibrit të njëjtë, për të cilat ai në momentin e kontrollit nuk e ka pasur lejen e organeve kompetente për posedim dhe mbajtje, me çka e ka kryer veprën penale *mbajtja në pronësi, kontroll ose posedim të paautorizuar të armëve*^[104].

[99] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 283, paragrafi 3, në lidhje me paragrafin 1 të KPRK.

[100] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 179, paragrafi 1.9 i KPRK.

[101] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 422, paragrafi 2, pika 2.2, në lidhje me paragrafin 1 të KPRK.

[102] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 433, paragrafi 2 i KPRK.

[103] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 422, paragrafi 1, në lidhje me paragrafin 2, pika 2.2, në lidhje me nenin 31 të KPRK.

[104] E paraparë dhe e dënueshme me nenin 374, paragrafi 1 i KPRK. Prokurori special, me

h) I akuzuari Spasojeviq, në ditën e privimit nga liria, në datën 23 nëntor të vitit 2019, në shtëpinë e tij ka poseduar armën e zjarrit - pushkën automatike AK-47 të kalibrit 7.62x39, karikator për AK-47, 106 plumba të kalibrit 7.62x39 mm, një granatë dore, një vazhdues të tromblonit për AK-47 dhe një jelek ushtarak, për mbajtjen e të cilit nuk e ka poseduar lejen e organeve kompetente, me çka e ka kryer veprën penale *mbajtja në pronësi, kontroll ose posedim të paautorizuar të armëve*.

Shqyrtimi i kryesor

Shqyrtimi kryesor para trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština ka vazhduar edhe përgjatë vitit 2021.

Në datën 5 shkurt të vitit 2021 është mbajtur shqyrtimi fillestar. Disa seanca të shqyrtimit fillestar janë mbajtur edhe më herët, por për shkaqe të ndryshme procedurale janë shtyer disa herë.

Dy të pandehurit, Nedeljko Spasojeviq dhe Zharko Jovanoviq, në seancën e shqyrtimit fillestar e kanë pranuar fajësinë sa i përket veprës penale *mbajtja në pronësi, kontroll ose posedim të paautorizuar të armëve*. Kryetari i trupit gjykues e ka pranuar pranimin e fajësisë sa i përket kësaj vepre penale dhe sanksioni lidhur me pranimin e kësaj vepre penale do të shqiptohet me rastin e shpalljes së aktgjykimit në fund të shqyrtimit kryesor.

Në datën 6 korrik të vitit 2021 është hapur shqyrtimi kryesor, në të cilin palët i kanë parashtruar fjalët hyrëse. Në seancat e radhës, procedura ka vazhduar me dëgjimin e dëshmitarëve, ku deri në fund të vitit 2021 janë dëgjuar pesë (5) dëshmitarë të propozuar nga prokuroria.

Shqyrtimi kryesor ka qenë i hapur për monitoruesit dhe mediat, por jo edhe për publikun e gjërë për shkak të masave të pandemisë COVID-19.

Shqyrtimi kryesor ka vazhduar edhe përgjatë vitit 2022.

Gjetjet e FDHK

Procedurën e deritashme kundër të akuzuarve, të cilët ngarkohen se në kuadër të bashkimit të organizuar kriminal kanë ndihmuar ose kanë kontribuar në vrasjen e Oliver Ivanoviqit, e ka karakterizuar një zvarritje tej mase, si e pro-

anë të aktakuzës, veprimet e të akuzuarve i ka kualifikuar sipas KPRK të vitit 2012.

cedurës hetimore, ashtu edhe të asaj të vlerësimit të aktakuzës. E gjithë kjo, me gjithë faktin që tre të akuzuarit tash e një kohë të gjatë gjenden në paraburgim. Trupi gjykues në këtë lëndë, si edhe kolegjet ankimore, duhet ta kenë parasysh këtë rrethanë kur ndërmarrin veprime procedurale.

2.2.1. Lënda: *Prokurori kundër Ivan Todosijeviqit*

Kolegji^[105] i Gjykatës Supreme të Kosovës, në krye me gjyqtaren Mejreme Memaj, në lëndën *Prokurori kundër Ivan Todosijeviqit*, të dënuar për veprën penale *nxitje e urrejtjes, përçarjes ose mosdurimit kombëtar, racor, fetar apo etnik*, duke vendosur lidhur me kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë, të paraqitur nga mbrojtësi i të dënuarit kundër aktgjykimit (PS.nr.20/2019) të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, të datës 5 dhjetor të vitit 2019 dhe aktgjykimit (APS.nr.7/2020) të Gjykatës së Apelit të Kosovës, të datës 24 qershor të vitit 2021, e ka aprovuar kërkesën për mbrojtje të ligjshmërisë të avokatit Nebojsa Vllajiq, mbrojtës i të dënuarit, i ka anuluar aktgjykimet e shkallës së parë dhe të dytë dhe lënda i është kthyer gjykatës së shkallës së parë në rigjykim.

Rrjedha e procedurës penale

Procedura penale kundër të akuzuarit Todosijeviq^[106], ish ministrit të Ministrisë së Vet-administrimit Lokal pranë Qeverisë së Kosovës, është inicuar me vendimin mbi hapjen e hetimeve të Zyrës së PSRK të datës 23 maj të vitit 2019 në drejtim të veprës penale *nxitje e urrejtjes, përçarjes ose mosdurimit kombëtar, racor, fetar apo etnik*.

Hetimet janë hapur pas veprimeve hetimore të kryera nga Drejtoria për Hetimin e Krimeve të Rënda (DHKR) pranë Policisë së Kosovës (PK), e në lidhje me fjalimin e të akuzuarit Todosijeviq, të cilin ai e ka mbajtur në tubimin e qytetarëve të tubuar në Zveçan/Zveçane në datën 24 mars të vitit 2019, me rastin e shënimit të njëzetvetorit të fillimit të bombardimeve të NATO-s. Sipas pretendimeve të prokurorisë, ai, në atë rast, midis të tjerash, ka thënë se masakra në Reçak/Raçak është trillim, kurse shqiptarët e Kosovës i ka karakterizuar si terroristë dhe vrasës, të cilët gjatë kohës së konfliktit të armatosur në Kosovë kanë kryer më së shumti krime.

[105] Anëtarët e kolegjit, gjyqtarët, Rasim Rasimi dhe Nesrin Lushta.

[106] I akuzuari Todosijeviq, pas fjalës së mbajtur, në fazën e procedurës parapenale, e cila ishte ngritur kundër tij, është shkarkuar nga detyra e ministrit të Ministrisë së Administratës Lokale në datën 9 prill të vitit 2019.

Pas përfundimit të hetimeve, të cilat kanë zgjatur paksa më shumë se sa një (1) muaj, Zyra e PSRK në datën 28 qershor të vitit 2019 e ka ngritur aktakuzën kundër të akuzuarit.

Aktakuza

Të akuzuarit Todosijeviq, me anë të aktakuzës i është vënë në barrë se në cilësinë e ministrit të Ministrisë së Vet-administrimit lokal e ka keqpërdor pozitën dhe autorizimet dhe, së këndejmi, me ndërjegje ka nxitur dhe ka përhapur urrejtje racore dhe fetare, trazira ose intolerancë midis grupeve etnike, të cilat jetojnë në territorin e Republikës së Kosovës.

I akuzuari ngarkohet se:

- në datën 24 mars të vitit 2019, në cilësinë e folësit në një tubim të qytetarëve të tubuar në Zveçan/Zveçane (Rruga e Mbretit Millutin - Kralja Milutina), me rastin e shënimit të përvjetorit të fillimit të intervenimit të NATO-s në vitin 1999 në Kosovë, si dhe në shenjë të përkujtimit të viktimave të bombardimit të NATO-s, ka thënë: „Arsyeja e agresionit në vendin tonë ka qenë e ashtuquajtura katastrofë humanitare në Kosovë e Metohi [...] Masakra në Reçak/Raçak ka qenë trillim [...] Terroristët shqiptarë kanë qenë ata të cilët kanë trilluar gjithçka dhe i kanë kryer krimet më të mëdha në Kosovë dhe Metohi [...] Për gjithë këtë, deri sot askush nuk është përgjigjur [...] Ata kanë kryer krime para agresionit të NATO-s, i kanë vrarë vendësit e mirë serbë dhe policët serb në vendet e tyre të punës [...] Etjen e tyre për gjak e kanë vazhduar edhe gjatë agresionit, edhe pas ardhjes së të ashtuquajturave misione paqësore në Kosovë e Metohi.“ Me anë të aktakuzës, të akuzuarit i vihet në barrë vepra penale *nxitje e urrejtjes, përçarjes ose mosdurimit kombëtar, racor, fetar apo etnik*.

Procedura e vlerësimit të aktakuzës

Para kryetarit të trupit gjykues të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština (gjyqtari Musa Konxheli), në datën 19 qershor të vitit 2019 është mbajtur seanca e dëgjimit të parë lidhur me aktakuzën e prokurorisë. Në seancë kanë qenë të pranishëm palët në procedurë. I akuzuari në lidhje me aktakuzën është deklaruar i pafajshëm. Mbrojtja e tij e ka kundërshtuar kompetencën territoriale të Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, duke pohuar se vepra penale është kryer në territorin për të cilin kompetente është Gjykata Themelore në Mitrovicë/Mitrovica. Kundërshtimi gjatë seancës është refuzuar nga kryetari i trupit shqyrtues me arsyetimin se, sipas Ligjit mbi Gjykatat në Kosovë^[107],

[107] Neni 13, paragrafi 1, pika 1.1., Ligji mbi Gjykatat i Kosovës: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

Departamenti Special i Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština është kompetent për veprim lidhur me aktakuzat e Zyrës së PSRK.

Me vendim e kolegjit të Departamentit Special të Gjykatës së Apelit^[108] të datës 17 tetor të vitit 2019 është refuzuar si e pabazë ankesa e mbrojtësit të të akuzuarit dhe është konfirmuar vendimi i Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština i datës 3 shtator të vitit 2019. Sipas gjetjeve të këtij kolegji, aktakuza është e mbështetur me prova dhe është e pranueshme në pikëpamje ligjore. Provat, të cilat gjenden në shkresat e lëndës, e vërtetojnë dyshimin e bazuar. Vlerësimi i provave mbi ekzistimin ose mosekzistimin e veprës penale në veprimet e të akuzuarit do të jetë objekt i analizës gjatë shqyrtimit kryesor para gjykatës së shkallës së parë.

Shqyrtimi kryesor

Në lidhje me aktakuzën e Zyrës së PSRK të fundit të muajit qershor të vitit 2019, shqyrtimi kryesor është hapur në datën 2 dhjetor të vitit 2019. Gjatë shqyrtimit, i akuzuari, pas leximit të aktakuzës, është deklaruar: „Ngjarja ka ndodhur, është xhiruar nga kamerat dhe gazetarët, kështu që nuk mund të kundërshtojë, por, megjithëkëtë, siç e kam thënë më parë, deklarohej se nuk ndjehem fajtor lidhur me atë që ka ndodhur.“

Shqyrtimi ka vazhduar me fjalët hyrëse të palëve në procedurë, me paraqitjen e provave materiale, siç janë video-xhirimet nga takimi i mbajtur në ditën kritike në Zveçan/Zvečane, shumë tekste gazetareske të botuara lidhur me ngjarjen kritike si dhe dokumentacioni i prokurorisë.

I akuzuari dhe mbrojtja e tij i kanë kundërshtuar provat e prokurorisë. I akuzuari, gjatë procedurës, është përgjigjur vetëm në pyetjet e drejtpërdrejta të mbrojtësit të tij. Ai, në vazhdim të shqyrtimit e ka shfrytëzuar të drejtën të mos përgjigjet në pyetjet e pjesëmarrësve të tjerë në procedurë, përkatësisht që të mbrohet në heshtje.

Palët në procedurë i kanë parashtruar fjalët e tyre përfundimtare. Prokurori ka deklaruar se me anë të provave të paraqitura gjatë shqyrtimit kryesor plotësisht janë vërtetuar pretendimet e aktakuzës. Është vërtetuar fajësia e të akuzuarit si dhe përgjegjësia e tij penale. I ka propozuar gjykatës që i akuzuari të shpallet fajtor dhe të dënohet sipas ligjit.

[108] Gjyqtari Kreshnik Radoniqi, kryetar i kolegjit, gjyqtarja Gordana Vllashkoviq, dhe gjyqtari, Ferit Osmani, anëtarë të kolegjit ankimor.

Mbrojtësi i të akuzuarit, në fjalën e tij përfundimtare e ka shprehur mospajtimin me pretendimet e prokurorisë. Në rastin konkret, fajësia nuk është vërtetuar, nuk ekziston vepra penale, aktakuza është në kundërshtim me Kodin Penal të Republikës së Kosovës si dhe me Konventën Evropiane mbi të drejtat e njeriut dhe liritë fundamentale, e cila flet për lirinë e shprehjes dhe e cila është në zbatim në Kosovë. Aktakuza, po ashtu, është në kundërshtim me Kushtetutën e Kosovës.

Shqyrtimi kryesor ka qenë i hapur për publikun, kurse është zhvilluar në gjuhën shqipe, krahas përkthimit në gjuhën serbe për të akuzuarin dhe mbrojtësin e tij.

Aktgjykimi i shkallës së parë

Aktgjykimi, me të cilin i akuzuari është shpallur fajtor për kryerjen e veprës penale, e cila me anë të aktakuzës i është vënë në barrë, dhe është dënuar me dënimin me burgosje në kohëzgjatje prej dy (2) vitesh është shpallur në datën 5 dhjetor të vitit 2019, kurse palëve në procedurë iu është dorëzuar gjatë muajit janar të vitit 2020.

Kolegji shqyrtues, në bazë të provave të paraqitura, ka vërtetuar se prokuroria e ka mbështetur aktakuzën me prova konkrete; se ia ka dalë të përkufizojë se deri ku është e lejuar liria e shprehjes dhe kur liria e shprehjes kalon në vepër penale; si edhe se e ka përkufizuar përgjegjësinë politike dhe atë penale.

Sipas gjetjeve të gjykatës, të prezantuara me anë të aktgjykimit: është i paqëndrueshëm pretendimi i mbrojtjes se në bazë të provave të paraqitura nuk është vërtetuar fajësia e të akuzuarit dhe se aktakuza është në kundërshtim me dispozitat e Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ) dhe nenit 10 të saj, i cili parasheh se liria e shprehjes është e lejuar, por se ajo nuk është e pakufishme.

Sipas aktgjykimit, gjykata, pas provave të paraqitura gjatë shqyrtimit kryesor, posaçërisht pas analizës së videos, e cila gjykatës i është prezantuar në CD, ka vërtetuar se i akuzuari me paraqitjen e tij në tubimin e qytetarëve të datës 24 mars të vitit 2019 e ka keqpërdor detyrën zyrtare të ministrit të Ministrisë së Administratës dhe Pushtetit Lokal dhe se, së këndejmi, paraqitja e tij nuk mund të konsiderohet dhe të trajtohet vetëm si politike, por edhe si përgjegjësi penale. Gjukata i ka mbështetë qëndrimet e veta duke cituar praktikën e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut në Strasburg^[109]. Sipas gjetjeve të gjykatës, me anë të aktakuzës nuk janë cenuar liritë e shprehjes, të cilat janë të rregulluara me nenin 10 të KEDNJ.

[109] *Abedin Smajiqi kundër Bosnjës dhe Hercegovinës*, Aplikacioni nr. 48657/16 <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/UredPDF/default.aspx?id=8222&langTag=bs-BA>

Gjykata i ka kundërshtuar pohimet e mbrojtjes se i akuzuari, sikur në tubim të fliste në cilësinë e ministrit, do ta gëzonte mbrojtjen në bazë të imunitetit si anëtar i qeverisë së Kosovës, duke qartësuar se anëtarët e Qeverisë i mbron imuniteti funksional për veprimet e ndërmarra brenda kompetencave të tyre, por i njëjti nuk i mbron nga ndjekja penale për sjelljet dhe veprimet e ndërmarra jashtë veprimtarisë dhe përgjegjësisë së tyre. Mënyra se si i akuzuari, ish ministri, në ditën kritike i është drejtuar qytetarëve të tubuar është fyese për gjithë popullin dhe, si e tillë, mund të shkaktojë urrejtje, përçarje dhe mosdurim midis grupeve etnike në Kosovë.

Sipas aktgjykimit, veprimet e të akuzuarit e kanë tejkaluar lirinë e shprehjes të paparapë me nenin 10 të KEDNJ dhe në të është i pranishëm edhe elementi subjektiv e edhe objektiv i veprës penale, me të cilën ai ngarkohet. Ligjvënësi nuk e precizon domosdoshmërinë se me veprimet shkaktohen pasojat, siç janë trazirat. I akuzuari, duke e shfrytëzuar pozitën e tij të ministrit, me ndërgjegje ka nxitur urrejtje dhe intolerancë, edhe pse Kosova ka kaluar nëpër konfliktin e armatosur, i cili ka rezultuar me viktima, masakra, krime të luftës, pra, përbënë një ambient kompleks. Veprimet e të akuzuarit ndoshta nuk do të kishin efektin e njëjtë në shoqëritë, të cilat nuk kanë kaluar nëpër rrethanat, nëpër të cilat ka kaluar Kosova. Mohimi i masakrës në Reçak/Raçak, si dhe një pjesë e deklaratës me të cilën etiketohet tërë një popull, sipas gjykatës, rrezikojnë të drejtat e të tjerëve. Për këto arsye, veprimet e të akuzuarit nuk e gëzojnë mbrojtjen, jo vetëm të legjislativit vendor, por as të dispozitave të KEDNJ.

Në lidhje me vendimin mbi dënimin në kohëzgjatje prej dy (2) vitesh, gjykata, sipas aktgjykimit, ka marrë parasysh rrethanat lehtësuese, përkatësisht e ka pasur parasysh se i akuzuari për herë të parë ka ardhur në konflikt me ligjin, si edhe se është sjellë në mënyrë korrekte gjatë zhvillimit të procedurës penale dhe se me deklaratën e tij nuk ka dashur ta fyejë askënd, gjë të cilën i akuzuari e ka theksuar në deklaratat e tij dhe në të gjitha fazat e procedurës, përkatësisht në polici, në prokurori dhe para panelit shqyrtues. Gjykata, si rrethanë vështirësuese e ka pasur parasysh peshën e veprës penale të kryer me ndërgjegje dhe me vullnetin e drejtpërdrejtë. Sipas gjetjeve të gjykatës, dënimi i shqiptuar është proporcional me peshën e veprës penale të kryer, se me të njëjtin do të arrihet qëllimi i dënimit dhe do të ketë rol preventiv që kryerësit e tjerë eventual do të zmbropsë që në të ardhmen të kryejnë vepra të këtilla penale.

Ankesa e të akuzuarit në aktgjykimin e shkallës së parë

Mbrojtësi i të akuzuarit, në afatin e paraparë me ligj, me anë të ankesës e ka kundërshtuar aktgjykimin e Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Pri-

shtinë/Priština të datës 5 dhjetor të vitit 2019 për shkak të gjendjes faktike gabimisht të konstatuar, shkeljes së dispozitave të Kodit të Procedurës Penale, shkeljes së Kodit Penal, shkeljes së nenit 10 të KEDNJ dhe vendimit mbi dënimin.

Mbrojtësi, në pajtim me nenin 390, paragrafi 1 i KPP, ka kërkuar që me të akuzuarin të jetë i pranishëm në seancën e panelit ankimor të Gjykatës së Apelit si edhe që, në pajtim me marrëveshjen e Brukselit, procedura e shkallës së dytë (ajo ankimore) të zhvillohet para Divizionit të Gjykatës së Apelit në Mitrovicë/Mitrovica.

Sipas pretendimeve ankimore, ekzistojnë mospërputhje të skajshme midis pretendimeve të aktakuzës dhe dispozitivit të aktgjykimit në lidhje me atë që i akuzuari ka thënë, siç pretendohet, në ditën kritike e që është regjistruar në video-incizimin, i cili në formë të CD-së është pjesë e shkresave të lëndës. Ankesa pohon se me krahasimin e dispozitivit të aktakuzës dhe dispozitivit të aktgjykimit me atë që mund të gjendet në CD, mund të vërtetohet se i akuzuari nuk e ka thënë atë që është cekur në aktgjykim, e për çka është dënuar. Në tekstin e aktgjykimit disa herë është përdorur fjala «etje për gjak» e cila gjendet në video incizimin. Kjo mospërputhje është arsye e mjaftueshme për heqjen e aktgjykimit. Mbrojtësi i të akuzuarit i ka propozuar kolegjit ankimor që në kuadër të procedurës ankimore ta shikoj incizimin. Mbrojtja, po ashtu, ka theksuar në ankesën e saj edhe dallime të tjera midis video-xhirimit dhe pretendimeve të aktgjykimit, të cilat gjykata e shkallës së dytë është e obliguar të ketë parasysh, sepse gjendja faktike, gabimisht e konstatuar, ka çuar edhe deri të shkeljet thelbësore të Kodit të Procedurës Penale.

Duke pohuar se ekziston edhe shkelja e nenit 10 të KEDNJ, mbrojtësi, me anë të ankesës, e ka elaboruar në mënyrë të hollësishme aktgjykimin e shkallës së parë me qëllim të prezantimit të lirisë së shprehjes si të drejtë kyçe të njeriut në shoqërinë demokratike. Ai, me këtë rast, ka cituar shumë dispozita të KEDNJ, duke thënë se, sipas nenit 22 të Kushtetutës së Kosovës, KEDNJ drejtpërdrejtë zbatohet në Kosovë, ka forcë më të madhe juridike krahasuar me të drejtën vendore, kurse në rast të konfliktit, KEDNJ ka përparësi ndaj ligjeve vendore.

Sipas pretendimeve ankimore, në veprimet e të akuzuarit Todosijeviq nuk ka shkelje të dispozitave të nenit 10 të KEDNJ, madje edhe sipas interpretimit më të gjerë të mbrojtjes së autoritetit dhe të drejtave të të tjerëve. Fjala e të akuzuarit drejtuarit qytetarëve të tubuar në ditën kritike nuk ka shkaktuar kurrë farë pasojash. Aktgjykimi dënues i shqiptuar për të akuzuarin përbënë përzjerje të drejtpërdrejtë në të drejtën e tij në lirinë e shprehjes. Gjykata nuk e ka shprehur asnjë arsye për të cilën konsideron se kufizimi i fjalës do të ishte i arsyetuar në këtë rast. Gjykata, me

anë të aktgjykimit nuk e cek asnjë arsye që shkon në të mirë të vendimit që të akuzuarin ta shpallë fajtor, duke i injoruar rrethanat, të cilat nuk janë në mbështetje të aktgjykimit të gjykatës.

Mbrojtësi, me anë të ankesës, e ka kundërshtuar edhe krahasimin e rastit për të cilin ka vendosur Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut me rastin e të akuzuarit, me qëllim që ta përforcojë aktgjykimin. Sipas mbrojtjes, këto raste nuk kanë kurrë farë ngjashmëri. Gjykata, me anë të aktgjykimit, citon vetëm pjesë të aktgjykimit të Gjykatës Evropiane, të cilat e mbështesin vendimin e saj. Mbrojtësi nuk e kundërshton mbrojtjen e të drejtave të njeriut, me fjalë të tjera, të të drejtave të shqiptarëve dhe ndjeshmërinë të cilën e ka për bashkësinë shqiptare kjo ngjarje për të cilën ka folur Todosijeviqi, por ai ka folur për një ngjarje historike e cila ka ndodhur në të kaluarën, kështu që nuk ka shkaktuar dhe nuk e ka pasur për qëllim për të shkaktuar intolerancë – nuk ka bërë thirrje për dhunë si dhe as që e ka shkaktuar dhunën.

Sipas pretendimeve ankimore, Todosijeviqi me deklaratën e tij nuk e ka kryer veprën penale, me të cilën ngarkohet. Fjalimi i tij para qytetarëve nuk ka shkaktuar kurrë farë pasojash, nuk është rrezikuar rendi publik dhe qetësia, nuk ka pasur protesta, demonstrata, bllokada, tubime politike, nuk ka ndodh asgjë e rëndësishme. I akuzuari nuk e ka keqpërdor pozitën ose autorizimet e tij. Në veprimet e tij nuk ka përgjegjësi penale. Prokurori publik nuk i ka arsyetuar pohimet e tij se i akuzuari i është drejtuar qytetarëve në cilësinë e ministrit të vet-qeverisjes lokale dhe se me këtë e ka keqpërdorur pozitën e tij, edhe pse në atë periudhë ka qenë ministër. Ai, në ditën kritike, në tubimin e qytetarëve, të cilët gjatë konfliktit të armatosur në Kosovë i kanë humbur më të dashurit e tyre, nuk është paraqitur në atë cilësi, sepse ka folur si anëtar i Listës Serbe përkatësisht si politikan serb lokal. Disa veprime mund të jenë penalisht të lejueshme, por nga pikëpamja e shumicës ose e pakicës moralisht janë të palejueshme. I akuzuari është i ndërgjegjshëm se deklarata e tij mund të ketë interpretime të ndryshme. Ai nuk mund të pranojë se e ka pasur për qëllim që dikë ta fyejë kur kjo nuk është e vërtetë dhe e ka ofruar kërkim faljen e sinqertë.

Mbrojtësi, në lidhje me vendimin mbi dënimin, ka thënë se për të njëjtën nuk mund të diskutohet, sepse asnjë dënim nuk mund të shqiptohet për veprimet të cilat nuk përbëjnë vepër penale. Secili dënim në rastin e tillë është i paligjshëm. Madje edhe sikur të kishte ndonjë farë faji, a është pyetur gjykata se çka do të ishte dënimi proporcional sipas peshës së veprës penale, dënimi proporcional me fajin e të akuzuarit? Sipas mbrojtësit, ky aktgjykim do të mbahet mend si i turpshëm,

me qëllimin që të dënohet një njeri dhe që të gjithë të tjerët, një popull i tërë të frikësohet e të parandalohet për të shprehur mendimin vetëm për atë se dikujt kjo nuk i pëlqen ose pse mendimin e tillë nuk dëshiron ta dëgjojë.

Në fund, mbrojtësi e ka theksuar se ankesa është e bazuar dhe se aktgjykimi i shkallës së parë nuk mund të qëndrojë. I ka propozuar Gjykatës së Apelit në Prishtinë/Priština ta marrë parasysh këtë ankesë si të bazuar, aktgjykimin e Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština të datës 5 dhjetor të vitit 2019 ose ta modifikojë dhe të akuzuarit t'ia shqiptojë aktgjykimin lirues, me arsyetimin se veprimi me të cilin i akuzuari ngarkohet nuk është vepër penale, por se hyn në lirinë e të folurit, të cilën e mbron neni 10 i KEDNJ, ose që aktgjykimin e cekur ta heq për shkak të gjendjes faktike të vlerësuar në mënyrë jo të drejtë, gjë që ka çuar deri te shkelja thelbësore e dispozitave të procedurës penale.

Prokuroria e Apelit të Kosovës në Prishtinë me shkresën e datës 13 shkurt të vitit 2020, ka propozuar që të refuzohet si e pabazuar ankesa e mbrojtësit të të akuzuarit dhe aktgjykimi i ankimuar të vërtetohet.

Aktgjykimi i Gjykatës së Apelit

Kolegji^[110] i Departamentit Special i Gjykatës së Apelit, i kryesuar nga gjyqtari Burim Ademi, në lëndën *Prokurori kundër Ivan Todosijeviqit*, në datën 24 qershor të vitit 2021 ka nxjerr aktgjykimin (APS.nr.7/20) me të cilin e ka refuzuar si të pabazuar ankesën e mbrojtësit të të akuzuarit, ndërsa aktgjykimin e Gjykatës Themelore në Prishtinë (PS.nr.20/19) të datës 5 dhjetor të vitit 2019 e ka vërtetuar.

Në seancën e kolegjit të datës 28 prill të vitit 2021 është refuzuar kundërshtimi i mbrojtësit, avokatit Nebojsa Vllajiq, lidhur me përbërjen e kolegjit dhe të kompetencës territoriale e lëndore, ndërsa me vendimin e Gjykatës Supreme të Kosovës dhe atë të Apelit në Prishtinë/Priština është refuzuar kërkesa e mbrojtjes për përjashtimin e gjyqtarëve-kolegjit penal për të vendosur në këtë çështje penale. Pas kësaj, Gjykata e Apelit e ka mbajtur seancën e dytë të kolegjit në datën 24 qershor të vitit 2021, konform dispozitës së nenit 390, paragrafi 1 të KPPRK-së, në të cilën ishin prezent mbrojtësi i të akuzuarit, avokati Vllajiq, ndërsa nuk prezantoi i akuzuari dhe prokurori i Apelit, edhe pse ishin të njoftuar në mënyrë të rregullt për vendin dhe kohën e mbajtjes së seancës së kolegjit.

Gjykata e Apelit e ka analizuar aktgjykimin e ankimuar së bashku me shkresat e lëndës, i ka vlerësuar pretendimet ankimore dhe, sipas detyrës zyrtare, ka gjetur

[110] Anëtarët e kolegjit, gjyqtarë Vatoni Durguti dhe Bashkim Hyseni.

se aktgjykimi i ankimuar nuk është përfshirë në shkeljet esenciale të dispozitave të procedurës penale apo në shkelje të tjera e të cilët do ta kushtëzonin prishjen e detyrueshme të aktgjykimit. Në dispozitivin e aktgjykimit janë përshkruar në tërësi veprimet inkriminuese, të cilët formojnë elementet e veprës penale për të cilin është shpallur fajtor i akuzuari dhe, si i tillë, ai është i qartë dhe i kuptueshëm, ndërsa në arsyetim janë dhënë arsye të qarta për faktet vendimtare dhe arsyet, në të cilat është bazuar me rastin e zgjidhjes së kësaj çështje juridike, për të cilat arsye edhe kjo gjykatë i aprovon si të drejta dhe ligjore.

Gjykata e Apelit e gjen të pabazuar pretendimin ankimor lidhur me atë se *si gjykata e ka vërejtur se i akuzuari e ka përdorur fjalët “gjakpirës” ose “Masakra në Reçak” ose “Masakra e Reçakut”,* kjo për faktin se në aktgjykimin e ankimuar, faqe 12, gjykata e shkallës së parë ka dhënë arsye të qartë se këto fjali të shqiptuara-përdorura nga i akuzuari vërtetohen nga shikimi dhe dëgjimi i CD-ës, i cili si provë materiale është administruar në shqyrtimin gjyqësor të datës 2 dhjetor të vitit 2019, faqe 5, në të cilin procesverbal është konstatuar, në përgjithësi, rreth provave materiale të administruara, ku mbrojtësi i të akuzuarit është deklaruar me *vërejtje që do t’i përmendin në fjalën përfundimtare*, prndaj, në këtë drejtim, kjo Gjykata vlerëson se aktgjykimi i ankimuar është përpiluar në përputhje me dispozitën e nenit 370 par.7 të KPPRK-së, duke qenë se gjykata e shkallës së parë për këtë fakt vendimtar në arsyetimin e aktgjykimit të ankimuar ka dhënë arsye konkrete se me cilën provë materiale e ka vërtetuar, e për të cilat arsye edhe kjo Gjykatë i aprovon si të drejta dhe të bazuara në ligj.

Sa i përket pretendimit të mbrojtjes se është shkelur neni 10 i konventës evropiane mbi të drejtat e njeriut, kjo Gjykatë gjen se ky pretendim ankimor është i pabazuar. Gjykata e shkallës së parë, në aktgjykimin e ankimuar, faqe 10 dhe 16, ka dhënë arsyet e mjaftueshme se për çfarë arsye konsideron se deklarata e të akuzuarit nuk e gëzon mbrojtjen sipas nenit 10 par.1 të Konventës Evropiane, meqenëse, si e tillë, i tejkalon kufijtë e lirisë së shprehjes, siç parashihet sipas nenit 10, par.2 të Konventës në fjalë.

Sipas vlerësimit të Gjykatës së Apelit, deklarimi i të akuzuarit në tubimin e qytetarëve në ditën kritike nuk mund të trajtohet si liri e shprehjes së mendimit, që ka të bëjë me çështjen e interesit publik, e cila garantohet me nenin 10, par.1 të Konventës Evropiane por, ajo, në vete, përmban plotësisht formën e nxitjes së urrejtjes dhe përçarjes ndaj popullatës së përkatësisë shqiptare në Kosovës pasi që, ai në këtë deklaratë, ka përdorur fjalë tërësisht fyese duke i konsideruar si *“terrorist dhe trillues të masakrës së Reçakut/Raçak dhe si arsye e agresionit të NATO-së në shtetin e tyre, e të cilët kanë vrarë shtëpiak të mirë serbë dhe polic në vendin e tyre*

të punës duke vazhduar me gjakpirjen e tyre edhe gjatë agresionit edhe pas ardhjes së misionit paqësor në Kosovë”.

Sipas bindjes së kësaj Gjykate, këto shprehje të të akuzuarit e tejkalojnë lirinë e shprehjes dhe, si të tilla, përbëjnë figurën e veprës penale për të cilën është shpallur fajtor, prandaj pretendimi ankimor i mbrojtjes, *se deklarata e të akuzuarit nuk përmban kurrfarë thirrje për hakmarrje, as për dhunë të drejtuar kundër dikujt as konkret e as abstrakt, por deklarata e tij ka të bëjë me ngjarjen nga e kaluara, e cila nuk ka kurrfarë lidhje me veprimin e askujt pas 20 vitesh, është e pabazuar meqenëse kjo deklarata i atribuohet në mënyrë fyese popullatës shqiptare duke dhënë mesazhe të qarta të nxitjes dhe të përhapjes publikisht të urrejtjes dhe të përçarjes ose mosdurimit midis grupeve kombëtare, sidomos në një ambient të shoqërisë shumëetnike të porsadale nga konflikti i armatosur, andaj nga rrethanat e fakteve të vërtetuara rrjedh se veprimet-deklarimi i të akuzuarit e tejkalojnë lirinë e shprehjes të garantuara sipas nenit 10 të Konventës dhe se këto veprimet janë të sanksionuara si vepër penale, për të cilën është shpallur fajtor i akuzuari, gjendje faktike e cila gjen mbështetje edhe nga praktikat e Gjykatës Evropiane (rasti S. kundër Bosnjës dhe Hercegovinës, A.nr.48657/16) e cila ka dhënë mendimin se “deklarimet e aplikantit, edhe pse të shkruara në formën hipotetike, kanë prekur në mënyrë shumë të ndjeshme në materien e marrëdhënieve etnike të pasluftës në shoqërinë boshnjake”, apo rasti (F. kundër Belgjikës A.nr.15616/07) sipas të cilit “aplikanti, i cili ishte anëtar i Parlamentit të Belgjikës dhe kryetar i partisë politike FN në Belgjikë, gjatë fushatës zgjedhore, me shprehjet e përdoruara në fletushka të shpërndara ka bartur shkaktimin e ndjenjës së mosbesimit, refuzimit ose madje edhe të urrejtjes ndaj të huajve, në mesin e publikut më pak të informuar e që në mënyrë të qartë arrin të nxis urrejtje racore”.*

Gjykata e Apelit vlerëson se deklarata e të akuzuarit bartë përgjegjësi të qartë për shkaktimin e ndjenjës së urrejtjes, të përçarjes dhe të mosdurimit ndaj popullatës shqiptare, veçanërisht në mesin e të pranishmëve të cilët, në forma të ndryshme, kanë përjetuar humbjet dhe dhimbjet nga konflikti i armatosur në Kosovë. Mesazhi i të akuzuarit, i drejtuar në ditën kur qytetarët në Zveçan/Zveçane ishin tubuar kundër intervenimit të NATO-së, jep jehonë të fortë dhe në mënyrë të qartë arrin të nxis publikisht urrejtjen ndaj grupit tjetër kombëtar.

Sipas bindjes së kësaj Gjykate, gjetja fajtor dhe dënimi i shqiptuar nga gjykata e shkallës së parë janë të arsyeshme dhe në interes të parandalimit të prishjes së rendit publik dhe mbrojtjes së të drejtave të grupit kombëtar, në rastin konkretë shqiptar, gjë që është në tërësi në përputhje me nenin 10, par.2 i Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut, sipas të cilit paragraf parashihen

nënshtimet ndaj kufizimeve ose sanksioneve të parapara me ligj e që janë të nevojshme në një shoqëri demokratike, pasi që, në rastin konkret, i akuzuari me deklaratat e tij në publik ka tejkalar kufijtë e mbrojtjes së mendimit të lirë dhe me këtë e ka kryer veprën penale *nxitje e urrejtjes, përçarjes ose mosdurimit kombëtar, racor, fetar apo etnik nga neni 147, par.2 lidhur me par.1 të KPRK-së*.

Gjykata e Apelit e gjen të pabazuar pretendimin ankimor të mbrojtjes për vërtetimin e gabuar të gjendjes faktike, kjo për faktin se gjykata e shkallës së parë për vërtetimin e gjendjes faktike në shqyrtimin gjyqësor ka administruar provat duke dëgjuar dhe shikuar video-incizimin, i ka lexuar shkrimet e botuara në portalet dhe gazeta të ndryshme, ka lexuar raportin informues me nr. Referent 06/1-01-120/2019 të datës 26 maj të vitit 2019, ka lexuar deklaratat e të pandehurit, të dhëna në polici në datën 25 prill të vitit 2019 dhe atë në Prokurorinë Speciale në datën 30 maj të vitit 2019, fjalët përfundimtarëve të palëve dhe, pas analizimit dhe vlerësimit të këtyre provave materiale dhe personale, ka ardhur në përfundim se në veprimet e të akuzuarit qëndrojnë të gjitha elementet e veprës penale nga neni 147, par.2 lidhur me par.1 të KPRK-së, duke gjetur se i pandehuri me dashje e ka kryer këtë veprë penale kur ka deklaruar se *“arsyeja për agresionin në shtetin tonë ka qenë e ashtuquajtura katastrofë humanitare në Kosovë e Metohi.. masakra e Reçakut/Raçak ishte trillim.. janë terroristët shqiptar që e trilluan gjithë këtë dhe i bënë krimet më të mëdha në Kosovë e Metohi...për këtë sot e kësaj dite askush nuk ka dhënë përgjegjësi...kanë bërë krime para agresionit të NATO-së, kanë vrarë shtëpiak të mirë serb dhe polic në vendin e tyre të punës... gjakpirjen e tyre e kanë vazhduar edhe gjatë agresionit dhe pas ardhjes të së ashtuquajturits mision paqësor në Kosovë e Metohi”,* ku këtë deklaratë dhe këto shprehje që janë përdorë nga ish Ministri Ivan Todosijeviq, gjykata i ka vlerësuar se janë veprime fyese ndaj një populli të tërë dhe, si të tilla, mund të nxisin urrejtjen, përçarjen, mos tolerancë ndërmjet grupeve etnike në Kosovë, dhe se këto veprime e tejkalojnë lirinë e shprehjes, që parashihet në nenin 10 të KEDNJ dhe aktet e tjera të brendshme, pandaj veprimet e tij përbëjnë veprë penale edhe sipas praktikës së GJEDNJ-së, në rastin A.B. kundër Bosnjës dhe Hercegovinës. Me gjendjen e këtillë faktike, të vërtetuar nga gjykata e shkallës së parë, në tërësi pajtohet edhe kjo Gjykatë si të drejtë dhe të bazuar në provat e administruara gjatë shqyrtimi gjyqësor.

Gjykata e Apelit vlerëson se nga shikimi dhe dëgjimi i provës materiale-CD-së, rezulton se i akuzuari në ditën kritike në tubimin para qytetarëve, të përshkruar si në dispozitiv të aktgjykimit të ankimuar, duke iu drejtuar të pranishmëve, ndër të tjera, në fjalimin e tij të lexuar ka përdorë-thënë fjalën “gjakpirës” dhe “masakër” e kjo vërtetohet padyshim me shikimin dhe me dëgjim e kësaj CD-je, pandaj

pretendimi i mbrojtjes në këtë drejtim është i pabazuar dhe në kundërshtim me provën materiale, nga e cila vërtetohet kjo gjendje faktike ashtu si me të drejtë ka gjetur gjykata e shkallës së parë se i akuzuari në ditën kritike ka përdoruar këto fjalë kur i është drejtuar të pranishmëve në këtë tubim, ndërsa i akuzuari në deklaratën e tij ka theksuar se “*nuk më kujtohet se çfarë kam thënë atë ditë mirëpo gjithçka është incizuar*”.

I akuzuari, në deklaratën e dhënë në Prokurori, në procesverbalin PPS.nr.26/19 të datës 23 maj të vitit 2019, ka konfirmuar se ai kishte marrë pjesë në këtë tubim qytetar, duke korigjuar në lidhje me pyetjen e parashtruar *se ky manifestim nuk ishte kundër intervenimit të NATO-së, por në kujtim të viktimave të bombardimit të NATO-së*. Në pyetjen e prokurorit se a është e vërtetë se në atë takim, kur e keni marrë fjalën, në mes të tjerash, keni deklaruar (atë që të është lexuar në aktvendim për fillimin të hetimeve), i njëjti është përgjigjur se “*më besoni se saktësisht edhe nuk më kujtohet se çfarë kam thënë atë ditë mirëpo gjithçka është incizuar. Ndër të tjera, në përgjigjen e dhënë, ai ka shtuar se “plotësisht jam i vetëdijshëm për përgjegjësinë time edhe si Ministër dhe si qytetar i rëndomtë dhe, në fund të fundit, sinqerisht më vjen keq për fjalët që i kam thënë, dhe ngjarjet tragjike që kanë ndodhur në Kosovë t’i potenco i në plan të parë, e tashmë si ish Ministër përgjegjës politikë e kam dhënë e për sa i përket karrierës sime politike në të ardhme është vënë në dyshim.”*

Po ashtu, në deklaratën e dhënë në Polici nën shenjën PPN 145/19 të datës 25 prill të vitit 2019, në cilësinë e të dyshuarit, e ka konfirmuar pjesëmarrjen dhe fjalimin e mbajtur në tubimin e datës 24 mars të vitit 2019 në Zveçan/Zveçane, ku ishin rreth 30 persona, mirëpo në pyetjet lidhur me shqiptimin e fjalive si në incizim ai është përgjigjur “*se nuk i kujtohet, e veçanërisht detajet, ndoshta janë thënë në zemërim apo afekt para familjeve të viktimave*”.

Edhe nga shkresat e lëndës, nga shkrimet e botuara në portalet dhe në gazeta të ndryshme në vend, rezultojnë rrethanat e deklarimit të të akuzuarit në tubimin e mbajtur në Zveçan/Zveçane në ditën kritike, dhe më pas në ditët në vijim edhe shkarkimin e tij nga Kryeministri i atëhershëm i Kosovës nga pozita e Ministrit të MAPL-së, për shkak të gjuhës së përdorur nga ai në atë tubim.

Gjykata e Apelit gjen se nga prova materiale dhe nga deklaratat e të akuzuarit të dhënë gjatë procedurës penale është e qartë se i akuzuari, Ivan Todosijeviq, nuk i ka mohuar fjalitë dhe shprehjet e thëna në atë tubim e të përshkruara më afër si në dispozitiv të aktgjykimit të ankimuar, ai këtë nuk e ka mohuar në deklaratat e dhënë në polici dhe në prokurori pas ballafaqimit të tyre, por vetëm ***kishte sqar-***

ruar që nuk kishte për qëllim që të ofendoj askënd dhe nuk ka bërë dallim mes viktimave pa marrë parasysh a janë ato shqiptare apo serbe pandaj, nga provat si në shkresat e lëndës në tërësi vërtetohet gjendja faktike për veprimet inkriminuese të të akuzuarit për të cilat është shpallur fajtor.

Gjykata e Apelit e gjen të pabazuar pretendimin ankimor *se veprimi i të akuzuarit nuk përbënë vepër penale*, kjo për faktin se Gjykata e shkallës së parë në aktgjykimin e ankimuar, faqe 14, ka dhënë arsyt konkrete dhe të qarta duke analizuar dhe vlerësuar se pse në veprimet e të akuzuarit qëndrojnë të gjitha elementet e veprës penale *nxitja e urrejtjes, përçarjes ose mosdurimit kombëtar, racor, fetar apo etnik* nga neni 147, par.2 lidhur me par.1 të KPRK-së, duke dhënë arsye në të cilat është bazuar me rastin e zgjidhjes së kësaj çështjeje juridike ku, për ekzistimin e kësaj vepre penale nga neni 147 sipas paragrafit 1, ka dhënë arsye se ligdhënësi nuk e përcakton të domosdoshme të prishet rendi publik, ashtu siç pretendon mbrojtja në ankesë. Me arsytet e dhëna nga gjykata e shkallës së parë, në të cilat është bazuar me rastin e zgjidhje së kësaj çështjeje juridike, në tërësi pajtohet edhe kjo Gjykatë, meqenëse, për t'u konsideruar se kryerësi e ka kryer këtë vepër penale, nuk është e domosdoshme që të prishet rendi publik, por kërkohet që të jetë përdorur njëra nga format themelore gjegjësisht *“veprimi - i nxitjes, përhapjes së urrejtjes publike, përçarjes ose mosdurimit midis grupeve kombëtare, racore, fetare, etnike apo grupeve të tjera të tilla që jetojnë në Republikën e Kosovës, “në mënyrën e cila mund të prishë rendin publik, pra nuk është e domosdoshme që nga veprimi, në rastin konkret i të akuzuarit, të jetë prishur edhe rendi publik, por konsiderohet se kjo vepër penale kryhet nëse i akuzuari ka ndërmarrë vetëm njërin apo edhe të gjitha këto veprime.*

Lidhur me pretendimin ankimor *se veprimi inkriminues nuk ka shkaktuar trazira, dhunë ose pasoja të tjera të rënda, siç parashehet në formën e rëndë të kësaj vepre me nenin 147, par. 2 i Kodit Penal*, kjo Gjykatë e gjen këtë pretendim të pabazuar, ndërsa në tërësi pajtohet me qëndrimin juridik të gjykatës së shkallës së parë se për t'u konsideruar se është kryer kjo vepër penale sipas paragrafit 2, si formë cilësuese, nuk e përcakton që domosdoshmërisht të shkaktohet dhuna apo të ketë trazira, por mjafton që të jetë përmbushur njëra nga format e parapara sipas këtij paragrafi, e që në rastin konkret i akuzuari është gjetur fajtor për shkak se me rastin e fjalimit të tij në tubimin e qytetarëve në Zveçan/Zveçane në ditën kritike ka keqpërdorur pozitën e tij si Ministër i MAPL kur iu është drejtuar të pranishmëve në këtë tubim me gjuhën e përhapjes publike të urrejtjes, përçarjes ose mosdurimit midis grupeve kombëtare që jetojnë në Republikën e Kosovës, duke i quajtur dhe cilësuar se *“janë terroristë shqiptar që e trilluan gjithë këtë dhe bënë krimet më të mëdha në Kosovë e Metohi...”*, andaj edhe kjo Gjykatë gjen se i

akuzuari, duke qenë i vetëdijshëm se ai mbante pozitën e Ministrit në Qeverinë e Republikës së Kosovës, e shfrytëzoi këtë tubim publik duke u paraqitur në foltore për t'iu drejtuar të pranishmëve pikërisht në ditën kur shënohej dita kundër intervenimit të forcave të NATO-s, lidhur me konfliktin e armatosur në Kosovë, duke e ditur, jo vetëm të pranishmit, por edhe opinioni i gjerë, se çdo paraqitje dhe fjalim publik i zyrtarëve të lartë shtetëror nënkupton paraqitjen e të tij para opinionit si person zyrtar i lartë i cili përfaqëson një Ministri të Qeverisë së Republikës së Kosovës.

Përkundër kësaj, Gjykata e Apelit vëren se, pas publikimit të fjalimit të të akuzuarit, (objekt i veprës penale), është fakt se kanë ngjarë reagimet publike në mediumet vendore, (të cilin fakt edhe mbrojtja e kishte potencuar, faqe 12, pasusi 5 i aktgjyqimit të ankimuar,) dhe më pas ka ndodhur edhe shkarkimi i tij nga Kryeministri i atëhershëm i Republikës së Kosovës, që dëshmohej edhe me Vendimin e shkarkimit si në shkresat e lëndës (Prot.nr.2428/2019, datë 9 prill të vitit 2019), dhe se në këto rrethana ka mundur edhe të prishej rendi publik, edhe pse jo domosdoshmërisht sipas kësaj dispozite kërkohet që të jetë plotësuar ky element për t'u konsideruar se kryerësi e ka kryer këtë vepër penale.

Gjykata e Apelit e gjen të pabazuar pretendimin ankimor se e vërtetë është se i akuzuari në atë moment ka qenë Ministër, por ai në tubimin e qytetarëve serbë në Zveçan/Zveçane nuk e ka përfaqësuar Ministrinë në Qeverinë e Kosovës. I akuzuari është anëtar i Listës serbe dhe politikan lokal serb dhe ai qytetarëve të tubuar iu është paraqitur në cilësinë e tij, dhe si politikan serb ai nuk ka kurrfarë pozite apo autorizimi që mund të keqpërdorë.

Nuk është kontestues fakti se në kohën e kryerjes së veprës penale, i akuzuari e mbante dhe e ushtronte pozitën e Ministrit të MAPL-së në Qeverinë e Kosovës dhe se gjatë kohës sa ishte në këtë pozitë ai nuk kishte asnjë kufizim për ndërmarrjen e aktiviteteve dhe veprimeve që përkonin me detyrat dhe përgjegjësitë e Ministrit të kësaj Ministrie në kuadër të kompetencave të tij, e që janë përcaktuar edhe në legjislacionin pozitiv të Republikës së Kosovës, si me Rregulloren e Qeverisë nr. 02/2011 për fushat e përgjegjësisë administrative të zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive përkatëse. Mirëpo, edhe përkundër kësaj, i akuzuari ishte plotësisht i vetëdijshëm se tubimi i qytetarëve në ditën kritike nuk ishte tubim i karakterit për çështjet që lidheshin me administrimin e pushtetit lokal, por është fakt i pa kontestueshëm se ky tubim i këtyre qytetarëve ishte shprehja e tyre kundërshtuese ndaj bombardimit të NATO-së në caqet e atëhershme që lidheshin me konfliktin e armatosur në Kosovë, prandaj në këtë drejtim paraqitja e tij nuk justifikohet dhe

nuk mund të kuptohet ndryshe përpos si një mesazh i qartë për të pranishmit se ai, nga pozicioni i Ministrit që mbante, në kohën kritike ishte mbështetje e tij për të tubuarit në ditën kur shënohej kundërshtimit i bombardimeve të forcave të NATO-së prej një pozicioni të lartë shtetërorë - Ministër, e jo siç pretendon mbrojta se ai në atë tubim ishte paraqitur si politikan lokal, duke dashur që të minimizoj funksionin e tij publik.

Po ashtu, nuk është kontestues se ky tubim ishte organizuar në vend publik dhe në ditën e shënimit të përvjetorit të fillimit të bombardimeve të forcave të NATO-së dhe i akuzuari ishte i vetëdijshtë se ky tubim nuk ishte i rastësishëm dhe i natyrës private, por me një domethënie dhe qëllim të caktuar. Prandaj, sipas bindjes së kësaj Gjykate, për rrjedhojë, zyrtarët e lartë publik me çdo paraqitje të tyre publike përçojnë mesazhe të karakterit zyrtar dhe nuk mund të konsiderohen paraqitjet e tilla të shkëputura nga pozita dhe funksioni i tyre i lartë zyrtarë.

Gjykata e Apelit e gjen të pabazuar pretendimin ankimor se i akuzuari e gëzon imunitetin e Ministrit për fjalët dhe mendimin e shprehur përkritazi me objektin e veprës penale, për të cilën është shpallur fajtor, për faktin se i akuzuari në ditën kritike qartazi vërehet se nuk flet lidhur me punën dhe natyrën e punës, për të cilën ishte në krye të Ministrisë, por, pa dyshim, se ai ishte duke iu drejtuar të pranishmeve në tubim duke dhënë mesazhe përkrahjeje për të pranishmit, të cilët ishin kundër ndërhyrjes së forcave të NATO-ës dhe, në këtë fjalim, ai përdorë fjalë të cilat iu atribuohen një popullate shqiptare duke i cilësuar si “terrorist shqiptarë”, të cilët kanë ideua Masakrën e Reçakut/Raçak për ta paraqitur si katastrofë humanitare, nga e cila më pas ka pasuar edhe intervenimi i NATO-ës. Pra, nga ky fjalim nuk mund të nxirret, në asnjë rrethanë, konkluzioni se i akuzuari ka folur brenda fushë veprimtarisë së Ministrit për Pushtet Lokal, por, përkundrazi, ai, duke qenë i veshur me autoritet të Ministrit - person zyrtar e ka keqpërdorur pozitën e tij duke iu drejtuar të pranishmëve në këtë foltore me qëllim që të nxisë dhe përhapë publikisht urrejtjen, përçarjen ose mosdurimin midis grupeve kombëtare dhe etnike që jetojnë në Republikën e Kosovës. Prandaj, marrë parasysh Aktgjykimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Kosovës, KO98/11 të datës 20 shtator të vitit 2011, me të cilin është interpretuar dhe sqaruar, ndër të tjera, edhe imuniteti i anëtarëve të Qeverisë, sipas të cilit aktgjykim është vendosur se *“Anëtarët e Qeverisë nuk gëzojnë mbrojtje të posaçme për veprimet dhe vendimet e tyre të ndërmarra jashtë fushëveprimit të përgjegjësive të tyre”*, pra në rrethana të tilla ata nuk gëzojnë imunitet dhe mund të ndiqen penalisht, rezulton qartë fakti se i akuzuari në ditën kritike, me fjalimin e paraqitur para qytetarëve në Zveçan/Zveçane, nuk lidhej për fushë veprimtarinë e tij si Ministër, prandaj në rastin

konkret veprimet e të akuzuarit nuk gëzojnë mbrojtje në imunitet, siç parashihet me Kushtetutën e Republikës së Kosovës, por këto veprime e përbëjnë veprën penale për të cilën është shpallur fajtor.

Gjykata e Apelit e gjen të pabazuar pretendimin ankimore lidhur me vendimin mbi dënimin për faktin se, meqenëse është vërtetuar në mënyrë të drejtë dhe të plotë gjendja faktike në mënyrë të drejtë, është aplikuar edhe ligji penal kur të akuzuarit i është shqiptuar dënimi për këtë veprë penale. Gjykata e shkallës së parë me rastin e marrjes së vendimit mbi dënimin, i ka vlerësuar të gjitha rrethanat, të cilët ndikojnë në llojin dhe në lartësinë e dënimit, ku, si rrethanë lehtësuese, për të akuzuarin ka gjetur se për herë të parë ka rënë ndesh me ligjin, pendimin e tij, sjelljen korrekte në të gjitha fazat e gjykimit, ndërsa si rrethanë rënduese e ka gjetur peshën e veprës penale me kohën e veprës penale, e kur kësaj t'i shtohet edhe shkalla e përgjegjësisë penale e të akuzuarit, që në rastin konkret është shumë e ndjeshme, rezulton se vepra penale është kryer me dashje direkte dhe me paramendim si dhe është planifikuar mirë, pastaj, marrë parasysh motivet e kryerjes së veprës penale, ka ardhur në përfundimin se dënimi i shqiptuar është në proporcion me peshën e veprës penale dhe shkallën e përgjegjësisë penale.

Gjykata e Apelit nuk pajtohet me gjetjen e gjykatës së shkallës së parë kur e ka vlerësuar si rrethanë rëndues dashjen direkte të të akuzuarit, ngase ajo është element subjektiv i veprës penale, mirëpo, duke pasur parasysh ekzistimin e të gjitha të gjeturave të tjera për vendimin mbi dënimin e të vlerësuar nga gjykata e shkallës së parë, i pranon edhe kjo gjykatë si të drejta, me bindjen se dënimi i shqiptuar është në funksion të parandalimit të kryerësit nga kryerja e veprave penale në të ardhmen dhe ndikon në rehabilitimin e tij dhe në parandalimin personave të tjerë nga kryerja e veprave penale dhe, me këtë dënim të shqiptuar ndaj të akuzuarit, do të arrihet qëllimi i dënimit, i paraparë në nenin 41 të KPRK-së.

Kërkesa për mbrojtjen e ligjshmërisë

Kundër aktgjykimit të shkallës së parë dhe të dytë, kërkesë për mbrojtje të ligjshmërisë ka paraqitur mbrojtësi i të dënuarit, për shkak të shkeljeve esenciale të dispozitave të procedurës penale, shkeljes së nenit 10 të Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore dhe shkeljes së dispozitave që i paraprijnë marrjes së aktgjykimeve, me propozimin që Gjykata Supreme e Kosovës ta aprovojë kërkesën si të bazuar, kurse aktgjykimet e kundërshtuara t'i ndryshoj, ashtu që të sjellë aktgjykim lirues për të dënuarin ose të anulojë aktgjykimet, sepse në dy instancat kanë gjykuar gjykatat jo kompetente dhe çështja t'i kthehet në rigjykim gjykatave kompetente.

Në kërkesën e tij, mbrojtësi i të dënuarit pretendon se aktgjykimi i shkallës së parë përmban shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale për faktin se gjykata, e cila ka vendosur në këtë çështje penale, nuk ishte kompetente dhe nuk ishte e përbërë në mënyrë të rregullt. Gjykatë kompetente në rastin konkret ka qenë Gjykata Themelore në Mitrovicë/Mitrovica për shkak se dyshohet se vepra penale është kryer në Zveçan/Zveçane, ndërsa, lidhur me ankesën, vendos Gjykata e Apelit e Kosovës - Departamenti në Mitrovicë/Mitrovica. Më tutje, në kërkesë theksohet se zhvillimi i kësaj procedure në Prishtinë/Priština e jo në Mitrovicë/Mitrovica në përbërje të kolegjit me shumicën prej shqiptarëve paraqet shkeljen e marrëveshjes së parë të Brukselit të vitit 2013. Më tutje, pretendohet se në shqyrtimin gjyqësor kanë marrë pjesë gjyqtarët, të cilët është dashur të përjashtohen sipas nenit 384, par.1.2 të KPPK. Kodi i Procedurës Penale në nenin 39, par.1.1, përcakton se një gjyqtar përjashtohet nga funksioni i gjyqtarit nëse është i dëmtuar me vepër penale, dhe nga aktgjykimet e gjykatës shihet se është konsideruar se i gjithë populli shqiptar është fyer dhe rrezikuar në të drejtat e tij nga deklaratat e të dënuarit.

Pastaj, pretendohet se aktgjykimi i shkallës së parë nuk është përpiluar në pajtim me nenin 370 të KPPK, sepse, me dëgjimin e CD-së, është e qartë se i dënuari nuk i ka thënë fjalët për të cilat është dënuar, gjegjësisht nuk ka thënë ashtu siç qëndron në dispozitivin e aktgjykimit. Asnjëra nga fjalët e shkruara në aktgjykim nuk i përgjigjet dhe nuk përputhet me atë çka është në incizimin e CD-së. Posaçërisht, i dënuari nuk i ka përdorur fjalët “gjakpirje” dhe fjalën “Masakra e Reçakut/Raçak” si në dispozitiv të aktgjykimit. Më tutje pretendohet se vepra, për të cilën i dënuari është shpallur fajtor, nuk është vepër penale për faktin se nuk është bërë e besueshme që akti inkriminues e ka rrezikuar rendin publik, vepra e inkriminuar nuk ka krijuar trazira, dhunë ose pasoja të tjera të rënda, siç parashihet nga forma e rëndë e kësaj vepre penale sipas nenit 147, par.2 të KPPK.

Më tutje, në kërkesë pretendohet se është bërë shkelja e nenit 10 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, ku mbrojtja rikujton se neni 22 i Kushtetutës së Kosovës parashih aplikimin e drejtpërdrejt të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut duke e theksuar më tej edhe nenin 53 të Kushtetutës së Kosovës që përcakton “të drejtat njerëzore dhe liritë themelore” të garantuara me kushtetutë. Aktgjykimet janë të paligjshme, të gabuara, jo të bazuara në prova dhe politike. Përveç kësaj, vepra për të cilën është shpallur fajtor i dënuari, nuk është vepër penale, ai, si të gjithë ne, ka dhënë mendimin e tij për ngjarjet e kaluara dhe ai nuk ka avokuar për dhunë. Liria e mendimit nuk përfshin vetëm mendimin me të cilin pajtohet shumica, por edhe ato mendime që janë të kundërta. Rasti, të cilin e ka marrë Gjykata Themelore në Prishtinë/Priština, Abedin Smajiqi kundër

Bosnjës dhe Hercegovinës është shumë larg nga rasti i Todosijeviqit dhe nuk kanë kurrfarë ngjashmërie, prandaj ky rast nuk mund t'i shërbej gjykatës si arsyetim për shqiptimin e aktgjykimit dënues për Todosijeviqin. Më tej, mbrojtja e thekson se Gjykata Evropiane ka aplikuar nenin 17 të Konventës atëherë kur deklaratat kuptohen si thirrje për hakmarrje ose kur personat mund të identifikohen sipas emrit edhe kur urrejtja është drejtuar kundër këtyre. Deklarata e T., nuk përmban kurrfarë thirrje për hakmarrje, as në dhunë të drejtuar kundër dikujt, por deklarata e tij ka të bëjë me ngjarje nga e kaluara, e cila nuk ka kurrfarë lidhje me veprimin e askujt pas 20 viteve.

Në kërkesë pretendohet se gjykata e ka bërë edhe shkeljen e ligjit penal në dëm të të dënuarit, për faktin se veprimi inkriminues nuk ka shkaktuar trazira, dhunë ose pasoja të tjera të rënda, siç parasheh për formën e rëndë të kësaj vepre neni 147, par.2 i Kodit Penal. I dënuari nuk e ka keqpërdorur pozitën apo autorizimin, ky është vetëm një konstatim i Prokurorisë vetëm që i dënuari të vihet në një situatë të pakënaqshme për dënim dukshëm më të lartë. E vërtetë është se i dënuari në atë moment ka qenë ministër, por ai në tubimin e qytetarëve serb në Zveçan/Zveçane nuk e ka përfaqësuar Ministrinë në Qeverinë e Kosovës. I dënuari është anëtar i Listës serbe dhe politikan lokal serb dhe ai qytetarëve të tubuar iu është paraqitur në cilësinë e tij, dhe si politikan serb ai nuk ka kurrfarë pozite apo autorizimi që mund të keqpërdor. Nëse i dënuari ka folur në cilësinë e ministrit, atij i takon e drejta në imunitet nga ndjekja, të cilin imunitet e pranon edhe Gjykata Kushtetuese, e nëse nuk ka fol në cilësinë e ministrit nuk ka vepër penale nga para.2 i neni 147 të KPRK për të cilën është dënuar.

Prokurori i Shtetit i Kosovës, me parashtresën KMLP.II.nr.209/2021 të datës 30 shtator të vitit 2021, ka paraqitur përgjigje në kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë, me propozim që kërkesa e mbrojtësit të të dënuarit të refuzohet si e pabazuar.

Aktgjykimi i Gjykatës Supreme të Kosovës

Kolegji i Gjykatës Supreme, i cili ka vendosur lidhur me kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë të parashtruar nga mbrojtësi i të dënuarit, e ka aprovuar kërkesën e avokatit, i ka anuluar aktgjykimet e dy instancave më të ulëta dhe lëndën e ka kthyer në rigjykim në shkallën e parë.

Gjykata Supreme e Kosovës, pasi i ka shqyrtuar shkresat dhe pas vlerësimeve të kërkesës për mbrojtjen e ligjshmërisë ka gjetur se kërkesa për mbrojtje të ligjshmërisë është e bazuar.

Sipas vlerësimit të Gjykatës Supreme të Kosovës janë të bazuara pretendimet në kërkesë lidhur me atë se aktgjykimet e kundërshtuara me kërkesë janë të përfshira në shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale nga neni 384, par.1 pika 1.12 lidhur me nenin 370 të KPPK. Dispozitivi i aktgjykimit të shkallës së parë është kundërthënës me brendinë e tij dhe me arsyetimin në tërësi si dhe me faktet nga shkresat e lëndës, të cilat shkelje s'janë mënjeluar as nga gjykata e shkallës së dytë.

Së pari, këto paqartësi dhe kundërthënie kanë të bëjnë me vet dispozitivin e aktgjykimit të shkallës së parë sa i përket veprës penale për të cilën i akuzuari është shpallur fajtor.

Kështu, në përshkrimin faktik të veprimeve inkriminuese të të dënuarit në dispozitiv të aktgjykimit theksohet se "...në cilësinë e Ministrit të Administratës dhe Pushtetit Lokal në Qeverinë e Republikës së Kosovës, duke e keqpërdorur pozitën apo autorizimet e tij, me dashje ka nxitur dhe përhapur publikisht urrejtje, përçarje dhe mosdurim midis grupeve kombëtare, racore dhe etnike që jetojnë në Republikën e Kosovës, ashtu që më datën 24 mars të vitit 2019, në rrugën "Kral Millutin" në Zveçan/Zveçane, në cilësinë e pjesëmarrësit dhe folësit në tubimin qytetar kundër intervenimit të NATO-së, shprehet se "arsyeja për agresionin në shtetin tonë ka qenë e ashtuquajtura katastrofë humanitare në Kosovë e Metohi... masakra e Reçakut/Raçak ishte trillim...janë terroristët shqiptar; qe e trilluan gjithë këtë dhe i bënë krimet me të mëdha në Kosovë e Metohi... për ketë sot e kësaj dite askush nuk ka dhënë përgjegjësi... kanë bërë krime para agresionit të NATO-së, kanë vrarë shtëpiak të mirë serb e polic në vendin e tyre të punës... gjakpirjen e tyre e kanë vazhduar edhe gjatë agresionit dhe pas ardhjes së të ashtuquajturit Misioni paqësor në Kosovë e Metohi, veprime këto të cilat mund të prishin rendin publik ose të shkaktojnë pasoja të tjera me të rënda në Republikën e Kosovës".

Nga një përshkrim apo konstatim i tillë i veprimeve inkriminuese nuk rezultojnë të qarta elementet e veprës penale, për të cilën është akuzuar dhe gjykuar i dënuari. Me dispozitën e nenit 147 të KPRK inkriminohet nxitja e urrejtjes, e përçarjes ose e mosdurimit kombëtar, racor, fetar ose etnik. Sipas par.1 të neni (forma themelore e kësaj vepre penale) kjo vepër konsiderohet se kryhet kur ndokush publikisht nxit ose përhap urrejtje, përçarje ose mostolerancë kombëtare, racore, fetare ose etnike. Kurse, sipas par.2 të këtij (për të cilën është gjykuar i dënuari) si formë me rëndë e kësaj vepre penale kjo vepër konsiderohet se kryhet kur ndokush: a) në mënyrë sistematike e kryen këtë vepër penale; b) e keqpërdor pozitën apo autorizimet e tij; c) apo kur, si pasojë e kësaj vepre, shkaktohen trazira, dhunë apo pasoja të tjera të rënda.

Në fakt, nga emërtimi ligjor i veprës penale sipas dispozitivit të aktgjykimit rezulton se i akuzuari është shpallur fajtor dhe gjykuar për par.2 të nenit 147 të KPRK, por nga përshkrimi i veprimeve inkriminuese respektivisht fakteve dhe rrethanave që e përbëjnë figurën e kësaj vepre penale nuk rezulton se janë përshkruar qartë veprimet e tij. Në fakt, sipas përshkrimit të elementeve të veprës penale, i dënuari ka vepruar edhe në cilësi të Ministrit edhe në cilësinë e pjesëmarrësit dhe të folësit në tubimin qytetar, por nuk përshkruhet mënyra se si e ka keqpërdorur pozitën apo autoritetin për ta kryer këtë vepër penale apo se si e ka shfrytëzuar pozitën për kryerjen e kësaj vepre, dhe kjo jo vetëm që e bën të pakuptueshëm dispozitivin e aktgjykimit, por edhe të paqëndrueshëm aktgjykimin në tërësi.

Së dyti, këto kundërthënie dhe paqartësi janë evidente edhe në arsyetim të aktgjykimit. Kështu, në arsyetim të aktgjykimit nuk janë dhënë arsye të qarta se cilat fakte dhe për çfarë arsyesh konsiderohen si të vërtetuara apo të pavërtetuara. Nga arsyetimi i aktgjykimit të shkallës së parë del se gjykata ka konkluduar se në veprimet e të dënuarit përmbushet njëra nga format cilësuese të par.2 të nenit 147 të KPRK, pra, se i dënuari këtë vepër e ka kryer duke e keqpërdorur pozitën ose autoritetin, por se në çfarë mënyrë e ka keqpërdor apo shfrytëzuar pozitën e tij për ta kryer këtë vepër penale nuk jep arsye fare. Madje, gjykata e merr si të vërtetuar faktin se i dënuari e ka keqpërdor autoritetin dhe pozitën e tij si ministër vetëm nga shikimi i CD-së (e që sipas gjykatës së çështjes shihet qartë se paraqitja e tij në foltore është bërë në cilësi të ministrit të pushtetit lokal), e që sipas vlerësimit të kësaj gjykate një konkludim i tillë i gjykatës është hipotetik dhe pa mbështetje në shkresa të lëndës, ngase nuk ka prova se i dënuari në kuadër të kompetencave të tij si ministër kishte shkuar në tubimin e qytetarëve serb të mbajtur në Zveçan/Zveçane.

Pastaj, përkundër faktit se gjykata e shkallës së parë vlerëson se në veprimet e të dënuarit përmbushet njëra nga format cilësuese të par.2 të nenit 147 të KPRK (keqpërdorimit i pozitës apo autoritetit), në arsyetim të aktgjykimit ajo e arsyeton edhe formën e tretë cilësuese të par.2 të nenit 147 të KPRK (shkaktimin e trazirave, të dhunës apo të pasojave të tjera të rënda), madje duke theksuar se as par.2 i nenit 147 të KPRK nuk kërkon që të shkaktohen trazira, konkludim ky që, sipas vlerësimit të kësaj gjykate, është i paqëndrueshëm. Kështu, në faqen e katërmbëdhjetë, pasuesi i fundit, gjykata kur e vlerëson cilësimin ligjor të veprës penale (par.1 e 2 të nenit 147) dhe veprimet inkriminuese të të dënuarit, konkludon se “në rastin konkret, veprimet e të pandehurit Todosijeviq, në tubimin e qytetarëve serb në Zveçan/Zveçane përputhen në tërësi me elementet e kësaj vepre penale të përshkruara me lartë (mendohet në par.1) e që shprehjet e përdorura nga i pandehuri kanë mundur ta prishin rendin juridik, pra, për t’u kryer kjo vepër penale nuk e përcakton të

domosdoshme të prishet rendi publik. Kurse par.2 i nenit 147 të KPRK përcakton: “kushdo që në mënyrë sistematike ose duke keqpërdorur pozitën apo autorizimet e tij e kryen veprën penale nga par.1 ose shkakton trazira, dhunë ose pasoja të tjera të rënda...” Siç shihet, edhe në këtë paragraf ligjvënësi nuk e përcakton domosdoshmërinë të shkaktohet dhuna apo të ketë trazira për t’u konstatuar se është kryer kjo veprë penale, mjafton të përmbushet njëri nga elementet e që, në rastin konkret, ky element është plotësuar meqë i pandehuri Ivan Todosijeviq, “duke e keqpërdorur pozitën apo autorizimet e tij” e kryen këtë veprë penale.

Pastaj, faktin se në veprimet e të dënuarit qëndrojnë elementet e veprës penale për të cilën është akuzuar, pra, bëhet fjalë për veprë penale dhe jo liri të shprehjes - nenin 10 të KEDNJ gjykata e mbështet edhe në praktikën e GJEDNJ - rastin Abedin Smajiq kundër Bosnjës dhe Hercegovinës, por, përveç konkludimeve të Gjykatës Evropiane sa i përket nenit 10 të Konventës për rastin konkret nga arsyet e dhëna në aktgjykim nuk mund të kuptohet se pse rasti i të dënuarit është i njëjtë me rastin e Abedin Smajiqit dhe vjen në shprehje në këtë rast.

Të gjitha të lartcekurat paraqesin shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale, të cilat nuk janë evituar as nga shkalla e dytë, e që e kushtëzojnë anulimin e aktgjykimeve, ngase e bëjnë të pamundur vlerësimin e drejtë të ligjshmërisë së aktgjykimeve në fjalë. Në rigjykim, gjykata e shkallës së parë duhet të veprojë në pajtim me vërejtjet e sipërcekura, t’i eliminojë të gjitha shkeljet 6e sipërpërmendura, t’i administrojë të gjitha provat edhe njëherë dhe të njëjtat t’i vlerësojë në pajtim me dispozitën e nenit 370, par.7 të KPP, dhe, varësisht nga rezultati i vlerësimit të provave, duhet të nxjerrin konkluzione të drejta, të ligjshme e të bazuara në provat e administruara e mandej të merret vendim përkatës në këtë çështje penale.

Edhe pse aktgjykimet e kundërshtuara me kërkesë janë anuluar, kjo gjykatë e sheh të nevojshme të jep përgjigje edhe përkitazi me pretendimet e mbrojtësit se në rastin konkret është shkelur marrëveshja e Brukselit e vitit 2013, dhe se, sipas kësaj marrëveshjeje, është dashtë të vendos Gjykata Themelore në Mitrovicë ndërsa, sipas ankesës, Gjykata e Apelit e Kosovës - Departamenti në Mitrovicë. Është evidente se sipas marrëveshjes së Brukselit të vitit 2013, kjo çështje është dashtë të vendoset nga këto gjykata ashtu siç pretendon mbrojtësi. Mirëpo, Departamenti Special në kuadër të Gjykatës Themelore të Prishtinës dhe të Gjykatës së Apelit në Prishtinë është formuar me ligj pas marrëveshjes së Brukselit, ndërsa duke pas parasysh se kjo veprë penale, sipas Kodit Penal të Kosovës të vitit 2013 respektivisht dispozitave kalimtare lidhur me juridiksionin e prokurorisë Speciale të Kosovës, bie në kompetencë të Prokurorisë Speciale, kjo gjykatë pretendimet në këtë

drejtim nuk i vlerëson si të bazuara. Kurse, meqë pretendimeve për përjashtimin e gjyqtarëve shqiptarë tani më është vendosur me aktvendime të veçanta në këtë çështje, të cilat i mbështet edhe kjo gjykatë dhe nuk e sheh të nevojshme të bëjë vlerësime në këtë drejtim.

Gjetjet e FDHK

Ashtu siç FDHK në gjetjet e tij në raportet e veta për vitin 2019 e ka theksuar, Todosijeviqi në ditën kritike në tubimin e qytetarëve nuk është paraqitur thujse flet në cilësinë e ministrit. Megjithëkëtë, është i pakundërshtueshëm fakti se ai në mënyrë aktive ka udhëhequr me një ministri pranë Qeverisë së Kosovës. Kjo do të thotë se Todosijeviqi është dashur paraprakisht të jetë i ndërgjegjshëm se, në cilëndo cilësi që të fliste ai, do t'i përshkruhet se ai është ministër, se ka folur si ministër ose se po e shfrytëzon pozitën e tij ministrore me qëllim që t'i përcjell opinionit publik mesazhe të caktuara.

Objektivisht, as ministri Todosijeviqi, as edhe cilido zyrtar i profilit të lartë në nivel qeveritar nuk zgjedhin se kur në paraqitjet publike do të kategorizohen në cilësinë zyrtare dhe si politikanë e kur në paraqitjet publike do të identifikohen vetëm si qytetarë të thjeshtë. Për këtë arsye, ministri Todosijeviqi nuk mund të mbrohet me pohimin se është paraqitur në kapacitetin e qytetarit të thjeshtë.

Pa marrë parasysh përkatësinë kombëtare, ai nuk është zyrtari i parë i lartë kosovar i cili, me qëllim të përfitimit të poenëve politik, retorikën e tij ia përshtatë politikave ditore, e cila nuk është immune ndaj vlerësimeve të skajshme dhe akuzimit të palës tjetër. Deri tash, megjithëkëtë, as edhe kundër asnjërit prej tyre, ashtu siç e ka theksuar edhe mbrojtësi në ankesën e tij ndaj aktgjykimit të shkallës së parë, nuk është iniciuar si dhe as nuk është zhvilluar procedurë penale. Duke e marrë parasysh se në publik jo rrallë dëgjohej mendime ekstreme, të cilat vijnë nga radhët e atyre të cilët kanë mandat për t'i përmbaaruar ligjet në interes të qytetarëve, ka qenë koha e fundit që gjyqësori të fillojë të merret me këto raste, sepse ata nga terreni politik kalojnë në terrenin penalo-juridik dhe mund të shkaktojnë pasoja shumë të dëmshme. Çështja tjetër është se, megjithëkëtë, me “disiplinimin” e politikanëve që këta të kenë parasysh paraqitjet e tyre publike, është filluar me ata të pakicave dhe atëherë një reaksion i arsyetuar me ligj i prokurorisë dhe i gjykatës marrin konotacion të ndjeshëm politik.

FDHK e konsideron të nevojshme që ta përsëris pjesën e gjetjeve të saj lidhur me këtë lëndë nga raporti i vitit 2019, sipas të cilave liria e mendimit^[111] dhe e të fo-

[111] Neni 9 i Konventës Evropiane mbi të drejtat e njeriut dhe liritë fundamentale:

lurit^[112] janë të garantuara me aktet më të larta legislative^[113] si dhe me dispozitat ndërkombëtare, por këto liri nuk janë absolute dhe ato duhet të shfrytëzohen në mënyrë të përgjegjshme, posaçërisht nga ana e bartëve të pushtetit.

Pas analizës së aktgjyqimit të shkallës së parë dhe të dytë, provave të paraqitura si dhe shikimit në vlerësimet gjyqësore të rrethanave vështirësuese dhe lehtësuese, FDHK gjen se dënimi prej dy vitesh i shqiptuar për të akuzuarin është më i ashpër se sa do të mund të pritej kjo. Përndryshe, nuk ka praktikë gjyqësore të mëhershme në lidhje me lëndët e këtij lloji, sepse askush deri sot prej zyrtarëve të lartë në Kosovë nuk është përgjigjur për tejkalim të kufijve të lirisë së mendimit dhe të folurit të precizuara me KEDNJ, edhe pse ka pasur tejkalime të këtilla. Për këto arsye, gjykata, me rastin e matjes së dënimit, është dashur ta ketë parasysh se është fjala për lëndë jashtëzakonisht të ndjeshme, në të cilat është shumë e vështirë për të dalluar se çka është liria e të menduarit dhe e të folurit e çka përgjegjësi politike për deklaratat publike. FDHK konsideron se i njëjti efekt i zmbropsjes nga përsëritja në të ardhmen e kësaj vepre nga kryerësit potencial do të mund të arrihej edhe me një dënim më të vogël, i cili do të ishte me kusht. Aq më shumë kur gjyqësori me këtë

- paragrafi 1: „Secili e ka të drejtën në lirinë e shprehjes së mendimeve, të ndërgjegjes dhe të besimit [...]“

- paragrafi 2: „Liria e ushtrimit të besimit ose të bindjeve mund t'i shtrohet vetëm ligjeve të caktuara për kufizimet e domosdoshme në shoqëritë demokratike në interes të sigurisë publike, me qëllim të mbrojtjes së rendit publik dhe të shëndetit, moralit ose me qëllim të mbrojtjes së të drejtave dhe të lirive të të tjerëve.“

[112] Neni 10 i Konventës Evropiane mbi të drejtat e njeriut dhe liritë fundamentale:

- paragrafi 1: „Secili e ka lirinë e shprehjes. Kjo e drejtë e përfshin të drejtën e posedimit të mendimit personal, të pranimit dhe të kumtimit të informatave dhe të ideve pa përfshirjen e pushtetit publik dhe pa marrë parasysh kufijtë. [...]“

- paragrafi 2: „Pasi që shfrytëzimi i këtyre të drejtave tërheq me vete edhe detyrimet dhe obligimet, ajo mund t'i shtrohet formaliteteve, kushteve, kufizimeve ose dënimeve të caktuara me ligj dhe të domosdoshme në shoqërinë demokratike në interes të sigurisë nacionale, integritetit territorial ose sigurisë publike, me qëllim të parandalimit të trazirave ose të kriminalitetit, mbrojtjes së shëndetit ose të moralit, mbrojtjes së autoritetit ose të të drejtave të të tjerëve, parandalimit të zbulimit të informatave të marra në konfidencialitet ose me qëllim të ruajtjes së autoritetit dhe paanshmërisë së gjyqësorit.“

https://www.echr.coe.int/documents/convention_sqi.pdf

[113] Neni 40 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës:

- paragrafi 1: „Garantohet liria e shprehjes. Liria e të folurit përfshinë të drejtën në shprehje, kumtim dhe pranim të informacioneve, mendimeve dhe mesazheve të tjera, pa kurrë farë pengese.“

- paragrafi 2: „Liria e shprehjes mund të kufizohet me ligj në ato raste kur është e domosdoshme për parandalimin e nxitjes dhe të provokimit të dhunës dhe armiqësive në baza racore, nacionale, etnike ose urrejtjes fetare.“

<https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

rast ka treguar se duhet të procesuohen edhe zyrtarët, të cilët me paraqitjet e tyre publike mund të shkaktojnë pasoja të rënda për rendin dhe qetësinë.

FDHK, po ashtu, e shih të nevojshme për të theksuar se nga ky rast organet e ndjekjes së Kosovës duhet të reagojnë lidhur me paraqitjet publike ekstreme dhe artikulimet e zyrtarëve pranë institucioneve shtetërore, e të cilat shkaktojnë polarizim dhe nuk i kontribuojnë paqes, bashkëjetesës shumetnike në Kosovë.

Lënda *Prokurori kundër Ivan Todosijeviqit* duhet të shërbejë si precedent që organet e ndjekjes në të ardhmen gjithmonë duhet të reagojnë në rastet e ngjashme, pa marrë parasysh përkatësinë kombëtare të kryerësit të kësaj vepre penale dhe jo vetëm kur është fjala për zyrtarët e komuniteteve jo shumicë. Qëllimi i shqiptimit të vendimeve gjyqësore është që, midis të tjerash, ato të kenë edhe rol parandalues. Epilogu i këtij rasti duhet të ndikojë në kryerësit e mundshëm të ardhshëm të kësaj vepre penale me qëllimin që me paraqitjet e tyre publike ata të mos shkaktojnë trazira të publikut, posaçërisht në ambientet shumetnike si dhe që ta kenë parasysh se derisa janë në funksione zyrtare, paraqitjet e tyre publike gjithmonë kanë peshë të madhe politike, madje edhe kur mendojnë të paraqiten edhe në cilësinë e qytetarit dhe jo të përfaqësuesit të pushtetit.

Në bazë të monitorimit të gjyqimeve për krimet e luftës në Kosovë dhe të veprave penale me prapavijë politike dhe etnike si dhe analizës së dokumentacionit publik gjyqësor në këto lëndë, Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë (FDHK) e vlerëson të nevojshme që institucioneve kompetente t'u përcjellë disa rekomandime të caktuara, me të cilat identifikohen problemet kryesore në punën e institucioneve të gjyqësorit dhe propozohen mënyrat për tejkalimin e tyre, me qëllim të avancimit të punës së këtyre institucioneve.

Që nga qershori i vitit 2018, gjyqësori i Kosovës i ka kompetencat ekskluzive në procesimin e krimeve të luftës, kurse bartja e shkallëshkallshme e kompetencave ka filluar nga mesi i muajit qershor të vitit 2014.

FDHK i përshëndet përpjekjet në drejtim të përforcimit të kuadrove të institucioneve të gjyqësorit gjatë vitit të raportimit, posaçërisht departamenteve speciale pranë Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština dhe Gjykatës së Apelit si dhe Departamentit për krime të luftës në kuadër të PSRK, gjë që është reflektuar si një lëvizje pozitive në punën e tyre.

Pranë Departamentit Special të Gjykatës Themelore në Prishtinë/Priština, që është formuar nga mesi i vitit 2019, gjatë vitit të raportimit në gjykimin e krimeve të luftës kanë qenë të angazhuar dymbëdhjetë (12) gjyqtarë. Në punën e departamentit është vërejtur rritja e azhuritetit, si në caktimin e këtyre lëndëve, ashtu edhe në përpunimin profesional të vendimeve gjyqësore.

Pranë Departamentit Special të Gjykatës së Apelit, gjatë vitit të raportimit në gjykimin e krimeve të luftës kanë qenë të angazhuar tetë (8) gjyqtarë, prej të cilëve gjashtë (6) shqiptarë dhe dy (2) serb.

Pranë Departamentit për krime të luftës në kuadër të PSRK, gjatë vitit të raportimit në hetimin e krimeve të luftës kanë qenë të angazhuar katër (4) prokurorë si dhe janë ndarë mjetet për rekrutimin e katër (4) prokurorëve shtesë, të cilët pritet të fillojnë punën gjatë vitit 2022.

Në mesin e rekomandimeve ka edhe disa të cilat përsëriten nga raportet e viteve të kaluara, pasi që nuk janë plotësuar apo janë plotësuar në mënyrë të pjesshme. I përsërisim sepse zbatimi i tyre është i rëndësishëm për punën efikase dhe profesionale të gjyqësorit kosovar.

Institucioneve kosovare dhe organeve të gjyqësorit:

1. Pasi që në rastet e krimeve të luftës është fjala për vepra penale jashtëzakonisht specifike dhe shumë të vështira për t'u vërtetuar, FDHK konsideron se nuk duhet ndalur vetëm në përforcimin me kuadro të departamenteve që janë kompetente për procesimin e tyre, por, me qëllim të realizimit të rezultateve më të mira në punën e tyre, është e domosdoshme që të organizohen trajnime të rregullta dhe përmbajtjesore për zhvillimin profesional të prokurorëve dhe gjyqtarëve. Pa marrë parasysh angazhimin e deritashëm, ata nuk kanë përvojë të mjaftueshme në procesimin e krimeve të luftës. Lloj i njëjtë i trajnimit duhet të organizohet edhe për stafin përcjellës. Gjyqësori i Kosovës duhet të krijojë bashkëpunim afatgjatë me gjyqësorin ndërkombëtarë dhe rajonal, të cilët merren me procesimin e krimeve të luftës me qëllim të shkëmbimit të përvojave dhe aftësimit sa më profesional në fushën e krimeve të luftës.

2. Krahas fuqizimit të kuadrove të sistemit prokurorial dhe gjyqësor, prokurorë dhe gjyqtarë, të cilët merren me hetimin dhe gjykimin e krimeve të luftës, kanë nevojë për stafin mbështetës profesional, të cilët kanë njohuri të mira analitike dhe ekspertiza në fushën e krimeve të luftës.

3. Është shumë e rëndësishme që të shqyrtohet mundësia e regjistrimit të detyrueshëm me audio dhe video të seancave për krimet e luftës. Kjo do të ndihmonte në evitimin e gabimeve të procesmbajtësve, dokumentimin e seancave gjyqësore, si dhe në kursimin e kohës së përkthyesve.

4. Duke pasur parasysh se në shumicën e rasteve, palët në procedurë janë me etnitetë të ndryshme, janë vërejtur mangësitë dhe vonesat në përkthim nga gjuha shqipe në gjuhën serbe dhe anasjelltas. Problemet kryesore janë vërejtur me rastin e përkthimit gjatë kohës së zhvillimit të shqyrtimeve kryesore, si dhe me rastin e përkthimit të dokumentacionit gjyqësor. Është e domosdoshme që me rastin e përzgjedhjes së përkthyesve të merret parasysh çështja e zgjedhjes së përkthyesve profesional për përkthimin simultan dhe konsektiv si dhe të forcohen kriteret për përkthim adekuat dhe profesional të dokumentacionit gjyqësor, me fokus të veçantë në trajnimin në terminologjinë juridike.

5. Që nga përfundimi i konfliktit të armatosur në Kosovë, nga gjyqësori vendor

(duke i përfshirë edhe misionet ndërkombëtare) janë gjykuar dhjetëra raste për krimet e luftës në Kosovë. Këshilli Gjyqësor i Kosovës (KGJK) duhet të krijojë një databazë elektronike me dokumentacion gjyqësor të rasteve të krimeve të luftës, të cilët kanë marrë vendimet përfundimtare. Kjo do t'iu ndihmonte në masë të madhe gjyqtarëve dhe prokurorëve të cilët merren me hetimin dhe me gjykimin e rasteve të krimeve të luftës në Kosovë.

6. Çdo person ka të drejtë që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht dhe brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme. KGJK në mënyrë të vazhdueshme duhet të kujdeset për rëndësinë e administrimit të drejtësisë brenda një afati kohor të arsyeshëm. Katër (4) rastet gjyqësore pranë Gjykatës Themelore në Mitrovicë/Mitrovica, që nga mesi i vitit 2018, pas transferimit të kompetencave nga misioni i EULEX-it tek gjyqtarët vendor, janë duke qëndruar pezull. Deri në fund të vitit 2021 nuk është mbajtur asnjë seancë gjyqësore lidhur me këto raste. Vonesa të tilla mund të rrezikojnë efektivitetin dhe kredibilitetin e një sistemi ligjor. Në anën tjetër, edhe viktimat dhe dëshmitarë të cilat kanë pritur me dekada për të dëshmuar ndaj personave të dyshuar për krimet e luftës, sigurisht që do të zhgënjehen nga mosveprimet adekuate të kësaj gjykate.

7. Me qëllim që të sigurohet llogaridhënia e gjyqësorit, si palët ashtu edhe publiku i gjerë duhet të jenë në gjendje t'i kuptojnë vendimet përfundimtare, të cilat merren nga gjykatat e shkallës së parë. Kjo është mbrojtje jetike kundër arbitraritetit dhe është faktor që ndihmon forcimin e besimit publik në një sistem gjyqësor objektiv dhe transparent. Prandaj, neni 6, paragrafi 1 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ) kërkon që gjykatat të japin arsye për vendimet përfundimtare. Mungesa e dhënies së arsytimit të shkurt me rastin e shpalljes së aktgjykimit është në kundërshtim edhe me dispozitat e KPPRK dhe të KEDNJ.

8. FDHK, tash e disa vite, në rekomandimet vjetore e thekson domosdoshmërinë e vendosjes së bashkëpunimit juridik me Serbinë. Qeveria e Kosovës duhet të angazhohet që në rendin e ditës të negociatave me Serbinë një nga çështjet parësore të jetë vendosja e bashkëpunimit juridik ndërkombëtar përmes nënshkrimit të protokolleve të bashkëpunimit mes prokurorive speciale të Kosovës dhe Serbisë. Bashkëpunimi juridik është një nga mënyrat e ndjekjes së suksesshëm të krimeve të luftës, por edhe i realizimit të drejtësisë për viktimat e krimeve të luftës. Mungesa e bashkëpunimit juridik dhe e shkëmbimit të informatave mes organeve të hetuesisë së Kosovës dhe të Serbisë ndikon në mos efikasitetin e ngritjes së aktakuzave për krimet e luftës, ku gjatë vitit 2021 është ngritur vetëm një aktakuzë ndaj një serbi për krimet e luftës në Kosovë.

FHPK IZVEŠTAJ ZA 2021. GODINU

**PRAVDA ZA
ŽRTVE RATA
— GDE JE
ZASTALA?**

SADRŽAJ

Lista skraćenica	193
Rezime	195
1. RATNI ZLOČINI PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA	205
1.1. Prekrivični postupak	207
1.1. Predmet: <i>Tužilac protiv Duška Arsića</i>	207
1.1.2. Predmet: <i>Tužilac protiv Muhameta Alidemaja</i>	210
1.2. Prvostepena suđenja	214
1.2.1. Predmet: <i>Tužilac protiv Svetomira Bačevića</i>	214
1.2.2. Predmet: <i>Tužilac protiv Gorana Stanišića</i>	220
1.2.3. Predmet: <i>Tužilac protiv Zorana Vukotića - Vukotić IV</i>	226
1.3. Ponovna suđenja	240
1.3.1. Predmet: <i>Tužilac protiv Remzi Shale</i>	240
1.4. Žalbeni postupak	248
1.4.1. Predmet: <i>Tužilac protiv Zorana Đokića</i>	248
1.4.2. Predmet: <i>Tužilac protiv Zlatana Krstića i Destana Shabanaja</i>	266
1.5. Vanredni pravni lekovi	284
1.5.1. Predmet: <i>Tužilac protiv Nenada Arsića</i>	284
1.5.2. Predmet: <i>Tužilac protiv Darka Tasića</i>	296
2. PREDMETI VEZANI ZA RATNE ZLOČINE ILI KRIVIČNA DELA SA ETNIČKOM ILI POLITIČKOM POZADINOM	311
2.1. Prvostepena suđenja	313
2.1.1. Predmet: <i>Tužilac protiv Emrusha Thaqija i Nexhiba Shatrija</i>	313
2.1.2. Predmet: <i>Tužilac protiv Nedeljka Spasojevića i drugih</i>	325
2.2. Vanredni pravni lekovi	331
2.2.1. Predmet: <i>Tužilac protiv Ivana Todosijevića</i>	331
Preporuke izveštaja FHPK za 2021. godinu	353

Lista skraćenica

- EULEX** - Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu;
- FHPK** - Fond za humanitarno pravo Kosovo;
- JIRZ** - Jedinica za istraživanje ratnih zločina;
- KFOR** - Mirovne snage pod rukovodstvom NATO;
- KP** - Kosovska policija;
- KZ SFRJ** - Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije od 1977. godine, koji je u primeni prema uredbi UNMIK-a 1999/23 od 12. decembra 1999. godine, prema kojoj su primenjivi svi zakoni koji su bili na snazi na dan 22. marta 1989. godine;
- KZRK** - Krivični zakonik koji je stupio na snagu 1. januara 2013. godine, kao i Krivični zakonik koji je stupio na snagu 15. marta 2019. godine;
- MKSJ** - Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju;
- MUP** - Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- NATO** - Severnoatlantski savez;
- OEBS** - Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju;
- OVK** - Oslobodilačka vojska Kosova;
- PP** - Krivična tužba;
- PPS** - Krivična tužba Specijalnog tužilaštva;
- SSK** - Sudski savet Kosova;
- STRK** - Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo;
- UKBC** - Univerzitetski kliničko-bolnički centar;
- UNMIK** - Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu;
- UTIKD** - Uprava za istragu teških krivičnih dela;
- ZKPRK** - Zakonik o krivičnom postupku Kosova, koji je stupio na snagu i počeo da se primenjuje 1. januara 2013. godine.

Rezime

U okviru projekta „Praćenje suđenja za ratne zločine na Kosovu i krivičnih dela sa etničkom i političkom pozadinom“, tokom 2021. godine Fond za humanitarno pravo Kosovo (FHPK) je nastavio da redovno prati i analizira suđenja za ratne zločine počinjene protiv civilnog stanovništva, koja su vođena pred sudovima na Kosovu. Projekat praćenja suđenja se odvija u kontinuitetu, sa svim specifičnostima koje karakterišu 2021. godinu usled pandemije virusa Covid-19.

Pored suđenja za ratne zločine, tokom 2021. godine FHPK je propratio krivične postupke u pojedinim predmetima u kojima se optužnice, na izvestan način, odnose na oružani sukob na Kosovu 1998-1999. ili posledice ovog sukoba imaju etničku i političku pozadinu.

Zahvaljujući redovnom praćenju sudskih postupaka, koji su vođeni tokom 2021. godine, FHPK je bio u prilici da analizira sudsku dokumentaciju koja se odnosi na ove sudske postupke, a kojoj je imao pristup zahvaljujući dugogodišnjoj saradnji sa Sudskim savetom Kosova (SSK), na osnovu memoranduma o saradnji sa ovom institucijom. Uvid u spise predmeta, koji su propraćeni tokom 2021. godine, omogućio je FHPK-u da izvrši profesionalnu analizu posmatranih stranaka u postupku i da, tamo gde smatra potrebnim i uz poštovanje zakonskih odredaba, iznese eventualne sugestije, primedbe i preporuke, ili, gde je prikladno, iznese pohvale, s obzirom na to da su sredinom juna 2018. godine nosioci pravosudnih funkcija na Kosovu dobili isključiva ovlašćenja u istrazi i procesuiranju optužbi za ratne zločine.

Na osnovu sprovedene analize, kao sastavni deo svog godišnjeg izveštaja o praćenju suđenja, FHPK je pripremio niz preporuka za prevazilaženje uočenih slabosti i za napredak u radu pravosudnih institucija, kako bi se postigli što bolji rezultati u budućnosti u ovoj oblasti.

Aktivnosti u okviru projekta

U izveštajnom periodu (1. januara – 31. decembra 2021. godine) posmatrači FHPK-a su propratili pedeset (50) ročišta sudskih veća osnovnih sudova, u osam

(8) predmeta koji se odnose na optužnice za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

Takođe, tokom izveštajnog perioda, praćeno je dvadeset (20) ročišta u vezi sa krivičnim delima sa političkom ili etničkom pozadinom, u dva (2) predmeta.

Trideset i šest (36) svedoka saslušano je pred sudskim većima na glavnim pretresima u vezi sa krivičnim delom ratnih zločina tokom izveštajne godine. Dvadeset devet (29) svedoka saslušano je na predlog tužilaštva, četiri (4) na predlog okrivljenih i njihovih branilaca, a tri (3) po službenoj dužnosti od strane suda. Dotle je, u predmetima koji se odnose na oružani sukob na Kosovu 1998-1999. ili na posledice ovog konflikta sa etničkom i političkom pozadinom, saslušano trinaest (13) svedoka pred sudskim većem. Saslušano je dvanaest (12) svedoka na predlog tužilaštva i jedan (1) svedok na predlog okrivljenih i njihovih branilaca.

Izveštaj za 2021. godinu obuhvata analizu krivičnih postupaka, koji su u izveštajnom periodu vođeni pred sudijama za prethodni postupak ili sudskim većima pred Specijalnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, kao i ponovna suđenjima pred sudskim većem Odeljenja za teška krivična dela u Prizrenu^[1].

Sastavni deo izveštaja čine i analize postupaka i odluka u predmetima u kojima su, po redovnim ili vanrednim pravnim lekovima, sudila žalbena veća Specijalnog odeljenja Apelacionog suda Kosova ili veća Vrhovnog suda Kosova.

Zbog postojanja osnovane sumnje ili optužbi da su počinili *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, tokom 2021. godine pokrenuti su ili su u različitim fazama vođeni krivični postupci u jedanaest (11) predmeta protiv osam (8) Srba i troje (3) Albanaca.

Što se tiče ostalih optužbi, koje su se odnosile na ratne zločine i imaju političku ili etničku pozadinu, u tri (3) predmeta su bila umešana dva (2) Albanca i sedmoro (7) Srba.

[1] Prema Zakonu o sudovima, koji je stupio na snagu 2. januara 2019. godine, član 13 predviđa da je tada formirano Specijalno odeljenje Osnovnog suda nadležno da postupi u predmetima u vezi sa optužnicama STRK-a, u kojima, do stupanja ovog zakona na snagu, nije završen postupak ispitivanja optužnice. Predmete u kojima nije okončan postupak ispitivanja optužnice razmatraće nadležni sudovi (uglavnom shodno mesnoj nadležnosti), odnosno sudovi koji su prvi pokrenuli krivični postupak, do njihovog okončanja u svim fazama postupka.

1. Krivični postupci po optužnicama za ratne zločine

1.1. Prethodni postupak

U izveštajnom periodu uhapšene su dve (2) osobe zbog sumnje da su počinile krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*. Nakon hapšenja, osumnjičenima je određena mera pritvora. Do kraja 2021. godine u predmetima *Tužilac protiv Muhameta Alidemaja* i *Tužilac protiv Duška Arsića* nije podignuta optužnica. Osumnjičeni Alidemaj uhapšen je 30. marta 2021. godine, dok je osumnjičeni Arsić uhapšen 8. decembra 2021. godine.

1.2. Postupak ispitivanja optužnice

Kancelarija STRK je u izveštajnom periodu podigla samo jednu (1) optužnicu u vezi sa krivičnim delom *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* u predmetima *Tužilac protiv Svetomira Bačevića* dana 9. novembra 2021. U vezi sa ovom optužnicom okončan je postupak ocene zakonitosti i osnovanosti optužnice i otvoren je glavni pretres. Okrivljeni Bačević je uhapšen 22. decembra 2020. godine.

1.3. Prvostepena suđenja

Posmatrači FHPK-a su u izveštajnom periodu nastavili da prate glavne pretrese koji nisu završeni tokom 2020. godine, kao i one koji su pokrenuti tokom izveštajne godine. FHPK je tokom 2021. godine pratio odvijanje glavnih pretresa u pet (5) predmeta.

U predmetu *Tužilac protiv Zorana Đokića*, glavni pretres je nastavljen pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë. U izveštajnom periodu održana su dva (2) ročišta, a presuda je proglašena 11. februara 2021.

U predmetu *Tužilac protiv Zlatana Krstića i Destana Shabanaja*, pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, nastavljen je glavni pretres koji je počeo 2020. godine. U izveštajnom periodu održano je šest (6) ročišta i 23. marta 2021. godine objavljena je presuda.

U predmetu *Tužilac protiv Zorana Vukotića (Vukotić IV)*, pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, nastavljen je glavni pretres. U izveštajnom periodu počeo je i završen glavni pretres u prvom stepenu na kojem je održano sedam (7) sudskih ročišta. Presuda je objavljena 5. jula 2021. godine.

U predmetu *Tužilac protiv Gorana Stanišića*, pred većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, nastavljen je glavni pretres koji je počeo 2020.

godine. U izvještajnom periodu održano je dvanaest (12) ročišta i 5. oktobra 2021. godine objavljena je presuda.

U predmetu *Tužilac protiv Svetomira Bačevića*, pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, počeo je glavni pretres. Tokom izvještajnog perioda, održana su dva (2) odvojena saslušanja u vezi sa posebnom istražnom mogućnošću i prva saslušanja.

1.4. Postupak po žalbi

Specijalno odeljenje Apelacionog suda je, u izvještajnom periodu, odlučilo u tri (3) predmeta po žalbama stranaka u postupku.

U predmetu *Tužilac protiv Nenada Arsića*, odlučujući po žalbi STRK, žalbi okrivljenog i žalbi branioca okrivljenog na prvostepenu presudu, Apelacioni sud je 25. maja 2021. godine doneo presudu kojom je odbio žalbe stranaka u postupku kao neosnovane i potvrdio prvostepenu presudu.

U predmetu *Tužilac protiv Zorana Đokića*, odlučujući po žalbi STRK, žalbi okrivljenog i žalbi branioca okrivljenog na prvostepenu presudu, Apelacioni sud je 12. oktobra 2021. godine doneo presudu kojom je odbio žalbe stranaka u postupku kao neosnovane i potvrdio prvostepenu presudu, dok je žalbu punomoćnika oštećene stranke odbacio kao nedozvoljenu.

U predmetu *Tužilac protiv Zlatana Krstića i Destana Shabanaja*, odlučujući po žalbi STRK, žalbi punomoćnika oštećenog, žalbi okrivljenog Krstića i njegovog branioca, žalbi i odgovoru na žalbu okrivljenog Shabanaja, kao i žalbi branilaca okrivljenog Shabanaja, izjavljenim na prvostepenu presudu, Apelacioni sud je 8. novembra 2021. godine odbio žalbe stranaka u postupku kao neosnovane, dok je potvrdio prvostepenu presudu, a žalbu punomoćnika oštećene strane odbacio kao nedozvoljenu.

U predmetu *Tužilac protiv Zorana Vukotića (Vukotić IV)*, žalbeno veće je 21. decembra 2021. godine održalo žalbeno ročište za postupanje po žalbama stranaka u postupku, izjavljenim na prvostepenu presudu. Do kraja 2021. godine Apelacioni sud nije doneo odluku po žalbama stranaka u postupku.

1.5. Ponovna suđenja

Pred sudskim većem Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prizrenu, 24. juna 2020. godine, otvoren je glavni pretres na ponovnom suđenju u predmetu *Tužilac protiv Remzije Shale*.

Presudom Vrhovnog suda Kosova od 2. marta 2020. godine, krivični postupak u ovom predmetu vraćen je na ponovno suđenje i odlučivanje. Vrhovni sud je u ovom predmetu odlučio po vanrednom pravnom leku - zahtevu za zaštitu zakonitosti okrivljenog i njegove odbrane.

Do kraja godine izveštavanja nije završen ponovo otvoren glavni pretres. U izveštajnom periodu, sudsko veće je održalo petnaest (15) ročišta, na kojima je saslušano deset (10) svedoka. Četiri (4) od ovih svedoka su saslušana prvi put u ovom predmetu, tako da nisu saslušani na prvostepenom suđenju pre nego što je predmet vraćen na ponovno suđenje.

1.6. Postupci pred Vrhovnim sudom Kosova

U izveštajnom periodu Vrhovni sud Kosova je doneo odluku o optužbama za ratne zločine u predmetima *Tužilac protiv Darka Tasića* i *Tužilac protiv Nenada Arsića*.

Vrhovni sud Kosova u predmetu *Tužilac protiv Darka Tasića* odlučio je o zahtevu za zaštitu zakonitosti koji je podneo branilac osuđenog na presudu Apelacionog suda Kosova APS. br. 37/2020 od 30. novembra 2020. godine. Vrhovni sud je presudom (Pml.br.138 / 2021) od 5. maja 2021. godine odbio zahtev za zaštitu zakonitosti koji je podneo branilac osuđenog kao neosnovan.

U predmetu *Tužilac protiv Nenada Arsića*, Vrhovni sud Kosova odlučio je po zahtevu za zaštitu zakonitosti koji je podneo branilac osuđenog protiv presude Osnovnog suda u Prištini/Prištinë (PS. br. 55/2019) od 24. decembra 2020. godine i protiv presude Apelacionog suda Kosova (APS. br. 11.2021) od 12. maja 2021. godine. Vrhovni sud je presudom (Pml. br. 280 / 2021) od 6. septembra 2021. godine odbio zahtev za zaštitu zakonitosti koji je podneo branilac osuđenog kao neosnovan.

2. Postupci u predmetima optužbi za ratne zločine i/ili sa etničkom ili političkom pozadinom

2.1. Prvostepena suđenja

U predmetu *Tužilac protiv Nedeljka Spasojevića i drugih* glavni pretres je nastavljen pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prištinë, a u izveštajnom periodu održano je sedam (7) ročišta i saslušano je pet (5) svedoka na predlog tužilaštva. Naredno ročište u ovom predmetu održano je 18. januara 2022. godine, gde je nastavljeno saslušanje svedoka.

2.2. Postupak po žalbi

U predmetu *Tužilac protiv Ivana Todosijevića*, odlučujući po žalbi branioca okrivljenog na prvostepenu presudu, Specijalno odeljenje Apelacionog suda Kosova je 24. juna 2021. godine odbilo žalbu branioca kao neosnovanu.

2.3. Ponovna suđenja

Pred sudskim većem Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, 16. marta 2020. godine otvoren je glavni pretres na ponovnom suđenju u predmetu *Tužilac protiv Emrusha Thaqija i Nexhiba Shatrija*.

Presudom Apelacionog suda Kosova od 30. oktobra 2020. godine, u predmetu *Tužilac protiv Emrusha Thaqija i drugih*, krivični postupak je delimično vraćen na ponovno suđenje.

Glavni pretres u ponovljenom suđenju nastavljen je protiv okrivljenih Emrusha Thaqija i Nexhiba Shatrija i nije završen do kraja izveštajnog perioda. U izveštajnom periodu sudsko veće je održalo osam (8) ročišta na kojima je saslušano osam (8) svedoka, od kojih je sedam (7) svedoka predloženo od strane tužilaštva, a jedan (1) je predložen od strane odbrane.

2.4. Postupci pred Vrhovnim sudom Kosova

U predmetu *Tužilac protiv Ivana Todosijevića*, odlučujući po zahtevu za zaštitu zakonitosti, koji je podneo branilac osuđenog, protiv prvostepenih i drugostepenih presuda, Vrhovni sud je 18. novembra 2021. godine doneo presudu kojom je odobrio zahtev branioca, te su poništene prvostepena i drugostepena presuda i predmet je vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

3. (Ne)funktionalnost Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë

Zakonom o sudovima, koji je stupio na snagu 2. januara 2019. godine, pojedini predmeti u vezi sa optužnicama za ratne zločine ostali su u nadležnosti Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë.

Ovaj sud, ni tokom 2021. godine, nije preduzeo ništa u predmetu *Tužilac protiv Sylejmana Selimija*. Presudom Vrhovnog suda Kosova od 11. juna 2018. godine ovaj predmet je vraćen na ponovno suđenje i odlučivanje. Vrhovni sud je u ovom predmetu odlučio po vanrednom pravnom leku - zahtevu za zaštitu zakonitosti osuđenog Selimija i njegove odbrane.

Tokom 2021. godine pred Osnovnim sudom u Mitrovici/Mitrovicë nisu otvarani glavni pretresi po optužnicama od 20. aprila, 17. maja i 23. juna 2017. godine, kojima se okrivljeni Zoran Vukotić (*Vukotić I, II, III*) tereti za *ratne zločine protiv civilnog stanovništva*. Po optužnici od 20. aprila 2017. godine, rešenjem Apelacionog suda od 30. januara 2019. godine, predmet iz **tačke 1** optužnice vraćen je prvostepenom sudu na ponovno suđenje. U predmetu po optužnici od 17. maja 2019. godine Apelacioni sud je, postupajući po žalbi tužioca na presudu Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë od 16. maja 2018. godine, poništio prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovno suđenje. Povodom optužnice, podignute 23. juna 2017. godine, rešenjem Apelacionog suda od 1. februara 2018. godine, okončan je postupak ispitivanja optužnice. Apelacioni sud je ovom odlukom potvrdio rešenje Osnovnog suda kojim su odbijeni zahtevi okrivljenih i odbrane za odbacivanje optužnice.

Prema informacijama dobijenim od suda, svi ovi predmeti su dodeljeni sudijama.

Okrivljeni Vukotić je u ovom trenutku na izdržavanju kazne zatvora u trajanju od šest (6) godina i šest (6) meseci, koja mu je izrečena presudom Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë od 25. maja 2018. godine u vezi **tačke 3**. optužnice od 20. aprila 2017. godine. Ovaj deo prvostepene presude potvrđen je presudom Apelacionog suda od 18. decembra 2018. godine. Vukotić je lišen slobode po međunarodnoj poternici iz marta 2016. godine, a nakon postupka izručenja predat je kosovskim organima gonjenja 10. novembra 2016. godine.

Takođe, Osnovni sud u Prištini/Prishtinë je 5. jula 2021. godine protiv Vukotića doneo osuđujuću presudu za *seksualno silovanje kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva* i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od deset (10) godina. Ova odluka još nije pravnosnažna jer su stranke uložile žalbe u drugom stepenu.

Trenutno su u toku četiri (4) sudska procesa protiv Zorana Vukotića. Tri (3) predmeta su u toku pred Osnovnim sudom u Mitrovici/Mitrovicë i jedan (1) pred Osnovnim sudom u Prištini/Prishtinë, gde je postupak u toku na apelacionom nivou.

4. Strategija Državnog tužilaštva za procesuiranje ratnih zločina

Tužilački savet Kosova i Državno tužilaštvo Kosova su, tokom februara 2019. godine, u tesnoj saradnji sa drugim institucijama i međunarodnim partnerima, usvojili *Strategiju u vezi sa ratnim zločinima*, u cilju lakšeg i profesionalnijeg vođenja oko 900 predmeta ratnih zločina, koje im je do kraja 2018. godine EULEX

ostavio u nadležnost, kao i predmeta koji se tiču nestalih lica. Za sprovođenje strategije nadležan je Tužilački savet Kosova.

U cilju realizacije planova predviđenih strategijom, Ministarstvo pravde je tokom izveštajne godine izdvojilo budžet za zapošljavanje četiri (4) tužilaca u Odeljenju za ratne zločine.

Formirana je interna operativna grupa koja je zadužena da evidentira sve predmete na kojima se radi. Predmeti su usaglašeni po regionima. Predmeti su podeljeni po regionima i njima su dodeljeni tužioci koji rade u regionima.

Tokom marta 2021. godine FHPK je organizovao obuku između predstavnika Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove (MRMKS) i lokalnog pravosuđa, tačnije Odeljenja za ratne zločine STRK i Specijalnih odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, kao i Apelacionog suda. Tokom ove obuke obrađeni su različiti aspekti saradnje. Ovo je bila prva obuka i kontakt između Mehanizma i kosovskog pravosuđa, koji je FHPK organizovao u cilju izgradnje kapaciteta i uspostavljanja saradnje između kosovskog pravosuđa i Mehanizma, kako je predviđeno *Strategijom za ratne zločine*.

5. Podizanje kapaciteta

Ministarstvo pravde je 1. juna 2021. godine saopštilo da će kroz rebalans budžeta za 2021. godinu iz budžeta Ministarstva pravde prebaciti sredstva za zapošljavanje četiri (4) tužilaca, šest (6) stručnih saradnika i dva (2) prevodioca za potrebe Odeljenja za ratne zločine u okviru Specijalnog tužilaštva Republike Kosovo. Međutim, ovo zapošljavanje nije obavljeno do kraja 2021. godine.

Tokom 2021. godine u Odeljenju za ratne zločine u STRK angažovana su četiri (4) tužioca.

U izveštajnom periodu, dva (2) tužioca, koji nisu u Odeljenju za ratne zločine, zastupala su optužnice u dva predmeta^[2], za koje su imenovani pre formiranja ovog Odeljenja.

Tokom izveštajne godine Specijalno odeljenje Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë i Apelacioni sud su kadrovski ojačani.

[2] U predmetu *Tužilac protiv Zorana Đokića* i u predmetu *Tužilac protiv Remzije Shale*.

Krajem 2020. godine u Specijalno odeljenje Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë imenovano je šest (6) novih sudija, koji su počeli sa radom početkom 2021. godine. Ovo odeljenje, sa šest (6) sudija, koji su izabrani sredinom 2019. godine, sada broji dvanaest (12) sudija^[3], koji će razmatrati i odlučivati o optužnicama Kancelarije STRK, uključujući i optužnice za ratne zločine.

Takođe, u Specijalnom odeljenju Apelacionog suda, tokom 2021. godine, počelo je sa radom troje (3) sudija. Ovo odeljenje Apelacionog suda sada broji (8) sudija, među kojima je dvoje (2) Srba. Isto obuhvata i dvoje (2) sudija koji obavljaju funkcije sudija u Odseku Apelacionog suda u Mitrovici/Mitrovicë.

Izbor sudija u specijalna odeljenja obavljen je internim konkursom.

Radom sudija specijalnih odeljenja povećana je njihova ažurnost, kao i kvalitet sastavljanja sudskih odluka.

6. Suđenje u odsustvu

Juna 2021. godine u „Službenom listu Republike Kosovo“ objavljen je Zakon o izmeni i dopuni Zakonika o krivičnom postupku koji je izmenjen i dopunjen Zakonom br. 08/L-002. Ovim zakonom je delimično izmenjen i dopunjen prvi Zakon (06/L-091) o suđenjima u odsustvu, koji je objavljen jula 2019. godine.

Novim Zakonom (08/L-002) dodatno je pojednostavljena procedura suđenja u odsustvu, posebno istražni postupak protiv lica osumnjičenih za ratne zločine. Novim Zakonom iz 2021. godine ukida se rok za istrage krivičnih dela protiv međunarodnog humanitarnog prava i krivičnog prava, za period od januara 1990. do juna 1999. godine. Takođe, ukida se uslov da se, kada je reč o licu pod istragom, uputi najmanje pet (5) zahteva državi u kojoj se pretpostavlja da isto boravi, ali je sada novom formulacijom dovoljno samo da je „iskorišćena međunarodna policijska saradnja i da kao takva nije bila uspešna“.

Međutim, osim što pojednostavljuje krivični postupak, novi zakon ima i neke nedostatke, koji su strankama u postupku nejasni.

Prema FHPK-u, uslov koji je predviđen novim zakonom, tj. „iskorišćena među-

[3] Jedan od ovih sudija Albina Shabani Rama, je od juna 2021. izabrana za predsednicu Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë.

narodna policijska saradnja i da kao takva nije bila uspešna“ doneće nejasnoće, kako sudu tako i strankama u postupku, pošto ne precizira u kom zakonskom roku ovaj uslov treba da je ispunjen, kako bi tužilaštvo i sud nastavili sa ostalim koracima u sklopu krivičnog postupka.

FHPK se zalaže za izmene Zakonika o krivičnom postupku u smislu trajanja istražnog roka, a ne za generalno ukidanje istražnog roka, kao što je urađeno novim zakonom. Predlogom novog Zakonika o krivičnom postupku predviđena je mogućnost odlaganja istrage po isteku roka od dve (2) godine. Sudija za prethodni postupak može produžiti rok za još šest (6) meseci, a najviše na dve (2) godine, na obrazložen zahtev tužioca, usled specifičnosti predmeta, velikog broja osumnjičenih i zbog potrebe dobijanja međunarodne pravne pomoći.

FHPK je od početka javne rasprave o suđenjima u odsustvu bio protiv primene ovog instituta u zakonskim odredbama. Predlogom novog Zakonika o krivičnom postupku predviđeno je sprovođenje suđenja u odsustvu i za druga krivična dela. FHPK i dalje ostaje pri stavu da suđenja u odsustvu krše osnovna prava okrivljenih, koja su zagarantovana Ustavom Kosova, kao i brojnim međunarodnim pravilima i konvencijama.

**RATNI ZLOČINI
PROTIV CIVILNOG
STANOVNIŠTVA**

1.1.1. Predmet: *Tužilac protiv Duška Arsića*

Sudija za prethodni postupak Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prištinë, Mentor Bajraktari, dana 9. decembra 2021. godine, doneo je rešenje u predmetu *Tužilac protiv Duška Arsića*, kojim je osumnjičenom Arsiću određen pritvor u trajanju od jednog (1) meseca, do 7. januara 2022. godine, zbog osnovane sumnje da je tokom 1999. godine počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

Sudija za prethodni postupak je doneo odluku o određivanju mere pritvora nakon saslušanja, održanog na zahtev za određivanje mere pritvora Kancelarije STRK od 9. decembra 2021. godine (PPS. br. 118/20).

Tok prethodnog postupka

Kosovska policija je uhapsila osumnjičenog Duška Arsića, dana 8. decembra 2021. godine, oko 23:00 časova, zbog sumnje da je počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, na graničnom prelazu Jarinje, dok se sa Kosova vraćao u Srbiju.

STRK je 25. novembra 2021. godine primio krivičnu prijavu od Kosovske policije – Jedinice za istragu ratnih zločina i druge dokaze pribavljene do te faze postupka. Nakon analize ovih spisa, smatrao je opravdanim da protiv okrivljenog sprovede istragu, u cilju pribavljanja dokaza i drugih podataka, kako bi se dokazali navodi i činjenično stanje, shodno krivičnoj prijavi.

Iz spisa predmeta i izjava svedoka-žrtava vidi se da je, tokom rata na Kosovu, okrivljeni pominjan da je počinio konkretne inkriminišuće radnje, za šta je bilo potrebno pribaviti dokaze i druge potrebne podatke.

Odluka o pokretanju istrage

Kancelarija STRK-a (državni tužilac Atdhe Dema) je, rešenjem od 9. decembra 2021. godine, pokrenula istragu protiv osumnjičenog Duška Arsića zbog postojanja osnovane sumnje da je, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima srpske poli-

cije, predvodio redovne policijske snage i srpske paravojne formacije tokom rata na Kosovu, tačnije u selu Butovac, opština Priština/Prishtinë, od januara do juna 1999. godine i da je prvobitno učestvovao u proterivanju i prisilnom raseljavanju građana Prištine i okoline, nakon čega su pristupili pljačkanju kuća, a nakon pljačke kuća, kako bi oštetili imovinu albanskih građana, iste su palili. Uz to, da je okrivljeni učestvovao i u zlostavljanju nedužnih albanskih civila, ranivši i ubivši nekolicinu njih tom prilikom, samo zbog činjenice što su bili Albanci.

Takođe, postoji osnovana sumnja da je okrivljeni Arsić, dana 20. aprila 1999. godine, u selu Butovac/Butovc, opština Priština/Prishtinë, na mestu zvanom „Makedonsko groblje“, prvobitno zaustavio A.K, koji je u to vreme bio maloletan i imao petnaest (15) godina, a nakon što su zaustavili oštećenog, okrivljeni Arsić i ostali pripadnici srpskih paravojnih formacija počeli su da ga maltretiraju, muče i zlostavljaju do te mere da oštećeni i dan-danas pati od posledica koje su mu pričinjene.

Predlog za određivanje mere obezbeđenja

Kancelarija STRK je, dana 9. decembra 2021. godine, podnela Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë predlog za određivanje pritvora osumnjičenom, kao meru obezbeđenja njegovog prisustva na sudu, zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio goreopisano krivično delo, kao i usled opasnosti od bekstva u slučaju puštanja osumnjičenog da se brani sa slobode. Pored toga, isti ima mesto prebivališta u Srbiji te se, na osnovu činjenice da Republika Srbija ne saraduje sa Republikom Kosovo kada je reč o ratnim zločinima, može zaključiti da u slučaju odlaska okrivljenog u Srbiju, kosovski pravosudni organi neće moći da obezbede njegovo prisustvo.

Postupajući po predlogu Kancelarije STRK, sudija za prethodni postupak, Mentor Bajraktari je, dana 9. decembra 2021. godine, održao saslušanje okrivljenog za određivanje mere pritvora.

Sudija za prethodni postupak je, nakon saslušanja, doneo rešenje kojim je usvojio predlog tužilaštva za određivanje mere pritvora. Osumnjičenom je određen pritvor u trajanju od jednog (1) meseca, do 7. januara 2022. godine, zbog postojanja osnovane sumnje da je počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

Tokom saslušanja, specijalni tužilac je u celini ostao pri pismenom predlogu za određivanje mere pritvora, ceneći da postoje dovoljni dokazi koji ukazuju na inkriminišuće radnje okrivljenog.

Navode specijalnog tužioca osporila je branilac okrivljenog, advokat Jovana Filipović, navodeći da tužilac u ovom predmetu samo navodi činjenice koje idu na štetu okrivljenog i prikriva one činjenice koje idu u prilog okrivljenom, te da je tužilac u svom predlogu za određivanje pritvora sakrio činjenicu da okrivljeni takođe ima prebivalište na području Gračanice/Gračanice na Kosovu, u selu Badovac/Badoc i da živi na Kosovu, da ima i kosovsko i srpsko državljanstvo, kao i svi ostali Srbi koji žive na Kosovu, a, kada je reč o optužbama koje mu se stavljaju na teret, tužilaštvo nije dokazalo nijednim dokazom da je okrivljeni u periodu januar-jun 1999. godine bio pripadnik policije i da je počinio krivična dela koja mu se stavljaju na teret.

Drugi branilac okrivljenog, advokat Dobrica Lazić, dodao je da je okrivljeni prošle godine često dolazio u njegovu kancelariju u Gračanici/Gračanice i da mu je okrivljeni klijent i u jednom imovinskom sporu, oko imovine koja mu je uzeta prevarom ili falsifikovanjem dokumentacije. Takođe, branilac okrivljenog traži da, ukoliko postoje iskazi svedoka, navedenih u predlogu za određivanje pritvora, isti budu dostavljeni odbrani.

Okrivljeni je podržao navode svojih branilaca i istakao je da je u to vreme radio u Opštini, što je činjenica koja se može proveriti i da nije tačno da je bio član neke organizacije.

Rešenje o određivanju mere pritvora

Sudija za prethodni postupak je, nakon saslušanja i analize spisa predmeta, rešenjem od 9. decembra 2021. godine, našao da je predlog tužilaštva za određivanje mere pritvora osnovan. Po nalaženju sudije postoji osnovana sumnja da je okrivljeni izvršio krivična dela, koja mu se stavljaju na teret, na osnovu rešenja o pokretanju istrage, kao i na osnovu dokaza iz spisa predmeta, kao što su iskazi osam (8) svedoka dati policiji.

Po nalaženju sudije i dalje važe zakonski razlozi za određivanje pritvora, budući da bi puštanjem da se brani sa slobode okrivljeni mogao da se sakrije ili pobegne kako bi izbegao krivičnu odgovornost, usled težine krivičnih dela za koja se tereti, a s obzirom na to da je okrivljeni takođe i državljanin Republike Srbije, sa prebivalištem u Kraljevu/Kraleve, što povećava osnovanu sumnju da bi isti mogao da napusti zemlju i da bude nedostupan organima gonjenja, na taj način onemogućavajući uredno vođenje ovog krivičnog postupka.

Činjenica je da je istražni postupak u početnoj fazi, u nastavku će biti pribavljeni dokazi a specijalni tužilac tek treba da sasluša okrivljenog i svedoke koje tužilaštvo

još nije saslušalo, što nosi opasnost da bi boravkom na slobodi mogao da utiče na lica koja su zajednički učestvovala u krivičnom delu za koje se sumnjiči, kao i na navedene svedoke, a postoji i opasnost da bi puštanjem na slobodu mogao prikriti, uništiti ili izmeniti dokaze koje treba pribaviti tokom faze istrage. Stoga je, po nalaženju suda, pritvor okrivljenog u ovoj fazi krivičnog postupka više nego opravdan i neophodan za uspešno i delotvorno sprovođenje ovog krivičnog postupka.

Nalazi FHPK

Na saslušanju okrivljenog u vezi sa određivanjem pritvora, dana 9. decembra 2021. godine, kada je razmatran predlog tužioca za određivanje pritvora, braniocu nisu dostavljeni svi spisi predmeta, kao što to propisuje član 164, stav 9 ZKPRK. Advokat je s pravom tražio da mu se dostave iskazi svedoka dati tokom razgovora koje je sa njima obavila Kosovska policija, na koje se tužilaštvo poziva. Postupajući sudija uvek treba da se stara o tome da se strankama u postupku dostave spisi predmeta, radi što bolje pripreme za ročište.

1.1.2. Predmet: *Tužilac protiv Muhameta Alidemaja*

Sudija za prethodni postupak Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, Musa Konxheli, doneo je dana 1. aprila 2021. godine rešenje u predmetu *Tužilac protiv Muhameta Alidemaja*, kojim je osumnjičenom Alidemaju određena mera pritvora u trajanju od jednog (1) meseca, do 29. aprila 2021. godine, zbog osnovane sumnje da je tokom 1998-1999. godine počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

Sudija za prethodni postupak je doneo odluku o određivanju mere pritvora nakon saslušanja, održanog na zahtev za određivanje mere pritvora Kancelarije STRK od 31. marta 2021. godine. (PPS. br. 42/20).

Tok prethodnog postupka

Kosovska policija je dana 30. marta 2021. godine u mestu Srbica/Skënderaj privela osumnjičenog Muhameta Alidemaja, koji je dan ranije ušao na Kosovo, a na osnovu saznanja svedoka da je osumnjičeni u periodu 1998-1999. godine bio pripadnik srpskih snaga i da je učestvovao u masakru u Izbici/Izbicë u opštini Srbica/Skënderaj, koji se dogodio dana 28. marta 1999. godine.

STRK je dana 30. marta 2021. godine primio krivičnu prijavu od Kosovske policije – Jedinice za istragu ratnih zločina, kao i druge dokaze pribavljene do te faze

postupka. Nakon analize ovih spisa, tužilaštvo je smatralo opravdanim da protiv okrivljenog sprovede istragu u cilju pribavljanja dokaza i drugih podataka za utvrđivanje činjeničnog stanja i navoda krivične prijave.

Odluka o pokretanju istrage

Kancelarija STRK (državni tužilac, Ilir Morina) je, rešenjem od 31. marta 2021. godine, pokrenula istragu protiv osumnjičenog Muhameta Alidemaja, zbog osnovane sumnje da je u periodu 1998-1999. godine na teritoriji opštine Srbica/Skënderaj, samostalno i/ili zajedno sa drugim još uvek neidentifikovanim licima, inače pripadnicima srpskih policijskih i vojnih snaga, dana 28. marta 1999. godine u selu Izbica/Izbicë, bio deo grupacije koju je činilo više od 50 pripadnika srpske vojske i policije u kojoj je bio i okrivljeni, koja je prvobitno ispalila bombe na selo, uništila kuće i imovinu civila i proterala civile iz svojih domova, da bi zatim sve civile okupili na jednom mestu, nakon čega su muškarce odvojili od žena i dece, proterali žene i decu u pravcu Kline/Klinë, dok su više od 140 muškaraca okupili na mestu zvanom „Kodra e Zallit“ (Peščani breg) i streljali ih.

Predlog za određivanje mere obezbeđenja

Kancelarija STRK je 31. marta 2021. godine podnela Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë predlog za određivanje pritvora osumnjičenom, kao meru obezbeđenja njegovog prisustva na sudu, zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio goreopisano krivično delo, kao i usled opasnosti od bekstva puštanjem osumnjičenog da se brani sa slobode, s obzirom da se okrivljeni, od završetka rata na Kosovu, nije vraćao na Kosovo i da je, prema prvim informacijama koje je obezbedila policija, promenio svoj identitet.

Pored toga, isti ima mesto prebivališta u Srbiji te se, na osnovu činjenice da Republika Srbija ne saraduje sa Republikom Kosovo kada je reč o ratnim zločinima, može zaključiti da u slučaju odlaska okrivljenog u Srbiju, kosovski pravosudni organi neće moći da obezbede njegovo prisustvo.

Postupajući po predlogu Kancelarije STRK, sudija za prethodni postupak, Musa Konxheli je, dana 1. aprila 2021. godine, održao saslušanje okrivljenog, po predlogu za određivanje mere pritvora.

Sudija za prethodni postupak je, nakon saslušanja, doneo rešenje kojim je usvojio predlog tužilaštva za određivanje mere pritvora. Osumnjičenom je određen pritvor u trajanju od jednog (1) meseca, do 29. aprila 2021. godine, zbog postojanja osnovane sumnje da je počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

Tokom saslušanja, specijalni tužilac je u celini ostao pri pismenom predlogu za određivanje mere pritvora, ceneći da postoje dovoljni dokazi koji ukazuju na inkriminišuće radnje okrivljenog.

Branilac okrivljenog, advokat Veton Rrecaj je izjavio da su navodi tužilaštva nepotkrepljeni, imajući u vidu da njegov branjenik tokom rata nije učestvovao ni u kakvim vojnim i policijskim aktivnostima srpskih snaga, već je, naprotiv, pretrpeo posledice rata, kao i celokupno stanovništvo koje je u to vreme raseljeno iz sela u kome je živelo. Prema navodima odbrane, okrivljeni je septembra 1998. godine otišao autobusom iz Peći/Pejë za Beograd kod svog strica, koji je tamo živio i radio. Takođe, svedok koji je okrivljenog prijavio Kosovskoj policiji pre dve-tri godine je imao nesporazum sa roditeljom okrivljenog i za to postoji odluka suda u Istoku, a motiv tog svedoka može biti osveta uperena protiv porodice okrivljenog, te da isti nije kredibilan, a da su drugi svedoci zasnovali svoje iskaze na osnovu svedočenja ovog svedoka. Naveo je da je tačno da okrivljeni nema imovinu koja se vodi na njegovo ime na Kosovu, ali ima drugu adresu u svom rodnom selu kod svojih roditelja i zbog toga traži od suda da mu izrekne meru kućnog pritvora, koju bi isti u potpunosti poštovao.

Okrivljeni je podržao navode svojih branilaca i izjavio je da se od septembra 1998. godine, od kada je otišao u Beograd, nikada više nije vratio na Kosovo, do 29. marta 2021. godine, a o tome može da posvedoči i njegova porodica i da nisu istiniti navodi tužilaštva o njegovoj umešanosti u masakr u Izbici/Izbicë.

Rešenje o određivanju mere pritvora

Sudija za prethodni postupak je, nakon saslušanja i analize spisa predmeta, rešenjem od 1. aprila 2021. godine, našao da je predlog tužilaštva za određivanje mere pritvora osnovan. Po nalaženju sudije, postoji osnovana sumnja da je okrivljeni izvršio krivična dela koja mu se stavljaju na teret rešenjem o pokretanju istrage, a povodom njegove umešanosti u masakr u Izbici/Izbicë, dva svedoka su svedočila da su videla osumnjičenog na mestu događaja. Činjenica je da je okrivljeni napustio Kosovo 1999. godine i da se nikada više nije vratio i da nema adresu stanovanja. Agencija za civilnu registraciju nema nikakve zvanične podatke o ovom licu, a s obzirom na činjenicu da Srbija nije pokazala spremnost da saraduje u predmetu ovakve prirode, sud smatra da se sa pravom može očekivati da bi okrivljeni, puštanjem na slobodu, omeo normalan tok ovog krivičnog postupka, bekstvom sa teritorije Kosova i da više ne bi bio nedostupan organima gonjenja.

Stoga je, po oceni suda, pritvor protiv okrivljenog u ovoj fazi krivičnog postupka više nego opravdan i nužan za uspešno i delotvorno sprovođenje ovog krivičnog postupka.

Poslednje rešenje u izveštajnoj godini o određivanju mere pritvora okrivljenom je rešenje suda od 25. novembra 2021. godine kojim je okrivljenom određen pritvor u trajanju od još dva (2) meseca do 24. januara 2022. godine. Okrivljeni je u pritvoru od trenutka hapšenja do kraja izveštajne godine. Istraga protiv istog i dalje je u toku.

1.2.1. Predmet: *Tužilac protiv Svetomira Bačevića*

Pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, sa predsednikom veća, Musa Konxheli, dana 17. novembra 2021. godine, održano je prvo saslušanje u predmetu *Tužilac protiv Svetomira Bačevića*. Okrivljeni Bačević se, prema optužnici STRK^[4] od 11. novembra 2021. godine, tereti za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, izvršeno u periodu jul-avgust 1998. godine, u selu Belo Polje/Bellopojë, opština Peć/Pejë.

Nakon što je na prvom saslušanju, predsednik sudskog veća konstatovao da su ispunjeni zakonski uslovi za održavanje ročišta, pozvao je postupajuće tužilaštvo da pročita optužnicu, povodom koje je okrivljeni, u prisustvu branioca^[5], izjavio da razume optužnicu i da nije kriv za izvršenje krivičnog dela koje mu se stavlja na teret.

Po završetku prvog saslušanja, odbrana je uložila prigovore na dokaze i zahtev za odbacivanje optužnice u zakonskom roku.

Prvostepeni sud je odbio prigovore na dokaze i zahtev za odbacivanje optužnice, a ovu odluku je potvrdio i Apelacioni sud, postupajući po žalbi branioca.

Očekuje se da glavni pretres u ovom predmetu počne 9. februara 2022. godine.

Optužnica

Kancelarija STRK (državni tužilac, Ilir Morina) podigla je optužnicu protiv Svetomira Bačevića za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, kažnjivo članom 142 KZ SFRJ, kao zakona na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela, koje je trenutno kažnjivo i članom 146 KZRK.

[4] Optužnicu je podigao specijalni tužilac, Ilir Morina.

[5] Advokat Dejan Vasić.

Okrivljeni Bačević je optužen da je, u periodu od jula do avgusta 1998. godine, u selu Belo Polje/Bellopojë, opština Peć/Pejë, tokom konflikta koji nije bio međunarodnog karaktera, između pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova (OVK) i vojnih snaga Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) i policijskih snaga Srbije, sa umišljajem povredio pravila međunarodnog prava protiv civilnog stanovništva, konkretno član 3 stav 1 tačke (b) i (c) zajedničke za četiri Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine i član 4 stav 2 tačke (c) i (e) II Protokola, izvršivši time krivično delo *uzimanje talaca*, uzevši za taoca oštećenu Tigjë Kadrija iz njene kuće pod pretnjom oružja i u prisustvu njenog supruga, Rexhepa. Okrivljeni je oštećenom Rexhepu rekao da će njegovu suprugu odvesti u štab srpske vojske i policije u centru sela i da može doći po nju tek nakon što dovede pripadnike OVK i odveo je, pod pretnjom oružja, oštećenu Tigjë u centar sela, pored jedne prodavnice, u prisustvu brojnih drugih lica gde ju je priljubio uza zid, u nameri da je ponizi. U tim trenucima, dolazi sused oštećene, svedok M.S, koji je posle fizičkog okršaja sa okrivljenim, uspeo da spase oštećenu i vrati je u njenu kuću. Sutradan je oštećena porodica Kadrijaj napustila Belo Polje/Bellopojë, odakle su otišli za Peć/Pejë.

Tok prethodnog postupka

Policijskoj stanici u Peći/Pejë, dana 22. decembra 2020. godine, upućena je dojava građanina S.Ç. da se u kancelariji jednog javnog beležnika u Peći/Pejë ^[6] nalazi lice za koje se sumnja da je tokom oružanog konflikta na Kosovu počinilo krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, učestvujući u zlostavljanju članova porodice Kadrijaj iz sela Belo Polje/Bellopojë, opština Peć/Pejë.

Osumnjičeni Svetomir Bačević lišen je slobode od strane Jedinice za istragu ratnih zločina (JIRZ) Kosovske policije i istog dana mu je određeno zadržavanje od 48 sati. Kancelarija STRK je, dana 23. decembra 2020. godine, podnela predlog za određivanje pritvora.

Sudija za prethodni postupak Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Priştinë, Albina Shabani-Rama, donela je, dana 24. decembra 2020. godine, rešenje u predmetu *Tužilac protiv Svetomira Bačevića*, kojim je osumnjičenom Bačeviću određen pritvor u trajanju od trideset (30) dana, do 22. januara 2021. godine, zbog osnovane sumnje da je od 1998. do 1999. godine počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*^[7].

[6] FHPK, prilikom izrade godišnjeg izveštaja, nije imao više detalja o kancelariji kojeg javnog beležnika je reč.

[7] Propisano i kažnjivo članom 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ (koji je bio na snazi shodno Uredbi UNMIK 24/99 od 12. decembra 1999); takođe propisano i kažnjivo članom 146

Sudija za prethodni postupak je donela odluku o određivanju mere pritvora nakon saslušanja održanog na zahtev za određivanje mere pritvora Kancelarije STRK od 23. decembra 2020. (PPS.br. 108/20).

Odluka o pokretanju istrage

Kancelarija STRK (državni tužilac, Ilir Morina) je, rešenjem od 23. decembra 2020. godine, pokrenula istragu protiv osumnjičenog Svetomira Bačevića, zbog postojanja osnovane sumnje da je, u periodu 1998-1999. godine, u selu Belo Polje/Bellopojē, opština Peć/Pejë, sam ili u saizvršilaštvu sa nepoznatim licima, kao pripadnik policije i oružanih snaga SRJ, teško prekršio pravila međunarodnog prava u vreme rata, postupajući protiv civilnih lica i imovine, tačnije prekršio je član 3 stavovi a), b) i c) Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine, time što je naoružan ušao u kuću porodice Rexhepa Kadrijaja, gde je psihički i fizički maltretirao članove njegove porodice. Nakon maltretiranja, pokojnog Rexhepa uzeo je za taoca, naredio mu je da legne na zemlju i pokušao da ga liši života pucajući uz vatrenog oružja u njegovom pravcu, u čemu nije uspeo. Nakon toga se vratio u kuću, oteo Rexhepovu suprugu, Tigjē (koja je u to vreme imala oko 60 godina) i odveo je do seoske prodavnice, gde je u prisustvu drugih za sada nepoznatih osoba fizički zlostavljao. Oštećena je istog dana oslobođena uz posredovanje komšije M.S.

Predlog za određivanje mere obezbeđenja

Kancelarija STRK je, dana 23. decembra 2020. godine, podnela Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë predlog za određivanje pritvora osumnjičenom, kao meru obezbeđenja njegovog prisustva na sudu, zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio goreopisano krivično delo kao i zbog opasnosti od bekstva u slučaju njegovog puštanja da se brani sa slobode. Prema navodima tužilaštva, osumnjičeni je bio meštаниn sela Belo Polje/Bellopojē. Napustio je Kosovo po okončanju oružanog sukoba i živi u Srbiji. Kritičnog dana boravio je u Peći/Pejë radi završavanja određenih ličnih poslova. Tužilaštvo je bilo mišljenja da bi puštanje osumnjičenog na slobodu onemogućilo uredno vođenje krivičnog postupka.

Saslušanje po predlogu za određivanje mere obezbeđenja

Postupajući po predlogu Kancelarije STRK, sudija za prethodni postupak, Albina Shabani-Rama je, dana 24. decembra 2020. godine, održala saslušanje koje je bilo zatvoreno za javnost.

Sudija za prethodni postupak je, nakon održanog saslušanja, donela rešenje kojim je usvojen predlog tužilaštva za određivanje najstrože mere za obezbeđenje prisu-

KZRK (br. 06/L-074).

stva osumnjičenog na sudu, odnosno mere pritvora u trajanju od trideset (30) dana, do 22. januara 2021. godine, zbog postojanja osnovane sumnje da je osumnjičeni izvršio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*^[8].

Prema navedenom rešenju, specijalni tužilac je tokom saslušanja u celosti ostao pri pismenom predlogu za određivanje mere obezbeđenja. On je u svom obraćanju sudu dodao da su saslušani svedoci identifikovali osumnjičenog, koji im je bio komšija. Prema navodima tužilaštva, njihovi iskazi čine dobar osnov za pokretanje istrage protiv osumnjičenog i za određivanje najstrože mere obezbeđenja njegovog prisustva na sudu, radi urednog vođenja krivičnog postupka. Tužilac je rekao da je, proverom preko Agencije za civilne registre, potvrđeno da osumnjičeni nije upisan u registar i da nema adresu prebivališta na Kosovu.

Branilac osumnjičenog, advokat iz Mitrovice/Mitrovicë, Dejan Vasić, izjavio je prigovor na navode specijalnog tužioca. Prema navodima branioca, u konkretnom slučaju nije ispunjen osnovni uslov za određivanje najstrože mere osumnjičenom, a to je postojanje osnovane sumnje. Prema rečima advokata, tužilaštvo zasniva osnovanu sumnju na iskazima svedoka, koji nisu verodostojni. Takođe, naveo je da nema osnova za zaključak da osumnjičeni može uticati na svedoke, jer tužilaštvo u svom predlogu nije preciziralo imena svedoka na koje se može uticati.

Prema navodima odbrane, osumnjičeni je rođen na Kosovu, upisan je u matičnu knjigu rođenih i u svakom slučaju je državljanin Kosova, bez obzira da li poseduje lična dokumenta ili ne. Advokat je predložio sudu da odbije predlog za određivanje mere pritvora i omogući osumnjičenom da se brani sa slobode.

Osumnjičeni je podržao navode svog branioca. On je dodao da se, da je bilo šta loše uradio, ne bi vratio na Kosovo. On je pojasnio da je posle oružanog sukoba neko vreme živio sa svojim roditeljima na Kosovu. Nakon toga se odselio, ali je često dolazio na Kosovo. Prema njegovim navodima, pojedini svedoci tužilaštva su, po svemu sudeći, svedočili protiv njega jer je sa njima u sukobu od 2003. godine, ali je sa porodicom Kadrijaj bio u dobrim odnosima, pošto su bili komšije.

Rešenje o određivanju mere pritvora

Sudija za prethodni postupak je, nakon saslušanja i analize spisa predmeta, rešenjem od 24. decembra 2020. godine, našao da je predlog tužilaštva za određivanje mere pritvora osnovan. Prema rečima sudije, postoji osnovana sumnja da u

[8] Propisano i kažnjivo članom 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ; takođe propisano i kažnjivo članom 146 KZRK (br. 06/L-074).

radnjama osumnjičenog ima elemenata krivičnog dela za koje je osumnjičen i da se daljom istragom može utvrditi njegova umešanost u izvršenje krivičnog dela.

Po nalaženju suda, u ovom konkretnom predmetu postoje elementi za izricanje najstrože mere osumnjičenom.

Po nalaženju suda, da je isti na slobodi, on bi mogao da napusti Kosovo, kako bi izbegao krivičnu odgovornost, jer se sumnjiči da je počinio teško krivično delo. Osumnjičeni ne živi na Kosovu od 1999. godine, nije upisan pri Agenciji za civilne registre Kosova, ne poseduje kosovska lična dokumenta i njegov izostanak bi otežao uredno vođenje krivičnog postupka koji je protiv njega pokrenut. Po nalaženju suda, postoji i mogućnost uticaja na svedoke, jer je i sam osumnjičeni pred sudom izjavio da ih dobro poznaje, pošto su iz istog sela.

Sud je prilikom razmatranja predloga tužilaštva uzeo u obzir zahtev odbrane da se osumnjičenom izrekne blaža mera, ali je u ovom konkretnom slučaju, kao i zbog faze u kojoj se postupak nalazi, nužna mera pritvora radi obezbeđenja njegovog prisustva na sudu i uspešnog vođenja postupka.

Zaključno sa krajem 2021. godine, prema okrivljenom se i daje primenjuje mera pritvora, kao jedina mera obezbeđenja njegovog prisustva u ovom postupku.

Postupak ispitivanja optužnice

Branilac okrivljenog Svetomira Bačevića, dana 24. novembra 2021. godine, podneo je Osnovnom sudu u Prištini/Prishtinë zahtev za odbacivanje optužnice, zbog činjenice da se u konkretnom predmetu, prema navodima odbrane, optužnica zasniva samo na iskazu jednog svedoka, koji ne govori istinu i čiji iskaz sadrži brojne protivrečnosti u odnosu na iskaz oštećene.

U prigovoru na dokaze, koji je takođe podnela odbrana okrivljenog, odbrana predlaže da se izjave pet svedoka proglaše neprihvatljivim i izdvoje iz spisa predmeta, pošto prema ZKPRK, odbrana polaže pravo da bude blagovremeno obavestena o mestu i vremenu sprovođenja, istražnim radnjama, da učestvuje u njima i ima uvid u spise predmeta i dokaze, u vezi sa ovim predmetom.

Državni tužilac, u odgovoru^[9], navodi da odbrana u svom zahtevu ne precizira nikakve konkretne dokaze u prilog navodima iz zahteva i da, u konkretnom slučaju, nije ispunjen nijedan od propisanih zakonskih uslova za odbacivanje optužnice,

[9] Odgovor na zahtev za odbacivanje optužnice od 2. decembra 2021. godine.

da izvedeni dokazi na sudu potvrđuju dobro osnovanu sumnju da je okrivljeni izvršio krivično delo koje mu se stavlja na teret i, stoga, predlaže sudu da odbije zahtev za odbacivanje optužnice i zakaže glavni pretres u ovom predmetu.

Predsednik sudskog veća, Musa Konxheli iz Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë je, dana 10. decembra 2021. godine, doneo rešenje kojim je odbio kao neosnovan zahtev za odbacivanje optužnice i prigovor na dokaze koji je izjavio branilac okrivljenog, pošto nije ispunjen zakonski uslov za odbacivanje optužnice. Sud je našao da su dokazi na kojima se zasniva optužnica prihvatljivi i da postoji dovoljno dokaza koji potkrepljuju osnovanu sumnju koja mora postojati u ovoj fazi krivičnog postupka za podizanje optužnice i nastavak postupka, do glavnog pretresa.

Što se tiče navoda odbrane da je iskaz jednog svedoka protivrečan, ova pitanja će se otkloniti tokom glavnog pretresa, jer se u ovoj fazi ne može oceniti verodostojnost iskaza u korist i protiv okrivljenog, imajući u vidu da je sud dužan da preispita sve dokaze koji idu u korist ili na štetu odbrane, bilo da su materijalni ili usmeni.

U vezi sa optužnicom, sud je mišljenja da ne postoje okolnosti koje isključuju krivičnu odgovornost okrivljenog i da postoji dovoljno dokaza koji ukazuju na osnovanu sumnju i da se ista treba uputiti na glavni pretres, gde će se meritorno odlučiti o ovoj stvari.

Advokat Vasić je, dana 21. decembra 2021. godine, izjavio žalbu na rešenje kojim je odbijen kao neosnovan zahtev za odbacivanje optužnice i pobijanje dokaza, tražeći od Apelacionog suda da preinači prvostepenu odluku ili da predmet vrati na ponovno odlučivanje.

Državni tužilac, Arben Ismajli, zatražio je da Apelacioni sud odbije kao neosnovanu žalbu branioca izjavljenu protiv rešenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë od 10. decembra 2021. godine i da pobijano rešenje potvrdi. Apelacioni tužilac se u potpunosti slaže sa obrazloženjem pobijanog rešenja i predlaže da se žalba branioca odbije kao neosnovana i da se pobijano rešenje potvrdi.

Veće^[10] Specijalnog odeljenja Apelacionog suda, sa predsednikom, sudijom Kreshnik Radoniqi, odbilo je žalbu branioca okrivljenog kao neosnovanu, dok je potvrdio rešenje Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë - Specijalno odeljenje (PS.br. 40/21) od 10. decembra 2021. godine.

[10] Članovi sudskog veća, sudije Afërdita Bytyçi i Bashkim Hyseni.

Nalazi FHPK

Tokom izveštajne godine, posmatrači FHPK prisustvovali su saslušanju vezanim za posebnu istražnu mogućnost, koje je održano 16. jula 2021. godine, a na ovom saslušanju, koje je bilo zatvoreno za javnost, saslušana je oštećena Tigjė Kadrijaj. Pošto je ceo istražni postupak poverljiv i posmatrači FHPK nemaju uvid u sve spise predmeta iz prethodnog postupka, može se samo zaključiti da su ispoštovani rokovi za izricanje mere pritvora u postupku pre podizanja optužnice i da je optužnica podignuta u roku od 11 meseci od dana hapšenja.

Ispitivanje oštećene u svojstvu svedoka po posebnoj istražnoj mogućnosti, pred većem od troje sudija i u prisustvu stranaka u postupku, ispravan je postupak, s obzirom da je oštećena u ovom predmetu starije dobi i da se samo na ovaj način može obezbediti njen iskaz, imajući u vidu da ubuduće, tokom glavnog pretresa, možda neće biti na raspolaganju iz različitih okolnosti, propisanih članom 123, stav 4 ZKPRK.

1.2.2. Predmet: *Tužilac protiv Gorana Stanišića*

Sudsko veće Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë (predsednik veća, sudija Valona Kurtaj^[11]), u predmetu *Tužilac protiv Gorana Stanišića*, dana 5. oktobra 2021. godine, donelo je presudu kojom je okrivljenog Stanišića oglasilo krivim za izvršenje krivičnog dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* i izreklo mu je kaznu zatvora u trajanju od dvadeset (20) godina.

Prema navodima suda, okrivljeni Goran Stanišić je, u svojstvu pripadnika rezervnog sastava policijskih snaga MUP Republike Srbije, u periodu od 15. do 16. aprila 1999. godine, tokom opsežnog i sistematskog napada srpske vojske, paravojnih i policijskih snaga protiv albanskog civilnog stanovništva u selima Slovije/Slovi i Trbovce/Terbovc u opštini Lipjan/Lipjan, u saizvršilaštvu sa ostalim pripadnicima ove jedinice, učestvovao u proterivanju albanskog civilnog stanovništva, u ubistvu trinaest (13) albanskih civila i ranjavanju A1.

Prvostepeni sud je okrivljenog oglasio krivim po svim tačkama optužnice.

Tok krivičnog postupka

Povodom zločina počinjenih tokom oružanog sukoba na Kosovu aprila 1999. godine u selu Slovinje/Slovi, opština Lipjan/Lipjan, kojom prilikom je stanovništvo ovog sela bilo izloženo terorizmu, zlostavljanju, pljački i proterivanju iz svojih do-

[11] Članovi sudskog veća, sudija Valbona Musliu Selimaj i sudija Musa Konxheli.

movu, i kojom prilikom su ubijene četrdeset dve (42) osobe, a mnoge druge su ranjene, prve istražne radnje preduzete su odmah nakon oružanog sukoba. Nešto kasnije donet je i jedan broj odluka o pokretanju istrage protiv određenih osumnjičenih, saslušano je puno svedoka, štaviše podignut je i određeni broj optužnica.^[12]

Kancelarija STRK, u cilju rasvetljavanja okolnosti u kojima su se ovi događaji odigrali, nastavila je da istražuje ovaj slučaj u selu Slovinje/Slovi i, shodno tome je ovlastila Kosovsku policiju (KP), odnosno Upravu za istragu teških krivičnih dela (UITKD), da istraži ove okolnosti.

Istražitelji UITKD su 14. maja 2018. godine dostavili STRK krivičnu prijavu protiv osumnjičenog Gorana Stanišića, M.M, S.M, kao i protiv dvadesetosam (28) osumnjičenih, zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* i druga dela propisana Glavom XV Krivičnog zakonika Kosova iz 2012. godine.

Zbog navedenih sumnji, osumnjičeni Stanišić je lišen slobode dana 20. jula 2019. godine, na graničnom prelazu Jarinje/Jarinë, opština Leposavić/Leposaviq, kada mu je izrečena mera zadržavanja od četrdeset osam (48) časova.

Kancelarija STRK je istog dana podnela Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë zahtev za određivanje mere pritvora^[13], zbog postojanja osnovane sumnje da je u to vreme osumnjičeni Stanišić, u saizvršilaštvu sa nepoznatim licima i pripadnicima rezervnog sastava srpske vojske i policije, kojima kosovski organi gonjenja nemaju pristup, izvršio *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*. Na zahtev, ovom merom bi se obezbedilo njegovo prisustvo na sudu, kao i uspešno vođenje krivičnog postupka.

Nakon saslušanja, Specijalno odeljenje Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë je, 22. jula 2019. godine, donelo rešenje kojim je osumnjičenom određen pritvor u traja-

[12] Prema informacijama u posedu FHPK, na osnovu redovnog praćenja suđenja za ratne zločine, Okružno javno tužilaštvo u Prištini//Prishtinë podiglo je, dana 15. maja 2000. godine, optužnicu protiv Dragiše Pejića za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*. Krivični postupak po ovoj optužnici nije nastavljen, pošto je okrivljeni, nakon podizanja optužnice, pobeo iz bolnice u Mitrovici/Mitrovicë, gde se nalazio na lečenju. Optužnicom mu se stavlja na teret da je kritičnog dana krivično delo izvršio u saizvršilaštvu sa više lica, koja u tom trenutku nisu bila dostupna organima gonjenja, među kojima je i sada okrivljeni Stanišić. <https://www.hlc-kosovo.org/storage/app/media/HLC-Kosovo-An-overview-of-war-crime-trials-in-Kosovo-1999-2018.pdf>.

[13] Zahtev je podneo državni tužilac Kancelarije STRK, Enver Krasniqi.

nju od trideset (30) dana, zbog postojanja osnovane sumnje da je u saizvršilaštvu počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, a u cilju nesmetanog nastavka istrage, saslušanja svedoka, pribavljanja dokaza i zbog opasnosti od bekstva. Prema nalazima suda, organi krivičnog gonjenja Kosova nisu dugi niz godina imali pristup osumnjičenom.

Kancelarija STRK (državna tužiteljka, Drita Hajdari) je, dana 6. februara 2020. godine, podigla optužnicu protiv Stanišića u vezi sa krivičnim delom *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, takođe kažnjivog kao *ratni zločin kojim se teško krši zajednički član 3 Ženevskih konvencija*, izvršeno kroz niz različitih postupaka.

Optužnica

Okrivljenom se sada stavlja na teret da je, aprila 1999. godine, tokom oružanog sukoba na Kosovu, u svojstvu pripadnika rezervnog sastava policije Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Srbije, kršeci pravila međunarodnog humanitarnog prava, u okviru široko rasprostranjenog i sistematskog napada srpskih vojnih, policijskih i paravojnih snaga na albansko civilno stanovništvo u selima Slovinje/Sllovi i Trbovac/Terbovce, opština Lipljan/Lipjanit, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima učestvovao u proterivanju albanskog civilnog stanovništva, ubistvima i drugim nečovečnim postupcima, tako što je:

1. Dana 15. aprila 1999. godine u selu Slovinje/Sllovi, zajedno sa licima kojima organi gonjenja nisu imali pristup, ušao u dvorište porodične kuće Gashi i naredio članovima ove porodice da napuste svoje domove, a nakon što su izašli u dvorište, učestvovao je u odvajanju žena od muškaraca kao i u naređivanju ženama da napuste dvorište i izađu na ulicu. Nakon što je nekoliko žena izašlo (u dvorištu su ostale Zejnepe Gashi i Xhyle Haziri), uza zid dvorišta postrojili su Murata, Omera i Envera Gashija, kao i njihove unuke, Arbena Gashija i Bekima Hazirija, i na njih su pucali iz vatrenog oružja;

2. Istog dana, u istom selu, u istom svojstvu i u saizvršilaštvu sa ostalima, otišao je automobilom *Lada Samara* u dvorište porodice Behrami. Po izlasku iz automobila, puca iz automatskog oružja u pravcu Fehima, Basrija, Florima i Rexhepa Behramija, koji su se nalazili u dvorištu, u blizini bunara. Tom prilikom je lišio života Florima Behramija, dok su druga lica, koja su se nalazila u dvorištu, uspela da pobegnu;

3. Istog dana, u istom selu, u blizini stare škole iz kolone albanskog civilnog stanovništva, koje je bilo prinuđeno da napusti svoje domove, učestvovao je u odvajanju Jakupa Kryeziu, Bajrama Gashija, Mejdi Pacollija, Ramadana Kryeziu, Agi-

ma Ibrahimija i Elmi Berishe. Naredio im je da se postroje pored zida, koji je bio blizu puta, i lišio ih je života pucajući na njih iz automatskog oružja;

4. Dana 16. aprila 1999. godine, u blizini sela Trbovce/Terbovc, u mestu zvanom Lugu i lakrave/Dolina kupusa, okrivljeni je sa četiri uniformisana i naoružana lica, zaustavio oštećenu A1 i Zylfije Gashi, koje su prolazile kroz šumu da bi se pridružile svojim porodicama koje su napustile selo. Naredili su im da legnu na zemlju. Oštećena A1 je iskoristila priliku i pokušala da pobjegne kada su joj tražili da im dâ paklu cigareta. Okrivljeni Stanišić i drugi naoružani ljudi su pucali na nju i pogodili je u desnu butinu, nakon čega je pala i otkotrljala se do potoka. Meštani su je našli istog dana u večernjim satima. Zylfije je pronađena mrtva na mestu gde ju je ranije tog dana zaustavila naoružana grupa ljudi, u kojoj je bio i okrivljeni.

Glavni pretres

Nakon postupka ispitivanja optužnice, glavni pretres je otvoren pred navedenim sudskim većem dana 25. juna 2020. godine.

Od samog početka glavnog pretresa, razmatrano je pitanje javnog karaktera postupka u toku glavnog pretresa. Sudsko veće je, u skladu sa odlukom Sudskog saveta Kosova (SSK) o sprečavanju širenja pandemije virusa Covid-19, dozvolilo samo predstavnicima medija i posmatračima da prisustvuju glavnom pretresu. Sudsko veće je, takođe, obavestilo prisutne da je predlog tužioca da se svedoku tužilaštva dodeli status anonimnog svedoka razmotrio i prihvatio. Uz saglasnost stranaka u postupku, a radi zaštite identiteta anonimnog svedoka, sudsko veće je odlučilo da glavni pretres bude otvoren za medije i posmatrače u delu glavnog pretresa kada se razmatraju tačke optužnice od 1 do 3, dok se u delu ročišta na kome će se ispitivati tačka 4 optužnice, dozvoliti samo prisustvo posmatrača. Nakon odluke, svi prisutni su upozoreni na obavezu čuvanja tajnosti, dok su posmatrači bili u obavezi da, prilikom izveštavanja, koriste sudske šifre za anonimnog svedoka.

I nakon čitanja optužnice na otvaranju glavnog pretresa, okrivljeni se izjasnio da nije kriv za optužbe koje mu se stavljaju na teret.

Uvodna reč stranaka u postupku

Državna tužiteljka je, u svom uvodnom izlaganju, između ostalog, rekla da se događaj koji je predmet optužnice i koji će biti ispitan na glavnom pretresu, desio tokom oružanog sukoba na Kosovu, u selu Slovinje/Silovi i Trbovce/Terbovc, gde su se desili teški zločini. Među učiniocima ovih krivičnih dela, uglavnom su bili pripadnici vojnih i policijskih snaga, potpomognuti lokalnim civilnim stanov-

ništvom, dakle i lokalnim Srbima, koji su uglavnom bili angažovani u rezervnom sastavu policije. Među onima koji su iskoristili situaciju kako bi počinili zločine protiv svojih albanskih suseda, bio je i okrivljeni Goran Stanišić, koji je sa svojom porodicom živeo u selu, gde su počinjeni zločini. U tom periodu bio je i u rezervnom sastavu policije.

Četiri tačke optužnice odnose se na događaje koji su se odigrali u selu Slovinje/Sllovi i Trbovce/Terbovc 15. i 16. aprila 1999. godine.

Tužiteljka je obrazložila optužbe za koje se okrivljeni tereti. Ona je predočila počinjena krivična dela, navodeći da je okrivljeni bio saizvršilac u radnjama opisanim u tačkama optužnice. Navela je imena žrtava, kao i svedoke koji su, prema navodima tužilaštva, tokom pretresa potvrdili navode optužnice.

Tužiteljka se izjasnila i povodom navoda odbrane okrivljenih, koji su osporili izvršenje krivičnog dela. Izvođenjem dokaza tokom glavnog pretresa, saslušanjem svedoka i proverom materijalnih dokaza predloženih u optužnici, biće dokazano sa sigurnošću da je okrivljeni Stanišić izvršio delo koje mu se stavlja na teret. Identitet okrivljenog tokom istrage je utvrđen sa sigurnošću. Bio je stanovnik sela Slovinje/Sllovi i predloženi svedoci su ga dobro poznavali.

Advokat Pantović je u uvodnom izlaganju demantovao navode tužilaštva. On je istakao da je, dok nije čuo poslednji deo uvodne reči, mislio da se radi o završnoj reči.

Odbrana okrivljenog, u toku glavnog pretresa, dokazima će poreći optužnicu protiv okrivljenog, jer je zasnovana i potkrepljena neuverljivim dokazima. Odbrana je predložila jednog svedoka i očekuje od suda da odgovorno i pravilno proceni ove dokaze. Odbrana je takođe navela da ni u kom slučaju ne želi da negira da su se u selima Slovinje/Sllovi i Trbovce/Terbovc za vreme oružanog sukoba desili stravični zločini, ne negira žrtve, ali da će odbrana dokazati da ne postoje relevantni dokazi koji povezuju okrivljenog sa navedenim zločinima.

Branilac je dodao da su istrage o zločinima u Slovinju/Sllovi započete odmah nakon oružanog sukoba i da su prvi svedoci saslušani već oktobra 1999. godine. Ove zločine su takođe istraživali haški istražitelji, dok su istrage nastavljene 2000, 2005. i 2006. godine od strane istražitelja UNMIK. Sud bi prilikom odlučivanja trebalo da uzme u obzir i ranije pribavljene dokaze, kako one koji idu u korist okrivljenom tako i one koji mu idu na štetu.

Branilac se usredsredio i na sprovođenje krivičnog zakona koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela, a posebno na zakon koji je povoljniji po učinioca.

Državna tužiteljka je kratko odgovorila na navode branioca. Ona je istakla da su istrage protiv okrivljenog pokrenute mnogo pre njegovog lišenja slobode. UNMIK i EULEX su istražili događaje u Slovinji/Sllovi i u postupku protiv Stanišića korišćeni su dokazi koji se odnose na radnje u kojima je on učestvovao i za koje se tereti.

Glavni pretres je nastavljen izvođenjem dokaza i saslušanjem svedoka. Tokom glavnog pretresa, koji je održan tokom 2020. godine, pa do kraja septembra 2021. godine, sudsko veće je održalo ukupno devetnaest (19) sudskih ročišta (uključujući i prvo saslušanje). Saslušano je ukupno dvadeset dva (22) svedoka, od kojih osamnaest (18) svedoka na predlog optužbe i četiri (4) na predlog odbrane. Takođe, uzete su kao pročitane i izjave drugih svedoka koji su davali izjave u istražnim postupcima međunarodnim misijama koje su istraživale događaje u Slovinji/Sllovi. Nakon saslušanja svedoka, izvršeno je izvođenje materijalnih dokaza: zapisnika o identifikaciji lica putem foto-albuma, medicinske dokumentacije, obdukcionih i drugih forenzičkih izveštaja, ugovora o kupoprodaji nepokretnosti i dr.

Na kraju glavnog pretresa saslušan je okrivljeni Goran Stanišić koji je odgovarao na pitanja kako stranaka tako i sudskog veća.

Okrivljeni Stanišić je izjavio da je za vreme oružanog sukoba na Kosovu, do juna 1999. godine, živio u selu Slovinje/Sllovi. U periodu oružanog sukoba bio je angažovan kao rezervni policajac u policijskoj stanici Opštine Lipljan/Lipjan u okviru MUP-a Srbije. Dana 15. aprila 1999. godine, na dan napada na selo Slovinja/Sllovi, okrivljeni je bio na dužnosti obezbeđujući objekat policijske stanice Lipljan/Lipjan. Što se tiče napada na selo Slovinje/Sllovi on je negirao da je učestvovao u ovom napadu. Prema rečima okrivljenog, napad su izvršili pripadnici paravojnih formacija, koji su došli iz Srbije.

Povodom događaja od 16. aprila 1999. godine, okrivljeni je izjavio da je tog dana prisustvovao sahrani svog kuma u selu Dobrotin/Dobratin u opštini Lipljan/Lipjan. Prema njegovim rečima, od 08:00 do 15:00 časova bio je u Dobrotinu/Dobratin i tog dana je bio obučen u civilnu odeću. Negirao je da je bio prisutan na mestu zvanom Dolina kupusa/Lugu i lakrave 16. aprila 1999.

Na ročištu održanom dana 30. septembra 2021. godine stranke u postupku su iznele završne reči.

Okrivljeni Stanišić je 5. oktobra 2021. godine oglašen krivim za *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* od strane Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë po svim tačkama optužnice i osuđen na maksimalnu kaznu zatvora u trajanju od dvadeset (20) godina.

Nalazi FHPK

Sudsko veće je uspešno i aktivno vodilo glavni pretres, striktno se pridržavajući zakonskih odredaba i poštujući prava stranaka u postupku, ali, prilikom objavljivanja presude, sudsko veće nije dalo nikakvo obrazloženje u vezi sa proglašenom odlukom. Stoga je nepoznato na koje se dokaze oslanjalo sudsko veće prilikom odlučivanja o kazni okrivljenom. Nedostatak obrazloženja odluke o kazni je u suprotnosti sa članom 366, stav 2 ZKPRK. Ovaj član predviđa da se nakon javnog čitanja izreke presude mora ukratko saopštiti i obrazloženje presude, odnosno dokazi na kojima se bazira sudsko veće. Takođe je neophodno da u ovom predmetu sud dâ obrazloženje u vezi sa otežavajućim ili olakšavajućim okolnostima koje su uticale da okrivljeni bude oglašen krivim i osuđen na maksimalnu kaznu zatvora.

Ovo je drugi slučaj ratnih zločina na Kosovu za koji su kosovski sudovi izrekli maksimalnu kaznu od dvadeset (20) godina zatvora.

U vezi sa dokazima predloženim tokom glavnog pretresa, nekoliko svedoka koje je predložilo tužilaštvo je identifikovalo prisustvo okrivljenog na mestu i u vreme proterivanja i ubistava albanskih civila.

FHPK je u ovom trenutku rezervisan u smislu komentarisanja presude i visine kazne, sve dok ne dobije presudu u pisanoj formi sa obrazloženjem ove odluke.

1.2.3. Predmet: Tužilac protiv Zorana Vukotića - Vukotić IV

Sudsko veće Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë (predsednica veća, sudija Valbona Musliu Selimaj)^[14], u predmetu *Tužilac protiv Zorana Vukotića-Vukotić IV*, dana 5. jula 2021. godine, proglasilo je presudu, kojom je okrivljenog Vukotića oglasilo krivim za izvršenje krivičnog dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*^[15]. Okrivljeni je, kao pripadnik policijskih snaga rezervnog sastava MUP Srbije, dana 22. maja 1999. godine, za vreme rata na Kosovu, u opštini Vučitrn/Vushtrri, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima ove jedinice,

[14] Članovi sudskog veća, sudije Valon Kurtaj i Suzana Çerkini.

[15] Pisanano i kažnjivo članom 142, u vezi sa članom 22 KZ SFRJ.

učestvovao u proterivanju albanskog civilnog stanovništva, vršio fizičko i psihičko nasilje nad njima, i primenio nasilje i druge nečovečne postupke, počinivši seksualno nasilje nad jednom ženom albanske nacionalnosti.

Okrivljenom je izrečena kazna zatvora u trajanju od deset (10) godina.

Prvostepena presuda izrečena je nakon održavanja glavnog pretresa, koji je otvoren u vezi sa optužnicom Kancelarije STRK^[16] (PPS. br. 09/2018) od 6. marta 2020. godine. Ovo je četvrta optužnica podignuta protiv okrivljenog Zorana Vukotića, dok su ostale tri optužnice predmet razmatranja u Osnovnom sudu u Mitrovici/Mitrovicë.^[17]

Tok krivičnog postupka

Kancelarija STRK je u vezi sa postojanjem osnovane sumnje da je okrivljeni Zoran Vukotić u vreme oružanog konflikta na Kosovu silovao svedokinju/oštećenu D1, angažovala Upravu za istragu teških krivičnih dela (UITKD) da ispita okolnosti u kojima je izvršeno navodno krivično delo i da obezbedi dokaze o eventualnoj umešanosti okrivljenog Vukotića u izvršenje krivičnog dela za koje se sumnjiči.

Nakon istrage, UITKD je, 25. jula 2018. godine, podneo krivičnu prijavu Kancelariji STRK. Ova kancelarija je, 5. avgusta 2019. godine, donela rešenje o otvaranju istrage protiv okrivljenog Vukotića za krivično delo *silovanje kao ratni zločin*.

Prema informacijama iz optužnice, Kancelarija STRK je, pored obezbeđivanja dokaza o umešanosti Vukotića u izvršenje krivičnog dela, koje mu se odlukom o otvaranju istrage stavlja na teret, u toku istrage, od nadležnih organa Crne Gore obezbedila saglasnost za vođenje krivičnog postupka protiv okrivljenog Vukotića i u vezi sa ovim delom^[18].

[16] Optužnicu je podigla specijalna tužiteljka Drita Hajdari.

[17] Više o ovim predmetima možete pročitati u godišnjim izveštajima FHPK o suđenjima za ratne zločine na Kosovu, objavljenim na stranici www.hlc-kosovo.org

[18] Protiv okrivljenog Vukotića podignute su ranije još tri optužnice u vezi sa krivičnim delom *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* 20. aprila 2017. godine, 16. maja 2017. godine i 23. juna 2017. godine. Okrivljeni se trenutno nalazi u pritvoru u predmetu *Tužilac protiv Zorana Vukotića - Vukotić I* u vezi sa tačkom 3 optužnice od 20. aprila 2017. godine, prema kojoj je 2. i 3. maja 1999. godine, u saizvršilaštvu sa drugim licima, učestvovao u nehumanom postupanju prema zatočenicima i nanošenju teških patnji civilima albanske nacionalnosti koji su bili zatočeni u zatvoru u Smrekovnici/Smrekovicë. Za ovo delo, presudom od 25. maja 2018. godine, osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od šest (6) godina i šest (6) meseci, koja je potvrđena presudom Apelacionog suda od 30. januara 2019. godine. Postupak u vezi sa tačkom 1 ove optužnice vraćen je na ponovno suđenje kao i postupak po

Optužnica

Nakon sprovedene istrage protiv okrivljenog Zorana Vukotića, povodom osnovane sumnje da je počinio krivično delo *silovanje* kao *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, Kancelarija STRK (državna tužiteljka, Drita Hajdari) je, dana 6. marta 2020. godine, podigla optužnicu protiv okrivljenog. Istom se tereti da je:

- tokom oružanog sukoba na Kosovu, u svojstvu pripadnika rezervnog sastava policijskih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Srbije, maja 1999. godine, postupao u suprotnosti sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, učestvovao u širokom i sistematskom napadu srpskih vojnih, policijskih i paravojnih policijskih snaga uperenih protiv civilnog stanovništva na teritoriji opštine Vučitrn/Vushtrri, kao i u proterivanju albanskog civilnog stanovništva, vršeći fizičko, psihičko i seksualno nasilje nad jednom ženom albanske nacionalnosti;

- izvršio fizičko nasilje nad civilima tako što je 22. maja 1999. godine na groblju u Vučitrnu/Vushtrri drvenim motkama pretukao albanske civile, kojima su srpske vojne, policijske i paravojne snage naredile da sednu na zemlju;

- tokom ovih događaja, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima srpskih oružanih snaga, učestvovao u odvajanju mladića, kojima su naredili da uđu u kamione i odvezli ih u nepoznatom pravcu, dok su žene, decu i starce naterali da čekaju u koloni ispred dvospratnice, tobože da bi im izdali lične karte. U cilju seksualnog iskorišćavanja D.1, okrivljeni je nasilno izdvojio oštećenu D.1. i odveo je u prostorije na drugom spratu kuće, gde je bilo još pet drugih žena, koje su bile nage i koje je nekolicina policajaca seksualno iskorišćavala. Tom prilikom, okrivljeni je, u prisustvu tih žena i policajaca, oštećenu D.1 bacio na pod, pocepao joj odeću i silovao je uz pomoć drugog, do sada neidentifikovanog policajca, koji joj je, dok je okrivljeni silovao žrtvu, začepio usta, grizao je i stezao joj grudi. U trenutku kada je oštećena od jakih bolova pokušala da se okrene na stranu, okrivljeni ju je udario nogom u leđa, od kog udarca se onesvestila. U vreme kada je oštećena izložena činu silovanja, ona je bila u trećem mesecu trudnoće. Kao posledica silovanja i prebijanja, posle izvesnog vremena, izgubila je muške blizance. Radnje okrivljenog su joj ostavile teške fizičke i psihičke traume.

Tužilaštvo je radnje okrivljenog okvalifikovalo kao krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* počinjeno u saizvršilaštvu i propisano i kažnjivo članom 142, u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, trenutno kažnjivo kao *zločin protiv čovečnosti*, iz člana 143, stav 1, tačke 1.4 i 1.6, u vezi sa članom 31 KZRK.

optužnici od 16. maja 2017. godine. Povodom ovih optužnica, tokom 2019. i 2020. godine, glavni pretresi u vezi sa ponovljenim prvostepenim suđenjem nisu otvoreni. Prema Zakonu o sudovima, koji je stupio na snagu početkom 2019. godine, kao i prema Smernicama Vrhovnog suda Kosova od 25. septembra 2019. godine, za postupanje u ovim predmetima nadležno je Odeljenje za teška krivična dela Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë.

Glavni pretres

Glavni pretres pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Pristini/Prishtinë zvanično je otvoren dana 21. januara 2021. godine.

Glavni pretres je bio zatvoren za javnost zbog osetljivosti predmeta. Posmatračima FHPK, OEBS i EULEX, uz dozvolu sudskog veća, bilo je dozvoljeno da učestvuju na ročištima zatvorenim za javnost.

U ovom predmetu je održano ukupno sedam (7) sudskih ročišta, na kojima je saslušano ukupno sedam (7) svedoka koje je predložila Kancelarija STRK, među kojima i oštećena D.1. Takođe, na predlog tužilaštva, pročitana je iskaz jedne (1) svedokinje iz prethodnih faza krivičnog postupka.

Odbrana nije predložila nijednog svedoka u prilog alibija. Nakon saslušanja svedoka, izvedeni su i materijalni dokazi koje su predložile stranke u postupku.

Okrivljeni Vukotić je iskoristio svoje zakonsko pravo da se brani ćutanjem, izjasnio se da nije kriv.

Završne reči stranaka u postupku

Tužiteljka STRK, Drita Hajdari je u svojoj završnoj reči ostala u potpunosti pri optužnom aktu, jer su izvedeni dokazi u ovom krivičnom predmetu dokazali da radnje okrivljenog ispoljavaju elemente krivičnog dela za koje se tereti.

Tužilaštvo je našlo da je iskazom oštećene-svedokinje D.1, koja je u istražnom postupku, kao i tokom glavnog pretresa, u celosti opisala događaj koji joj se dogodio maja 1999. godine na teritoriji opštine Vučitrn/Vushtrri, tačnije 22. maja 1999. godine, kod groblja u Vučitrnu/Vushtrri, kada su ih srpske vojne, policijske i paravojne snage, među kojima i okrivljeni Zoran Vukotić, obučen u uniformu rezervnog policijskog sastava i naoružan, nakon što su okupili albansko civilno stanovništvo koje je prethodno proterano iz njihovih domova, postrojili ispred dvospratne kuće, navodno da bi im izdali lične karte, a kada je na nju došao red, okrivljeni Zoran Vukotić je povukao za ruku i odveo je u sobu na drugom spratu te kuće u kojoj ju je, uz pomoć jednog srpskog policajca, silovao, u vreme kada je oštećena-svedokinja bila trudna sa dvojicom blizanaca, a prilikom čina silovanja okrivljeni je udario nogom, od čega je oštećena izgubila svest, a kada se osvestila obrela se u hodniku te kuće, gde ju je policajac opet zadao udarac nogom, izbacivši je iz zgrade, nakon čega oštećena odlazi odatle i to kod svoje porodice, koja je našla utočište u Vučitrnu/Vushtrri, kod svoje majke, sestara, svekrve i njene dve male ćerke.

Te večeri su oštećenu njena majka i svekrva odvele kod lekara A.V do njegove kuće u Vučitrnu/Vushtrri, gde je imao lekarsku ordinaciju, gde ju je pregledao zajedno sa doktorkom MI, kada su takođe konstatovali znake - telesne povrede na njenom telu i krvarenje iz genitalija, pri čemu je oštećena odmah navela ime okrivljenog Zorana Vukotića, kao osobu koja ju je silovala i dala im je i njegov fizički opis.

Prema navodima tužilaštva, iz iskaza svedoka M.Xh, potvrđeno je da je i on bio među stanovništvom koje je proterano iz svojih domova i okupljeno na groblju u Vučitrnu/Vushtrri, te da je potvrdio prisustvo okrivljenog Zorana Vukotića na mestu zločina 22. maja 1999. godine, kada im je takođe naređeno da sednu na zemlju, a dok su se nalazili u tom položaju, okrivljeni Zoran je od jednog albanskog civila uzeo drveni štap kojim je hodao i sa tim štapom je krenuo da tuče civile koji su sedeli na zemlji, udarajući ih po glavi i raznim delovima tela, i nastavio je da ih udara sve dok mu ga drugi policajac nije uzeo iz ruke. Ovaj svedok je svedočio da su srpske snage, nakon što su mladiće odvojile i odvezle kamionima, ostale albanske civile, žene, decu i starce postrojile u kolonu ispred kuće R.Xh - njegovog brata, kako bi im dali lične karte, a svedok je živio u kući pored, i kasnije je čuo da su tamo počinjena silovanja i njihove kuće su spaljene.

Tužilaštvo je dalje našlo da je iz iskaza svedoka A.V utvrđeno da je po zanimanju bio lekar i da je tokom ratnog perioda boravio u svojoj kući u Vučitrnu/Vushtrri koja se nalazila u blizini gradskog groblja, gde je za to vreme i primio puno bolesnih i povređenih, a među njima i slučaj oštećene D.1 koja je silovana. On se prisetio da je u ordinaciju, kako bi dobila lekarsku pomoć, došla jedna žena u pratnji dve osobe, koja je bila u teškom stanju uznemirenosti i prilikom lekarskog pregleda primetili su ogrebotine, hematome i ugrize zuba po njenom telu, grudima, modrice, cepanje genitalnih organa. Tom prilikom su joj ukazali lekarsku pomoć antibioticima i sedativima, dok je kontrolu, posebno genitalija, obavila doktorka M.I, koja je tamo radila i koju je pozvao doktor A.V, kada je primetio povrede po svim delovima tela. I svedokinja M.I je takođe svedočila da su kritičnog dana u blizini gradskog groblja u Vučitrnu/Vushtrri srpske snage, vojska, policija i paramilitarci okupili veliki broj civila, muškaraca, žena, dece gde su odvojili muškarce koje su ukrcali u kamion i odvezli ih u zatvor u Smrekovnici/Smrekovnicë i u sportsku halu kod kamenog mosta u Vučitrnu/Vushtrri, dok su žene i deca izdvojeni i poslani u drugom pravcu, tog dana kada se desio čak i veliki masakr u kući K.P.

Takođe, prema navodima tužilaštva, nasilje nad oštećenom potvrđeno je i iskazom svedoka - lekara SHG, koji je lečio veliki broj žrtava seksualnog nasilja, poči-

njenog tokom rata na Kosovu, a među njima i oštećene, D.1 tokom 2013. godine, kome je oštećena rekla da je njen silovatelj bio Zoran Vukotić.

Tužilaštvo nalazi da je iz iskaza svedokinje D.B potvrđeno činjenično stanje u kome je detaljno objašnjeno kako su proterani iz svojih domova, da su jedno vreme boravili u tuđim kućama i da su bili okupljeni u gradu Vučitrnu/Vushtrri kao i događaj od 22. maja 1999. godine na groblju u Vučitrnu/Vushtrri, a ona je zajedno sa svojim ćerkama čekala ispred dvospratne kuće da dobije ličnu kartu, kom prilikom su joj uzeli ćerke (D.1. je imala 27 godina a druga ćerka 19 godina), i da se D.1 te noći vratila kući u užasnom, veoma teškom stanju, sa pocepanom odećom i sa tragovima i te noći su je odveli kod lekara, dok se druga ćerka vratila sutradan, skoro naga, sa povredama na telu, uznemirena i u veoma teškom stanju.

U završnoj reči tužilaštva se dalje napominje da je oštećena, usled traume izazvane silovanjem, 2017. godine zatražila pomoć psihologa i lekara Kosovskog centra za rehabilitaciju preživelih torture, gde je svedočenjem svedokinje V.D.XH, po zanimanju lekara, potvrđeno da joj je oštećena ispričala traumu koju je doživela kao posledica seksualnog nasilja, ime silovatelja, dok je svedokinja S.I.Ç-psihološkinja, svedočila o lečenju koji je ovaj centar pružio oštećenoj, koja je kao posledica seksualnog nasilja ispoljila simptome posttraumatskog stresa visokog stepena, odmah nakon slučaja, simptome koji su se duž vremena umanjili u intenzitetu, sa 4 na broj 2, što je njeno aktuelno stanje, međutim, uprkos kontinuiranom lečenju, još uvek nije uspela da prevaziđe posttraumatski stresni poremećaj, koji je uticao i dalje utiče na njeno fizičko i psihičko blagostanje.

Tužiteljka je, pored ovih dokaza, istakla i materijalne dokaze, koji su izvedeni u ovom krivičnom predmetu, koji su potvrdili činjenicu da se u radnjama okrivljenog ispoljavaju bitni elementi krivičnog dela za koje je okrivljen, tj. izvedeni dokazi svedoče o krivičnoj odgovornosti okrivljenog, tužiteljka je navela i analizirala sledeće dokaze: Zapisnik o identifikaciji lica preko fotografije od strane svedokinje D.1, a na osnovu ovog zapisnika, oštećena je prepoznala učinioca krivičnog dela; Zapisnik o identifikaciji lica preko fotografije svedoka M.XH, koji potvrđuje da je okrivljeni identifikovan na fotografijama koje su predočene svedoku; foto-album sa mesta događaja i skica mesta događaja koji svedoče o mestu na kome se desio događaj 22. maja 1999. godine; lekarski izveštaji na ime oštećene D.1, koji svedoče da je podvrgnuta pregledima i intervencijama na kičmi, pošto je tokom silovanja udarena nogom u kičmu; dopis Vladine Komisije za priznavanje i proveru statusa lica silovanih tokom rata, koji potvrđuju činjenicu da je stekla status lica iz ove kategorije.

Po nalaženju tužilaštva, okrivljeni Zoran Vukotić je pre rata na Kosovu radio u Opštinskom sudu u Vučitrnu/Vushtrri i na osnovu ovog posla bio je poznat građanima u toj sredini. Oštećena D.1, je videla okrivljenog i u koloni proteranih lica u selu Studimlje/Studime, opština Vučitrn/Vushtrri, dana kada je ubijeno mnogo albanskih civila u selu, slučaj poznat kao „Masakr iz Studimlja/Studime“, za šta se vodi ponovno suđenje protiv okrivljenog kao i u poljoprivrednoj zadruzi u Vučitrnu/Vushtrri, dok je zajedno sa mnogim drugim građanima Vučitrna/Vushtrri provela noć zajedno, videla ga je i u hodniku kuće R.XH, gde je, čekajući u koloni, od prisutnih čula da je tu Zoran Vukotić, da je veoma opasan i svedokinja je bila sigurna da je zločin nad njom počinio okrivljeni Zoran Vukotić.

Tužilaštvo je u završnoj reči dalje našlo da je oštećena D.1 prepoznala okrivljenog i identifikovala ga preko fotografije u foto-albumu, istog je identifikovala i tokom suđenja, dakle, na osnovu činjenice da je njen iskaz o zločinu i identitetu izvršioca u kontinuitetu nepromenjen i dosledan, od prvog dana izvršenja krivičnog dela do danas, identitet okrivljenog Zorana Vukotića, kao izvršioca krivičnog dela, potvrđen je sa sigurnošću.

Krivično delo, za koje tereti okrivljeni Zoran Vukotić, počinjeno je 22. maja 1999. godine, u vreme oružanog sukoba na Kosovu između oružanih snaga Oslobođilačke vojske Kosova i Oružanih snaga Srbije, nakon početka NATO bombardovanja, dana 24. marta 1999. godine, kada je SRJ proglasila ratno stanje koje je trajalo na teritoriji Kosova do 19. juna 1999. godine. Okrivljeni je, prema navodima tužilaštva, bio svestan postojanja oružanog konflikta, bio je pripadnik rezervnog sastava policije MUP Srbije u vreme kada je Republika Srbija proglasila ratno stanje i sa umišljajem i svesno silovao je jednu Albanku na krajnje divljački i ponižavajući način.

Činjenicu da je okrivljeni bio pripadnik rezervnog sastava policije, prema navodima tužilaštva, potvrdio je iskaz oštećene D.1, svedoka M.XH, koji je video okrivljenog u policijskoj uniformi i naoružanog, a tu činjenicu potvrđuje i pravnosnažna presuda Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë, P. br. 54/17 od 25.05.2018. godine, kojom se potvrđuje da je okrivljeni Zoran Vukotić, u periodu od 3. maja 1999. godine do početka juna 1999. godine bio rezervni policajac Policijske stanice u Vučitrnu/Vushtrri i da je u ovom svojstvu izvršio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva, za koje je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 godina i 6 meseci, dakle u radnjama okrivljenog Zorana Vukotića, ispunjeni su bitni elementi krivičnog dela Zločin protiv čovečnosti, a ovo krivično delo u vreme izvršenja, bilo je propisano KZ SFRJ koji je u to vreme bio na snazi, koji je u glavi XVI propisao krivično delo zločina protiv čovečnosti i međunarodnog prava. Ovaj zakon inkri-

miniše teška kršenja međunarodnog prava nad civilnim stanovništvom za vreme rata, nečovečno postupanje, nanošenje velike patnje i bola, uključujući i silovanje, pa je sudu predložio da se okrivljeni Zoran Vukotić oglasi krivim i kazni po zakonu.

Branilac okrivljenog Zorana Vukotića, advokat Nebojša Vlajić je, u završnoj reči izjavio da ostaje u potpunosti pri završnoj reči podnetoj u pisanoj formi, ističući da su ratovi najgora, najbolnija stvar u ljudskoj istoriji i sa žaljenjem konstatovao da rat na Kosovu nije bio drugačiji, imajući u vidu da je i sam građanin Kosova, i da mu je žao patnje i bola pričinjenog oštećenju u ovom predmetu.

Odbrana je u završnoj reči izjavila da je optužnica tužilaštva podignuta nezakonito, paušalno, bez ikakvih dokaza i da nije trebalo da se sudi u ovoj stvari, već da je trebalo odbaciti je, jer je tužilaštvo nepravedno i nezakonito u optužnici navelo „sa namerom da je siluje, kao deo širokog i sistematskog napada na ženu albanske nacionalnosti“, za šta nema nijednog dokaza a takvu konstataciju tužilaštva ne potvrđuje nijedno suđenje, ni u jednom sudu na Kosovu, pošto je konstatacija o širokom napadu zlonamerna, imajući u vidu da okrivljenog stavlja u teži položaj nego što jeste. Naveo je da ne tvrdi da nije bilo slučajeva seksualnog nasilja nad Albancima tokom rata, ali izvoditi takav zaključak bez ijedne presude i bez ijednog dokaza je nedopustivo i, dok se ne dokaže, ovo je prvi takav slučaj na Kosovu, koji je nedozvoljen, neobjektivan, podržan i od strane suda, time što je takvu optužnicu ostavio na snazi.

Takođe, prema navodima odbrane, i pored neargumentovane konstatacije o silovanju koje je počinjeno u sklopu širokog i sistematskog napada na ženu albanske nacionalnosti, u optužnici ima puno drugih nepotkrepljenih stvari, što njegovom branjeniku otežava poziciju, a delom se iz istog izvodi zaključak da je kao posledica silovanja, 4 meseca nakon događaja, oštećena imala pobačaj i izgubila muške blizance, što je bolno, ali nema nijednog dokaza da je isto bilo u povezanosti sa ovim događajem.

Odbrana nalazi da se krivično delo ne može kvalifikovati niti kazniti po novom Krivičnom zakoniku, koji je teži po okrivljenog jer mu se na teret stavlja da je počinio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142, u vezi sa članom 22 Krivičnog zakonika SFRJ, ali da tužilac pogrešno i nezakonito navodi da je ovo krivično delo kažnjivo kao zločin protiv čovečnosti iz člana 143, stav 1, tačke 1.4, 1.6 i 1.7, u vezi sa članom 31 KZRK, zaključujući da se može primeniti Krivični zakonik Kosova koji propisuje znatno strožiju kaznu od Krivičnog zakona SFRJ, što sudu sugeriše da bi Vukotiću mogao da izrekne kaznu od 25 godina zatvora ili doži-

votni zatvor, što nije tačno. Krivično delo je počinjeno tokom rata na Kosovu 1999. godine i može se suditi samo po zakonu koji je tada bio na snazi, što je istovremeno zakon koji je blaži, pa ovu pravnu kvalifikaciju treba izbaciti iz izreke optužnice, jer dovodi okrivljenog u mnogo težu situaciju od one u kojoj se nalazi.

Po nalaženju odbrane, vođenje većeg broja postupaka za ratne zločine je nedozvoljeno. Protiv njegovog branjenika se vode četiri (4) krivična postupka za ratne zločine, počinjene u isto vreme i za isto krivično delo, iste prirode, te je predloženo spajanje postupka, ali je takav predlog odbijen, a trebalo je voditi samo jedan jedinstveni krivični postupak i izreći samo jednu kaznu.

Dalje, prema navodima odbrane, predlaganje dokaza na glavnom pretresu, a ne u optužnici nije dozvoljeno, a sud je učinio tešku povredu Zakonika o krivičnom postupku i garancije pravičnog suđenja, kada je tužiteljka, na kraju glavnog pretresa, predložila da se izvedu dokazi, koji ranije nisu pominjani u optužnici i nije predložila dokaze koje treba izvesti na glavnom pretresu. Predlaganje bilo kakvih dokaza u ovoj fazi postupka je nedozvoljeno i trebalo bi ga odbiti, jer je zakon jasan, na osnovu člana 241, tačka 1.6 ZKPRK, koji predviđa da optužnica predlaže dokaze koji se moraju izvesti tokom glavnog pretresa. Nakon zakazivanja glavnog pretresa situacija je jasna, novi dokazi ili svedoci mogu se predložiti samo ako nisu bili prethodno poznati na drugom pretresu. Pravo okrivljenog na pravično suđenje može biti narušeno odbijanjem zahteva, što ovde nije slučaj, jer su svi ovi dokazi koje je tužiteljka predložila bili blagovremeno poznati od podizanja optužnice i njihovog predlaganja, a sada, u ovoj fazi, nisu u interesu, već idu na štetu okrivljenog. Tvrdnja tužioca da je napravljen tehnički propust mu ne daje za pravo da kasnije predloži neki drugi dokaz. Sud nije trebalo to da odobri, pošto to zakon zabranjuje. Tužilac ih mora izvesti najkasnije pre prvog saslušanja, u ovom slučaju novih dokaza nema, tužilaštvo se poziva na dopunu dokaza, dok se u ovom slučaju ne radi o dopuni dokaza, već o predlaganju starih dokaza koji su zaboravljeni da budu predloženi u optužnici.

Odbrana ističe da je, vođenje procesa bez dokaza, zarad dozvoljavanja izručenja, u suprotnosti sa optužnicom, proces koji se ne može voditi, imajući u vidu da se kosi sa odredbama Zakona o izručenju. Tužiteljka je na ročištu održanom 1. marta 2021. godine, nakon saslušanja svedoka, uvidela da nije predložila nijedan dokaz, nije predložila da se pročitaju neka ekstradiciona dokumenta i sud je na ročištu od 1. aprila 2021. godine doneo odluku o izvođenju dokaza i prihvatio ih je, ali je upitao šta je sa postupkom do tog dana, po kom osnovu je izveden, kako je sud mogao da postupi i da li je ceo postupak nezakonit?

Prema navodima odbrane, jedini dokaz u ovom procesu je iznela samo oštećena D.1, koja kaže da ju je silovao Zoran Vukotić, ali njenu priču niko ne potvrđuje. Razumljivo je da nema svedoka silovanja, ali se ne može razumeti kako tužilaštvo nije obezbedilo nijedan iskaz – dokaz, nijednog svedoka koji bi svedočio da je oštećena bila na tom mestu, u toj kući M.XH, a tužilac tvrdi da je na tom mestu bilo na hiljade ljudi koji su čekali da im se daju isprave i da je teško za poverovati da tužilaštvo nije našlo nijednog svedoka koji bi potvrdio prisustvo oštećene, kada i sama oštećena kaže da nije bila sama, prema njenim rečima, tu su bili otac, majka, šest sestara, brat, svekrva, a tužilaštvo nijedno od ovih lica (naravno da nisu svi danas živi) nije pozvalo da svedoče u svojstvu svedoka. Advokat je naveo je da je ponovila da je sa majkom, svekrvom i sestrom ušla u kuću, a niko od njih nije saslušan. Tokom suđenja se saznalo da joj je svekrva umrla, ali joj je majka živa, ima 70 godina, živi na Kosovu i mogla je da se sasluša bez ikakvih poteškoća.

Prema odbrani, dvoje lekara koji su saslušani na ovom suđenju, osim stanja pacijenta, nemaju više šta da kažu jer nisu svedoci događaja. Lekari su obavili vizuelni fizički pregled, pogledali su i jasno je da nisu imali spremu koja je neophodna za ginekološki pregled i jasno je da ovaj pregled nije bio ginekološki. Dakle, imamo oštećenu, koja kaže da je silovana, ali nema nijednog dokaza da je bila na kritičnom mestu, imamo svedoka koji su posvedočili o njenom opštem zdravstvenom stanju, ali nijednog koji bi posvedočio o silovanju.

Odbrana je pokrenula i pitanje identifikacije-prepoznavanja, u vezi sa identifikacijom okrivljenog, po njima dokumentacija o istom nema nikakvog smisla. Od 10. marta 2016. godine, kada je Zoran Vukotić uhapšen, do tog trenutka, kosovska štampa i mediji nezakonito izveštavaju o krivičnom postupku koji se protiv njega vodi i objavljuju njegovu fotografiju, u posedu policije i tužilaštva, koja je predložena svedocima za identifikaciju. Vest uz fotografiju, koja služi za identifikaciju, objavljena je u članku pod nazivom: „Zakasnela pravda“, „Posle 17 godina uhapšen zločinac koji je ubijao civile u Vučitrnu/Vushtrri“, odnosno „Ko je Srbin okrivljen za ubistvo 116 Albanaca u Vučitrnu/Vushtrri“. Jasno je da nije nemoguće ne prepoznati nekoga, čije fotografije štampa na Kosovu svakodnevno objavljuje, od njegovog hapšenja pa do danas. Oštećena nije prepoznala okrivljenog, već fotografiju koju je viđala svakodnevno.

Takođe, prema odbrani, sud je pre početka suđenja doneo odluku da sakrije identitet oštećene-žrtve i upotrebi pseudonim D.1, a sud je takođe svedoke, koji su saslušani u sudnici, uputio da ne da pominju ime oštećene, što su i ispoštovali. Svedoci su u svojim iskazima rekli „pacijentkinja, žena, ona“, doktorka M.I je čak nije pre-

poznala, nije upitana za ime i ne zna o kome je govorila, isto važi i za doktora A.V, koji nije naveo ime pacijentkinje, oštećene ili njen pseudonim D.1, pa se ne zna o kojoj su ženi svedočili, oštećenoj D.1 ili njenoj sestri, koju su takođe pregledali ili o bilo kojoj drugoj ženi.

Branilac je istakao da je od početka tražio da suđenje odgovori na zahteve žrtava za pravično suđenje, ali i da na isto pravo polaže i okrivljeni. Učinjeni zločini zahtevaju pravdu, a pravda ne podrazumeva vođenje suđenja bez dokaza, povredu postupka, prava na odbranu i suđenje bez dokaza, kao i ulivanje lažne nade za zadovoljenje žrtava, zatim optužnica i spisi tužilaštva koji nemaju osnova nisu dokazi, dokazi se moraju izvesti na glavnom pretresu, a u ovom slučaju nema ničega, jer državni tužilac nije pružio ništa.

Prema navodima odbrane, presuda ne bi trebalo da se donosi na osnovu ubeđenja i ličnog uverenja, jedno je uverenje, a drugo su činjenice, sudije treba da se rukovode činjenicama, istinom i dokazima. U ovom slučaju, okrivljeni Zoran Vukotić nema razloga za brigu, nije uradio ono što mu se stavlja na teret i na kraju nema dokaza i sa ovim ubeđenjem očekujemo samo oslobađajuću presudu.

Okrivljeni Zoran Vukotić je, u završnoj reči, naveo da u potpunosti podržava završnu reč svog branioca i dodao je da je tokom glavnog pretresa oštećenoj postavio samo jedno pitanje, da li je bila na ginekološkom pregledu kod lekara specijaliste, a ona je izjavila da jeste, dok su dva doktora koja su svedočila iznela suprotno i ovde neko ne govori istinu, dok je u vezi sa svedocima čak i tokom glavnog pretresa tražio da se izuzmu njihovi iskazi, jer nisu svedoci iz prve ruke, nisu ti koji su videli događaj, oni su samo ispričali događaje koje su čuli od drugih, što znači da nisu nikakvi svedoci i da nema šta da komentariše njihova svedočenja, drugih dokaza nema, samo reč oštećene, kojoj slobodno može da kaže u lice da nije učinio ovo krivično delo.

Prvostepena presuda

Sudsko veće je 5. jula 2021. godine objavilo presudu u predmetu Tužilac protiv Zorana Vukotića. Okrivljeni Vukotić je presudom oglašen krivim za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* i osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od deset (10) godina.

Sud je ovakvo činjenično stanje utvrdio izvođenjem dokaza na glavnom pretresu, kao što su lični iskazi sledećih svedoka: svedokinja D.1; A.V; M.I; SH.G; M.XH; S.I.Ç i V.D.XH, dok je pročitan i izveden i iskaz svedokinje D.B.

Tokom glavnog pretresa, sud je kao materijalne dokaze izveo: zapisnik o identifikaciji lica preko fotografije od strane svedokinje D.1 od 3. aprila 2018. godine, lekarski izveštaji oštećene - svedokinje D.1, zapisnik o saslušanju svedoka D.B od 30. marta 2018. godine, zapisnik o identifikaciji lica preko fotografije od stane svedoka M.XH od 17. jula 2018. godine, foto-album sa mesta događaja i skica mesta događaja od 24. aprila 2018. godine, spisi o davanju saglasnosti za krivično gonjenje od 8. novembra 2018. godine, spisi iz Crne Gore od 9. marta 2019. godine, zahtev STRK za davanje saglasnosti za krivično gonjenje od 7. avgusta 2019. godine, hitna depeša STRK za davanje saglasnosti za krivično gonjenje od 25. septembra 2019. godine, dopis Ministarstva pravde broj 04/2-2473-K/16 od 24. oktobra 2019. godine, kao i dopis kojim je Vladina komisija za priznavanje i proveru statusa osoba silovanih tokom oslobodilačkog rata na Kosovu, priznala taj status oštećenoj - svedokinji D.1 dana 24. avgusta 2018. godine.

Iz Zapisnika o identifikaciji lica preko fotografije od stane svedokinje D.1 od dana 3. aprila 2018. godine, sud je potvrdio da je postupak identifikacije obavljen u skladu sa zakonskim odredbama, sa time da je oštećena, među licima, u postupku identifikacije, među ostalim fotografijama prepoznala okrivljenog Zorana Vukotića i dala fizički opis lica koje je učinilo delo silovanja.

Iz medicinskih izveštaja oštećene D.1 nesumnjivo se potvrđuje činjenično stanje da je oštećena u septembru 1999. godine, odnosno 4 meseca nakon seksualnog nasilja, bila hospitalizovana u Akušersko-ginekološkoj klinici u Prištini/Prishtinë, od 22 - 29. septembra 1999. godine, a i iz lekarskih izveštaja je konstatovano da ima bolove u leđima i na nozi, dok je iz izveštaja od 3. marta 2016. godine zaključeno da je bolest počela pre 15 godina i da je podvrgnuta hirurškom zahvatu, te da je ovaj vremenski period vezan za vreme napada na nju, kao činjenicu o kojoj je oštećena D.1 svedočila, rekavši da je tokom čina silovanja zadobila težak udarac nogom od okrivljenog u kičmu, i da je kao posledica zadobijenog udarca izgubila svest, te da i dan-danas oseća posledice tog udarca.

Iz Zapisnika o saslušanju svedokinje D.B, od 30. marta 2018. godine, potvrđeno je činjenično stanje opisano u izreci presude gde je njen iskaz bio identičan i u potpunosti saglasan sa iskazom oštećene D.1 i svedoka A.V, M.I i M.XH, kao i sa materijalnim dokazima.

Iz Zapisnika o identifikaciji lica preko fotografije od stane svedoka M.XH od 17. jula 2018. godine, potvrđeno je da je među licima prikazanim na fotografijama, svedok prepoznao okrivljenog Zorana Vukotića, za kojeg je rekao da ga je dobro poznavao i da nije imao problema da ga identifikuje.

Iz materijalnih dokaza, foto-albuma sa mesta događaja i skice mesta događaja, od 24. aprila 2018. godine, vidi se mesto gde se nalazila kuća R i M.XH, gde je bilo okupljeno na hiljade građana Vučitrna/Vushtrri, koji su prethodno proterani iz svojih domova i koji su bili primorani da čekaju u redu da bi se registrovali i dobili lične karte, koje je mesto na kojem je okrivljeni silovao oštećenu.

Okrivljeni je izručen Kosovu, a crnogorske vlasti su obaveštene službenim putem Rešenjem o pokretanju istrage protiv okrivljenog, da se tereti za krivično delo ratni zločin, odnosno za krivično delo počinjeno 22. maja 1999. godine na groblju u Vučitrnu/Vushtrri nad oštećenom D.1, za šta su crnogorski organi dali saglasnost da se i za ovo krivično delo može voditi krivični postupak, pa ovim materijalnim dokazima, koji se odnose na postupak izručenja, sud ceni da je postupio u skladu sa Zakonom o međunarodnoj pravnoj saradnji.

Iz dopisa Vladine Komisije za priznavanje i proveru statusa lica silovanih tokom Oslobođilačkog rata Kosova, potvrđeno je da je oštećenoj D.1 24. avgusta 2018. godine zvanično priznat status silovane osobe.

Prilikom izricanja presude, sud je ocenio stepen krivične odgovornosti okrivljenog i našao da je okrivljeni, koji je bio službenik suda u Vučitrnu/Vushtrri, u periodu oružanog sukoba bio rezervista srpske policije i da je sa umišljajem i potpuno svesno u saizvršilaštvu izvršio ovo krivično delo, zajedno sa drugim pripadnicima srpskih snaga. Sud je cenio motiv izvršenja krivičnog dela i povredu zaštićene žrtve, pri čemu je utvrdio da je okrivljeni izvršio krivično delo protiv žene – žrtve albanske nacionalnosti (zaštićene osobe), i da su okolnosti pod kojima je počinio krivično delo u jasnoj povezanosti sa situacijom nastalom tokom oružanog sukoba koji je u to vreme bio u toku. Kada je reč o ponašanju okrivljenog pre i posle izvršenja krivičnog dela, oštećena D.1 i drugi svedoci potvrdili su da se okrivljeni brutalno ponašao prema albanskom civilnom stanovništvu, fizički ih napadajući drvenim štapom, a njegovo ponašanje potvrđeno je i pravnosnažnom presudom Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë, gde okrivljeni, zbog nečovečnog postupanja i nanošenja beskrajnih patnji batinanjem, povredama telesnog integriteta i zdravlja sada izdržava kaznu i da iz ovih razloga, sud nije utvrdio nikakve posebno olakšavajuće okolnosti za okrivljenog, već samo one otežavajuće. Shodno tome, sud na osnovu navedenih okolnosti, izrekao je okrivljenom kaznu u zakonom propisanim granicama za ovo krivično delo, kako je navedeno u izreci ove presude, uz zaključak da će se ovom izrečenom kaznom postići preventivan efekat kažnjavanja, odnosno da će se ubuduće uzdržati od ovih radnji/činjenja krivičnih dela.

Nalazi FHPK

U ovu analizu krivičnog postupka u predmetu *Tužilac protiv Zorana Vukotića* uglavnom je obuhvaćen postupak glavnog pretresa do proglašenja prvostepene presude od 5. jula 2021. godine, a više o ovom predmetu može se pročitati i u godišnjem izveštaju FHPK o praćenju suđenja za ratne zločine na Kosovu, koji je objavljen tokom 2020. godine.

Glavni pretres je završen u zakonom propisanom roku od sto dvadeset (120) dana, kako je predviđeno ZKPRK i jedan je od retkih predmeta završenih u zakonskom roku.

U pogledu pravne kvalifikacije krivičnog dela, tužilaštvo je navelo da smatra da je okrivljeni izvršio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* iz člana 142, u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, trenutno kažnjivog kao *zločin protiv čovečnosti* iz člana 143, stav, 1 tačke 1.4, 1.6 i 1.7, u vezi sa članom 31 KZRK. Proglašenjem presude i izricanjem kazne, posebno u delu pravne kvalifikacije krivičnog dela, sud je pravilno ocenio da je okrivljeni izvršio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* iz člana 142, u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, a ne krivično delo *zločin protiv čovečnosti* kako ga je tužilaštvo preciziralo u optužnom aktu i da je isti osuđen shodno Krivičnom zakoniku SFRJ, koji je povoljniji kada je reč o proglašenju odluke.

Međutim, u izreci presude, sud je konstatovao da je okrivljeni u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima, *tokom napada* širokih srazmera srpskih vojnih, policijskih i paravojnih snaga, *protiv albanskog civilnog stanovništva u opštini Vučitrn/Vushtri učestvovao u proterivanju albanskog civilnog stanovništva, u vršenju fizičkog i psihičkog nasilja nad njima*, kao i da su nasiljem i drugim nehumanim radnjama izvršili seksualno silovanje nad jednom ženom albanske nacionalnosti. U vezi sa ovom konstatacijom, sud se poziva na element krivičnog dela *zločin protiv čovečnosti*, konkretno na „*napad širokih srazmera*“. Iako su krivična dela, ratni zločin i zločin protiv čovečnosti dosta slična, u praksi se razlikuju po obliku izvršenja, vremenu izvršenja, statusu žrtava, načinu izvršenja, povezanosti sa ratom i prethodnim planom. U konkretnom slučaju, jedno od konkretnih obeležja po kojima se razlikuju ove dve vrste krivičnih dela jeste način izvršenja krivičnog dela za koje se okrivljeni tereti. Kada je reč o zločinima protiv čovečnosti uvek mora postojati „*napad na civile, napad mora biti sistematski i širokih srazmera*“, odnosno moraju postojati napadi koji su rasprostranjeni u nekoliko delova Kosova i mora postojati preliminarni plan za te napade, a u ovom konkretnom slučaju okrivljeni se tereti za ratne zločine u izolovanom slučaju i nije dokazan element njegovog učešća u sistematskom napadu širokih srazmera.

1.3.1. Predmet: *Tužilac protiv Remzi Shale*

Pred sudskim većem Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prizrenu^[19], sa predsednicom veća, sudijom Raime Elezi^[20], dana 24. juna 2020. godine, otvoren je glavni pretres na ponovnom suđenju u predmetu *Tužilac protiv Remzi Shale*. Presudom Vrhovnog suda Kosova od 20. marta 2020. godine, ovaj predmet je vraćen na ponovno suđenje i odlučivanje.

Ponovljeni postupak pokrenut je u vezi sa optužnicom Kancelarije STRK od 19. oktobra 2016. godine, koju je na početku pretresa precizirao tužilac STRK.

Sudsko veće Vrhovnog suda Kosova, na čelu sa sudijom Nesrin Lushta, predsednica veća^[21] je, na ročištu održanom 2. marta 2020. godine, postupajući po vanrednom pravnom leku - zahtevu za zaštitu zakonitosti okrivljenog Remzi Shale i njegovih branilaca, donelo presudu kojom je, po službenoj dužnosti, ukinuta pravnosnažna presuda Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prizrenu (P br. 181/2016) od 3. jula 2019. godine, kao i presuda Posebnog odeljenja Apelacionog suda (APS br. 14/2019) od dana 26. novembra 2019. godine, i predmet vraćen na ponovno suđenje i odlučivanje.

Ponovo otvoreni glavni pretres nije završen do kraja izveštajne godine. Nastavak glavnog pretresa najavljen je za 11. januar 2022. godine.

[19] Prema Zakonu o sudovima, koji je stupio na snagu 2. januara 2019. godine, član 13 predviđa da je tadašnje Posebno odeljenje nadležno za postupanje u predmetima u vezi sa optužnicama Specijalnog tužilaštva Kosova (STRK), podignutim nakon osnivanja ovog odeljenja, kao i po optužnicama STRK, u kojima nije završen postupak ispitivanja optužnice. U predmetima u kojima je okončan postupak ispitivanja optužnice postupaće nadležni sudovi (uglavnom shodno mesnoj nadležnosti), odnosno sudovi koji su prvi pokrenuli krivični postupak, do njihovog okončanja.

[20] Članovi sudskog veća za ponovno suđenje, sudije Luan Berisha i Fatmir Krasniqi. Ponovno suđenje se održava pred istim sudskim većem, koje je sudilo i u prvom prvostepenom postupku.

[21] Članovi veća, sudije Vrhovnog suda Kosova, Agim Maliqi i Rasim Rasimi.

Tok krivičnog postupka^[22]

Prethodni istražni postupak u vezi sa nasilnim odvođenjem Haxhi Perteshija iz sela Dulje/Duhël iz njegove kuće od strane naoružanih i uniformisanih pripadnika OVK 26. juna 1998. godine, kao i u vezi sa njegovom smrću koja se desila u nerazjašnjenim okolnostima nekoliko dana kasnije (njegovo beživotno telo pronađeno je 1. jula 1998. godine, pored puta, u centru sela), pokrenut je iskazima članova njegove porodice datim tokom 2002. godine istražiteljima policije UNMIK.

Istragu ovog zločina i njegovih mogućih učinilaca nastavili su istražitelji EULEX, pošto je ova Misija za vladavinu prava preuzela ovu nadležnost 2009. godine na Kosovu. Odlukom međunarodnog tužioca EULEX od 24. aprila 2014. godine, pokrenute su istrage protiv bivših pripadnika OVK, Remzi Shale i B.Q.^[23]

Nasilno odvođenje iz kuće, odnosno lišavanje slobode i smrt Haxhi Perteshija nastupila je usled navodne sumnje da je saradivao sa srpskim vlastima.

Nakon sužavanja mandata EULEX na Kosovu, predmet je u leto 2015. ustupljen lokalnim tužiocima Kancelarije STRK, koji su nastavili istrage protiv Shale i B.Q. Istrage protiv osumnjičenog B.Q. su ubrzo u nedostatku dokaza, obustavljene.

Optužnica

Kancelarija STRK (tužilac Haki Gecaj) je dana 19. oktobra 2016.^[24] podigla optužnicu protiv okrivljenog Remzi Shale za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*^[25] koje je počinjeno u saizvršilaštvu sa nepoznatim izvršiocima za vreme oružanog sukoba na Kosovu. Okrivljeni se tereti da je dana 26. juna 1998. godine u selu Dulje/Duhël, opština Suva Reka/Suharekë, upotrebom nasilja iz svoje kuće odveo Haxhi Perteshija, čije je telo pronađeno nekoliko dana kasnije (1. jula 1998. godine), u blizini magistralnog puta u selu Dulje/Duhël, opština Suva Reka/Suharekë.

[22] Krivični postupak u predmetu *Tužilac protiv Remzi Shale* bio je predmet analiza, koje su objavljivane u godišnjim izveštajima FHPK za 2016, 2017, 2018. i 2019. godinu. Iste se mogu naći na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK: www.hlc-kosovo.org. U okviru ovog godišnjeg izveštaja o suđenjima koja su propraćena tokom 2020. godine, biće detaljno predstavljen jedan deo krivičnog postupka koji je vođen u godini izveštavanja, konkretno odluka Vrhovnog suda Kosova i početak ponovnog suđenja tokom 2020. godine.

[23] Istražni postupak protiv osumnjičenog B.Q. kasnije je obustavljen u nedostatku dokaza.

[24] Ovo je prva optužnica za ratne zločine koju su podigli lokalni tužiocima Kancelarije STRK, nakon sužavanja mandata EULEX-a 15. juna 2014. godine.

[25] Predviđeno članom 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, u vezi sa članom 3 (1a) Četvrte Ženevske konvencije iz 1949. godine, takođe kažnjivo članom 152, u vezi sa članom 32 KZRK.

Glavni pretres

Rešenjem o odbijanju predloga za odbacivanje optužnice od 6. marta 2017. godine okončan je postupak ispitivanja optužnice pred Osnovnim sudom u Prizrenu. Apelacioni sud je rešenjem od 23. marta 2017. godine potvrdio ovu odluku Osnovnog suda.

Glavni pretres u prvom stepenu pokrenut je 12. maja 2017. godine čitanjem optužnice. Okrivljeni Shala se izjasnio da ne priznaje izvršenje krivičnog dela koje mu se optužnicom stavlja na teret. Data je i uvodna reč stranaka u postupku. Sudsko veće je, do proglašenja presude, dana 2. jula 2019. godine, održalo ročišta u trideset sedam (37)^[26] sudećih dana, tokom kojih je saslušano trideset (30) svedoka koje su predložile stranke u postupku kao i sudsko veće po službenoj dužnosti [dvadeset tri (23) na predlog tužioca, četiri (4) na predlog oštećenog i tri (3) po službenoj dužnosti na predlog suda]. Izvedeni su materijalni dokazi. Okrivljeni^[27] je odgovorio na pitanja branioca. On je odbio da odgovara na pitanja tužioca i sudskog veća, koristeći pravo da se brani ćutanjem. Stranke u postupku iznele su svoju završnu reč.

Prvostepena presuda

Okrivljeni je presudom, koja je proglašena 3. jula 2019. godine, oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*^[28], pošto je za vreme oružanog sukoba u svojstvu pripadnika OVK, u uniformi i naoružan, 26. juna 1998. godine, oko 23:00 časa, u selu Dulje/Duhël, opština Suva Reka/Suharekë, u saizvršilaštvu sa pet (5) ili šest (6) pripadnika OVK, lišio slobode civila Haxhi Perteshija, za koga se sumnjalo da je sarađivao sa srpskim oružanim snagama. Njegov leš pronađen je pored puta u centru sela, nekoliko dana kasnije.

Presudom prvostepenog suda okrivljeni je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od

[26] U sudeće dane nisu uračunata saslušanja u vezi sa optužnicom.

[27] Okrivljeni se tokom prvog prvostepenog suđenja do kraja 2018. godine branio sa slobode. On se, iako uredno pozvan, nije odazvao pozivu suda za nastavak glavnog pretresa koji je zakazan za 9. januar 2019. godine. Lišen je slobode 24. maja 2019. godine u prepodnevni satima, po poternici. Nakon presude Apelacionog suda od 26. novembra 2019. godine, kojom je odlučeno o žalbi izjavljenoj protiv prvostepene presude, upućen je na izdržavanje kazne zatvora. Ukidanjem presude nižestepenih sudova od strane Vrhovnog suda Kosova presudom od 20. marta 2020. godine i vraćanjem predmeta na ponovno suđenje i odlučivanje, okrivljenom je 30. aprila ponovo određen jednomesečni pritvor, koji je kasnije produžen. Okrivljeni je u pritvoru zaključno sa krajem godine izveštavanje.

[28] Izvršeno u saizvršilaštvu, propisano i kažnjivo članom 142, u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, u vezi sa članom 3 (a) Četvrte Ženevske konvencije, takođe kažnjivo članom 152 stavovi 1 i 2, u vezi sa članom 31 KZRK (2012).

četrnaest (14) godina, u koju mu je uračunato vreme provedeno u pritvoru, koji je produžen do pravnosnažnosti presude.

Žalbeni postupak

Okrivljeni i njegov branilac, advokat iz Suve Reke, Natal Bullakaj, žalbom su pobijali prvostepenu presudu usled bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja kao i rešenje o krivičnoj sankciji. Punomoćnik oštećenih je pobijao prvostepenu presudu u delu o visini izrečene kazne.

Presuda Apelacionog suda

Žalbeno veće Posebnog odeljenja Apelacionog suda, na čelu sa sudijom Vaton Durguti, predsednikom veća^[29], u predmetu *Tužilac protiv Remzi Shale*, dana 26. novembra 2019. godine, održalo je ročište na kojem su razmotrene žalbe stranaka na presudu Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prizrenu, proglašenu 3. jula 2019. godine. (P.br. 181/2016).

Žalbeno veće je presudom od 26. novembra 2019. godine delimično usvojilo žalbene navode okrivljenog, tako što je presudu Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prizrenu po službenoj dužnosti preinačilo u delu pravne kvalifikacije krivičnog dela i visine izrečene kazne. Apelacioni sud je presudom našao da u radnjama okrivljenog Remzi Shale postoje elementi krivičnog dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* iz člana 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ (koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela), kao i u vezi sa članom 3 (1.a) Četvrtе Ženevske konvencije iz 1949. godine, za šta mu je izrekao kaznu zatvora u trajanju od deset (10) godina.

Presudom Apelacionog suda odbijena je kao neosnovana žalba punomoćnika oštećenih, advokata iz Prištine/Prishtinë, Asdrena Hoxhe.

Zahtev za zaštitu zakonitosti

Branilac okrivljenog Shale, advokat Natal Bullakaj je protiv pravnosnažne presude Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prizrenu od 3. jula 2020. godine (P br. 181/2016) i presude Posebnog odeljenja Apelacionog suda (APS br. 14/2019) od 26. novembra 2019. godine, Vrhovnom sudu Kosova podneo, dana 20. januara 2020. godine, vanredni pravni lek - zahtev za zaštitu zakonitost zbog povrede krivičnog zakona iz člana 432 stav 1 tačka 1.2 ZKPRK i bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 382 ZKPRK.

[29] Članovi žalbenog veća, sudije Kreshnik Radoniqi (sudija izvestilac) i Burim Ademi.

Prema navodima iz zahteva za zaštitu zakonitosti, prvostepeni sud je učinio povredu krivičnog zakona na štetu osuđenog, jer je okrivljeni oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* (iz člana 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, kao i u vezi sa članom 3 (1a) Četvrte Ženevske konvencije iz 1949. godine, takođe kažnjivo po članu 152 u vezi sa članom 31 KZRK), iako se, na osnovu izvedenih dokaza koji se nalaze u spisima predmeta, zaključuje da u radnjama okrivljenog nema elemenata krivičnog dela za koje je optužen i oglašen krivim. Dalje se navodi da prvostepeni sud prilikom donošenja presude nije obrazložio odlučujuće činjenice koje čine obeležje krivičnog dela, kao ni činjenice u vezi sa pravnom kvalifikacijom krivičnog dela.

Prema navodima iz zahteva, prvostepeni sud prilikom izricanja presude, kojom je okrivljeni oglašen krivim, nije pravilno ocenio sve okolnosti i činjenice koje su uticale na krivicu, odnosno nevinost okrivljenog. Kazna je određena, bez utvrđivanja krivice. Prilikom donošenja odluke, prvostepeni sud nije uzeo u obzir okolnosti koje idu u prilog okrivljenom. Vrsta i visina kazne su u potpunosti u suprotnosti sa zakonom, imajući u vidu da nisu utvrđene sve okolnosti koje bi uticale na donošenje pravične i zakonite odluke.

Branilac u zahtevu tvrdi da prvostepeni sud nije dao jasno obrazloženje o odlučujućim faktorima u vezi sa izvršenjem krivičnog dela za koje se okrivljeni Shala tereti. Postoji i nesklad između dispozitiva i obrazloženja presude.

Prema navodima branioca, drugostepeni sud je ponovio propuste prvostepenog suda kada je reč o kvalifikaciji krivičnog dela. Apelacioni sud je po službenoj dužnosti prekvalifikovao krivično delo, kvalifikujući ga kao krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* iz člana 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, kao i u vezi sa članom 3 (1a) Četvrte Ženevske konvencije iz 1949. godine. Drugostepeni sud je preinačio presudu Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prizrenu, samo kada je reč o odmeravanju kazne, i izrekao je okrivljenom kaznu zatvora u trajanju od deset (10) godina, u koju je uračunato i vreme provedeno u pritvoru od 14. maja 2019. godine.

Prema nalazima branioca, drugostepeni sud je svojom odlukom propustio da otkloni propuste i povrede prvostepenog suda, što je bilo moguće ukidanjem prvostepene presude i vraćanjem predmeta u prvostepeni postupak.

Prema nalazima iz zahteva, Apelacioni sud je, prilikom prekvalifikacije, našao da je okrivljeni izvršio krivično delo kao nalogodavac, odnosno da je okrivljeni kri-

tične večeri predvodio grupu, koja je bila u kući oštećenog. Drugostepeni sud nije izveo dokaze kojima je obrazložio svoje nalaze. Prema navodima odbrane, osuđeni je bio običan vojnik. Navodi da je osuđeni kritične večeri predvodio ekipu, koja je bila u kući oštećenih, po oceni odbrane su izmišljotina oštećenih i posledica pogrešnog opisa ovog dela, od strane organa gonjenja.

Branilac je u zahtevu naveo i primere povreda: sud nije konstatovao utvrđene okolnosti, odnosno neke veoma bitne delove iskaza svedoka, sud ih nije evidentirao u zapisniku; saslušano je nekoliko svedoka, koji iz određenih razloga prvobitno nisu saslušani; neki predlozi odbrane nisu predloženi.

Branilac je predložio Vrhovnom sudu da uvaži zahtev za zaštitu zakonitosti okrivljenog i da ga oslobodi od optužbi, koje mu se stavljaju na teret ili da poništi presudu Osnovnog suda u Prizrenu od 3. jula 2019. godine i da predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje ili, ako Vrhovni sud ne nađe povrede navedene u zahtevu, preinači navedene presude i okrivljenom Shali izrekne kaznu blažu od granice propisane zakonom.

Državno tužilaštvo je dopisom od 14. februara 2020. godine predložilo da se zahtev za zaštitu zakonitosti osuđenog odbije kao neosnovan.

Presuda Vrhovnog suda Kosova

Vrhovni sud je, na ročištu sudskog veća, razmotrio spise predmeta u skladu sa zakonskim odredbama (član 435 stav 1, u vezi sa članom 436, stav 1 ZKPRK), nalazeći da je zahtev za zaštitu zakonitosti osnovan.

Vrhovni sud je našao da su osnovani navodi odbrane okrivljenog da prvostepena presuda sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka. Drugostepena presuda ne sadrži obrazloženje u pogledu postojanja krivičnog dela i krivične odgovornosti osuđenog. Navedene povrede prvostepenog suda nisu otklonjene presudom drugostepenog suda koja takođe sadrži bitnu povredu odredaba krivičnog postupka predviđenu članom 384, stav 1, tačka 12, u vezi sa članom 370, stav 7 ZKPRK.

Po nalaženju Vrhovnog suda, u navedenim presudama nije dato obrazloženje kada je reč o postojanju krivičnog dela i krivične odgovornosti osuđenog, posebno kada je u pitanju krivica osuđenog u vezi sa davanjem ili izvršenjem naloga, odnosno izvršenja naredbi nad civilnim stanovništvom. Nije utvrđeno da je postupao suprotno odredbama člana 142 KZ SFRJ, odnosno da je uzeo civile za taoce.

Takođe, prvostepeni sud nije obrazložio na koji način su ispoljeni elementi krivičnog dela iz člana 142 KZ SFRJ koji glasi: „Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba, okupacije, naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, teror [...], uzimanje talaca [...], ili ko izvrši neka od navedenih dela...“

Vrhovni sud nalazi da prvostepeni sud u svojoj presudi nije obrazložio da li je osuđeni imao bilo kakav položaj u vojnoj hijerarhiji u vreme delovanja, niti kakvu je konkretnu ulogu imao kritičnog dana, iako nije sporno da je bio pripadnik OVK. Međutim, po nalaženju Vrhovnog suda, da bi se mogli utvrditi elementi krivičnog dela koje se osuđenom stavlja na teret, potrebno je da su ispunjena dva uslova: prvo, da se jasno utvrdi da je on kao učinilac dao naredbu (što potvrđuje da je visoko rangiran u odnosu na lica koja izvršavaju naredbu), odnosno da je u ovom slučaju utvrđeno sa sigurnošću da je nalogodavac za postupanje protiv civilnog stanovništva, konkretno u ovom slučaju protiv oštećenih, i kao drugo, da utvrdi da li je osuđeni izvršio naređenje koje je dobio od svojih starešina. U konkretnom predmetu, nisu utvrđena ova dva bitna elementa ovog krivičnog dela u donetim sudskim odlukama.

Po oceni Vrhovnog suda, u presudi nije opisan način postupanja osuđenog, čime nisu ispunjeni bitni elementi krivičnog dela za koje je okrivljeni oglašen krivim. Činjenica da je sa osuđenim kritične večeri bilo još pet (5) ili šest (6) nepoznatih pripadnika OVK ne znači da je osuđeni po svaku cenu bio vođa grupe, a nije posebno utvrđeno da je on bio osoba koja je izdavala naređenja drugima, kako se konstatuje u presudi prvostepenog suda, koja je prihvaćena i potvrđena odlukom drugostepenog suda.

Po nalaženju Vrhovnog suda, obrazloženje prvostepenog suda protivreči samo sebi. Prvostepeni sud je u presudi konstatovao da se način izvršenja krivičnog dela *ratni zločin*, za koje je okrivljeni oglašen krivim, „sastoji u davanju naređenja za činjenje nedozvoljenih radnji ili izvršenju istih“, iako nijedan pasus prvostepene presude ne razrešava dilemu da li je utvrđeno postojanje prethodno navedenih elemenata. Iz ovoga proizilazi da je obrazloženje u suprotnosti sa dispozitivom presude prvostepenog suda o postojanju krivičnog dela i odgovornosti osuđenog.

Prvostepenom presudom nisu utvrđeni elementi krivičnog dela, kao što je, na primer, način postupanja osuđenog, drugim rečima da li je postupao kao neko ko je davao ili izvršavao naređenja prema oštećenima. Iz ovih razloga, prvostepena presuda je sastavljena uz bitne povrede odredaba krivičnog postupka koje nisu otklonjene odlukom drugostepenog suda.

Prvostepeni sud u toku ponovljenog postupka mora postupiti u skladu sa presudom Vrhovnog suda, mora izvesti postojeće dokaze, po potrebi obezbediti i izvesti druge dokaze i doneti zakonitu i urednu odluku u ovom predmetu. Pre svega, moraju se otkloniti nejasnoće kada je reč o odvijanju događaja i precizirati način postupanja osuđenog. Time će se u potpunosti utvrditi da li je on davao naređenja ili je izvršavao naređenja da upravo na takav način postupi prema civilnom stanovništvu, u konkretnom slučaju prema oštećenima.

Ponovno suđenje

Glavni pretres, u sklopu ponovljenog suđenja, počeo je 24. juna 2020. godine pred sudskim većem u istom sastavu koje je postupalo i u prvom prvostepenom procesu.

Tokom 2021. godine održano je ukupno petnaest (15) sudskih ročišta, od kojih su dva (2) ročišta odložena zbog zdravstvenog stanja okrivljenog. U ovom periodu, saslušano je deset (10) svedoka, gde je tokom dva ročišta bilo i sučeljavanja između nekolicine svedoka.

Glavni pretres bio je otvoren za javnost, ali je prisustvo javnosti bilo ograničeno zbog okolnosti nastalih pandemijom Covida-19.

Naredno ročište zakazano je za 11. januar 2022. godine, na kome će se nastaviti saslušanjem svedoka.

Nalazi FHPK

Glavni pretres u ovom predmetu traje predugo. Tokom glavnog pretresa često se beleži nedostatak reda u sudnici, gde stranke uzimaju reč bez reda i bez dozvole predsednika sudskog veća. Nekolicina svedoka izrazila je svoju frustraciju time što su nekoliko puta pozvani da svedoče u ovom procesu, u kome često dolazi i do sučeljavanja samih svedoka.

Od početka sudskog procesa 2016. godine, posmatrači FHPK redovno prate ovaj sudski proces. Detaljnije o analizi ovog predmeta i nalazima FHPK možete pročitati u godišnjim izveštajima o praćenju suđenja za ratne zločine i politički i etnički motivisanim krivičnim delima, objavljenim na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK-a: www.hlc-kosovo.org.

1.4.1. Predmet: *Tužilac protiv Zorana Đokića*

Veće^[30] Specijalnog odeljenja Apelacionog suda, na čelu sa predsednikom veća, sudijom Vatomom Durgutijem, u predmetu *Tužilac protiv Zorana Đokića*, dana 12. oktobra 2021. godine, doneo je presudu^[31] kojom je odbio kao neosnovane žalbe tužilaštva i odbrane okrivljenog, dok je žalba punomoćnika oštećenog odbaćena kao nedozvoljena, a presuda prvostepenog suda PS. br. 15/19 potvrđena. Okrivljeni je oglašen krivim za *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dvanaest (12) godina.

Tok krivičnog postupka

Kancelarija STRK je 8. oktobra 2018. godine donela rešenje o otvaranju istrage protiv osumnjičenog Zorana Đokića u vezi sa sumnjom da je u naselju Kristal u Peći/Pejë, tokom marta i maja 1999. godine, učestvovao u izvršenju više krivičnih dela, zajedno sa nekolicinom uniformisanih i naoružanih lica, kom prilikom su ubijena 33 albanska civila. Rešenjem se otvara istraga i protiv osumnjičenih R.B, V.I i S.S. Istraga je otvorena nakon istražnih radnji koje je sprovela Uprava za istragu teških krivičnih dela (UITKD) Kosovske policije (KP) i pribavljanja dokaza.

Kancelarija STRK je Odeljenju za teška krivična dela Osnovnog suda u Peći/Pejë podnela zahtev za izdavanje naloga za hapšenje lica osumnjičenih za ovo krivično delo, protiv kojih je pokrenuta istraga, ali nije bilo moguće uredno im uručiti poziv. Nisu se odazvali redovnim pozivima nadležnih institucija. Nakon provere, dostavljena je informacija da oni ne žive na adresama u posedu tužilaštva.

Postupajući po ovom zahtevu tužilaštva, Osnovni sud u Peći/Pejë je dana 2. novembra 2018. godine doneo naredbu za lišavanje slobode lica protiv kojih je pokrenuta istraga pomenutim rešenjem tužilaštva od 8. oktobra 2018. godine. Na osnovu ove naredbe, na graničnom prelazu Jarinjé/Jarinë, opština Leposavić/

[30] Članovi sudskog veća, sudije Bashkim Hyseni i Tomislav Petrović.

[31] Drugostepena presuda APS. br. 22/2021.

Leposaviq, 1. februara 2019. godine, u 22:00 časa, lišen je slobode osumnjičeni Zoran Đokić. Što se tiče ostalih osumnjičenih, istrage su obustavljene jer im kosovski organi gonjenja nisu imali pristup.

Nakon što je Zoran Đokić lišen slobode, doneto je rešenje o njegovom zadržavanju u trajanju od četrdeset osam (48) sati i podnet je zahtev za određivanje mera pritvora, kako bi se obezbedilo njegovo prisustvo na sudu i omogućilo nesmetano odvijanje krivičnog postupka.

Sudija za prethodni postupak Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Peći/Pejë doneo je 2. februara 2019. godine rešenje kojim se osumnjičenom Đokiću određuje pritvor u trajanju od jedne (1) godine, do 2. marta 2019. godine. Ovom odlukom odbijen je zahtev odbrane za određivanje blaže mere. Ova odluka potvrđena je u žalbenom postupku pred Apelacionim sudom, rešenjem od 22. februara 2019. godine.

Kancelarija STRK podigla je optužnicu protiv Đokića 31. maja 2019. godine. Nakon stupanja na snagu novog Zakona o sudovima Kosova^[32], optužnica je podneta nedavno obrazovanom Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë na nadležnost i odlučivanje.

Optužnica

Kancelarija STRK (državni tužilac, Habibe Salihu) podigla je optužnicu protiv Đokića kojom ga tereti za nekoliko krivičnih dela: *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*^[33], ratni zločin kojim se teško krši zajednički član 3 Ženevskih konvencija i ratni zločin kojim se teško krše zakoni i običaji važeći u oružanim sukobima, a koji nisu međunarodnog karaktera.

Okrivljeni je, prema navodima iz optužnice, ova krivična dela učinio tako što je: - tokom marta i aprila 1999. godine u naselju Kristal u Peći/Pejë, delujući u okviru organizovane kriminalne grupe, u čijem sastavu su bili uniformisani i naoružani pripadnici srpske vojske, policije i paravojnih formacija (kojima i dalje kosovski organi gonjenja nisu imali pristup), koji su sprovođenjem mera terorizma, pljačke,

[32] Novim Zakonom o sudovima, koji je stupio na snagu 2. januara 2019. godine, osnovano je Specijalno odeljenje u Osnovnom sudu u Prištini/Prishtinë, koje je nadležno za postupanje po optužnicama Kancelarije STRK, istragu i krivično gonjenje teških krivičnih dela: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>.

[33] Propisano i kažnjivo članom 142 KZ SFRJ, koji se primenjuje u skladu sa Uredbom UNMIK 24/1999 od 12. decembra 1999. godine.

ubistva i proterivanja, narušili telesni integritet i zdravlje nezaštićenog albanskog civilnog stanovništva, koje nije direktno učestvovalo u konfliktu. Ovom prilikom je ulazio u domove albanskih civila, primoravao ih da sa svojim porodicama napuste grad, naneo im veliku duševnu patnju, oduzeo im novac i dragocenosti, a samim tim i fizički i psihički ih zlostavljao. Iz kuće sada pokojnog Hilmija Zeqiraja prote-
rao je njegovu porodicu i porodice Zeqiraj, koje su se u to vreme sklonile u njegovu kuću (porodicu njegovog brata Skendera i porodicu Shabana Kaliqanija, koja je prethodno bila prinuđena da napusti svoj porodični dom) i naredio im je da mu predaju novac i druge dragocenosti, kao što je porodični nakit. U dvorištu kuće Hil-
mija Zeqiraja, pretukao je Shabana Kaliqanija, udario ga u lice, polomio mu zube, a potom ubio Hilmija Zeqiraja, dok je od Skendera Zeqiraja uzeo novac u vrednosti od 1.000 DM. Nakon što su civile proterali iz njihovih kuća, oko 70 metara od dvo-
rišta kuće familije Zeqiraj, kod kapije Asllana Mule, okrivljeni je izdvojio Skendera Zeqiraja, Shabana Kaliqanija i Bashkima Berishu iz kolone, a zatim je u dvorištu kuće Asllana Mule ispalio rafal iz „kalašnjikova“ u Skenderovu glavu, dok je Bashki-
ma pogodio u grudi. Shabanu je rekao: „Šta čekaš, beži!“, a Shaban je, bežeći, napu-
stio mesto događaja. Putem je sreo Rizu Mamaja, koga je, kada je prišao naoružanoj grupi, upucao u grudi. On je odmah podlegao zadobijenim povredama. Shaban je produžio do očeve kuće, odakle je sutradan otišao u Crnu Goru.

Postupak ispitivanja optužnice

Sudija Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, Arben Hoti^[34] dana 11. jula 2019. godine^[35] održao je prvo saslušanje u vezi sa optužnicom. Okrivljeni je nakon čitanja optužnice izjavio da je razume, ali da nije kriv za op-
tužbe koje mu se stavljaju na teret.

Odbrana okrivljenog je nakon saslušanja, u zakonom propisanom roku, podnela pismeni predlog za odbacivanje optužnice. Prema nalazu odbrane, optužnica je manjkava, nije zasnovana na dobro osnovanoj sumnji, neprecizna je i nejasna.

Rešenje Specijalnog odeljenja povodom predloga i prigovora odbrane

Predsednik pretresnog veća je, nakon dva (2) ročišta u vezi sa optužnicom (odr-
žana 11. jula i 14. avgusta 2019. godine), 16. septembra 2019. godine doneo re-
šenje, kojim je odbio predlog branilaca okrivljenog za odbacivanje optužnice i
prigovore na predložene dokaze, kao neosnovane. Po nalaženju suda, na osnovu

[34] Sudija Hoti, predsednik sudskog veća, koji je u postupku ispitivanja optužnice delovao u svojstvu sudije pojedinca.

[35] Član 242 stav 7 ZKPRK predviđa da se prvo saslušanje o optužnici, kada se okrivljeni nalazi u pritvoru, održava u roku od petnaest (15) dana od dana podnošenja optužnice sudu.

materijalnih dokaza i iskaza svedoka, koji se nalaze u spisima predmeta, postoji dobro osnovana sumnja da je okrivljeni Đokić izvršio krivična dela koja mu se optužnicom stavljaju na teret.

Žalbeno veće Apelacionog suda^[36], postupajući po žalbi okrivljenog i njegove odbrane, donelo je 17. oktobra 2019. godine rešenje, kojim je ovu žalbu ocenio kao neosnovanu i potvrdio rešenje Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë. Po nalaženju drugostepenog suda, činjenično stanje, koje se može utvrditi dokazima priloženim u optužnici, daje dovoljno osnova za dobro osnovanu sumnju da je okrivljeni izvršio krivična dela koja mu se stavljaju na teret. U konkretnom slučaju ne postoje okolnosti koje isključuju krivično gonjenje, dok krivično delo koje se okrivljenom stavlja na teret nije zastarelo niti podleže amnestiji ili pomilovanju.

Glavni pretres

Glavni pretres pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë zvanično je otvoren 4. decembra 2019. godine.

U ovom predmetu održano je ukupno dvanaest (12) sudskih ročišta na kojima je saslušano ukupno sedamnaest (17) svedoka, od kojih je devet (9) svedoka predložio STRK, šest (6) svedoka je predložila oštećena stranka i dva (2) svedoka je predložila odbrana.

Nakon saslušanja svedoka koje su predložile stranke u postupku, izvedeni su materijalni dokazi i saslušan je okrivljeni.

Dana 8. januara 2021. godine, predmetna tužiteljka je preinačila optužnicu, optužujući okrivljenog po pet (5) tačaka optužnice:

1) Tokom meseca marta-aprila 1999. godine, odnosno 29. marta 1999. godine, u naselju „Kristal“ u Peći/Pejë, delujući u sklopu srpske organizovane kriminalne grupe, među kojima je bilo i lice po imenu Dragan kao i NN do sada neidentifikovana lica obučena u policijske, paravojne i vojne uniforme, pričinila su veliku patnju ili povredu telesnog integriteta ili zdravlja, primenila su mere zastrašivanja nezaštićenog civilnog stanovništva, izvršila ubistva, pljačku grada ili mesta, naredila raseljavanje civilnog stanovništva iz razloga vezanih za konflikt, što je sve

[36] Žalbeno veće Specijalnog odeljenja Apelacionog suda odlučilo je po žalbi, na čelu sa predsednikom, sudijom Kreshnikom Radoniqijem, a u njegovom sastavu bili su sudija Gordana Vlašković i sudija Ferit Osmani.

bilo upereno protiv civilnog stanovništva ili određenih civilnih pojedinaca koji nisu direktno učestvovali u konfliktu, time što je okrivljeni Zoran Đokić, delujući zajedno sa gore navedenim licima otišao u naselje „Kristal“ u Peći/Pejë, učestvovalao u započetoj akciji ubijanja i proterivanja albanskih civila iz njihovih kuća, tako što su dok se porodica oštećenog Lutfi Hajzerija, odnosno njegov brat Bedri i njihova deca, pod pretnjom sile odlazili iz svoje kuće, u trenutku kada su ulazili u automobil „Yugo 45A“, narandžaste boje, pokušali da ga zaustave, obraćajući mu se rečima „Stani, stani!“, a nakon što su stali, kako bi ih lišili života, ispalili su hice iz vatrenog oružja u njihovom pravcu, i tom prilikom sa četiri metka pogađaju automobil u kojem se nalazilo dvoje maloletne dece oštećenog Lutfi Hajzerija, koji su u tom trenutku krenuli sa svojim stricem Bedrijom, a hicima su ranjena dva sina oštećenog Lutfi Hajzerija;

2) Okrivljeni Zoran je, zajedno sa drugim neidentifikovanim licima, najpre pucao na oštećenog Lutfija, a zatim su ušli u njegovu kuću gde su ga opljačkali i oduzeli mu sav novac koji je imao, i naterali su ga da zajedno sa suprugom i snajom napuste njihove kuće, a nakon toga je okrivljeni zajedno sa drugim licima otišao u kuću oštećenog Fuada Hoxhaja i nakon što je shvatio da se unutra nalazi cela porodica, kako bi ih lišio života, upaljačem pali neku vrstu bombe i pali drveće koje se nalazilo u dvorištu kuće, odakle je počela da gori kuća oštećenog Fuada Hoxhaja, nakon čega se okrivljeni zajedno sa saizvršiocima udaljava, dok oštećeni Fuad, sa svojom porodicom, uspeva da ugasi požar iz kuće;

3) Okrivljeni Zoran je takođe ušao u kuću Hilmija Zeqiraja (sada pokojnog), tako što je okrivljeni Zoran, zajedno sa do sada neidentifikovanim NN licima, silom ušao u kuću sada pokojnog Hilmija i dok je isti boravio u svojoj kući zajedno sa svojom porodicom i porodicom svog brata Skendera (sada pokojnog) i porodicom oštećenog Shabana Kaliqanija, primorava članove porodice da napuste svoj dom i prvobitno su pretukli sada oštećenog Shabana, a zatim su zlostavljali i pokojne Hilmija i Skendera Zeqiraja, opljačkali i primorali ih da im predaju sav novac koji su oni i njihova porodica imali, oduzevši im porodično zlato, nakon čega su u dvorištu ove kuće ponovo pretukli oštećenog Shabana, tako što su ga udarili u lice i slomili mu zube, dok je Skender bio primoran da ode da nađe drugi novac, dok u međuvremenu ubijaju Hilmiju;

4) Nakon toga, Skender koji je otišao da nađe novac, nakon što vidi svog ubijenog brata, pokojnog Hilmija, u lošem stanju, počinje da viče i primoran je da im preda 1.000 maraka, a zatim ga teraju da izađe iz kuće u kojoj su bili i po izlasku iz kuće Skender i Shaban sreću Bashkima Berishu (sada pokojnog) koga su srp-

ske paravojne formacije naterale da napusti kuću, a po dolasku do vrata Asllana Mule, otprilike 70 metara od mesta na kome je Hilmi ubijen, izdvajaju ih iz kolone albanskih civila, koji su proterani iz njihovih domova, ponovo okrivljeni Zoran zaustavlja svu trojicu, Skendera, Bashkima i Shabana, primoravajući ih da se okrenu licem ka njemu, i kada sva trojica stanu na metar od njega, obraća se Skenderu i Bashkimu, rečima: „Vas dvojica uđite unutra“ u dvorište Asllana Mule, dakle Skendera i Bashkima tera u dvorište na nekih 4-5 metara, zatim okrivljeni Zoran rafalom iz kalašnjikova pogađa Skendera u lice, zatim rafalom puca u Bashkima, u grudi, ubijajući obojicu na licu mesta, a zatim se okreće ka Shabanu i obraća mu se rečima: „Beži, šta čekaš?“, nakon čega je oštećeni Shaban, postupajući po nalogu okrivljenog, uspeo da se udalji;

5) Putem, u blizini, okrivljeni sreće Rizu Mamaja (sada pokojnog) koji je bio sa kolicima u rukama, koga paravojne snage pitaju gde je krenuo, kada im je isti rekao gde je krenuo, nastavlja svoj put sa kolicima do kuće rođaka, kada pucaju u njega iz oružja u grudi, i on pada preko kolica i umire, a Shaban zatim nastavlja svoj put i prvobitno odlazi u očevu kuću, odakle sutradan kreće za Crnu Goru, - čime je izvršio krivično delo ratni zločin.

Optužnica je proširena u jednoj (1) tački:

1) Tokom meseca marta-aprila 1999. godine, odnosno 28. marta 1999. godine, u naselju „Kod solitera“, koje se sada zove „Rrokaqielli“ u Peći/Pejë, u saizvršilaštvu sa organizovanom kriminalnom grupom srpske nacionalnosti, obučenom u policijske, paravojne i vojne uniforme među kojima je bilo i lice po imenu Siniša i NN druga lica, u cilju nanošenja velike patnje ili povrede telesnog integriteta ili zdravlja i primene mera zastrašivanja nezaštićenog civilnog stanovništva, ubistava, pljačkanja jednog grada ili mesta, naredbu za raseljavanje civilnog stanovništva iz razloga u vezi sa konfliktom, uperenih protiv civilnog stanovništva ili određenih civilnih lica koji nisu neposredno učestvovali u konfliktu, okrivljeni je zajedno sa drugim licima nasilno ulazio u kuće albanskih civila, tražeći osobu po imenu Luan, koja tog dana nije bila u svojoj kući, nakon čega ulaze u kuću oštećenog Agima Nikčija, pucaju iz oružja - mitraljeza u vazduh, i naređuju mu da silom napusti svoju kuću u roku od 5 minuta, obraćajući mu se rečima: „Šiptare sve treba ubiti, idite u Albaniju“, primoravajući oštećenog Agima i ostale albanske građane da napuste svoje domove, odvojivši ih u različitim pravcima, nakon čega jedan deo članova porodice odlazi prema Albaniji, a ostale u pravcu Crne Gore, - čime je izvršio krivično delo ratni zločin.

Završna reč stranaka

Tužiteljka Habibe Salihu je u završnoj reči, između ostalog, izjavila da je iz izvedenih dokaza na glavnom pretresu utvrđena dobro osnovana sumnja da je okrivljeni, pored inkriminišućih radnji koje su zajedničke u optužnici, preduzeo i druge inkriminišuće radnje time što je u saizvršilaštvu sa licima navedenim u optužnici, u naselju „Kristal“ u Peći/Pejë učestvovao u akciji koja je počela ubistvom i proterivanjem albanskih civila iz njihovih domova. Takođe, na osnovu izvedenih dokaza, utvrđeno je da je okrivljeni 28. marta 1999. godine izvršio isto krivično delo, izneseno na sudu kroz proširenu i izmenjenu optužnicu od 8. januara 2021. godine. Tužilaštvo je zatražilo da se okrivljeni oglasi krivim i da mu se izrekne kazna shodno zakonu.

Punomoćnik oštećenih, advokat Kujtim Kërveshi, u svojoj završnoj reči je izvršio analizu svedočenja svedoka i materijalnih dokaza, naglašavajući neslaganja između izjava i svedoka odbrane i samog okrivljenog. Takođe, u završnoj reči je dopunio zahtev za naknadu štete za neke oštećene. Konačno, punomoćnik oštećenog je predložio da sud donese presudu kojom bi se okrivljeni osudio zaslužnom kaznom.

Branilac okrivljenog, advokat Pantović, u završnoj reči je istakao da optužnica nije zasnovana na verodostojnim dokazima i da, kao takva, ne može predstavljati osnov za osuđujuću presudu. Odbrana je iznela svoje primedbe na pravnu kvalifikaciju krivičnog dela od strane tužilaštva, ali i na izmenu i proširenje optužnice. Takođe, kada je reč o činjeničnom stanju utvrđenom na glavnom pretresu, istakao je da iskazi svedoka tužilaštva i oštećene strane nisu ni uverljivi ni istiniti. Odbrana je, između ostalog, iznela i neke argumente koje tužilaštvo smatra pristrasnim, jer, prema njenim rečima, nisu predloženi neki svedoci koji su dali izjave u prethodnom postupku, a po navodima odbrane bi upravo njihovi iskazi poslužili kao oslobađajući dokazi u prilog njenog branjenika.

U završnoj reči, okrivljeni je izjavio da ostaje u celosti pri izlaganju svog advokata i dodao je da je tužilaštvo manipulisalo podacima koji se odnose na njegov identitet.

Prvostepena presuda

Sudsko veće^[37] Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, na čelu sa predsednikom, sudijom Arbenom Hotijem, u predmetu *Tužilac protiv Zorana Đokića* 11. februara 2021. godine objavilo je osuđujuću presudu.^[38] Okrivljeni Đokić je presudom oglasen krivim po svim tačkama optužnice i osuđen je na kaznu

[37] Članovi sudskog veća, sudije Albina Shabani Rama i Shadije Gërguri.

[38] Prvostepena presuda PS. br. 15/19.

zatvora u trajanju od dvanaest (12) godina, u koju će se uračunati vreme provedeno u pritvoru.

Po nalaženju suda, činjenično stanje je utvrđeno na osnovu iskaza svedoka i materijalnih dokaza koji su izvedeni na glavnom pretresu.

Za sud nije sporna činjenica da su žrtve Hilmi Zeqiraj, Skender Zeqiraj, Bashkim Berisha i Riza Mamaj pronađene u masovnoj grobnici u Batajnici/Batajnicë u Republici Srbiji.

Što se tiče kritičnih dana, prvo 28. marta 1999. godine u naselju „Kod solitera“ sada „Rokaqielli“ u Peći/Pejë, zatim 29. marta 1999. godine u naselju „Kristal“ u Peći/Pejë, na osnovu iskaza svedoka, utvrđeno je da je nakon bombardovanja ciljeva srpske vojske i policije, kao i paravojnih snaga od stane NATO vojnog saveza, koje je počelo 24. marta 1999. godine u gradu Peći/Pejë, tačnije u ova dva naselja, pokrenuta kampanja etničkog čišćenja, koju su svedoci opisali, pošto su svi ovi svedoci bili proterani iz svojih domova i stanova zbog njihove etničke albanske nacionalnosti, i završili su kao izbeglice uglavnom u Crnoj Gori.

Iskaz svedokinje V.B bio je od velikog značaja za identifikaciju okrivljenog Zora-na Đokića, kao učesnika u ratnim zločinima i to na vratima njene kuće, kada ga je u razgovoru sa njim, molila da joj ne kidnapuju brata. Okrivljenog je opisala kao osobu koja je otela njenog brata, Bashkima.

Takođe, iskaz svedoka SHK, po nalaženju suda, predstavlja autentičan iskaz, koji dokazuje patnju i užas koji su albanske porodice doživele kritičnog dana, podvrgnute ekstremnom fizičkom i psihičkom nasilju, masovnom raseljavanju iz svojih domova, paljenju njihovih domova i ubijanju nenaoružanog civilnog stanovništva, samo zato što su bili albanske nacionalnosti. Ovaj svedok je detaljno opisao kako su ubijeni Skender, Bashkim i Riza.

Po nalaženju suda, iskazi drugih svedoka su takođe potvrdili prisustvo okrivljenog na dan i na mestu dešavanja zločina.

Da je okrivljeni bio pripadnik rezervnog sastava policije dokazuje materijalni dokaz, kopija spiska od 3. juna 1999. godine koji je izdalo Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) - Sekretarijat u Peći/Pejë, i to komandant policijske stanice, major Miloš Stojanović. Sa druge strane da se ne radi o drugom licu sa istim imenom i prezimenom potvrđuju materijalni dokazi, a naime dokazi obezbeđeni iz otvore-

nih izvora MUP 1999. godine sa objavljenom listom pripadnika policije koji su poginuli 1998. godine na Kosovu.

Osnovu ove presude sud zasniva na činjenicama i dokazima izvedenim na glavnom pretresu, zaključivši da je ovim dokazima nedvosmisleno utvrđeno da je okrivljeni Zoran Đokić u saizvršilaštvu izvršio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, u vezi sa članom 3 Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine i člana 4 Drugog protokola od 8. juna 1977. godine.

Oštećeni L.Z, M.Z, V.B, SH.K, M.XH, F.H, F.M, A.N i L.H upućeni su na parnični spor za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva.

Žalba na prvostepenu presudu

Protiv prvostepene presude žalbe su izjavili: tužilaštvo, punomoćnik oštećene stranke i advokat okrivljenog.

U žalbi tužilaštva se navodi da je presuda doneta uz bitne povrede, jer je dispozitiv presude nejasan i protivrečan sam sebi i obrazloženju presude, zbog činjenice da izreka presude iz tačke II u drugom stavu, četvrti red nije u saglasnosti sa izrekom i obrazloženjem presude na strani 26, tačka 6.13. Takođe, presuda je doneta na osnovu pogrešnog i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, imajući u vidu da sadrži bitne povrede i iz tog razloga je pogrešno utvrđena, kao i da je sud doneo presudu a da nije u potpunosti utvrdio činjenično stanje i da je do toga došlo usled neocenjivanja materijalnih dokaza i iskaza svedoka.

Sud, prema mišljenju tužilaštva, nije pravilno ocenio iskaz svedoka SHK kada navodi da su okrivljeni ubili S. i B. i da je ovaj iskaz dao KLMDNJ. Sa druge strane, svedokinja V.B ni u jednom trenutku nije imala ni najmanju sumnju da je izvršilac ovog krivičnog dela Z. i da je kritičnog dana okrivljeni odveo B. iz njegove kuće i likvidirao ga nakon par trenutaka. Takođe, sud u presudu nije uključio činjenicu da je okrivljeni hteo da ubije svedoka FH i njegovog ujaka, pa tužilaštvo smatra da činjenično stanje nije pravilno utvrđeno, te da je usled ovih povreda i učinjena povreda krivičnog zakona, zbog čega tužilaštvo predlaže gorenavedeno.

Žalba punomoćnika oštećenih navodi da je u vreme izvršenja krivičnog dela bio na snazi zakon SRJ koji je predviđao kaznu zatvora od najviše 20 godina, član 142 stav 1 navedenog zakona. Oštećeni su izuzetno nezadovoljni kaznom zatvora od 12 godina koja je izrečena okrivljenom, s obzirom na krivične radnje okrivljenog,

kao i maksimalnu kaznu od 20 godina, imajući u vidu da su radnje protiv oštećenih preduzete na sistematski način, ali i prema drugom civilnom stanovništvu, te da smatraju da je kazna veoma blaga i predlažu izricanje veće kazne.

Advokat Ljubomir Pantović, branilac okrivljenog u žalbi smatra da prvostepena presuda sadrži bitnu povredu odredaba krivičnog postupka u smislu člana 384 stav 2 tačka 2.1 ZKPRK, jer je prvostepeni sud neosnovano i na štetu okrivljenog primenio član 361 stav 2 ZKPRK, što je imalo odlučujući uticaj na osuđujuću presudu. Naveo je da prvostepeni sud nije pravilno cenio sve činjenice, a posebno odlučujuće činjenice u ovom predmetu. Osim toga, presuda koja se pobija ovom žalbom ne navodi sve razloge u prilog odlučujućih činjenica, da razlozi koji su izneti u obrazloženju presude nisu jasni i kao takvi čine presudu nerazumljivom, i samim tim su neprihvatljivi.

Odbrana dalje u žalbi ukazuje na neke od dilema da li je na bezbedan i verodostojan način dokazano, mimo razumne sumnje, da je okrivljeni „u saradnji sa grupom srpskih oružanih snaga“, kako se navodi u pobijanoj presudi, učestvovao u izvršenju krivičnog dela za koje je oglašen krivim, da li iskazi svedoka i pisani dokazi iz prvostepene presude predstavljaju verodostojan dokaz koji mimo razumne sumnje potvrđuje krivicu okrivljenog, da li iskaz svedoka čije je saslušanje predloženo na glavnom pretresu mimo uslova iz člana 288 stav 2 ZKPRK može poslužiti kao dokaz na kome sud može zasnovati krivicu okrivljenog, da li situacija da branilac, koji zahteva da bude unapred obavešten i da učestvuje u istražnim radnjama koje se sprovode protiv okrivljenog, traži da mu se omogući ostvarivanje tog prava, predstavlja povredu prava na adekvatnu zaštitu okrivljenog, te su dokazi obezbeđeni na taj način nedozvoljeni, da li izmenjena i dopunjena optužnica, koja predstavlja potpuno nove događaje i optužbe na račun okrivljenog, koje nisu bile u izvornoj optužnici, može biti prihvaćena od strane prvostepenog suda, uz to da u njoj ostane „staro“ obrazloženje iz izvorne optužnice, bez ijedne reči obrazloženja u vezi sa novim optužbama i – da li je sud prekoračio optužnicu kada je u pretposlednjem stavu tačke II presude našao da je okrivljeni proterao B.B iz kuće, iako se za to ne tereti optužnicom, te su zbog svega ovoga zaključci prvostepenog suda neprecizni, nejasni i suprotni izvedenim dokazima, a njihov rezultat predstavlja vidljivo selektivan skup dokaza u prilog obrazloženju osuđujuće presude.

Odbrana izjavljuje žalbu i na račun iskaza svedoka, zaključujući da se ovi dokazi u velikoj meri razlikuju od onih koje je prvostepeni sud pribavio protiv okrivljenog. Takođe, STRK je postupio selektivno kada je reč o svedocima, čime je naneo štetu okrivljenom, a takođe se u pobijanoj presudi pozvao samo na pojedine delove

iskaza svedoka datih na glavnom pretresu, čiji je kredibilitet potpuno narušen i kompromitovan, jer nisu mogli činiti osnov za osuđujuću presudu.

Odbrana se poziva i na izmenu i proširenje optužnice po kojem pobijana presuda sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka u smislu člana 384 stav 2 ZK-PRK, imajući u vidu činjenicu da je prvostepeni sud usvojio izmenu i proširenje optužnice, iznetu u završnoj reči tužilaštva, dok za izmenjenu i proširenu optužnicu tužilaštvo nije dalo ni jednu reč obrazloženja. Tužilaštvo je predočilo samo dispozitiv izmene i proširenja optužnice. Član 241 tačka 1.7 KZRK izričito propisuje da optužnica mora sadržati obrazloženje osnova za podizanje optužnice i dokaze kojima se dokazuju glavne činjenice. Ova norma očigledno važi i za izmenjenu i proširenu optužnicu. Međutim, u konkretnom predmetu, tužilaštvo je u završnoj reči potpuno preinačilo osnovnu optužnicu protiv okrivljenog. U optužnicu su uvrštena tri potpuno nova događaja i tri nove optužbe protiv njega, kojima je ona znatno proširena. Bez obzira na to, obrazloženje optužnice nije promenjeno. U optužnici je ostalo „staro“ obrazloženje iz optužnice, pa je veliki deo nove optužnice ostao bez obrazloženja. Takođe, presuda sadrži i pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje protiv okrivljenog, koje je u velikoj meri bazirano na iskazima svedoka kojima je ukazano bezrezervno poverenje, iako su ovi iskazi bili neuverljivi, nedоследni i objektivno su posmatrani kao neprihvatljivi, kako oni koje je predložilo tužilaštvo, tako i izjave svedoka oštećene stranke. Odbrana se pozvala i na alibi okrivljenog, pominjući presudu Haškog tribunala koja govori o alibiju. Takođe, kada je reč o materijalnim dokazima koji se pominju u optužnici oni, prema odbrani, ne stvaraju osnovanu sumnju. Takođe, presuda je zasnovana na bitnim povredama odredaba krivičnog postupka i na pogrešnom i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju, kao što je ovde slučaj, a jasno je da je krivični zakon povređen na štetu okrivljenog. Shodno tome, i odluka o kazni i troškovima krivičnog postupka gubi svaki smisao, te stoga odbrana predlaže prethodno navedeno.

Presuda Apelacionog suda

Apelacioni sud je, odlučujući po žalbama stranaka u postupku protiv prvostepene presude, odbio kao neosnovane žalbe tužilaštva i odbrane, a žalbu punomoćnika oštećenog odbacio kao nedozvoljenu.

Kada je reč o žalbenim navodima tužilaštva, Apelacioni sud nalazi da nisu na mestu, te ne nalazi da postoje neslaganja između izreke i obrazloženja, time što nije obuhvaćena radnja okrivljenog pucanja iz automatskog oružja na svedoka F.H i njegovog ujaka, u cilju njihovog lišavanja života i smatra ga neosnovanim navodom, a to što ova radnja nije uključena u opis inkriminišućih radnji okrivljenog u

optužnom aktu, te je kao takva *prima facie* neosnovana. Takođe, navode da je presuda doneta uz pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, imajući u vidu da nije u potpunosti utvrđeno činjenično stanje zbog činjenice da presuda sadrži bitne povrede, dovelo je do pogrešnog utvrđivanja i do toga da sud donese presudu a da nije u potpunosti utvrdio činjenično stanje i samim tim da nije ocenio materijalne dokaze, iskaze svedoka, te sud nije dobro ocenio iskaz svedoka SHK kada navodi da su okrivljeni . ubili S. i B i da je ovaj iskaz dao KMDLNI. Veće ceni da je, na osnovu nedoslednosti u iskazu SHK, koji je identifikovao dve osobe, i to N.M 2000. godine i okrivljenog Zorana Đokića 2016. godine, prvostepeni sud tu okolnost obrazložio rekavši da nije izvesno da je među fotografijama koje su predložene ovom svedoku 2000. godine bila i fotografija sada okrivljenog. U nedostatku drugih svedoka i drugih potkrepljujućih dokaza, nije našao da je okrivljeni direktno likvidirao S. i B, te da je lice koje ih je streljalo bilo stacionirano u kući A.M i čekalo da prođe kolona ljudi, koje su vojnici proterivali, kao okolnost koja ne odgovara okolnosti koju su svedoci istakli u svojim iskazima, da ih je okrivljeni proterao iz kuće ili sa izjavama oštećene V.B koja je svedočila da joj je okrivljeni oteo brata i da joj je naredio da krene u pravcu kuće A.M. Kada je reč o ostalim iskazima, ovaj sud ih nalazi uverljivim, istinitim, logičnim i u skladu sa izvedenim dokazima.

Kada je reč o žalbi odbrane, veće nalazi da su u pobijanoj presudi dokazi i iskazi ocenjivani jedan po jedan, a u odnosu na druge dokaze, zatim su izvedeni zaključci da li su činjenice dokazane ili ne, u skladu sa zahtevom i pravnim standardom propisanim odredbom člana 261 stav 2 ZKPRK i da, takođe, presuda sadrži potpune i jasne razloge o odlučnim činjenicama, te je stoga prvostepeni sud našao da dokazi i iskazi svedoka predstavljaju verodostojan dokaz, koji mimo osnovane sumnje svedoči o krivici okrivljenog.

Neosnovan je žalbeni navod da postoji povreda odredbe člana 288 stav 2 ZKPRK, jer stav 1 citirane odredbe dozvoljava strankama, braniocu i oštećenom i nakon određivanja glavnog pretresa, da se na glavni pretres pozovu novi svedoci i veštaci ili da se pribave novi dokazi. Zahtev stranaka mora biti obrazložen i mora naznačiti koje činjenice se moraju dokazivati i kojim dokazima se moraju predložiti, pa iskazi svedoka po predlogu stranaka na glavnom pretresu, ne predstavljaju nikakvu procesnu prepreku za njihovo saslušanje.

U vezi sa stavom 2 na koji se poziva odbrana, da svedoci i dokazi mogu ići samo u korist okrivljenog, veće ne deli ovo gledište sa odbranom kada je reč o tumačenju i smatra da značenje odredbe stava 2 treba pročitati u sprezi sa izvornim stavom 1 ovog člana, jer ova odredba dozvoljava strankama, braniocu i oštećenom da

predlože dokaze i svedoke, pa bi suprotan smisao dao ekskluzivnost samo okrivljenom, a iz odredbe se, ne samo tekstualno, već i logično, može jasno zaključiti da nije osmišljena u tu svrhu. Štaviše, činjenica je da se odredbom člana 288 stav 2 ZKPRK posebno obraća pažnja na pravo okrivljenog na pravično suđenje, kako ono ne bi bilo uskraćeno u slučaju odbijanja predloženih dokaza, ali ne podrazumeva da predloži stranaka i oštećenog za saslušanje novih svedoka i izvođenje novih dokaza moraju ići samo u korist okrivljenog.

Veće smatra da neinformisanje branioca da a priori učestvuje u istražnim radnjama dokaze ne čini neprihvatljivim, pošto je odbrana imala mogućnost da ospori zakonitost i da dovede u pitanje dokaze obezbeđene tokom pojedinih istražnih radnji u daljim fazama krivičnog postupka i takvu povredu treba ceniti u kontekstu uticaja na urednost i zakonitost sudske odluke i takvu uzročno-posledičnu vezu treba dokazati, a ne pretpostaviti, pa se takva povreda u svetlu okolnosti konkretnog predmeta, ne smatra bitnom povredom odredaba krivičnog postupka.

Veće nalazi da je situacija izmene i proširenja optužnice učinjena u smislu člana 351 ZKPRK, kao rezultat dokaza i činjenica koje su rezultirale glavnim pretresom i da nije na mestu isticanje da su prekršene imperativne odredbe iz člana 241 stav 1.1.7 ZKPRK koje zahtevaju da optužnica sadrži obrazloženje. Ovakva odredba se bavi prvobitno podignutom optužnicom, ali ne i pitanjem njene izmene i proširenja na glavnom pretresu, pa je konkretna nastala procesna situacija mimo okvira uređenih ovom odredbom. U datom predmetu, po zahtevu tužioca, izvedene su nove činjenice koje su uslovile izmenu i proširenje optužbe, a istovremeno je tužilac blagovremeno i jasno dostavio okrivljenom informacije koje detaljno govore o činjeničnoj osnovi, po kojoj je izmenjena i proširena optužnica protiv njega.

Postoji razlika u slučaju izmene i proširenja optužnice u ovom procesnom momentu, za razliku od podizanja prvobitne optužnice i, s tim u vezi, optužnica može biti izmenjena i proširena usmeno u zapisniku ili se može predložiti prekid u pripremi nove optužnice. Međutim, u svakoj situaciji, dužnost je suda da obezbedi mogućnost i vreme za pripremu odbrane, a iz zapisnika sa glavnog pretresa se zaključuje da je takva mogućnost data odbrani.

Što se tiče žalbenih navoda da je sud prekoračio optužnicu kada je u pretposljednem stavu tačke II presude utvrdio da je okrivljeni silom proterao iz kuće Bashkima Berishu, ova radnja mu optužnicom nije stavljena na teret. Da bi se utvrdilo da li je prekoračena optužnica, radnje okrivljenog, za koje se okrivljeni tereti, prema presudi treba sagledati u sveobuhvatnom kontekstu inkriminišućih radnji

događaja opisanih u izmenjenoj optužnici, a ne izdvajanjem samo jednog izolovanog fragmenta događaja i dovođenjem u odnos sa pokojnim B.B. Činjenica da je sud u presudi takvu činjenicu utvrdio na osnovu iskaza oštećene V.B ne smatra se prekoračenjem optužnice pošto se:

a) ne menja pravna kvalifikacija krivičnog dela (kvalifikacija za teže krivično delo, ili krivično delo druge prirode i mimo poglavlja za koje se tereti);

b) ne menja njegova uloga u izvršenju krivičnog dela, prema optužnici i presudi, budući da je okrivljeni optužen da je bio saizvršilac sa drugim licima i po presudi je ostao isti;

c) promena svodi na kontekst istog krivičnog događaja koji se desio i u skladu je sa rezultatima dokaza, odnosno da je sudsko veće utvrdilo da su određene inkriminišuće radnje dokazane.

Posledično, u ovom pogledu, prvostepeni sud je u okviru događaja razjasnio i konkretizovao inkriminišuće radnje na osnovu iskaza, koje je ocenio da su verodostojni i da ne narušavaju suštinu optužbe. U ovom kontekstu, bitan je epilog konačne konstatacije po presudi, da se okrivljeni, prema optužnici, tereti da je pucao iz kalašnjikova, ubio pokojnog B.B, za šta sudsko veće ne prihvata ovu verziju događaja, i u presudi konstatuje verziju događaja koja je povoljnija po okrivljenog, a to je da je na pokojnika pucao jedan pripadnik oružane grupe, pa stoga u celini nije otežana situacija okrivljenog u smislu opsega inkriminišućih radnji, za koje se tereti izmenjenom i proširenom optužnicom.

Prvostepeni sud je prilikom utvrđivanja tačnosti, istinitosti i pouzdanosti iskaza svedoka dao dovoljne i uverljive razloge, koje prihvata i ovaj sud. Svedočenje direktnog svedoka V.B, je detaljno i iscrpno ispitano. Ocenjujući ovaj iskaz, sud je detaljno analizirao kako je mogao da identifikuje okrivljenog. I pored činjenice da je svedokinja više puta saslušavana, njen iskaz je dosledan, nije oprečan sa iskazima datim u istražnom postupku i na glavnom pretresu, kada je reč o karakteristikama i osobinama u vezi sa identifikovanjem okrivljenog, kao i činjenice da je događaj bio težak i neuobičajen u životu oštećene i da su se ovi traumatski događaji duboko urezali u njeno pamćenje.

Veće zaključuje da identifikacija okrivljenog ne proizilazi iz jednog iskaza shodno kojem je identifikovan, imajući u vidu da svedok M.XH identifikuje okrivljenog „kao pripadnika koji mu nije uzeo novac“, što je okolnost koja ovom iskazu daje

objektivnost i manifestuje visok stepen kredibiliteta ovog svedoka. Takođe, svedoci A.N i F.H su poznavali okrivljenog od ranije i identifikovali ga, opisali su na osnovu kojih fizičkih karakteristika su ga prepoznali, kao što su kosa i oči, kao i da su kod ovog okrivljenog ove fizičke osobine po oceni prvostepenog suda karakteristične i upadljive i čine nerelevantnim obojenost lica na pojedinim njegovim delovima. Veće se slaže sa zaključkom sudskog veća, da navedene dokaze smatra verodostojnim, objektivnim i tačnim.

Što se tiče utvrđivanja činjeničnog stanja, veće primećuje da je jedno od ključnih pitanja u konkretnom krivičnom predmetu identifikacija okrivljenog od strane svedoka, da li su uspeali da bezbedno i van svake sumnje, identifikuju okrivljenog kao učesnika u izvršenju krivičnih dela, koja su se dogodila 28-29. marta 1999. godine na mestu, u vreme i pod okolnostima koje su konkretno opisane u dispozitivu pobijane presude.

Žalbeno veće podseća da pitanje vizuelne identifikacije u krivičnoj jurisprudenciji treba posebno pažljivo rešavati zbog verovatnoće pogrešne identifikacije, čak i od strane poštenih i naizgled impresivnih svedoka, kao rezultat uobičajenih prepreka sa kojima se ljudi mogu suočiti tokom pamćenja događaja i zbivanja u ljudskom sećanju. Stoga je važno detaljno ispitati okolnosti u kojima je izvršena identifikacija, uključujući objektivne aspekte susreta svedoka sa okrivljenim, kao što su trajanje, fizička udaljenost, da li je svedok imao priliku da jasno vidi tipične karakteristike, kao što su lice, oči, brada, kosa, obrve, fizičke telesne karakteristike i da li su svedoci prethodno poznavali okrivljenog. Međutim, ako je postignuta tačna i pouzdana identifikacija, o tome se mora odlučiti na osnovu svih dokaza u vezi sa pitanjem identifikacije, kako onih koje govore u prilog tako i onih koji opovrgavaju ove dokaze.

Neposredna svedokinja V.B je nekoliko puta upitana: „Da li možete da opišete izgled tih ljudi, uniforme, oružje koje su nosili?“, kojim prilikama je oštećena objasnila da su kritičnog dana okrivljeni i nekolicina drugih nosili dve vrste uniformi, jedna je bila zelena sa smeđim prugama, dok su druge uniforme bile sive i većini je lice bilo obojeno crnom bojom.

Upitana da li se seća nekog od paramilitaraca i da li može da ga opiše, oštećena je odgovorila da je prvi paramilitarac, koji ju je uhvatio za odeću i bacio na zemlju, bio srednjeg rasta, oko 30 godina, sa maramom na glavi, zelenih očiju i na licu je imao crnu boju, dok je drugi paramilitarac koga se seća bio veoma mlad

i mršav, nosio je uniformu na pruge svetlije boje i držao je dugocevku u ruci.^[39] Ista svedokinja, nakon predstavljanja fotografija, na fotografiji broj 1 identifikuje okrivljenog Z.Đ, a na fotografiji broj 10 još jednog paramilitarca, kao osobe koje su je maltretirale tog kritičnog dana i koje su joj otele brata iz kuće.^[40]

Takođe, na zapisniku o glavnom pretresu od 19.12.2019. godine konstatovano je da na pitanje specijalnog tužioca: „Koliko ste do danas saznali ko su bili ti ljudi koji su kritičnog dana odveli tvog brata?“ svedokinja odgovara: „Niko mi ništa nije rekao, ali sam na osnovu lica saznala ko je ta osoba i kako se zove.“^[41]

Svedok M.XH je izjavio da je tog dana video oštećenu Vn kako traži svog brata B, sigurno identifikuje okrivljenog kao osobu koja mu nije uzela novac i koja ga je proterala iz kuće (identifikuje ga kao osobu starosti od 25-27 godina, uniformisan, rumenog lica, zelenih očiju. Takođe, Z.D je, nakon predstavljanja fotografija, potpisao fotografiju br.3, koja odgovara karakteristikama koje je ovaj svedok opisao.

Svedok A.N je na glavnom pretresu, održanom dana 09.07.2020. godine, izjavio da dobro poznaje okrivljenog na osnovu činjenice da je odgovoran za izveštavanje o aktivnostima srpskih snaga u tom delu grada Peći/Pejë i da je izjavio da je sa okrivljenim išao u istu školu. Navodi i da je nekoliko dana pre 28. marta 1999. godine isti čovek sa nekim paramilitarcima došao kod nekolicine njegovih komšija i tražio osobu po imenu L. koji je bio automehaničar i limar, kako bi mu uzeli par automobila, međutim, on se pre toga udaljio iz kuće sa svojom porodicom. Ovaj svedok je takođe objasnio i da je okrivljeni njega i još nekolicinu drugih stanovnika proterao iz naselja, dajući im 5 minuta vremena da napuste naselje, a isti izjavljuje i da je od 92. do 93. godine poznavao okrivljenog, pošto je bio aktivista i vodio je evidenciju o ovakvim grupama, a takođe navodi da je sa njim išao u školu „Ramiz Sadiku“, te da su ga zvali „Z...“.

Svedok F.H, u svom iskazu na glavnom pretresu od 18.06.2020. godine, izjavio je da je kritičnog dana, nakon što su srpske snage ušle u naselje, bio u istom, zatim je, saznajući da ulazi velika grupa, otrčao kući i obavestio oca, nakon čega ga otac šalje na tavan njihove kuće, zajedno sa njegovim bratom od strica, kako bi ih spasio od srpskih paramilitaraca. Ovaj svedok je svedočio da je sa tavana video broj-

[39] Zapisnik o saslušanju svedoka od dana: 25. 02.2019. godine, PPS broj 23/2018, strana: br. 4, poslednji paragraf.

[40] Zapisnik o identifikaciji lica preko fotografije od 25.02.2019. godine, PPS. br. 23/2018, strana: br. 2.

[41] Zapisnik sa glavnog pretresa od dana: 19.12.2019. godine, strana br. 21, paragraf br. 5.

na kretanja u naselju, i da su mu u jednom trenutku u kuću ušle dve osobe, prema njegovim rečima, ovaj svedok ih identifikuje kao mladića od oko 27 ili 26 godina, crne kose podeljene na razdeljak, sa zelenim očima, jedan takođe navodi da je čuo komunikaciju između njih, te da je nakon što je jedan paramilitarac ušao u garažu, drugi rekao „Z..., ima li tu šta“, dok drugog paramilitarca opisuje kao punijeg i teže naoružanog. Što se tiče identifikacije, isti ističe da je posle rata video neke fotografije u nekoliko različitih knjiga, a nakon što je okrivljeni uhapšen, video ga je u vestima i na nekim slikama na Fejsbuku i da je uspeo da identifikuje istu osobu za koju smatra da je kritičnog dana bila u njegovoj kući i ubila B. i H. u dvorištu kuće A.M, a nakon nekog vremena, nakon što su se začuli pucnji i nakon što je otišla policija, isti svedoči da je video beli kamion i manje vojno vozilo, kao i dve osobe koje su ubacivale tela u beli kamion, a takođe kaže da je mogao da identifikuje žrtve na osnovu odeće koju su nosili i da su to bili B. i H.

Sa druge strane, svedoci ST i svedok FSH potvrđuju prisustvo okrivljenog tih dana događaja, poznavali su okrivljenog pošto su radili zajedno, kao osoblje posmatračke misije OEBS u Peći/Pejė. Prisustvo okrivljenog u Peći/Pejė u to vreme je potvrdila i njegova komšinica B.M i ovi iskazi zajedno pobijaju alibi okrivljenog da je u vreme izvršenja ovih krivičnih dela bio na studijama u Beogradu, Republika Srbija. Da je okrivljeni bio pripadnik rezervnog sastava policije svedoče materijalni dokazi, kopija spiska od 3. juna 1999. godine koju je izdalo Ministarstvo unutrašnjih poslova - Sekretarijat u Peći/Pejė, i to komandant policijske stanice, major M.S. Sa druge strane, da se ne radi o drugom licu sa istim imenom i prezimenom, potvrđuju materijalni dokazi - dokazi obezbeđeni iz otvorenih izvora Ministarstva unutrašnjih poslova iz 1999. godine koje je objavilo listu pripadnika policije koji su poginuli 1998. godine na Kosovu.

Direktni svedoci V.B i M.XH. identifikovali su okrivljenog preko fotografija i na zakonom propisan način. Ovi svedoci nisu imali nikakve sumnje kada je reč o identifikaciji, tačno su opisali fizičke karakteristike okrivljenog, dajući objašnjenja o okolnostima u kojima su se susreli i komunikaciji koju su sa okrivljenim imali na dan krivičnog dela. Svedokinja V.B ga je identifikovala kao „vojnika koji je oteo njenog brata“, dok svedok M.XH. identifikuje okrivljenog „kao pripadnika koji mu nije uzeo novac“.

Različiti navedeni svedoci, u određenim situacijama, događajima, suočili su se i primetili okrivljenog. Štaviše, iskazi svedoka su specifični u odnosu na tipične osobine i karakteristike okrivljenog kao što su boja očiju, lice, kosa, rast. Ove okolnosti uzete odvojeno upućuju na dokaze o činjenici da je okrivljeni učestvo-

vao u zločinačkim događajima i ovi međusobno povezani dokazi se u svom jedinstvu dopunjuju, daju potpunu sliku i nedvosmisleno dokazuju učešće, ulogu i doprinos okrivljenog u izvršenju krivičnog dela za koje se tereti.

Posledično, identifikacija od strane jednog broja svedoka sa konkretnim opisima osobina okrivljenog u različitim okolnostima inkriminišućih događaja, ukazuje na stvarnu i sigurnu identifikaciju. Sledstveno se može zaključiti da je ceo okvir datih činjenica i neposrednih informacija dovoljan dokaz i identifikacioni materijal i kao takav može poslužiti kao jasan i tačan zaključak o krivičnoj odgovornosti okrivljenog, kao posledica učešća u izvršenju krivičnih dela u saizvršilaštvu sa drugim licima, opisanih u presudi, za koje je oglašen krivim.

Veće nalazi da prvostepena presuda ne sadrži bitnu povredu odredaba člana 384 ZKPRK prema navodima stranaka, a o kojoj se sud stara po službenoj dužnosti, odnosno da presuda sadrži dovoljne i ubedljive razloge za utvrđivanje činjeničnog stanja, od kojih zavisi direktna primena odredaba krivičnog zakona.

Veće je konstatovalo da su zaključci prvostepenog suda jasni i u skladu sa izvedenim dokazima i nije našlo da presuda prvostepenog suda sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka na koje su stranke ukazale, a o kojima je Apelacioni sud nadležan da se stara po službenoj dužnosti, te takođe nije našlo pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, kao ni pogrešnu primenu krivičnog zakona, a samim tim su i žalba Specijalnog tužilaštva i branioca okrivljenog neosnovani, dok se žalba punomoćnika oštećenog smatra nedozvoljenom, usled činjenice da krivično delo za koje je okrivljeni oglašen krivim, ne spada u poglavlja krivičnih dela za koja je dozvoljena žalba oštećenog.

Nalazi FHPK

Nakon izjavljivanja žalbe na prvostepenu presudu, dana 12. decembra 2021. godine, zakazano je i održano ročište pred apelacionim većem. Ovo ročište počinje izveštavanjem sudije izvestioca o procesnoj pozadini predmeta, sažetku prvostepene presude i žalbenim navodima stranaka u postupku. Ovakvo izveštavanje je i u ovom slučaju izvršio sudija izvestilac, ali se radilo o veoma površnom izveštaju, koji nije zašao u pojedinosti i sadržaj žalbi stranaka u postupku. Izveštaj sudije izvestioca treba da sadrži jasan tok i glavne tačke krivičnog postupka pred osnovnim sudom, razloge žalbe i žalbene predloge. U slučaju višestrukih žalbi, sudija izvestilac mora tačno da prikaže sadržaj svakog dokaza pojedinačno. S obzirom da je ročište pred žalbenim većem bilo otvoreno za posmatrače i javnost, izveštavanje o predmetu trebalo bi da bude detaljnije i razumljivije javnosti koja je prisustvovala ročištu.

Sa druge strane, krivični postupak u ovom predmetu je bio poprilično ekspeditivan i ispoštovana su prava stranaka u postupku. U izveštajnoj godini (2021.) donete su dve presude, prvostepena od strane Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë i drugostepena presuda Apelacionog suda u Prištini/Prishtinë kojom je predmet postao pravosnažan.

1.4.2. Predmet: *Tužilac protiv Zlatana Krstića i Destana Shabanaja*

Veće^[42] Specijalnog odeljenja Apelacionog suda, na čelu sa predsednikom, sudijom Burimom Ademijem, u predmetu *Tužilac protiv Zlatana Krstića i Destana Shabanaja*, dana 8. novembra 2021. godine, donelo je presudu^[43] kojom je odbilo kao neosnovane žalbe stranaka u postupku, dok je žalbu punomoćnika oštećenog odbilo kao nedozvoljenu i potvrdilo presudu^[44] prvostepenog suda. Okrivljeni su oglašeni krivim za *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, okrivljenom Zlatanu Krstiću potvrđena je kazna zatvora u trajanju od četrnaest (14) godina i šest (6) meseci, dok je okrivljenom Destanu Shabanaju potvrđena kazna zatvora u trajanju od sedam (7) godina.

Tok krivičnog postupka

Kancelarija STRK je povodom napada na porodicu Nuhaj u selu Gornje Nerodimlje/Nerodime e Epërme, Opština Uroševac/Ferizaj, koji se dogodio 26. marta 1999. godine, kada je i ova porodica, prema rečima svedoka, bila izložena zlostavljanju i pljački, kojom prilikom su ubijeni neki članovi ove porodice, ovlastila Upravu za istragu teških krivičnih dela (UITKD) Kosovske policije (KP) da istraži ove događaje i da identifikuje učesnike napada kao i potencijalne izvršioce krivičnog dela.

Prethodni postupak protiv okrivljenog Krstića

Okrivljeni Krstić, po nalogu tužioca Kancelarije STRK, lišen je slobode dana 12. aprila 2019. godine zbog postojanja osnovane sumnje da je počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*. Tom prilikom mu je određena mera policijskog zadržavanja u trajanju od četrdeset osam (48) sati.

Sutradan, 13. aprila 2019. godine, UITKD je Kancelariji STRK dostavio krivičnu

[42] Članovi sudskog veća, Afërdita Bytyçi i Tomislav Petrović.

[43] Presuda APS br. 26/2021.

[44] Presuda PS br. 76/19.

prijavu protiv Zlatana Krstića, kao i protiv lica M.Z, B.K, M.^[45], R.M i B.J^[46], zbog postojanja osnovane sumnje da su u saizvršilaštvu učestvovali u zlostavljanju, pljački i ubistvu nekoliko članova porodice Nuhaj, koje se dogodilo 26. marta 1999. godine u selu Gornje Nerodimlje/Nerodime e Epërme. Postupajući po policijskoj krivičnoj prijavi, Kancelarija STRK dostavila je Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë rešenje o pokretanju istrage protiv osumnjičenog Krstića, kao i protiv osumnjičenih M.Z, B.K, R.M i B.J^[47] (kojima organi tužilaštva na Kosovu još uvek nemaju pristup). Tom prilikom, sudu je upućen zahtev da se Krstiću odredi mera pritvora kako bi se obezbedilo njegovo prisustvo na sudu.

Sudija Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, Arben Hoti, nakon ročišta održanog po zahtevu za određivanje mere pritvora, dana 14. aprila 2019. godine, doneo je rešenje kojim je osumnjičenom Krstiću određena mera pritvora u trajanju od trideset (30) dana. Ova mera je pobijana žalbom, koja je rešenjem Apelacionog suda od 23. aprila 2019. godine odbijena kao neosnovana.

Prethodni postupak protiv okrivljenog Destana Shabanaja

Krivični postupak protiv okrivljenog Destana Shabanaja pokrenut je zbog postojanja osnovane sumnje da je tokom oružanog sukoba na Kosovu, u svojstvu pripadnika srpske policije i u saizvršilaštvu sa drugim licima, dana 1. aprila 1999. godine, učestvovao u uništavanju dokaza i uklanjanju posmrtnih ostataka članova porodice Nuhaj koji su ubijeni 26. marta 1999. godine u selu Gornje Nerodimlje/Nerodime e Epërme i tela Ismeta Ramadanija iz Uroševca/Ferizaj. Kancelarija STRK je odlukom od 15. aprila 2019. godine pokrenula istragu protiv Destana Shabanaja i jednog broja lica, koja su i dalje u bekstvu. Shabanaj je lišen slobode na graničnom prelazu Brnjak/Bërnjak, opština Zubin Potok/Zubin Potok, dana 4. juna 2019. godine, prilikom ulaska na teritoriju Kosova, kada mu je određena mera zadržavanja od četrdeset osam (48) sati.

Kancelarija STRK (državni tužilac, Valdet Gashi), je sutradan, 15. juna 2019. godine, zbog postojanja osnovane sumnje da je osumnjičeni Shabanaj počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, podneo Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë zahtev za određivanje mere pritvora, zbog potencijalnog rizika od bekstva, u slučaju da bude pušten na slobodu.

[45] U krivičnoj prijavi se navodi samo ime osumnjičenog i ime njegovog oca.

[46] U izveštaju se ne navode imena osumnjičenih, koji nisu dostupni kosovskim organima gonjenja, već samo inicijali njihovih imena, kako se ne bi ometala službena istraga, koja se vodi protiv ovih lica.

[47] *Ibid.*

Rešenjem Specijalnog odeljenja od 16. juna 2019. godine, Shabanaju je određena mera pritvora u trajanju od mesec dana, do 15. jula 2019. godine. Ova mera određivanja pritvora je osporena žalbom, koju je drugostepeni sud odbio kao neosnovanu.

Optužnica

Kancelarija STRK (državni tužilac, Valdet Gashi) je, dana 30. decembra 2019. godine, podigla optužnicu protiv okrivljenih Krstića i Shabanaja.

Okrivljeni Zlatan Krstić

Okrivljeni Zlatan Krstić se tereti da je tokom oružanog sukoba na Kosovu, kao pripadnik srpskih policijskih snaga, teško prekršio pravila međunarodnog humanitarnog prava nad civilima i njihovom imovinom, zajednički član 3 (1a i b) Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine, član 52 stavovi 1 i 2 Prvog dodatnog protokola i član 4 stavovi 1 i 2 u vezi sa članova 13 i 17 Drugog dodatnog protokola iz 1977. godine, tako što je:

1. dana 26. marta 1999. godine, oko 20:00 časova, u selu Gornje Nerodimlje/Nerodime e Epërme, opština Uroševac/Ferizaj, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima policije i vojnih i paravojskih jedinica, u uniformi i naoružan, svesno i namerno, postupajući po unapred utvrđenom planu i po naređenju svojih pretpostavljenih, učestvovao u napadima na civilno stanovništvo albanske nacionalnosti, odnosno na porodicu Nuhaj, koja nije učestvovala u konfliktu;
2. u istom svojstvu i formaciji ušao u dvorište kuće Osmana Nuhaja, a potom pucnjavom, vikom i upotrebom nasilja ušao u kuću u kojoj se nalazilo devetnaest (19) članova porodice, među kojima je bilo i žena i dece;
3. u saizvršilaštvu sa navedenim pripadnicima srpskih oružanih snaga učestvovao u teškom ugrožavanju ličnosti i dostojanstva članova porodice Nuhaj, proterujući ih i držeći ih pod pretnjom oružjem neko vreme;
4. učestvovao u nezakonitom i namernom uništavanju imovine porodice Nuhaj, u paljenju kuća, stočne hrane i imovine, koja se nalazila u dvorištu, što nije bilo opravdano vojnim potrebama;
5. u istom svojstvu i u saizvršilaštvu učestvovao u proterivanju petnaest (15) članova porodice Nuhaj, postrojenih u dvorištu, tako što im je pod pretnjom oružjem naredio da napuste svoje mesto prebivališta i da se zapute u nepoznatom pravcu;

6. učestvovao u uzimanju talaca, odvajajući četiri člana porodice Nuhaj, sada pokojnih Osmana, Bajrama, Agrona i Brahima;

7. u istom svojstvu i u saizvršilaštvu, nakon odvajanja četiri člana ove porodice, učestvovao u njihovom nečovečnom postupanju, zlostavljanju, sakaćenju i ubistvu vatrenim oružjem. Da bi sakrili tragove krivičnih dela, leševe su bacili duž magistralnog puta Uroševac/Ferizaj- Priština/Prishtinë.

Ove radnje, učinjene u saizvršilaštvu, tužilaštvo je kvalifikovalo kao *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, koji je KZRK predvideo kao *ratni zločin kojim se teško krši zajednički član 3 Ženevskih konvencija*.

Okrivljeni Destan Shabanaj

Optužnicom se tereti da je za vreme oružanog sukoba i u svojstvu pripadnika srpskih oružanih snaga teško prekršio pravila međunarodnog humanitarnog prava protiv civilnog stanovništva, odnosno postupao u suprotnosti sa članom 130 Četvrte Ženevske konvencije od 12. avgusta. 1949. u vezi sa članom 34 Prvog dodatnog protokola, zajedničkim članom 3(c) Ženevskih konvencija i članovima 4(e), 8 i 13 Drugog dodatnog protokola od 8. juna 1977. godine:

1. dana 1. aprila 1999. godine, u svojstvu policijskog inspektora, naoružan automatskim oružjem, u cilju skrnavljenja i ponižavajućeg postupanja sa leševima žrtava, naredio da se tela Osmana, Brahima, Bajrama i Agrona Nuhaja, kao i Ismeta Ramadanija, sahrane bez počasti i u suprotnosti sa pravilima ratovanja, predviđenim međunarodnim humanitarnim pravom;

2. istog dana, po nalogu okrivljenog i ostalih pripadnika policije, iz mrtvačnice prištinske bolnice bez obdukcije, leševe je preuzeo kamion tipa FAP, žute boje. U prevozu posmrtnih ostataka učestvovali su Halim Krasniqi, Ismet Asimi i jedna osoba imena Rade. Leševi su odvezeni na lokaciju u blizini gradskog groblja u Uroševcu, zvanu Muslimansko groblje, gde ih je primio okrivljeni Shabanaj, koji je naredio osobi po imenu Maksut da bagerom iskopa jamu kako bi u nju bacio leševe;

3. nakon otvaranja jame širine 2 do 3 metra i dubine od 70 do 80 cm, okrivljeni Shabanaj je naredio da se posmrtni ostaci istovare iz kamiona i, bez poštovanja verskih običaja i obreda, bace u jamu, drugim rečima u masovnu grobnicu;

4. nakon što su tela bačena u jamu, okrivljeni je naredio da se jama zatrpa bage-

rom, ne obeležavajući identitet lica koja su u nju bačena i ne označavajući mesto kao grobnicu.

Ove radnje okrivljenog tužilaštvo je okvalifikovalo kao *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, koji je KZRK predvideo kao *ratni zločin kojim se teško krši zajednički član 3. Ženevskih konvencija*.

Rešenje Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë

Predsednik sudskog veća, sudija Konxheli je, rešenjem od 16. marta 2020. godine, odbio kao neosnovane zahteve za zaštitu okrivljenih i prigovore na deponovane dokaze, dostavljene sudu preko njegovih branilaca.

Sud je, u obrazloženju svog rešenja, našao da odbrana okrivljenih nije iznela dovoljno osnova koji bi opravdali odbacivanje optužnice u ovoj fazi krivičnog postupka. Sud je našao da je u konkretnom predmetu, tužilaštvo optužnicom deponovalo veliki broj dokaza koji stvaraju osnov za otvaranje glavnog pretresa.

Prema informacijama u posedu FHPK, stranke u postupku nisu izjavile žalbu na ovo rešenje o odbacivanju zahteva i prigovore na dokaze deponovane optužnicom, čime su stvoreni uslovi za otvaranje glavnog pretresa u vezi sa optužnicom.

Glavni pretres

Glavni pretres pred sudskim većem, kojim je predsedavao sudija Konxheli, otvoren je 2. jula 2020. godine čitanjem optužnice i uvodnim rečima stranaka u postupku. Okrivljeni u ovom predmetu izjasnili su se da nisu krivi ni po jednoj tački optužnice.

Glavni pretres je nastavljen izvođenjem dokaza i saslušanjem svedoka koje je predložilo tužilaštvo. Sudsko veće je do kraja izveštajnog perioda (sa prvim ročištem) održalo četrnaest (14) sudskih ročišta na kojima je saslušano osamnaest (18) svedoka. Sve saslušane svedoke predložilo je tužilaštvo.

Nakon saslušanja svedoka, izvedeni su materijalni dokazi koje su predložile stranke u postupku i saslušani su okrivljeni.

Okrivljeni Krstić je izjavio da je za događaj koji se desio u porodici Nuha, čuo od svoje majke nakon što je iz Kragujevca/Kragujevc došao u posetu majci. Takođe je izjavio da je dobro poznao porodicu Nuha i da je tokom 1995-1996. godine prodao parcelu ovoj porodici, koju su oni odmah platili, ali je do prenosa zemlji-

šta došlo tek po završetku rata. Pre hapšenja je izjavio da je bio u selu Nerodimlje/Nerodime 5-6 puta i da nikada nije imao nikakvih problema tokom ovih poseta.

Nakon toga je izjavio da je tokom rata tri puta mobilisan u 15 dana i da je služio u policijskoj stanici u Uroševcu/Ferizaj. Prema njegovim navodima, 1998. godine bio je objavljen u Ministarstvu unutrašnjih poslova u Uroševcu/Ferizaj i otišao je u Kragujevac/Kragujevc. Tu je ostao sve do trenutka kada je uhapšen. Tokom 1999. godine povremeno je posećivao svoju majku koja je živela u Nerodimlju/Nerodime, a za 26. mart 1999. godine izjavio je da je bio u Kragujevcu/Kragujevc.

Okrivljeni Shabanaj je izjavio da je od 1987. godine bio zaposlen u Sekretarijatu unutrašnjih poslova u Uroševcu/Ferizaj. Godine 1996/97. postavljen je na dužnost inspektora za krvne delikte, seksualne delikte i saobraćajne delikte. Čak i tokom rata radio je na ovoj funkciji. Dana 27. marta 1999. godine, po nalogu istražnog sudije Liljane Milićević, izašao je na mesto događaja u selu Babuš/Babush u blizini magistralnog puta Priština-Uroševac-Skoplje. Tamo su pronađena četiri (4) beživotna muška tela. Okrivljeni Shabanaj je sastavio zapisnik sa mesta događaja, a zatim su po nalogu sudije tela prebačena na obdukciju u Institut za sudsku medicinu (ISM) u Prištini/Prishtinë. Zbog ratnog stanja, ISM nije radio i po nalogu sudije, leševi su odatle odneti i sahranjeni na muslimanskom groblju u Uroševcu/Ferizaj.

Na kraju, stranke u postupku su iznele svoju završnu reč. Okrivljeni su u vreme glavnog pretresa bili u pritvoru.

Prvostepena presuda

Sudsko veće^[48] Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, na čelu sa sudijom Musom Konxheli, u predmetu *Tužilac protiv Zlatana Krstića i Destana Shabanaja*, dana 23. marta 2021. godine^[49] donelo je osuđujuću presudu protiv okrivljenih za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

Okrivljeni **Zlatan Krstić** oglašen je krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od četrnaest (14) godina i šest (6) meseci zato što je:

- Dana 26. marta 1999. godine, oko 20:00 časova, u selu Gornje Nerodimlje/Nerodime e Epërme, opština Uroševac/Ferizaj, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima policije i vojnih i paravojnih jedinica, u uniformi i naoružan, svesno i namerno,

[48] Članovi sudskog veća, sudije Valbona Musliu Selimaj i Lutfi Shala.

[49] Presuda PS. br.75/2019.

postupajući po unapred utvrđenom planu i po naređenju svojih pretpostavljenih, direktno učestvovao u napadima na civilno stanovništvo albanske nacionalnosti, konkretno porodicu Nuhaj, koja nije aktivno učestvovala u oružanom sukobu.

- Isti su, tokom ove akcije, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima policije, vojske i paravojnih snaga, najpre vojnim i policijskim motornim vozilima ušli u dvorište kuće Osmana Nuhe, a zatim su uz pucnjavu i povike na srpskom jeziku oteli i nasilno ušli u kuću, u kojoj je bilo smešteno devetnaest (19) članova ove porodice, među kojima deca, žene i muškarci.

- Nakon toga je okrivljeni u saizvršilaštvu sa drugim izvršiocima koji su pripadali policijskim, vojnim i paravojnim snagama učestvovao u teškoj povredi ličnosti i dostojanstva članova ove porodice, jer su im pod pretnjom oružjem utrli strah u vezi sa njihovim životima, nasilno ih proterali iz kuće, nečovečno postupali prema njima i postrojili ih u dvorištu ispred kuće i tako ih dugo držali pod strahom i pritiskom.

- Dok su civili porodice Nuha bili postrojeni u dvorištu, u njihovom prisustvu, okrivljeni je u saizvršilaštvu sa drugim izvršiocima učestvovao u protivzakonitom i namernom uništavanju imovine ove porodice (paljenje kuća, životinja, stočne hrane i sve imovine zatečene u dvorištu), što nije bilo opravdano vojnim potrebama.

- Okrivljeni Krstić je, istovremeno, učestvovao u proterivanju petnaest (15) članova ove porodice, koji su prethodno bili postrojeni u dvorištu, i u saizvršilaštvu sa drugim izvršiocima, uz pretnju oružjem, im naredio da napuste svoja mesta stanovanja, proteravši ih u nepoznatom pravcu.

- U nastavku akcije vojnih, policijskih i paravojnih snaga, okrivljeni je učestvovao i u uzimanju četiri (4) lica ove porodice za taoce, koje su u saizvršilaštvu sa drugim izvršiocima prvobitno odvojili od drugih članova porodice, lica Osman Nuha, Bajram Nuha, Agron Nuha i Brahim Nuha, sada pokojne.

- Nakon što je uzeo kao taoce Osmana, Bajrama, Agrona i Brahima Nuhu, okrivljeni je, delujući u saizvršilaštvu sa ostalim počiniocima, značajno doprineo okrutnom postupanju prema njima, njihovom maltretiranju, mučenju, sakaćenju i konačno ubijanju vatrenim oružjem, čije su leševe, da bi sakrili zločin, bacili pored magistralnog puta Priština-Uroševac, tačnije u selu Babuš/Babush.

- čime su u saizvršilaštvu izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, delo sankcionisano članom 3 Ženevske konvencije i njenim Drugim protokolom.

Okrivljeni **Destan Shabanaj** oглаšen je krivim i osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od sedam (7) godina zato što je:

- Dana 1. aprila 1999. godine, u svojstvu policijskog inspektora, naoružan automatskim oružjem, u cilju skrnavljenja i ponižavanja i neprimerenog postupanja sa leševima žrtava, Osmana Nuhe, Brahima Nuhe, Bajrama Nuhe i Agrona Nuhe, kao i Ismeta Ramadanija, izvršavajući naredbe, doprineo da se njihova tela sahrane na nedostojanstven način i u suprotnosti sa pravilima ratovanja predviđenim međunarodnim humanitarnim pravom.

- Istog dana, po nalogu istražnog sudije Liljane Milićević, okrivljeni i drugi pripadnici policije su, preko lica HK, IA. i još jedne osobe po imenu „Rada“, sa žutim kamionom tipa „FAP“, preuzeli leševe iz mrtvačnice u Prištini/ Prishtinë, a da još uvek nije obavljena njihova obdukcija i odvezli su ih u blizini gradskog groblja u Uroševcu/Ferizaj, kod takozvanog „muslimanskog groblja“ gde ih je čekao okrivljeni Destan Shabanaj, koji je, čim su leševi stigli, naredio osobi po imenu „Maksut“ da bagerom počne da kopa jamu kako bi u nju ubacili ova tela.

- Nakon što je otvorio jamu širine približno 2-3 metra i dubine 70-80 centimetara, okrivljeni Shabanaj je naredio da se tela ubijenih prvo izvade iz kamiona, a zatim da se, mimo verskih tradicija i obreda, svi bace u istu masovnu jamu.

- Okrivljeni Shabanaj je, suprotno običajima, obredima i verskim pravilima ubijenih, naredio da se bagerom leševi bačeni u masovnu jamu, zatrpaju zemljom, ne obeležavajući identitet zakopanih i ne ostavljajući nikakav identifikacioni znak da se na tom mestu nalazi grobnica.

- čime je izvršio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZ SFRJ uz tešku povredu člana 3 zajedničkog Ženevskim konvencijama.

Sudsko veće ceni da u ovom konkretnom slučaju glavni dokazi za inkriminišuće radnje okrivljenih, potiču od lica koja su oštećena.

Prilikom ispitivanja ovih iskaza, zaključuje se da su iskazi bili prilično tačni i u potpunosti su bili dosledni sa iskazima datim tokom istražnog postupka, ovi iska-

zi su dokazali veoma važnu činjenicu, a ovi iskazi su takođe dali detalje o slučaju koji se dogodio i isti su potpuni i međusobno se dopunjuju.

Konkretno, iskazima oštećenih, datih u svojstvu svedoka, ali i drugih svedoka, jasno je opisan događaj koji se odigrao 26. marta 1999. godine u kućama sada pokojnog Osmana Nuhe u selu Gornje Nerodimlje/Nerodime e Epërme iz Uroševca/Ferizaj, u kojoj je bilo smešteno 19 članova tri porodice Nuha, kao i porodica Ismeta Ramadanija iz Uroševca/Ferizaj, koji je tri dana kasnije nađen mrtav u Starom selu/Fshati i Vjetër u opštini Uroševac/Ferizaj.

Iz iskaza svedoka se potvrđuje da su kritičnog dana, 26. marta 1999. godine, u vreme kada je bilo ratno stanje, srpska policija i paravojne snage, oko 20:00 časova uveče, ušli u dvorište porodice Nuha u selu Gornje Nerodimlje/Nerodime e Epërme, prvobitno su pokušali da otvore ulazna vrata Osmanove kuće, u kojoj se nalazilo 19 članova tri porodice Nuha, među kojima i žene i deca, a pošto nisu mogli da ih otvore, razbili su prozorsko okno u kuhinji i zakucali su na vrata, na šta je sin Osmana Nuhe, Brahim, ustao i otvorio vrata policiji i paravojnim snagama koje su naredile da svi članovi porodice Nuha koji su se nalazili u kući Osmana Nuhe, izađu u dvorište, što su i učinili. A nakon što su svi članovi porodice Nuha izašli u dvorište, ušao je jedan od srpskih policajaca, proverio da li je još neko unutra i kada se uverio da nema nikoga, zapalio je kuću, nakon čega su policijske snage i paravojne formacije zapalile i seno i štalu. Uvidevši takvo stanje, Osman Nuha je pokušao da ode do štale da odvoji životinje da ne izgore, ali srpske policijske snage to nisu dozvolile i, prema svedočenju svedoka FN i FN, u tim trenucima kada je Osman krenuo u pravcu štale, Zlatan Krstić je pokušao da napadne Osmana, ali ga je zaustavio drugi policajac koji ga je gurnuo kundakom. Prisustvo i učešće okrivljenog Zlatana Krstića kritične noći u dvorištu Osmana Nuhe potvrdili su i drugi svedoci koji su saslušani na ovom glavnom pretresu, koji su izjavili da ga poznaju kao Blaginog sina, te da su ga isti i ranije viđali u uniformi i naoružanog, dok su članovi porodice Osmana Nuhe znali da ima zemlju u blizini porodice Nuha, pošto ih je delio samo put, i videli su ga u puno navrata kako obrađuje ovu zemlju.

Takođe, iz svedočenja očevidaca je potvrđeno da su kritične noći policija i paravojne snage prvobitno postrojile 19 članova porodice Nuha i rekli im da stanu u dvorište ispred bunara, gde su potom, po naređenju jednog od njih, naredili ženama i deci (15 članova) da odu odatle, dok su zaustavili muškarce (4 člana) - glavu porodice Osmana Nuhe, njegovog brata Brahima Nuhe i dva sina njegovog brata, Bajrama Nuhe i Agrona Nuhe, a nakon što su žene i deca izašli iz dvorišta,

oni su u pozadini čuli povike i psovke policijskih snaga, izašli su u šumu goli i bos, nakon čega su krenuli u pravcu sela Dramnjak/Dramjake, a posle nekoliko minuta svedoci su čuli reč: „Pucaj“ što na albanskom znači „Gjuaj“, nakon čega su se odmah začuli hici. O sudbini četvorice (4) muškaraca koje su tamo zaustavile policijske snage, njihovi članovi porodice nisu znali ništa sve do završetka rata, kada ih je obavestila osoba po imenu Sabri Hajrullahu, čija je kuća bila u blizini gradskog groblja u Uroševcu/Ferizaj. Taj svedok je, tražeći svog nestalog brata, video na groblju kamion sa pet (5) leševa i nekoliko radnika kao i policijskog inspektora Destana Shabanaja. Svedok SH je video proces sahranjivanja tih leševa, pa ih je tokom razgovora sa članovima porodice Nuha, ali i porodice Ramadani obavestio o tim telima i opisao ih je, kako su izgledali, porodica Nuha i porodica Ramadani su smatrali da ti leševi pripadaju njihovim rođacima (4 iz porodice Nuha i 1 iz porodice Ramadani), te su obavestili američki KFOR i KZK koji su organizovali ekshumaciju, koja je pokazala da su sve žrtve zakopane zajedno u jednoj grobnici i da pripadaju porodici Nuha, odnosno porodici Ramadani. U konkretnom predmetu, nakon izvođenja dokaza i saslušanja oštećenih u svojstvu svedoka, kao i ostalih svedoka pojedinačno, i zajedno, proizilaze sledeći elementi krivičnog dela i to: vreme kada su se navedeni događaji desili, sredstva izvršenja krivičnih dela, način izvršenja, ponašanje i drugi postupci okrivljenih, status okrivljenih u kritično vreme, opis uniforme i oružja koje su okrivljeni posedovali u to vreme, njihova identifikacija od strane svedoka shodno postupcima identifikacije kao i drugi materijalni dokazi, koji su potvrdili ratno stanje na Kosovu u to vreme, jasan identitet žrtava zločina, postupanje prema ubijenim članovima porodice Nuha i porodice Ramadani, uzrok smrti, njihovo postupanje pre i posle ubistva, način ubistva, oruđe kojim je ubistvo izvršeno, mesto zločina, zlostavljanje i masakr žrtava, sknavljenje žrtava tokom procesa sahranjivanja, time razjašnjivši radnje koje se okrivljenima stavljaju na teret.

Sudsko veće je ukazalo poverenje navedenim dokazima, jer se, kao takvi, međusobno poklapaju i nalaze potporu u drugim dokazima koji se nalaze u spisima predmeta (Zapisnik sa mesta događaja Opštinskog suda u Uroševcu/Ferizaj pod brojem K. br. 64/1999 od 27. marta 1999. godine, video-snimak - CD koji sadrži postupak ekshumacije 5 tela od 12. jula 1999. godine, kopija iz knjige protokola prištinske mrtvačnice u vezi sa 5 žrtava identifikovanih kao N.N.), izveštaj o proceni-ekshumaciji, od 7. juna 2019. godine, obdukcioni zapisnik za žrtve Osman Nuha, Brahim Nuha, Bajram Nuha i Agron Nuha, izveštaji o obdukciji gore navedenih žrtava u kojima su detaljno prikazani nalazi sudsko-medicinskog veštačenja posmrtnih ostataka.

Žalba na prvostepenu presudu

Protiv prvostepene presude žalbe su u zakonskom roku izjavili: tužilac, punomoćnik oštećene strane i advokat okrivljenog i okrivljeni. Takođe, odbrana je dostavila odgovor na žalbu koju je izjavio STRK dok je Apelaciono tužilaštvo u Prištini/Prishtinë predložilo da se žalba STRK i punomoćnika oštećene stranke usvoji kao osnovana.

Prema žalbenim navodima tužilaštva, sud je prilikom donošenja presude pravilno primenio zakonske odredbe, odnosno nije našao bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pravilno je primenio krivični zakon i utvrdio činjenično stanje, ali je prilikom izricanja kazne prvostepeni sud okrivljenima izrekao nisku kaznu time što nije uzeo u obzir okolnosti koje su mogle biti od značaja za izricanje kazne, s obzirom na to da izrečena kazna ne odgovara težini krivičnog dela za ratne zločine za koje se okrivljeni terete. Po nalaženju tužilaštva ne može se smatrati olakšavajućom okolnošću korektno vladanje na sudu, pošto je to obaveza stranaka u postupku, te da usled specifičnosti ovog krivičnog dela, ne može da se uzme kao olakšavajuća okolnost činjenica da isti nije izvršio druga krivična dela. Što se tiče otežavajućih okolnosti, iste su pravilno ocenjene, ali su kao takve nedovoljne, jer je pri odmeravanju kazne sud morao da uzme u obzir stepen krivične odgovornosti, motive iz kojih su dela učinjena, intenzitet opasnosti ili narušenu zaštićenu vrednost. Dalje, prema navodima tužilaštva, okrivljeni K. je direktno učestvovao u napadu na civilno stanovništvo na Kosovu, isti je teško narušio ličnost i dostojanstvo porodice N, jer je silom, pod pretnjom oružjem, proterao članove ove porodice, postupajući nehumano sa njima, takođe je učestvovao i u paljenju njihove imovine, štaviše, bio je meštanim sela ... a sa porodicom N. je bio komšija, znao je i dobro odredio lokaciju njihovog doma, tako da je sa umišljajem, zajedno sa ostalim pripadnicima srpskih snaga, direktno učestvovao u napadu na ovu porodicu. Dok je okrivljeni SH, radi skrnavljenja, ponižavanja i ponižavajućeg postupanja prema leševima, naredio da se njihova tela sahrane na nedostojanstven način i suprotno pravilima rata, ne poštujući verske obrede, sva tela su zajedno bačena u masovnu jamu, ne ostavljajući nikakav identifikacioni znak da se na datom mestu nalazi grobnica. Tužilaštvo navodi da je sud u ovom konkretnom predmetu precenio olakšavajuće okolnosti, nedovoljno ceneći otežavajuće okolnosti koje su dovele do neadekvatne kazne u odnosu na krivična dela koja su okrivljeni počinili, pa se ovakvom kaznom ne može postići svrha kažnjavanja niti predstavlja dovoljnu satisfakciju za članove porodica žrtava.

Povodom odluke o kazni, punomoćnik oštećenog navodi da je odluka o kazni izuzetno blaga zbog potcenjivanja otežavajućih okolnosti koje je sud taksativno naznačio. Prema rečima punomoćnika, da su okolnosti u vezi sa odmeravanjem

kazne bile adekvatno ocenjene, s obzirom na posledice i stepen odgovornosti okrivljenih, odluka o kazni bila bi mnogo stroža. Prema rečima punomoćnika, činjenica je da su okrivljeni prvo fizički mučili žrtve, nanevši im telesne povrede i fizičku bol, pa su ih tek potom pogubili, dok su okrivljeni svojim radnjama pokušali da prikriju ratne zločine.

Branilac okrivljenog Krstića, advokat Dejan Vasić je u žalbi naveo da prvostepeni sud žalbom pobijanu presudu nije obrazložio na osnovu člana 370 stav 7 KZRK, već je samo citirajući završnu reč odbrane odbio iznete argumente kao neosnovane. Tužilaštvo, prema odbrani, nije pružilo nijedan direktan dokaz o umešanosti okrivljenih u napad na porodicu N, takođe svedoci u svojim iskazima ne optužuju istog, već svi izjavljuju da su videli naoružanog Zlatana među 50 do 100 policajaca i vojnika, ali niko nije video da je on preduzeo neku radnju, tako da u tom smislu nema njegove direktne umešanosti u kritičnoj noći. Okrivljeni je, kako se navodi u presudi, učestvovao u teškim povredama dostojanstva članova porodice Nuha tako što ih je silom proterao iz kuće, uzevši za taoce 4 člana ove porodice, ali svedoci u svojim iskazima nisu naveli da je okrivljeni izvršio ove radnje. Dalje je naveo da u spisima predmeta nema dokaza za čin ubistva i jedino dve činjenice koje su delimično sumnjive upućuju na to da četiri lica nisu ubijena u svom dvorištu, što je detaljno opisano u izjavi svedoka A.N, dok, kada je reč o dokazima iz dopune krivične prijave od 13.06.2019. godine, koji opisuje snimak sa CD-a koji su policiji dali članovi porodice Nuha, sud o ovom dokazu nije rekao ni reč, već je samo zaključio da je Zoran značajno doprineo ovom strašnom događaju, a zapravo se ovaj značajan doprinos ne može pretpostaviti, već mora biti razuman.

Sud je pogrešno utvrdio činjenično stanje, pogrešno primenivši materijalno pravo sa stanovišta kvalifikacije krivičnog dela, jer se radnje okrivljenog ne mogu kvalifikovati kao krivično delo za koje je osuđen, kao i da je sud bio u obavezi da *po službenoj dužnosti* kvalifikuje krivično delo. Shodno tome, sud je pogrešno zaključio da je osuđeni priznao da je bio mobilisan, imajući u vidu da je rekao da je mobilisan pre rata, ali ne i u vreme rata, a okrivljeni je izrazio žaljenje zbog pretrpljenog gubitka porodice Nuha, navodeći da je porodica Krstić novcem porodice Nuha kupila kuću u Kragujevcu/Kragujevc u kojoj i dan danas živi, te da su iz zahvalnosti ovoj porodici požurili da prenesu vlasništvo nad nepokretnošću. Kada je reč o oduci o kazni, sud nije uzeo u obzir činjenicu da nije dokazano učesće okrivljenog u izvršenju krivičnog dela.

U žalbi, okrivljeni Zlatan Krstić navodi da 26. marta 1999. godine nije bio na Kosovu, kao i duži period pre i posle ovog datuma, kao i da nije uopšte bio na Ko-

sovu u vreme kada je počinjen zločin nad porodicom Nuha. Izjave svedoka da su ga videli u uniformi u grupi od 50-100 policajaca su laži i izmišljotine, jer je sudu podneo dokaze da se sa porodicom preselio sa Kosova u Kragujevac/Kragujevc novembra 1998. godine, dok u vezi sa datumom 26. mart 1999. godine ima puno svedoka, prijatelja, komšija, rođaka koji su ga tog dana videli i sreli u Kragujevcu/Kragujevc i s tim u vezi traži da se ovi svedoci dovedu da svedoče da kritičnog dana nije bio na mestu zločina. Okrivljeni je predložio da se prvostepena presuda ukine i predmet vrati na ponovno odlučivanje, gde će se dokazati njegova nevinost, jer nije u redu da se nevin osuđuje dok su zločinci na slobodi.

U žalbi, branilac okrivljenog Destana Shabanaja, advokat Živojin Jokanović, navodi da žalbom pobijena presuda sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka zbog toga što je izreka presude u suprotnosti sa odlučujućim činjenicama, dok su izvedeni dokazi u potpunosti međusobno protivurečni. Sud je, prema navodima odbrane, pogrešno ocenio dokaze i utvrdio prisustvo okrivljenog na sahrani posmrtnih ostataka, ne vodeći računa o vremenu izvršenja krivičnog dela, okolnostima u kojima je krivično delo izvršeno, ne opisujući jasno radnje okrivljenih, već samo paušalno tereti okrivljenog da je izvršio naređenja i da je doprineo u nedostojanstvenom sahranjivanju njihovih tela. Dok u tački dva izreke, sud nalazi da je okrivljeni, po naredbi istražnog sudije, sačekao na groblju pristizanje leševa žrtava, za šta nema ni osnova ni dokaza, jer su sahranu leševa obavili radnici koje je za to postavilo javno preduzeće u Uroševcu/Ferizaj, koji su obavili sahranu bagerom, a da ih za to niko nije ovlastio, pošto tadašnji uslovi u vreme rata nisu dozvoljavali da se sahrana obavi uz poštovanje verskih obreda. Kada je reč o tački tri izreke I, odbrana navodi da nije bilo potrebe ni za čijim naređenjem jer je svako znao svoje dužnosti, dok u tački četiri sud bez ikakvih osnova, nalazi da su tela ubačena u zajedničku grobnicu, te je, sa ovakvim povredama, ova presuda neodrživa.

Povreda krivičnog zakona nastupila je kao posledica bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, pogrešnog utvrđivanja dokaza i primene člana 142 KZ SFRJ i primene IV Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine, Dopunskog protokola I i II u konkretnom predmetu i povrede krivičnog zakonika na snazi, posebno naglašenu u nastavku, a u konkretnom predmetu, nije bilo potrebno primeniti član 3 tačku c Ženevske konvencije.

Iz izvedenih dokaza nije utvrđeno da je okrivljeni u svojstvu inspektora dao nalog da se tela odnesu i sahrane, pošto je uloga, ovlašćenje i svrha prisustva okrivljenih na mestu događaja podrazumevala prikupljanje što je moguće autentičnijih dokaza, za nastavak istrage i rasvetljavanje slučaja, počev od identifikacije žrtava pa

do pronalaženja izvršilaca krivičnog dela, dok obdukcija, sahrana i druge radnje prevazilaze ovlašćenja organa unutrašnjih poslova. Shodno tome, povreda krivičnog zakona je jasna iz kvalifikacije dela i iz radnji okrivljenog.

O pogrešnom i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju, sud je doneo presudu, a da prethodno nije ocenio svaki dokaz pojedinačno i zajedno, u odnosu na ostale dokaze (ovo se posebno odnosi na iskaze svedoka, kao i na dokaze izvedene iz prethodnog postupka sve do glavnog pretresa). Prema navodima odbrane, svedoci su stekli saznanja o ovom događaju po završetku čina, oni su u vezi sa istim okrivljenim, potvrdili njegovo prisustvo, te da nije bilo važno da li je bio naoružan ili ne. Odluka o kazni je posledica povreda krivičnog postupka i pogrešne primene krivičnog zakona i međunarodnog prava.

U žalbi, drugi branilac okrivljenog Destana Shabanaja, advokat Mentor Neziri, navodi da pobijena presuda sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka i povrede krivičnog zakona, jer sud nije u potpunosti izložio koju činjenicu i iz kojeg razloga istu smatra utvrđenom ili neutvrđenom, kao i razloge u slučaju postojanja krivičnog dela i krivične odgovornosti okrivljenog. Sud, prema navodima odbrane, ne daje jasne razloge, na osnovu kojih materijalnih ili ličnih dokaza nalazi da je okrivljeni izvršio radnje koje mu se stavljaju na teret, a koje čine element krivičnog dela za koje se okrivljeni tereti.

Sud je načinio povredu krivičnog zakona na štetu okrivljenog, pošto nije preduzeo nikakve radnje koje bi se smatrale inkriminišućim i kojima bi se ispunili elementi bića krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZ SFRJ. Inkriminišuće radnje koje se pripisuju okrivljenom su neosnovane, pošto ni svedoci ni materijalni ni formalni dokazi nisu utvrdili da je isti bio odgovoran za sahranjivanje pet beživotnih tela porodice Nuha. Kako su svedoci s tim u vezi izjavili, okrivljeni nije imao pravo, moć ili motiv da utiče na proces sahranjivanja, jer je to bilo u nadležnosti komunalnog preduzeća „Zvezda“ u Uroševcu/Ferizaj, a takođe nije tačno da je naredio osobi M. da čim leševi stignu, otvori jednu masovnu grobnicu, jer ove okolnosti niko nije utvrdio, imajući u vidu da zbog nastale ratne situacije nije bilo moguće poštovati verske obrede, u takvoj situaciji bilo je bolje sahraniti ih tako, nego ih uopšte ne sahraniti i ostaviti tela pored puta, dok je nerazumno reći da okrivljeni nije ostavio nikakav identifikacioni znak da tamo postoji grobnica, kada to nije bila njegova odgovornost. Dalje, odbrana se poziva na Ženevske konvencije i njene protokole, gde se, prema odbrani, u ovakvim slučajevima rata ne može smatrati da je okrivljeni prekršio član 130 Ženevske konvencije, jer se ovaj član odnosi na lica koja su zatočena, a ne na ubijene civile, dok se član 34 Dodatnog

protokola uz četiri Ženevske konvencije bavi posmrtnim ostacima lica zbog okupacije ili neprijateljstava nad državljanima te zemlje, dok je primena člana 3 potpuno neopravdana i za nju nema nikakvog osnova, pošto ovaj član sadrži dva stava i puno tačaka, te shodno navedenom, tužilaštvo nije dalo odgovarajuću pravnu kvalifikaciju, jer radnje, koje se pripisuju okrivljenom, ne odgovaraju krivičnom delu koje mu se stavlja na teret i nisu u skladu sa odredbama koje je predložilo tužilaštvo u vezi sa četiri Ženevske konvencije i Dodatnih protokola I i II ove konvencije.

Povodom pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, odbrana navodi da je izvedenim dokazima na glavnom pretresu, iskazima oštećenih i svedoka i materijalnim dokazima, sud utvrdio činjenično stanje koje je u suprotnosti sa ovim dokazima. Dalje navodeći materijalne dokaze koji su po redu obrazloženi, kao i iskaze svedoka A.R, S.H, G.R, I.A i H.K, pozivajući se na svaki iskaz pojedinačno i pozivajući se na ove dokaze, odbrana smatra da okrivljeni nije imao nikakvu odgovornost ni za pronalaženje lokacije grobnica, niti za njihovo iskopavanje i zatrpavanje, niti za ubacivanje njihovih tela u ove grobnice, pošto je ovo bila dužnost radnika „Komunalne Zvezde“ u Uroševcu/Ferizaj, dok kada je reč o materijalnim dokazima, odbrana navodi da imamo samo jedan dokaz, a to je Zapisnik sa mesta događaja Opštinskog suda u Uroševcu/Ferizaj, koji je utvrdio da su dana 27. marta 1999. godine nađena 4 beživotna tela muškog pola, a na mestu događaja bili su okrivljeni Destan Shabanaj i sudija Ljiljana Milićević, sudsko-medicinski tehničari, inspektori itd.

Da ni tužilaštvo ni sud nikakvim dokazima nisu utvrdili činjenično stanje, potvrđuju i iskazi svedoka, koji su izjavili da okrivljeni nije preduzeo inkriminišuće radnje u vezi sa krivičnim delom za koje se tereti, a takođe nijedan od svedoka nije potvrdio da je okrivljeni bio odgovoran za sahranjivanje članova porodice N. i I.R, štaviše svedokinja A.N je izjavila da ju je okrivljeni bez oklevanja poslao na groblje, gde je njen muž sahranjen, tačno joj je rekao na kom mestu, nakon čega je ista stavila jednu flašu kao način indentifikacije groba njenog supruga. S tim u vezi, važan je i iskaz svedoka H.K koji je izjavio da je dobio naređenje od direktora kompanije - M. da zakopa leševe i zajedno sa drugim radnicima R. i I.A tela su odvezena iz mrtvačnice u grobnicu i ovaj svedok ni u kom kontekstu ne pominje okrivljenog Destana. Ovakva konstatacija proizilazi i iz iskaza drugih svedoka G.R, I.A i H.K, koji su potvrdili da su bili odgovorni za obavljanje sahrane, nakon što su dobili naloge rukovodilaca komunalnog preduzeća „Komunalna zvezda“ u Uroševcu/Ferizaj.

U vezi sa odlukom o kazni, sud nije pravilno ocenio okolnosti, koje utiču na odmeravanje kazne, uzimajući pogrešno u obzir otežavajuće okolnosti, pošto iste

predstavljaju element bića krivičnog dela za koje se okrivljeni tereti, dok radnje koje mu se pripisuju, nisu stvorile posledice nikakve vrste, naprotiv, umanjile su posledice po oštećene, imajući u vidu da im je rekao mesto na kome su sahranjeni njihovi srodnici.

Okrivljeni Destan Shabanaj u žalbi navodi da žalbom pobijana presuda sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka, jer je sud bio dužan da oceni odlučujuće činjenice i da oceni verodostojnost protivrečnih dokaza. Kada je reč o krivici okrivljenih, sud je kao glavni dokaz uzeo iskaze svedoka koje je predložilo tužilaštvo, dok su prilikom ocene dokaza isti iskazi odgovarali njihovim iskazima datim u fazi istrage. Okrivljeni citira iskaze svedoka na pojedinim stranicama presude, kao i pitanja upućena ovim svedocima u toku dokaznog postupka, tvrdeći da su razlozi koje je sud naveo nejasni i da su u suprotnosti sa onim što sadrži obrazloženje i presuda, sa time da je takva pogrešna ocena uticala na zakonitost presude.

Povodom pogrešnog i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, okrivljeni navodi i saslušane svedoke i njihove iskaze u toku postupka, uključujući i materijalne dokaze, te navodi da je iz iskaza ovih svedoka i iz materijalnih dokaza prvostepeni sud najpre bio dužan da ove dokaze nepristrasno oceni i da na osnovu njih utvrdi činjenično stanje. On dodaje da tužilac nije dostavio potrebne materijale, dok je sud odbio njegov zahtev da u njegovom predmetu sudi Specijalni sud Republike Kosovo u Hagu i da istinu može utvrditi samo sud koji je nepristrasan, apolitičan, imajući u vidu da isti nikada neće odustati od pravičnog suđenja, pošto nijedan od svedoka nije dokazao da je okrivljeni davao naređenja tokom sahrane, već je ista dao direktor firme „Zvezda“ M.S. i šef Gj.Z. Prema navodima okrivljenog, isti je postupio u okviru svojih ovlašćenja propisanih zakonom na snazi, a njegove dužnosti su bile: da evidentira datum, vreme, mesto sahrane, ko je obavio sahranu i tim koji je bio prisutan na mestu događaja, radi sastavljanja zapisnika sa mesta događaja, a potom i sastavljanja krivične prijave koja je dostavljena tužiocu.

Presuda Apelacionog suda

Apelacioni sud u Prištini je, nakon uvida u sve spise predmeta, zajedno sa pobijanom presudom i nakon ocene navoda u žalbama i odgovora na žalbe, našao da: žalba STRK, žalbe okrivljenih i njihovih branilaca nisu osnovane, a žalba punomoćnika oštećene stranke je odbačena kao nedozvoljena.

Apelacioni sud nalazi da navedeni žalbeni navodi nisu na mestu, niti postoje druge povrede odredaba krivičnog postupka, o kojima se, po službenoj dužnosti, stara ovaj sud, a koje bi uslovile poništavanje žalbom pobijene presude.

Apelacioni sud takođe nalazi da nisu na mestu žalbeni navodi branilaca i okrivljenih u vezi sa pogrešno i nepotpuno utvrđenim činjeničnim stanjem, jer je, prema spisima predmeta, činjenično stanje pravilno i potpuno utvrđeno od strane prvostepenog suda i da krivično veće ovog suda ceni da u tom smeru nijedna činjenica nije ostala sporna, kako se bez osnova tvrdi u izjavljenim žalbama.

Na osnovu ovih dokaza koje je prvostepeni sud izveo, ispitao i analizirao, ali i ostalih dokaza koji su nađeni u spisima predmeta, činjenično stanje je potpuno i pravično utvrđeno, zbog čega je našao da su okrivljeni izvršili navedena krivična dela.

Apelacioni sud nalazi da je prvostepeni sud, na osnovu iskaza svedoka, utvrdio činjenicu da je 26. marta 1999. godine među srpskim policajcima bio i Zlatan Krstić, koji je zajedno sa drugim pripadnicima srpskih snaga direktno učestvovao u napadu na porodicu N. time što su pod pretnjom oružjem proterali iz njihove kuće 19 članova ove porodice, postupajući prema njima nečovečno, učestvujući i u paljenju njihove imovine, kao i u proterivanju 15 članova ove porodice, uglavnom žena i dece u nepoznatom pravcu, odvajajući od ostalih članova porodice O.N, B.N, A.N i B.N, koje su nakon maltretiranja, mučenja i sakaćenja ubili.

Apelacioni sud nalazi da je prvostepeni sud pravilno zaključio da je okrivljeni Destan Shabanaj, u svojstvu inspektora Sekretarijata unutrašnjih poslova, znao za oružani sukob i da je svesno prekršio humanitarno i običajno pravo, sahranivši sve ubijene civile zajedno u jednoj jami, jedan preko drugog, nakon čega su zatrpani bagerom, ne ostavivši nikakve identifikacione oznake, ne vodeći nikakav registar o procesu sahrane, kao radnje koje se prema međunarodnim konvencijama smatraju teškim povredama međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog običajnog prava.

Apelacioni sud Kosova, na osnovu svega navedenog, nalazi da je prvostepeni sud pravično i potpuno utvrdio činjenično stanje, time što u ovom krivičnom predmetu nije ostala nijedna nepotvrđena činjenica. Takođe, žalbom pobijena presuda nije prekršila ni krivični zakon, kako to ističu branioci okrivljenih u svojim žalbama, s obzirom na to da radnje okrivljenih sadrže sve subjektivne i objektivne elemente krivičnih dela za koja su okrivljeni oglašeni krivim, da su za ova krivična dela isti krivično odgovorni, i da ne postoje okolnosti koje isključuju krivično gonjenje ili krivičnu odgovornost okrivljenih.

Nalazi FHPK

- Nakon održanih šest (6) ročišta u sklopu glavnog pretresa i saslušanja četrnaest (14) svedoka koje je predložilo tužilaštvo, na ročištu, održanom dana 27. januara 2021. godine, zamenjen je jedan član sudskog veća. Treba imati u vidu da su do kraja glavnog pretresa ostala da se saslušaju još četiri (4) svedoka. Ovo predstavlja neozbiljnost u suđenju predmeta, jer novi član sudskog veća do tog trenutka nije bio upoznat sa predmetom i nije imao priliku ni da ispita svedoke koji su već saslušani, iako je članom 311 ZKPK dozvoljeno da, ako se stranke slože, pročitaju izjave svedoka date na prethodnom ročištu, nakon čega se postupak može nastaviti, a da ne mora da počne iznova. Međutim, s obzirom na to da su predmeti ratnih zločina prilično obimni, nije poželjno menjati sudsko veće zbog privremenog izostanka jednog člana sudskog veća.

- FHPK smatra nezaobilaznim da istakne da predsednik sudskog veća, sudija Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, nakon objavljivanja presude i izricanja kazne okrivljenima (izreka presude), nije dao nikakvo kratko obrazloženje svoje odluke. U tom trenutku, javnost i stranke su ostali uskraćeni informacijama o razlozima, a pre svega o dokazima kojima se rukovodio sud kada je doneo odluku o izricanju kazne dvojici okrivljenih. Prema članu 366 stav 2 ZKPRK, sudija pojedinac ili predsednik sudskog veća dužan je da u prisustvu stranaka pročita dispozitiv na otvorenom pretresu i ukratko iznese *razloge za presudu*.

- Žrtve su, po nalogu drugookrivljenog Shabanaja, koji je postupao po naređenju pretpostavljenog, sahranjene na nedostojanstven način, bez dužnog poštovanja verskih obreda, bez obeležavanja da se na tom mestu nalazi grobnica i bez razotkrivanja identiteta sahranjenih lica. Međutim, treba ceniti činjenicu da je, prema iskazima nekolicine svedoka, okrivljeni Shabanaj, posle oružanog sukoba pomogao porodicama žrtava da pronađu grobnicu, što se može smatrati olakšavajućom okolnošću.

1.5.1. Predmet: *Tužilac protiv Nenada Arsića*

Veće Vrhovnog suda Kosova (sa predsednicom sudskog veća, sudijom Mejreme Memaj^[50]) je, u postupku po vanrednom pravnom leku (zahtevu za zaštitu zakonitosti branioca osuđenog Nenada Arsića), u predmetu *Tužilac protiv Nenada Arsića*, presudom od 6. septembra 2021. godine, odbilo zahtev za zaštitu zakonitosti i potvrdilo je presudu Specijalnog odeljenja Apelacionog suda (APS. br. 11/2021 od 12. maja 2021. godine).

Osuđenom Arsiću, presudom Apelacionog suda od 12. maja 2021. godine, nakon odbijanja žalbi stranaka u postupku^[51], potvrđena je prvostepena presuda, kojom je okrivljeni osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest (6) godina za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

Tok krivičnog postupka

Krivični postupak protiv okrivljenog Arsića zvanično je počeo krivičnom prijavom, koju su podneli članovi porodice Shala iz Prištine/Priştinë 2015. godine policiji EULEX^[52]. Prema krivičnoj prijavi, porodica Shala je 21. maja 1999. godine bila predmet zlostavljanja i pljačke od strane pripadnika srpskih policijskih snaga, među kojima je bio i bivši rezervni policajac, Nenad Arsić.

Kancelarija STRK je, postupajući po krivičnoj prijavi, ovlastila Jedinicu za istragu ratnih zločina (JIRZ) Kosovske policije (KP) da istraži navode članova porodice Shala. JIRZ je 5. septembra 2019. godine podneo tužilaštvu krivičnu prijavu protiv tada osumnjičenog Arsića, zbog postojanja osnovane sumnje da je počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

[50] Članovi sudskog veća, sudije Vrhovnog suda, Nesrin Lushta i Agim Maliqi.

[51] Protiv prvostepene presude žalbe su izjavili tužilac, advokat okrivljenog i okrivljeni.

[52] Međunarodni tužioci Misije EULEX pri Kancelariji STRK, nakon sužavanja mandata, od 15. juna 2014. godine nisu bili u mogućnosti da donesu nove odluke o otvaranju istrage (osim u izuzetnim slučajevima), te je, shodno tome, predmet prebačen lokalnim tužiocima Kancelarije STRK.

Kancelarija STRK (državna tužiteljka, Drita Hajdari) je, dana 22. oktobra 2019. godine, donela rešenje o pokretanju istrage protiv osumnjičenog, Nenada Arsića, zbog postojanja osnovane sumnje da je tokom oružanog konflikta na Kosovu, 21. maja 1999. godine, u naselju Emšir/Emshir u Prištini/Prishtinë, na porodičnom imanju porodice Shala, u saizvršilaštvu sa druga tri neidentifikovana pripadnika srpske policije, pretukao i maltretirao braću Shala, Skendera i Jakupa, kao i da je učestvovao u pretresu porodične kuće braće Jakupa, Skendera, Isaka i Envera Shale, kom prilikom im je takođe protivpravno oduzeo veću količinu novca i drugih dragocenosti.

Tužiteljka je radnje osumnjičenog okvalifikovala kao *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, kažnjiv i kao *ratni zločin sa teškim kršenjem Ženevskih konvencija* izvršen u saizvršilaštvu.

Određivanje mere pritvora

Osumnjičeni je lišen slobode dana 22. oktobra 2019. godine, prilikom prelaska graničnog prelaza Merdare/Merdare i određena mu je mera policijskog zadržavanja u trajanju od četrdeset osam (48) sati. Istog dana, Kancelarija STRK podnela je Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë obrazloženi zahtev za izricanje najstrože mere za obezbeđenje prisustva osumnjičenog na sudu, odnosno mere pritvora.

Sudija za prethodni postupak Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, Valon Kurtaj je, nakon održanog saslušanja 23. oktobra 2019. godine, doneo rešenje kojim je osumnjičenom određen jednomesečni pritvor. Ova mera je potvrđena odlukama žalbenog veća^[53] Specijalnog odeljenja Apelacionog suda od 30. oktobra 2019. godine i 1. novembra 2019. godine. Žalbe branioca osumnjičenog na ova rešenja ocenjene su kao neosnovane^[54].

Optužnica

Kancelarija STRK je (državna tužiteljka Drita Hajdari), je nakon završene istrage, dana 6. decembra 2019. godine, podigla optužnicu protiv Nenada Arsića.

Okrivljeni se tereti da je za vreme oružanog sukoba na Kosovu, kao pripadnik rezervnog sastava srpske policije i u saizvršilaštvu sa neidentifikovanim pripadnicima

[53] Žalbeno veće Apelacionog suda, sudije Specijalnog odeljenja Kreshnik Radoniqi, Vatou Durguti i Burim Ademi.

[54] Na odluke suda o pritvoru, branioci okrivljenog su izjavili posebne žalbe. Sudovi su tokom 2020. godine redovno produžavali meru pritvora okrivljenom.

policije, teško povredio prava međunarodnog humanitarnog prava, time što je u Prištini/Prishtinë, u naselju Emšir/Emshir, dana 21. maja 1999. godine, oko 08:00 časova, policijskim vozilom otišao do imovine porodice Shala. On je tom prilikom:

- tražio od braće Skendera i Jakupa da izbeglice iz drugih konfliktom zahvaćenih područja, koje su našle privremeno utočište kod porodice Shala, izmeste iz njihove kuće. Kada su u kući ostala samo braća Shala, okrivljeni je, u nameri da naruši njihov telesni integritet i fizičko i mentalno zdravlje, udario Jakupa i Skendera Shalu komadima drveta i drvenim motkama po telu, nanevši im veliku bol i teške telesne povrede. Prilikom zadavanja udaraca braći, on ih je vređao i psovao. Oštećenog Jakupa, koji je usled zadobijenih povreda bio u teškom zdravstvenom stanju, naterao je da konzumira alkohol i peva srpsku pesmu „Ko to kaže, ko to laže, Srbija je mala“. Braća Shala i dan danas osećaju posledice zlostavljanja. Sve ovo je poslužilo kao osnov da tužilaštvo okrivljenog optuži da je u saizvršilaštvu učinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*:

- da je istog dana, u istom svojstvu, tokom akcije protiv civilnog stanovništva albanske nacionalnosti, svesno učestvovao u masovnom uništavanju i nezakonitom oduzimanju imovine porodice Shala, što se ne može opravdati vojnim potrebama. U potrazi za novcem i dragocenostima, učestvovao je u pretresu kuća porodice Shala, kojom prilikom su uništili i nameštaj i druge dragocenosti kao i pomoćne objekte. Tokom pretresa poljoprivrednog gazdinstva – u vlasništvu Jakupa Shale, trajno su mu oduzeli 3.200 litara nafte u kanisterima, sto dvadeset hiljada (120.000) nemačkih maraka, koje je sakrio Sahit Shala, kao i osamdeset (80.000) hiljada nemačkih maraka sakrivenih u staji, koja se nalazila u kući oštećenog Isaka Shale. Iz garaže i dvorišta porodice Shala kritičnog dana oduzeti su: automobil tipa *Renault Espace*, jedan motokultivator i jedan traktor, vlasništvo Jakupa Shale; automobil *Volkswagen Jetta*, vlasništvo Envera Shale; automobili *Opel Vectra*, vlasništvo Hakifa Bajramija; automobil *Jugo Koral 55*, vlasništvo Vahida Halilija i automobil *Mercedes MB 100*, vlasništvo Skendera Shale. Tužiteljka je radnje osumnjičenog kvalifikovala kao *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, koji je osumnjičeni izvršio u saizvršilaštvu sa nepoznatim licima.

Postupak ispitivanja optužnice

Predsednica sudskog veća Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, Albina Shabani-Rama je, dana 24. decembra 2019. godine, održala prvo saslušanje u prisustvu okrivljenog i drugih stranaka u postupku.

Na ročištu je pročitana optužnica za koju je okrivljeni izjavio da je razume i da

se izjašnjava da nije kriv ni po jednoj tački. Okrivljeni i njegov branilac su tokom ročišta obavješteni o pravu na podnošenje zahteva za odbacivanje optužnice i prigovora na dokaze iz optužnice, u najkraćem roku, a najkasnije u roku od 30 dana, o kome će sud odlučiti, po dobijanju odgovora nadležnog tužioca, van ročišta.

Predlog za odbacivanje optužnice

Obrana okrivljenog, koju čine advokat iz Mitrovice/Mitrovica Dejan Vasić, podnela je 20. januara 2020. godine predlog za odbacivanje optužnice, koji se, prema odbrani, uglavnom zasniva na iskazima svedoka, koji se mogu dovesti u pitanje. Inače, oni su, kao oštećeni, odmah posle kritičnog dana znali ko je učestvovao u njihovom batinanju i pljački, ali su slučaj prijavili tek posle petnaest (15) godina. Odbrana je navela i da tužilaštvo nema dokaze u vezi sa optužbama o uništavanju imovine i oduzimanju nafte, većeg broja automobila i iznosa novca. Na kraju, nije dan svedok nije izneo da je kritičnog dana video okrivljenog da je to uradio.

Odgovor tužioca na predlog

Pismenim odgovorom na predlog za odbacivanje optužnice i pobijanje dokaza, Kancelarija STRK je osporila navode odbrane. U odgovoru je, između ostalog, navedeno da „tužilaštvo raspolaže dovoljnim dokazima, koji potvrđuju dobro osnovanu sumnju da je okrivljeni izvršio krivična dela koja mu se stavljaju na teret. Dokazi koje je tužilaštvo priložilo uz optužnicu, iskazi oštećenih i svedoka potvrđuju osnovanu sumnju. Objašnjen je i razlog zašto je događaj prijavljen tek nakon petnaest (15) godina – oštećeni nisu imali potpune podatke o okrivljenima, a kada su ih obezbedili, podneli su krivičnu prijavu. Ratni zločini ne zastarevaju i, samim tim, protok vremena ne predstavlja prepreku za podnošenje krivične tužbe“.

Rešenje o odbijanju zahteva

Rešenjem suda od 3. februara 2020. godine odbijen je predlog branioca okrivljenog, za odbacivanje optužnice i pobijanje dokaza. Prema nalazu predsednice pretresnog veća, radnje okrivljenog daju dovoljno osnova za osnovanu sumnju da je okrivljeni izvršio krivično delo za koje se tereti. Dokazi podneti u prilog optužnici obezbeđeni su na zakonom propisan način. Oni će biti ispitani, analizirani i razmotreni tokom glavnog pretresa, a odluka u predmetu će biti doneta na osnovu činjeničnog stanja, koje će se utvrditi tokom glavnog pretresa.

Žalba branioca na odluku

Na rešenje Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, branilac okrivljenog je izjavio žalbu početkom februara, po njegovom mišljenju, zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja.

Prema žalbenim navodima, činjenično stanje u predmetu ne predstavlja osnov ča ni za pokretanje istrage, pa ni za podizanje optužnice. Optužnica tužilaštva nije potkrepljena dokazima. Iz tog razloga, advokat je predložio Apelacionom sudu da žalbu odbrane usvoji kao osnovanu i da preinači odluku o žalbi ili da predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

Apelaciono tužilaštvo je podneskom od 19. februara 2020. godine predložilo da se žalba okrivljenog odbije kao neosnovana, a odluka o žalbi potvrdi.

Odluka Apelacionog suda po žalbi

Žalbeno veće Specijalnog odeljenja Apelacionog suda, sa predsednikom Vatonom Durgutijem^[55] je nakon ročišta, održanog 27. februara 2019. godine, donelo rešenje, kojim je žalba branioca odbijena kao neosnovana. Po nalaženju suda, žalbeni navodi su neosnovani. Prvostepeni sud je rešenjem odgovorio na navode odbrane precizirane u žalbi, nalazeći da je optužnica kancelarije STRK zasnovana na dokazima koji potvrđuju osnovanu sumnju da je okrivljeni počinio krivično delo, koje mu se stavlja na teret. Apelacioni sud je našao da je prvostepeni sud pravično postupio kada je odbio zahtev za odbacivanje optužnice i pobijanje dokaza kao neosnovan, imajući u vidu da nisu bili ispunjeni uslovi za odbacivanje optužnice i oglašavanje svih ili određenih dokaza neprihvatljivim.

Glavni pretres

Nakon predviđenog postupka ispitivanja optužnice, 22. juna 2020. godine, pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Priştinë, koje je donelo presudu, kojim je predsedavala sudija Albina Shabani-Rama, otvoren je glavni pretres.

Prvog dana glavnog pretresa okrivljeni je, u skladu sa zakonskim obavezama, upoznat sa svojim pravima kao okrivljeni, kao i prednostima i nedostacima izjašnjenja o krivici. Okrivljeni je ponovio da nije kriv za optužbe koje mu se stavlja na teret.

Posle uvodnih reči^[56] stranaka u postupku, postupak je nastavljen ispitivanjem svedoka, na predlog tužilaštva i odbrane. Održano je ukupno devet (9) ročišta u sklopu glavnog pretresa na kojima je saslušano devet (9) svedoka koje je predložio STRK i tri (3) svedoka koje je predložila odbrana okrivljenog.

[55] Članovi žalbenog veća, sudija Gordana Vasković i sudija Ferit Osmani.

[56] Više o sadržaju uvodnih reči možete pročitati u izveštaju za 2020. godinu, objavljenom na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK: www.hlc-kosovo.org.

Nakon saslušanja svedoka, saslušan je i okrivljeni Arsić, koji je negirao učešće u batinanju oštećenih i, prema njegovim rečima, kritičnog dana nije bio u kući nijedan od oštećenih i nije učestvovao u tuči. Okrivljeni je između ostalog priznao da je bio mobilisan tokom rata od oktobra 1998. do 14. juna 1999. godine i da je bio angažovan kao rezervni policajac u prvoj policijskoj stanici u Prištini.

Na kraju glavnog pretresa pročitani su materijalni dokazi: dva zapisnika o identifikaciji lica preko fotografija, video-zapisi (jedan CD), kalendar srpskih verskih praznika i rešenje o zasnivanju radnog odnosa okrivljenog Arsića.

Preinačenje optužnice

Nakon izvođenja dokaza, državna tužiteljka je 1. decembra 2020. godine dostavila sudu izmenjenu izreku optužnice. Izmene se uglavnom odnose na pravnu kvalifikaciju dela koje se okrivljenom stavlja na teret. Okrivljenom se stavlja na teret da je u saizvršilaštvu učinio krivično delo po osnovu dve tačke optužnice - *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* iz člana 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, trenutno kažnjiv kao *ratni zločin zbog teških povreda Ženevskih konvencija* iz člana 144 stav 2 tačke 2.2, 2.3, 2.4 u vezi stava 1 tačka 1.1 u vezi sa članom 31 KZRK. Opis krivičnog dela koje se okrivljenom stavlja na teret je ostao isti. Okrivljeni se i u vezi sa izmenjenom optužnicom izjasnio da nije kriv.

Završne reči stranaka u postupku

Tužiteljka Hajdari je u svojoj završnoj reči, između ostalog, rekla da je predmet sudskog ispitivanja događaj koji se dogodio tokom oružanog sukoba na Kosovu. Okrivljeni je tokom pomenutog oružanog sukoba bio u sastavu rezervnih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije. U ovom svojstvu, zajedno sa trideset (30) rezervista srpskih policijskih snaga, dana 21. maja 1999. godine, učestvovao je u policijskoj akciji u naselju „Emšir/Emshir“ u Prištini/Prishtinë.

Takođe, prema navodima tužilaštva, o događajima koje su doživeli, oštećeni su izneli šokantna svedočenja. Okrivljeni je zajedno sa drugim policajcima brutalno pretukao Jakupa i Skendera raznim čvrstim predmetima, udarajući ih po telu i po glavi. Fizičko nasilje je povređenima zadalo veliki bol i patnju od kojih se Jakup onesvestio. Okrivljeni i policija su boravili na imanju porodice Shala pomenutog dana od 08:00 časova ujutru do 16:00 časova popodne. Za to vreme, oštećeni su podvrgnuti nečovječnom postupanju, fizičkoj i psihičkoj torturi, uključujući uvrede i psovke. Oštećenom Jakupu je, dok se nalazio u takvom stanju, silom stavljena flaša rakije u usta i naterali su ga da pije i peva pesmu („Ko to kaže, ko to laže, Srbija je mala”). U vreme dok su okrivljeni i policija boravili na imanju oštećenih, izvršili su pretres i uništili

njihove kuće i imanje u potrazi za novcem i drugim dragocenostima. Tom prilikom su pronašli i oduzeli novac u iznosu od dvesta hiljada (200.000) nemačkih maraka, kao i tri hiljade dvesta (3.200) litara nafte. Okrivljeni i drugi policajci su im uzurpirali automobile i automobile njihovih prijatelja, koji su bili parkirani u dvorištu.

Tužilac je našao da su o postupcima okrivljenog i grupe policajaca tokom glavnog pretresa svedočili i svedoci, odnosno komšije oštećenih. Oni su tokom glavnog pretresa potvrdili da je policija kritičnog dana bila u njihovom naselju, da je izvršila pretres njihovih kuća i kuća porodice Shala. Oni su potvrdili da su Jakup i Skender toga dana zadobili telesne povrede i da su bili u teškom stanju. Povrede, koje su nanete oštećenima i stanje u kome se nalazila porodica Shala snimio je kamerom sin oštećenog, Skendera. Video-zapis na CD-u je podnet kao dokazni materijal, u toku dokaznog postupka. Na snimku se vide povrede nanete oštećenima.

Tužilaštvo nalazi da je, izvedenim dokazima u postupku, sa sigurnošću utvrđeno da je okrivljeni, u saizvršilaštvu sa drugim policijskim službenicima koji su bili sa njim kritičnog dana, izvršio krivično delo opisano u optužnici; da je maltretirao braću Jakupa i Skendera Shalu i prema njima postupao nečovečno, vređao ih i naneo im teške telesne povrede, od kojih i danas osećaju posledice; kao i da je oduzeo novac u gore navedenom iznosu i dragocenosti, ostavljajući za sobom uništene kuće porodice Shala. Prema navodima tužilaštva, utvrđeno je da masovno uništavanje i protivpravna uzurpacija nisu bili opravdani vojnim potrebama. Nakon pomenutog događaja, braća Jakup i Skender ostali su u svojim kućama, a do završetka oružanog konflikta više nije bilo drugih pretresa. Po nalaženju tužilaštva, jedini logičan zaključak je, da su novac, automobili i drugi predmeti uzurpirani u policijskoj akciji 21. maja 1999. godine.

Prema navodima tužilaštva, nakon okončanja oružanog sukoba, oštećeni su pokušali da obezbede podatke o okrivljenima kako bi slučaj prijavili nadležnim organima. Dugo vremena u tome nisu uspevali, sve do 2015. godine kada su podneli krivičnu tužbu Kancelariji STRK. Istraga je otvorena, okrivljeni je identifikovan, dok su oštećeni u istrazi i na glavnom pretresu potvrdili da je kritičnog dana okrivljeni bio na njihovom imanju, zajedno sa drugim policijskim službenicima.

Tužilaštvo se u završnoj reči osvrnulo i na navode odbrane, odnosno na to da Arsić nije izvršilac krivičnog dela koji mu se stavlja na teret, jer alibi potvrđuje da je kritičnog dana bio sa sestrom u Vrnjačkoj Banji. Prema oceni tužilaštva, alibi okrivljenog je neprihvatljiv. On je posle pomenute akcije mogao da ode u Vrnjačku Banju, za šta je trebao dva do tri sata vožnje.

Na osnovu izvedenih dokaza, proizilazi da je okrivljeni učinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*. Iz navedenih razloga, tužiteljka je predložila sudu da okrivljenog proglasi krivim i kazni po zakonu, kao i da ga obaveže da oštećenima nadoknadi pričinjenu štetu.

Oštećeni Jakup, Skender, Isak i Enver Shala su u završnoj reči, koja je podneta i u pismenoj formi, usmeno obrazložili da u potpunosti podržavaju završnu reč tužiteljke, dodajući da predlažu sudu da, na ime materijalne štete, primora okrivljenog Nenada da plati svakom oštećenom novčani iznos naveden u zahtevu, a kada je reč o šteti pričinjenoj u kući, za povrede i duševnu bol, da stranke uputi na građanski spor.

Branilac okrivljenog, advokat Vasić je, nakon citiranja delova optužnice, u završnoj reči istakao da nisu potkrepljeni navodi iz optužnice da su oštećeni kritičnog dana fizički zlostavljani, da im je ugrožen telesni integritet, da je okrivljeni učestvovao u uništavanju njihove imovine, u pljački i oduzimanju njihovog novca u iznosu većem od dvesta hiljada (200.000) nemačkih maraka kao i da su im uzurpirani automobili.

Prema navodima odbrane, iskazi oštećenih pred sudom su kontradiktorni, uz krajnje nedoslednosti. Oštećeni su davali različite izjave u različitim fazama krivičnog postupka. Jedino što je po odbrani nesporno je da su oštećeni pretučeni kritičnog dana. Ko god da ih je udario mora snositi odgovornost.

Branilac je prigovorio na ocenu povreda i vrste traume koja je povređenima izazvana ili načinjena. Oštećeni ne poseduju dokumentaciju o povredama na osnovu koje bi se izvršilo stručno veštačenje i utvrdila vrsta povreda koje su oštećenima nanete. Isto važi i za njihove psihičke traume – intenzitet patnje nije dokazalo stručno lice, jer takvu procenu može dati samo neuropsihijatar.

Prema rečima branioca, tokom pretresa, nijedan od oštećenih i svedoka nije dokazao da je kritičnog dana okrivljeni nešto oduzeo, tačnije - ukrao. Istini za volju, oštećeni Skender je rekao da je uzeo nekoliko jaja, što ni u kom slučaju ne predstavlja ratni zločin. On je dodao da su ukradena vozila kritičnog dana pronađena na raznim lokacijama u Prištini/Prištinë, a nijedno u Čaglavici/Çaglavicë.

Branilac je prigovorio na činjenicu da oštećeni šesnaest (16) godina nisu mogli da utvrde identitet okrivljenog, koji je takoreći živeo u njihovom komšiluku, u malom mestu. Takođe je postavio pitanje – kako je moguće da braća nisu imala

nikakva saznanja o učiniocu, njegovo ime i identitet, ali su znali gde živi, gde radi, poznavali su njegovu majku, imali su neke njihove lične podatke, što je ipak predstavljalo mogućnost da se jedno lice prijavi organima gonjenja, pre svega zbog toga što je jedan od oštećenih članova porodice dugo radio u sudu.

Odbrana okrivljenog takođe je osporila i postupak identifikacije okrivljenog tokom istrage, pozivajući se na iskaz svedoka tužilaštva, koji je učestvovao u postupku identifikacije pred sudom, prema kojem je identifikacija izvršena u kući oštećenih. Ovo nije zabranjeno zakonom, ali svaki od braće Shala je prisustvovao identifikaciji koju je obavio drugi.

Branilac se, na kraju, pozvao na iskaze svedoka odbrane koji su, prema njegovim saznanjima, potvrdili alibi okrivljenog. Njihove izjave se u potpunosti poklapaju. Njihove izjave su bile spontane i dosledne dok su odgovarali na pitanja tužioca i članova veća. Prema izjavi jednog od svedoka odbrane, jasno je da je svedok tužilaštva dobro poznao okrivljenog i da su preko njega lako mogli da dokažu njegov identitet i ranije.

Branilac je predložio sudskom veću da donese oslobađajuću presudu.

Glavni pretres je vođen na albanskom jeziku, dok je prevod na srpski jezik obezbeđen okrivljenom i njegovom braniocu.

Ročišta u sklopu glavnog pretresa bila su otvorena za posmatrače i medije, ali ne i za javnost, u cilju sprečavanja širenja virusa Covid 19.

Prvostepena presuda

Nakon izvođenja dokaza i završne reči stranaka u postupku, pretresno veće je 24. decembra 2020. godine, u prisustvu stranaka u postupku, objavilo presudu kojom je okrivljeni osuđen na kaznu zatvora u trajanju od šest (6) godina, u koju će mu se uračunati i vreme provedeno u pritvoru od 22. oktobra 2019. godine.

Sud je, kao jedan od glavnih dokaza o identifikaciji i učešću okrivljenog u izvršenju krivičnog dela koje mu se stavlja na teret, uzeo iskaz oštećenog Jakupa Shale, koji je takođe identifikovao okrivljenog preko foto-albuma u prethodnom postupku. Takođe i oštećeni Skender Shala, koji nije bio sasvim siguran u identifikaciju preko foto-albuma u prethodnom postupku, ali se njegovo svedočenje poklapa sa svedočenjem oštećenog Jakupa Shale.

Veštačenjem video-zapisa izvedenih tokom glavnog pretresa koje je 22. maja 1999. godine kamerom načinio G.SH, sin oštećenog Skendera Shale, utvrđeno je teško zdravstveno stanje oštećenih Jakupa i Skendera Shale, kao posledica povreda zadobijenih batinanjem od strane pripadnika srpske policije, gde se vide povređeni Jakup i Skender sa povredama i modricama po celom telu. Takođe, sa ovog video-snimka konstatovan je i upad i pretres kuće porodice Shala, oštećenje kućnog nameštaja, kao i stanje kuće i pomoćnih objekata oko kuće, kao posledica delovanja pripadnika srpske policije.

Sudsko veće je uvereno da je okrivljeni Nenad Arsić, kao pripadnik rezervnog sastava srpske policije, 21. maja 1999. godine, učestvovao zajedno sa ostalim pripadnicima srpske policije u policijskoj akciji u naselju „Emšir/Emshir“ u Prištini i u porodici Shala, sa ciljem proterivanja, mučenja i pljačkanja albanskog stanovništva, kao deo operativnog plana čije je izvršenje prethodno prihvatio kao pripadnik Rezervne jedinice srpskih policijskih snaga.

Okrivljeni Nenad Arsić nosio je uniformu srpske policije kritičnog dana i bio je naoružan automatskim oružjem.

On je sa ostalim, do sada neidentifikovanim pripadnicima srpske policije, oko 08:00 časova, otišao do porodice Shala, gde su prvo sklonili ljude koji su bili smešteni kod ove porodice, a zatim su, imajući u vidu da su im bili poznati od ranije, zbog dobrog imovnog stanja porodice Shala, a u potrazi za novcem i oružjem, pretukli, mučili i ponizili oštećene Jakupa i Skendera Shalu, što je sve trajalo do oko 16:00 časova.

Takođe, u isto vreme su uništili i oštetili kuće i pomoćne objekte porodice Shala, a prilikom povlačenja sa sobom su poneli znatnu količinu novca, nafte, poljoprivredne mehanizacije i automobila.

Sudsko veće je izvelo ove nalaze iz dokaza izvedenih na glavnom pretresu, uglavnom ih zasnivajući na izjavama oštećenih Jakupa i Skendera Shale, saslušanih u svojstvu svedoka. Takođe, ocenjeni su i analizirani navodi okrivljenog Nenada Arsića, u vezi sa pitanjima koja su predmet razmatranja.

Sudsko veće je našlo da je okrivljeni bio učesnik u ovoj policijskoj akciji i da je izvršio sam, kao i u saizvršilaštvu, radnje koje su predmet ove optužbe.

Sud je pri odmeravanju kazne uzeo u obzir otežavajuće i olakšavajuće okolnosti. Otežavajućim okolnostima smatrane su radnje okrivljenog tokom izvršenja krivič-

nog dela, način nanošenja povreda oštećenima, koji su bili nezaštićeni civili, njihovo ponižavanje, uništavanje i oduzimanje imovine, kao i činjenica da su radnje bile usmerene samo ka jednoj etničkoj grupi. Sud je kao olakšavajuću okolnost uzeo da je okrivljeni radnje preduzimao u saizvršilaštvu i da je u vreme izvršenja krivičnog dela bio relativno mlad (26 godina života).

Presuda Apelacionog suda

Veće^[57] Specijalnog odeljenja Apelacionog suda, sa predsednikom, sudijom Burimom Ademijem, u krivičnom predmetu *Tužilac protiv Nenada Arsića*, zbog saizvršilaštva krivičnog dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, presudom (APS. br. 11/2021) od 12. maja 2021. godine odbilo je kao neosnovane žalbe stranaka u postupku i potvrdio prvostepenu presudu.

Protiv prvostepene presude žalbe su izjavili tužilac, okrivljeni i njegov advokat.

Branilac okrivljenog podneo je odgovor na žalbu STRK sa predlogom da se žalba tužilaštva odbije kao neosnovana i predmet vrati na ponovno suđenje zbog povreda krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o kazni, tražeći da se okrivljeni oslobodi odgovornosti za ovo krivično delo ili da se predmet vrati na ponovno suđenje.

Apelaciono tužilaštvo u Prištini je podneskom od 23. marta 2021. godine predložilo da se žalba STRK usvoji kao osnovana i da se okrivljenom izrekne veća efektivna kazna zatvora, kao i da se žalbe odbrane odbiju kao neosnovane.

Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo je žalbom tražilo da se okrivljenom izrekne veća kazna.

Apelacioni sud je, nakon održanog pretresa veća i razmatranja žalbi i odgovora na žalbu, našao da stranake nisu pobijale prvostepenu presudu zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, nalazeći da je prvostepena presuda jasna i razumljiva i u potpunosti u skladu sa obrazloženjem i izrekom. Dakle, prvostepeni sud je analizirao sve izvedene dokaze izvedene na glavnom pretresu i u vezi sa njima izneo svoje zaključke koje je, kao pravične, objektivne i zakonite, usvojio i Apelacioni sud.

Presuda Vrhovnog suda Kosova

Veće^[58] Vrhovnog suda Kosova, sa predsednicom, sudijom Mejreme Memaj, od-

[57] Članovi sudskog veća, sudije Afërdita Bytyçi i Bashkim Hyseni.

[58] Članovi sudskog veća, sudije Nesrin Lushta i Agim Maliqi.

lučujući o zahtevu za zaštitu zakonitosti koji je podneo branilac osuđenog protiv prvostepene i drugostepene presude, presudom Pml. br. 280/2021, od 6. septembra 2021. godine, odbilo je ovaj zahtev kao neosnovan.

Advokat Vasić, branilac osuđenog Arsića, podneo je zahtev za zaštitu zakonitosti protiv prvostepene i drugostepene presude zbog povrede krivičnog zakona, bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i drugih povreda krivičnog postupka, koji su uticali na zakonitost sudske odluke, sa predlogom da Vrhovni sud Kosova usvoji kao osnovan zahtev za zaštitu zakonitosti i da preinači pobijane presude tako što će osuđenog osloboditi optužbe za krivično delo za koje je osuđen ili da pobijane presude poništi i vrati predmet na ponovno suđenje prvostepenom ili drugostepenom sudu.

Branilac osuđenog u svom zahtevu navodi da drugostepena presuda nije obrazložena u vezi sa žalbenim navodima i da postoje kontradiktorni iskazi oštećenih i da ove razlike u njihovim iskazima nisu dovoljno obrazložene.

Kancelarija glavnog državnog tužioca je dopisom KMLP.II.br. 173/2021 od 10. avgusta 2021. godine predložila da se zahtev za zaštitu zakonitosti branioca osuđenog odbije kao neosnovan.

Prema oceni Vrhovnog suda Kosova, navodi branioca osuđenog su neosnovani jer presude protiv kojih je podnet zahtev za zaštitu zakonitosti ne sadrže povrede koje se navode u zahtevu.

Takođe, prvostepeni sud je utvrdio da se u radnjama osuđenog ispoljavaju svi elementi krivičnog dela za koje je oglašen krivim i osuđen, jer su njegove radnje bile usmerene protiv civilnog stanovništva i da je, u svojstvu pripadnika rezervnog sastava srpskih policijskih snaga Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, izvršio inkriminišuće radnje koje su detaljno opisane u dispozitivu prvostepene presude.

Što se tiče postupka identifikacije, prvostepena presuda navodi dovoljno obrazloženje, a postupak identifikacije je sproveden na pravičan način i u punoj saglasnosti sa zakonskom odredbom iz člana 120 KZRK.

Vrhovni sud Kosova primećuje da su sudovi nižeg stepena, posebno prvostepeni sud - kao sud stvarne nadležnosti, na sveobuhvatan način pružili dovoljno obrazloženja za sve izvedene dokaze, kao i za odbranu osuđenog.

Nalazi FHPK

FHPK nalazi, nakon praćenja glavnog pretresa, da je sudsko veće profesionalno vodilo glavni pretres. Sud je omogućio strankama u postupku da tokom pretresa ostvare zakonom propisana prava, kao što su predlaganje dokaza i postavljanje pitanja, te da je i samo pretresno veće bilo aktivno u postavljanju pitanja oštećenima, svedocima, okrivljenom i u rasvetljavanju konkretnih okolnosti.

Glavni pretres je završen u zakonskom roku od sto dvadeset (120) dana, kako to prepisuje ZKPRK.

Generalno, sudski proces je na svim sudskim instancama (prvostepenom, drugostepenom i trećestepenom), protekao poprilično ekspeditivno, što je dobar pokazatelj da je osnivanjem specijalnih odeljenja, u okviru Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë i u okviru Apelacionog suda, došlo do efikasnijih krivičnih postupaka i poštovanja procesnih rokova.

Podrobnije informacije o nalazima FHPK u predmetu *Tužilac protiv Nenada Arsića* možete pročitati u godišnjim izveštajima o praćenju suđenja, koji su objavljeni tokom 2019. i 2020. godine, na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK: www.hlc-kosovo.org.

1.5.2. Predmet: *Tužilac protiv Darka Tasića*

Veće^[59] Vrhovnog suda Kosova (sa predsednicom sudskog veća, sudijom Mejreme Memaj) je, u postupku po vanrednom pravnom leku (zahtevu za zaštitu zakonitosti osuđenog Darka Tasića od 02. marta 2021. godine), u predmetu *Tužilac protiv Darka Tasića*, presudom od 5. maja 2021. godine odbilo zahtev za zaštitu zakonitosti i potvrdilo presudu Specijalnog odeljenja Apelacionog suda (APS. br. 37/2020 od 30. novembra 2020. godine).

Osuđenom Tasiću je presudom Apelacionog suda od 30. novembra 2020. godine, nakon delimičnog usvajanja žalbi odbrane, preinačena prvostepena presuda u vezi pravne kvalifikacije krivičnog dela i oduke o kazni, tako što su radnje okrivljenog pravno okvalifikovane kao krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*^[60], za koje je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedanaest (11) godina.

[59] Članovi sudskog veća, sudije Vrhovnog suda Kosova, Nesrin Lushta i Agim Maliqi.

[60] Propisano i kažnjivo članom 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ od 28. septembra 1976. godine u vezi sa članom 3 (c) zajedničkog Ženevskim konvencijama od 12. avgusta 1949.

Tok krivičnog postupka[61]

Krivični postupci koji se odnose na masovne zločine, kao što su ubistvo preko stotinu (100) muškaraca, ranjavanje mnogih od njih, paljenje kuća, oduzimanje novca i dragocenosti, kao i lične dokumentacije meštana sela Mala Kruša/Krushë e Vogël, opština Prizren, počinjenih tokom oružanog sukoba na Kosovu od 25. do 27. marta 1999. godine, pokrenut je donošenjem rešenja o pokretanju istrage protiv pedeset pet (55) osumnjičenih, koje je doneo međunarodni tužilac Kancelarije STRK^[62] dana 31. maja 2012. godine.

Istrage su pokrenute i protiv četrdeset osam (48) osumnjičenih^[63] zbog osnovane da su dana 25. i 26. marta 1999. godine, u svojstvu članova rezervnog sastava policije MUP Savezne Republike Jugoslavije^[64] ili paravojnih snaga, kao i u saizvršilaštvu sa drugim nepoznatim izvršiocima, učestvovali u oduzimanju novca, pljački automobila i poljoprivredne mehanizacije, paljenju kuća i uništavanju imovine većih srazmera, što nije opravdano vojnim potrebama. Srpske snage su istog dana odvojile žene i decu od muškaraca i naterale ih da pešice krenu za Albaniju.

Zbog izostanka okrivljenih, istrage u vezi sa pomenutom odlukom su prekidane u nekoliko navrata, a zatim, u cilju sprovođenja određenih radnji, ponovo otvarane, pa ponovo prekidane kako se ne bi prekoračili zakonski rokovi predviđeni za vođenje istrage. Jedan od osumnjičenih za izvršenje navedenih radnji bio je Darko Tasić. Zbog postojanja osnovane sumnje da je u svojstvu rezerviste policijskih snaga (MUP) učestvovao u ovim krivičnim delima, lišen je slobode 22. novembra 2017. godine, na graničnom prelazu Brnjak/Bërnjak, opština Zubin Potok/Zubin Potok. Istog dana doneta je odluka o ponovnom otvaranju istrage protiv njega, kao i rešenje o zadržavanju od četrdeset osam sati (48) u policiji. Sutradan mu je, rešenjem sudije za prethodni postupak Osnovnog suda u Prizrenu, određen jednomesečni pritvor^[65]. Nakon istrage, podignuta je optužnica.

godine, člana 4 (2) i (g), (8) i 3 (c) i 13 Protokola II od 08. juna 1977. godine, aneks Ženevske konvencije.

[61] U okviru ove analize prikazaćemo deo koji se odnosi na glavni pretres, koji se u izveštajnom periodu vodio pred sudskim većem, sa kratkim osvrtom na deo krivičnog postupka koji se vodio prethodnih godina, a koji je predstavljen u godišnjim izveštajima FHPK za 2017, 2018, 2019. i 2020. godinu. Isti se mogu naći na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK: www.hlc-kosovo.org.

[62] Međunarodni tužilac Kancelarije STRK, Cezary Michalczuk.

[63] Među kojima je bio i okrivljeni Tasić.

[64] Ministarstvo unutrašnjih poslova Savezne Republike Jugoslavije.

[65] Prema rešenjima sudije za prethodni postupak ili predsednika sudskog veća, potvrđenim odlukama Apelacionog suda, okrivljeni je u vreme vođenja krivičnog postupka bio u pritvoru.

Optužnica

Kancelarija STRK (međunarodni tužilac, Paul Flynn) je 26. aprila 2018. godine podigla optužnicu (PPS. br. 149/09), kojom se okrivljeni Tasić tereti da je počinio krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*^[66] po dve tačke:

- da je u periodu od 25. do 26. marta 1999. godine u selu Mala Kruša/Krushë e Vogël, opština Prizren, u naselju poznato kao naselje „Hajdari“, kao rezervista policijskih snaga Savezne Republike Jugoslavije ili pripadnik srpskih paravojnih snaga, kao i u saizvršilaštvu sa drugim izvršiocima, pripadnicima navedenih snaga čiji identitet nije utvrđen, učestvovao u oduzimanju i pljački imovine, ali i u nezakonitom i proizvoljnom uništavanju imovine velikih srazmera (paljenje kuća), koji nisu bili opravdani vojnim potrebama, što je imalo teške posledice po stanovnike albanske nacionalnosti;

- da je u istom svojstvu, između 26. i 27. marta 1999. godine, u okolini sela Mala Kruša/Krushë e Vogël, u saizvršilaštvu sa drugim pripadnicima policijskih snaga, učestvovao ili bio uključen u skrnavljenje leševa neutvrđenog broja lica, tako što ih je spalio i/ili pokušao da uništi, bacivši ih u reku Drim/Drin, u blizini sela.

Glavni pretres

Glavni pretres pred sudskim većem na čelu sa predsednikom, sudijom Artanom Sejranijem^[67], otvoren je nakon postupka ispitivanja optužnice, dana 13. septembra 2018. godine i trajao je do proglašenja presude 22. juna 2020. godine. Sudsko veće se sastajalo na dvadeset četiri sudeća dana (24) dana [osam (8) sudećih dana tokom 2018. godine, deset (10) tokom 2019. godine i šest (6) dana tokom 2020. godine]. Tokom pretresa saslušano je šesnaest (16) svedoka koje je predložilo tužilaštvo. Takođe, na predlog tužilaštva, pročitana je iskaz troje (3) svedoka^[68] iz prethodnih faza krivičnog postupka^[69]. Okrivljeni i njegova odbrana nisu predložili svedoke za alibi. Stranke u postupku, su po okončanju dokaznog postupka, iznele svoju završnu reč.

[66] Propisano i kažnjivo članom 142 u vezi sa članom 22 KZ SFRJ, takođe kažnjivo članom 152 stav 2.2 u vezi sa članom 31 KZRK, zbog kršenja člana 3 (c) zajedničkog Ženevskim konvencijama (od dana 12. avgusta 1949. godine), kao i člana 4 stav 2 tačke (e) i (g) i tačka 13 Drugog dodatnog protokola uz Ženevske konvencije (od 8. juna 1977. godine).

[67] Članovi sudskog veća, sudije Ajser Skenderi i Xheladin Osmani.

[68] U skladu sa članom 338 stav 1 tačka 1.1 ZKPRK, na glavnom pretresu će se pročitati izjave iz ranijih faza krivičnog postupka ako su „ispitana lica umrla, duševno obolela ili poremećena ili se ne mogu pronaći ili je njihov dolazak pred sud nemoguć ili znatno otežan zbog starosti, bolesti ili zbog drugih važnih razloga”.

[69] Koji su u međuvremenu preminuli ili zbog lošeg zdravlja nisu mogli pristupiti sudu.

Prvostepena presuda

Sudsko veće je 22. juna 2020. godine donelo presudu u predmetu *Tužilac protiv Darka Tasića*. Okrivljeni Tasić je presudom oglašen krivim za izvršenje dva (2) krivična dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, a prema radnjama opisanim u optužnici. Sudsko veće je presudom okrivljenom izreklo pojedinačne kazne, prema tačkama optužnice. Okrivljenom je izrečena kazna zatvora u trajanju od sedam (7) godina za krivično delo po tački 1 i izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od šesnaest (16) godina za krivično delo po tački (2), te mu je, nakon individualnih kazni, izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od dvadeset dve (22) godine. U izrečenu jedinstvenu kaznu zatvora uračunato mu je vreme provedeno u pritvoru od 22. novembra 2017. godine. Takođe, okrivljeni je presudom obavezan da izmiri troškove krivičnog postupka u visini od dve hiljade (2.000) evra.

U obrazloženju presude, sud je naveo da je po službenoj dužnosti uzeo u obzir prihvatljivost dokaza i da su svi dokazi podneti u optužnici obezbeđeni na zakonom propisan način.

Sud je konstatovao da je na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja našao da je okrivljeni izvršio krivična dela koja mu se stavljaju na teret, posebno na osnovu iskaza svedoka saslušanih tokom glavnog pretresa, koji su detaljno analizirani. Po nalaženju suda, svedoci saslušani na glavnom pretresu su izjavili da je okrivljeni Tasić sa nekoliko članova svoje porodice pljačkao kuće svojih komšija Albanaca. Oštećeni su u kući okrivljenog našli mnoge svoje stvari kada su se nakon oružanog sukoba vratili kući. Svedoci su takođe posvedočili da su se, nakon proterivanja iz svog sela, sklonili u selo Breg Drin/Breg Drini, koje se nalazi na drugoj strani obale reke Beli Drim/Drini, na brdu, iznad sela Mala Kruša/Krushë e Vogël, odakle je dobar pogled na reku. Oni su odatle mogli da vide šta se dešavalo u njihovom selu i na reci. Pored reke su videli narandžasti kamion i drugo vozilo iza njega. Videli su da su iz kamiona izašla četiri muškarca, među kojima su prepoznali okrivljenog, njegovog oca i brata. Nakon toga su videli kako su pomenuta lica pokušala da gurnu kamion u reku kako bi ga reka ponela. Pošto u ovome nisu uspeli, pokušali su da bagerom „Riko” gurnu kamion što dublje u vodu. Nakon toga su ga spalili. Prema izjavama svedoka, kamion je goreo nekoliko dana. Neki svedoci su tvrdili da su u kamionu bili leševi, a neki su čak čuli i vriske. Svedoci su, pre nego što su proterani iz sela, videli okrivljenog Tasića u uniformi i sa naoružanjem.

Presudom i materijalnim dokazima utvrđeno je da je okrivljeni Tasić delovao kao seoski rezervista. Inače, pronađen je registar sa imenima pripadnika srpske policije u kome figurira i ime okrivljenog. Na osnovu ovoga, sud je zaključio da

je okrivljeni aktivno učestvovao u svom selu kao rezervista. Materijalni dokazi potkrepljeni su izjavama svedoka koji su dobro poznavali okrivljenog i njegovu porodicu i sa kojima su ranije bili u dobrim odnosima.

Prilikom donošenja odluke, sud je analizirao navode odbrane, a posebno navode da krivično delo iz tačke 2. optužnice nije predviđeno krivičnim zakonikom koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela, tj. ni međunarodnim konvencijama. Po nalaženju suda, nedostatak zakonskih odredaba i pravnih normi, koje posebno uređuju njegov odnos prema ubijenim ili palim licima, ne znači da sukobljene strane mogu delovati u pravnom vakuumu i ponašati se nehumano prema ovim žrtvama. One su dužne da ispoštuju međunarodne humanitarne odredbe, koje zabranjuju povredu ličnog dostojanstva, posebno uvredljive i ponižavajuće radnje, koje su uređene i IV Ženevskom konvencijom kroz zajednički član 3 (1) (c), koji zabranjuje nečovečno ponašanje i posebno uvredljive i ponižavajuće radnje. Vakuum može popuniti međunarodno pravo u odredbama koje uređuju pitanje odnosa prema žrtvama i posmrtnim ostacima. Ženevske konvencije obavezuju strane u sukobu da vode računa o palim i ubijenim licima, odnosno da imaju pravo na dostojanstvenu sahranu, koliko je to moguće u skladu sa verskim obredima i veroispovesti kojoj pripadaju.

Sud je odluku zasnovao na analizi svakog dokaza pojedinačno i zajedno, kojima je ukazao poverenje i ocenio ih odlučujućim za ovu odluku. On je našao da u radnjama okrivljenog postoje elementi krivičnog dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* koji je propisan i kažnjiv članom 142 KZ SFRJ (1976) u vezi sa članom 152 stav 2 tačka 2.2 kao i u vezi sa članom 31 KZRK i zajedničkim članom 3 Ženevskih konvencija (1949.) i Drugog dodatnog protokola (1977.).

Sud je, prema presudi, prilikom donošenja odluke o kazni, cenio sve otežavajuće i olakšavajuće okolnosti u smislu članova 73 i 74 KZRK, koje utiču na izbor vrste i visine kazne, te je kao otežavajuće okolnosti uzeo u obzir da je okrivljeni bio odgovoran, da je krivično delo izvršio sa direktnim umišljajem, postupajući kao rezervista srpskih oružanih snaga, da je bio svestan radnji i posledica svojih radnji, da je stoga, želeo da nastupe posledice, da je pokazao odlučnost u izvršenju krivičnog dela i da je iskoristio ratno stanje, a za otežavajuću okolnost uzet je način izvršenja krivičnog dela.

Sud je kao olakšavajuće okolnosti uzeo u obzir i korektno ponašanje okrivljenog pred sudom, njegovo imovno stanje kao i činjenicu da je oženjen i otac troje dece.

Sud je okrivljenom izrekao jedinstvenu kaznu u trajanju od dvadeset dve (22) godine, s obzirom da je time ostvarena svrha kažnjavanja, te da ista odgovara stepenu krivične odgovornosti i preventivno će uticati na potencijalne izvršioco.

Žalbeni postupak

Pred žalbenim većem Apelacionog suda, kojim je predsedavao sudija Kreshnik Radoniqi, 16. novembra 2020. godine, održano je ročište sudskog veća, na kojem su prisustvovali okrivljeni i njegov branilac, advokat Ljubomir Pantović, kao i tužilac Apelacionog tužilaštva, Xhevdet Bislimi.

Sudija izvestilac je predstavio tok krivičnog postupka u predmetu.

Apelacioni tužilac je ostao pri pismenom predlogu tužilaštva.

Advokat Pantović je, tokom svog obraćanja sudu, ostao pri svojoj pisanoj žalbi. On je, u svom izlaganju pred sudskim većem, istakao da odbrana i okrivljeni, tokom glavnog pretresa, nikada nisu negirali zločin koji se dogodio u Maloj Kruši/Krushë të Vogël nad nedužnim civilnim stanovništvom. Okrivljeni se ne tereti ni za jedno ubistvo, ali je tokom suđenja tretiran gotovo kao da je počinio sve te zločine koji su se desili u selu. Uprkos prigovorima odbrane, svi svedoci su svedočili o ubistvima, iako to nije bio predmet optužnice. Većina svedoka bila je ubeđena da se okrivljenom sudi za ubistvo. Sud i tužilaštvo su vodili suđenje u vezi s tim. Istrage u vezi sa zločinom u Maloj Kruši/Krushë të Vogël godinama su vodili istražitelji MKSJ, UNMIK i EULEX. Svedoci u istražnom postupku nisu imenovali okrivljenog kao izvršioca – to se dogodilo tek nakon njegovog pritvora i tokom glavnog pretresa. Sud je prilikom donošenja odluke uzeo u obzir samo izjave koje su svedoci dali na suđenju i koje su išle u prilog optužbe. Presuda je doneta na osnovu izabranih dokaza. Okrivljeni je osuđen na dvadeset dve (22) godine, iako je maksimalna izrečena kazna bila petnaest (15) godina, prema važećem zakonu.

Branilac je dodao da je pred Tribunalom suđeno i generalu Vlastimiru Đorđeviću, kojeg je ovaj sud oglasio krivim i za Malu Krušu/Krushën e Vogël. Sud je utvrdio da je on bio autor i da je planirao uništavanje i nestanak tela albanskih civila sa Kosova. Prema presudi Tribunala, postojao je plan pod nazivom „Nema leševa, nema zločina“. Žrtve su sahranjene u Srbiji, zbog čega je Đorđević osuđen na osamnaest (18) godina zatvora. On je, presudom Tribunala, oglašen krivim za mnoge žrtve. Bio je tvorac ideje o nehumanom planu za uklanjanje sedamsto četrdeset četiri (744) leša. Okrivljeni, meštalin sela Mala Kruša/Krushën e Vogël, osuđen je na šesnaest (16) godina zatvora, jer je, prema navodima, gurnuo kamion sa leševima u reku.

Okrivljeni Tasić je na ročištu žalbenog veća podržao izlaganje svog branioca. Kao meštanan Male Kruše/Krushën e Vogël, nije bio u policiji, niti u vojsci i nikada nije nosio uniformu. U selu je bio do kraja oružanog sukoba, ali u to vreme nije boravio u njihovoj porodičnoj kući. Nije video kamion u reci, nije bio na mestu događaja, nije učestvovao u tim slučajevima. Što se krađe tiče, nije imao potrebu da uzima tuđe stvari – imali su svoj traktor, automobil, bager, ništa nisu odneli, osim što su živu glavu izvukli i to njegove komšije dobro znaju. Nepravda mu nanosi bol. Šta god da je uradio od onoga što su svedoci izneli, nikada ne bi došao na Kosovo, a u Zvečan/Zveçan je dolazio svakog meseca jer je radio na železnici. Ima čiste ruke i obraz i očekuje pravdu.

Presuda Apelacionog suda

Apelacioni sud je presudom, koja je doneta većinom glasova, preinačio prvostepenu presudu u smislu pravne kvalifikacije i odluke o kazni. Okrivljeni je oglašen krivim za krivično delo - *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*. Radnje okrivljenog su obuhvaćene članom 142 KZ SFRJ, na koji se primenjuju Ženevske konvencije iz 1949. godine i Dodatni protokoli iz 1977. godine. Okrivljenom je izrečena kazna zatvora u trajanju od jedanaest (11) godina. Konvencije je prihvatila i ratifikovala bivša Jugoslavija 1950. godine, dok su Protokoli prihvaćeni 1979. godine. KZ SFRJ i konvencije i protokoli predstavljaju odredbe na snazi na Kosovu.

Drugostepeni sud je, uvidom u spise predmeta i dokaze, utvrdio da u prvostepenoj presudi nema povreda krivičnog postupka, niti bitnih povreda u pogledu ispitivanja dokaza. Prvostepeni sud je u svojoj presudi opisao iskaze svedoka i našao da su svedoci poznavali okrivljenog i da su ga videli. Izjave svedoka su u skladu međusobno, kao i sa materijalnim dokazima. Sud nije našao osnovanim navode odbrane na osnovu ispitivanja dokaza, odnosno da prvostepeni sud tokom odlučivanja, nije cenio svaki dokaz pojedinačno i u međusobnoj povezanosti.

Po nalaženju Apelacionog suda, navodi odbrane za pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje nisu na mestu. Na osnovu dokaza iz spisa predmeta, okrivljeni je tokom marta 1999. godine bio pripadnik rezervnog sastava policije ili vojske, učestvovao u oduzimanju, pljački i namernom uništavanju imovine, koje nije bilo opravdano vojnim potrebama. Utvrđeno je da je učestvovao u oduzimanju imovine oštećene porodice (poljoprivredne mehanizacije, automobila i drugih dragocenosti).

Analizom iskaza svedoka, drugostepeni sud je našao da je većina svedoka, na čijim iskazima se temelji prvostepena presuda, potvrdila učešće okrivljenog u radnjama

za koje se tereti i svojim izjavama, koje su po prvi put dali u tužilaštvu 2012. godine. Svedoci su potvrdili da su videli Tasića kako iz kuća oštećenih uzima prevozna vozila, poljoprivrednu mehanizaciju, alat, dragocenosti, kao i da učestvuje u uništavanju imovine, paljenju kuća i dragocenosti, što po sudu predstavlja krivično delo uništavanja imovine velikih srazmera. Drugostepeni sud je ponašanje okrivljenog ocenio kao radnju saizvršilaštva, što su i svedoci potvrdili svojim iskazima. Prema iskazima svedoka, okrivljeni je u saizvršilaštvu sa drugim licima učestvovao u prevozu posmrtnih ostataka žrtava kamionom. Ove okolnosti potvrđene su materijalnim dokazima, dokumentarcima britanskog novinara, izveštajima o ekshumaciji masovne grobnice i otkrivenim spaljenim telima (koje su sačinili istražitelji UNMIK), kao i posmrtnih ostataka, koji su pronađeni u blizini reke Drim/Drin u kamionu koji je spaljen. Po nalaženju Apelacionog suda, na osnovu onoga što je izveo prvostepeni sud, utvrđeno je učešće okrivljenog kao saizvršioca u krivičnom delu opisanom u presudi ovog suda.

Imajući u vidu odluku o kazni, Apelacioni sud nalazi da je prvostepeni sud, u skladu sa KZ SFRJ, osudio okrivljenog na kaznu zatvora u trajanju od dvadeset dve (22) godine za izvršenje dva (2) krivična dela koja mu se stavljaju na teret, dok je u obrazloženju odluke o jedinstvenoj kazni sud primenio KZRK. Po nalaženju Apelacionog suda, za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* KZ SFRJ zaprećena je minimalna kazna zatvora u trajanju od pet (5) godina, dok je maksimalna kazna bila smrtna kazna, koja se mogla zameniti kaznom zatvora u trajanju od dvadeset (20) godina. Uredba UNMIK, ukidanjem smrtne kazne, ne ukida kaznu zatvora u trajanju od dvadeset (20) godina. Prema presudi Apelacionog suda, KZRK više nije povoljniji po okrivljenog^[70]. Prilikom odmeravanja kazne zatvora okrivljenom, Apelacioni sud je primenio KZ SFRJ.

Kada je reč o odmeravanju kazne, Apelacioni sud je istu odmerio prema članu 41 KZ SFRJ, uzimajući u obzir okolnosti predmeta, spise predmeta, kao i ocenu otežavajućih i olakšavajućih okolnosti. Kao otežavajuće okolnosti sud je cenio stepen krivične odgovornosti okrivljenog, način na koji je postupio u izvršenju krivičnog dela tokom dva dana, izuzetno teške posledice po oštećene (prinudeni da napuste svoje domove, muškarci su odvojeni od žena i dece i ubijeni), njegov motiv za izvršenje krivičnog dela, da je bio početak rata i činjenica da su njegove radnje bile uperene ka jednoj etničkoj grupi, Albancima, iako okrivljeni nije bio ni u kakvom sukobu sa meštanima sela, pre početka oružanog sukoba.

[70] Član 152 KZRK: „Svako lice koje ozbiljno prekrši član 3 koji je zajednički za sve četiri Ženevske Konvencije od 12. avgusta 1949. godine, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od najmanje pet (5) godina ili kaznom doživotnog zatvora.“

Drugostepeni sud je, kao olakšavajuću okolnost, uzeo u obzir činjenicu da kritičnog dana nije imao ključnu ulogu u operacijama srpskih oružanih snaga, da nije predvodio saizvršioce, te da nije bio nalogodavac. U vreme izvršenja krivičnog dela bio je relativno mlad. Navedene okolnosti uticale su na visinu izrečene kazne, čime će se, prema nalazu drugostepenog suda, ostvariti svrha kažnjavanja, sa stanovišta člana 33 KZ SFRJ.

Zahtev za zaštitu zakonitosti

Branilac sada pravnosnažno osuđenog Darka Tasića, advokat iz Mitrovice/Mitrović Dejan Vasić, je, po dobijanju presude Apelacionog suda od 30. novembra 2020. godine, podneo Vrhovnom sudu zahtev za zaštitu zakonitosti u presudi Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prizrenu od 22. juna 2020. godine i u presudi Specijalnog odeljenja Apelacionog suda od 30. novembra 2020. godine, zbog povrede krivičnog zakona, navodeći da stav drugostepenog suda, da se za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* može izreći kazna zatvora u trajanju do dvadeset (20) godina nije prihvatljiv i kosi se sa krivičnim zakonom. Advokat je predložio da se, zbog povrede krivičnog zakona na štetu osuđenog, presuda preinači u delu odluke o kazni i osuđenom izrekne blaža kazna.

Naime, član 48 stav 2 tačka 3 KZ SFRJ tačno opisuje pravila odmeravanja kazne okrivljenom: „ako je za krivična dela u sticaju utvrdio kazne zatvora, jedinstvena kazna mora biti veća od svake pojedine utvrđene kazne, ali ne sme dostići zbir utvrđenih kazni niti preći petnaest godina zatvora”.

Osuđenom Darku Tasiću suđeno je na osnovu člana 142 KZ SFRJ, koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela, a ovim zakonom je zaprećena kazna zatvora od pet (5) do petnaest (15) godina, odnosno smrtna kazna, pošto se smrtna kazna može zameniti kaznom zatvora u trajanju od dvadeset (20) godina.

Uredbom UNMIK br. 24/1999, od 12. decembra 1999. godine (član 1 tačka 1.5) na Kosovu je ukinuta smrtna kazna. Ukidanjem smrtne kazne ukinuta je alternativna kazna od dvadeset (20) godina zatvora, jer se ova kazna mogla izreći u slučaju da sud donese smrtnu kaznu, koju zamenjuje kaznom zatvora od dvadeset (20) godina. Dakle, ako ne postoji smrtna kazna, nema ni kazne zatvora od dvadeset (20) godina. Iz ovih razloga, za krivična dela počinjena tokom 1999. godine, maksimalna kazna je ostala kazna od petnaest (15) godina zatvora, a ne dvadeset (20) godina, kako to pogrešno nalazi drugostepeni, Apelacioni sud.

Da je ovo tumačenje tačno potvrđuje i presuda Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) u Strazburu, u predmetu „Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine“, iz 2013. godine, gde se u jednom od stavova navodi „za krivična dela ratni zločin u Bosni i Hercegovini za vreme oružanog konflikta, treba primeniti KZ SFRJ, koji je predviđao maksimalnu kaznu od petnaest (15) godina zatvora” kraj citata. Ova presuda dalje navodi da primena krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2003. godine, koji za ovo krivično delo predviđa maksimalnu kaznu zatvora u trajanju od dvadeset (20) godina, predstavlja povredu načela tzv. zabrane retroaktivne primene krivičnog prava i načela primene najpovoljnijeg zakona, kao i povredu člana 7 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Prema odbrani, nema razloga da se takav stav ESLJP ne primeni i u ovom predmetu, s obzirom na to da je reč o KZ SFRJ, koji je u vreme postojanja bivše SFRJ bio u jednakoj primeni na celoj teritoriji SFRJ, uključujući Bosnu i Hercegovinu i Kosovo.

Shodno tome, odlukom drugostepenog suda, ako se za krivično delo *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* iz člana 142 KZ SFRJ može izreći kazna zatvora u trajanju do dvadeset (20) godina, onda ona ide na štetu okrivljenog Darka Tasića i time krši Krivični zakonik u smislu člana 385 stav 1.1 ZKPRK^[71], u vezi sa odmeravanjem kazne, te stoga predlaže da Vrhovni sud Kosova, u skladu sa članom 438 stav 1 ZKPRK, donese presudu kojom će potvrditi da je ovaj zahtev za zaštitu zakonitosti osnovan i time preinačiti pobijanu presudu u vezi sa odlukom o kazni, tako što bi osuđenom Darku Tasiću izrekao blažu kaznu.

Odgovor na zahtev za zaštitu zakonitosti

Kancelarija STRK, tužiteljka Drita Hajdari je, u zakonom propisanom roku, dostavila odgovor na zahtev za zaštitu zakonitosti, sa predlogom da Vrhovni sud ovaj zahtev odbije kao neosnovan.

Tužiteljka u svom odgovoru navodi: U konkretnom slučaju treba primeniti član 38 stav 2 KZ SFRJ, koji predviđa da „za krivična dela za koja je zaprećena smrtna kazna, sud može izreći kaznu zatvora u trajanju do dvadeset (20) godina“.

U komentaru na KZ SFRJ (1) ova zakonska odredba tumači se na sledeći način: Stavovi 2 i 3 opisuju dva slučaja u kojima se učiniocu krivičnog dela može izreći kazna zatvora u trajanju do dvadeset (20) godina. U prvom slučaju, ova kazna se može izreći kada je za ovo krivično delo zaprećena smrtna kazna. Sud će izreći

[71] Član 385 tačka 1.1 ZKPRK glasi „delo za koje se optuženo lice goni, nije krivično delo“.

ovu kaznu, s obzirom na svrhu kažnjavanja, nalaženja da nema mesta za izricanje smrtne kazne, na osnovu okolnosti krivičnog dela i osobenosti učinioca, ali i kada nađe da nema prostora da se učiniocu izrekne kazna zatvora od petnaest (15) godina. Shodno tome, kada je za krivično delo alternativno propisana kazna zatvora ili smrtna kazna, ovu odredbu treba shvatiti tako da je krivično delo alternativno kažnjivo kaznom zatvora [na primer, u trajanju od pet (5) do petnaest (15) godina zatvora] ili kaznom od dvadeset (20) godina zatvora, ili smrtnom kaznom.

Iz navedenog tumačenja proizilazi da za krivično delo za koje je zaprećena smrtna kazna, sud može izreći kaznu zatvora do petnaest (15) godina, kao i kaznu zatvora od dvadeset (20) godina ili smrtnu kaznu.

U konkretnom slučaju, nakon izvršenja krivičnog dela za koje se okrivljeni tereti, smrtna kazna je ukinuta, međutim, kao moguća kazna za krivična dela, po zakonu je ostala kazna zatvora od dvadeset (20) godina, koja je bila na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela, za koje se mogla izreći smrtna kazna.

Iz navedenog proizilazi da se za krivično delo iz člana 142. KZ SFRJ može izreći kazna zatvora od najmanje pet (5) godina ili smrtna kazna, a primenom člana 38 stav 2 i stav 3 KZ SFRJ, za ovo krivično delo sud može izreći kaznu zatvora od pet (5) do petnaest (15) godina, kao i (nakon ukidanja smrtne kazne) kaznu zatvora od dvadeset (20) godina.

Shodno tome, ovakvim obrazloženjem doneto je nekoliko presuda za ratne zločine. Među njima su i pravnosnažne presude Višeg suda u Beogradu u nekoliko poznatih predmeta ratnih zločina, kao što su:

- Tužilac protiv Saše Cvjetana, pripadnika jedinice „Škorpioni“ („Shkorpionët“), oglašen krivim Presudom P. br. 1823/04 od 17. juna 2005. godine i osuđen na dvadeset (20) godina zatvora, za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZ SFRJ.

- Tužilac protiv Željka Đukića i drugih, presudom P.br. 4/2008, od 18. juna 2009. godine, kojim su oglašeni krivim, okrivljeni Željko Đukić, Dragan Medić i Dragan Borojević, za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZ SFRJ i osuđeni na po dvadeset (20) godina zatvora.

U ovom kontekstu je i presuda Okružnog suda u Prizrenu - UNMIK P.br. 44/2000 od 14. juna 2001. godine – protiv okrivljenog Čedomira Jovanovića, koji je oglaš-

šen krivim za ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dvadeset (20) godina.

Navedene presude idu u prilog stavu tužilaštva da je, po zakonu koji je bio na snazi u vreme izvršenja krivičnog dela, za krivično delo za koje je zaprećena smrtna kazna, izrečena kazna zatvora od dvadeset (20) godina.

Tužilaštvo smatra da bi, usvajanje zahteva za zaštitu zakonitosti, koji je podneo branilac okrivljenog, moglo da stvori opasan presedan da se za ratne zločine na Kosovu izriču niže kazne od onih koje su izrečene u Srbiji za ista krivična dela.

Shodno iznetim obrazloženjima, tužilaštvo predlaže da se zahtev za zaštitu zakonitosti, koji je podneo branilac okrivljenog, odbije i potvrdi presuda Apelacionog suda – APS. br. 37/2020 od 16. novembra 2020. godine.

Presuda Vrhovnog suda Kosova

Veće^[72] Vrhovnog suda Kosova, koje je postupalo po vanrednom pravnom leku - zahtevu za zaštitu zakonitosti, nakon analize zahteva i analize spisa predmeta, konstatuje da je zahtev branioca okrivljenog, koji je podnet protiv drugostepene presude, neosnovan.

Vrhovni sud je konstatovao da, prema odredbi člana 38 stav 1 KZ SFRJ, kazna zatvora ne može biti kraća od petnaest (15) dana niti duža od petnaest (15) godina, a prema stavu 2 ovog člana, samo za krivična dela za koja je zaprećena smrtna kazna, sud može izreći kaznu zatvora od dvadeset (20) godina.

Uredbom UNMIK br. 1999/24 od 12. decembra 1999. godine, za koju se smatra da je stupila na snagu 10. juna 1999. godine, ukinuta je smrtna kazna (član 1.5) i nije propisana dugoročna kazna zatvora od četrdeset (40) godina, umesto smrtne kazne.

Izmenom navedene uredbe, Uredbom br. 2000/59 od 27. oktobra 2000. godine i njenim članom 1.5 ukida se kazna zatvora, dok je odredbom člana 1.6 određeno da će za svako krivično delo za koje je, prema važećem zakonu na Kosovu od 22. marta 1989. godine, predviđena smrtna kazna, kazna biti zatvorska između minimuma predviđenog za to delo i maksimuma od četrdeset (40) godina. Međutim, prelaznim odredbama (član 4) ove uredbe propisano je da ova uredba stupa na

[72] Sudsko veće bilo je u sastavu Mejreme Memaj, predsednica veća, Nesrin Lushta i Agim Maliqi, članovi veća.

snagu 27. oktobra 2000. godine, dok se novi član 1.6 primenjuje samo na krivična dela počinjena nakon ovog datuma.

Uredba br. 2000/59, nije stvorila novo krivično zakonodavstvo, već je samo promenila smrtnu kaznu sa četrdeset (40) godina, pošto je Uredba br. 1999/24 samo stavila van snage smrtnu kaznu i nije predvidela dugoročnu kaznu zatvora sve do njene izmene i dopune, što podrazumeva period od 10. juna 1999. do 27. oktobra 2000. godine, posebno na osnovu člana 1.6 izmenjene Uredbe, u kojoj se jasno navodi da dugoročna kazna zatvora važi samo za krivična dela počinjena nakon 27. oktobra 2000. godine, s obzirom na načelo zabrane retroaktivnog dejstva krivičnog zakona, činjenicu da ne postoji zakonski osnov za izricanje dugoročne kazne zatvora u ovom periodu i načela povoljnije primene, Vrhovni sud je konstatovao da je za sve ratne zločine i druga krivična dela, počinjena do 27. oktobra 2000. godine, na koja važi KZ SFRJ, maksimalna izrečena kazna zatvora petnaest (15) godina.

Stoga se, prema nalaženju Vrhovnog suda, u zahtevu za zaštitu zakonitosti pravilno navodi da je maksimalna kazna zatvora, koja je u ovom slučaju mogla biti izrečena osuđenom, bila kazna zatvora u trajanju od petnaest (15) godina. Međutim, ovaj sud nije prihvatio navode da, budući da je sada maksimalna kazna kraća i povoljnija po osuđene, to povlači i izricanje blaže kazne. Najpre treba istaći da je za ovo krivično delo osuđenom izrečena kazna u okviru zakonskog minimuma i maksimuma. Drugo, drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu u vezi sa odlukom o kazni od dvadeset dve (22) godine zatvora, ne samo zato što je našao da je za ovo krivično delo maksimalna kazna niža u odnosu na nalaženje prvostepenog suda, već i zbog toga što je osuđeni oglašen krivim samo za jedno krivično delo, umesto za dva krivična dela, kako je utvrdio prvostepeni sud. To je bio i razlog za izricanje kazne koja je bila upola blaža.

Vrhovni sud je, shodno tome, našao da nije uzeta u obzir tvrdnja da maksimalna kazna, koju ni ovaj sud ne poriče, mora nužno posledično dovesti do izricanja blaže kazne, jer se na taj način neće prekršiti krivični zakon, polazeći od činjenice da izrečena kazna drugostepenog suda odgovara situaciji, da je osuđenom sada suđeno samo za jedno krivično delo.

Nalazi FHPK

U ovu analizu krivičnog postupka u predmetu *Tužilac protiv Darka Tasića* uključen je i postupak nakon proglašenja drugostepene presude od 30. novembra 2020. godine. Više o ovom predmetu možete pročitati u godišnjim izveštajima

FHPK o praćenju suđenja za ratne zločine na Kosovu, koji su objavljeni tokom 2018, 2019. i 2020. godine.^[73]

Vrhovni sud Kosova je, odlučujući po zahtevu za zaštitu zakonitosti koji je podneo branilac okrivljenog, osnovano odbio zahtev kao neosnovan, ali se u obrazloženju ove odluke uočava nejasnoća u pogledu maksimalne kazne za ratne zločine na Kosovu. Prvobitno, u ovom obrazloženju, sud je konstatovao da se, prema KZ SFRJ, za krivična dela za koja je zaprećena smrtna kazna, nakon stupanja na snagu Uredbe UNMIK br. 1999/24, može izreći kazna do najviše dvadeset (20) godina, a zatim nekoliko paragrafa ispod Vrhovni sud nalazi da za sve ratne zločine i druga krivična dela koja su počinjena do 27. oktobra 2000. godine, pozivajući se i na drugu uredbu^[74], za koju važi KZ SFRJ, maksimalna izrečena kazna je kazna zatvora od petnaest (15) godina.

Uredba UNMIK br. 2000/25 od 27. oktobra 2000. godine jasno precizira da se član 1.6.^[75] odnosi samo na krivična dela počinjena nakon ovog datuma, odnosno nakon 27. oktobra 2000. godine, odnosno nakon stupanja na snagu ove uredbe.

Vrhovni sud, koji je ujedno i najviša sudska instanca na Kosovu, koji je i nadležan za davanje pravnih mišljenja, treba da posluži kao primer za sve niže sudove prilikom donošenja odluka, a obrazloženje odluka treba da bude detaljno i razumljivo strankama u postupku. Odluke Vrhovnog suda treba da postave standarde, a ne da stvaraju zabunu u krivičnom postupku.

Od završetka oružanog sukoba na Kosovu, u svim predmetima u kojima su okrivljeni krivično gonjeni zbog osnovane sumnje da su počinili ratne zločine, njihove radnje su kvalifikovane kao ratni zločini po KZ SFRJ, a u skladu sa istim zakonom, okrivljenima su izricane i krivične sankcije, pošto su sa stanovišta kazne, bile blaže po učinioce.

Prema KZ SFRJ, odnosno članu 142, ko učini neko od krivičnih dela *ratnog zločina* kazniće se kaznom zatvora od najmanje pet (5) godina ili smrtnom kaznom. Uredba UNMIK br. 1999/24 od 12. decembra 1999. godine, za koju se smatra da je stupila na snagu 10. juna 1999. godine, ukida smrtnu kaznu prema članu 1.5. Sada,

[73] Na stranici www.hlc-kosovo.org možete naći sve godišnje izveštaje FHPK.

[74] Uredba UNMIK br. 2000/59 od 27. oktobra 2000. godine.

[75] Za svako krivično delo, za koje je, prema zakonu na snazi na Kosovu od 22. marta 1989. godine, zaprećena smrtna kazna, izrečena kazna zatvora nalaziće se u rasponu između minimuma propisanog za dato krivično delo i maksimuma od četrdeset (40) godina.

prema članu 38 stav 2 KZ SFRJ „za krivična dela za koja je zaprećena smrtna kazna, sud može izreći kaznu od dvadeset (20) godina“, a prema ovom zakonu maksimalna kazna zatvora iz člana 38 stav 1 iznosi petnaest (15) godina, ali za krivična dela za koja je zaprećena smrtna kazna, može se izreći kazna zatvora od 20 godina. Tako se za krivična dela ratnog zločina može izreći kazna zatvora od pet (5) do petnaest (15) godina, odnosno kazna od dvadeset (20) godina zatvora za slučajeve u kojima postoje izuzetno otežavajuće okolnosti, za koje se, prema KZ SFRJ može izreći smrtna kazna.

Takođe, prema KZ SFRJ, ne može se izreći kazna zatvora u trajanju između petnaest (15) i dvadeset (20) godina.

**PREDMETI VEZANI
ZA RATNE ZLOČINE
ILI KRIVIČNA DELA
SA ETNIČKOM
ILI POLITIČKOM
POZADINOM**

2.1.1. Predmet: *Tužilac protiv Emrusha Thaqija i Nexhiba Shatrija*

Pred sudskim većem^[76] Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, sa predsednikom veća, sudijom Agimom Kućijem, dana 16. marta 2021. godine, otvoren je glavni pretres na ponovnom suđenju u predmetu *Tužilac protiv Emrusha Thaqija i Nexhiba Shatrija*.

Presudom Apelacionog suda od 30. oktobra 2020. godine, delimično je usvojena žalba Kancelarije STRK i po službenoj dužnosti delimično je **poništena** presuda Osnovnog suda od 6. maja 2020. godine u vezi sa oslobađajućim delom presude u **tačkama I i II** koje se odnose na okrivljenog Emrush Thaqija u vezi krivičnog dela *zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja*^[77], i **tački XIV** za koju se tereti okrivljeni Nexhib Shatri, u vezi krivičnih dela *zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja*^[78], *falsifikovanje dokumenata*^[79], *omogućavanje bekstva lica lišenih slobode*^[80], kao i **tački XV** u vezi krivičnog dela *zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja*^[81], za šta se tereti i okrivljeni Shatri. U vezi sa navedenim tačkama, protiv okrivljenih Thaqija i Shatrija, postupak je vraćen prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

Glavni pretres u ponovljenom suđenju nastavljen je protiv okrivljenih Emrusha Thaqija i Nexhiba Shatrija i nije završen do kraja izveštajnog perioda. U izveštajnom periodu, sudsko veće je održalo osam (8) ročišta na kojima je saslušano osam (8) svedoka, od kojih je sedam (7) svedoka predloženo od strane tužilaštva^[82] a jedan (1) od strane odbrane.

[76] Članovi sudskog veća, sudije Medie Bytyqi i Naime Krasniqi Jashanica.

[77] Propisano i kažnjivo članom 422 stav 1 tačke 2.1, 2.2, 2.3 KZRK.

[78] Propisano i kažnjivo članom 422 stav 1 tačke 2.1, 2.2 u vezi sa članom 31 KZRK.

[79] Propisano i kažnjivo članom 398 stavovi 1 i 2 u vezi sa članom 31 KZRK.

[80] Propisano i kažnjivo članom 406 stavovi 1 i 4 u vezi sa članom 31 KZRK.

[81] Propisano i kažnjivo članom 422 stav 1 tačke 2.1, 2.2 u vezi sa članom 31 KZRK.

[82] Predmet na ponovljenom suđenju zastupala je tužiteljka STRK Florije Shamoli.

Naredno ročište zakazano je za 11. januar 2022. godine.

Tok krivičnog postupka[83]

Krivični postupak u vezi sa bekstvom iz prostorija Kliničko-univerzitetskog centra Kosova (KUCK) u Prištini/Prishtinë okrivljenih Sami Lushtaku, Ismet Haxha i Sahit Jashari 20. maja 2014. godine, u vreme kada su kao pritvorenici^[84] bili na lečenju, podignut je odmah nakon ovog događaja. Istraga je ubrzo proširena i na druga lica koja su, prema dokazima tužilaštva, pomagala ili olakšala okrivljenima da napuste prostorije Kliničkog centra kako se ne bi odazvali pozivu suda da učestvuju u krivičnom postupku, koji je protiv njih i drugih pritvorenika vođen pred Osnovnim sudom u Mitrovici/Mitrovicë u vezi krivičnog dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*.

Optužnica

Kancelarija STRK (međunarodni tužilac, Romulo Mateus), dana 17. novembra 2016. godine,^[85] podigao je optužnicu protiv dvadeset četiri (24) okrivljenih koji su zloupotrebom službenog položaja ili ovlašćenja, neposredno ili posredno, pomogli ili na bilo koji drugi način omogućili bekstvo okrivljenih Lushtaku, Haxha i Jashari iz prostorija KUCK u Prištini/Prishtinë. Bekstvo trojice okrivljenih iz bolnice, prema optužnici, direktno je uticalo na vođenje glavnog pretresa u predmetu P 938/13, čiji je početak planiran za 22. maj 2014. godine, pred sudskim većem Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë.

Glavni pretres

Postupak ispitivanja optužnice pred Odeljenjem za teška krivična dela Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë (predsednik sudskog veća, sudija Shasivar Hoti) započeo je prvim saslušanjem, koje je otvoreno 25. septembra 2017. godine, a završeno je

[83] FHP Kosovo od 2017. godine redovno prati krivični postupak koji se vodi u ovom predmetu po optužnici Kancelarije STRK od 17. novembra 2016. godine, zbog njene povezanosti sa krivičnim predmetom u vezi sa optužbama za *ratni zločin protiv civilnog stanovništva*, koji vodi Osnovni sud u Mitrovici/Mitrovicë.

[84] Okrivljeni su u pritvoru, odlukom predsednika sudskog veća u predmetu *Tužilac protiv Sabita Gecija i drugih* (poznat kao *Drenica 1*, P. 938/13), u kojoj je, tokom 2014. i 2015. Godine, pred Osnovnim sudom u Mitrovici/Mitrovicë održan glavni pretres u vezi optužbi za *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* protiv više osoba. Detalje o vođenju krivičnog postupka u ovom predmetu možete pronaći na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK: <https://hlc-kosovo.org/sr/publikacije>

[85] Navodi iz optužnice, kao i opis krivičnih dela koja su stavljena na teret dvadeset četvorici (24) okrivljenih, detaljno su obrađeni u izveštaju o suđenjima proprćenim tokom 2017. godine: „Suđenja za ratne zločine – šta dalje“. Izveštaj se takođe može naći na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK.

odlukom sudije od 5. aprila 2018. godine, kojim su zahtevi za odbacivanje optužnice i prigovori okrivljenih na dokaze deponovane u optužnici, odbijeni kao neosnovani. Ovu odluku je u žalbenom postupku po žalbama sedamnaest^[86] okrivljenih, potvrdilo žalbeno veće Odeljenja za teška krivična dela Apelacionog suda^[87], rešenjem od 12. juna 2018. godine.

Tek je dana 28. avgusta 2019. godine otvoren glavni pretres u vezi sa ispitanom optužnicom, pred sudskim većem^[88], na kome je pročitana optužnica. Pretres je nastavljen uvodnom rečju stranaka u postupku.

Razdvajanje postupka u vezi sa okrivljenom Mervete Hasani-Lushtaku

U delu glavnog pretresa, koji je vođen tokom 2019. godine, odlukom sudskog veća od 2. decembra 2019. godine razdvojen je postupak u vezi sa okrivljenom Mervete Hasani-Lushtaku. Ona je priznala krivicu za krivično delo *omogućavanje bekstva lica lišenih slobode*^[89]. Stranke u postupku su, u skladu sa zakonskim odredbama, postigle sporazum o priznanju krivice, koji je prihvatilo i sudsko veće.

Presuda na osnovu sporazuma o priznanju krivice

Sudsko veće je na zasebnom ročištu u vezi sa okrivljenom Mervete Hasani-Lushtaku, dana 4. decembra 2019. godine, objavilo presudu kojom je ona oglašena krivom za krivično delo *omogućavanje bekstva lica lišenog slobode*. Prema presudi, ona je 22. septembra 2015. godine, oko 12:30 časova, automobilom marke *Mercedes Benz* srebrne boje, izvela okrivljenog Samija Lushtaku iz kruga KUCK, gde je, kao pritvorenik, bio na lečenju. Njena namera bila je da mu pomogne da pobegne od nadzora službenika kazneno-popravne ustanove, suprotno odluci Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë od 27. maja 2015. godine, kojom je Lushtaku određena mera pritvora.

Sud je okrivljenoj za navedeno krivično delo izrekao kaznu zatvora u trajanju od šest (6) meseci, koja je, nakon sporazuma sa okrivljenom, zamenjena novčanom kaznom u iznosu od tri hiljade pet stotina (3.500) evra. Okrivljenoj je sud skre-

[86] Emrush Thaqi, Shemsi Hajrizi, Sami Lushtaku, Sabit Jashari, Ismet Haxha, Mergim Lushtaku, Bashkim Dervisholli, Valon Behramaj, Argjent Behramaj, Gëzim Ahmeti, Xhevdet Zena, Ismail Dibrani, Sami Gjoka, Nexhib Shatri, Rrustem Rukolli, Skender Tahiri i Sheremet Jashari.

[87] Članovi žalbenog veća, sudije Mejreme Memaj (predsednica), Afrim Shala i Fillim Skoro (članovi veća).

[88] Predsednik sudskog veća, Shasivar Hoti, članovi sudskog veća, Beqir Kalludra i Lutfi Shala.

[89] Propisano i kažnjivo članom 406 stav 1 KZRK.

nuo pažnju, da će, u slučaju neplaćanja kazne, ona biti zamenjena kaznom zatvora (20 evra se računa kao jedan dan zatvora).

Oduka o razdvajanju postupka

U delu glavnog pretresa održanog početkom 2020. godine, tačnije 20. februara 2020. godine, sudsko veće je donelo odluku o razdvajanju postupka za okrivljene, koji se optužnicom od 17. novembra 2016. godine terete shodno tačkama XVI, XVII i XVIII optužnice. Postupak je razdvojen u odnosu na okrivljene Sami Lushtaku, Rustem Rukolli, Rexhep Xhota i Fatmir Mjaku (koji se terete optužnicom za izvršenje krivičnog dela *ometanje dokazivanja ili službenog postupka* iz člana 394 stav 1 tačka 1.7 i stav 5 u vezi sa članom 31 KZRK, kao i člana 395 u vezi sa članom 31 KZRK); u odnosu na okrivljene Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Skender Tahiri, Sheremet Jashari i Bajram Dibrani (u vezi krivičnog dela *ometanje dokazivanja ili službenog postupka* i *zastašivanje za vreme krivičnog postupka* iz člana 395 KZRK); kao i u vezi okrivljenih Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Rustem Rukolli, Rexhep Xhota, Fatmir Mjaku, Skender Tahiri, Sheremet Jashari i Bajram Dibrani (u vezi krivičnog dela *učesće u ili organizovanje organizovane kriminalne grupe* (član 283 stavovi 1 i 2 u vezi sa članom 31 KZRK).

Navedene optužbe nisu se odnosile na optužbe koje se stavljaju na teret ostalim okrivljenima u vezi sa navedenom optužnicom, a koje se odnose na bekstvo okrivljenih Lushtaku, Jashari i Haxha iz prostorija KUCK u Prištini/Prishtinë od 20. maja 2014. godine ili pružanje pomoći ovim okrivljenima u izvršenju krivičnog dela ili nakon njegovog izvršenja.

Prvostepena presuda

Sudsko veće je dana 14. aprila 2020. godine^[90] objavilo presudu kojom je okrivljeni Sami Lushtaku oglašen krivim zbog izvršenja dva krivična dela *bekstvo lica lišenog slobode*. Za ova krivična dela, sud je izrekao novčanu kaznu u iznosu od dvanaest hiljada (12.000) evra, koju je isti dužan da plati u roku od petnaest (15) dana od dana pravnosnažnosti presude.

Lushtaku je izvršio navedena krivična dela tako što je 21. avgusta 2015. godine (u vremenskom intervalu od 10:12 do 19:05 časova) i dana 22. septembra 2015. godine (u vremenskom intervalu od 12:30 do 15:30 časova), boravio van prostorija Pritvorskog centra u Dubravi/Dubravë, gde je izdržavao meru pritvora u vezi sa presudom Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë od 27. maja 2015. godine

[90] Presuda je objavljena bez prisustva javnosti elektronskim putem, putem obaveštenja Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë.

(predmet *Drenica*, P.br. 938/13, prva presuda nije pravnosnažna). Za ove boravke van pritvorskog centra Lushtaku nije imao dozvolu nadležnog suda i nije bio pod nadzorom službenika popravne službe.

Presudom su okrivljeni Ylber Blakaj, Gëzim Ahmeti i Xhevdet Zena oglašeni krivim zbog izvršenja dva krivična dela *nezakonito puštanje lica lišenih slobode*. Oni su krivična dela izvršili tako što su, u saizvršilaštvu, u svojstvu službenih lica (službenici Pritvorskog centra Dubrava/Dubravë), kao i suprotno odluci Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrović (kojom je okrivljenom Lushtaku određena mera pritvora do pravnosnažnosti presude od 27. maja 2015. godine), omogućili okrivljenom nezakonit boravak na slobodi. Sud je, svakom pojedinačno, Blakaju, Ahmetiju i Zeni, izrekao novčanu kaznu u iznosu od hiljadu (1.000) evra, koju su dužni da plate petnaest (15) dana od pravnosnažne presude.

Presudom objavljenom 14. aprila 2020. godine oslobođeni su optužbi:

- okrivljeni Emrush Thaqi u vezi krivičnog dela *zloupotreba službenog položaja i ovlašćenja* iz člana 422 stav 2 tačke 2.1, 2.2, 2.3 KZRK;

- okrivljeni Shemsi Hajrizi u vezi krivičnog dela *zloupotreba službenog položaja i ovlašćenja* iz člana 422 stav 2 tačke 2.1, 2.2, 2.3 KZRK;

-okrivljeni Sami Lushtaku, Sahit Jashari i Ismet Haxha u vezi krivičnog dela *bekstvo lica lišenog slobode* iz člana 405 stav 1 u vezi sa članom 31 KZRK

-okrivljeni Mergim Lushtaku i Dardan Geci u vezi krivičnog dela *omogućavanje bekstva lica lišenog slobode* iz člana 406 stav 1 i 4 u vezi sa članom 31 KZRK;

- okrivljeni Bashkim Dervisholli i Argjent Behramaj u vezi krivičnog dela *pružanje pomoći izvršiocu nakon izvršenja krivičnog dela* iz člana 388 stav 1 tačka 2.5 stav 3 u vezi sa članom 31 i krivičnog dela *nezakonito puštanje lica lišenih slobode* u vezi sa članom 407 i 31 KZRK; i

- okrivljeni Agim Ukaj, Ismail Dibrani i Nebih Shatri, svaki pojedinačno u vezi krivičnog dela *zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja* iz člana 422 stav 2 tačke 2.1 i 2.2 KZRK;

Odbijajuća presuda

U vezi sa okrivljenim Sami Gjoka, koji je preminuo 31. marta 2020. godine, sud je doneo odbijajuću presudu. Optužnicom mu je bilo stavljeno na teret izvršenje

krivičnog dela *zloupotreba službenog položaja i/ili ovlašćenja* iz člana 422 stav 2 tačke 2.1 i 2.2 KZRK.

U skladu sa presudom, sudsko veće je, tokom glavnog pretresa, na ročištu održanom 24. septembra 2019. godine, donelo odluku o razdvajanju postupka protiv okrivljenog Valona Behramaja, koji se optužnicom tereti za izvršenje krivičnog dela *pružanje pomoći izvršiocu nakon izvršenja krivičnog dela* iz člana 388 stav 1 tačka 2.5 stav 3 u vezi sa članom 31 KZRK i krivičnog dela *nezakonito puštanje lica lišenih slobode* u vezi sa članom 407 kao i u vezi sa članom 31 KZRK. Na sledećem ročištu, sud je doneo odluku o spajanju postupka u vezi sa ovim okrivljenim, sa ostalim okrivljenima. Okrivljeni Behramaj nije prisustvovao ročištima sudskog veća od početka 2020. godine do okončanja glavnog pretresa, što je bio razlog za ponovno razdvajanje postupka u vezi sa njim. Prema presudi, on je početkom godine boravio u Nemačkoj i nije mogao da se vrati zbog zatvaranja granica izazvanog pandemijom virusa Covid-19.

Prvostepeni sud je u presudi podneo ocene završnih reči stranaka u postupku i iskaza svedoka saslušanih tokom saslušanja, kao i materijalnih dokaza.

Sud je, u vezi sa osuđujućim delom presude u odnosu na okrivljene Ylbera Blakaja, Gëzima Ahmetija i Xhevdeta Zene (službenici popravne službe, koji su bili dužni da okrivljenog Lushtakua iz pritvorskog centra, gde je služio meru pritvora, odvedu u KUCK u Prištini/Prishtinë 21. avgusta i 22. septembra 2015. godine), na osnovu dokaza izvedenih tokom suđenja, a posebno na osnovu izjava svedoka koji su u svojstvu službenih lica bili uključeni u akciju posmatranja kretanja okrivljenog Lushtakua, našao da u radnjama okrivljenih Blakaja, Ahmetija i Zene postoje elementi krivičnog dela koje im se stavlja na teret (*nezakonito puštanje lica lišenog slobode*), jer su navedenih dana ostavili lice lišeno slobode bez nadzora, postupajući u suprotnosti sa rešenjem Osnovnog suda u Mitrovici/Mitrovicë od 27. maja 2015. godine, kojim je ovom licu izrečena kazna zatvora u trajanju od dvanaest (12) godina. Po nalaženju suda, u radnjama okrivljenih postoje svi elementi krivičnog dela koje im se stavlja na teret.

Sud je, na osnovu izvedenih dokaza, utvrdio da je okrivljeni Lushtaku 21. i 22. avgusta 2015. godine izvršio krivično delo u sticaju *bekstvo lica lišenog slobode* po dve tačke. Radnje okrivljenog Lushtakua su konstatovane na osnovu iskaza svedoka, koji je, u svojstvu službenog lica navedenih dana, bio angažovan na praćenju kretanja okrivljenih. On je potvrdio na koji način se Lushtaku oslobodio nadzora čuvara popravne službe. Radnje okrivljenog utvrđene su i materijalnim

dokazima pribavljenim tajnim merama – prisluškivanjem telefonskih razgovora.

Sud je presudom izveo dokaze i predočio razloge na osnovu kojih je doneo oslobađajuću presudu u odnosu na okrivljene Emrush Thaqi i Shemsi Hajrizi. Po nalaženju suda, na osnovu dokaza izvedenih tokom glavnog pretresa, a posebno na osnovu iskaza pojedinih svedoka, nije bilo dokaza da u radnjama ovih okrivljenih postoje elementi krivičnih dela, koja im se stavljaju na teret, odnosno da su svojim radnjama zloupotrebili službeni položaj.

Presudom takođe nije dokazano da u radnjama okrivljenih Sami Lushtaku, Sahit Jashari i Ismet Haxha postoje elementi krivičnog dela *bekstvo lica lišenog slobode*. Po nalaženju suda, nijednim dokazom nije utvrđeno da su ovi osuđeni napustili prostorije KUCK, već da su napustili bolničke sobe u kojima su boravili i da su bili zabarikadirani u prostorijama KUCK zbog odluke suda o njihovom premeštaju iz pritvorskog centra, gde su služili meru pritvora u Pritvorskom centru u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë.

Sud, na osnovu izvedenih dokaza, nije utvrdio da u radnjama okrivljenih Mergim Lushtaku i Dardan Geci postoje elementi krivičnog dela *omogućavanje bekstva lica lišenog slobode u saizvršilaštvu*. Oni su kritičnog dana, zajedno sa članovima porodice, protestovali zbog odluke Osnovnog suda u Mitrovici Mitrovicë u vezi sa premeštajem pritvorenika u Pritvorski centar u Mitrovici Mitrovicë, opravdavajući protest bezbednošću pritvorenika u pomenutom pritvorskom centru.

Po nalaženju suda, nakon analize dokaza izvedenih tokom pretresa, u radnjama okrivljenih Bashkima Dervishollija i Argjenta Behramaja nema elemenata krivičnog dela koje im se stavlja na teret. Oni su kritičnog dana bili angažovani na obezbeđenju okrivljenih, dok su boravili u KUCK. Nakon što su okrivljeni Lushtaku, Jashari i Haxha, napustili bolničke sobe, odmah su o tome obavestili svoje pretpostavljene.

U postupanju okrivljenih Agima Ukaja i Ismaila Dibranija, službenika Kazneno-popravne službe, sud nije našao elemente krivičnog dela. Okrivljeni Lushtaku je kritičnog dana napustio pritvorski centar u pratnji čuvara poštujući zakonske procedure.

Po nalaženju suda, okrivljeni Nexhip Shatri, lekar u pritvorskom centru Dubrava/Dubravë, pružio je usluge okrivljenom Lushtaku i uputio ga na lečenje u KUCK u Prištini/Prishtinë, pošto isti nije bio u prilici da obavi potrebne preglede u pritvorskom centru ili u bolnici u Peći/Pejë.

Prilikom odmeravanja kazne, okrivljenima Blakaju, Ahmetiju i Zeni, sud je uzeo u obzir olakšavajuće okolnosti: njihovo dobro vladanje i povratak na posao. Sud nije utvrdio druge primedbe u vezi sa obavljanjem njihovog posla. Na osnovu iznetog, kao i njihovog imovnog stanja, sud je našao da će se izrečenim kaznama ostvariti svrha kažnjavanja.

Sud je okrivljenom Lushtaku, zbog izvršenja krivičnog dela u sticaju *bekstvo lica lišenog slobode*, izrekao novčanu kaznu u visini od dvanaest hiljada (12.000) evra. Kazna u navedenoj visini izrečena je uz primenu odredbe o ublažavanju kazne, a s obzirom na zdravstveno stanje okrivljenog kao i na njegovo imovno stanje, našao je da će se istom postići svrha kažnjavanja.

Žalbeni postupak^[91]

Prvostepenu presudu od 7. maja 2020. godine pobijale su sve stranke u postupku.

Kancelarija STRK je svojom žalbom od 15. maja 2020. godine pobijala prvostepenu presudu zbog nepotpuno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, kao i zbog izrečenih krivičnih sankcija.

Branilac osuđenog Gezima Ahmetija, advokat iz Prištine/ Prishtinë, Asdren Hoxha, je 25. maja 2020. godine izjavio žalbu na presudu Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë od 7. maja 2020. godine, zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, zbog povrede krivičnog zakona kao i odluke o kazni. Predložio je Apelacionom sudu da žalbu okrivljenog usvoji kao osnovanu, da prvostepenu presudu poništi i da okrivljenog oslobodi optužbi ili da se predmet eventualno vrati na ponovno suđenje. Presuda je, prema žalbenim navodima, kontradiktorna, pa stoga ne sadrži ni minimum obrazloženja u pogledu dokaza i činjenica na osnovu kojih je doneta. Na osnovu presude ne može se razumeti za koje je nezakonite radnje njegov branjenik oglašen krivim.

Branilac okrivljenog Xhevmeta Zene, advokat iz Prištine/Prishtina Drita Hoxha, je žalbom od 25. maja 2020. godine pobijala prvostepenu presudu od 7. maja 2020. godine zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, nepotpuno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede krivičnog zakona i odluke o kazni, sa predlogom da Apelacioni sud žalbu okrivljenog usvoji kao osnovanu, da prvostepenu presudu ukine i oslobodi od optužbe okrivljenog Zenu, ili da eventu-

[91] Više o žalbenom postupku možete pročitati u godišnjem izveštaju FHPK za 2020. godinu, pod nazivom „Suđenja za ratne zločine – spor napredak“ koji se može naći na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK: www.hlc-kosovo.org.

alno vrati predmet na ponovno suđenje. Prema žalbenim navodima, presuda je zasnovana na neprihvatljivim dokazima koje odbrana ni u jednoj fazi krivičnog postupka nije imala mogućnost da ospori ili pobije.

Branilac okrivljenog Ylbera Blakaja, advokat iz Prištine, Ragip Zeneli, žalbom od 11. maja 2020. pobijao je prvostepenu presudu usled bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona i nepotpuno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja. On je, žalbom, predložio drugostepenom sudu da prvostepenu presudu poništi i predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno suđenje ili da preinači presudu i oslobodi okrivljenog Blakaja od optužbi u vezi krivičnog dela preciziranog u optužnici STRK od 17. novembra 2016. godine. Dokazi na kojima se zasniva presuda nisu pribavljeni na zakonom propisan način. Okrivljeni su se u izvršavanju svojih obaveza, pridržavali propisanog postupka.

Branilac okrivljenog Sami Lushtaku, advokat iz Prištine/Prishtina, Artan Qerkini, pobijao je žalbenu presudu zbog bitnih povreda odredaba krivičnog zakona. On je Apelacionom sudu predložio da uvaži žalbu okrivljenog Lushtaku i da ga, samim tim, oslobodi optužbe ili da mu kaznu ublaži na novčanu kaznu. Presuda je zasnovana na dokazima koje odbrana nije mogla da ospori. Njegov klijent je oglašen krivim na osnovu jednog dokaza koje okrivljeni i njegova odbrana nisu imali prilike da ospore. Tajne mere, mere prisluškivanja nisu dozvoljene u istragama krivičnih dela za koja je zaprećena minimalna kazna zatvora od pet (5) godina.

Branilac okrivljenog Ismeta Haxhe, advokat Mahmut Halimi iz Mitrovice/Mitrovicë, u odgovoru na žalbu tužioca od 8. juna 2020. godine, predložio je Apelacionom sudu da odbije žalbu Kancelarije STRK kao neosnovanu i da potvrdi ožalbenu presudu, navodeći da žalba tužilaštva ne sadrži dokaze za odgovornost njegovog branjenika ili drugih okrivljenih.

Podneskom od 4. juna 2020. godine, Apelaciono tužilaštvo je predložilo Apelacionom sudu da uvaži žalbu Kancelarije STRK izjavljenu na presudu Odeljenja za teška krivična dela Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë.

Presuda Apelacionog suda

Apelacioni sud je presudom našao da prvostepena presuda ne sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka, koje bi uticale na njeno poništavanje u tačkama VII, VIII, IX i X optužnice u osuđujućem delu, kao i u tačkama III, IV, V, VI, XII i XIII optužnice u oslobađajućem delu. U vezi navedenih tačaka optužnice, presuda je jasna i ne sadrži protivrečnosti između obrazloženja i dispozitiva. Presuda je

sačinjena u skladu sa članom 370 ZKPK. Obrazloženje presude nije u suprotnosti sa spisima predmeta koji su dostavljeni sudu.

U vezi sa oslobađajućim delom presude u tačkama I, II, XIV i XV, Apelacioni sud je našao bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, što je uslovalo poništavanje presude u vezi sa tim delom. Apelaciona presuda u vezi sa navedenim tačkama optužnice ne sadrži nikakvo obrazloženje – ne navodi jasno i potpuno koje su činjenice utvrđene a koje nisu.

Apelacioni sud je u delu presude koji se odnosi na okrivljene Ylber Blakaj, Gëzim Ahmeti i Xhevdet Zena (tačke VII i VIII optužnice za krivično delo u sticaju *puštanje lica lišenog slobode*) našao da je prvostepeni sud dovoljno razjasnio na osnovu kojih dokaza je doneo odluku. Sud je uredno cenio iskaz policajca svedoka Misije EULEX, kao i materijalne dokaze pribavljene na osnovu prisluškivanih telefonskih razgovora, koji su potvrdili iskaze ovih i drugih svedoka. Policija EULEX pratila je kretanje okrivljenog Samija Lushtakua sa čuvarima, koji su kritičnih dana bili angažovani na njegovom transportu iz pritvorskog centra Dubrava/Dubravë do KUCK u Prištini/Prishtinë. Prvostepeni sud je uredno cenio da u njihovim radnjama postoje elementi krivičnog dela koje mu se stavlja na teret.

Sa stanovišta kazne izrečene okrivljenima Blakaju, Ahmetiju i Zeni [novčane kazne u visini od hiljadu (1.000) evra], Apelacioni sud nalazi da je prvostepeni sud pogrešno primenio odredbe krivičnog zakonika sa aspekta odmeravanja kazne, s obzirom da je minimalna kazna zatvora za krivično delo za koje je okrivljeni oglašen krivim šest (6) meseci, a maksimalna kazna do pet (5) godina. Prema članu 76 stav 1 tačka 1.7 KZRK, u slučaju ublažavanja kazne, novčana kazna se može izreći samo u slučajevima kada nije predviđena minimalna kazna zatvora. Prema nalazima Apelacionog suda, novčana kazna u konkretnom predmetu nije dozvoljena. Iz navedenih razloga, po nalaženju Apelacionog suda, neosnovani su žalbeni navodi okrivljenih i njihovih branilaca.

Apelacioni sud je prilikom razmatranja žalbenih navoda odbrane okrivljenog Lushtakua, kao i spisa predmeta u vezi sa optužbama koje mu se stavljaju na teret, našao da okrivljeni Lushtaku nije oglašen krivim samo na osnovu jednog dokaza – pročitano iskaza svedoka Raatikainena, na šta okrivljeni i njegova odbrana nisu mogli da izjave prigovor. Iskaz ovog svedoka vezan je za mnoštvo materijalnih dokaza, policijskih izveštaja i rezultata prisluškivanja. Svedok Raatikainen nije saslušan tokom glavnog pretresa jer je njegovo svedočenje bilo otežano. Takođe, neosnovana je tvrdnja odbrane da mere prisluškivanja nisu dozvoljene u

istragama za krivična dela za koja je zaprećena kazna zatvora do (5) godina. U konkretnom predmetu, sprovedene su istrage u pravcu više krivičnih dela, uključujući i krivično delo *učesće u organizovanoj kriminalnoj grupi*, za koje je zaprećena minimalna kazna zatvora u trajanju od deset (10) godina.

Sa stanovišta novčane kazne izrečene okrivljenom Lushtaku, Apelacioni sud je našao da je za krivično delo koje mu se stavlja na teret (*bekstvo lica lišenog slobode*) zaprećena maksimalna kazna do tri (3) godine, a za ovo krivično delo se može izreći novčana kazna, uz ublažavanje maksimalne kazne. Za ovo krivično delo nije zaprećena minimalna kazna. Apelacioni sud nalazi da će u ovom slučaju i izrečenom kaznom u visini od dvanaest hiljada (12.000) evra biti ostvarena svrha kažnjavanja. Po nalaženju suda, koji je odlučio po žalbi, neosnovani su žalbeni navodi Kancelarije STRK sa predlogom za izricanje efektivne kazne zatvora.

Apelacioni sud je, s obzirom na puštanje na slobodu okrivljenih Sami Lushtaku, Sahit Jashari i Ismet Haxha (tačka IV optužnice), našao da je u ovom konkretnom slučaju nastupila apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja. Krivično delo, za koje se okrivljeni terete, izvršeno je u periodu od 20. do 22. maja 2014. godine. Krivičnim zakonikom, za krivično delo *bekstvo lica lišenog slobode*, zaprećena je kazna zatvora u trajanju do tri (3) godine. Prema članu 107 KZRK, zabranjeno je krivično gonjenje u slučaju protoka dvostruko dužeg vremenskog intervala, od onog predviđenog za zastarelost krivičnog gonjenja. Zastarelost je u ovom konkretnom predmetu nastupila 22. maja 2020. godine.

Drugostepeni sud je kroz presudu analizirao i potvrdio oslobađajuće delove presude u vezi sa okrivljenima Shemsi Hajrizi (tačka III optužnice), Mergim Lushaku, Dardan Geci (tačka V optužnice), Bashkim Dervisholli, Argjent Behramaj (tačka VI optužnice), Agim Ukaj (tačka XII optužnice) i Ismail Dibrani (tačka XIII optužnice). Prihvaćeni su razlozi zbog kojih ih je prvostepeni sud oslobodio. Drugostepeni sud je ocenio kao previše uopštene žalbene navode Kancelarije STRK, kojima je tužilaštvo uložilo prigovor na oslobađajući deo prvostepene presude u vezi ovih okrivljenih. Tužilaštvo u žalbi navodi da je prvostepeni sud pogrešno oslobodio okrivljene, iako su u prvostepenom postupku izvedeni dokazi koji svedoče da su okrivljeni počinili krivična dela koja im se stavljaju na teret. Tužilaštvo u žalbi nije navelo konkretne dokaze kojima bi dokazao svoje navode da u radnjama ovih okrivljenih ima elemenata krivičnih dela koja su im optužnicom stavljena na teret. Shodno tome, sud navode tužilaštva, iznete u žalbi, ocenjuje neosnovanim.

Kada je reč o poništavanju presude okrivljenom Emrushu Thaqiju (tačka I i II optužnice), drugostepeni sud nalazi da prvostepeni sud nije opisao činjenično stanje na zakonom propisan način. Prvostepenom presudom nisu analizirane radnje okrivljenih opisane u optužnici. Prvostepeni sud je utvrdio da u radnjama okrivljenog nije utvrđen umišljaj za izvršenje krivičnih dela koja mu se stavljaju na teret, bez ocene izvedenih dokaza i adekvatnih razloga koji bi omogućili da se utvrdi koje činjenice smatra dokazima a koje ne. Iz navedenih razloga, Apelacioni sud nije mogao pravilno da utvrdi činjenično stanje, odnosno da preinači presudu.

Povodom optužbi protiv Nexhiba Shatrija (tačke XIV i XV optužnice) da je lažno predstavio zdravstveno stanje pritvorenika kako bi imali povlašćeni status, zloupotrebivši time svoj službeni položaj i ovlašćenja, i da je falsifikovanjem dokumenta omogućio bekstvo lica lišenih slobode, Apelacioni sud ceni da prvostepeni sud nije precizirao okolnosti ili razloge zbog kojih je doneo oslobađajuću presudu u vezi sa ovim okrivljenim. Apelacioni sud nije mogao da preinači prvostepenu presudu u predmetu koji se odnosi na okrivljenog Shatri, na osnovu dokaza izvedenih tokom pretresa.

U vezi sa četiri (4) navedene tačke optužnice, za koje se terete okrivljeni Thaqi i Shatri, Apelacioni sud je vratio predmet na ponovno suđenje. Prvostepeni sud, u vezi sa poništenim delom presude, u ponovnom postupku mora otkloniti sve propuste, izvesti sve dokaze u vezi sa četiri tačke optužnice, ispitati ih u skladu sa članom 370 stavovi 6 i 7 KZRK, i, na osnovu rezultata ispitivanja, doneti zakonite i pravične zaključke na osnovu predočenih dokaza.

Nalazi FHPK

- Dana 20. februara 2020. godine, sudsko veće je donelo odluku o razdvajanju postupka za okrivljene koji se optužnicom od 17. novembra 2016. terete tačkama XVI, XVII i XVIII optužnice. Postupak je razdvojen u vezi sa okrivljenima Sami Lushtaku, Rustem Rukolli, Rexhep Xhota i Fatmir Mjaku (oni se terete optužnicom za izvršenje krivičnog dela *ometanje dokazivanja ili službenog postupka*); u vezi sa okrivljenima Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Skender Tahiri, Sheremet Jashari i Bajram Dibrani (u smislu krivičnog dela *ometanje dokazivanja ili službenog postupka* i *zastrašivanje tokom krivičnog postupka*); kao i u vezi sa okrivljenima Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Rustem Rukolli, Rexhep Xhota, Fatmir Mjaku, Skender Tahiri, Sheremet Jashari i Bajram Dibrani (u smislu krivičnog dela *učesće ili organizovanje kriminalne grupe*). Od 20. februara 2020. godine, kada je krivični postupak razdvojen protiv osam (8) okrivljenih, do kraja 2021. godine nije održano nijedno ročište. FHPK, zbog dosadašnje neažurnosti suda, ne isključuje

mogućnost da i u ovom predmetu nastupi zastarelost krivičnog gonjenja (optužnica je podignuta 17. novembra 2016. godine), iako su za krivična dela, za koje se okrivljeni terete, predviđene duže kazne.

- Tokom izveštajne godine, posmatrači FHPK su primetili da tokom glavnog pretresa, a posebno tokom ispitivanja svedoka, postupajuća tužiteljka nije bila dovoljno pripremljena na sudskim pretresima.

2.1.2. Predmet: *Tužilac protiv Nedeljka Spasojevića i drugih*

Pred sudskim većem^[92] Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, na čelu sa sudijom Valonom Kurtajem, nastavljen je glavni pretres u predmetu *Tužilac protiv Nedeljka Spasojevića i drugih*^[93].

Dana 5. februara 2021. godine održano je prvo ročište povodom izmenjene optužnice Kancelarije STRK od 10. novembra 2020. godine (PPS. br. 24/2018), u vezi sa slučajem ubistva srpskog političara sa severa Kosova, Olivera Ivanovića.

Tokom 2021. godine održano je sedam (7) ročišta glavnog pretresa na kojima je saslušano pet (5) svedoka koje je predložilo tužilaštvo^[94].

Naredno ročište zakazano je za 18. januar 2022. godine, kada će se nastaviti sa saslušanjem svedoka koje je predložilo tužilaštvo.

Tok prethodnog postupka[95]

Uprava za istragu teških krivičnih dela (UITKD) Kosovske policije (KP) otvorila je istragu o ubistvu Olivera Ivanovića istog dana kada se ono dogodilo. UITKD je tokom 2018. i 2019. godine podneo nekoliko krivičnih prijava Kancelariji STRK. Prema njihovim rečima, nepoznata lica su 16. januara 2018. godine, oko 08,14 časova, iz vozila *Opel Astra*, bez registarskih oznaka i sa zatamnjenim staklima u pokretu, pucala iz vatrenog oružja (kalibar 9mm) u pravcu Ivanovića, koji je išao pešice na posao. U trenutku kada su meci iz vatrenog oružja ispaljeni u njegovom

[92] Članovi sudskog veća, sudije Musa Konxheli i Valbona Musliu Selimaj.

[93] Saokrivljeni: Marko Rošić, Silvana Arsović, Dragiša Marković, Žarko Jovanović i Rade Basara.

[94] Tokom glavnog pretresa, kancelariju STRK je zastupao specijalni tužilac Burim Çerkini.

[95] Detalji o istražnoj fazi postupka, kao i o pokretanju postupka ispitivanja optužnice, predstavljani su u godišnjem izveštaju iz prethodnih godina.

pravcu, Ivanović je bio ispred njegove kancelarije, odnosno sedišta Građanske inicijative „Demokratija, pravda, sloboda“. Tom prilikom, na Ivanovića je ispaljeno šest (6) metaka, od kojih je zadobio teške telesne povrede, a kojima je podlegao u prostorijama regionalne bolnice u severnom delu Mitrovice/Mitrovičë.

Podneta je krivična prijava protiv osumnjičenih Nedeljka Spasojevića, Marka Rošića, Silvane Arsović, Dragiše Markovića i Žarka Jovanovića, zbog osnovane sumnje da su pomagali lica, koja su pucala iz vatrenog oružja i lišila Ivanovića života.

Postupajući u vezi sa krivičnim prijavama, Kancelarija STRK (tužilac, Sylë Hoxha) je 23. novembra 2018. godine donela rešenje o zadržavanju osumnjičenih Nedeljka Spasojevića (pripadnik KP, istražitelj u stanici Mitrovica Sever/Mitrovičë Veri), Marka Rošića i Dragiše Markovića (takođe pripadnici KP), zbog postojanja sumnje da su pomogli u izvršenju krivičnog dela *teško ubistvo*, kao i da su odali službenu tajnu ili manipulirali dokazima.

Odeljenje za teška krivična dela Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë je 24. novembra 2018. godine, nakon saslušanja, odredilo pritvor Spasojeviću i Rošiću, zbog sumnje da su počinili krivično delo *pomaganje* u izvršenju krivičnog dela *teško ubistvo*^[96], dok je osumnjičenom Markoviću određen pritvor zbog osnovane sumnje da je počinio krivično delo *odavanje službene tajne*.^[97] Ova odluka o pritvoru je, u žalbenom postupku, poništena rešenjem Apelacionog suda od 4. decembra 2018. godine i postupak o meri obezbeđenja vraćen prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje^[98]. Prema smernicama drugostepenog suda, dana 17. decembra 2018. godine, održano je novo saslušanje, radi preispitivanja mere obezbeđenja i doneto je rešenje na osnovu kojeg je ova mera ostala na snazi.

Ovoj trojici okrivljenih mera pritvora je redovno produžavana do 19. februara 2019. godine, kada je odlukom suda ukinuta osumnjičenom Dragiši Markoviću^[99]. Odluke o merama za osumnjičene u žalbenom postupku potvrđene su, između ostalog, i zbog postojanja opasnosti od bekstva.

[96] Propisano i kažnjivo članom 179 stav 3 u vezi sa članom 33 stav 2 i člana 34 stav 2 kao i u vezi sa članom 34 KZRK.

[97] Propisano i kažnjivo članom 433 stav 2 KZRK.

[98] Žalbeno veće je svojim rešenjem predložilo da se okrivljeni zadrži u pritvoru do donošenja nove odluke o zahtevu za određivanje mere pritvora.

[99] Kojom prilikom mu je određena blaža mera javljanja u policijsku stanicu. Okrivljeni Spasojević i Rošić se i dalje nalaze u pritvoru.

Povodom optužnica, UITKD je 11. februara 2019. godine podneo dopunu krivične prijave protiv osumnjičenih Milana Radoičića, Zvonka Veselinovića, Nedeljka Spasojevića, Marka Rošića i Silvine Arsović, po kojoj su oni, kao članovi kriminalne grupe, počinili nekoliko krivičnih dela. U skladu sa ovom dopunom, osumnjičeni Spasojević je tesno saradivao sa kriminalnom grupom koju su predvodili Milan Radoičić i Zvonko Veselinović. Kao član kriminalne grupe, saradivao je sa izvršiocima ubistva Olivera Ivanovića, pre i posle ubistva, omogućavajući im da se slobodno kreću i udalje sa mesta događaja. Takođe je omogućio članovima grupe koju predvode Radoičić i Veselinović na severu Mitrovice/Mitrovicë, da se, čak i u slučaju izvršenja krivičnog dela protiv njih, ne sprovode istrage o ovim delima. Žarku Jovanoviću i Dragiši Markoviću se stavlja na teret da su manipulirali dokazima.

Uprava za teška krivična dela podnela je 10. oktobra 2019. godine dopunski izveštaj uz krivičnu prijavu protiv okrivljenih Željka Bojića i Radeta Basare^[100], i to protiv Bojića zbog bliske saradnje sa kriminalnom grupom Radoičića i Veselinovića, a protiv Basare jer, kao član pomenute grupe, nije obavljao službene poslove koje je bio dužan da obavlja kao istražitelj u policijskoj stanici Mitrovica sever/Mitrovicë Veri.

Optužnica od 10. novembra 2020. godine

Pre izmenjene optužnice od 10. novembra 2020. godine, podignute su još dve optužnice koje su pretrpele izmene. Prva optužnica protiv šestorice okrivljenih podignuta je 2. decembra 2019. godine. Više o optužnicama, pobijanju dokaza, predlozima za odbacivanje optužnice i promenama koje su ove optužnice pretrpele, možete pročitati u godišnjem izveštaju FHPK za 2020. godinu pod nazivom „*Suđenja za ratne zločine: spor napredak*“.^[101]

Postupajući po odluci i preporukama Apelacionog suda od 31. avgusta 2020. godine, koji je odlučio po žalbama okrivljenih i njihovih branilaca na rešenje Osnovnog suda od 6. aprila 2020. godine, Kancelarija STRK je 10. novembra 2020. godine podigla optužnicu pred Specijalnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë protiv okrivljenih Spasojevića, Rošića, Arsović, Markovića, Jovanovića i Basare.

Prvom tačkom nove optužnice okrivljeni Spasojević, Rošić, Basara i Arsović se terete da su od 2014. do 2018. godine, odnosno od 16. januara 2018. godine, u Mitrovici/Mitrovicë, u saradnji sa Željkom Bojićem, Zvonkom Veselinovićem i

[100] Okrivljenom Basari određena je mera pritvora dana 16. oktobra 2019. godine.

[101] Izveštaj za 2020. godinu može se naći na zvaničnoj internet prezentaciji FHPK: www.hlc-kosovo.org.

Milanom Radoičićem (koji nisu dostupni kosovskim organima gonjenja), kao i još dve nepoznate osobe, delovali kao organizovana i strukturisana kriminalna grupa, koja je hijerarhijski imala unapred predodređene uloge. Grupu su predvodili Veselinović i Radoičić. Okrivljeni su u kontinuitetu i u saizvršilaštvu delovali u kriminalnim aktivnostima u cilju uspostavljanja kontrole u severnom delu Mitrovice/Mitrovicë, kao i nad političkim i ekonomskim životom u ovom delu grada. Postupali su svesno i sa umišljajem da počine krivično delo teško ubistvo, time što je svaki od okrivljenih kritičnog dana, kada se i dogodilo ubistvo Ivanovića, izvršio inkriminišuće radnje, kao posledica delovanja organizovane kriminalne grupe, koje su dovele i do Ivanovićevog ubistva.

a) Okrivljeni Nedeljko Spasojević je, kao član kriminalne grupe, pomagao u izvršenju krivičnog dela *teško ubistvo*, stvaranjem uslova i uklanjanjem smetnji, tako što je službenim policijskim vozilom, dan pre događaja, prevezao nepoznate učionice sa periferije grada do mesta gde je bilo parkirano vozilo *Opel Astra*, iz koga je sutrađan pucano na žrtvu iz vatrenog oružja. Kritičnog dana, zajedno sa još dvojicom policijskih službenika koji su prvi stigli na mesto događaja (Žarko Jovanović i Dragiša Marković), okrivljeni Spasojević nije vršio policijske dužnosti i nadležnosti na mestu događaja, koje je bio dužan da vrši, tj. nije sprečio neovlašćena lica koja su fotografisala i oštetila moguće dokaze na mestu događaja, gde se dogodilo ubistvo Olivera Ivanovića.

b) Okrivljeni Marko Rošić je, kao član kriminalne grupe, konkretnom ulogom, pomogao u izvršenju krivičnog dela *teško ubistvo*. Pre ubistva Olivera Ivanovića, svojim automobilom marke *Jeep Santa Fe*, sa registarskim tablicama KM-014-FZ, pratio je kretanje žrtve pre ubistva, dok je nakon ubistva svojim automobilom pratio brata žrtve, Miroslava Ivanovića.

c) Okrivljeni Rade Basara, koristeći svoj službeni položaj i autoritet, delujući kao član kriminalne grupe, a istovremeno i kao policijski istražitelj, nije obavio svoju službenu dužnost koju je u okviru službenih radnji bio dužan da obavi. Blisko je saradivao sa Bojićem, kao i sa Radoičićem, i, na zahtev grupe, sakrio ili eliminisao dokaze, kako se slučaj ne bi rasvetlio, a u kome su osumnjičeni bili članovi kriminalne grupe, kako bi ovi predmeti ostali nerasvetljeni ili neistraženi. Na ovaj način nije preduzeo obaveze, koje je po zakonu, bio dužan da preduzme.

g) Okrivljena Silvana Arsović je, kao članica organizovane kriminalne grupe, u bliskoj saradnji sa okrivljenima, koji su koordinisali ubistvo Olivera Ivanovića, pomagala u izvršenju krivičnog dela *teško ubistvo*, stvaranjem uslova i otklanja-

njem prepreka za izvršenje ovog krivičnog dela, tako što je, u vreme ubistva Olivera Ivanovića, bila upoznata da su bezbednosne kamere u prostorijama Građanske inicijative DPS nasilno isključene sa električne mreže, kako se ne bi snimio trenutak Ivanovićevog ubistva. Ona je 16. januara 2018. godine u 08,16 časova, neposredno nakon Ivanovićevog ubistva, aktivirala bezbednosne kamere u prostorijama DPS, gde je radila kao službenica administracije.

Navedenim radnjama okrivljeni su izvršili krivična dela *učestće ili organizovanje kriminalne grupe*^[102], u vezi krivičnog dela *teško ubistvo*^[103] i krivično delo *zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja*^[104].

e) Optužnicom od 10. novembra 2020. godine okrivljeni Dragiša Marković se tereti da je kritičnog dana, u svojstvu policijskog službenika, neovlašćeno stavio na raspolaganje informacije sa mesta događaja, koje predstavljaju službenu tajnu, policijskom službeniku iz Srbije, kako bi se ova informacija objavila ili koristila van Republike Kosovo, u vreme kada još nije bila potvrđena vest o Ivanovićevom ubistvu. Čime je izvršio krivično delo *odavanje službene tajne*^[105].

đ) Okrivljeni Dragiša Marković i Žarko Jovanović, u svojstvu službenih lica, zloupotrebili su svoj položaj i na taj način što nisu izvršili zakonom propisanu službenu dužnost time što nakon ubistva Olivera Ivanovića nisu obezbedili mesto zločina. Ovim su omogućili drugim licima da interвениšu na mestu događaja, kao i da oštete materijalne dokaze i manipulišu njima. Oni se terete i da su uklonili i prikriili neke dokaze, udaljili ih sa mesta događaja, čime su počinili krivično delo *zloupotreba službenog položaja*^[106].

g) Okrivljeni Žarko Jovanović je posedovao oružje - model TT, kalibra 7.62 mm, serijskog broja C-91769, koje je pronađeno prilikom pretresa njegovog stana 10. februara 2018. godine, sa devet (9) metaka istog kalibra, za čije držanje i nošenje u trenutku pretresa nije imao dozvolu nadležnih organa, čime je izvršio krivično delo *neovlašćeno vlasništvo, kontrola ili posedovanje oružja*^[107].

[102] Propisano i kažnjivo članom 283 stav 3 u vezi stava 1 KZRK.

[103] Propisano i kažnjivo članom 179 stav 1.9 KZRK.

[104] Propisano i kažnjivo članom 422 stav 2 tačka 2.2 u vezi stava 1 KZRK.

[105] Propisano i kažnjivo članom 433 stav 2 KZRK.

[106] Propisano i kažnjivo članom 422 stav 1 u vezi stava 2 tačka 2.2 u vezi sa članom 31 KZRK.

[107] Propisano i kažnjivo članom 374 stav 1 KZRK. Specijalni tužilac je optužnicom kvalifikovao radnje okrivljenih shodno KZRK iz 2012. godine.

h) Okrivljeni Spasojević je, na dan lišenja slobode, 23. novembra 2019. godine, u svojoj kući posedovao vatreno oružje - automatsku pušku AK-47 kalibra 7.62 x 39, patronu za AK-47, 106 metaka kalibra 7.62 x 39 mm, ručnu bombu, trombon nastavak za AK-47 i vojni prsluk, za čije nošenje nije imao dozvolu nadležnih organa, čime je izvršio krivično delo *neovlašćeno vlasništvo, kontrola ili posedovanje oružja*.

Glavni pretres

Glavni pretres pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prištinë nastavljen je i tokom 2021. godine.

Prvo saslušanje održano je 5. februara 2021. godine. Nekoliko ročišta u sklopu prvog saslušanja su održana i ranije, ali su iz različitih proceduralnih razloga nekoliko puta odlagana.

Dvojica okrivljenih, Nedeljko Spasojević i Žarko Jovanović, su se na prvom saslušanju izjasnili krivim za krivično delo *neovlašćeno vlasništvo, kontrola ili posedovanje oružja*. Predsednik sudskog veća je prihvatio priznanje krivice za ovo krivično delo i sankcija za priznanje ovog krivičnog dela biće izrečena prilikom objavljivanja presude, na kraju glavnog pretresa.

Dana 6. jula 2021. godine otvoren je glavni pretres na kojem su stranke iznele svoju uvodnu reč. Na narednim ročištima postupak je nastavljen saslušanjem svedoka, time što je do kraja 2021. godine saslušano pet (5) svedoka koje je predložilo tužilaštvo.

Glavni pretres je bio otvoren za posmatrače i medije, ali ne i za širu javnost zbog mera sprečavanja širenja pandemije Covida-19.

Glavni pretres je nastavljen i tokom 2022. godine.

Nalazi FHPK

Dosadašnji postupak protiv okrivljenih, koji se terete za pomaganje u ubistvu Olivera Ivanovića u okviru organizovanog zločinačkog poduhvata, karakteriše prekomerno odugovlačenje, kako u istražnom postupku, tako i u ispitivanju optužnice. Sve ovo, uprkos činjenici da su trojica okrivljenih već duže vreme u pritvoru. Sudsko veće u ovom predmetu, kao i žalbena veća, moraju uzeti u obzir ovu okolnost, prilikom preduzimanja procesnih radnji.

2.2.1. Predmet: *Tužilac protiv Ivana Todosijevića*

Veće^[108] Vrhovnog suda Kosova, sa predsednicom veća, sudijom Mejreme Memaj, u predmetu *Tužilac protiv Ivana Todosijevića*, osuđenog za krivično delo *podsticanje na nacionalnu, rasnu, versku mržnju, nemir ili netoleranciju*, odlučujući po zahtevu za zaštitu zakonitosti, koji je podneo branilac osuđenog na presudu (PS. br. 20/2019) Osnovnog suda u Prištini Prishtinë od 5. decembra 2019. godine i presudu (APS. br. 7/2020) Apelacionog suda Kosova od 24. juna 2021 godine, usvaja zahtev za zaštitu zakonitosti advokata Nebojše Vlajića, branioca osuđenog, i poništava prvostepenu i drugostepenu presudu i predmet vraća sudu prvog stepena na ponovno suđenje.

Tok krivičnog postupka

Krivični postupak protiv okrivljenog Todosijevića^[109], bivšeg ministra Ministarstva administracije lokalne samouprave pri Vladi Kosova, pokrenut je rešenjem o pokretanju istrage Kancelarije STRK od 23. maja 2019. godine u vezi krivičnog dela *podsticanje na nacionalnu, rasnu, versku mržnju, nemir ili netoleranciju*.

Istraga je pokrenuta nakon istražnih radnji koje je obavila Uprava za istragu teških krivičnih dela (UITKD) pri Kosovskoj policiji (KP), u vezi sa govorom koji je okrivljeni Todosijević održao na tribini sa građanima u Zvečanu/Zvečan, dana 24. marta 2019 godine, povodom obeležavanja dvadeset godina od početka NATO bombardovanja. Prema navodima tužilaštva, on je ovom prilikom, između ostalog, rekao da je masakr u Račku/Reçak izmišljen, dok je kosovske Albance okarakterisao kao teroriste i ubice, koji su tokom oružanog konflikta na Kosovu činili najviše zlodela.

Po završetku istrage, koja je trajala nešto više od jednog (1) meseca, Kancelarija STRK je dana 28. juna 2019. godine podigla optužnicu protiv okrivljenog.

[108] Članovi veća, sudije, Rasim Rasimi i Nesrin Lushta.

[109] Okrivljeni Todosijević, nakon održanog govora, u prethodnom postupku, koji je pokrenut protiv njega, smenjen je sa funkcije ministra Ministarstva administracije lokalne uprave dana 09. aprila 2019. godine.

Optužnica

Okrivljenom Todosijeviću je optužnicom stavljen na teret da je u svojstvu ministra Ministarstva administracije lokalne samouprave zloupotrebio svoj službeni položaj i ovlašćenja, te da je svesno podstakao i širio rasnu i versku mržnju, razdor ili netrpeljivost između etničkih grupa, koje žive na teritoriji Republike Kosovo.

Okrivljeni se tereti da je:

- dana 24. marta 2019. godine, kao govornik na jednom skupu sa građanima okupljenim u Zvečanu/Zvečan (Ulica Kralja Milutina), povodom obeležavanja godišnjice početka NATO intervencije 1999. godine na Kosovu, kao i u znak podsećanja na žrtve NATO bombardovanja, izjavio: „Povod za agresiju na našu zemlju bila je takozvana humanitarna katastrofa na prostoru Kosova i Metohije [...] Masakr u Račku/Račak je izmišljen [...] a upravo su ti šiptarski teroristi koji su sve to izmislili, činili najveća zlodela na Kosovu i Metohiji [...] Za koja niko, do dan danas nije odgovarao [...] Činili su zločine pre NATO agresije, ubijali dobre srpske domaćine i policajce na svom radnom mestu [...] Svoj krvavi pir nastavili su i tokom agresije, a nakon toga i dolaskom takozvane mirovne misije na Kosovo i Metohiju.“ Ovim optužbama se okrivljenom stavlja na teret krivično delo *podsticanje na nacionalnu, rasnu, versku mržnju, nemir ili netoleranciju*.

Postupak ispitivanja optužnice

Pred sudskim većem Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë i predsednikom ovog veća (sudija Musa Konxheli), dana 19. juna 2019. godine održano je prvo saslušanje u vezi sa optužnicom tužilaštva. Saslušanju su prisustvovalе stranke u postupku. Okrivljeni se izjasnio da nije kriv u vezi sa optužnicom. Njegova odbrana je izjavila prigovor na mesnu nadležnost Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, navodima da je krivično delo učinjeno na području za koje je nadležan Osnovni sud u Mitrovici/Mitrovicë. Predsednik pretresnog veća je ovaj prigovor tokom saslušanja odbio, sa obrazloženjem da je skladu sa Zakonom o sudovima na Kosovu^[110], Specijalno odeljenje Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë nadležno da postupa po optužnicama Kancelarije STRK.

Odlukom veća Specijalnog odeljenja Apelacionog suda^[111] od 17. oktobra 2019. godine odbijena je kao neosnovana žalba branioca okrivljenog i potvrđena je odluka Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë od 3. septembra 2019.

[110] Član 13 stav 1 tačka 1.1 Zakona o sudovima Kosova:

<https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

[111] Sudija Kreshnik Radoniqi, predsednik veća, sudija Gordana Vlašković i sudija, Ferit Osmani, članovi žalbenog veća.

godine. Po nalaženju ovog veća, optužnica je zasnovana na dokazima i prihvatljiva je u pravnom smislu. Dokazi, koji se nalaze u spisima predmeta, potvrđuju osnovanu sumnju. Ispitivanje dokaza o postojanju ili nepostojanju krivičnog dela u postupcima okrivljenog biće predmet analize tokom glavnog pretresa pred sudom prvog stepena.

Glavni pretres

Dana 2. decembra 2019. godine otvoren je glavni pretres u vezi sa optužnicom Kancelarije STRK iz juna meseca 2019. godine. Tokom pretresa, okrivljeni je nakon što mu je pročitana optužnica, izjavio: „Događaj se desio, snimile su ga kamere i novinari, tako da ne mogu da ga poričem, ali bez obzira na to, kao što sam i prethodno istakao, izjavljujem da se ne osećam krivim u vezi sa onim što se dogodilo.“

Pretres je nastavljen uvodnim rečima stranaka u postupku, izvođenjem materijalnih dokaza, kao što su video-snimci sa skupa održanog kritičnog dana u Zvečan/Zvečan, puno novinarskih tekstova objavljenih u vezi sa kritičnim događajem i dokumentacija tužilaštva.

Okrivljeni i njegova odbrana su pobijali dokaze tužilaštva. Okrivljeni je tokom postupka samo odgovarao na direktna pitanja koja mu je postavio njegov branilac. On je u nastavku pretresa iskoristio pravo da ne odgovara na pitanja drugih učesnika u postupku, odnosno da se brani ćutanjem.

Stranke u postupku su iznele svoju završnu reč. Tužilac je izjavio da su dokazima izvedenim tokom glavnog pretresa u potpunosti utvrđeni navodi iz optužnice. Utvrđena je krivica okrivljenog i njegova krivična odgovornost. Predložio je sudu da okrivljenog oglasi krivim i da ga osudi u skladu sa zakonom.

Branilac okrivljenog je u svojoj završnoj reči izneo neslaganje sa navodima tužilaštva. U konkretnom predmetu nije utvrđena krivica, ne postoji krivično delo, optužnica je u suprotnosti sa Krivičnim zakonikom Republike Kosovo i sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, koja govori o slobodi izražavanja i koja je u primeni na Kosovu. Optužnica je takođe i u suprotnosti sa Ustavom Kosova.

Glavni pretres je bio otvoren za javnost, a vođen je na albanskom jeziku, uz obezbeđen srpski prevod za okrivljenog i njegovog branioca.

Prvostepena presuda

Presuda kojom je okrivljeni oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela koje mu je optužnicom stavljeno na teret, i kojom je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dve (2) godine, proglašena je 5. decembra 2019. godine, dok je strankama u postupku dostavljena tokom januara 2020. godine.

Pretno veće je, na osnovu predočenih dokaza, utvrdilo da je tužilaštvo potkrepilo optužnicu konkretnim dokazima; uspelo je da definiše dokle je dozvoljena sloboda izražavanja a kada sloboda izražavanja prerasta u krivično delo; a definišao je i političku i krivičnu odgovornost.

Po nalaženju suda, predočenim u presudi, nije održiv navod odbrane da na osnovu predočenih dokaza nije utvrđena krivica okrivljenog i da je optužnica u suprotnosti sa odredbama Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) i njenim članom 10, koji predviđa da je sloboda izražavanja dopuštena, ali nije neograničena.

Prema presudi, sud je nakon izvođenja dokaza tokom glavnog pretresa, posebno nakon analize video-zapisa, koji je sudu podnet na CD-u, utvrdio da je okrivljeni svojim nastupom na skupu pred građanima održanim dana 24. marta 2019. godine zloupotrebio službeni položaj ministra Ministarstva lokalne uprave i da se shodno tome njegov nastup ne može smatrati i tretirati samo političkim, već se mora smatrati i krivičnom odgovornošću. Sud je podržao svoje stavove, pozivajući se na praksu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu^[112]. Po nalaženju suda, optužnica ne ugrožava slobodu izražavanja uređenu članom 10 EKLJP.

Sud je osporio navode branioca okrivljenog u skladu sa kojima bi, da je na skupu govorio u svojstvu ministra, imao imunitet kao član vlade Kosova, pojašnjavajući da članove Vlade štiti funkcionalni imunitet za postupke koje preduzimaju u sklopu svojih nadležnosti, ali da isti nije zaštićen od krivičnog gonjenja za ponašanje i radnje preduzete van njegovog delokruga i odgovornosti. Način na koji je okrivljeni, bivši ministar, kritičnog dana govorio pred masom je uvredljiv za ceo narod, i kao takav, može podstaći mržnju, razdor i netrpeljivost među etničkim grupama na Kosovu.

U skladu sa presudom, radnje okrivljenog prekoračuju slobodu izražavanja, propisanu članom 10 EKLJP i sadrže subjektivne i objektivne elemente krivičnog dela, koje mu se stavlja na teret. Zakonodavac ne precizira nužnost uzročno-po-

[112] *Abedin Smajić protiv Bosne i Hercegovine*, Zahtev br. 48657/16 <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/UredPDF/default.aspx?id=8222&langTag=bs-BA>

sledičnog odnosa, kao što su neredi. Okrivljeni je korišćenjem svog položaja ministra, svesno podstakao mržnju i netrpeljivost, iako je Kosovo prošlo kroz oružani sukob, koji je imao za posledicu puno žrtava, masakra, ratnih zločina, dakle ono čini veoma složeno okruženje. Postupci okrivljenog možda ne bi imali isti efekat po društvo, koje nije prošlo kroz ove okolnosti kroz koje je prošlo Kosovo. Negiranje masakra u Račku/Rečak kao i jedan deo izjave kojim se etiketira jedan ceo narod, po nalaženju suda, ugrožavaju prava drugih. Iz tih razloga, postupci okrivljenog ne uživaju zaštitu, ne samo domaćih propisa, već ni odredaba EKLJP.

U vezi sa odlukom o kazni u trajanju od dve (2) godine, sud je u skladu sa presudom, uzeo u obzir olakšavajuće okolnosti, odnosno uzeo je u obzir da je okrivljeni po prvi put došao u sukob sa zakonom, kao i da se ponašao korektno tokom krivičnog postupka i da svojom izjavom nije hteo nikoga da uvredi, što je okrivljeni istakao i u svojim izjavama i u svim fazama postupka, konkretno u policiji, u tužilaštvu i pred sudskim većem. Sud je kao otežavajuću okolnost uzeo u obzir težinu krivičnog dela koje je svesno učinio i direktan umišljaj. Po nalaženju suda, izrečena kazna je srazmerna težini učinjenog krivičnog dela, dakle istom će se postići svrha kažnjavanja i imaće preventivnu ulogu kada je reč o drugim eventualnim učinocima, koje će sprečiti da ubuduće izvršavaju ovakva krivična dela.

Žalba okrivljenog na prvostepenu presudu

Branilac okrivljenog je, u zakonom propisanom roku, izjavio žalbu protiv presude Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë od 05. decembra 2019. godine zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede odredaba Zakonika o krivičnom postupku, povrede Krivičnog zakonika, povrede člana 10 EKLJP i odluke o kazni.

Branilac je, u skladu sa članom 390 stav 1 ZKP, tražio da zajedno sa okrivljenim prisustvuje ročištu žalbenog veća Apelacionog suda, kao i da, u skladu sa Briselskim sporazumom, drugostepeni (žalbeni) postupak bude vođen pred Odsekom Apelacionog suda u Mitrovici/ Mitrovicë.

Prema žalbenim navodima, postoje krajnja nepoklapanja između navoda iz optužnice i izreke presude u vezi sa onim što je okrivljeni, prema navodima, rekao kritičnog dana, a što je zabeleženo i na video-snimku, koji je u obliku CD-a uvršćen u spise predmeta. Žalba navodi da, ako se uporede izreka optužnice i izreka presude sa onim što se može naći na CD-u, može se utvrditi da okrivljeni nije rekao ono što se navodi u presudi, a za šta je osuđen. U tekstu presude je nekoliko puta korišćena reč „krvoločnost“ koja se ne nalazi i na video-snimku. Ovo

nepoklapanje predstavlja dovoljan razlog za ukidanje presude. Branilac okrivljenog je predložio žalbenom veću da u sklopu žalbenog postupka pogleda snimak. Odbrana je takođe istakla u svojoj žalbi i druge razlike između video-snimka i navoda iz presude, koje je sud drugog stepena dužan da uzme u obzir, imajući u vidu da je pogrešno utvrđeno činjenično stanje dovelo i do bitnih povreda odredaba Zakonika o krivičnom postupku.

Tvrdeći da je nastupila i povreda člana 10 EKLJP, branilac je žalbom, detaljno predložio prvostepenu presudu, kako bi slobodu izražavanja predstavio kao ključno ljudsko pravo u demokratskom društvu. On je ovom prilikom citirao veliki broj odredaba EKLJP, rekavši da, u skladu sa članom 22 Ustava Kosova, EKLJP je direktno primenjiv na Kosovu, ima veću pravnu snagu u odnosu na domaće pravo, dok u slučaju oprečnosti, prvenstvo ima EKLJP u odnosu na domaće zakone.

Prema žalbenim navodima, u postupcima okrivljenog Todosijevića nema povrede odredaba iz člana 10 EKLJP, štaviše i prema širem tumačenju zaštite autoriteta i prava drugih. Reči okrivljenog upućene građanima okupljenim kritičnog dana nisu izazvale nikakve posledice. Osuđujuća presuda koja je izrečena okrivljenom predstavlja direktno zadiranje u njegovo pravo slobode izražavanja. Sud nije izneo nijedan razlog iz koga smatra da bi ograničavanje izražavanja bilo opravdano u ovom slučaju. Sud presudom nije naveo nijedan razlog koji ide u korist odluke da se okrivljeni oglasi krivim, zapostavljajući okolnosti koje ne potkrepljuju presudu suda.

Branilac je žalbom osporio i poređenje sa predmetom o kojem je odlučio Evropski sud za ljudska prava u sprezi sa predmetom okrivljenog, kako bi dodatno potkrepio svoju presudu. Prema navodima odbrane, ovi predmeti nemaju nikakvih sličnosti. Sud u presudi citira samo delove presude Evropskog suda, koji potkrepljuju njegovu odluku. Branilac ne osporava odbranu ljudskih prava, drugim rečima, prava Albanaca i osetljivost koju ima ovaj događaj po albansku zajednicu o kojem je govorio Todosijević, ali je govorio o istorijskom događaju, koji se dogodio u prošlosti, tako da nije izazvao niti je imao nameru da izazove netrpeljivost – nije uputio pozive na nasilje, kao što nije ni izazvao nasilje.

Prema žalbenim navodima, Todosijević svojom izjavom nije učinio krivično delo, koje mu se stavlja na teret. Njegov govor pred građanima nije izazvao nikakve posledice, nije ugrožen javni red i mir, nije bilo demonstracija, protesta, blokada, političkih skupova, nije se desilo ništa vredno pomena. Okrivljeni nije zloupotrebio svoj položaj ili ovlašćenja. U njegovim postupcima nema krivične odgovornosti. Javni tužilac nije obrazložio svoje navode da se okrivljeni obratio građanima u svoj-

stvu ministra administracije lokalne samouprave i time zloupotrebio svoj položaj, iako je u to vreme bio ministar. On, kritičnog dana, na skupu sa građanima, koji su tokom oružanog konflikta na Kosovu izgubili svoje najmilije, nije nastupio u tom svojstvu, već je govorio kao član Srpske liste odnosno kao lokalni srpski političar. Neke radnje su možda dozvoljene sa krivične strane, ali sa gledišta većine ili manjine, moralno su nedozvoljene. Okrivljeni je svestan da njegova izjava može imati različita tumačenja. On ne može da prizna da je imao za cilj nekoga da uvredi, jer to nije tačno, i ponudio je svoje iskreno izvinjenje.

Njegov branilac je u vezi sa odlukom rekao da o istoj ne može diskutovati, posto se ne može izreći nijedna kazna za radnje koje ne predstavljaju krivično delo. Svaka kazna je u takvom slučaju nezakonita. Štaviše, da je čak i imao nekakvu krivicu, da li je sud pitan šta bi bila srazmerna kazna shodno težini krivičnog dela, kazna srazmerna krivici okrivljenog? Prema rečima branioca, ova presuda će biti zapamćena kao sramna, kao presuda koja ima za cilj da se jedan čovek i svi ostali osude, i jedan ceo narod zastraši i spreči da izrazi svoje mišljenje, samo zato što se nekome to ne dopada ili što takvo mišljenje ne želi da čuje.

Na kraju, branilac je istakao da je žalba osnovana i da prvostepena presuda ne može da opstane kao takva. Predložio je Apelacionom sudu u Prištini/Prishtinë da uzme u obzir ovu žalbu kao osnovanu, a da presudu Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë od 05. decembra 2019. godine preinači i da okrivljenom izrekne oslobađajuću presudu, uz obrazloženje da postupak za koji se okrivljeni tereti ne predstavlja krivično delo, već potpada pod slobodu izražavanja, zaštićenu članom 10 EKLJP, ili da navedenu presudu ukine usled netačnog utvrđivanja činjeničnog stanja, koje je posledično dovelo do bitne povrede odredaba krivičnog postupka.

Apelaciono tužilaštvo Kosova u Prištini/Prishtinë je dopisom od 13. februara 2020. godine, predložilo da se odbije kao neosnovana žalba branioca okrivljenog i da se potvrdi žalbom pobijana presuda.

Presuda Apelacionog suda

Veće^[113] Specijalnog odeljenja Apelacionog suda, na čelu sa predsednikom veća, sudijom Burimom Ademijem, u predmetu *Tužilac protiv Ivana Todosijevića*, dana 24. juna 2021. godine, donelo je presudu (APS. br. 7/20) kojom je odbilo kao neosnovanu žalbu branioca okrivljenog, dok je presudu Osnovnog suda u Prištini (PS.br. 20/19) od 05. decembra 2019. godine potvrdilo.

[113] Članovi veća, sudije Vatton Durguti i Bashkim Hyseni.

Na ročištu veća održanom dana 28. aprila 2021. godine odbijen je prigovor branioca, advokata Nebojše Vlajića, u vezi sa sastavom veća i mesnom i stvarnom nadležnošću, dok je rešenjem Vrhovnog suda Kosova i Apelacionog suda u Prištini/Prishtinë odbijen zahtev odbrane za izuzeće sudija – pretresnog veća za odlučivanje u ovoj krivičnoj stvari. Nakon toga, Apelacioni sud je održao drugo ročište veća dana 24. juna 2021. godine, shodno odredbama člana 390 stav 1 ZKPRK, kojem je prisustvovao i branilac okrivljenog, advokat Vlajić, dok su okrivljeni i apelacioni tužilac izostali, iako su uredno obavješteni o mestu i vremenu održavanja ročišta veća.

Apelacioni sud je analizirao žalbom pobijanu presudu, zajedno sa spisima predmeta, ocenio je i žalbene navode, i po službenoj dužnosti našao da pobijena presuda ne sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka ili bilo kakve druge povrede koje bi dovele do nužnog poništavanja presude. Dispozitiv presude opisuje u potpunosti inkriminišuće radnje, koje čine elemente krivičnog dela za koje je okrivljeni oglašen krivim, i kao takav je jasan i razumljiv, dok obrazloženje daje jasne razloge u prilog odlučujućih činjenica i razloga, na kojima se zasniva rešavanje ove pravne stvari, što su i razlozi koje ovaj sud odobrava kao pravične i zakonite.

Apelacioni sud nalazi da je neosnovan žalbeni navod u vezi sa time da je *sud primetio da je okrivljeni koristio reč „krvoločnost” ili „Masakar u Račku/Reçak” ili „Masakar iz Račka/Reçakut”*, usled činjenice da je na žalbom pobijanoj presudi, na strani 12, sud prvog stepena dao jasne razloge da se ove reči koje je izrekao – upotrebio okrivljeni potvrđuju gledanjem i slušanjem CD-a, koji je kao materijalan dokaz izveden na glavnom pretresu održanom 2. decembra 2019. godine, strana 5, u kome se daje opšta konstatacija, u vezi sa izvedenim materijalnim dokazima, gde je branilac okrivljenog izjavio *uz napomene koje ćemo pomenuti u završnoj reči*, shodno tome, u tom smeru, ovaj sud nalazi da je žalbom pobijana presuda sačinjena u skladu sa odredbom člana 370 stav 7 ZKPRK, imajući u vidu da je prvostepeni sud za ovu odlučujuću činjenicu dao konkretne razloge u obrazloženju pobijene presude pozivajući se na konkretan materijalni dokaz koji ga potvrđuje, a koje i ovaj sud usvaja kao pravične i zasnovane na zakonu.

Kada je reč o navodima odbrane da je prekršen član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, po nalaženju ovog suda, ovaj žalbeni navod nije osnovan. Prvostepeni sud u ožalbenoj presudi, na stranicama 10 i 16, daje dovoljne razloge u prilog činjenicama na osnovu kojih smatra da izjava okrivljenog ne uživa odbranu, shodno članu 10 stav 1 Evropske konvencije, iako kao takva, prekoračuje granice slobode izražavanja, propisane članom 10 stav 2 date Konvencije.

Po nalaženju Apelacionog suda, izjava okrivljenog na skupu građana kritičnog dana, ne može se tretirati kao sloboda izražavanja i mišljenja, u vezi sa pitanjem od javnog interesa, zagarantovana članom 10 stav 1 Evropske konvencije, ali u sebi u potpunosti sadrži vid podsticanja mržnje i razdora uperenog prema albanskom stanovništvu na Kosovu, imajući u vidu da je u ovoj izjavi, koristio reči koje su u potpunosti uvredljive, smatrajući ih „*teroristima koji su izmislili masakr u Račku/Reçakut, a kao povod za NATO agresiju na našu zemlju, koji su ubijali dobre sprske domaćine i policajce na svom radnom mestu, i koji su nastavili svoj krvavi pir i tokom agresije a nakon toga i dolaskom takozvane mirovne misije na Kosovo*”.

Prema uverenju ovog suda, ovi izrazi okrivljenog prekoračuju slobodu izražavanja i, kao takvi, čine biće krivičnog dela za koje je oglašen krivim, stoga žalbeni navodi odbrane, *da izjava okrivljenog ne sadrži nikakav poziv na osvetu, niti nasilje upereno protiv nekoga, ni konkretno niti apstraktno, već je njegova izjava povezana sa događajem iz prošlosti, koja nema nikakve veze sa nečijim postupkom nakon 20 godina, je neosnovana imajući u vidu da se ova izjava uvredljivo upućuje albanskom stanovništvu, i da upućuje jasne poruke podsticanjem i javnim širenjem mržnje i razdora ili netrpeljivosti između konkretnih nacionalnih grupa, posebno u multietničkom okruženju koje je upravo izašlo iz oružanog konflikta, stoga iz potvrđenih okolnosti i činjenica proizilazi da postupci – izjave okrivljenog prekoračuju slobodu izražavanja koja je zagarantovana članom 10 Konvencije i ovi postupci su kažnjivi i kao krivično delo, za koje je okrivljeni oglašen krivim, što je činjenično stanje koje svoju potporu nalazi i u praksama Evropskog suda (Predmet S. protiv Bosne i Hercegovine, A. br. 48657/16) u kome je sud izneo svoje mišljenje da „iskazi podnosioca, iako napisani hipotetički, osetljivo dotiču materiju posleratnih etničkih odnosa u bosanskom društvu”, ili predmet (F. protiv Belgije A. br. 15616/07) skladu sa kojim „podnosilac zahteva, koji je bio poslanik belgijskog parlamenta i predsednik političke stranke FN u Belgiji, je tokom predizborne kampanje, izrazima upotrebljenim na podeljenim lecima, izazvao osećaje nepoverenja, odbijanja ili čak i mržnje prema strancima, u okviru manje informisane javnosti, što na jasan način uspeva da podstakne rasnu mržnju”.*

Apelacioni sud smatra da izjava okrivljenog nosi sa sobom jasnu odgovornost za izazivanje osećaja mržnje, razdora i netrpeljivosti prema albanskom stanovništvu, posebno među prisutnima, koji su na različite načine doživeli gubitke i bol oružanim konfliktom na Kosovu. Poruka okrivljenog, upućena na dan kada su se građani Zvečana/Zvečan okupili protiv NATO intervencije, ima veliki odjek i jasno uspeva da javno podstakne mržnju prema drugoj nacionalnoj grupi.

Po nalaženju ovog suda, oglašavanje krivim i izricanje kazne od strane prvostepenog suda su opravdani i u interesu sprečavanja remećenja javnog reda i mira i zaštite prava nacionalne grupe, u konkretnom slučaju albanske, što je u potpunosti u skladu sa članom 10 stavom 2 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava, čiji stav predviđa podlaganje ograničenjima ili sankcijama propisanim zakonom, koje su nužne u jednom demokratskom društvu, imajući u vidu da je u konkretnom slučaju, okrivljeni svojim izjavama datim u javnosti prekoračio ograničenja zaštite slobode izražavanja i na taj način izvršio krivično delo *podsticanje na nacionalnu, rasnu, versku mržnju, nemir ili netoleranciju iz člana 147 stav 2 u vezi stava 1 KZRK*.

Apelacioni sud nalazi neosnovanim žalbene navode odbrane u vezi sa pogrešnim utvrđivanjem činjeničnog stanja, pošto je prvostepeni sud, da bi utvrdio činjenično stanje na glavnom pretresu, izveo dokaze, saslušavanjem svedoka i pregledanjem video-snimka, pročitao tekstove objavljene u različitim portalima i listovima, pročitao je informativni izveštaj pod referentnim br. 06/1-01-120/2019 od 26. maja 2019. godine, pročitao izjave okrivljenog date u policiji dana 25. aprila 2019. godine i u Specijalnom tužilaštvu dana 30. maja 2019. godine, završne reči stranaka, a nakon analize i procene ovih materijalnih i ličnih dokaza, došao je do zaključka da postupci okrivljenog sadrže sve elemente krivičnog dela iz člana 147 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZRK, nalazeći da je okrivljeni sa umišljajem učinio ovo krivično delo kada je izjavio „*Povod za agresiju na našu zemlju bila je takozvana humanitarna katastrofa na prostoru Kosova i Metohije.. masakr u Račku/Reçakut je izmišljen.. sve ovo su izmislili šiptarski teroristi koji su činili najveća zlodela na Kosovu i Metohiji ...Za koja niko do dan danas nije odgovarao...činili su zločine pre NATO agresije, ubijali dobre srpske domaćine na svom radnom mestu... svoj krvavi pir nastavili su i tokom agresije a nakon toga i dolaskom takozvane mirovne misije na Kosovo i Metohiju*”, kao izjave i izraze koje je upotrebio bivši ministar Ivan Todorović, koje sud smatra uvredljivim prema jednom celom narodu, i da kao takve, mogu podstaći mržnju, razdor, netrpeljivost između etničkih grupa na Kosovu, i da ove radnje prevazilaze slobodu izražavanja, propisanu članom 10 EKLJP i drugim internim aktima, te njegovi postupci predstavljaju krivično delo i prema praksi ESLJP, u predmetu A.B. protiv Bosne i Hercegovine. Sa ovakvim činjeničnim stanjem, koje je utvrdio prvostepeni sud, u potpunosti se slaže i ovaj sud, posebno na osnovu dokaza koji su izvedeni tokom glavnog pretresa.

Nakon gledanja i slušanja materijalnog dokaza – CD-a, Apelacioni sud nalazi da je okrivljeni kritičnog dana, na skupu pred građanima, koji je opisan u izreci žalbom pobijane presude, obraćajući se prisutnima, u svom govoru, između ostalog,

u govoru koji je pročitao, upotrebio reč „krvavi pir” i „masakr” što se bez ikakve sumnje potvrđuje i gledanjem i slušanjem ovog CD-a, te su navodi odbrane u ovom smeru neosnovani i u suprotnosti sa materijalnim dokazom, koji potvrđuje ovo činjenično stanje, kao što je sa pravom našao i sud prvog stepena da je okrivljeni kritičnog dana koristio ove reči kada se obratio prisutnima na ovom skupu, dok je okrivljeni u svojoj izjavi istakao „*ne sećam se šta sam rekao tog dana, ali sve je snimljeno*”.

Okrivljeni je u izjavi datoj tužilaštvu, u zapisniku PPS. br. 26/19 od 23. maja 2019. godine, potvrdio da je učestvovao na ovom skupu sa građanima, uz ispravku u vezi sa postavljenim pitanjem *da ova manifestacija nije bila protiv NATO intervencije, već je bila u znak sećanja na žrtve NATO bombardovanja. Na pitanje tužioca Koliko je tačno da ste na ovom skupu, kada ste uzeli reč, izjavili (ono što je pročitano iz rešenja o pokretanju istrage), isti je odgovorio, rekavši „Verujte mi da se ne sećam tačno šta sam rekao tog dana, ali sve je snimljeno. Između ostalog, u odgovoru koji je dat, dodao je “u potpunosti sam svestan moje odgovornosti i kao ministra i kao običnog građanina, i na kraju krajeva, iskreno mi je žao zbog reči koje sam rekao, i tragičnih događaja koji su se desili na Kosovu, koje stavljate u prvi plan, a sada sam i kao bivši ministar snosio političku odgovornost i kada je reč o mojoj budućoj političkoj karijeri, koja je dovedena u pitanje.”*

Takođe, u izjavi datoj policiji pod brojem PPN 145/19 dana 25. aprila 2019. godine, u svojstvu osumnjičenog, potvrdio je učešće i govor održan na tribini dana 24. marta 2019. godine u Zvečanu/Zvečan, na kome je učestvovalo oko 30 lica, međutim na pitanja u vezi sa rečima koje je izrekao na tom snimku, odgovorio je „da se ne seća, posebno ne detalja, možda ih je izgovorio u srdžbi ili afektu pred porodicama žrtava”.

Iz spisa predmeta, kao i iz članaka objavljenim na portalima i u različitim novinama u zemlji, može se izvesti zaključak o okolnostima u kojima je okrivljeni dao ovu izjavu na skupu koji je održan u Zvečanu/Zvečan kritičnog dana, i nakon toga u danima u nastavku i njegovu smenu od strane tadašnjeg premijera Kosova sa funkcije ministra MALU, usled načina izražavanja na tom skupu.

Apelacioni sud nalazi iz materijalnih dokaza i iz izjava okrivljenog datih tokom krivičnog postupka da je jasno da okrivljeni Ivan Todosijević nije negirao rečenice i izraze koje je izgovorio na skupu koji su bliže opisani u izreci žalbom pobijane presude, on ovo nije porekao ni u izjavama datim policiji i tužilaštvu, nakon njihovog sučeljavanja, već je samo *pojasnio* da mu nije bila namera nikoga da uvredi i da nije

napravio razliku između žrtava, bez obzira da li su Albanci ili Srbi, te da se iz dokaza priloženih u spisima predmeta u potpunosti potvrđuje činjenično stanje kada je reč o inkriminišućim radnjama okrivljenog, za koje je oglašen krivim.

Po nalaženju Apelacionog suda, žalbeni navodi da *postupci okrivljenog ne predstavljaju krivično delo*, usled činjenice da je prvostepeni sud, u žalbom pobijanoj presudi, na strani 14 naveo konkretne i jasne razloge, analizirajući i ocenjujući, zašto radnje okrivljenog sadrže sve elemente krivičnog dela *podsticanje na nacionalnu, rasnu, versku mržnju, nemir ili netoleranciju* iz člana 147 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZRK, navodeći razloge na kojima se bazirao prilikom rešavanja ove pravne stvari, sa time da je kada je reč o postojanju ovog krivičnog dela iz člana 147 stav 1 dao razloge da zakonodavac ne predviđa nužno da se mora remetiti javni red, kako navodi i odbrana u žalbi. Sa razlozima koje je dao prvostepeni sud, na kojima se bazirao prilikom rešavanja ove pravne stvari, i ovaj sud se složio u potpunosti, mada, da bi se smatralo da je učinilac izvršio ovo krivično delo, nije nužno remetiti javni red, već je potrebno da je upotrebio jedan od osnovnih oblika, odnosno *„postupak – podsticanja, širenja javne mržnje, razdora ili netrpeljivosti između nacionalnih, rasnih, verskih, etničkih ili drugih grupa koje žive u Republici Kosovo, „tako da poremete javni poredak*, dakle nije nužno da je činjenje, u konkretnom slučaju okrivljenog, dovelo do remećenja javnog reda, ali se smatra da je ovo krivično delo izvršeno da je okrivljeni preduzeo samo jednu ili sve ove radnje.

Kada je reč o žalbenim navodima da *inkriminišuće radnje nisu izazvale nemire, nasilje ili druge teške posledice, propisane najtežim oblikom ovog krivičnog dela iz člana 147 stav 2 Krivičnog zakonika*, ovaj sud nalazi da ova tvrdnja nije osnovana dok se u celosti slaže sa pravnim stavom suda prvog stepena u skladu sa kojim da bi se krivično delo iz stava 2 smatralo izvršenim, nije nužno utvrditi izazvano nasilje ili nemire, već je dovoljno da je ispunjen jedan od oblika propisanih ovim stavom, a u konkretnom slučaju okrivljeni je oglašen krivim pošto je svojim govorom na skupu sa građanima u Zvečanu/Zvečan kritičnog dana zloupotrebio svoju poziciju ministra MALU, kada se obratio prisutnima na ovom skupu rečima mržnje, razdora i netrpeljivosti među zajednicama koje žive u Republici Kosovo, nazivajući ih i karakterišući ih *„šiptarskim teroristima koji su sve to izmislili i činili najveća zlodela na Kosovu i Metohiji...”*, stoga i ovaj sud nalazi da je okrivljeni, svestan da se nalazio na funkciji ministra u Vladi Republike Kosovo, iskoristio ovaj javni skup da bi se obratio prisutnima za govornicom, upravo kada je obeležavan dan protiv intervencije NATO snaga, u vezi sa oružanim konfliktom na Kosovu, znajući, ne samo prisutni već i šire javno mnjenje, da svaki nastup i javno obraćanje visokih funkcionera podrazumeva da pred javnošću nastupaju

kao visoki zvaničnici, koji zastupaju jedno ministarstvo Vlade Republike Kosovo.

Uprkos tome, Apelacioni sud primećuje da je, nakon objavljivanja govora okrivljenog (predmet krivičnog dela), činjenica da je došlo do reakcija javnosti u lokalnim medijima (koju činjenicu je istakla i odbrana, strana 12, pasus 5 pobijene presude), nakon čega je nastupila njegova smena, od strane tadašnjeg premijera Republike Kosovo, o čemu svedoči Odluka o razrešenju sa dužnosti priložena u spisima predmeta (br. prot. 2428/2019 od 9. aprila 2019. godine), te da je u ovim okolnostima javni red mogao biti narušen, iako se u skladu sa ovom odredbom, ne mora nužno ispuniti i ovaj element da bi se smatralo da je izvršilac učinio ovo krivično delo.

Apelacioni sud nalazi neosnovanim žalbene navode da je tačno da je okrivljeni u to vreme bio ministar, ali da nije predstavljao Ministarstvo u Vladi Kosova na skupu građana srpske nacionalnosti u Zvečanu/Zvečan. Okrivljeni je član Srpske liste i lokalni srpski političar, a pred okupljenim građanima je nastupio u ličnom svojstvu, a kao srpski političar nema nikakav položaj niti ovlašćenja koja može da zloupotrebi.

Nije sporno da je okrivljeni u vreme izvršenja krivičnog dela obavljao i funkciju ministra MALU u Vladi Kosova i da tokom svog boravka na ovoj funkciji nije imao ograničenja u preduzimanju aktivnosti i radnji koje su odgovarale njegovim dužnostima i odgovornostima ministra ovog Ministarstva u okviru njegovih nadležnosti, koje su propisane pozitivnim zakonodavstvom Republike Kosovo, kao i Uredbom Vlade br. 02/2011 o oblastima administrativne odgovornosti Kabineta premijera i ministarstava. Međutim, i pored toga, okrivljeni je bio potpuno svestan da skup građana kritičnog dana nije predstavljao skup o pitanjima koja se tiču lokalne samouprave, ali je nesporna činjenica da je ovo okupljanje ovih građana zapravo bio njihov izraz protivljenja NATO bombardovanju tadašnjih ciljeva vezanih za oružani sukob na Kosovu, te se njegov nastup u tom pogledu ne može shvatiti drugačije do kao jasna poruka prisutnima da on sa funkcije ministra koju ima, u kritičnom trenutku, daje podršku okupljenima na dan obeležavanja protivljenja NATO bombardovanju sa visoke državne funkcije – ministra, a ne kako odbrana tvrdi da je na tom skupu nastupio kao lokalni političar, u želji da u to u što manjoj meri uključi i svoju javnu funkciju.

Takođe nije sporno da je ovaj skup organizovan na javnom mestu i na dan obeležavanja godišnjice od početka bombardovanja NATO snagama, a okrivljeni je bio svestan da ovaj skup nije slučajan i privatnog karaktera, već sa određenim značenjem i svrhom. Dakle, po mišljenju ovog suda, shodno tome, visoki javni funkcioneri

svakim svojim javnim nastupom prenose zvanične poruke i takvo pojavljivanje se ne može smatrati odvojenim od njihovog položaja i visoke službene funkcije.

Apelacioni sud nalazi neosnovanim žalbeni navod da okrivljeni uživa imunitet ministra za reči i mišljenje koje je izneo u vezi sa predmetom krivičnog dela za koje je oglašen krivim, zbog činjenice da je očigledno da okrivljeni kritičnog dana, nije govorio o radu i prirodni poslova za koje je bio zadužen u Ministarstvu, već se, nesumnjivo, obraćao prisutnima na skupu, upućujući poruke podrške prisutnima koji su bili protiv intervencije NATO snaga i, u ovom govoru, koristi reči koje se pripisuju albanskom stanovništvu, opisujući ih kao „šiptarske teroriste“, koji su izmislili masakr u Račku/Reçakut da ga predstave kao humanitarnu katastrofu, nakon čega je usledila intervencija NATO. Dakle, iz ovog govora se ni u kom slučaju ne može izvući zaključak da je okrivljeni govorio u okviru delokruga ministra lokalne samouprave, već, naprotiv, da je, pod odorom autoriteta ministra – službenog lica zloupotrebio svoj položaj obraćajući se prisutnima na ovoj govornici u cilju podsticanja i javnog širenja mržnje, razdora ili netrpeljivosti između nacionalnih i etničkih grupa koje žive u Republici Kosovo. Shodno tome, imajući u vidu presudu Ustavnog suda Republike Kosovo, KO98/11 od 20. septembra 2011. godine, kojom je tumačen i razjašnjen, između ostalog, imunitet članova Vlade, prema kojoj je odlučeno da „Članovi Vlade ne uživaju posebnu zaštitu za svoje radnje i odluke preduzete van delokruga svojih odgovornosti“, pa u takvim okolnostima ne uživaju imunitet i mogu biti krivično gonjeni, jasno proizilazi da govor okrivljenog kritičnog dana, održan pred građanima u Zvečanu/Zvečan, nije bio povezan sa njegovom delatnošću kao ministra, tako da u ovom slučaju radnje okrivljenog ne uživaju imunitet, kako je predviđeno Ustavom Republike Kosovo, već predstavljaju krivično delo za koje je oglašen krivim.

Apelacioni sud nalazi neosnovanim žalbeni navod u vezi sa odlukom o kazni jer je, pošto je činjenično stanje uredno i potpuno utvrđeno, primenjen i krivični zakon i okrivljenom izrečena kazna za ovo krivično delo. Prvostepeni sud je prilikom donošenja odluke o kazni cenio sve okolnosti koje utiču na vrstu i visinu kazne, pri čemu je, kao olakšavajuću okolnost, za okrivljenog našao da je prvi put došao u sukob sa zakonom, njegovo kajanje, korektno ponašanje u svim fazama suđenja, dok je kao otežavajuću okolnost našao težinu krivičnog dela sa vremenom izvršenja krivičnog dela, a kada se tome doda stepen krivične odgovornosti okrivljenog, što je u ovom slučaju veoma osetljivo, ispostavlja se da je krivično delo izvršeno sa direktnim umišljajem i da je dobro planirano, zatim je, uvažavajući motive izvršenja krivičnog dela, došao do zaključka da je izrečena kazna srazmerna težini krivičnog dela i stepenu krivične odgovornosti.

Apelacioni sud se ne slaže sa nalazom prvostepenog suda kada je kao otežavajuću okolnost ocenio direktan umišljaj okrivljenog, jer se radi o subjektivnom elementu krivičnog dela, međutim, s obzirom na postojanje svih drugih nalaza kada je reč o odluci o kazni, koje je preispitao prvostepeni sud, i ovaj sud prihvata kao uredne, uz uverenje da je izrečena kazna u funkciji sprečavanja učinioaca da ubuduće izvrši krivična dela i utiče na njegovu rehabilitaciju i sprečavanje drugih lica od izvršenja krivičnih dela a ovom kaznom izrečenom okrivljenom će se postići svrha kažnjavanja predviđena članom 41 KZRK.

Zahtev za zaštitu zakonitosti

Protiv prvostepene i drugostepene presude zahtev za zaštitu zakonitosti podneo je branilac osuđenog, zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede člana 10 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i povrede odredaba koje prethode donošenju presuda, sa predlogom da Vrhovni sud Kosova usvoji zahtev kao osnovan, a pobijane presude preinači, tako da za osuđenog donese oslobađajuću presudu ili poništiti presude, jer su u oba stepena presudili nenadležni sudovi i da predmet vrati nadležnim sudovima na ponovno suđenje.

Branilac osuđenog u svom zahtevu navodi da prvostepena presuda sadrži bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz razloga što sud koji je sudio u ovom krivičnom predmetu nije bio nadležan i nije pravilno sastavljen. Nadležni sud u ovom konkretnom predmetu bio je Osnovni sud u Mitrovici/Mitrovicë jer se sumnja da je krivično delo izvršeno u Zvečanu/Zvečan, dok bi o žalbi trebalo da odlučuje Apelacioni sud Kosova - Odeljenje u Mitrovici/Mitrovicë. U zahtevu se dalje navodi da vođenje ovog postupka u Prištini/Prishtinë, a ne u Mitrovici/Mitrovicë, u veću koje prevashodno čine Albanci, predstavlja kršenje prvog Briselskog sporazuma iz 2013. godine. Dalje se navodi da su sudije, koje je trebalo da budu izuzete prema članu 384 stav 1.2 ZKPK, učestvovala na glavnom pretresu. Zakonik o krivičnom postupku u članu 39 stav 1.1 predviđa da se sudija izuzme sa funkcije sudije ako je oštećen krivičnim delom, a iz sudskih presuda se vidi da se smatra da je uvređen ceo albanski narod i da su ugrožena sva njegova prava, izjavom osuđenog.

Shodno tome, navodi se da prvostepena presuda nije sastavljena u skladu sa članom 370 ZKPK, jer je nakon preslušavanja CD-a jasno da osuđeni nije izgovorio reči za koje je osuđen, odnosno da nije rekao onako kako se navodi u izreci presude. Nijedna od reči napisanih u presudi ne odgovara i ne poklapa se sa onim što se nalazi na CD snimku. Naime, osuđeni nije upotrebio reči „krvoločnost” i reč „masakr u Račku/Reçakut” kao u dispozitivu presude. Dalje se navodi da delo za koje je osuđeni oглаšen krivim nije krivično delo jer nije učinjeno verodostojnim

da je inkriminišuća radnja ugrozila javni red, inkriminišuće radnje nisu dovele do nemira, nasilja ili drugih posledica, kao što to predviđa teži oblik ovog krivičnog dela iz člana 147 stav 2 ZKPK.

Dalje, u zahtevu se navodi da je nastupila povreda člana 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, gde odbrana podseća da član 22 Ustava Kosova predviđa direktnu primenu Evropske konvencije o ljudskim pravima, dodatno naglašavajući član 53 Ustava. Kosova koji propisuje „ljudska prava i osnovne slobode“ zagarantovane ustavom. Presude su nezakonite, pogrešne, nisu zasnovane na dokazima i političke. Osim toga, delo za koje je osuđeni oglašen krivim nije krivično delo, on se, kao i svi mi, izjasnio o prošlim događajima i nije zagovarao nasilje. Sloboda misli uključuje ne samo mišljenje sa kojim se većina slaže, već i ona mišljenja koja su suprotna. Predmet koji uzima Osnovni sud u Prištini/Priştinë, Abedin Smajić protiv Bosne i Hercegovine, veoma je daleko od predmeta Todosijević i nema nikakvih sličnosti, tako da ovaj predmet ne može poslužiti kao opravdanje za izricanje osuđujuće presude Todosijeviću. Odbrana dalje napominje da je Evropski sud primenio član 17 Konvencije kada su izjave shvaćene kao poziv na odmazdu ili kada se osobe mogu identifikovati po imenu čak i kada je mržnja uperena protiv njih. Izjava T. ne sadrži nikakav poziv na osvetu, niti na nasilje nad bilo kim, već je njegova izjava povezana sa događajima iz prošlosti, koji nemaju nikakve veze sa nečijim postupkom posle 20 godina.

U zahtevu se navodi da je sud povredio krivični zakon i na štetu osuđenog, činjenicom da inkriminišuća radnja nije izazvala nered, nasilje ili druge teške posledice, predviđene za teži oblik ovog dela, član 147 stav 2 Krivičnog zakonika. Osuđeni nije zloupotrebio položaj ili ovlašćenja, ovo je samo nalaz Tužilaštva, isključivo kako bi osuđeni bio doveden u nezavidnu poziciju za znatno veću kaznu. Tačno je da je okrivljeni u to vreme bio ministar, ali da nije predstavljao Ministarstvo u Vladi Kosova na skupu sa građanima srpske nacionalnosti u Zvečanu/Zvečan. Okrivljeni je član Srpske liste i lokalni srpski političar, a pred okupljenim građanima je nastupio u ličnom svojstvu, a kao srpski političar nema nikakvu funkciju niti ovlašćenja koja može da zloupotrebi. Ako je osuđeni govorio u svojstvu ministra, polaže pravo na imunitet od krivičnog gonjenja, koji prihvata i Ustavni sud, a ako nije govorio u svojstvu ministra nema krivičnog dela iz stava 2 člana 147 KZRK za koje je osuđen.

Državni tužilac Kosova je podneskom KMLP.II.br. 209/2021 od 30. septembra 2021. godine dostavio odgovor na zahtev za zaštitu zakonitosti, sa predlogom da se zahtev branioca osuđenog odbije kao neosnovan.

Presuda Vrhovnog suda Kosova

Veće Vrhovnog suda, koje je odlučivalo o zahtevu za zaštitu zakonitosti branioca osuđenog, usvojilo je zahtev advokata, poništilo presude dva niža stepena i predmet vratilo na ponovno suđenje na prvom stepenu.

Vrhovni sud Kosova je nakon uvida u spise i nakon ocene zahteva za zaštitu zakonitosti našao da je zahtev za zaštitu zakonitosti osnovan.

Prema oceni Vrhovnog suda Kosova, osnovani su navodi iz zahteva, da pobijane presude sadrže bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 384 stav 1 tačka 1.12 u vezi sa članom 370 ZKPK. Izreka prvostepene presude je u suprotnosti sa sadržajem i obrazloženjem u celini, kao i sa činjeničnim stanjem iz spisa predmeta, kao povrede koje nije otklonio ni drugostepeni sud.

Prvo, ove nejasnoće i protivrečnosti se odnose na izreku prvostepene presude u vezi sa krivičnim delom za koje je okrivljeni oglašen krivim.

Tako se u činjeničnom opisu inkriminišućih radnji osuđenog u izreci presude navodi da je „...u svojstvu ministra lokalne samouprave u Vladi Republike Kosovo, zloupotrebljavajući svoj položaj ili ovlašćenja, sa umišljajem i javno širio mržnju, razdor i netrpeljivost između nacionalnih, rasnih i etničkih grupa koje žive u Republici Kosovo, tako što je 24. marta 2019. godine u ulici „Kralja Milutina“ u Zvečanu/Zvečan, u svojstvu učesnika i govornika na skupu sa građanima, protiv NATO intervencije, rekao da je „povod agresije na našu zemlju bila takozvana humanitarna katastrofa na prostoru Kosova i Metohije ..izmišljeni masakr u Račku/Reçakut... upravo su ti šiptarski teroristi ti koji su sve to izmislili , činili najveća zlodela na Kosovu i Metohiji ... za koja do danas niko nije odgovara ... činili su zločine pre NATO agresije, ubijali dobre srpske domaćine i policajce na svom radnom mestu ... svoj krvavi pir nastavili su i tokom agresije a nakon toga i dolaskom takozvane mirovne misije na Kosovo i Metohiju, radnje koje bi mogle narušiti javni red ili izazvati druge teže posledice u Republici Kosovo”.

Iz ovakvog opisa ili konstatacije inkriminišućih radnji ne proizilaze jasni elementi krivičnog dela za koje je osuđeni optužen i osuđen. Odredba člana 147 KZRK inkriminiše podsticanje nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, razdora ili netrpeljivosti. Prema stavu 1 člana (osnovni oblik ovog krivičnog dela) ovo delo se smatra učinjenim kada neko javno podstiče ili širi mržnju, razdor ili netrpeljivost na nacionalnoj, rasnoj, verskoj ili etničkoj osnovi. S obzirom da se prema stavu 2 ovog člana (za koje je osuđeni osuđen) kao teži oblik ovog krivičnog dela

ovo delo smatra učinjenim kada neko: a) sistematski čini ovo krivično delo; b) zloupotrebljava svoj položaj ili ovlašćenja; c) ili kada su kao posledica ovog dela prouzrokovani nemiri, nasilje ili druge teške posledice.

Zapravo, iz pravnog naziva krivičnog dela prema dispozitivu presude proizilazi da je okrivljeni oglašen krivim i da je osuđen shodno stavu 2 člana 147 KZRK, ali iz opisa inkriminišućih radnji, odnosno činjenica i okolnosti koje čine biće ovog krivičnog dela ne proizilazi da su njegove radnje jasno opisane. Naime, prema opisu elemenata krivičnog dela, osuđeni je delovao i u svojstvu ministra i u svojstvu učesnika i govornika na skupu sa građanima, ali ne opisuje na koji način je zloupotrebio položaj ili ovlašćenje da izvrši ovo krivično delo ili kako je iskoristio svoj položaj da izvrši ovo delo, a to ne samo da dispozitiv presude čini nerazumljivim, već je i samu presudu u celini učinilo neodrživom.

Drugo, ove kontradiktornosti i nejasnoće su evidentne i u obrazloženju presude. Shodno tome, obrazloženje presude ne navodi jasne razloge iz kojih činjenica i iz kojih razloga se smatraju utvrđenim ili neutvrđenim. Iz obrazloženja prvostepene presude proizilazi da je sud zaključio da u radnjama osuđenog nije ispunjen nijedan od kvalifikacionih oblika iz stava 2 člana 147 KZRK, dakle da je okrivljeni učinio ovo krivično delo zloupotrebom svog položaja ili ovlašćenja, ali ne i razloge na koji način je zloupotrebio ili iskoristio svoj položaj da izvrši ovo krivično delo. Štaviše, činjenicu da je osuđeni zloupotrebio ovlašćenja i položaj ministra sud uzima kao utvrđenu, pukim gledanjem CD-a (što, po oceni suda, jasno pokazuje da je njegovo pojavljivanje za govornicom učinjeno u svojstvu ministra lokalne samouprave), što je po oceni ovog suda hipotetičan zaključak i nije potkrepljen spisima predmeta, jer nema dokaza da je osuđeni u svojstvu ministra otišao na skup sa srpskim građanima koji je održan u Zvečanu/Zvečan.

Zatim, uprkos činjenici da prvostepeni sud smatra da je u radnjama osuđenog ispunjen jedan od kvalifikacionih oblika iz stava 2 člana 147 KZRK (zloupotreba položaja ili ovlašćenja), u obrazloženju presude on opravdava i treći oblik koji kvalifikuje stav 2 člana 147 KZRK (izazivanje nereda, nasilja ili drugih teških posledica), čak naglašavajući da ni stav 2 člana 147 KZRK ne nastoji da izazove nemire, što je zaključak koji je u presudi ovog suda neodrživ. Shodno tome, na strani četrnaest, poslednji pasus, sud, prilikom ocene pravne kvalifikacije krivičnog dela (stavovi 1 i 2 člana 147) i konkretnih inkriminišućih radnji osuđenog, zaključuje da su „u konkretnom slučaju, radnje okrivljenog Todosijevića, na tribini sa građanima srpske nacionalnosti u Zvečanu/Zvečan u potpunosti u skladu

sa goreopisanim elementima ovog krivičnog dela (misli se na stav 1) i da su izrazi koje je okrivljeni upotrebio mogli da naruše pravni poredak, dakle, izvršenje ovog krivičnog dela ne podrazumeva nužno remećenje javnog reda i mira. Dok stav 2 člana 147 KZRK predviđa: „Svako lice koje izvrši krivično delo iz stava 1 ovog člana na sistematski način ili koristeći se svojim položajem ili ovlašćenjima izazove nered, nasilje, ili druge teške posledice...” Kao što se vidi, ni u ovom stavu zakonodavac ne utvrđuje nužnost izazivanja nasilja ili nereda, da bi se izveo zaključak da je ovo krivično delo učinjeno, dovoljno je da se ispuni jedan od elemenata koji, u ovom konkretnom slučaju, ukazuje da je okrivljeni Ivan Todosijević „zloupotrebom svog položaja ili ovlašćenja“ izvršio ovo krivično delo.

Zatim, činjenicu da u radnjama osuđenog postoje elementi krivičnog dela za koje se tereti, dakle, radi se o krivičnom delu a ne o slobodi izražavanja – član 10 EKLJP potkrepljuje i praksa ESLJ - predmet Abedin Smajić protiv Bosne i Hercegovine, ali, osim zaključaka Evropskog suda u vezi sa članom 10 Konvencije u konkretnom predmetu, iz razloga navedenih u presudi, ne može se razumeti zašto je predmet osuđenog isti kao i predmet Abedina Smajića i dolazi do izražaja u ovom slučaju.

Sve navedeno predstavlja bitne povrede odredaba krivičnog postupka, koje nisu otklonjene ni na drugom stepenu, a koje uslovljavaju ukidanje presuda, jer omogućavaju pravilnu ocenu zakonitosti predmetnih presuda. U ponovnom postupku, prvostepeni sud je dužan da postupi u skladu sa navedenim primedbama, da otkloni sve navedene povrede, izvede još jednom sve dokaze i oceni ih u skladu sa odredbom člana 370 stav 7 ZKP, te da, u zavisnosti od rezultata ispitivanja dokaza, izvede pravične, zakonite i na dokazima zasnovane zaključke i potom donese relevantnu odluku u ovom krivičnom predmetu.

Iako su žalbom pobijane presude poništene, ovaj sud nalazi za shodno da odgovori na navode branioca da je u ovom konkretnom predmetu povređen Briselski sporazum iz 2013. godine, te da je po ovom sporazumu trebalo da sudi Osnovni sud u Mitrovici/Mitrovicë i, po žalbi, Apelacioni sud Kosova – Odeljenje u Mitrovici. Evidentno je da su prema Briselskom sporazumu iz 2013. godine o ovom predmetu morali da odlučuju ovi sudovi kako navodi branilac. Međutim, Specijalno odeljenje u okviru Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë i Apelacionog suda u Prištini/Prishtinë je obrazovano zakonom koji je donet nakon Briselskog sporazuma, a s obzirom da ovo krivično delo, prema Krivičnom zakoniku Kosova iz 2013. godine, odnosno prelaznim odredbama u pogledu nadležnosti Specijalnog tužilaštva Kosova, spada u nadležnost Specijalnog tužilaštva, ovaj sud ne smatra navode u ovom pogledu osnovanim. Pošto su navodi o izuzeću albanskih sudija sada rešeni poseb-

nim presudama u ovom predmetu, koje podržava i ovaj sud, ne smatra za shodnim da daje ocenu u vezi s tim.

Nalazi FHPK

Kako je FHPK istakao u svojim nalazima u izveštajima za 2019. godinu, Todosijević kritičnog dana na skupu sa građanima nije nastupio kako bi govorio u svojstvu ministra. Međutim, nesporna je činjenica da je on aktivno vodio jedno ministarstvo u okviru Vlade Kosova. To znači da je Todosijević unapred trebalo da bude svestan da će, u kom god svojstvu da govori, biti opisan kao ministar, da je govorio kao ministar ili da koristi svoju ministarsku funkciju da bi preneo određene poruke u javnosti.

Objektivno, ni ministar Todosijević, niti bilo koji visoki funkcioner na nivou vlade, ne biraju kada će u javnim nastupima biti kategorisani kao funkcioneri i kao političari, a kada će se u javnim nastupima identifikovati samo kao obični građani. Iz tog razloga, ministar Todosijević se ne može braniti tvrdnjom da je nastupao u svojstvu običnog građanina.

Bez obzira na nacionalnost, on nije prvi visoki kosovski funkcioner koji, da bi stekao političke poene, prilagođava svoju retoriku dnevnoj politici, koja nije imuna na ekstremne ocene i optužbe upućene na račun druge strane. Međutim, ni protiv jednog od njih, kako je branilac istakao u žalbi na prvostepenu presudu, do sada nije pokrenut niti vođen krivični postupak. S obzirom na to da se u javnosti često čuju ekstremna mišljenja koja dolaze iz redova onih koji imaju mandat da sprovode zakone u interesu građana, krajnji je trenutak da pravosuđe počne da se bavi ovim slučajevima, jer prelaze sa političkog na krivičnopravno polje i mogu izazvati veoma štetne posledice. Drugo pitanje je činjenica da se sa „disciplinovanjem” tokom njihovih javnih nastupa počelo od onih iz manjinskih zajednica i tada zakonom opravdana reakcija tužilaštva i suda dobija osetljivu političku konotaciju.

FHPK smatra nužnim da ponovi deo svojih nalaza u vezi sa ovim predmetom iz izveštaja za 2019. godinu, prema kojem su sloboda mišljenja^[114] i govora^[115] zaga-

[114] Član 9 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama:

- stav 1: „Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti [...]“
- stav 2: „Sloboda ispovedanja vere ili ubeđenja sme biti podvrgnuta samo zakonom propisanim ograničenjima neophodnim u demokratskom društvu u interesu javne bezbednosti, radi zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

[115] Član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama:

- stav 1: „Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedo-

rantovani najvišim pravnim aktima^[116] kao i međunarodnim odredbama, ali te slobode nisu apsolutne i moraju se odgovorno koristiti, posebno od strane nosilaca funkcija vlasti.

Nakon analize prvostepene i drugostepene presude, izvedenih dokaza i sagledavajući sudske ocene otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, FHPK nalazi da je kazna od dve godine zatvora izrečena okrivljenom teža nego što se moglo očekivati. Inače, ne postoji prethodna sudska praksa u vezi sa predmetima ove vrste, jer do danas niko od visokih zvaničnika na Kosovu nije odgovarao za prekoračenje granica slobode misli i govora koje propisuje EKLJP, iako je takvih prekoračenja bilo. Iz tih razloga, sud je prilikom odmeravanja kazne trebalo da ima u vidu da je reč o izuzetno osetljivom predmetu, u kojem je veoma teško razlučiti šta je sloboda misli i govora, a šta politička odgovornost za javno date izjave. FHPK smatra da bi se isti efekat odvratanja od budućeg ponavljanja ovog dela od strane potencijalnih izvršilaca mogao postići i manjom kaznom, koja bi bila uslovna. Tim više kada je pravosuđe u ovom slučaju pokazalo da treba procesuirati funkcionere koji svojim javnim nastupima mogu izazvati teške posledice po red i mir.

FHPK takođe smatra nužnim da istakne da u ovom predmetu kosovski organi gonjenja treba da reaguju na krajnje ekstremne javne nastupe i izražavanje zvaničnika u državnim institucijama, koji dovode do polarizacije i ne doprinose miru, multietničkom suživotu na Kosovu.

Predmet *Tužilac protiv Ivana Todosijevića* trebalo bi da posluži kao presedan da organi gonjenja ubuduće uvek reaguju na slične slučajeve, bez obzira na nacionalnost

vanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. [...]"

- stav 2: „Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.“ https://www.echr.coe.int/documents/convention_sqi.pdf

[116] Član 40 Ustava Republike Kosovo:

- stav 1: „Garantuje se sloboda izražavanja. Sloboda govora uključuje pravo na izražavanje, saopštavanje i primanje informacija, mišljenja i ostalih poruka, bez ikakvog ometanja.

- stav 2: „Sloboda izražavanja se može zakonom ograničiti u onim slučajevima kada je to neophodno za sprečavanje podstrekavanja i provokacije nasilja i neprijateljstva na osnovu rasne, nacionalne, etničke ili verske mržnje.“ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

izvršioca ovog krivičnog dela, a ne samo kada su u pitanju zvaničnici iz reda ne-većinskih zajednica. Svrha donošenja sudskih odluka je, između ostalog, i da odigraju preventivnu ulogu. Epilog ovog predmeta treba da utiče na moguće buduće počinioce ovog krivičnog dela, da svojim javnim nastupima ne izazivaju nemire u javnosti, posebno u multietničkim sredinama i da bi imali u vidu da dok su na službenoj funkciji, njihovi javni nastupi uvek imaju veliku političku težinu, čak i kada nameravaju da nastupe u svojstvu građanina, a ne u svojstvu predstavnika vlasti.

Preporuke izveštaja FHPK za 2021. godinu

Na osnovu praćenja suđenja za ratne zločine na Kosovu i krivičnih dela sa političkom i etničkom pozadinom, kao i analize javno dostupne sudske dokumentacije u ovim predmetima, Fond za humanitarno pravo Kosovo (FHPK) smatra da je neophodno da uputi nadležnim institucijama određene preporuke, u kojima se osvrće na glavne probleme u radu pravosudnih institucija i predlaže načine za njihovo prevazilaženje, kako bi se unapredio rad ovih institucija.

Kosovsko pravosuđe od juna 2018. godine ima isključivu nadležnost za procesuiranje ratnih zločina, dok je postepeni prenos nadležnosti počeo od sredine juna 2014. godine.

FHPK pozdravlja napore na jačanju kadrova u pravosudnim institucijama tokom izveštajne godine, posebno u specijalnim odeljenjima pri Osnovnom sudu u Prištini/Prishtinë i Apelacionom sudu, kao i Odeljenju za ratne zločine u okviru STRK, što predstavlja pozitivan pomak u njihovom radu.

Pri Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini/Prishtinë, koje je obrazovano sredinom 2019. godine, tokom izveštajne godine, na suđenju u predmetima ratnih zločina je angažovano dvanaest (12) sudija. U radu odeljenja primećeno je povećanje ažurnosti, kako u dodeljivanju ovih predmeta, tako i u stručnoj obradi sudskih odluka.

U Specijalnom odeljenju Apelacionog suda, tokom izveštajne godine, na suđenju za ratne zločine bilo je angažovano osmoro (8) sudija, od kojih šest (6) Albanaca i dvoje (2) Srba.

Pri Odeljenju za ratne zločine u STRK, tokom izveštajne godine, četiri (4) tužioca su bila angažovana na istrazi ratnih zločina i izdvojena su sredstva za zapošljavanje još četiri (4) tužilaca, čiji se početak rada očekuje tokom 2022. godine. Među preporukama ima i onih koje se ponavljaju iz izveštaja iz prethodnih godina, jer nisu dopunjene ili su dopunjene samo delimično. Ponavljamo ih jer je njihova primena važna za delotvoran i profesionalan rad kosovskog pravosuđa.

Kosovskim institucijama i pravosudnim organima:

1. Kako su predmeti ratnih zločina izuzetno specifični i veoma teško dokazivi, FHPK smatra da se ne treba ograničiti samo na kadrovsko jačanje odeljenja koja su nadležna da ih procesuiraju, već je, kako bi se postigli što bolji rezultati u radu, neophodno organizovati redovnu i sadržajnu obuku za stručno usavršavanje tužilaca i sudija. Uprkos dosadašnjem zalaganju, oni nemaju dovoljno iskustva u procesuiranju ratnih zločina. Istu vrstu obuke treba organizovati i za prateće osoblje. Kosovsko pravosuđe treba da uspostavi dugoročnu saradnju sa međunarodnim i regionalnim pravosuđem koje se bavi procesuiranjem ratnih zločina u cilju razmene iskustava i što stručnijeg usavršavanja u oblasti ratnih zločina.

2. Osim kadrovskog jačanja tužilačkog i sudskog sistema, tužiocima i sudijama, koji se bave istragom i suđenjem ratnih zločina, potrebno je stručno pomoćno osoblje koje ima dobro analitičko znanje i stručnost u oblasti ratnih zločina.

3. Veoma je važno razmotriti mogućnost obaveznog audio i video-snimanja ročišta za ratne zločine. Ovo bi pomoglo da se izbegnu greške zapisničara, dokumentuju sudske rasprave i uštedi vreme prevodiocima.

4. S obzirom da su u većini slučajeva stranke u postupku različite nacionalnosti, uočeni su nedostaci i kašnjenja u prevodu sa albanskog na srpski i obratno. Najveći problemi uočeni su sa prevodom u vreme održavanja glavnih pretresa, kao i sa prevodom sudske dokumentacije. Prilikom izbora prevodilaca potrebno je voditi računa da se izaberu profesionalni prevodioci za simultano i konsekutivno prevođenje, kao i da se pooštre kriterijumi za adekvatan i profesionalan prevod sudske dokumentacije, sa posebnim fokusom na obuci iz pravne terminologije.

5. Od okončanja oružanog sukoba na Kosovu, u desetinama predmeta ratnih zločina na Kosovu sudili su članovi lokalnog pravosuđa (uključujući međunarodne misije). Sudski savet Kosova (SSK) treba da uspostavi elektronsku bazu podataka sa sudskom dokumentacijom o predmetima ratnih zločina, u kojima su donete konačne odluke. Ovo bi u velikoj meri pomoglo sudijama i tužiocima koji se bave istragom i donošenjem presuda u predmetima ratnih zločina na Kosovu.

6. Svako lice ima pravo da njegovo pitanje bude saslušano pravično, javno i u razumnom roku od strane nezavisnog i nepristrasnog suda. SSK treba u kontinuitetu da se stara o značaju ispunjavanja pravde u razumnom vremenskom okviru. Četiri (4) sudska predmeta pred Osnovnim sudom u Mitrovici/Mitrovičë, od sredine 2018. godine, nakon prenosa nadležnosti sa misije EULEX na lokalne sudije, trenutno su

obustavljena. Do kraja 2021. godine nije održana nijedna sudska rasprava u vezi sa ovim predmetima. Takva zakašnjenja mogu ugroziti delotvornost i kredibilitet jednog pravnog sistema. S druge strane, čak i žrtve i svedoci koji su decenijama čekali da svedoče protiv osoba osumnjičenih za ratne zločine sigurno će biti razočarani neadekvatnim postupanjem ovog suda.

7. Da bi se obezbedila odgovornost pravosuđa, kako stranke tako i javnost moraju biti u stanju da razumeju konačne odluke koje donose prvostepeni sudovi. Ovo je vitalna odbrana od proizvoljnosti i faktor je koji pomaže u jačanju poverenja javnosti u objektivan i transparentan pravosudni sistem. Shodno tome, član 6 stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) zahteva od sudova da naveđu razloge za svoje konačne odluke. Nedostatak kratkog obrazloženja prilikom objavljivanja presude je takođe u suprotnosti sa odredbama ZKPRK i EKLJP.

8. FHPK već nekoliko godina u svojim godišnjim preporukama ističe nužnost uspostavljanja pravne saradnje sa Srbijom. Vlada Kosova se mora založiti da se na dnevni red pregovora sa Srbijom, kao jedno od primarnih pitanja, uvrsti i pitanje međunarodne pravne saradnje, potpisivanjem protokola o saradnji između specijalnih tužilaštava Kosova i Srbije. Pravna saradnja predstavlja jedan od načina uspešnog procesuiranja ratnih zločina, ali i ostvarivanja pravde za žrtve ratnih zločina. Odsustvo pravne saradnje i razmene informacija između istražnih organa Kosova i Srbije utiče na neefikasnost podizanja optužnica za ratne zločine, imajući u vidu da je tokom 2021. godine podignuta samo jedna optužnica protiv jednog Srbina za ratne zločine na Kosovu.

HLCK 2021 REPORT

**JUSTICE FOR
WAR VICTIMS
— WHAT IS
THE HOLDUP?**

CONTENT

List of Acronyms	361
Summary	363
1. WAR CRIMES AGAINST THE CIVILIAN POPULATION	375
1.1. Preliminary criminal proceedings	377
1.1.1. The Case: <i>Prosecutor vs. Duško Arsić</i>	377
1.1.2. The Case: <i>Prosecutor vs. Muhamet Alidemaj</i>	380
1.2. First instance trials	384
1.2.1. The Case: <i>Prosecutor vs. Svetomir Bačević</i>	384
1.2.2. The Case: <i>Prosecutor vs. Goran Stanišić</i>	391
1.2.3. The Case: <i>Prosecutor vs. Zoran Vukotić – Vukotić IV</i>	397
1.3. Re-trials	413
1.3.1. The Case: <i>Prosecutor vs. Remzi Shala</i>	413
1.4. The appellate proceedings	422
1.4.1. The Case: <i>Prosecutor vs. Zoran Đokić</i>	422
1.4.2. The Case: <i>Prosecutor vs. Zlatan Krstić and Destan Shabanaj</i>	442
1.5. Proceedings before the Supreme Court of Kosovo	462
1.5.1. The Case: <i>Prosecutor vs. Nenad Arsić</i>	462
1.5.2. The Case: <i>Prosecutor vs. Darko Tasić</i>	476
2. CASES RELATED TO WAR CRIMES OR CRIMES WITH AN ETHNIC AND/OR POLITICAL BACKGROUND	493
2.1. First instance trials	495
2.1.1. The Case: <i>Prosecutor vs. Emrush Thaqi and Nexhib Shatri</i>	495
2.1.2. The Case: <i>Prosecutor vs. Nedeljko Spasojević et al.</i>	508
2.2. Proceedings before the Supreme Court of Kosovo	515
2.2.1. The Case: <i>Prosecutor vs. Ivan Todosijević</i>	515
The HLCK’s recommendations for the 2021 Annual Report	539

LIST OF ACRONYMS

CC SFRY - Criminal Code of the Socialist Federative Republic of Yugoslavia, which came into force in 1977, and was deemed applicable according to UNMIK regulation 1999/24 of December 12, 1999. According to this regulation, “the law applicable in Kosovo shall be the law in force on Kosovo on March 22, 1989”;

CCRP - Criminal Code of the Republic of Kosovo;

CPCRK - Criminal Procedure Code of the Republic of Kosovo;

EULEX - European Union Mission for the Rule of Law in Kosovo;

HLCK - Humanitarian Law Center Kosovo;

ICTY - International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia;

KFOR - Kosovo Force, the North Atlantic Treaty Organization, (NATO) peace-keeping force, which has been in Kosovo since June 12, 1999;

KJC - Kosovo Judicial Council;

KLA - Kosovo Liberation Army;

KP - Kosovo Police;

MIA - Ministry of Interior Affairs;

NATO - North Atlantic Treaty Organization;

OSCE - Organization for Security and Co-operation in Europe;

PP - Criminal complaint;

PPS - Criminal complaint of the Special Prosecution (the acronym in English is identical to the one in Albanian, but the international mission in Kosovo uses the Albanian acronym, because case registry in Kosovo is carried out in Albanian);

SCID - Serious Crime Investigation Directorate;

SPRK - The Special Prosecution of the Republic of Kosovo;

UCC - University Clinical Centre;

UNMIK - United Nations Mission in Kosovo;

WCIS - War Crimes Investigation Section.

Summary

Under the Trial Monitoring Project in relation to War Crimes in Kosovo and Criminal Offenses with an Ethnic and Political Background, the Humanitarian Law Center in Kosovo (HLCK) during 2021 continued to engage in regular monitoring and analysis of trials conducted before Kosovo courts on war crimes committed against the civilian population. The Trial Monitoring Project was in constant motion, even in the face of the specific circumstances of 2021 due to the COVID-19 pandemic.

In addition to war crimes trials, the HLCK during 2021 followed the criminal proceedings conducted in certain cases, where the indictments were in a specific manner related to the armed conflict in Kosovo of 1998-1999 or the consequences of this conflict with an ethnic and political background.

Because of the regular monitoring of court proceedings, conducted during 2021, the HLCK was able to analyze the court documents related to these court proceedings, to which it was granted access thanks to the well-established cooperation over many years with the Kosovo Judicial Council (KJC), pursuant to the Memorandum of Cooperation with this institution. Access to files pertaining to the cases monitored during 2021 allowed the HLCK to engage in a professional analysis of the parties to the procedure subject to monitoring and, where necessary and with proper reference to legal provisions, provide eventual suggestions, observations, and recommendations, or, where appropriate, commendations, considering that the holders of judicial functions in Kosovo were vested with exclusive powers for processing war crimes cases only in mid-June 2018.

On the basis of the conducted analysis, in the scope of its Annual Report on Trial Monitoring, the HLCK has prepared a series of recommendations for overcoming the observed weaknesses and for advancing the work of judicial institutions, geared towards achieving better results in the future.

Project Based Activities

In the reporting period (January 1 – December 31, 2021), HLCK monitors attended fifty (50) court sessions convened by the trial panels of Basic Courts, in eight

(8) cases involving indictments for the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.

Additionally, during the reporting period, twenty (20) court sessions on offenses with a political or ethnic background were monitored in two (2) criminal cases.

There were thirty-six (36) witnesses heard before respective panels in the war crimes trials conducted during the reporting year. Twenty-nine (29) witnesses were proposed by the prosecution, four (4) by the defendants and their defense counsels, and three (3) were proposed *ex officio* by the court. In cases related to the armed conflict in Kosovo during 1998-1999 or the consequences of this conflict with an ethnic and political background, there were thirteen (13) witnesses heard before the trial panels. Twelve (12) witnesses were proposed by the prosecution, and one (1) witness was proposed by the defendants and their defense counsels.

The 2021 Report includes case-specific analyses of criminal proceedings conducted during the reporting period before pre-trial judges or trial panels of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, as well as retrials before the trial panel of the Department of Serious Crimes of the Basic Court in Prizren[1].

This report further provides analysis of the procedures and decisions in cases where regular legal remedies or extraordinary legal remedies were decided by either the appellate panels of the Special Department of the Court of Appeals of Kosovo or the panels at the Supreme Court of Kosovo.

Owing to the existence of grounded suspicions or accusations of the commission of *war crimes against the civilian population*, during 2021, criminal proceedings were initiated or conducted at various stages in eleven (10) cases against eight (8) Serbs and three (3) Albanians.

The three (3) cases regarding other charges, with a war crimes nexus and a political or ethnic background, involved two (2) Albanians and seven (7) Serbs.

[1] According to the Law on Courts, which entered into force on January 2, 2019, Article 13 provides that the Special Department of the Basic Court, established at that time, shall be competent to try cases pursuant to indictments by the SPRK, where, as of the entry into force of this law, the indictment assessment procedure is pending. Cases where the indictment assessment procedure has not been completed shall be tried by the competent courts (according to territorial jurisdiction) or the courts which first initiated the criminal proceedings, through all stages of proceedings.

1. Criminal Proceedings on War Crimes Indictments

1.1. Pre-Trial Proceedings

During the reporting period, two (2) persons were arrested on suspicion of having committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*. Following their arrest, the suspects were placed in detention on remand. As of the end of 2021, there were no indictments filed in either *Prosecutor v. Muhamet Alidemaj* or in *Prosecutor v. Duško Arsić*. Suspect Alidemaj was arrested on March 30, 2021, while suspect Arsić was arrested on December 8, 2021.

1.2. Indictment Assessment Procedure

In the reporting period, the SPRK Office filed only one (1) indictment on criminal charges of *war crimes against the civilian population*, in *Prosecutor vs. Svetomir Bačević* on November 9, 2021. In relation to this indictment, the procedure for assessing the legality and merits of the indictment has been completed and trial proceedings have commenced. Defendant Bačević was arrested on December 22, 2020.

1.3. Trials of First Instance

In the reporting period, HLCK monitors continued to observe the trials pending from 2020 and those that started during the reporting year. During 2021, the HLCK monitored trial proceedings in five (5) cases.

In *Prosecutor vs. Zoran Đokić*, trial proceedings continued before the trial panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, where during the reporting period, there were two (2) court sessions held, and on February 11, 2021, the court judgment was announced.

The trial proceedings in *Prosecutor vs. Zlatan Krstić et Destan Shabanaj*, which started in 2020, continued before the trial panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština. During the reporting period, there were six (6) court sessions held, and on March 23, 2021, the court judgment was announced.

The trial proceedings in *Prosecutor vs. Zlatan Vukotić (Vukotić IV)* continued before the trial panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština. During the reporting period, the trial of first instance started and ended with seven (7) court sessions. On July 5, 2021, the court judgment was announced.

The trial proceedings in *Prosecutor vs. Goran Stanišić*, which started in 2020, continued before the trial panel of the Special Department of the Basic Court in

Prishtinë/Priština. During the reporting period, there were twelve (12) court sessions held, and on October 5, 2021, the court judgment was announced.

The trial proceedings in *Prosecutor vs. Svetomir Bačević* started before the trial panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština. During the reporting period, two (2) special investigative opportunity hearings and the initial hearing were held.

1.4. Appellate Proceedings

The Special Department of the Court of Appeals, in the reporting period, decided three (3) cases upon appeals filed by the parties to the proceedings.

In *Prosecutor vs. Nenad Arsić*, deciding the appeal by the SPRK, the appeal by the defendant, and the appeal by the defense counsel of the defendant against the judgment of first instance, the Court of Appeals, on May 25, 2021, issued a judgment whereby the appeals of the parties to proceedings were rejected as unfounded and the judgment of first instance was affirmed.

In *Prosecutor vs. Zoran Đokić*, deciding the appeal by the SPRK, the appeal by representative of the injured party, and the appeal by the defense counsel of the defendant against the judgment of first instance, the Court of Appeals, on October 12, 2021, issued a judgment whereby the appeals of the parties to proceedings were rejected as unfounded and the judgment of first instance was affirmed, while the appeal by the representative of the injured party was dismissed as inadmissible.

In *Prosecutor vs. Zlatan Krstić et Destan Shabanaj*, deciding the appeal by the SPRK, the appeal by the representative of the injured party, the appeal by defendant Krstić and his defense counsel, the appeal and response to the appeal by defendant Shabanaj, as well as the appeals by the defense counsels of defendant Shabanaj, filed against the judgment of first instance, the Court of Appeals, on November 8, 2021, rejected as unfounded the appeals of the parties to the proceedings and affirmed the judgment of first instance, while the appeal by the representative of the injured party was dismissed as inadmissible.

In *Prosecutor vs. Zoran Vukotić (Vukotić IV)*, on December 21, 2021, the appellate panel heard the appeals of the parties to proceedings against the judgment of first instance. As of the end of 2021, the Court of Appeals had not issued any decision on the appeals filed by the parties to the proceedings.

1.5. Retrials

The retrial of the case *Prosecutor vs. Remzi Shala* started on June 24, 2020, before the trial panel of the Serious Crimes Department of the Basic Court in Prizren.

The Supreme Court of Kosovo, in its judgment dated March 2, 2020, decided to remand the case for retrial after the final decision. The Supreme Court in this case decided on the extraordinary legal remedy – the petition for protection of legality by the defendant and his defense counsel.

Retrial proceedings had not ended as of the end of the reporting period. In the reporting period, the trial panel conducted fifteen (15) court sessions, where ten (10) witnesses were heard, and four (4) such witnesses were heard for the first time in this case, i.e., they were not heard in the first trial, before the case was remanded to retrial.

1.6. Proceedings before the Supreme Court of Kosovo

In the reporting period, the Supreme Court of Kosovo decided on charges of war crimes in *Prosecutor vs. Darko Tasić* and *Prosecutor vs. Nenad Arsić*.

In *Prosecutor vs. Darko Tasić*, the Supreme Court of Kosovo decided on the petition for protection of legality filed by the defense counsel of the defendant against the judgment of the Court of Appeals of Kosovo, APS No. 37/2020, dated November 30, 2020. The Supreme Court in its judgment (PML No. 138/2021), dated May 5, 2021, rejected as unfounded the petition for protection of legality filed by the defendant's counsel.

In *Prosecutor vs. Nenad Arsić*, the Supreme Court of Kosovo decided on the petition for protection of legality filed by the defense counsel of the defendant against the judgment of the Basic Court in Prishtinë/Priština (PS No. 55/2019), dated December 24, 2020, and against the judgment of the Court of Appeals of Kosovo (APS No. 11/2021), dated May 12, 2021. The Supreme Court in its judgment (PML No. 280/2021), dated September 6, 2021, rejected as unfounded the petition for protection of legality filed by the defense counsel.

2. Proceedings in Cases with a War Crimes Nexus and/or Ethnic or Political Background

2.1. Trials of First Instance

In *Prosecutor vs. Nedeljko Spasojević et al.*, trial proceedings continued before the trial panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, where during the reporting period, there were seven (7) court sessions held, and five (5) witnesses proposed by the Prosecution were heard. The following scheduled court session in this case was on January 18, 2022, with the hearing of witnesses.

2.2. Appellate Proceedings

In *Prosecutor vs. Ivan Todosijević*, deciding the appeal by the defense counsel of the defendant against the judgment of first instance, the Court of Appeals of Kosovo/Special Department, on June 24, 2021, issued a judgment whereby it rejected as unfounded the appeal filed by the defense counsel.

2.3. Retrials

The retrial of the case of *Prosecutor vs. Emrush Thaqi et Nexhib Shatri* started on March 16, 2020, before the trial panel of the Serious Crimes Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština.

The Court of Appeals of Kosovo in its judgment dated October 30, 2020, in *Prosecutor vs. Emrush Thaqi et al.*, granted a partial remand of criminal proceedings to retrial.

The retrial in the case against the defendants Emrush Thaqi and Nexhip Shatri proceeded but, as of the end of reporting period, was not completed. During the reporting period, the trial panel conducted eight (8) court sessions, where eight (8) witnesses were heard, with seven (7) witnesses proposed by the prosecution and one (1) by the defense.

2.4. Proceedings before the Supreme Court of Kosovo

In *Prosecutor vs. Ivan Todosijević*, deciding on the petition for protection of legality, filed by the defense counsel of the defendant against the judgments of first and second instance, on November 18, 2021, the Supreme Court issued a judgment granting the petition of the defense counsel. The first and second instance judgments were vacated, and the case was remanded to first instance court for retrial.

3. (Non-) Operationalization of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica

Pursuant to the Law on Courts, which entered into force on January 2, 2019, some cases involving war crimes indictments remain under the jurisdiction of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica.

This court, during 2021, again failed to take any action in *Prosecutor vs. Sylejman Selimi*. The Supreme Court of Kosovo, in its judgment dated June 11, 2020, decided to remand this case to retrial. The Supreme Court issued this judgment deciding on the extraordinary legal remedy – petition for protection of legality by defendant Selimi and his defense.

In 2021, the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica failed to start trial proceedings pursuant to indictments dated April 20, May 17, and June 23, 2017, whereby defendant Zoran Vukotić (*Vukotić I, II, III*) was charged with *war crimes against the civilian population*. Pursuant to the indictment dated April 20, 2017, by decision of the Court of Appeals, dated January 30, 2019, in relation to **count 1** of the indictment, the case was remanded to the court of first instance for retrial. In the case pursuant to the indictment dated May 17, 2019, the Court of Appeals, deciding the prosecutor's appeal against the judgment of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica dated May 16, 2018, vacated the first instance judgment, and remanded the case to retrial. Regarding the indictment filed on June 23, 2017, with the decision of the Court of Appeals, dated February 1, 2018, the indictment assessment procedure has been completed. The Court of Appeals, by this decision, affirmed the decision of the Basic Court, which rejected the motions by the defendant and the defense to dismiss the charges.

According to information received from the court, all these cases have been assigned to judges.

Defendant Vukotić is currently serving a prison sentence of six (6) years and six (6) months, which was imposed on him by the judgment of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica, dated May 25, 2018, in relation to **count 3** of the indictment, dated April 20, 2017. This part of the first instance judgment was affirmed by the judgment of the Court of Appeals, dated December 18, 2018. Vukotić was deprived of liberty pursuant to an international arrest warrant of March 2016, and, upon an extradition procedure, he was handed over to Kosovo prosecuting authorities on November 10, 2016.

Additionally, on July 5, 2021, the Basic Court in Prishtinë/Priština convicted Vukotić of *rape as a war crime against the civilian population* and sentenced him to ten (10) years in prison. This decision is not yet final, as the parties have appealed the judgment to the second instance.

Currently, four (4) court proceedings are pending against Zoran Vukotić, three (3) cases are pending before the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica and one (1) is pending before the Basic Court in Prishtinë/Priština, where the proceedings are now on appeal.

4. National War Crimes Prosecution Strategy

The Kosovo Prosecutorial Council and the State Prosecutor of Kosovo, in February 2019, in close cooperation with other institutions and international partners, adopted their *War Crimes Strategy*, to facilitate the professional prosecution of about 900 war crimes cases, which were ceded by EULEX until the end of 2018, as well as cases involving missing persons. The Kosovo Prosecutorial Council is the competent authority for the implementation of the strategy.

In order to implement the plans provided by the strategy, during the reporting year, the Ministry of Justice allocated funds for the recruitment of four (4) prosecutors at the War Crimes Department.

An internal working group was established, responsible for recording all active cases. Cases were collated according to region and assigned to prosecutors working in the respective regions.

In March 2021, the HLCK hosted a training event with attendance from representatives of the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals (IRMCT) and the local judiciary, namely the Department of War Crimes of the SPRK and the Special Departments of the Basic Court in Prishtinë/Priština, and the Court of Appeals. Various aspects of cooperation were addressed during this training. This was the first training and contact between the Mechanism and the Kosovo judiciary, organized by the HLCK to build capacity and establish cooperation between the Kosovo judiciary and the Mechanism, as provided in the *War Crimes Strategy*.

5. Capacity Building

On June 1, 2021, the Ministry of Justice announced that the 2021 budget review provides for the transfer of funds for the recruitment of four (4) prosecutors, six (6) professional associates, and two (2) translators/interpreters for the War Crimes Department of the Special Prosecution of the Republic of Kosovo. But, as of the end of 2021, such recruitment was still pending.

During 2021, there were four (4) prosecutors engaged in the SPRK War Crimes Department.

During the reporting period, two (2) prosecutors, who are not assigned to the War Crimes Department, prosecuted two cases^[2] as assigned prior to the establishment of this Department.

During the reporting year, the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština and the Court of Appeals were strengthened in terms of staff.

At the end of 2020, six (6) new judges were appointed to the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština and started their work at the beginning of 2021. This department, with six (6) judges, who were selected in mid-2019, now has twelve (12) judges,^[3] who will try cases on indictments filed by the SPRK Office, including war crimes indictments.

In addition, during 2021, another three (3) judges have started working at the Special Department of the Court of Appeals. This department of the Court of Appeals now has (8) judges, among them two (2) Serbs. This includes two (2) judges on the bench at the Division of the Court of Appeals in Mitrovicë/Mitrovica.

The selection of judges for special departments was conducted through internal competition.

Notably, there has been improved timeliness and quality of court decisions in the work of the judges who sit in the special departments.

[2] In *Prosecutor v. Zoran Đokić* and in *Prosecutor vs. Remzi Shala*.

[3] One of these judges, namely Judge Albina Shabani Rama, as of June 2021, has been selected as President of the Basic Court in Prishtinë/Priština.

6. Trial in absentia

In June 2021, the Law on Amending and Supplementing the Criminal Procedure Code, amended and supplemented by Law No. 08/L-002, was published in the *Official Gazette of the Republic of Kosovo*. This law has partially amended and supplemented Law 06/L-091, which was published in July 2019, in terms of trials *in absentia*.

Through the new Law (08/L-002), the procedure for trials *in absentia* has been further simplified, especially the investigative procedure applicable to persons suspected of war crimes. The new Law of 2021 does not provide any deadline for investigations into criminal offenses against International Humanitarian Law and Criminal Law for the period January 1990 to June 1999. In addition, the requirement that the person under investigation be subject to service of documents at least five (5) times in the country where they are supposed to be, has been struck out, and now it suffices that “*international police cooperation has been put into use, but such cooperation has not been successful*”.

However, in addition to streamlining the criminal procedure, the new law also has some shortcomings, which are unclear to the parties to proceedings.

According to the HLCK, the requirement introduced by the new law that “*international police cooperation has been put into use, but such cooperation has not been successful*,” will bring ambiguity for both the court and the parties to proceedings, as it is not specified what is the legal deadline to meet this requirement in order for the prosecution and the court to proceed with the next steps in the criminal procedure.

The HLCK is in favor of amending the Criminal Procedure Code in terms of the duration of the investigation period, rather than striking out investigation deadlines altogether, as is the case with the new Law. The proposed new Criminal Procedure Code provides for the possibility of extending investigation deadlines, upon expiration of two (2) years. The pre-trial judge may extend the deadline for another six (6) months, and to a maximum of two (2) years, upon request with proper reasoning by the prosecutor, due to the specific nature of the case, the large number of suspects, and the need for international legal assistance.

Since the beginning of the public discussion on trials *in absentia*, the HLCK has voiced its opposition to the introduction of this option in legal provisions. The

proposed new Criminal Procedure Code provides for trials *in absentia* for other criminal offenses as well. The HLCK's view remains that trials *in absentia* violate the fundamental rights of the accused, which are guaranteed by the Constitution of Kosovo as well as by many international rules and conventions.

**WAR CRIMES
AGAINST
THE CIVILIAN
POPULATION**

1.1. Preliminary criminal proceedings

1.1.1. The Case: *Prosecutor vs. Duško Arsić*

The pre-trial judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, Mentor Bajraktari, on December 9, 2021, in the case *Prosecutor vs. Duško Arsić*, ruled that suspect Arsić should be held in detention on remand for a period of one (1) month until January 7, 2021, due to grounded suspicion that during 1999 he committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.

The pre-trial judge ruled on the detention on remand measure after the hearing held upon motion by the SPRK Office, dated December 9, 2021, (PPS No. 118/2021) to decide on a pre-trial detention.

Course of Pre-Trial Procedure

The suspect Duško Arsić was arrested, on December 8, 2021, at around 23:00, by the Kosovo Police at the Jarinë/Jarinje border crossing point, while he was returning to Serbia from Kosovo, on suspicion of having committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.

On November 25, 2021, the SPRK received a criminal report from the Kosovo Police/War Crimes Investigation Unit and other evidence collected up to that stage. After examining these documents, the prosecution deemed it reasonable to conduct an investigation against the defendant to gather evidence and other information necessary to prove the allegations and the statement of facts as provided in the criminal report.

From the case file and the statements of the witnesses/victims, it can be seen that, during the war in Kosovo, the defendant was mentioned for concrete incriminating actions, and for this it is required to collect evidence and other necessary information.

Decision on Opening an Investigation

The Office of the SPRK (state prosecutor Atdhe Dema), by a decision dated Decem-

ber 9, 2021, opened an investigation against the suspect, Duško Arsić, owing to the existence of a grounded suspicion that the defendant, in co-perpetration with other members of the Serbian Police, had led regular police forces and Serb paramilitaries during the war in Kosovo, namely in the village of Butovc/Butovac, Municipality of Prishtinë/Pristina, from January to June 1999; and in such manner that he initially participated in the expulsion and forcible displacement of the citizens of Prishtinë/Priština and the surrounding areas, after which they proceeded to loot their houses, and then, even after the looting of the houses, in order to damage the property of Albanian citizens, he set them on fire; subsequently, the defendant took part in the ill-treatment of defenseless Albanian civilians, when some of them were injured and killed solely for the fact that they were Albanian.

There is also a grounded suspicion that defendant Arsić, on April 20, 1999, in the village of Butovc/Butovac, Municipality of Prishtinë/Priština, in a place called “Maqendonci’s Cemetery”, initially detained A.K., at that time a juvenile aged fifteen (15), in such manner that, after the injured party was detained, defendant Arsić and other Serb paramilitaries started harassing, torturing, and ill-treating him to such an extent that even today the injured party suffers the consequences of those events.

Motion for Security Measure

On December 9, 2021, the SPRK Office submitted to the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština a motion for the detention on remand of the suspect, as a measure to ensure his presence in court, due to the existence of a grounded suspicion that he had committed the criminal offense described above, and to a risk of flight if the suspect were released. In addition, the defendant resides in Serbia and on the basis of the fact that the Republic of Serbia does not cooperate with the Republic of Kosovo regarding war crimes, it means that, if the defendant were to go to Serbia, it would be impossible for Kosovo law enforcement bodies to secure his presence.

Pursuant to the motion filed by the SPRK Office, pre-trial judge Mentor Bajraktari, on December 9, 2021, held the hearing of the defendant on the matter of detention on remand.

The pre-trial judge, after the hearing, ruled to grant the motion of the prosecution to order detention on remand. The suspect was remanded in custody for a period of one (1) month, until January 7, 2022, due to a grounded suspicion that the suspect has committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.

During the hearing, the special prosecutor stood by the written motion for detention on remand in its entirety, due to the existence of sufficient evidence that show the defendant's incriminating actions.

The defendant's defense counsel, Jovana Filipović, objected to the special prosecutor's allegations, stating that the prosecutor in this case is only noting the facts that are detrimental to the defendant and leaving out those that are favorable. The prosecutor in his motion for detention on remand left out the fact that the defendant also resides in the territory of Graçanicë/Gračanica in Kosovo, in the village of Badoc/Badovac, and that he lives in Kosovo. The defendant holds citizenship of both Kosovo and Serbia, like all other Serbs living in Kosovo. Regarding the charges against him, the prosecution, the defense maintained, had failed to provide any evidence that the defendant, during the period January-June 1999, was a member of the police forces and that he committed the crimes as charged.

The defendant's second defense counsel, Dobrica Lazić, added that, last year, the defendant often came to his office in Graçanicë/Gračanica, and that the defendant is his client in a property dispute case, where his property was fraudulently taken over, namely by falsification of documents. In addition, the defendant's defense counsel moved for discovery, namely that if there are any statements by the witnesses mentioned in the motion for detention on remand, they be turned over to the defense.

The defendant affirmed the assertions of his defense counsels and stated that at that time he was working at the Municipality, a fact that could be corroborated, and that it was incorrect that he was a member of any organization.

Decision Ordering Detention on Remand

The pre-trial judge, after conducting the hearing and examining the case file, in his decision of December 9, 2021, found that the motion of the prosecution to order detention on remand had merit. According to the judge, there was a grounded suspicion that the defendant had committed the criminal offenses as charged according to the ruling on initiation of investigation and on the basis of evidence, such as statements by eight (8) witnesses given to the police, contained in the case file.

The judge held that the legal reasons for ordering detention had merit, because the defendant might, if released, go into hiding or flee to avoid criminal responsibility due to the gravity of the criminal charges; considering that he is also a citizen of the Republic of Serbia and resides in Kraljevo, this compounded the grounded

suspicion that he might leave the country, therefore becoming unreachable by the prosecuting authorities, which would prevent the normal conduct of criminal proceedings.

Further noting the fact that the investigation procedure is in the initial stage, that evidence collection is to follow, and also that the special prosecutor must hear the defendant as well as other witnesses who have not yet been heard by the prosecution, and therefore that there is a risk that if the defendant were released he might influence the persons who were jointly involved in the criminal offense for which he is suspected, as well as the above-mentioned witnesses, and that there is also a risk that if released, he may conceal, destroy, or alter the evidence to be collected during the investigation stage. Therefore, in the opinion of the Court, the detention on remand of the defendant at this stage of criminal proceedings is more than reasonable and necessary for the successful and effective management of this criminal case.

Findings by HLCK

At the hearing of the defendant regarding the matter of detention on remand, dated December 9, 2021, where the motion of the prosecutor for detention on remand was considered, the complete case file had not been turned over to the defense counsel, as provided by Article 164, paragraph 9 of the CPCRK. The defense counsel rightly requested that the statements of the witnesses, interviewed by the Kosovo Police and referred to by the prosecution, be turned over in discovery. The judge of the case should always take care to ensure that the parties in the proceedings are provided with the case file, to prepare better for the hearing.

1.1.2. The Case: *Prosecutor vs. Muhamet Alidemaj*

The pre-trial judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, Musa Konxheli, on April 1, 2021, in the case *Prosecutor vs. Muhamet Alidemaj*, ruled that suspect Alidemaj should be held in detention on remand for a period of one (1) month, until April 29, 2021, due to the grounded suspicion that during the period 1998-1999 he committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.

The pre-trial judge ruled on the detention on remand measure after the hearing upon motion by the SPRK Office, dated March 31, 2021, (PPS No. 42/21) to decide on pre-trial detention.

Course of Pre-Trial Procedure

On March 30, 2021, in the town of Skenderaj/Srbica, Kosovo Police detained the suspect Muhamet Alidemaj, who had entered Kosovo the day before, on the basis of information provided by a witness that the suspect, in the period 1998-1999, was a member of the Serbian forces and took part in the Izbicë/Izbica massacre in the Municipality of Skenderaj/Srbica, which took place on March 28, 1999.

On March 30, 2021, the SPRK received a criminal report from the Kosovo Police/War Crimes Investigation Unit and other evidence collected up to that stage. After examining these documents, the prosecution had deemed it reasonable to conduct an investigation against the defendant to gather evidence and other information necessary to prove the allegations and the statement of facts as provided in the criminal report.

Decision on Opening an Investigation

The Office of the SPRK (state prosecutor Ilir Morina), by a decision dated March 31, 2021, opened an investigation against the suspect, Muhamet Alidemaj, due to the existence of a grounded suspicion that, in the territory of the Municipality of Skenderaj/Srbica, acting alone and/or jointly with other hitherto unidentified persons as members of the Serbian police and military forces, on March 28, 1999, a group comprised of over 50 members of the Serbian military and police forces, including the defendant, entered the village of Izbicë/Izbica, where they initially shelled the village, destroying the residences and property of the civilian population, thus forcing the civilian population to leave their homes, and then gathering them in one spot, separating the men from the women and children, and forcibly compelling the women and children to leave by directing them towards Klinë/Klina, while collecting together over 140 men in a place called “Kodra e Zallit” and subsequently killing them.

Motion for Security Measure

On March 31, 2021, the SPRK Office submitted to the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština a motion for detention on remand for the suspect, as a measure to ensure his presence in court, due to the existence of a grounded suspicion that he had committed the criminal offense described above and due to the risk of flight if the suspect were released. Since the end of the war in Kosovo, the defendant had not returned to Kosovo and also, according to initial information provided by the police, he had changed his identity.

In addition, the defendant resides in Serbia and on the basis of the fact that the Republic of Serbia does not cooperate with the Republic of Kosovo regarding war crimes, it means that, if the defendant were to go to Serbia, it would be impossible for the Kosovo law enforcement authorities to secure his presence.

Pursuant to the motion filed by the SPRK Office, pre-trial judge Musa Konxheli, on April 1, 2021, held the hearing of the defendant on the matter of detention on remand.

The pre-trial judge, after the hearing, ruled to grant the motion of the prosecution to order detention on remand. The suspect was remanded in custody for a period of one (1) month, until April 29, 2021, due to a grounded suspicion that the suspect has committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.

During the hearing, the special prosecutor stood by the written motion for detention on remand in its entirety, due to the existence of sufficient evidence that showed the defendant's incriminating actions.

The defendant's defense counsel, Veton Rrecaj, stated that the prosecution's allegations were without merit, as his client did not take part in any military or police activities of the Serbian forces during the war, but rather to the contrary, suffered the consequences of the war like the entire population at that time, becoming displaced from the village in which he lived. According to the defense, in September 1998, the defendant had left by bus from Pejë/Peć to his uncle's home in Belgrade, where his uncle was living and working. Also, the witness who reported the defendant to the Kosovo Police two or three years ago, had had a dispute with the defendant's parent and on this there is a decision of the Istog/Istok court, and that therefore the motive of that witness may be to seek revenge on the defendant's family, and that the witness in question is not credible, while other witnesses have also based their testimony on this witness. It is true that the defendant does not have any property in his own name in Kosovo, but does have a second residence in his native village with his parents, and he therefore asks the court to impose a measure of house arrest, with the terms of which the defendant would strictly comply.

The defendant affirmed the assertions of his defense counsel and stated that since September 1998, namely, since he went to Belgrade, he had never returned to Kosovo until March 29, 2021, and that his family could attest to that and that the prosecution's allegations regarding his involvement in the Izbicë/Izbica massacre were not true.

Decision Ordering Detention on Remand

The pre-trial judge, after conducting the hearing and examining the case file, in his decision of April 1, 2021, found that the motion of the prosecution to order detention on remand had merit. According to the judge, there is grounded suspicion that the defendant has committed the criminal offenses as charged according to the ruling on the initiation of the investigation, and that regarding his involvement in the Izbicë/Izbica massacre, there were two witnesses who testified having seen the suspect at the scene. It was a fact that the defendant had left Kosovo in 1999 and had never returned since, and that he has no residential address. The Civil Registration Agency does not have any official information about this person. Considering the fact that Serbia has not shown a willingness to cooperate in cases of this nature, the Court holds that that there is a real possibility that the defendant, if released, would obstruct the normal course of this criminal procedure, fleeing from the territory of Kosovo and becoming unreachable by law enforcement agencies.

Therefore, in the opinion of the Court, the detention on remand of the defendant at this stage of the criminal proceedings is more than reasonable and necessary for the successful and effective conduct of criminal proceedings.

The last decision within the reporting year regarding the security measure against the defendant was the court decision dated November 25, 2021, whereby the defendant was remanded in custody for an additional two (2) months until January 24, 2021. From the moment of arrest until the end of the reporting year, the defendant was held on remand. The investigation against the defendant is still ongoing.

1.2.1. The Case: *Prosecutor vs. Svetomir Bačević*

The initial hearing in the case *Prosecutor vs. Svetomir Bačević* was held on November 17, 2021, before Musa Konxheli, presiding judge of the trial panel, at the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština. Defendant Bačević, according to the SPRK indictment^[1] dated November 11, 2021, is charged with the criminal offense of *war crimes against the civilian population*, which occurred during the period July-August 1998, in the village of Bellopojë/Belo Polje, Municipality of Pejë/Peć.

In the initial hearing, the presiding judge, after finding that the legal conditions for holding the hearing were met, invited the case prosecutor to read the indictment, in regard to which the defendant, in the presence of his defense counsel,^[2] stated that he understood the indictment and was entering a plea of not guilty.

Following the conclusion of the initial hearing, the defense filed objections to the evidence and moved to have the indictment dismissed within the legal deadlines.

The court of first instance rejected the objections to the evidence and the motion for dismissal of the indictment, and this decision was affirmed by the Court of Appeals after an appeal was filed by the defense counsel.

The trial of this case is scheduled to begin on February 9, 2022.

Indictment

The SPRK Office (state prosecutor Ilir Morina) filed an indictment against Svetomir Bačević on the criminal offense of *war crimes against the civilian population*, punishable under Article 142 of CCSFRY, as applicable law at the time of commission of the criminal offense and currently punishable under Article 146 of the CCRK.

[1] The indictment was filed by special prosecutor Ilir Morina.

[2] Attorney Dejan Vasić.

Defendant Bačević is accused of having, over the period July-August 1998, in the village of Bellopojë/Belo Polje, Municipality of Pejë/Peć, during a non-international conflict between members of the Kosovo Liberation Army (KLA) and military forces of the Federal Republic of Yugoslavia (FRY) and police forces of Serbia, intentionally violated the rules of international law against civilians, namely Article 3, paragraph 1, items (b) and (c) common to four *Geneva Conventions* of August 12, 1949, and Article 4, paragraph 2, items (c) and (e) of *Protocol II*, by committing the offense of *hostage taking*, when taking hostage the injured party, Tiggë Kadrija, from her house under the threat of a weapon and in the presence of her husband Rexhep. The defendant had told the injured party, Rexhep, that he would hand over his wife to the Serbian army and police headquarters in the center of the village, and that Rexhep could only come to pick her up after bringing in the members of the KLA; thus, under the threat of a weapon the injured party, Tigja, was taken to the center of the village near a shop and, in the presence of many other persons, put against the wall for the purpose of humiliation. At that moment the injured party's neighbor, witness M.S., arrived, who after a physical altercation with the defendant, managed to save the injured party and bring her back home. The next day, the injured parties, Tigja and Rexhep Kadrija, left the village of Bellopojë/Belo Polje and went to the city of Pejë/Peć.

Course of Pre-Trial Proceedings

On December 22, 2020, citizen S.Ç. reported to the Police Station in Peja/Peć, that in the office of a notary in Peja/Peć^[3] was the person who was suspected of having committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population* during the armed conflict in Kosovo, by participating in the ill-treatment of the Kadrijaj family members from the village of Bellopojë/Belo Polje, Municipality of Pejë/Peć.

The suspect Svetomir Bačević was deprived of liberty by the War Crimes Investigation Unit (WCIU) of the Kosovo Police, and on the same day he was placed in detention for forty-eight hours. On December 23, 2020, the SPRK Office filed a motion for detention on remand.

On December 24, 2020, the pre-trial judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, Albina Shabani-Rama, in the case *Prosecutor vs. Svetozar Bačević*, ruled that suspect Bačević should be held in detention on remand for a period of thirty (30) days until January 22, 2021, due to the grounded suspi-

[3] At the time of drafting the Annual Report, the HLCK did not have more details regarding the notary office in question.

cion that during the period 1998-1998 he committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*^[4]

The pre-trial judge ruled on the detention on remand measure after the hearing held upon the motion of the SPRK Office, dated December 23, 2020, (PPS No. 108/20) to decide on pre-trial detention.

Decision on Opening an Investigation

The Office of the SPRK (State Prosecutor Ilir Morina), by a decision dated December 23, 2020, opened an investigation against the suspect, Svetomir Bačević, due to the existence of grounded suspicion that during the period 1998-1999, in the village of Bellopojë/Belo Polje, Municipality of Pejë/Peć, acting alone or in co-perpetration with unknown persons, as a member of the police and armed forces of the FRY, he committed a serious violation of the Rules of International Law during the war by engaging against the civilian population and property, more specifically acting in violation of Article 3, paragraphs a), b) and c) of the Geneva Conventions of August 12, 1949, in such manner that, while armed, he went to the house of Rexhep Kadrijaj's family, where he engaged in mental and physical ill-treatment of the Kadrijaj household members. After this ill-treatment, he took the late Rexhep hostage, ordered him to lie on the ground and attempted to deprive him of his life by firing at him, but failed. After that, he went back to the house, abducted Rexhep's wife, Tigja (at that time about 60 years old) and took her to the village shop, where, in the presence of other currently unknown persons, he proceeded to physically abuse her. The injured party was released on the same day through the mediation of their neighbor M.S.

Motion for Security Measure

On December 23, 2020, the SPRK Office submitted to the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, a motion for detention on remand for the suspect, as a measure to ensure his presence in court, due to the existence of a grounded suspicion that he had committed the criminal offense described above and due to the existence of a risk of flight if the suspect were released. According to the allegations of the prosecution, the suspect was a resident of the village of Bellopojë/Belo Polje. He left Kosovo after the end of the armed conflict and lives in Serbia. On the critical day, he was in Peja/Peć for the purpose of taking care of certain personal business. The prosecution was of the opinion

[4] Provided and punishable under Article 142, in conjunction with Article 22 of CCSFRY (applicable under UNMIK Regulation 24/99, dated December 12, 1999); further provided and punishable under Article 146 of CCRK (No. 06/L-074).

that the release of the suspect would prevent the normal conduct of criminal proceedings.

Hearing upon Motion for Security Measure

Pursuant to the motion filed by the SPRK Office, pre-trial judge Albina Shabani-Rama, on December 9, 2021, held the hearing on the matter of detention on remand, which was closed to the public.

The pre-trial judge, after the hearing, ruled to grant the motion of the prosecution to order the most severe measure to ensure the presence of the suspect in court, namely the measure of detention on remand for a period of thirty (30) days, until January 22, 2021, due to the existence of a grounded suspicion that the suspect has committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.^[5]

According to the decision noted, during the hearing the special prosecutor stood by the written motion for the imposition of a security measure in its entirety. In addressing the court, he added that the heard witnesses had identified the suspect, who used to be their neighbor. According to the allegations of the prosecution, their statements provided sufficient grounds for opening an investigation against the suspect and for imposing the most severe measure to ensure his presence in court for the normal conduct of criminal proceedings. The prosecutor stated that verification, through the Civil Registry Agency, confirmed that the suspect is not registered and does not have an address of residence in Kosovo.

The suspect's defense counsel, Dejan Vasić, from Mitrovicë/Mitrovica, objected to the special prosecutor's allegations. According to the defense counsel's assertions, in this case the basic condition for imposing the most severe measure against the suspect had not been met, and this was the existence of a grounded suspicion. According to the defense counsel, the prosecution based its argument for grounded suspicion on the statements of witnesses, who were not credible. In addition, there were no grounds that the suspect might influence witnesses, because the prosecution in its motion did not mention the names of the witnesses who might be influenced.

According to the defense's claims, the suspect was born in Kosovo, is registered in the birth register, and in any case is a citizen of Kosovo, regardless of whether he possesses personal documents or not. The defense counsel proposed that the court

[5] Provided and punishable under Article 142, in conjunction with Article 22 of CCSFRY, further provided and punishable under Article 146 of CCRK (No. 06/L-074).

reject the motion for imposition of the security measure, and allow the suspect to remain at liberty pending the trial.

The suspect affirmed the assertions of his defense counsel. He added that, if he had done anything wrong, he would not have returned to Kosovo. He clarified that after the armed conflict, he lived with his parents in Kosovo for some time. After that he had moved, but came to Kosovo very often. According to his allegations, certain prosecution witnesses likely testified against him because he has been in conflict with them since 2003; but he had good relations with the Kadrijaj family because they were neighbors.

Decision Ordering Detention on Remand

The pre-trial judge, after conducting the hearing and examining the case file, in the decision dated December 24, 2021, found that the motion for detention on remand filed by the prosecution had merit. According to the judge, there was grounded suspicion that the actions of the suspect entailed elements of the criminal offense he is suspected of, and that further investigations may prove his involvement in the commission of the criminal offense.

According to court findings, in the instant case, there are elements for imposing the most severe measure against the suspect.

According to court findings, if he were released, he could leave Kosovo to avoid criminal responsibility, because he is suspected of committing a serious criminal offense. The suspect has not lived in Kosovo since 1999, is not registered with the Kosovo Civil Registry Agency, and does not possess Kosovo personal documents, and his absence would affect the normal conduct of the criminal proceedings which have been initiated against him. According to court findings, there was a possibility of influencing witnesses, because the suspect himself stated before the court that he knows them well, because they are from the same village.

While considering the motion of the prosecution, the Court had taken into account the motion of the defense to impose a more lenient measure against the suspect; but in the instant case, as well as on account of the current stage of criminal proceedings, detention on remand is required to ensure his presence in court and for the successful conduct of proceedings. As of the end of 2021, the detention on remand remained applicable against the defendant as the only security measure to ensure his presence in the instant criminal proceedings.

Indictment Assessment Procedure

The defense counsel for defendant Svetomir Bačević, on November 24, 2021, submitted to the Basic Court in Prishtinë/Priština the motion for dismissal of the indictment due to the fact that, in the instant case, according to the defense, the indictment is solely on the basis of the testimony of a witness who is not telling the truth, and that his testimony has many contradictions compared to the testimony of the injured party.

As submitted by the defense in objecting to the evidence, the defense proposed that the statements of the five witnesses be ruled inadmissible and severed from the case file, since according to the CPCRK, the defense counsel has the right to be notified in advance of the venue and time for undertaking any investigative actions and to participate in them and to inspect the records and evidence in relation to the instant case.

In response,^[6] the state prosecutor stated that the motion by the defense failed to provide concrete evidence to support the allegations in the motion, and that in the instant case none of the legal requirements provided for the dismissal of the indictment were met. The evidence presented in court supported the well-grounded suspicion that the defendant had committed the criminal offense as charged. He therefore proposed to the Court to reject the motion for dismissal of the indictment and schedule the trial of this case.

The presiding judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, Musa Konxheli, on December 10, 2021, ruled to reject as unfounded the motion for dismissal of the indictment and the objection to the evidence submitted by the defendant's defense counsel, as the legal requirement for dismissal of the indictment had not been met. The Court found that the evidence on which the indictment is based is admissible and that there is sufficient evidence to substantiate the grounded suspicion required at this stage of criminal proceedings to file the indictment and to proceed with the case pending the trial.

Regarding the defense's allegations that the testimony of a witness is contradictory, these issues would be eliminated during the trial, since at this stage the credibility of statements in favor and against the accused cannot be assessed, as the Court shall assess all evidence that goes in favor or against the defense, whether physical evidence or testimony, in trial.

[6] Response to the motion for dismissal of the indictment, dated December 2, 2021.

Regarding the indictment, the Court considers that there are no circumstances ruling out the criminal responsibility of the defendant and that there is sufficient evidence substantiating the grounded suspicion and that the case should proceed to trial, where the matter would be decided on the merits.

On December 21, 2021, defense counsel Vasić appealed against the ruling to reject as unfounded the motion for dismissal of the indictment and the objection to the evidence, urging the Court of Appeals to modify the decision of the court of first instance, or to remand the case.

State prosecutor Arben Ismajli asked the Court of Appeals to reject as unfounded the defense counsel's appeal against the ruling of the Basic Court in Prishtinë/Priština, dated December 10, 2021, and affirm the appealed ruling. The appellate prosecutor fully agreed with the reasoning of the appealed ruling, proposing that the defense counsel's appeal should be rejected as unfounded and that the appealed ruling should be affirmed.

The panel^[7] of the Special Department/Court of Appeals, presided over by Judge Kreshnik Radoniqi, rejected as unfounded the appeal of the defendant's defense counsel, while the ruling of the Special Department/Basic Court of Prishtinë/Priština (PS No. 40/21), dated December 10, 2021, was affirmed.

Findings by HLCK

During the reporting year, HLCK monitors were present at the special investigative opportunity hearing on July 16, 2021, and in this closed hearing the injured party Tiggj Kadrijaj was heard. Since the entire investigative procedure is confidential and HLCK monitors do not have access to all case files from the pre-trial procedure, it can only be concluded that the detention on remand time limits in the pre-indictment procedure were observed and that the indictment was filed within 11 months from the day of arrest.

The examination of the injured party as a witness, under the special investigative opportunity, before the three-judge panel and in the presence of the parties in procedure is fair, considering that the injured party in this case is elderly and that her testimony could only be provided in such a manner, as she may not be available in the future during the trial due to various circumstances provided under Article 123, paragraph 4 of the CPCRK.

[7] Members of the panel were Judge Afërdita Bytyçi and Judge Bashkim Hyseni.

1.2.2. The Case: *Prosecutor vs. Goran Stanišić*

The Trial Panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština (presided over by Judge Valon Kurtaj^[8], in the case *Prosecutor vs. Goran Stanišić*, on October 5, 2021, issued a judgment finding the accused Stanišić guilty of committing the criminal offense *war crimes against the civilian population*, and sentenced him to twenty (20) years of imprisonment.

According to the Court, the accused Goran Stanišić, as a reserve member of the MIA police forces of the Republic of Serbia, in the period between 15 and 16 April 1999, in a large-scale and systematic attack of the Serbian military, paramilitary and police forces against the Albanian civilian population in the villages of Slllovi/Slovinje and Tërbovc/Trbovce in the Municipality of Lipjan/Lipljan, in co-perpetration with other members of this unit, took part in the expulsion of the Albanian civilian population, killing thirteen (13) Albanian civilians, and the injuring of A1.

The first instance court found the accused guilty on all counts of the indictment.

The course of the criminal proceedings

The first investigative actions for these crimes committed during the armed conflict in Kosovo in April 1999 in the village of Slllovi/Slovinje, Municipality of Lipjan/Lipljan, when the population of this village was subjected to terrorism, ill-treatment, looting and deportation from their homes, with forty-two (42) people killed and many others injured, were taken immediately after the end of the armed conflict. Shortly afterwards, decisions were made on the opening of investigations against certain suspects, many witnesses were heard, and a number indictments were filed.^[9]

[8] The members of the trial panel were Judge Valbona Musliu Selimaj and Judge Musa Konxheli.

[9] According to the information in the possession of the HLCK, based on the regular monitoring of war crime trials, on May 15, 2000, the District Public Prosecutor's Office in Prishtina/Pristina filed an indictment against Dragiša Pejić for the criminal offense of *war crimes against the civilian population*. The criminal proceedings regarding this indictment were discontinued, as the accused, following the filing of the indictment, fled from the Mitrovicë /Mitrovica hospital, where he was recovering. The indictment charges him with the criminal offence, carried out in co-perpetration with several persons, who at that time were not accessible to the prosecuting authorities, including the now accused Stanisic. <https://www.hlc-kosovo.org/storage/app/media/HLC-Kosovo-An-overview-of-war-crime-trials-in-Kosovo-1999-2018.pdf>.

The SPRK Office, in order to shed light on the circumstances in which these events took place, continued to investigate the case in the village of Sllovi/Slovinje, and therefore authorized the Kosovo Police (KP) – specifically, the Serious Crimes Investigations Directorate (SCID), to investigate the circumstances.

The SCID investigators, on May 14, 2018, submitted to the SPRK Office their criminal report against suspect Goran Stanišić, MM, SM, as well as against twenty-eight (28) suspects, on reasonable suspicion that they had committed the criminal offense *war crimes against the civilian population* and other offenses covered by Chapter XV of the 2012 Criminal Code of Kosovo.

On this suspicion, suspect Stanišić was taken into custody on July 20, 2019 at the border crossing Jarinë/Jarinje, municipality of Leposaviq/Leposavić, for the duration of forty-eight (48) hours.

The SPRK Office, on the same day, submitted to the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština a request for detention on remand^[10], due to the existence of the grounded suspicion that at the time suspect Stanišić, in co-perpetration with unknown persons and members of the reserve formation units of the Serbian army and police, to whom the Kosovo prosecuting authorities do not have access, carried out *war crimes against the civilian population*. This measure would also ensure his presence in court as well as the successful conduct of criminal proceedings.

Following the hearing, the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština on July 22, 2019 issued a decision to remand the suspect in detention for a period of thirty (30) days, due to the existence of a grounded suspicion that he committed, in co-perpetration, the criminal offense of *war crimes against the civilian population*, in order to continue an unimpeded investigation, hear witnesses, and gather evidence, and to avert the risk of his fleeing the country. According to the court findings, Kosovo prosecution bodies had had no access to the suspect for many years.

The SPRK Office (State Prosecutor, Drita Hajdari) on February 6, 2020 filed an indictment against Stanišić in connection with the criminal offense of *war crimes against the civilian population*, also punishable as *war crimes in violation of Article 3 of the Geneva Conventions*, carried out by means of many different actions.

[10] The request was submitted by the state prosecutor of the SPRK Office, Enver Krasniqi.

Indictment

Against the accused, it was charged that in April 1999, during the armed conflict in Kosovo, in his capacity as a member of the MUP Police Reserve Forces of Serbia, in violation of the rules of international humanitarian law, in the framework of a widespread and systematic attack by Serbian military, police and paramilitary forces against the Albanian civilian population in the villages of Sllovi/Slovinje and Tërbovcë/Trbovac in the Municipality of Lipjan/Lipljan, and in co-perpetration with other members, he participated in the expulsion of the Albanian civilian population, through killings and other inhumane acts, such as:

1. On April 15, 1999, in the village of Sllovi/Slovinje, together with persons inaccessible to the prosecuting authorities, he entered the yard of the Gashi family and ordered the members of the family to leave their homes. After they went in the courtyard, he took part in the separation of women from men, as well as in ordering the women to leave the courtyard and go out into the streets. After some of the women had gone out (Zejnepe Gashi and Xhyle Haziri remained in the yard), he lined up Murat, Omer and Enver Gashi, as well as their nephews, Arben Gashi and Bekim Haziri, against the yard wall and fired at them;
2. On the same day, in the same village, in the same capacity and in co-perpetration with the others, he went to the yard of the Behrami family driving a *Lada Samara*. After getting out of the vehicle, they fired automatic weapons in the direction of Fehim, Basri, Florim and Rexhep Behrami, who were in the yard near the well. On that occasion, they deprived Florim Behrami of his life, whereas the other persons who were in the yard managed to escape;
3. On the same day in the same village, near the old school, by the queue of the Albanian civilian population that was forced to leave its homes, he participated in the separation of Jakup Kryeziu, Bajram Gashi, Mejdi Pacolli, Ramadan Kryeziu, Agim Ibrahim and Elmi Berisha. They were ordered to line up near a wall beside the road, and deprived them of their lives by shooting at them with automatic weapons;
4. On 16 April 1999, near the village of Tërbovc/Trbovce, in a place called Lugu i Lakrave/Dolina kupusa, the accused, with four people in uniform and armed, stopped the injured party A1 and Zylfije Gashi, who were moving through the forest in order to join their families that had left the village. They were ordered to sit on the ground. The injured party A1 took the opportunity and tried to escape when she was asked to give them a pack of cigarettes. Defendant Stanišić and other gunmen shot at her and hit her in her right thigh, after which she fell and rolled

towards the creek. The villagers found her the same day in the evening hours. Zylfije was found dead in the place where earlier that day she had been stopped by an armed group of people, including the accused.

Main Trial

Following the indictment evaluation procedure, the main trial started before the aforementioned panel on 25 June 2020.

The issue of the public character of the procedure during the main trial was addressed from the very beginning. The trial panel, in accordance with the decision of the Kosovo Judicial Council (KJC) to prevent the spread of the Covid-19 virus, allowed the presence only of media representatives and observers at the main trial. The trial panel also informed the attendees that the prosecutor's proposal to grant the status of anonymous witness to a prosecution witness was reviewed and approved. With the consent of the parties to the proceedings, and in order to protect the identity of the anonymous witness, the trial panel decided that the main trial should be open to the media and observers in hearings on counts 1 to 3, but only to the presence of observers in the trial on count 4 of the indictment. Following this decision, all attendees were informed of the obligation to protect confidentiality, whilst the observers were required to report by using court codes for the anonymous witness.

Following the reading of the indictment at the opening of the main trial, the accused pleaded not guilty to the charges with which he is accused.

Opening Remarks of the Parties to the Proceedings

The State Prosecutor in her opening remarks said, among other things, that the events subject to the indictment, which would be examined during the main trial, took place during the armed conflict in Kosovo, in the village of Sllovi/Slovinje and Tërbovc/Trbovce, where serious crimes occurred. The perpetrators of such crimes were mainly Serbian military and police forces, assisted by local civilian populations, i.e. local Serbs, who were mainly engaged in the reserve police forces. Among those who took advantage of the situation to commit crimes against their Albanian neighbors was the accused Goran Stanišić, who lived with his family in the village where the crimes were committed. At the time, he was also in the reserve police formation.

The four counts in the indictment relate to the events that took place in Sllovi/Slovinje and Tërbovc/Trbovce on 15 and 16 April 1999.

The prosecutor elaborated on the counts with which the accused is charged. She

presented the offenses committed, claiming that the accused was a co-perpetrator in the actions described under the indictment. She mentioned the names of the victims, as well as the witnesses who, according to the prosecution, confirmed the allegations of the indictment.

The prosecutor also made a statement on the allegations of the defense of the accused, objecting to the accusation of the commission of a criminal offense. Through the evidence to be presented during the trial, hearing of witnesses, and verification of the material evidence proposed in the indictment, there would be no doubt that the accused Stanišić committed the offense with which he was charged. The identity of the accused during the investigation had been established with certainty. He was a resident of the village of Sllovi/Slovinje and the proposed witnesses knew him well.

Attorney Pantović denied the allegations of the prosecution in his opening statement. He said that when listening to the last part of the prosecution's opening statement, he thought it sounded like the closing statement.

The defense of the accused, during the main trial, would deny the indictment against the accused through evidence to be presented, as it was based and relied on unconvincing evidence. The defense proposed one witness and expected the Court to assess this evidence responsibly and properly. The defense also said that in no way did it wish to deny that horrific crimes took place in the villages of Sllovi/Slovinje and Tërbovc/Trbovce during the time of the armed conflict - they did not object to the claim that there were victims, but the defense would prove that there was no relevant evidence that linked the accused to the crimes mentioned.

The defense attorney also added that investigations of the crimes in Sllovi/Slovinje started immediately after the armed conflict, and that the first witnesses were heard in October 1999. These crimes were also investigated by investigators from The Hague, while investigations continued in 2000, 2005 and 2006 by UNMIK investigators. The court, when deciding, should also take into account evidence previously submitted, both those which benefit the accused and those which could harm him.

The defense counsel also focused on the application of the criminal law in force at the time of the commission of the criminal offense, and especially the law which was more favorable to the perpetrator.

The state prosecutor briefly responded to the defense attorney's remarks. She stressed that investigations against the accused were initiated long before his dep-

riuation of liberty. UNMIK and EULEX investigated the events in Sllovi/Slovinje, and the proceedings against Stanišić used evidence that relates to the actions in which he participated and for which he was charged.

The main trial continued with the presentation of evidence, namely the hearing of witnesses. During the main trial, which took place throughout 2020 and until the end of September 2021, the trial panel held a total of nineteen (19) court hearings (including the initial hearing). A total of twenty-two (22) witnesses were heard, of which eighteen (18) witnesses were proposed by the prosecution, and four (4) witnesses proposed by the defense. Also, the statements of other witnesses given in the investigative procedures to international missions investigating the events in Sllovi/Slovinje were taken as read. After hearing the witnesses, material evidence was administered: minutes on the identification of the person through a photo album, medical documentation, autopsy reports and other forensic reports, contracts on the sale of real estate, etc.

At the end of the main trial, defendant Goran Stanišić was questioned and answered questions from both the parties and the trial panel.

Defendant Stanišić stated that during the time of the armed conflict in Kosovo, until June 1999, he lived in the village of Sllovi/Slovinje. During the period of the armed conflict he was engaged as a reserve member of the police station of the Municipality of Lipjan/Lipljan, within the MIA of Serbia. On 15 April 1999, the day the village of Sllovi/Slovinje was attacked, the defendant was on duty securing the Lipjan/Lipljan police station facility. He denied having taken part in the attack in the village of Sllovi/Slovinje. According to what the defendant heard, the attack was carried out by paramilitary forces, who came from Serbia.

Regarding the events of 16 April 1999, the defendant stated that on this day he was at the funeral of his godfather in the village of Dobrotin/Dobratin in the Municipality of Lipjan /Liplan. According to him, from 8:00 in the morning until 15:00 he was in Dobrotin/Dobratin, and he was in civilian clothes. He denies being present at the place called Lugu i lakrave/Dolina kupus on April 16, 1999.

At the hearing of September 30, 2022, the parties in the proceedings presented their closing arguments.

On October 5, 2021, defendant Stanišić was found guilty of the criminal offense of *war crimes against the civilian population* by the Special Department of the

Basic Court in Prishtinë/Priština, on all counts of the indictment, and was sentenced to a maximum of twenty (20) years of imprisonment.

HLCK findings

The trial panel successfully and actively conducted the main trial, strictly adhering to the legal provisions and respecting the rights of the parties to the proceedings. However, when announcing the verdict, the trial panel failed to provide any reasoning regarding the announced decision. It is therefore unknown what evidence the trial panel relied on when deciding on the defendant's sentence. The lack of reasoning for the decision on the sentence is contrary to Article 366, paragraph 2, of the CPPRK. This provision stipulates that, after the public reading of the enacting clause of the judgment, the reasoning of the judgment must briefly be stated, including the evidence on which the trial panel relied. The court must also indicate in the reasoning aggravating or mitigating circumstances which have influenced the judgment and the maximum imprisonment sentence.

This is the second war crimes case in Kosovo in which a maximum sentence of twenty (20) years of imprisonment has been imposed by the courts of Kosovo.

Evidence presented during the main trial and several witnesses proposed by the prosecution have identified the presence of the defendant at the place and time of the deportation and killing of Albanian civilians.

The HLCK refrains at this time from commenting on the judgment and the sentence until it receives the judgment in writing and the relevant reasoning.

1.2.3. The Case: *Prosecutor vs. Zoran Vukotić – Vukotić IV*

The Trial Panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština (presided over by Judge Valbona Musliu Selimaj^[11]), in *Prosecutor vs. Zoran Vukotić-Vukotić IV*, on July 5, 2021, announced the judgment, whereby defendant Vukotić was found guilty of committing the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.^[12] The accused, as a member of the Police Reserve Unit of the Ministry of Interior Affairs (MIA) of Serbia, on May 22, 1999, during the war in Kosovo, in the municipality of Vushtrri/Vučitrn, and in co-perpetration with other members of this unit, participated in the expulsion of the Albanian civilian popu-

[11] The members of the trial panel were Judge Valon Kurtaj and Judge Suzana Çerkini.

[12] Provided and punishable by Article 142 in conjunction with Article 22 of the CCSFRY.

lation, engaged in physical and psychological violence against them, and used force and other inhuman treatment to rape a woman of Albanian nationality.

The accused was sentenced to imprisonment for a term of ten (10) years.

The first instance judgment was announced after the trial held pursuant to the indictment filed by the SPRK Office^[13] (PPS No. 09/2018), dated March 6, 2020. This was the fourth indictment filed against the accused Zoran Vukotić, while three other indictments are under the jurisdiction of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica.^[14]

Course of Criminal Procedure

Regarding the existence of a grounded suspicion that defendant Zoran Vukotić raped witness/injured party D1 during the armed conflict in Kosovo, the SPRK Office engaged the Serious Crimes Investigation Department (SCID) to investigate the circumstances in which the alleged crime took place and provide evidence on the eventual involvement of defendant Vukotić in the commission of the criminal offense as suspected.

Following the investigation, on July 25, 2018, the SCID submitted a criminal report to the SPRK Office. This Office, on August 5, 2019, decided to initiate an investigation against defendant Vukotić into the criminal offense of *rape as war crime*.

According to the information from the indictment, the SPRK Office, in addition to securing evidence on the involvement of Vukotić in the commission of the criminal offense as charged, decided to open an investigation, during the course of which, the competent bodies of Montenegro also consented to criminal proceedings against defendant Vukotić in connection with this offense^[15].

[13] The indictment was filed by special prosecutor Drita Hajdari.

[14] You can read more about these cases in the HLCK's Annual Reports on War Crimes Trials in Kosovo, published on the HLCK website www.hlc-kosovo.org

[15] Defendant Vukotić is facing charges of *war crimes against the civilian population* in three more indictments filed earlier: on April 20, 2017, on May 16, 2017, and on June 23, 2017. The accused is currently in custody for *Prosecutor vs. Zoran Vukotić – Vukotić I*, in relation to count 3 of the indictment of April 20, 2017, according to which on May 2 and 3, 1999, in co-perpetration with others, he participated in the inhuman treatment of detainees and causing severe suffering to civilians of Albanian nationality, who were held in the Smrekovicë/Smrekovnica prison. For this offense, by a judgment issued on May 25, 2018, he was sentenced to six (6) years and six (6) months, which was affirmed by the judgment

Indictment

Following the investigation into defendant Zoran Vukotić on the grounded suspicion that he committed the criminal offense of *rape as war crime against the civilian population*, the SPRK Office (State Prosecutor Drita Hajdari), on March 6, 2020, filed an indictment against the defendant. He is charged as follows:

- that during the armed conflict in Kosovo, in the capacity of member of the Police Reserve Unit of the Ministry of Interior Affairs (MIA) of Serbia, in May 1999, he acted in violation of the rules of international humanitarian law, and took part in the widespread and systematic attack of the Serbian military, police, and paramilitary forces against the civilian population in the territory of the municipality of Vushtrri/Vučitrn, as well as in the expulsion of the Albanian civilian population, engaging in physical, psychological, and sexual violence against a woman of Albanian nationality;

- that he committed physical violence against civilians in such manner that on May 22, 1999, at the Vushtrri/Vučitrn cemetery, he beat and battered Albanian civilians, whom the Serbian military, police, and paramilitary forces had ordered to sit on the ground, with a wooden cane;

- that during these events, in co-perpetration with other members of the Serbian Armed Forces, he took part in the separation of the young men, who were loaded into trucks and sent in an unknown direction, while the women, children, and elderly were forced to wait in a column in front of a two-storey house, ostensibly so they might be provided with ID cards. In order to sexually abuse D.1, the accused forcibly separated the injured party D.1 and took her to a room on the second floor of the house, where there were five other women, who were naked and sexually abused by police officers. On that occasion, the accused, in the presence of those women and police officers, threw the injured party D.1 on the floor, tore off her clothes, and raped her with the help of another, hitherto unidentified police officer, who, while the accused raped the victim, kept her mouth shut, bit her, and squeezed her breasts. At the moment when the injured party tried to turn to the other side owing to severe pain, the accused kicked her in the back, with a blow which caused her to faint. At the time when the victim was subjected to rape, she was three-months pregnant. As a consequence of the rape and beatings, after a

of the Court of Appeals, dated January 30, 2019. Proceedings related to count 1 of this indictment were remanded to retrial, as were the proceedings related to the indictment dated May 16, 2017. Regarding these indictments, during 2019 and 2020, trial proceedings in the retrial of the case in first instance court had not been initiated. According to the Law on Courts, which entered into force at the beginning of 2019, as well as according to the guidelines of the Supreme Court of Kosovo, dated September 25, 2019, the court of jurisdiction for these cases is the Department of Serious Crimes of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica.

certain time, she lost her baby twin boys. The actions of the accused have left her with severe physical and mental traumas.

The prosecution qualified the actions of the accused as a criminal offense of *war crimes against the civilian population* committed in co-perpetration and provided for and punishable under Article 142, in conjunction with Article 22 of CCSFRY, currently punishable as *crimes against humanity* under Article 143, paragraph 1, items 1.4 and 1.6, in conjunction with Article 31 of CCRK.

Trial

The trial before the Trial Panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština was formally opened on January 21, 2021.

The trial was closed to the public due to the sensitivity of the case. HLCK, OSCE, and EULEX monitors, with the permission of the trial panel, were allowed to attend even the closed court sessions.

In this court case, a total of seven (7) court sessions were held, where a total of seven (7) witnesses proposed by the SPRK Office were heard, among them the injured party D.1. Also, at the proposal of the prosecution, the statement of one (1) witness from the earlier stages of the criminal procedure was read.

The defense did not call any alibi witnesses. After hearing witness testimony, the physical evidence was administered as proposed by the parties in the proceedings.

Defendant Vukotić exercised his legal right to silence, as well as pleading not guilty.

Closing Arguments by Parties in Proceedings

SPRK Prosecutor Drita Hajdari, in her closing argument, stated that she stands by the indictment in its entirety, because the evidence administered in this criminal case proved that the actions of the defendant manifested the elements of the criminal offense for which he is charged.

The prosecution held that with the testimony of the injured party, witness D.1, who during the investigation procedure, as well as during trial, described in full the events that took place during May 1999 in the territory of the Municipality of Vushtrri/Vučitrn, precisely on May 22, 1999 at the Vushtrri/Vučitrn cemetery, the Serbian military, police and paramilitary forces, among them the accused Zoran Vukotić, wearing reserve police uniform and armed, after gathering the Albanian civilian

population who had previously been kicked out from their homes and lining them up in front of a two-storey house, ostensibly to provide them with ID cards, as soon as it was her turn, defendant Zoran Vukotić grabbed the girl by her arm and took her to a room on the second floor of that house where, with the help of another Serbian police officer, he raped her, at the time when the injured party-witness was pregnant with twins, and during the act of rape the accused also kicked her, causing the injured party to lose consciousness, and when she regained consciousness she found herself in the corridor of that house, where a policeman kicked her while throwing her out of that building; and that the injured party had left there and had gone to her family, namely to her mother, sisters, mother-in-law, and her two little daughters, who had found shelter in Vushtrri/Vučitrn.

That evening, the injured party's mother and her mother-in-law had taken her to see the doctor A.V. at his home in Vushtrri/Vučitrn, where he ran a practice, and where he and doctor M.I. examined her, and where they also confirmed bodily injuries, including genital tract bleeding, when the injured party immediately mentioned the name of the accused, Zoran Vukotić, as the person who had raped her, and also provided his physical description.

According to the prosecution, from the testimony of witness M.Xh, it was confirmed that he was also among the population kicked out from their homes and gathered at the Vushtrri/Vučitrn cemetery, and that he corroborated the presence of the accused Zoran Vukotić at the crime scene on May 22, 1999, when they were also ordered to sit on the ground where, while they were in that position, the accused Zoran had taken a wooden cane from an Albanian citizen, and with that cane started beating the civilians while they were seated on the ground, hitting them on the head and various parts of the body, and continued to hit them until another policeman removed the cane from his hand. This witness testified that the Serbian forces, after separating the young men and removing them in trucks, lined up the rest of the Albanian civilians, women, children, and elderly, in a column in front of his brother R.Xh's house, to which the witness's house was adjacent, to issue them with ID cards, and where they later heard that rapes had been committed there and their homes had been burned.

The prosecution further held that, from the testimony of witness A.V., it was confirmed that he was a doctor by occupation and during the war period he stayed in his house in Vushtrri/Vučitrn, which was located near the city cemetery, where during that time he also treated many sick and injured, and among them the injured party D.1, who was raped. He remembered that a woman, accompanied by two per-

sons, had come to his practice for medical assistance, that she was distressed and in a serious condition, and that during the medical examination he noticed scratches, hematomas, and bite marks on her breasts, bruising, vaginal lacerations, for which he had provided medical assistance with antibiotics and sedatives, while the examination, including pelvic examination, was conducted by (female) Dr. M.I., who worked there and was invited by Dr. A.V., taking note of injuries to all parts of the body. Witness M.I. also testified that on the critical day in an area near the city cemetery in Vushtrri/Vučitrn, Serbian military, police, and paramilitary forces gathered a large number of civilian men, women, and children, and then separated the men and loaded them into trucks and sent them to the Smrekovnicë/Smrekovnica Prison and the Sports Hall by the Stone Bridge in Vushtrri/Vučitrn, while the women and children were separated and sent in another direction, while that day a major massacre had taken place in the house of K.P.

In addition, according to the prosecution, the violence against the injured party was confirmed by the testimony of the witness Dr. SH.G., who had treated many victims of sexual violence committed during the war in Kosovo, and among them injured party D.1 during 2013, when the injured party had told him that the perpetrator was Zoran Vukotić.

The prosecution held that the testimony of witness D.B. supports the Statement of Facts, which explained in detail how they were kicked out from their homes, that they had stayed with others for a while, and that they had been gathered in the city of Vushtrri/Vučitrn, as well as the events of May 22, 1999 at the Vushtrri/Vučitrn cemetery, and that she was with her daughters waiting to receive IDs in front of the two-storey house where her daughters were taken during that time (D.1. 27 years old and the other girl 19 years old), and that D.1. had returned home that night in a terribly serious condition, with torn clothes, and with marks on her body, as of consequence of which they had sent her to the doctor that very night, while the other girl had returned the next day, almost naked and with bodily injuries, distressed, and in a very grave condition.

In the closing argument of the prosecution it was further noted that the injured party, as a result of the trauma caused during that rape, asked in 2017 for the help of psychologists and doctors from the Kosovo Center for Rehabilitation of Torture Survivors, where the testimony of witness V..D.XH., a physician by occupation, corroborated that the injured party had shared with them in confidence details about the trauma caused by the sexual violence, and the name of the perpetrator, while witness S.I.Ç. (a psychologist) testified about the treatment provided by this center

to the injured party, who as a result of the sexual violence had shown symptoms of high intensity post-traumatic stress immediately after the events, symptoms which over time diminished in intensity from Rating 4 to Rating 2, which is her current status; but that despite ongoing treatment, she has not yet overcome the post-traumatic stress disorder, which has affected and continues to affect her physical and mental well-being.

The prosecutor, in addition to personal evidence, also noted the physical evidence which was provided during this criminal case, corroborating the fact that the actions of the accused manifested the essential elements of the criminal offense for which he is accused, and as such provided evidence that proved the criminal responsibility of the accused, noting and analyzing the following evidence: record of identification of the person through photograph by witness D.1, showing that the injured party recognized the perpetrator of the criminal offense; record of identification of the person through photograph by witness M.XH, proving that the accused was identified in a photo array presented to the witness; photo album from the scene and sketch of the scene, proving the place where the event took place on May 22, 1999; medical reports for injured party D.1, proving she underwent examinations and spinal surgery, where during the rape by the accused she was kicked in the back; and a letter from the Government Commission for status recognition and verification of persons raped during the war, corroborating the fact that the injured party has been granted such a status.

According to the findings of the prosecution, defendant Zoran Vukotić, before the war in Kosovo, worked at the Municipal Court in Vushtrri/Vučitrn and, by virtue of such work, was recognized by the residents of that area. Injured party D.1. had seen the accused with the column of deportees in the village of Studime/Sudimlja, Municipality of Vushtrri/Vučitrn, on the day when many Albanian civilians were killed in the village, in the case known as the “Studime Massacre”, where the accused was subject to retrial proceedings, as well as in the Agricultural Cooperative in Vushtrri/Vučitrn, where together with many other residents of Vushtrri/Vučitrn they had spent the night; and she also saw him in the corridor of the house of R.XH.; and while she had been waiting in the column, she heard those present say that Zoran Vukotić was there, and that he was very dangerous, and the witness was sure that the crime against her was committed by the accused, Zoran Vukotić.

In her closing argument, the prosecutor further submitted that injured party D.1 recognized the accused and identified him through the photo in the photo album,

and she also identified him during the trial; and therefore, on the basis of the fact that her testimony regarding the crime and the identity of the perpetrator was consistent and constant, from the first day of the crime until today, the identity of the accused, Zoran Vukotić, as the perpetrator of the criminal offense had been firmly established.

The criminal offense charged against the defendant Zoran Vukotić, was committed on May 22, 1999, during the armed conflict in Kosovo between the armed forces of the Kosovo Liberation Army and the armed forces of Serbia, after the beginning of the NATO air campaign on March 24, 1999, when the FRY declared a state of war that extended to the territory of Kosovo until June 19, 1999. According to the prosecution, the accused was aware of the existence of an armed conflict, was a member of the Reserve Police Unit of the Ministry of the Interior of Serbia at the time when the Republic of Serbia had declared a state of war, and deliberately and knowingly raped an Albanian woman in an extremely savage and humiliating manner.

According to the prosecution, the fact that the accused was a member of the Reserve Police Unit was corroborated by the testimony of injured party D.1, and by witness M.XH., who saw the accused wearing a police uniform and armed, and this fact was further corroborated by the final Judgment of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica, P No. 54/17, dated May 25, 2018, which confirms that defendant Zoran Vukotić, between May 3, 1999, and the beginning of June in 1999, was a Reserve Police Officer at the Vushtrri/Vučitrn Police Station, and in this capacity he committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*, for which he was sentenced to 6 years and 6 months imprisonment; therefore the actions of the accused, Zoran Vukotić, meet the essential elements of the criminal offense of *crimes against humanity*, while at the time of commission of this criminal offense, the applicable law was the CCSFRY, which in Chapter XVI provides for criminal offenses against humanity and international law. This law criminalized serious violations of international law against the civilian population during war, such as inhumane acts causing severe pain and suffering, including rape, and therefore it was proposed to the court that the accused, Zoran Vukotić, be found guilty and sentenced according to the law.

The defense counsel of defendant Zoran Vukotić, lawyer Nebojsa Vlajić, in his closing argument stated that he stood entirely by the closing argument submitted in writing, noting that wars are the worst, most painful thing in human history, and that regrettably, the war in Kosovo was no different, because he is a citizen

of Kosovo himself and feels sorry for the pain and suffering of the injured party in this case.

The defense in their closing argument stated that the indictment of the prosecution was filed unlawfully, on an arbitrary basis, without any evidence, and that it should not have been subject to trial but dismissed, because, unfairly and unlawfully, the prosecution in the indictment noted “the intent to rape, as part of a widespread and systematic attack against a woman of Albanian nationality,” for which there was no evidence, and that such a finding of the prosecution was not confirmed by any trial in any court in Kosovo, because such finding of widespread attack is malicious, as it places the defendant in a more difficult position than he is. He did not claim that there were no cases of sexual violence against Albanian women during the war, but without a judgment and without a single piece of evidence to establish such conduct, this is not allowed and, until proven, this is the first such unlawful and unobjective case in Kosovo further supported by a court, because such an indictment was upheld.

In addition, according to the defense, despite the unsubstantiated finding of rape, through widespread and systematic attack, against a woman of Albanian nationality, in the indictment there are many other unsubstantiated elements, which makes his client’s position even harder, and one such finding is that as a result of the rape, 4 months after the event, the victim suffered a miscarriage and lost male twins - which is painful to consider; but there is no evidence that this was related to the event.

The defense held that the criminal offense could not be qualified or punished under the new Criminal Code, which was more serious, because the accused was charged with having committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population* under Article 142 in conjunction with Article 22 of CCSFRY; but the prosecutor erroneously and unlawfully submitted that this criminal offense is punishable as a *crime against humanity* under Article 143, paragraph 1, subparagraphs 1.4, 1.6, and 1.7 in conjunction with Article 31 of CCRK, concluding that the criminal law of Kosovo can be applied, which provides for a much harsher sentence than the CCSFRY, suggesting to the court that Vukotić should be sentenced to 25 years in prison or life imprisonment, which is not true. The criminal offense was committed during the 1999 war in Kosovo and can be tried only according to the law which was in force at the time and that law is more favorable; therefore this legal qualification should be struck from the enacting clause of the indictment, because it puts the defendant in a much worse situation than the one in which he finds himself.

According to the defense, conducting multiple war crimes proceedings is not allowed. There are four (4) criminal proceedings being conducted against his client on charges of war crimes, from the same time and for the same criminal offense, of the same nature. He had moved for a joinder of proceedings, but such a motion was rejected, while only one joint criminal proceeding should have been conducted, with a single sentence imposed.

Furthermore, according to the defense, proposing evidence at the trial and not in the indictment is not allowed, and the court had committed a serious violation of the Criminal Procedure Code and the guarantee of a fair trial, where the prosecutor at the end of the trial proposed to administer evidence which she failed to mention earlier in the indictment and failed to note which evidence would be administered in trial. Proposing any evidence at this stage of proceedings is not allowed and should have been rejected, because the law is clear, pursuant to Article 241, item 1.6 of CPCRK, which provides that the indictment should contain a recommendation as to the evidence that should be administered in trial. After a trial is scheduled, the situation is clear, and new evidence or witnesses may be proposed only if they were not previously known at the second hearing. The right of the accused to a fair trial may be violated by rejecting the request, which was not the case here, because all the evidence that the prosecutor had proposed had been known since the filing of the indictment and their proposal now at this stage was not in the interest but to the detriment of the accused. The prosecutor's claim that it was a technical omission did not entitle her to subsequently propose any other evidence. The court should not have granted this, because the law forbids it. The prosecutor must present such evidence, at the latest, before the initial hearing. In this case, there was no new evidence. The prosecution referred to rounding out the evidence, but there was no such thing - rather, she only proposed the old evidence that she forgot to propose in the indictment.

The defense emphasized that, regarding conducting proceedings without evidence for allowing the extradition, it was argued in their objections to the indictment that these proceedings could not be conducted, because of statutory violations of the law on extradition. In the session of March 1, 2021, after hearing the witnesses, the prosecutor realized that she did not propose any evidence, and did not propose to read any extradition documents. And then the court ruled, in the session of April 1, 2021, for the administration of evidence and accepted such evidence. But what about the procedure before that day? On what basis was it conducted? And how could the court have proceeded, as this was completely unlawful.

According to the defense, the evidence in this case consisted only of injured party D.1, who stated that she was raped by Zoran Vukotić, but without anyone to corroborate her story. It could be understood that there were no witnesses to the rape, but it could not be understood how the prosecution did not provide any testimony – no evidence, no witness proving that the victim was in that place – the house of M.XH, despite the prosecutor alleging that there were thousands of people waiting in that place to be provided with IDs. It is unbelievable how the prosecution did not find any witnesses confirming the presence of the injured party, when the injured party herself says that she was not alone – according to her, there were her father, mother, six sisters, brother, and mother-in-law, and not one of these persons (of course not all of them are alive today) were called to the stand by the prosecution. She repeatedly stated that she entered the house with her mother, mother-in-law and sister, and none of them were heard. During the trial, it was understood that her mother-in-law had died, but her mother is alive, 70 years old, and lives in Kosovo, and could have been heard without difficulty.

According to the defense, the two doctors who were heard in this trial, apart from the patient's condition, had nothing more to say because they did not witness the event. The doctors performed the physical examination with their eyes – they looked at her; but it was clear that they did not have the necessary training to perform a gynecological examination, and it was clear that this examination was not gynecological. Therefore, we had an injured party who said that she was raped, but there was no evidence that she was in the critical place; we had a witness to her general health condition, but none for the rape.

The defense also raised the issue of identification/recognition. Regarding the identification of the accused, according to them the documentation for this had no meaning. From March 10, 2016, when Zoran Vukotić was arrested, until the day of the trial, the Kosovan press and media had unlawfully reported on the criminal proceedings against him, and published his photo, which was held by the police and the prosecution and was presented to witnesses for identification purposes. News reporting with the publication of the photo, which served for identification, included an article entitled “Justice Delayed”, or statements such as “After 17 years, the criminal who killed civilians in Vushtrri/Vučitrn was arrested”, or “Who is the Serb accused of killing 116 Albanians in Vushtrri/Vučitrn” It was clear that it was impossible not to recognize someone whose photos were published in the press in Kosovo every day, from his arrest until the trial. The injured party did not recognize the accused, but the photo she saw every day.

Also, according to the defense, before the beginning of the trial, the court ruled to hide the identity of the injured party/victim and designated her D.1; and also the witnesses, who were heard in court, were instructed not to mention the name of the injured party, which they observed. In their testimony, the witnesses referred to *the patient, a woman, the woman, she*; Dr. M.I. did not even know her, and was not asked for a name, and they did not know who she spoke about; the same with Dr. A.V., who did not refer to the name of the patient, the injured party or her designation D.1. So it is not known which woman they testified for, the injured party D.1, or her sister, whom they also examined, or any other woman.

The defense counsel noted that, from the beginning, he had demanded that the trial should serve the victim's right to a fair trial, but that also the defendant had the same right. Any committed crimes require justice, and justice is not conducting a trial without evidence, violating procedure and the right to defense. And a trial without evidence, as well as giving false hope to satisfy the victims, and then the indictment and the prosecution's claims which were unfounded, were not evidence. Evidence must be proven in trial and in this case, we had nothing - the state prosecutor had not provided anything.

According to the defense counsel, the judgment should not be rendered on the basis of personal views and beliefs - belief is one thing, while facts are something else. Judges should be guided by facts, truth, and evidence. In this case, defendant Zoran Vukotić had no reason to worry. He had not done what he was charged with and ultimately there was no evidence, and with this view we expect an acquittal.

The accused, Zoran Vukotić, in his closing argument, stated that he fully subscribed to the closing argument of his defense counsel and added that, during the trial, he had asked the injured party only one question - whether she had had a gynaecological examination with a doctor in the relevant field, to which she replied in the affirmative; while the two doctors who testified stated the opposite. So here, someone is not telling the truth. While, as regards the witnesses, even during trial he asked the court to suppress their testimony, because they were not first-hand witnesses, they were not those who saw the event, they only stated the events they heard about from others, who are not even witnesses, so there is nothing to comment on their testimonies. There is no other evidence - it is only the word of the injured party, to whom he could freely say to her face that he had not committed this criminal offense.

Judgment of First Instance

The trial panel announced their judgment in *Prosecutor vs. Zoran Vukotić*, on July 5, 2021. According to the judgment, defendant Vukotić was found guilty of the criminal offense of *war crimes against the civilian population* and was sentenced to ten (10) years of imprisonment.

The court established this statement of fact from the administration of evidence presented in trial, such as the personal evidence and testimony of the following witnesses: D.1; A.V; M.I; SH.G; M.XH; S.I.Ç; and V.D.XH; while the testimony of witness D.B. was also read and administered.

During trial, the court administered as material evidence the following: the record of identification of the person through photograph by witness D.1., dated April 3, 2018; medical reports of injured party/witness D.1; the record of interrogation of witness D.B., dated March 30, 2018; record of identification of the person through photograph by witness M.XH, dated July 17, 2018; a photo album from the scene and sketch of scene, dated April 24, 2018; the letter of consent to criminal prosecution, dated November 8, 2018; Montenegrin documents, dated March 9, 2019; an SPRK request for consent to criminal prosecution, dated August 7, 2019; an SPRK urgent request for consent to criminal prosecution, dated September 25, 2019; the letter of the Ministry of Justice No. 04/2-2473-K/16, dated October 24, 2019; as well as a letter from the Government Commission for status recognition and verification of persons raped during the Kosovo Liberation War, to the injured party/witness D.1., granting her status, on August 24, 2018.

From the record of identification of the person through photograph by witness D.1, dated 03 April 2018, the court has established that the identification process was conducted in accordance with the legal provisions, where the injured party among other persons, during the identification process, recognized defendant Zoran Vukotić among other photographs, and also provided a physical description of the person who committed the act of rape.

The medical reports of the injured party D.1., without question established the statement of fact that the injured party in September 1999, namely 4 months following sexual abuse, had been admitted into the Obstetrics & Gynecology Clinic in Prishtinë/Priština, during September 22-29, 1999; further, the medical reports provided that she suffers from back and leg pain, while the report dated March 3, 2016, established that the condition started 15 years before and that she underwent surgery, and that this period of time was related to the time of the assault

against her, to which fact injured party D.1. testified that during the act of rape she had received a strong kick from the accused to her back, causing her to lose consciousness, the consequences of which blow she still felt.

The record of interrogation of witness D.B., dated March 30, 2018, established the statement of fact described in the enacting clause of the judgment, where her testimony was identical and in full compliance with the testimony of injured party D.1., and witnesses A.V.; M.I.; and M.XH.; as well as with the physical evidence.

From the record of identification of the person through photograph by witness M.XH., dated July 17, 2018, it had been established that among the persons shown through photographs, the witness identified the accused, Zoran Vukotić, saying that he knew him well and had no problem identifying him.

From the physical evidence, the photo album from the scene and the sketch of the scene, dated April 24, 2018, showed the place where the house of R. and M.XH. was located, where thousands of residents of Vushtrri/Vučitrn were gathered, who had previously been kicked out from their homes and were forced to wait in line to register and receive ID cards, and where the injured party was raped by the accused.

The accused was extradited to Kosovo, the Montenegrin authorities were provided with formal notice of the Ruling to initiate an investigation against the accused into the criminal offense of war crimes, namely the criminal offense committed on May 22, 1999 at the Vushtrri/Vučitrn cemetery against injured party D.1, whereupon the Montenegrin authorities also gave their consent to criminal proceedings on this criminal offense; and therefore with this physical evidence, relating to the extradition procedure, the court held that the applicable provisions of the Law on International Legal Cooperation were observed.

From the letter provided by the Government Commission for status recognition and verification of persons raped during the Kosovo Liberation War, it had been established that on August 24, 2018, injured party D.1. was officially granted the status of raped person.

In sentencing considerations, the court examined the degree of criminal responsibility of the accused and found that the accused, who was a court clerk in Vushtrri/Vučitrn, was a reservist of the Serbian police during the period of the armed conflict and that he intentionally and knowingly committed the criminal offense in co-perpetration with other members of Serbian forces. The court examined the

motive for committing the criminal offense and the violation of a protected victim, where it was established that the accused committed the criminal offense against a woman (protected person) and that the victim was of Albanian nationality; while the circumstances in which the criminal offense was committed have been clearly linked to the situation created by the ongoing armed conflict. The behavior of the accused before and after the commission of the criminal offense was established by injured party D.1., and other witnesses, to the effect that the accused engaged in brutal conduct against the Albanian civilian population, physically assaulting them with a wooden cane, and such behavior was also established by the final judgment of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica, where the accused stood trial for inhumane treatment and repeatedly inflicting suffering through endless beatings, violation of bodily integrity and health, for which he is now serving a sentence on that account, and that on the basis of these reasons, the court had not found any circumstances in favor of extraordinary mitigation for the accused, but only aggravating circumstances. Therefore, on the basis of the above-mentioned circumstances, the court had decided to sentence the accused within the legal range provided for this criminal offense, as stated in the enacting clause of this judgment, concluding that even this sentence against him will achieve the required deterrent effect, namely, to refrain from such conduct/committing any criminal offense in the future.

Findings by HLCK

This analysis of the criminal proceedings in *Prosecutor vs. Zoran Vukotić* has focused primarily on the trial proceedings through the announcement of the first instance judgment, dated July 5, 2021; you can read more about this case in the HLCK's Annual Report on War Crime Trial Monitoring in Kosovo, which was published in 2020.

The trial ended within the legal deadline of one hundred and twenty (120) days, as provided by the CPCRK, and is among the rare cases which was wrapped up within the legally prescribed deadline.

In the legal qualification of the criminal offense, the prosecution submitted that the accused committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population* under Article 142, in conjunction with Article 22 of CCSFRY, currently criminalized as *crime against humanity* under Article 143, paragraph 1, sub-paragraphs 1.4, 1.6, and 1.7, in conjunction with Article 31 of CCRK. In the announcement of judgment and sentencing, and especially in the part related to the legal assessment of the criminal offense, the court rightly assessed that the defendant had committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population* under Article 142

in conjunction with Article 22 of CCSFRY, and not the criminal offense of *crime against humanity* as qualified by the prosecution in the indictment, and sentenced the defendant according to the Criminal Code of SFRY, which is more favorable.

However, in the enacting clause of the judgment, the court held that the accused, in co-perpetration with other members, *during a widespread attack* by the Serbian military, police and paramilitary forces, against the Albanian civilian population of the Municipality of Vushtrri/Vučitrn, participated in the expulsion of the Albanian civilian population, engaged in physical and psychological violence against them, and used force and other inhumane treatment to rape a woman of Albanian nationality. In connection with this finding, the court invoked an element of the criminal offense of *crimes against humanity*, namely '*widespread attack*.' Although *war crimes* and *crimes against humanity* are quite similar, they differ in practice in terms of the form of commission, time of commission, status of victims, manner of commission, connection to war, and prior plan. In the instant case, one of the concrete features that distinguishes these two types of criminal offenses is the manner of commission of the criminal offense as charged. In crimes against humanity there must always be a *widespread or systematic attack directed against any civilian population*, i.e. multiple attacks in several places in Kosovo and a prior plan for such attacks; while in the instant case, the defendant was charged with war crimes as an isolated case and the element of his participation in a widespread or systematic attack was not established.

1.3.1. The Case: *Prosecutor vs. Remzi Shala*

The trial in the retrial of the case *Prosecutor vs. Remzi Shala* started on June 24, 2020, before the trial panel of the Serious Crimes Department/Basic Court in Prizren,^[16] presided over by Judge Raime Elezi.^[17] The Supreme Court of Kosovo, in its judgment dated March 20, 2020, decided to reverse, and remand this case to retrial.

The retrial was in relation to the indictment of the SPRK Office, dated October 19, 2016, which was refined by the SPRK prosecutor at the start of review proceedings.

The trial panel of the Supreme Court of Kosovo, presided over by Judge Nesrin Lushta,^[18] at the hearing held on March 2, 2020, in relation to the petition for extraordinary legal remedy – motion for protection of legality by the accused Remzi Shala and his defense – issued a judgment *ex officio* vacating the final judgment of the Serious Crimes Department of the Basic Court in Prizren (P No. 181/2016), dated July 3, 2019, as well as the judgment of the Special Department of the Court of Appeals (APS No. 14/2019), dated November 26, 2019, and reversed and remanded the case for retrial.

[16] According to the Law on Courts, which entered into force on January 2, 2019, Article 13 provides that the Special Department established at that time shall be competent to try cases pursuant to indictments by the Special Prosecution of Kosovo (SPRK), filed after the establishment of this department, as well as pursuant to indictments of the SPRK, where the indictment assessment procedure is pending. Cases where the indictment assessment procedure has been completed shall be tried by the competent courts (according to territorial jurisdiction), or the courts which first initiated the criminal proceedings, through completion.

[17] Members of the retrial panel were Judge Luan Berisha and Judge Fatmir Krasniqi. The retrial takes place before the same panel, which also decided in the first trial by the court of first instance.

[18] Members of the panel were judges of the Supreme Court of Kosovo, Agim Maliqi and Rasim Rasimi.

Retrial proceedings had not concluded as of the end of the reporting year. The continuance was scheduled for January 11, 2022.

Course of Criminal Procedure^[19]

Preliminary investigative proceedings concerning the forcible removal from his home of Haxhi Përteshi from the village of Duhël/Dulje by armed and uniformed members of KLA, on June 26, 1998, as well as in connection with his death in unclear circumstances a few days later (his lifeless body was found on July 1, 1998, near the road in the center of the village), were initiated with the testimony of his family members given to UNMIK police investigators in 2002.

The investigation of this crime and its potential perpetrators was picked up by EULEX investigators, as this rule of law mission took over jurisdiction in 2009 in Kosovo. By decision of the EULEX international prosecutor, dated April 24, 2014, investigations were initiated against former KLA members Remzi Shala and B.Q.^[20] The forcible removal from home, i.e., deprivation of liberty, and the death of Haxhi Përteshi occurred because of the alleged suspicion of collaboration with the Serbian authorities.

After the EULEX mandate in Kosovo was diminished, in the summer of 2015, the case was ceded to local prosecutors at the SPRK Office, who continued to run the investigation against Shala and B.Q. The investigation into suspect B.Q., in the absence of evidence, was soon after terminated.

Indictment

The SPRK Office (prosecutor Haki Gecaj), on October 19, 2016,^[21] filed an indictment against the accused Remzi Shala in relation to the criminal offense of *war crimes against the civilian population*,^[22] committed in co-perpetration with un-

[19] Criminal proceedings in the case *Prosecutor vs. Remzi Shala* have been subject to analysis, duly published in the HLCK Annual Reports for the years 2016, 2017, 2018, and 2019. These can be accessed at the official website of HLCK: www.hlc-kosovo.org. This Annual Report on Trial Monitoring during 2020 will provide a detailed account of one part of the criminal proceedings conducted in the reporting year, namely the decision of the Supreme Court of Kosovo and the start of the retrial in 2020.

[20] The investigative procedure against the suspect B.Q., was later terminated in the absence of evidence.

[21] This is the first indictment for war crimes by local prosecutors of the SPRK Office, after the EULEX mandate was diminished on June 15, 2014.

[22] Provided by Article 142 in conjunction with Article 22 of CCSFRY, in conjunction with Article 3 (1a) of the Fourth Geneva Convention adopted in 1949, further punishable by

known persons during the armed conflict in Kosovo. The accused is charged with the forcible removal from his home of Haxhi Përteshi, on June 26, 1998, in the village of Duhël/Dulje, Municipality of Suharekë/Suva Reka; his body was found days later (July 1, 1998) near the regional road in the village of Duhël/Dulje, Municipality of Suharekë/Suva Reka.

Trial

The indictment assessment procedure before the Basic Court in Prizren ended with the ruling to reject the motion for dismissal of the indictment dated March 6, 2017. The Court of Appeals, by a decision dated March 23, 2017, affirmed this decision of the Basic Court.

The trial in the court of first instance started on May 12, 2017, with the reading of the indictment. Concerning the charges levied against him, the accused Shala pleaded not guilty. Both parties in the proceedings gave their opening statements. The trial panel, until the announcement of the judgment on July 2, 2019, was in session over thirty-seven (37)^[23] court days, hearing thirty (30) witnesses proposed by the parties in the proceedings as well as *ex officio* by the trial panel [twenty-three (23) proposed by the prosecutor, four (4) proposed by the injured party, and three (3) proposed *ex officio* by the court]. Material evidence was presented. The accused^[24] answered the defense counsel's questions. He refused to answer questions from the prosecutor and the trial panel, exercising his right to silence. The parties to the proceedings presented their closing arguments.

Judgment of First Instance

The accused was found, by a judgment announced on July 3, 2019, guilty of committing the criminal offense of *war crimes against the civilian population*,^[25] be-

Article 152 in conjunction with Article 32 of CCRK.

[23] Indictment hearings were not accounted trial days.

[24] For the duration of the first trial at the court of first instance until the end of 2018, the accused remained at liberty. Although he had been reporting duly, he failed to respond to the court's summons to trial resumption, which was scheduled for January 9, 2019. Pursuant to a bench warrant, he was deprived of his liberty on May 24, 2019, in the morning hours. After the judgment of the Court of Appeals, dated November 26, 2019, deciding on the appeal against the judgment of the court of first instance, he was serving a prison sentence. With the reversal of the judgment of the lower courts by the Supreme Court of Kosovo, by a judgment dated March 20, 2020, and the remand of the case to be heard again, the accused was once again remanded in custody for one month on April 30, 2020, which was later extended. The accused was held in detention on remand until the end of the reporting year.

[25] Committed in co-perpetration, and provided and punishable under Article 142, in conjunc-

cause during the time of the armed conflict, in the capacity of KLA member, uniformed and armed, on June 26, 1998, around 23:00 in the village of Duhël/Dulje, Municipality of Suharekë/Suva Reka, in co-perpetration with five (5) or six (6) other KLA members, deprived of liberty the civilian Haxhi Përteshi, who was suspected of collaboration with the Serbian armed forces. His lifeless body was found near the road in the center of the village a few days later.

With the judgment of the court of first instance, the accused was sentenced to a prison term of fourteen (14) years, including time spent on remand, which was extended until the judgment became final.

Appellate Procedure

The accused and his defense counsel, Natal Bullakaj from Suharekë/Suva Reka, challenged the judgment of first instance by filing an appeal on grounds of substantive violations of the provisions of criminal procedure, violation of criminal law, and erroneous and incomplete findings of fact, including the decision on the criminal sanction. The injured parties' attorney challenged the judgment of first instance in relation to the severity of the sentence.

Judgment of Court of Appeals

The Appellate Panel of the Special Department of the Court of Appeals, presided over by Judge Vaton Durguti,^[26] in the case *Prosecutor vs. Remzi Shala*, convened on November 26, 2019, and considered the appeals of the parties in relation to the judgment by the Department of Serious Crimes of the Basic Court in Prizren, announced on July 3, 2019 (P No. 181/2016).

The Appellate Panel with its Judgment of November 26, 2019, partially upheld the appellate allegations of the accused, modifying *ex officio* the judgment of the Department of Serious Crimes Department of the Basic Court in Prizren in terms of the legal qualification of the criminal offense and the severity of the imposed sentence. The Court of Appeals in its judgment held that the actions of the accused Remzi Shala contained elements of the criminal offense of *war crimes against the civilian population* according to Article 142, in conjunction with Article 22 of CCSFRY (applicable at the time of commission of the criminal offense), as well as

tion with Article 22 of CCSFRY, in conjunction with Article 3 (a) of the Fourth Geneva Convention, further punishable by Article 152, paragraphs 1 and 2, in conjunction with Article 31 of CCRK (2012).

[26] Members of the Appellate Panel were Judge Kreshnik Radoniqi (Judge Rapporteur) and Judge Burim Ademi.

in conjunction with Article 3 (1a) of the Fourth Geneva Convention adopted in 1949, for which he was sentenced to a prison term of (10) years.

The judgment of the Court of Appeals provided that the appeal filed by the authorized representative of the injured parties, Asdren Hoxha from Prishtinë/Priština, was rejected as unfounded.

Motion for Protection of Legality

Defense counsel for defendant Shala, Natal Bullakaj, challenged the final judgment of the Department of Serious Crimes at the Basic Court in Prizren, dated July 3, 2020, (P No. 181/2016) and the judgment of the Special Department at the Court of Appeals (APS No. 14/2019), dated November 26, 2019, by filing a petition with the Supreme Court of Kosovo, on January 20, 2020, for extraordinary legal remedy – motion for protection of legality – on grounds of violation of the criminal law under Article 432, paragraph 1, item 1.2 of CPCRK and substantive violations of the provisions of criminal procedure under Article 382 of CPCRK.

According to the allegations put forward in the motion for protection of legality, the court of first instance acted in violation of the criminal law to the detriment of the convicted person, because he was found guilty of committing the criminal offense of *war crimes against the civilian population* (under Article 142, in conjunction with Article 22 of CCSFRY, as well as in conjunction with Article 3 (1a) of the Fourth Geneva Convention adopted in 1949, further punishable under Article 152, in conjunction with Article 31 of CCRK), although the evidence in the case file provides that in the actions of the accused there were no elements of the criminal offense for which he was charged and found guilty. It was further stated that the court of first instance, in announcing its judgment, failed to provide reasoning on the crucial facts which constituted the elements of the crime for which he was convicted as well as on the facts which are related to the legal qualification of the criminal offense.

According to the petition allegations, the court of first instance in announcing the judgment of conviction against the accused, failed to properly assess all the circumstances and facts, which affected the guilt, or rather innocence, of the accused. The sentence was imposed without proof of guilt. In making its decision, the court of first instance failed to take into account the circumstances in favor of the accused. The type and severity of punishment were completely against the law, because not all the circumstances affecting fair and lawful decision-making had been established.

The defense counsel asserted, through the petition, that the court of first instance failed to provide clear reasoning for the crucial factors in relation to the commission of the criminal offense as charged against defendant Shala. Moreover, there was a discrepancy between the enacting clause and the reasoning of the judgment.

According to the defense counsel's allegations, the court of second instance repeated the omissions of the court of first instance in terms of qualification of the criminal offense. The Court of Appeals had *ex officio* provided a requalification of the criminal offense as *war crimes against the civilian population* under Article 142, in conjunction with Article 22 of CCSFRY, further in conjunction with Article 3 (1a) of the Fourth Geneva Convention adopted in 1949. The court of second instance modified the judgment of the Department of Serious Crimes of the Basic Court in Prizren only in terms of the sentencing decision, imposing on the accused a sentence of imprisonment for a term of ten (10) years, where time spent in detention on remand from May 14, 2019, counted towards the sentence.

According to the defense counsel, the court of second instance with its decision failed to eliminate the omissions and violations by the court of first instance, which would have been possible by vacating the judgment of first instance and remanding the case to the first instance trial court.

According to the findings submitted in the petition, the Court of Appeals, in the requalification of the offense, found that the accused had committed the criminal offense as a giver of orders, namely, that the accused on the critical evening was in charge of the group, which was at the home of the injured party. The second instance court failed to present any evidence to support its findings. According to the defense's allegations, the defendant was just a common soldier. The allegations that the defendant on the critical evening led the team, which was at the home of the injured parties, in the opinion of the defense were a fabrication of the injured parties and a consequence of an erroneous statement of fact by the prosecuting authorities.

The defense counsel, through the petition, also noted examples of violations: certain circumstances, namely some particularly important parts in witness statements, were not introduced to the record by the court; certain witnesses, who for certain reasons had not been heard before, were heard; certain witnesses proposed by the defense were not called.

The defense counsel petitioned the Supreme Court to grant the motion for protection of legality filed on behalf of the accused and to acquit him of all charges

against him or reverse the judgment of the Basic Court in Prizren, dated July 3, 2019, and therefore, remand the case to the court of first instance for reconsideration; or, if the Supreme Court did not find the violations noted in the petition, to modify the referred judgments and reduce the sentence of the accused Shala below the statutory minimum.

The State Prosecutor's Office, in their submission dated February 14, 2020, proposed that the motion for protection of legality filed by the defendant be rejected as unfounded.

Judgment of Supreme Court of Kosovo

The Supreme Court deliberated in trial panel and reviewed the case file in accordance with the applicable legal provisions (Article 435, paragraph 1, in conjunction with Article 436, paragraph 1 of CPCRK), concluding that the motion for protection of legality had merit.

The Supreme Court found that the allegations of the defendant's defense counsel that the first instance judgment contained substantive violations of criminal procedure were founded. The second instance judgment failed to provide a reasoning regarding the existence of the criminal offense and the criminal responsibility of the defendant. The noted violations by the court of first instance were not redressed with the judgment of the court of second instance, which also contained a substantive violation of the provisions of criminal procedure under Article 384, paragraph 1, item 12, in conjunction with Article 370, paragraph 7 of CPCRK.

According to the findings of the Supreme Court, the noted judgments failed to provide any reasoning in terms of the existence of the criminal offense and the criminal responsibility of the defendant, especially in terms of the defendant issuing or enforcing orders - specifically, enforcing an order against the civilian population. It had not been established that he acted in violation of the provisions of Article 142 of CCSFRY, namely taking civilians hostage.

Moreover, the court of first instance failed to provide reasoning as to how the elements of the criminal offense under Article 142 of CCSFRY, "*Whoever in violation of the rules of international law effective at the time of war, armed conflict, or occupation, orders that the civilian population be subject to killings, [...], taking of hostages, [...], terror [...], or who commits one of the foregoing acts...*," were manifested.

The Supreme Court found that the court of first instance in its judgment failed to

provide reasoning whether the defendant held any position in the military chain of command at the time of commission, or what his specific role was on the critical day, although it is not disputed that he was a KLA member. However, according to the Supreme Court, in order to be able to prove the elements of the criminal offense of conviction, it was necessary to meet two conditions: firstly, to patently prove that he as the perpetrator gave the order (confirming the existence of his high-ranking position of authority in relation to the persons carrying out the order), namely, to precisely establish that he was the officer who gave the order for action against the civilian population, in the instant case against the injured parties, and, secondly, to establish whether the defendant carried out an order that he had received from his superiors. In the instant case, these two essential elements of the criminal offense remained unproven in the respective court decisions.

According to the Supreme Court, the judgment failed to describe how the defendant acted, thereby falling short of meeting the basic elements of the criminal offense for which the defendant was found guilty. The fact that there were five (5) or six (6) unknown KLA members with the defendant on the critical evening did not necessarily mean that the defendant was the leader of the group, and it had not been specifically established that he was the person who gave orders to others, as held in the judgment of the court of first instance, which was endorsed and affirmed by the decision of the court of second instance.

According to the findings of the Supreme Court, the reasoning of the court of first instance was self-contradictory. The court of first instance in its judgment found that the manner of committing the criminal offense of *war crimes*, for which the accused was found guilty, consisted of “*giving the order to commit or committing unlawful acts*,” although none of the paragraphs in the judgment of first instance solve the dilemma whether the existence of the above elements had been established. Consequently, it follows that the reasoning was in contradiction to the enacting clause of the judgment of the court of first instance on the existence of the criminal offense and the responsibility of the defendant.

The judgment by the court of first instance failed to establish the elements of the criminal offense, such as, for example, the manner in which the defendant acted, in other words, whether he acted as someone who gave or someone who carried out orders against the injured parties. For these reasons, the judgment of the first instance was drafted through substantive violations of criminal procedure, which were not eliminated by the decision of the court of second instance.

The court of first instance must, during proceedings, act in accordance with the judgment of the Supreme Court, administer the existing evidence, if necessary, obtain and introduce additional evidence and render a lawful and proper decision on this case. First of all, any uncertainties in the course of events must be eliminated and the manner in which the defendant acted must be specified. Accordingly, it needed to be fully established whether he gave orders or carried out orders to act in that manner towards the civilian population, in the instant case against the injured parties.

Retrial

The retrial started on June 24, 2020, before the same composition of the trial panel, which had tried the case in the first trial at the court of first instance.

During 2021, there were a total of fifteen (15) court sessions, of which two (2) were postponed due to the health condition of the defendant. During this period, ten (10) witnesses were heard, while in two (2) sessions there were also confrontations between some of the witnesses.

The trial was open to the public, but attendance was restricted due to the circumstances created by the COVID-19 pandemic.

The next court session was scheduled for January 11, 2022, when the hearing of witnesses will continue.

Findings by HLCK

The trial of this case is taking too long. During the trial, there is often lack of order in the courtroom, where the parties speak out of turn and without permission from the presiding judge. Some witnesses have expressed frustration at being summoned several times to testify in this case, where confrontations between witnesses are a frequent occurrence.

Since the start of court proceedings in 2016, HLCK monitors have been regularly monitoring this court case. You can read more about the HLCK case analysis and findings in the annual reports on monitoring war crimes trials and on criminal offenses with political and ethnic backgrounds, published on the HLCK website: www.hlc-kosovo.org.

1.4.1. The Case: *Prosecutor vs. Zoran Đokić*

The Trial Panel^[27] of the Special Department of the Court of Appeals, presided over by Judge Vatou Durguti, in *Prosecutor vs. Zoran Đokić*, on October 12, 2021, issued a judgment^[28] rejecting as unfounded the appeals of the prosecution and the defense, while the appeal by the representative of the injured party was dismissed as inadmissible, while the judgment of the court of first instance (PS No. 15/19) was affirmed. The accused was found guilty of *war crimes against the civilian population* and was sentenced to twelve (12) years of imprisonment.

Course of Criminal Procedure

On October 8, 2018, the SPRK office decided to open an investigation against the suspect, Zoran Đokić, into criminal offenses related to suspicions that in the Kristal settlement in Pejë/Peć, during March and May 1999, he participated in the commission of several criminal offenses together with certain persons, in uniform and armed, when 33 Albanian civilians were killed. According to the decision, an investigation was also opened against suspects R.B., V.I., and S.S. The investigations were opened following investigative actions carried out by the Kosovo Police (KP) Serious Crimes Investigation Directorate (SCID) and the collection of evidence.

The SPRK office submitted to the Serious Crimes Department of the Basic Court in Pejë/Peć a request for an arrest warrant for the persons suspected of this crime against whom investigations had been opened, but it was not possible for them to be summoned regularly. They did not respond to regular summons from the competent institutions. Upon verification, information was provided that they did not reside at the addresses held by the prosecution.

Acting in relation to this request of the prosecution, the Basic Court in Pejë/Peć, on November 2, 2018, issued an arrest warrant against the persons subject to the

[27] Members of the panel were Judge Bashkim Hyseni and Judge Tomislav Petrović.

[28] Judgment of second instance, APS No. 22/2021.

aforementioned decision of the prosecution, dated October 8, 2018, to initiate investigations. Pursuant to this warrant, at the border crossing in Jarinë/Jarinje, Municipality of Leposaviq/Leposavić, on February 1, 2019, at 22:00, suspect Zoran Đokić was deprived of his liberty. Regarding the other suspects, the investigations were terminated because they were unreachable by Kosovo prosecuting authorities.

Following the deprivation of the liberty of Zoran Đokić, a decision was made to detain him for forty-eight (48) hours and a motion was made for detention on remand, to ensure his presence in court and to enable the unobstructed conduct of criminal proceedings.

The pre-trial judge of the Serious Crimes Department of the Basic Court in Pejë/Peć, on February 2, 2019, issued a decision imposing detention on remand against suspect Đokić for a period of one (1) year, up to March 2, 2019. With this decision, the defense's motion to impose a more lenient measure was rejected. This decision was affirmed in the appellate procedure before the Court of Appeals, by its decision dated February 22, 2019.

The SPRK office filed the indictment against Đokić on May 31, 2019. After the entry into force of the new Law on Courts of Kosovo,^[29] the indictment was ceded to the recently established Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština to seize jurisdiction and adjudicate accordingly.

Indictment

The SPRK office (state prosecutor Habibe Salihu) filed an indictment against Đokić involving multiple counts of *war crimes against the civilian population*,^[30] a war crime which is in serious violation of Article 3 common to the Geneva Conventions and a war crime which is in serious violation of the laws and customs applicable to armed conflicts of a non-international character.

The accused, according to the indictment, committed these offenses in such manner that:

- during March and April 1999, in the settlement of Kristal in Pejë/Peć, acting with-

[29] With the new Law on Courts, which entered into force on January 2, 2019, a Special Department was established at the Basic Court in Prishtinë/Priština, which is competent to try cases upon indictment by the SPRK Office, responsible for the investigation and prosecution of serious criminal offenses: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

[30] Provided and punishable under Article 142 of CCSFRY, applicable in conjunction with UNMIK Regulation 24/1999, dated December 12, 1999.

in an organized criminal group, composed of uniformed and armed members of the Serbian army, police, and paramilitary groups (still unreachable by Kosovo law enforcement agencies), by engaging in terrorism, robbery, murder, and deportation, he violated the bodily integrity and health of the vulnerable Albanian civilian population, which was not directly involved in conflict. In this case, he entered the homes of Albanian civilians, forced them and their families to leave the city, caused them great emotional suffering, confiscated their money and valuables, and, consequently, inflicted physical and mental abuse. From the house of the now deceased Hilmi Zeqiraj, he expelled his family and other Zeqiraj families who at that time took refuge in his house (the family of his brother, Skënder, and the family of Shaban KalIQani, who had previously been forced to leave their family homes), and then ordered them to hand over money and valuables, such as family jewels. In the yard of Hilmi Zeqiraj's house he beat Shaban KalIQani, hit him in the face, and broke his teeth, and then killed Hilmi Zeqiraj; while from Skender Zeqiraj he took money to the amount of DM 1,000. After kicking out the civilians from their homes, about 70 meters away from the yard of the Zeqiraj house, at Asllan Mula's gate, the accused separated Skender Zeqiraj, Shaban KalIQani and Bashkim Berisha from the column, and then in Asllan Mula's yard opened fire in bursts from a Kalashnikov, hitting Skender in the head, and shooting Bashkim in the chest. He told Shaban: *"What are you waiting for? Leave!"* Shaban took off and left the scene. On the way, he ran into Riza Mamaj, who upon approaching the armed group was shot in the chest. He succumbed to his injuries, dying instantly. Shaban continued on to his father's house, from where, the next day, he went to Montenegro.

Indictment Assessment Procedure

Judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, Arben Hoti,^[31] on July 11, 2019,^[32] held the initial hearing on the indictment. After the indictment was read, the defendant stated that he understood the indictment, but that he was not guilty of the charges levied against him.

The defense of the accused, after the hearing, within the time limit provided by law, filed a written motion to dismiss the indictment. The defense held that the indictment was flawed, not based on well-grounded suspicion, imprecise, and ambiguous.

[31] Judge Hoti, presiding over the trial panel, in the indictment assessment procedure acted as an individual judge.

[32] Article 242, paragraph 7 of the CPCRK provides that if the defendant is being held in detention on remand, the initial hearing shall be held at the first opportunity, not to exceed fifteen (15) days from the indictment being filed.

Decision by Special Department regarding Defense’s Motion and Objections

The presiding judge of the trial panel, after two (2) hearings related to the indictment (held on July 11 and August 14, 2019), on September 16, 2019, ruled to reject as unfounded the defense’s motion to dismiss the indictment and objections to the proposed evidence. According to the findings of the court, on the basis of the physical evidence and statements of witnesses, to be found in the case file, there was a well-grounded suspicion that the accused Đokić had committed the criminal offenses as charged in the indictment.

The Appellate Panel of the Court of Appeals,^[33] acting in relation to the appeal of the accused and his defense, on October 17, 2019, found that their appeal was unfounded and affirmed the decision of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština. According to the findings of the court of second instance, the statement of facts, which could be proved by the evidence deposited with the indictment, provided sufficient reasons for a well-grounded suspicion that the accused had committed the criminal offenses as charged. In the instant case, there were no circumstances which precluded criminal prosecution, while the criminal offense with which the accused was charged was not statute-barred, nor subject to amnesty or pardon.

Trial

The trial before the Trial Panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština was formally opened on December 4, 2019.

This case involved a total of twelve (12) court sessions, where a total of seventeen (17) witnesses were heard. Of these, nine (9) witnesses were proposed by the SPRK, six (6) witnesses were proposed by the injured party, and two (2) witnesses were proposed by the defense.

After hearing the witnesses proposed by the parties in proceedings, the physical evidence was administered, and the defendant was heard.

On January 8, 2021, the case prosecutor amended the indictment, now charging the defendant with five (5) counts in the indictment:

1) During the months of March-April 1999, specifically on March 29, 1999, in the “Kristal” neighborhood of Pejë/Peć, in co-perpetration with an organized crim-

[33] The appeal was decided by the appellate panel of the Special Department of the Court of Appeals, presided over by Judge Kreshnik Radoniqi, and composed of Judge Gordana Vlašković and Judge Ferit Osmani.

inal group of Serbian nationality, among whom was a person named Dragan as well as NN still unidentified persons wearing police, paramilitary, and military uniforms, he had engaged in causing great suffering or violation of bodily integrity or health, applied measures of intimidation against the unprotected civilian population, committed murders, looting of a city or a place, ordered the displacement of the civilian population for conflict-related reasons directed against the civilian population or particular civilian individuals who did not participate directly in the conflict, in such manner that the accused Zoran Đokić, in co-perpetration with the above-mentioned persons, went to the “Kristal” neighborhood in Pejë/Peć, participated in the operation that had begun for the killing and expulsion of Albanian citizens from their homes, in such manner that while the family of injured party Lutfi Hajzeri, namely his brother Bedri and their children, were being forcibly removed from their home, and while they were getting into their “Yugo 45A” car, of orange color, he tried to stop them by addressing them with the words “halt-halt” and when they stopped, in order to deprive them of life they shot at them, with four bullets hitting the car, where the two minor children of injured party Lutfi Hajzeri were located, who at that moment were leaving with their uncle Bedri, and with these shots wounding both sons of injured party Lutfi Hajzeri.

2) Defendant Zoran, together with other unidentified persons, first shot at injured party Lutfi, and then entered his house, where they robbed him, taking all the money he had, as well as forcing him together with his wife and sister-in-law to leave their home; after that, the defendant together with other persons went to the house of injured party Fuad Hoxhaj and, after realizing that the entire family were inside, to deprive them of life, lit with a match some kind of bomb, causing the trees that were in the yard to catch fire, which spread to the house of injured party Fuad Hoxhaj - at which point the accused and the co-perpetrators left, and consequently, injured party Fuad together with his family managed to extinguish the house fire.

3) The accused, Zoran, together with as yet unidentified persons, also forcibly entered the house of Hilmi Zeqiraj (now deceased), while he was at home together with his family and the family of his brother Skender (now deceased), and the family of injured party Shaban Kaliqani, forcing the families to leave their homes and initially battering injured party Shaban, and then mistreating the late Hilmi and Skender Zeqiraj, robbing them, and forcing them to hand over all the money they and their families possessed, along with their family jewels; subsequently, in the yard of this house, they proceeded first to again beat injured party Shaban by hitting him in the face and breaking his teeth, and then to force Skender to go and find more money; meanwhile, they killed Hilmi.

4) Thereafter, Skender, who had gone to find money, seeing on his return his murdered brother, the late Hilmi, became distraught and started shouting, but was forced to hand over DM 1,000, and subsequently forced to leave the house, after which Skender and Shaban met Bashkim Berisha (now deceased), whom the Serbian paramilitaries had also forced to leave house; upon reaching Asllan Mula's door, approximately 70 meters from where Hilmi was killed, they were separated from the column of Albanian citizens who had been forcibly removed from their homes, and again defendant Zoran stopped all three of them, Skender, Bashkim and Shaban, forcing them to turn their faces towards him and, once all three had approached to within one meter of him, addressing Skender and Bashkim, and telling them "*You two go inside!*" – that is to say, into the yard of Asllan Mula; having driven Skender and Bashkim inside the yard by about 4-5 meters, defendant Zoran then fired his Kalashnikov, hitting Skender in the face with a burst of shots, and aiming a burst of shots at Bashkim's chest, leaving both dead; and then, turning to Shaban, he addressed him with the words, "*Run! What are you waiting for?*"; whereupon the injured party Shaban, acting as ordered by the defendant, managed to leave.

5) Nearby on the road, the accused meets Riza Mamaj (now deceased), pushing a wheelbarrow; when the paramilitaries asked him where he was going, he responded by and proceeding to push the wheelbarrow towards his cousin's house, but was shot in the chest and fell across the wheelbarrow and died; subsequently, Shaban continued on his way, staying first at his father's house before leaving the next day for Montenegro.

- By acting in this manner, he committed the criminal offense of war crimes.

The prosecutor extended the indictment by one (1) additional count:

1) During the months of March-April 1999, namely on March 28, 1999, in the "Te Soliterat" neighborhood, now called "Rrokaqielli", in Pejë/Peć, in co-perpetration with an organized criminal group of Serbian nationality, among whom was a person named Siniša as well as NN still unidentified persons, wearing police, paramilitary, and military uniforms, aiming to cause great suffering or violation of bodily integrity or health, the defendant applied measures of intimidation against the unprotected civilian population, committed murders and lootings of a city or a place, ordered the displacement of the civilian population for conflict-related reasons directed against the civilian population or particular civilian individuals who did not participate directly in conflict, and together with other persons, forcibly entered the house of Albanian citizens looking for a person named Luan, who was not at home on that day, and then entered the house of injured party Agim Nikçi, he and his co-perpetrators firing weapons (Kalashnikov) in the air

and forcing the inhabitants to leave the house within a time limit of 5 minutes, addressing them with the words “Šiptari, all of you should be killed! Go to Albania!” and proceeding to force injured party Agim and other Albanian citizens to leave their homes, separating family members in opposite directions, some in the direction of Albania, the rest in the direction of Montenegro.

- By acting in this manner, he committed the criminal offense of war crimes.

Closing Arguments by Parties to Proceedings

Prosecutor Habibe Salihu in her closing argument stated, *inter alia*, that the evidence administered in trial proved without doubt the well-grounded suspicion that the defendant, in addition to the incriminating actions that were frequently to be found in the indictment, committed other incriminating actions, where in co-perpetration with the persons mentioned in the indictment, in the “Kristal” neighborhood of Pejë/Peć, he took part in the operation that started with the murder and expulsion of Albanian citizens from their homes. In addition, and on the basis of the evidence administered in trial, it had been established that the defendant, on March 28, 1999, committed another count of the same criminal offense, as presented in court through the extended and amended indictment, dated January 8, 2021. The prosecution asked that the defendant be found guilty and sentenced according to the law.

The representative of the injured parties, lawyer Kujtim Kërveshi, in his closing argument provided an analysis of witness testimony and physical evidence highlighting the discrepancies between the defense’s statements and witnesses, and the defendant himself. Additionally, in his closing argument he entered an amendment to request for restitution for some injured parties. Finally, the representative of the injured parties proposed that the court issue a judgment by which the defendant would receive the sentence deserved.

The defendant’s defense counsel, lawyer Pantović, in his closing argument emphasized that the indictment was not based on credible evidence and as such could not provide grounds for conviction. The defense presented their objections to the legal qualification of the criminal offense by the prosecution, but also on the amendment and extension of the indictment. Also, regarding the statement of facts established in trial, he observed that the testimonies of prosecution witnesses and the injured party were neither convincing nor true. The defense presented, *inter alia*, some arguments claiming the prosecution was biased, since, according to him, some witnesses who gave statements in the pre-trial procedure were not called, and according to the defense, such testimony would have provided exculpatory evidence for his client.

In his closing argument, the defendant stated that he subscribes entirely to his lawyer's argument and added that the prosecution had manipulated the information related to his identity.

Judgment of First Instance

The trial panel^[34] of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, presided over by Judge Arben Hoti, in *Prosecutor vs. Zoran Đokić*, on February 11, 2021, issued a judgment^[35] finding the defendant guilty as charged. According to the judgment, the accused, Đokić, was found guilty on all counts of the indictment and was sentenced to a prison term of twelve (12) years, with the time spent in detention on remand counting towards the sentence.

According to the court, the statement of facts was established on the basis of witness testimony and physical evidence administered in trial.

The fact that the victims, Hilmi Zeqiraj, Skender Zeqiraj, Bashkim Berisha, and Riza Mamaj, were found in the mass grave in Batajnica in the Republic of Serbia was indisputable.

Regarding the critical dates, initially on March 28, 1999, in the “Te Soliterat” neighborhood, now “Rrokaqielli”, in Pejë/Peć, then on March 29, 1999, in the “Kristal” neighborhood in Pejë/Peć, on the basis of the testimony of witnesses, it had been established that after the bombing of Serbian military, police, and paramilitary targets by the NATO military alliance, which started on March 24, 1999, in the city of Pejë/Peć, specifically in these two neighborhoods, Serbian forces launched an ethnic cleansing campaign, which was described by the witnesses, as all of these witnesses were forcibly removed from their homes due to their Albanian ethnicity, ending up as refugees mainly in Montenegro.

The testimony of witness V.B. was of great importance in identifying defendant Zoran Đokić as have taken part in war crimes, in that, at the door of her house, she had communicated with him, begging him not to abduct her brother. She described the defendant as the person who had abducted her brother, Bashkim.

Also, the testimony of witness SH.K., according to the court, was authentic evidence, which proved the suffering and horror that Albanian families had experienced on the critical day, being subjected to extreme physical and psychological

[34] Members of the trial panel were Judge Albina Shabani Rama and Judge Shadije Gërguri.

[35] Judgment of first instance, PS No. 15/19.

violence, mass displacement from their homes, burning of their homes, and killings of the unarmed civilian population, just because they were Albanian. This witness described in detail how Skender, Bashkim, and Riza were killed.

According to the court, the testimony of other witnesses also confirmed the presence of the defendant on the day and at the place where the crime took place.

That the defendant was a member of the Reserve Police Force was proven by physical evidence, a copy of a roster dated June 3, 1999, issued by the Ministry of Interior Affairs (MIA) – Secretariat in Pejë/Peć, by Police Station Commander, Major Miloš Stojanović. That they were not dealing with another person with the same name and surname, was confirmed by physical evidence, namely the list found on open sources of MIA, which in 1999 had published the list of police officers killed in 1998 in Kosovo.

The grounds for this judgment by the Court were on the basis of the facts and evidence administered in trial, concluding that this evidence proved unequivocally that defendant Zoran Đokić, in co-perpetration, committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population* under Article 142 in conjunction with Article 22 of CCSFRY, in conjunction with Article 3 of the Geneva Conventions of August 12, 1949, and Article 4 of the Second Protocol of June 8, 1977.

In terms of damages, the injured parties, L.Z., M.Z., V.B., SH.K., M.XH., F.H., F.M., A.N., and L.H., were instructed to pursue a civil claim.

Appeal against Judgment of First Instance

The prosecution, the representative of the injured parties, and the defense counsel of the accused all filed appeals against the judgment of first instance.

In the appeal of the prosecution, they claim that the judgment contained essential violations, because the enacting clause of the judgment was unclear, self-contradictory, and in contradiction to the reasoning of the judgment, owing to the fact that, where imposing the sentence on count II, in the second paragraph (fourth line) of the enacting clause of the judgment, there were inconsistencies between the enacting clause and the reasoning of the judgment on page 26, item 6.13. Also, the judgment was rendered on erroneous and incomplete findings of fact, because it did not fully establish the statement of facts, since the judgment contained essential violations, for which reason an erroneous finding of fact was made; and the court had rendered the judgment without fully establishing the statement of

facts, which was a result of a failure to accurately assess the physical evidence and witness testimony.

According to the prosecution, the court failed to assess accurately the statement of witness SH.K., where he indicated that S. and B. were killed by the accused, and that he had given this evidence to the CDHRE. While witness V.B. had not even for a moment had the slightest suspicion that the perpetrator of this criminal offense was Z., and that on the critical day the accused took out from his house B., who after a few moments, was executed. Further, the court did not include in the judgment that the accused intended to kill witness F.H. and his uncle, therefore, the prosecution considered that the statement of facts had not been assessed correctly and, therefore, such violations resulted in violation of criminal law and, therefore, the prosecution proposed as stated above.

In the defense counsel's appeal, it was stated that at the time of the commission of the criminal offense, the applicable law was the law of FRY, which provided for imprisonment of up to 20 years, under Article 142 paragraph 1 of the aforementioned law. The injured parties were extremely dissatisfied with the defendant's sentence of imprisonment for 12 years, given the defendant's criminal conduct and also taking into account the maximum punishment of 20 years, as his actions were taken in a systematic manner against the injured parties, and also directed against other members of the civilian population. They considered that the sentence was very low, and therefore called for the imposition of a higher sentence.

In the appeal filed by lawyer Ljubomir Pantović, defense counsel of the defendant, it was claimed that the first instance judgment contained essential violations of the provisions of criminal procedure, in terms of Article 384, paragraph 2, item 2.1 of CPCRK, because the court of first instance unfairly and to the detriment of the defendant applied Article 361, paragraph 2 of CPCRK, and this crucially influenced the conviction outcome. The court of first instance failed to accurately assess all the facts of the case, especially the crucial facts. In addition, the judgment challenged by this appeal failed to provide all the reasons for the crucial facts, while the reasons presented in the reasoning of the judgment were not clear and, as such, make the judgment incomprehensible and, therefore, inadmissible.

Further in their appeal, the defense raised some doubts concerning whether it had been proven in a firm and credible manner, beyond a reasonable doubt, that the accused "*in co-perpetration with a group of Serbian armed forces*", as stated in the challenged judgment, had participated in the commission of the criminal offense

for which he was found guilty; whether the testimony of witnesses and documentary evidence referred to in the judgment of first instance constituted credible evidence which, beyond a reasonable doubt, proved the guilt of the defendant; whether the testimony of the witness, whose hearing in trial was proposed outside the terms of Article 288 paragraph 2 of CPCRK, represented evidence on which the court could base the sentence against the defendant; whether the situation where the defense counsel, who asked to be informed in advance and to participate in the investigative actions carried out against the defendant, should have been allowed to exercise that right and, if not, whether that in fact constituted a violation of the rights of the defendant to adequate defense, while the evidence thus provided became inadmissible; whether the amended and extended indictment providing completely new events and incriminations against the defendant, which were not presented in the principal indictment, could be accepted by the court of first instance, while retaining the “old” reasoning from the principal indictment, without any explanation in relation to the new charges; and whether the court went beyond the scope of indictment where, in the penultimate paragraph of count II of the judgment, it found that the defendant forcibly removed B.B. from his house, while he was not charged with this in the indictment; and whether, because of all of the above, it could in fact be denied that these conclusions of the court of first instance were imprecise, unclear, and contrary to the evidence administered in trial, while being the result of an manifestly selective choice of evidence to justify the conviction.

The defense’s appeal was also in relation to the witnesses, concluding that this testimony differed greatly from that obtained by the court of first instance as evidence against the defendant. In addition, it was claimed that the SPRK acted selectively with regard to witnesses, which was detrimental to the defendant; moreover, the appealed judgment referred only in part to the trial testimony by witnesses, whose credibility was completely ruined and compromised, because they could not provide any grounds for conviction.

The defense also referred to the amendment and extension of the indictment, stating that the challenged judgment contained essential violations of procedural provisions in terms of Article 384, paragraph 2 of CPCRK, due to the fact that the court of first instance approved the amendment and extension of the indictment provided in the closing argument of the prosecution, while for such an amended and extended indictment the prosecution failed to provide a single word of reasoning. The prosecution presented only the enacting clause of the amendment and extension of the indictment. Article 241, item 1.7 of the CPCRK explicitly stipulates that

the indictment must contain a reasoning on the grounds for filing the indictment, and evidence which establishes the key facts. This norm obviously applies to the amended and extended indictment, as well. However, in the instant case, the prosecution in its closing argument completely changed the principal indictment against the defendant. Three completely new events and three new charges against him were included in the indictment, thereby considerably expanding the scope of the indictment. Nevertheless, the reasoning of the indictment remained unchanged. The 'old' reasoning was retained in the new indictment, consequently a large part of the new indictment remained without reasoning. Moreover, the judgment contained an erroneous and incomplete finding of facts against the defendant, largely on the basis of the statements of witnesses, whom the court trusted unreservedly, although their statements were unconvincing, inconsistent and, objectively considered, inadmissible, such as the statements of witnesses called by the prosecution, as well as by the injured party. The defense also invoked the defendant's alibi, referring to a judgment by the Hague Tribunal on matters of alibi. In addition, concerning physical evidence noted in the indictment, according to the defense it failed to provide evidence for a grounded suspicion. Furthermore, the judgment was based on an essential violation of the provisions of criminal procedure and on an erroneous and incomplete finding of facts, and it was clear that the criminal law was violated to the detriment of the defendant. Therefore, even the sentencing decision and the costs of the criminal proceedings lost all meaning, and consequently the defense proposed as stated above.

Judgment of Court of Appeals

The Court of Appeals, deciding the appeals of the parties in the proceedings against the judgment of first instance, rejected as unfounded the appeals of the prosecution and the defense, while dismissing as inadmissible the appeal of the representative of the injured party.

Regarding the appellate allegation of the prosecution, the Court of Appeals found that it was without merit and that there were no discrepancies between the enacting clause and the reasoning, due to the fact that the action of the accused of firing an automatic weapon in the direction of witness F.H. and his uncle with the intention to deprive them of life had not been included, and consequently, as such the allegation is *prima facie* unreasonable. In addition, the allegations that the judgment was rendered on erroneous and incomplete findings of fact, because it did not fully establish the statement of facts, since the judgement contained essential violations, and for this reason an erroneous finding of fact was made, and that the court rendered the judgment without fully establishing the statement of facts, and that this

was a result of the failure to accurately assess the physical evidence and witness testimony, meant that the court had therefore not accurately assessed the statement of witness SH.K., where he indicated that S. and B. were killed by the accused, and that he had given this evidence to the CDHRE. The panel was of that opinion, in view of the discrepancies in the testimony of SH.K., who had identified two persons, namely N.M. in 2000, and the accused, Zoran Đokić, in 2016. The court of first instance had explained this circumstance, stating that among the photographs presented to this witness in 2000, it was not certain whether the photo array included a photograph of the accused. In the absence of other witnesses and other corroborative evidence, the court did not find the accused to be a direct executioner of S. and B., but that the person who executed them was positioned at A.M.'s house, waiting for the column of persons whom the soldiers were expelling, which was a circumstance that did not match the circumstances provided in witness testimony that the defendant kicked them out of their house, nor with the statements of injured party V.B., who testified that the accused took her brother and ordered them to move up in the direction of A.M.'s house. Such reasons submitted as convincing, fair, logical, and in accordance with the evidence applied, were also accepted by this court.

Regarding the defense's appeal, the panel found that, in the challenged judgment the evidence and testimony were assessed item by item and in relation to the other evidence, after which conclusions were drawn as to whether the facts were proved or not, in accordance with the requirements and legal standards provided in Article 261, paragraph 2 of the CPCRK; and that, moreover, the judgment contained clear and complete reasons on the crucial facts, and, therefore, the court of first instance had found that the evidence and testimony of witnesses constituted credible evidence, which proved beyond a grounded suspicion the guilt of the accused.

The appellate allegation that there was a violation of the provision of Article 288, paragraph 2 of CPCRK, was unfounded because paragraph 1 of the cited provision allows the parties, defense counsel, and the injured party to request, even after the trial has been scheduled, that new witnesses or expert witnesses be summoned to the trial or that new evidence be collected. The request of the parties must be supported by reasoning and must indicate which facts are to be proven and by which of the items of evidence proposed; therefore the testimony of witnesses, after the principal proposal by the parties in trial, did not constitute any procedural obstacle for their hearing.

While paragraph 2, invoked by the defense, that witnesses and evidence may only be called if in favor of the accused, the panel did not share this interpretation

with the defense and considered that the meaning of the provision in paragraph 2 should be read in conjunction with the principle paragraph 1 of this Article, as that provision allows the parties, defense counsel, and injured party to propose evidence and witnesses and, therefore, the opposite meaning would give exclusivity only to the accused, so it could clearly be concluded that the provision, not only in textual terms but also in logical terms, was not built for this purpose. Furthermore, it is a fact that the provision of Article 288, para. 2 of the CPCRK ensures the right of the accused to a fair trial, namely so that that right is not harmed by rejecting the proposed evidence; but that did not imply that the proposals of the parties and the injured party to hear witnesses and new evidence should only be allowed if in favor of the accused.

The panel considered that failure to inform counsel to participate in investigative actions did not *a priori* render the evidence inadmissible, as the defense had the opportunity to challenge the grounds of legality and to impeach the evidence collected in certain investigative actions during the further stages of criminal proceedings, and that such a violation must be assessed in the context of the impact on the regularity and legality of the court decision, and such a causal link should be proven and not assumed, therefore, such a violation in light of the circumstances of the instant case was not considered an essential violation of the provisions of criminal procedure.

The panel found that the situation concerning the amendment and extension of the indictment under Article 351 of CPCRK, as a result of evidence and facts discovered in the course of the trial, and the emphasis on a violation of the imperative provisions of Article 241, para. 1.1.7 of the CPCRK, which require the indictment to be supported by reasoning, was without merit. That provision addresses the filing of the initial indictment, but not the issue of its amendment and extension in the course of a trial, therefore the instant procedural situation as raised was outside the purview of this provision. In the instant case, in the view of the prosecutor, new facts had emerged calling for the amendment and extension of the charges and, at the same time, the prosecutor had provided the accused, timely and clearly, information detailing the factual basis for the amendment and expansion of charges against him.

There was a difference between changing and extending the indictment at this procedural moment, and filing the initial indictment and, in this respect, the indictment may be amended and expanded orally in the minutes, or at the termination of the preparation, the new indictment may be proposed. However in

any situation it is the duty of the court to provide opportunities and time for the defense to prepare, and from the minutes of the main trial it was concluded that such an opportunity had been given to the defense.

Regarding the appellate claim that the court exceeded the indictment when in the penultimate paragraph of point II of the judgment it was ascertained that the accused forcibly evicted Bashkim Berisha from his house, this action in the indictment was not burdened. To determine whether the scope of the indictment was exceeded, the actions of the accused as charged according to the judgment, should be looked at in the comprehensive context of the incriminating actions of the event described in the amended indictment, and not by detaching only this fragment as an isolated incident from the event occurring in relation to the late B.B. The fact that the court in its judgment made such a finding of fact on the basis of the testimony of injured party V.B., was not considered to exceed the scope of indictment because:

- a) it did not change the legal qualification of the criminal offense (qualification of a more serious criminal offense, or criminal offense of a different nature and outside the chapter of offenses as charged);
- b) it did not change his role in the commission of the criminal offense, according to the indictment and the judgment, since the defendant was accused of being a co-perpetrator with other persons and it remained the same according to the judgment too;
- c) the change was consistent with the context of the same criminal event that occurred and in accordance with the proven outcome, so that even the trial panel found certain incriminating actions as proven.

Consequently, in this respect, the court of first instance, in the context of the event, had explained and given tangible form to the incriminating actions on the basis of evidence which it held credible, without compromising the substance of the charge. In this context, it is important to note the outcome of the final finding according to the judgment, that the accused, according to the indictment, was charged with opening fire with a Kalashnikov and killing the late Bashkim Berisha, where the trial panel did not accept this version of events, and in its judgment found a version of events that was more favorable for the accused, namely that a member of the armed group shot at the deceased. Therefore, in its totality, the situation of the accused was not aggravated in relation to the volume of incrimination as charged under the amended and extended indictment.

The court of first instance, in determining the accuracy, truthfulness, and credibility of the testimony of witnesses, had provided sufficient and compelling reasons, which were also accepted by this court. The testimony of direct witness V.B. was thoroughly and exhaustively assessed. In assessing this evidence, the court analyzed in detail how she was able to identify the accused. Despite the fact that the witness had been heard several times, her testimony was consistent, without contradictions between the statements given in the investigative procedure and in the course of the trial in relation to the characteristics and features involving the identification of the accused. The fact that the event was uniquely hard and painful in her life meant that the memorization of such traumatic events was deeply anchored in her brain.

The appellate panel concluded that the identification of the accused did not come from a single identifying piece of evidence, because witness M.XH. identified the accused as “*the member who did not take my money*”, a circumstance which vested this testimony with objectivity and manifested a high degree of credibility from this witness. Also, witnesses A.N. and F.H. had known the accused before and identified him, and showed on the basis of which characteristics they distinguished him, such as hair and eyes, and that in this defendant these physical features, according to the court of first instance, were characteristic and stood out, rendering irrelevant the application of face paint in certain parts. The appellate panel agreed with the trial panel’s finding that the above evidence was credible, objective, and accurate.

Regarding the findings of fact, the appellate panel noted that one of the crucial issues in the instant criminal case was the identification of the accused by witnesses, and whether they managed to firmly and credibly identify the accused as a participant in the commission of criminal offenses, which occurred on March 28-29, 1999, at the place, time, and under the circumstances specifically described in the enacting clause of the challenged judgment.

The appellate panel recalled that the issue of visual identification in criminal jurisprudence must be handled with special care because of the probability of misidentification, even by honest and seemingly impressive witnesses, as a result of the common obstacles that people may face while committing events and happenings to human memory. It is therefore important to examine in detail the circumstances in which the identification took place, including the objective aspects of the witness meeting with the accused, such as duration, physical distance, whether the witness had the opportunity to have a clear view of more typical fea-

tures, such as face, eyes, chin, hair, eyebrows, and physical features, and whether witnesses have previously known the accused. However, whether accurate and credible identification has been achieved must be decided on the basis of the totality of evidence related to the issue of identification - both corroborating and refuting evidence.

Direct witness injured party V.B., testified several times, when asked “*Can you describe the appearance of those people, the uniforms, the weapons they possessed?*”, explaining that on the critical day, the accused person and some others wore two types of uniforms, one uniform being green with brown stripes, while the other uniforms were gray, and that most of them had their faces painted black.

When asked if she remembered any of the paramilitaries and if she could describe them, the injured party replied that the first paramilitary, who grabbed her by the clothes she was wearing and pushed her to the ground, was of average build, about 30 years old, with a bandana on his head, green eyes, and black paint on his face, while the second paramilitary she remembered was much younger and skinny, wearing a lighter colored mottled uniform, and carrying a long gun in his hand.^[36]

The same witness, upon presentation of the photo array, identified the accused, Z.D., in Photo No. 1, and another paramilitary in Photo No. 10, as the persons who abused her on the critical day, and took her brother from their home.^[37]

Also, in the minutes of the main trial dated December 19, 2019, the following exchange can be found between this witness and the special prosecutor, “*Did you learn before today, who those persons were who took away your brother on the critical day? Witness: No one has told me anything, but on the basis of the face, I have learned who that person was and what his name was.*”^[38]

Witness M.XH. testified that he saw injured party VS.VS. that day, looking for her brother B., and firmly identified the accused as the second person, who did not take her money and kicked her out of her house (identifying him as 25-27 years old, uniformed, with a flushed face, and green eyes). He also identified the ac-

[36] Record of witness examination, dated February 25, 2019, PPS No. 23/2018, p. 4, last paragraph.

[37] Record of identification of the person through photograph, dated February 25, 2019, PPS No. 23/2018, p. 2.

[38] Trial Record, dated December 19, 2019, p. 21, paragraph 5.

cused, Z.D., upon presentation of the photo array, pointing at Photo No. 3, which matched the description provided by this witness.

Witness A.N., in the court session on July 9, 2020, stated that he knew the accused well due to the fact that he was responsible for reporting on activities by Serb forces in that part of the city of Pejë/Peć, further stating that both he and the accused attended the same school. He also stated that a few days before March 28, 1999, the accused with some paramilitaries came to some of his neighbors looking for a person named L., who was a mechanic and auto body repairer, in order to take away some of his cars, but he and his family had left their home. This witness also explained that it was the accused who expelled him and some other residents from the neighborhood, giving them 5 minutes to leave the neighborhood, and also stated that he had known the accused since 92-93, since he was an activist and took notes on such groups, further stating that he went to school with him at “Ramiz Sadiku”, and that they called him “Z--”.

Witness F.H., in his trial testimony on June 18, 2020, stated that on the critical day, after Serbian forces entered the neighborhood, he was in the neighborhood too, and that then, upon learning that a large group was entering, he ran home and informed his father, who directed him to the roof of their house together with his cousin, in order to evade the Serbian paramilitary forces. This witness testified that, from the roof above, he saw multiple movements in the neighborhood, and that at one point two persons had entered his house, one of them being a young man approximately 27 or 26 years old, with black hair parted in the middle, and with green eyes; he also stated that he heard the communication between them, where after a paramilitary had entered the garage, the other had said “Z--, *is there anything there?*”, while he described the other paramilitary as stockier and heavily armed. As for the identification, the same witness noted that after the war he saw some photos in several different books, and after the accused was arrested, he saw him in the news and in some photos on Facebook, and managed to identify the same person who he thought was at his house on the critical day and killed B. and H. in A.M.’s yard, and when, after the gunshots were heard and the police had left, he saw a white truck and a smaller military vehicle, as well as two persons placing the bodies in the white truck. He also testified he was able to identify the victims as B. and H., on the basis of the clothes they wore.

Witness S.T. and witness F.SH. also confirmed the presence of the accused in the days of the events, as the accused was known to them because they worked together as staff with the OSCE Observation Mission in Pejë/Peć. The presence

of the defendant in Pejë/Peć at that time was also corroborated by his neighbor B.M., which evidence cumulatively refuted the alibi of the accused that at the time these crimes were committed he was in Belgrade in the Republic of Serbia for studies. That the accused was a member of the Reserve Police Force was proven by physical evidence, a copy of the roster dated June 3, 1999, issued by the Ministry of Interior Affairs – Secretariat in Pejë/Peć by Police Station Commander, Major Miloš Stojanović. Also, that they were not dealing with another person with the same name and surname was confirmed by physical evidence, namely the list found on open sources of the Ministry of Interior, which in 1999 had published the list of police officers killed in 1998 in Kosovo.

Direct witnesses, such as V.B. and M.XH., have identified the defendant through a photo array and in the manner provided by law. These witnesses did not have any doubts about the identification, they made an accurate description of the physical characteristics of the defendant, giving explanations of the circumstances in which they met and the communication they had with the defendant on the day of the crime. Witness V.B. identified him as “*the soldier who took my brother,*” while witness M.XH. identified the accused as “*the member who did not take my money.*”

Various witnesses, as noted above, who were present in certain situations of events, were confronted with and observed the accused. Moreover, the statements of the witnesses were specific in terms of the typical features and characteristics of the accused, such as eye color, face, hair, body height. Such circumstances taken individually pointed to the finding of fact that the accused participated in the criminal events and such evidence interconnected in their unity were complementary, providing a complete picture, and unequivocally proving the participation, role, and contribution of the accused in committing the criminal offenses as charged.

Consequently, identification by a number of witnesses with specific descriptions of the features of the accused in various circumstances of the incriminating events indicated a real and firm identification. Therefore, it could be concluded that the complete quantum of facts and direct information as provided represented sufficient probative and identification material and, as such, could serve as a clear and accurate finding of criminal liability of the accused as a result of participation, in the form of co-perpetration with other persons, in the commission of criminal offenses, as described in the judgment, for which he was found guilty.

The appellate panel found that the first instance judgment did not contain any essential violation of the provisions of Article 384 of CPCRK, contrary to the ap-

pellate allegations and further ensured by the court *ex officio*, i.e., the judgment contained sufficient and compelling reasons to establish the crucial facts, ensuring proper application of the provisions of criminal law.

The appellate panel found that the conclusions of the court of first instance were clear and in accordance with the administered evidence, did not find the judgment of the court of first instance to contain any essential violations of the provisions of criminal procedure as highlighted by the parties, and which the Court of Appeals ensured *ex officio*, and did not find any erroneous and incomplete finding of facts, as well as no erroneous application of the criminal law; and, consequently, that the appeal of the Special Prosecution and the defense counsel of the accused were unfounded, while the appeal filed by the injured party's representative was found inadmissible, due to the fact that the criminal offense of conviction does not fall under the chapters of criminal offenses where an appeal by the injured party is allowed.

Findings by HLCK

Following the filing of appeals against the judgment of first instance, there was a hearing scheduled on December 12, 2021, before the appellate panel. Such hearings begin with case specific reporting by the judge rapporteur on the procedural background of the case, a summary of first instance judgment, and appellate allegations by parties in proceedings. Such reporting by the judge rapporteur was provided in this case as well, but it was a very superficial reporting, which did not provide either details or substance in terms of the appeals by the parties in the proceedings. Reporting by the judge rapporteur should provide a clear picture of the flow and key points of criminal proceedings before the Basic Court, appellate grounds, and appellate motions. In the event of multiple appeals, the judge rapporteur must accurately present the content of each piece of evidence separately. Considering that the hearing before the appellate panel was open to both monitors and the public, the reporting on the case should have been more detailed and understandable to the public present at the hearing.

Aside from that, the criminal proceedings in this case were quite expeditious and the rights of the parties to the proceedings were observed. During the reporting year (2021), there were two judgments issued, that of first instance by the Basic Court in Prishtinë/Priština and the appellate judgment by the Court of Appeals in Prishtinë/Priština, by which the case decision became final.

1.4.2. The Case: *Prosecutor vs. Zlatan Krstić and Destan Shabanaj*

The Trial Panel[39] of the Special Department of the Court of Appeals, presided over by Judge Burim Ademi, in *Prosecutor vs. Zlatan Krstić and Destan Shabanaj*, on November 8, 2021, issued a judgment[40] rejecting as unfounded the appeals of the parties in the proceedings, while the appeal by the representative of the injured party was rejected as inadmissible, and the judgment of the court of first instance[41] was affirmed. The accused were found guilty of *war crimes against the civilian population* and their sentences were affirmed, namely defendant Zlatan Krstić was sentenced to imprisonment for a term of fourteen (14) years and six (6) months, while defendant Destan Shabanaj was sentenced to imprisonment for a term of seven (7) years.

Course of Criminal Proceedings

In relation to the attack on the Nuhaj family in the village of Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje, Municipality of Ferizaj/Uroševac, which took place on March 26, 1999, when this family, according to witnesses, was subjected to ill-treatment and robbery, and where some members of this family were killed, the SPRK Office authorized the Serious Crimes Investigation Directorate (SCID) of the Kosovo Police (KP) to investigate these events and to identify the participants in the attack and potential perpetrators of the crime.

Pre-Trial Procedure against Defendant Krstić

The accused Krstić, by order of the prosecutor of the SPRK Office, was deprived of liberty on April 12, 2019, due to the existence of a grounded suspicion that he had committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*. Upon arrest, he was detained for forty-eight (48) hours by the police.

The next day, on April 13, 2019, the SCID submitted a criminal report to the SPRK Office against Zlatan Krstić, as well as against M.Z., B.K., M.[42] R.M., and B.J.,[43] due to the existence of a grounded suspicion that, in co-perpetration, they had par-

[39] Members of the panel were Judge Afërdita Bytyçi and Judge Tomislav Petrović.

[40] Judgment APS No. 26/2021.

[41] Judgment PS No. 76/19.

[42] Only the name of the suspect and the name of his father are noted in the criminal report.

[43] The Report will not refer to any names of suspects who are unreachable by Kosovo prosecuting authorities, but only to the initials of their names, in order not to obstruct formal investigations which are ongoing against these persons.

ticipated in the ill-treatment, robbery, and murder of several members of the Nuhaj family, which occurred on March 26, 1999, in the village of Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje. Pursuant to the police criminal report, the SPRK Office submitted to the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština their decision to open an investigation against suspect Krstić, as well as against suspects M.Z., B.K., R.M., and B.J.,[44] (unreachable by Kosovo prosecution authorities). On that occasion, the prosecution also filed with the court a motion for detention on remand against Krstić, in order to ensure his presence in court.

The judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, Judge Arben Hoti, after holding a hearing on the motion for detention on remand, on April 14, 2019, issued a decision whereby suspect Krstić was remanded in detention for a period of thirty (30) days. This measure was challenged through an appeal, which was rejected as unfounded by decision of the Court of Appeals, dated April 23, 2019.

Pre-Trial Proceedings against Defendant Destan Shabanaj

Criminal proceedings against defendant Destan Shabanaj were initiated due to the existence of a grounded suspicion that, during the armed conflict in Kosovo, in the capacity of member of the Serbian police and in co-perpetration with other persons, on April 1, 1999, he participated in the destruction of evidence and removal of the mortal remains of members of the Nuhaj family, who were killed on March 26, 1999, in the village of Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje, and of the body of Ismet Ramadani from Ferizaj/Uroševac. The SPRK Office, by a decision dated April 15, 2019, launched an investigation against Destan Shabanaj and multiple persons, who are still at large. Shabanaj was deprived of liberty at the Bërnjak/Brnjak border crossing, Municipality of Zubin Potok/Zubin Potok, on June 4, 2019, on the occasion of entering the territory of Kosovo, where he was detained for forty-eight (48) hours.

The SPRK Office (state prosecutor Valdet Gashi), the next day, on June 15, 2019, due to the existence of a grounded suspicion that suspect Shabanaj had committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population*, filed a motion with the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština for detention on remand due to the potential flight risk if he were to be released.

By decision of the Special Department, dated June 16, 2019, Shabanaj was remanded in detention for a period of one month, until July 15, 2019. This measure

[44] *Ibid.*

for detention on remand was also challenged by an appeal, which was rejected as unfounded by the court of second instance.

Indictment

The SPRK Office (state prosecutor Valdet Gashi), on December 30, 2019, filed an indictment against defendants Krstić and Shabanaj.

Defendant Zlatan Krstić

The accused, Zlatan Krstić, is charged with acting during the armed conflict in Kosovo, as a member of the Serbian police forces, in serious violation of the rules of international humanitarian law against civilians and their property, Article 3 common (1a and b) to the Geneva Conventions of August 12, 1949, Article 52, paragraphs 1 and 2, of the First Additional Protocol, and Article 4, paragraphs 1 and 2, in conjunction with Articles 13 and 17 of the Second Additional Protocol of 1977, in such manner that:

1. On March 26, 1999, at around 20:00, in the village of Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje, Municipality of Ferizaj/Uroševac, in co-perpetration with other members of police, military, and paramilitary units, in uniform and armed, knowingly and intentionally, acting according to a pre-established plan and following the orders of his superiors, he took part in the attacks against the civilian population of Albanian nationality, namely the Nuhaj family, who were not involved in the conflict;
2. In the same capacity and formation, he entered the yard of Osman Nuhaj's house, and subsequently, by opening fire, shouting, and use of force, entered the house, where nineteen (19) members of the family were present, among them women and children;
3. In co-perpetration with above noted members of the Serbian armed forces, he engaged in serious endangerment of the person and human dignity of members of the Nuhaj family, expelling them and keeping them under threat of weapons for a certain period of time;
4. He participated in the unlawful and deliberate destruction of the property of the Nuhaj family, in the burning of houses, livestock feed, and property, located in the compound, which was not justified under military needs;
5. In the same capacity and in co-perpetration, he participated in the expulsion of fifteen (15) members of the Nuhaj family, lining them up in the yard, in such

manner that under the threat of weapons he ordered them to leave their place of residence and go in an unknown direction;

6. He participated in hostage-taking, separating four members of the Nuhaj family, the now deceased Osman, Bajram, Agron, and Brahim;

7. In the same capacity and in co-perpetration, after the separation of the four members of this family, he participated in their inhumane treatment, abuse, mutilation, and killing with firearms. With the intent to hide the traces of the crime, he and his co-perpetrators dumped their bodies along the Ferizaj/Uroševac - Prishtinë/Priština road.

These actions, committed in co-perpetration, the prosecution qualified as *war crimes against the civilian population*, also under the provisions of the CCRK as *war crimes in grave violation of Article 3 common to the Geneva Conventions*.

Defendant Destan Shabanaj

The indictment provided that during the time of the armed conflict and in his capacity as a member of the Serbian armed forces, the accused acted in serious violation of the rules of international humanitarian law against civilians, namely in violation of Article 130 of the Fourth Geneva Convention of August 12, 1949, in conjunction with Article 34 of the First Additional Protocol, Article 3 (c) common to the Geneva Conventions, and articles 4 (e), 8, and 13 of the Second Additional Protocol of June 8, 1977:

1. On April 1, 1999, in the capacity of police inspector, armed with an automatic weapon, with the intent to desecrate and degrade the bodies of the victims, he ordered that the bodies of Osman, Brahim, Bajram, and Agron Nuhaj, as well as that of Ismet Ramadani, be buried without honors and in violation of the rules of warfare provided by international humanitarian law;

2. On the same day, by order of the accused and other members of the police, he moved the bodies of the above-mentioned victims with a yellow FAP truck from the morgue of the Prishtinë/Priština hospital, without any performed autopsy. Halim Krasniqi, Ismet Asimi, and a person named Rade took part in the transfer of the remains. The dead bodies were taken to a location near the city cemetery in Ferizaj/Uroševac, called the Muslim Cemetery, where they were received by the accused Shabanaj, who ordered a person named Maksut to dig a pit with an excavator in order to dump the bodies in it;

3. After digging a pit 2 to 3 meters wide and 70 to 80 cm deep, the accused Shabanaj ordered the unloading of the remains from the truck and, without respecting any customs or religious rites, dumped them into the pit, namely, a mass grave;

4. After the bodies were dumped in the pit, the accused ordered that the pit be covered by the excavator, without recording the identity of the persons who were dumped in it and without marking the gravesite location.

The prosecution qualified the actions of the accused as *war crimes against the civilian population*, also under the provisions of the CCRK as *war crimes in grave violation of Article 3 common to the Geneva Conventions*.

Decision by Special Department of Basic Court in Prishtinë/Priština

Presiding judge Konxheli, by a decision of March 16, 2020, rejected as unfounded the defense's motions to dismiss charges and objections to the deposited evidence, filed with the court by the defense counsels.

In the reasoning supporting the decision, the court found that the defense of the accused failed to provide sufficient grounds which would justify the dismissal of the indictment at this stage of criminal proceedings. The court held that in the instant case, the prosecution, through the indictment, has deposited significant evidence, which provided grounds for trial.

According to the information privy to the HLCK, the parties to proceedings did not appeal this decision to reject the motion to dismiss charges and the objections to evidence deposited with the indictment, paving the way to trial on the indictment.

Trial

The trial before the trial panel presided over by Judge Konxheli, was opened on July 2, 2020, with the reading of the indictment and the opening statements by the parties to proceedings. The accused in this case pleaded not guilty to all counts of the indictment.

The trial proceeded with the presentation of evidence and the hearing of witnesses proposed by the prosecution. As of the end of the reporting period, the trial panel held fourteen (14) court sessions (including initial hearing), where eighteen (18) witnesses were heard. All witnesses who gave testimony were called by the prosecution.

After the witnesses were heard, the physical evidence was administered as proposed by the parties in the proceedings, and the defendants were heard.

Defendant Krstić stated that he had heard about the incident which took place with the Nuha family, from his mother, after coming from Kragujevac to visit his mother. He also stated that he knew the Nuha family well and that in 1995-1996 he sold a plot of land to this family, when they paid for the land immediately, although the transfer of ownership took place after the war ended. Prior to his arrest, he stated that he had been to the village of Nerodime/Nerodimlje around 5-6 times and that he had never had any problems during these visits.

He further stated that during the war he was mobilized three times for 15 days each time, and served at the Police Station in Ferizaj/Uroševac. According to him, in 1998 he deregistered at the Ministry of Interior Affairs in Ferizaj/Uroševac and went to Kragujevac. He remained there until the moment he was arrested. During 1999, from time to time he visited his mother who lived in Nerodime/Nerodimlje, and regarding March 26, 1999, he stated that he was in Kragujevac.

Defendant Shabanaj stated that from 1987 he was employed in the Secretariat of Interior Affairs in Ferizaj/Uroševac. In 1996/97 he was appointed to the position of inspector for crimes against life and limb, sex crimes, and traffic crimes. Even during the war, he worked in this position. On March 27, 1999, by order of magistrate Liljana Miličević, he responded to the scene in the village of Babush/Babuš, near the Prishtinë/Priština - Ferizaj/Uroševac - Shkup/Skopje Road. Four (4) male bodies were found there. Defendant Shabanaj compiled the crime scene record and, then by order of the magistrate, the bodies were transferred for autopsy to the Forensic Medicine Institute (FMI) in Prishtinë/Priština. Due to the state of war, the FMI was not working, and, by order of the magistrate, the bodies were taken from there and buried in the Muslim Cemetery in Ferizaj/Uroševac.

At the end, closing arguments were given by the parties to the proceedings. The accused were held in remand for the duration of the trial.

Judgment of First Instance

Trial panel^[45] of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, presided over by Judge Musa Konxheli, in *Prosecutor vs. Zlatan Krstić and Destan*

[45] Members of the trial panel, Judge Valbona Musliu Selimaj and Judge Lutfi Shala.

Shabanaj, on March 23, 2021, rendered a judgment^[46] of conviction against the defendants for the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.

Defendant **Zlatan Krstić** was found guilty and sentenced to imprisonment for a term of fourteen (14) years and six (6) months for the following reasons:

- On March 26, 1999, at around 20:00, in the village of Nerodime e Epërme/ Gornje Nerodimlje, Municipality of Ferizaj/Uroševac, in co-perpetration with other members of police, military, and paramilitary units, in uniform and armed, knowingly and intentionally, acting according to a pre-established plan and following the orders of his superior, he was directly involved in the attacks against the civilian population of Albanian nationality, namely the Nuha family, who were not actively involved in the armed conflict.

- The defendant, during this operation, in co-perpetration with other members of police, military, and paramilitary forces, initially with military and police motor vehicles, entered the yard of Osman Nuha's house, and then under gunfire and shouting in Serbian, abruptly and forcibly entered the house, where nineteen (19) members of this family were staying, children, women, and men.

- Subsequently, the defendant in co-perpetration with other members of police, military, and paramilitary forces, engaged in serious endangerment of the person and human dignity of members of this family, because by force and under the threat of weapons, they instilled fear of death, forcibly removed them from their house, and, treating them inhumanely, lined them up in the yard in front of the house, where they were kept for a long time under fear and pressure.

- While the civilians of the Nuha family were lined up in the yard, the defendant, in their presence, and in co-perpetration with others, participated in the unlawful and deliberate destruction of property of this family (burning of houses, animals, animal feed, and all property found in the yard), which was not justified under military needs.

- Defendant Krstić, at the same time, participated in the expulsion of fifteen (15) members of this family, who were previously lined up in the yard, where in co-perpetration with others, under the threat of weapons, he ordered them to leave their place of residence, forcibly expelling them in an unknown direction.

[46] Judgment PS No. 75/2019.

- Following the operation by the police, military, and paramilitary forces, the defendant also participated in the taking hostage of four (4) persons of this family, where in co-perpetration with others, he initially separated Osman Nuha, Bajram Nuha, Agron Nuha, and Brahim Nuha, now deceased, from the other family members.

- Subsequently, after taking Osman, Bajram, Agron, and Brahim Nuha hostage, the defendant, in co-perpetration with others, substantially contributed to their cruel treatment, by engaging in ill-treatment, torture, mutilation, and ultimately killing by firearm the victims, whose bodies, in order that the crime be hidden, were dumped at the edge of the Prishtinë/Priština-Ferizaj/Uroševac Road, specifically in the village of Babush/Babuš.

- By acting in this manner, he committed *in co-perpetration the criminal offense of war crimes against the civilian population under Article 142 in conjunction with Article 22 of CCSFRY, an offense sanctioned under Article 3 of the Geneva Convention and its Second Protocol.*

Defendant **Destan Shabanaj** was found guilty and sentenced to imprisonment for a term of seven (7) years for the following reasons:

- On April 1, 1999, in the capacity of police inspector, armed with an automatic weapon, with the intent to desecrate, debase, and degrade the bodies of Osman Nuha, Brahim Nuha, Bajram Nuha, Agron Nuha, and Ismet Ramadani, following orders, he contributed to the burial of their bodies in an undignified manner and in violation of the rules of warfare provided by international humanitarian law; On the same day, by order of the investigating judge Liljana Milicevic, the defendant and other police officers, the dead bodies of the victims mentioned above, with the help of the persons HK, IA, and another person named “Rada”, using a yellow FAP truck, were pulled from the Pristina morgue without an autopsy and sent to the nearby Ferizaj/Uroševac city cemetery, called the “Muslim Cemetery”, where the defendant Destan Shabanaj, as soon as the dead bodies arrived, following the order, instructed the person named “Maksut” with an excavator to start digging a pit, where these bodies were to be dumped.

- After digging a pit approximately 2-3 meters wide and 70-80 centimeters deep, defendant Shabanaj ordered that the bodies of the killed first be taken off the truck and then, without respecting any customs or religious rites, be dumped haphazardly in the same mass grave.

- Defendant Shabanaj, contrary to the customs and habits and religious rites of the killed, ordered that the bodies thrown into the mass grave be covered by using the excavator, without recording the identity of the buried and without marking the location as a burial site.

- By acting in this manner, he committed the criminal offense of *war crimes against the civilian population under Article 142 of CCSFRY, in serious violation of Article 3 common to the Geneva Conventions.*

The trial panel found that in the instant case the key testimony to the incriminating actions of the accused came from persons who were the injured parties.

In the assessment of their testimony, it was established that it was quite accurate and entirely consistent with their statements given during the investigative procedure, that it proved the crucial facts, that it provided details of the events, and also that it was comprehensive and complementary.

In particular, the testimony by the injured parties as witnesses, as well as other witnesses, clearly described the events that took place on March 26, 1999, in the house of the now deceased Osman Nuha in the village of Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje of Ferizaj/Uroševac, where 19 members of three Nuha families were seeking shelter, as well as the family of Ismet Ramadani in Ferizaj/Uroševac, who was found killed three days later in Fshati i Vjetër/Staro Selo of the Municipality of Ferizaj/Uroševac.

Witness testimony established that on the critical day, March 26, 1999, during a state of war, Serbian police and paramilitary forces entered the yard of the Nuha family in the village of Nerodime e Epërme/Gornje Nerodimlje, at around 20:00 in the evening. Initially they had attempted to open the front door of Osman's house, where 19 members of three Nuha families were seeking shelter, among them women and children, and, failing to open it, they had broken the kitchen window and started banging on the door. At which point, Osman Nuha's son, Brahim, got up and opened the door to the police and paramilitary forces, who ordered all members of the Nuha family staying at Osman Nuha's house to immediately go out into the yard, which they did. And after all members of the Nuha family had come out into the yard, one of the Serbian police officers entered the house, checking whether anyone was still inside and when he was satisfied that no one was inside, he set fire to the house, and subsequently, the police and paramilitary forces set fire to both the hay and the stable. Seeing this situation, Osman

Nuha had attempted to go to the stables to sort out the animals so as they would not be burnt, but the Serbian police forces did not allow this and, according to witnesses F.N. and F.N., during those moments when Osman was heading in the direction of the stable, Zlatan Krstić tried to assault Osman but was stopped by another policeman pushing him with the butt of his rifle. The presence and participation of defendant Zlatan Krstić on the critical night in the yard of Osman Nuha's house was confirmed by other witnesses heard in this trial, who stated that they knew him as "Blago's son", and that they had seen him even before dressed in uniform and armed, while Osman Nuha's family members knew him because he owned a plot of land near the Nuha family, where only the road separated them, and they saw him many times working this plot of land.

In addition, eyewitness testimony established that, on the critical night, the police and paramilitary forces initially lined up 19 members of the Nuha family to stand in the yard in front of the well, where, after receiving orders from someone, they then ordered the women and children (15 members) to leave, while the men (4 members) – head of household Osman Nuha, his son Brahim Nuha, and the two sons of his brother, Bajram Nuha and Agron Nuha – were detained there; and that after the women and children had left the yard, under shouts and insults by the police forces, and were heading for the hills barefoot and scantily dressed towards the village of Dramjakë/Dramnjak, after a few minutes, the witnesses heard the word "Pucaj!", which in Albanian means "Shoot!", and immediately heard gunshots. The fate of the four (4) men who had been detained there by police forces was unknown to their relatives until after the end of the war, when they were informed about it by a person named Sabri Hajrullahu, whose house was near the cemetery of the city of Ferizaj/Uroševac. That witness, while looking for his missing brother, had seen at the cemetery the truck with five (5) corpses and some laborers, as well as the police inspector, Destan Shabanaj. Witness S.H. had seen the burial process of those corpses, so in conversation with members of the Nuha family and also of the Ramadani family, he informed them about those corpses, and when he described what they looked like, the Nuha family and the Ramadani family thought that those corpses belonged to their family members (4 of the Nuha family and 1 of the Ramadani family); therefore they informed the US KFOR and the KPC, who organized the exhumation, which proved that the victims buried together in one grave were from the Nuha family and the Ramadani family, respectively. In the instant case, upon administration of evidence and hearing from injured parties as witnesses as well as other witnesses, individually and in totality, the evidence established the elements of the criminal offense as follows: the time when the above-mentioned events occurred, the means of commission, the manner of commission, the con-

duct and other acts by the defendants, the status of the defendants at the critical time, the description of the uniform and weapons that the defendants possessed at that time, their identification by witnesses according to identification procedures as well as other physical evidence, which establish the state of war in Kosovo at that time, the clear identity of the crime victims, the treatment of the killed persons of the Nuha family and the Ramadani family, the cause of death, their treatment before and after the killing, the manner of killing, the means by which the killing was committed, the crime scene, the ill-treatment and mutilation of the victims, and the desecration of the victims during the burial process, have clarified the incriminating actions of the defendants.

The trial panel recognized the above evidence, because as such it is mutually consistent and corroborated by other evidence found in the case file (crime scene record by the Municipal Court in Ferizaj/Uroševac Kri. No. 64/1999, dated March 27, 1999; video recording-CD, which contains the exhumation procedure of 5 bodies, dated July 12, 1999; the copy from the Prishtinë/Priština Morgue Record for the 5 victims, identified as NN; the evaluation-exhumation report, dated June 7, 2019; the autopsy report for victims Osman Nuha, Brahim Nuha, Bajram Nuha, and Agron Nuha; the autopsy reports for the above-mentioned victims providing detailed findings from the forensics examination of the mortal remains).

Appeal against Judgment of First Instance

The prosecutor, the representative of the injured parties, the defense of the accused, and the accused appealed against the judgment of first instance within legally prescribed deadlines. In addition, the defense submitted a response to the appeal filed by the SPRK, while the Appellate Prosecution in Prishtinë/Priština proposed that the appeals by the SPRK and the representative of the injured party be granted on merits.

According to the appellate allegations of the prosecution, in rendering judgment, the court correctly applied the legal provisions, namely, that there were no essential violations of the provisions of criminal procedure, the criminal law had been applied correctly, and the statement of facts had been established correctly; however, in sentencing, the court of first instance had imposed a low sentence on the accused by failing to properly assess the circumstances that could have been relevant in sentencing considerations, since the imposed punishment is not commensurate with the gravity of the criminal offense of war crimes committed by the accused. According to the prosecution, good conduct in court cannot be considered a mitigating circumstance, as this is an obligation of the parties to proceedings; further, due to

the specifics of this offense, his lack of criminal record cannot be considered a mitigating circumstance. Regarding aggravating circumstances, those were assessed correctly, but as such they are insufficient, because in sentencing considerations the court should have taken into account the degree of criminal liability, the motives for perpetrating the offense, and the degree of threat or injury to the protected value. Furthermore, according to the prosecution, the accused K. was directly involved in the attack on the civilian population in Kosovo, seriously harming the person and human dignity of the N. family, because by force, under the threat of weapons, he forcibly removed them from the house and treated them in an inhumane manner, and also took part in the burning of their property; moreover, he was a resident of the same village [...] and neighbor to the N. family, with full knowledge of the location of their house, and therefore he acted in a premeditated manner, and together with other members of Serbian forces directly engaging in the attack on this family. As for the accused SH., he ordered, with the intent to desecrate, debase, and degrade the bodies of the dead, that they bodies be buried without dignity and contrary to the rules of warfare, without observing any religious rites - the bodies were dumped haphazardly all together in a massive pit, leaving no identifying mark that it was a gravesite. The prosecution alleged that the court in the instant case overestimated the mitigating circumstances by insufficiently assessing the aggravating circumstances, which led to an inadequate sentence in relation to the criminal offenses committed by the accused, and that therefore such a sentence could not achieve the purpose of punishment, nor did it constitute sufficient satisfaction for the relatives of the victims.

Regarding the sentencing decision, the representative of the injured party stated that the decision on the sentence was extremely lenient due to the underestimation of the aggravating circumstances, which had been explicitly noted by the court. According to the representative, if such circumstances had been adequately assessed in sentencing considerations, given the consequences and the degree of liability of the accused, the sentencing decision would have been much harsher. According to the representative, there was the fact that the accused first physically tortured the victims, causing them bodily injuries and physical pain, and only then executed them, while afterwards also engaging in actions to hide the war crimes.

The appeal filed by the defense counsel of the accused Krstić, lawyer Dejan Vasić, stated that the court of first instance failed to support with reasoning the appealed judgment under Article 370 paragraph 7 of the CCRK, but only by citing the closing argument of the defense rejected the presented arguments as unfounded. According to the defense, the prosecution failed to provide any direct evidence of

the involvement of the accused in the attack on the N. family, nor did the witnesses in their statements accuse the defendant, while all stated that they saw Zoran among the 50 to 100 armed policemen and soldiers, but no one had seen him take any action, so in this sense there was no direct involvement by him on the critical night. According to the judgment, the accused participated in serious violations of the dignity of members of the Nuha family by forcibly expelling them from the house, and taking 4 members of this family hostage, but in their statements the witnesses did not say that the accused had performed these actions. He further stated that there was no evidence for the act of murder in the case file, and the only two facts that were partially suspicious proved that the four persons were not killed in their yard, as described in detail by the statement of witness A.N.; while regarding the evidence from the amendment of the criminal report dated June 13, 2019, which described the recording from the CD given to the police by members of the Nuha family, the court did not say absolutely anything about this evidence, but only concluded that Zoran had contributed significantly to this terrible event, while in fact this significant contribution cannot be assumed, but must be reasonable.

The court provided an erroneous finding of facts, by erroneously applying the substantive law in terms of qualification of the criminal offense, as the actions of the accused could not qualify under the criminal offense for which he was convicted, and the court had an obligation *ex officio* to determine the qualification of the criminal offense. For these reasons, the court had erroneously concluded that the convict admitted that he was mobilized, as he had said that he was mobilized before the war, although he had not said in time of war; also, the accused expressed regret for the loss experienced by the Nuha family, stating that the Krstić family had, with the money received from the Nuha family, bought a house in Kragujevac where they still live, and that out of gratitude for this family they expedited the transfer of real estate ownership. While regarding the sentencing decision, the court failed to take into account the fact that the participation of the accused in the commission of the criminal offense was not proven.

In the appeal, the accused Zlatan Krstić stated that on March 26, 1999, he was not in Kosovo, nor was he for a long period before and after this date, and that when the crime against members of the Nuha family occurred, he was not in Kosovo. The statements of witnesses that they saw him in uniform in the group of 50-100 police officers were lies and fabrications, as he submitted to the court the evidence that he had moved with his family from Kosovo to Kragujevac in November 1998; while regarding the day of March 26, 1999, there were many witnesses, friends,

neighbors, and relatives who saw and met him in Kragujevac that day, and in this regard he requests that these witnesses be brought to testify that on the critical day he was not in the country of the crime. The accused proposed to vacate the first instance judgment and remand the case for retrial where his innocence would be proven, because it was not right for an innocent person to be convicted, while the real criminals are still at large.

The appeal filed by the defense counsel of the accused Destan Shabanaj, lawyer Živojin Jokanović, stated that the appealed judgment contained essential violations of the provisions of criminal procedure, due to the fact that the enacting clause of the judgment was contrary to the crucial facts, while the evidence was mutually contradictory in its entirety. According to the defense, the court erroneously assessed the evidence and found the presence of the accused in the burial of the mortal remains, failing to account for the time of the commission of the criminal offense, and the circumstances in which the criminal offense was committed, and furthermore, failing to clearly describe the actions of the accused, rather arbitrarily finding the accused had carried out orders and contributed to the undignified burial of their bodies. While in item two of the enacting clause, the court found that the accused, following orders from the magistrate, waited at the cemetery for the arrival of the bodies of the victims for which neither grounds nor evidence existed, since the burial of corpses was performed by workers assigned by the public company in Ferizaj/Uroševac, where the workers performed the burial with an excavator without anyone giving instructions to that effect, as conditions in such war situations did not allow for burial with religious rites. As for item three of the enacting clause I, the defense stated that there was no need for anyone's orders since everyone knew their duties, while in item four, without any grounds, the court found that the bodies were dumped in a common gravesite, therefore with such violations this judgment is without merit.

The violation of criminal law comes as a result of essential violations of the provisions of criminal procedure, erroneous assessment of evidence and application of Article 142 CL SFRY and application of the IV Geneva Convention of 12 August 1949, Supplementary Protocols I and II in the concrete case, and the violation of the criminal law in force is particularly emphasized in the following and in the concrete case the law did not need the application of Article 3 point c of the Geneva Convention.

The administered evidence failed to establish that the accused, in the capacity of an inspector, had given the order to take the corpses and bury them, because the

role, authorization, and purpose of the presence of the accused at the scene was to collect as much authentic evidence as possible to proceed with investigating and solving the case, starting from the identification of the victims to finding the perpetrators of the criminal offense, while the autopsy, burial, and other actions went beyond the authority of the bodies of interior affairs. Therefore, the violation of criminal law was clear from the qualification of the offense and from the actions of the accused.

Regarding the erroneous and incomplete finding of facts, the court rendered judgment without assessing each piece of evidence individually and in totality with the other pieces of evidence (this applied especially to witness testimony, but also evidence administered from pre-trial proceedings throughout the trial). According to the defense, the witnesses learned of the event after the fact, while regarding the accused, they confirmed that he was present, and it did not matter whether he was armed or not. The sentencing decision was a consequence of a violation of criminal procedure and erroneous application of the criminal code and international law.

The appeal filed by the second defense counsel of defendant Destan Shabanaj, lawyer Mentor Neziri, stated that the appealed judgment contained essential violations of the provisions of criminal procedure and violations of criminal law, as the court had not fully presented which facts were considered proven or unproven, nor for what reasons, as well as the reasons proving the existence of the criminal offense and the criminal responsibility of the accused. According to the defense, the court did not provide clear reasons on what grounds of physical or personal evidence it had found that the accused had engaged in the incriminating actions which were an element of the criminal offense as charged.

The court had violated the criminal law to the detriment of the accused, as the latter had not engaged in any actions which could be considered incriminating and which could meet the elements of the criminal offense of *war crimes against the civilian population*, as provided under Article 142 of CCSFRY. The criminal acts attributed to the accused were without merit because neither the witnesses nor the physical and formal evidence had established that he was responsible for the burial of the five bodies of the Nuha family. As witnesses had stated in this regard, the accused had no right, power, or motive to influence the burial process, as this was the responsibility of the “Zvezda” municipal enterprise in Ferizaj/Uroševac, and it was also not true that he had ordered the person M. that, as soon as the bodies arrived, a mass grave should be dug out, as these circumstances had not

been confirmed by anyone, because due to the emergency war situation, it was not possible to observe any religious rites, and in such situations it was better to have such a burial than no burial at all and leave their bodies on the streets; It was also unreasonable to say that the accused did not leave any identifying mark indicating a gravesite, when this was not his responsibility. Furthermore, the defense referred to the Geneva Conventions and its Protocols, when in fact, according to the defense, in such war situations it could not be considered that the accused had violated Article 130 of the Geneva Convention, as this article refers to internees and not killed civilians, whereas Article 34 of the Additional Protocol to the four Geneva Conventions refers to mortal remains of those deceased due to occupation or hostilities who are nationals of that country, while the application of Article 3 was completely unreasonable and had no basis, as it was unclear, as a consequence of the fact that this article contains two paragraphs and many sub-paragraphs and, therefore, on the basis of the above, the prosecution had failed to provide a proper legal qualification because the actions attributed to the accused did not correspond to the criminal offense as charged and were not in accordance with the provisions proposed by the prosecution in relation to the four Geneva Conventions and Additional Protocols I and II to those conventions.

Regarding the erroneous or incomplete finding of facts, the defense stated that in view of the evidence administered in trial, testimony of injured parties and witnesses, and physical evidence, the court had established a statement of facts which was contrary to such evidence. The defense further noted the physical evidence that was elaborated, as well as the statements of witnesses A. R., S.H., G.R., I.A., and H.K., referring to each statement one by one, and, referring to these statements, the defense considered that the accused had no responsibility whatsoever for finding the location of the gravesite, digging it up, covering it, or for the placement of their bodies in the gravesite, as this was the obligation of the workers of “Komunalna Zvezda” in Ferizaj/Uroševac; while regarding the physical evidence, the defense noted that there was only one piece of evidence and that was the Crime Scene Record by the Municipal Court in Ferizaj/Uroševac, where it was established that on March 27, 1999, 4 male bodies were found, with the crime scene presence of the accused Destan Shabanaj, judge Liljana Miličević, crime scene forensics technicians, inspectors, et al.

That neither the prosecution nor the court had established the statement of facts with any evidence was confirmed by the testimony of witnesses, who stated that the accused did not take any incriminating actions in relation to the criminal offense as charged. Furthermore, none of the witnesses proved that the accused

was responsible for the burial of N. and I.R. family members - moreover, witness A.N. stated that the accused had without any hesitation taken her to the cemetery where her husband was buried, and showed her the exact place, where she proceeded to put a bottle as an identification mark for her husband's grave. In this regard, the statement of witness H.K. was also significant, when he stated that he had received an order from the company director, M., to bury the bodies, and together with other workers R. and I. A., they had moved the bodies from the morgue to the gravesite, in relationship to which this witness did not in any context mention the now accused Destan. The other witnesses, G.R., I.A., and H.K., also gave such statements proving that they were responsible for conducting the burial process, as ordered by the heads of the Municipal Enterprise "Komunalna Zvezda" in Ferizaj/Uroševac.

Regarding the sentencing decision, the court failed to correctly assess the circumstances affecting punishment, by erroneously taking into account the aggravating circumstances as representing an element of the criminal offense as charged, while the actions attributed to him had not created consequences of any kind – quite the opposite, he had diminished the harm for the injured parties by showing them the place where their relatives were buried.

The appeal filed by defendant Destan Shabanaj, stated that the appealed judgment contained essential violations of the provisions of criminal procedure, as the court had an obligation to assess the crucial facts and the credibility of contradictory evidence. Regarding the guilt of the accused, the court had considered the testimony of witnesses called by the prosecution as key evidence, while in the assessment of evidence, such testimony was in line with statements given during the investigation stage. The accused cited the statements of witnesses on certain pages of the judgment as well as the questions addressed to those witnesses during the evidentiary proceedings, claiming that the reasons provided by the court were unclear and there were inconsistencies between what was presented in the reasoning and in the judgment, where such erroneous assessment had affected the legality of the judgment.

Regarding the erroneous and incomplete finding of facts, the accused also noted the witnesses heard and cited their statements during the proceedings, including references to physical evidence, and stated that, from the statements of these witnesses and from the physical evidence, the court of first instance was firstly bound to assess such evidence impartially and then on those grounds provide a finding of facts. He added that the prosecutor failed to provide the necessary ma-

terials, while the court rejected his motion for his case to be tried by the Specialist Chambers of the Republic of Kosovo in The Hague, and that the truth could be established only by an impartial and non-political court, and that he would never give up on a fair trial, as none of the witnesses had proved that the accused gave the order during the burial, rather it was the director of the “Zvezda” enterprise, M.S., and his boss Gj.Z. According to the accused, he acted within his authority according to the applicable law, where his duties were to record the date, time, and place of burial, who performed the burial, and the team that was present at the scene, in order to compile the crime scene record and then draft the criminal report which was submitted to the prosecutor.

Judgment of Court of Appeals

The Court of Appeals in Prishtinë/Priština, upon reviewing the entire case file together with the appealed judgment, and after assessing the appellate allegations and the appellate responses, found that the appeal filed by the SPRK and the appeals by the accused and their defense counsels were unfounded, while the appeal filed by the injured party’s representative was dismissed as inadmissible.

The Court of Appeals held that the above-mentioned appellate allegations were without merit and that there were no other violations of the provisions of criminal procedure, which this court was bound to ensure *ex officio*, which would require a reversal of the appealed judgment.

The Court of Appeals also found that the appellate allegations brought by the defense counsels and the accused regarding the erroneous and incomplete finding of facts were without merit, because, according to the case file, the statement of facts had been correctly and fully established by the court of first instance, and the criminal panel of this court considered that in this regard there were no facts which remained in doubt, as claimed without merit in the filed appeals.

On the basis of this evidence as administered, assessed, and analyzed by the court of first instance, but also on other evidence found in the case file, the statement of facts had been fully and fairly established, because it had been established that the accused committed the above-mentioned criminal offenses.

The Court of Appeals held that the court of first instance, on the basis of witness testimony, had established the fact that on March 26, 1999, Zlatan Krstić was among the Serbian police officers when, together with other members of the Serbian forces, he directly participated in the attack perpetrated on the N. family,

forcibly and under the threat of weapons kicking out of their house 19 members of this family, and treating them inhumanely, and that he also took part in the burning of property, as well as in the expulsion of 15 members of this family, mostly women and children, in an unknown direction, and separating from other members of the family O.N., B.N., A.N., and B.N., whom, after exposing them to abuse, torture, and mutilation, they then killed.

The Court of Appeals considered that the court of first instance had rightly concluded that the accused Destan Shabanaj, in the capacity of an inspector of the Secretariat of Interior Affairs, was aware of the armed conflict and that he knowingly violated humanitarian and customary law, by burying the killed civilians all together in a pit on top of each other and then covered their bodies by using an excavator, without leaving any identification mark or keeping any record of the burial process, and that such actions were covered by International Conventions as a serious violation of International Humanitarian and Customary Law.

The Court of Appeals of Kosovo, on the basis of all of the above, considered that the court of first instance had fairly and fully established the statement of facts, because in this criminal case there were no facts that remained unproven. Moreover, the appealed judgment was not in violation of the criminal law, as alleged by the defense counsels of the accused in their appeals, due to the fact that the actions of the accused encompassed all the subjective and objective elements of the criminal offenses of conviction, and that for these criminal offenses they were criminally liable, and there were no circumstances which precluded the criminal prosecution or criminal liability of the accused.

Findings by HLCK

- After the holding of six (6) court sessions of trial proceedings and the hearing of fourteen (14) witnesses called by the prosecution, in the session of January 27, 2021, a member of the trial panel was replaced. It should be noted that four (4) other witnesses remain to be heard before the end of the trial. This represented a lack of seriousness in trying this case, as the new member of the trial panel had not been briefed on the case until that moment and had not even had the opportunity to question the witnesses who had already been heard, although this is allowed by Article 311 of CPCRK providing that, if the parties agree, the testimony of witnesses as provided in earlier court sessions are be read, and in which case the proceedings may continue without a fresh start. However, considering that war crimes cases are quite voluminous cases, it was not preferable to make any changes to the trial panel due to the temporary absence of a member of the trial panel.

- The HLCK considers there is no way of avoiding the necessity of emphasizing that the presiding trial judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, after the announcement of the judgment and the imposition of sentences against the accused (enacting clause of the judgment), failed to provide any brief reasoning supporting the decision. At that moment, the reasons and, above all, the evidence which led the court to convict the two defendants, remained unknown to both the public and the parties. According to Article 366, paragraph 2 of the CPCRK, the single trial judge or presiding trial judge shall read the enacting clause of the judgment in the presence of the parties and provide a brief account of the *grounds for the judgment*.

- The victims were, by order of the second defendant, Shabanaj, who acted pursuant to the orders of his superior, buried in an undignified manner, without observing religious rituals, without marking the gravesite, and without recording the identity of the buried persons. However, one should appreciate the fact that, according to the statements of some witnesses, the accused Shabanaj, after the armed conflict, had helped the families of the victims in finding the gravesite, which could be counted as a mitigating circumstance.

1.5.1. The Case: *Prosecutor vs. Nenad Arsić*

A Trial Panel of the Supreme Court of Kosovo (presided over by Judge Mejreme Memaj^[47]), in a proceeding initiated by an extraordinary legal remedy (request for protection of legality filed by the defense counsel of the convict, Nenad Arsić), in the case *Prosecutor vs. Nenad Arsić*, by the judgment dated 06 September 2021, rejected the request for protection of legality, thereby upholding the judgment of the Special Department of the Court of Appeals (APS. No. 11/2021, dated 12 May 2021).

By the Judgment of the Court of Appeals, dated 12 May 2021, upon the rejection of the appeals of the litigating parties^[48], the judgment of the first instance court was upheld, thereby sentencing the defendant to six (6) years of imprisonment for the *criminal offense of war crime against the civilian population*.

The course of criminal proceedings

Formally, the criminal proceedings against the accused Arsić began with a criminal report, which the members of the Shala family from Prishtina/Priština filed in 2015 with the EULEX police^[49]. According to the criminal report, on May 21, 1999, the Shala family was subjected to maltreatment and robbery by members of the Serbian police forces, among whom was the former reserve police officer, Nenad Arsić.

The SPRK Office, acting on the criminal report, authorized the Kosovo Police War Crimes Investigation Unit (WCIU) to investigate the allegations of Shala

[47] Trial panel members were the Supreme Court judges Nesrin Lushta and Agim Maliqi.

[48] Appeals against the first instance judgment were filed by the prosecutor, the defendant's lawyer and the defendant.

[49] Upon constriction of their mandate as of 15 June 2014, the international prosecutors of the EULEX Mission embedded at the SPRK Office were not been able to bring new decisions to initiate investigations (except in extraordinary cases), and, consequently, the case was transferred to local prosecutors of the SPRK Office.

family members. The WCIU, on September 5, 2019, submitted to the prosecution a criminal report against the then suspect Arsić due to the existence of the reasonable suspicion that he had committed the *criminal offense of war crime against the civilian population*.

On October 22, 2019, the SPRK Office (State Prosecutor Drita Hajdari) brought a decision to initiate an investigation against the suspect Nenad Arsić, due to the existence of a reasonable suspicion that during the armed conflict in Kosovo, on 21 May 1999, in the settlement of Emshir/Emšir in Prishtinë/Priština, on the family property of the Shala family, in co-perpetration with three unidentified members of the Serbian police, he had beaten and maltreated the Shala brothers, Skender and Jakup, as well taking part in the raid on the family homes of the brothers Jakup, Skender, Isak and Enver Shala, thereby illegally confiscating a large amount of money and other valuables.

The prosecutor qualified the actions of the suspect as *a war crime against the civilian population*, also punishable as *a war crime including serious violations of the Geneva Conventions*, committed in co-perpetration.

Imposing detention measure

The suspect was deprived of liberty on October 22, 2019, during his crossing at the Merdar/Merdare border crossing, and was placed in police detention for a period of forty eight (48) hours. On the same day, the SPRK Office submitted to the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština a reasoned motion to impose the harshest measure of ensuring the presence of the suspect in court, namely the measure of detention on remand.

A pre-trial judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, Valon Kurtaj, upon holding a hearing on October 23, 2019, brought a decision thereby imposing upon the suspect the measure of one month's detention. This measure was confirmed by the decisions of the appellate panel^[50] of the Special Department of the Court of Appeals, dated October 30, 2019 and November 1, 2019. The complaints of the suspect's defense counsel in such rulings were found to be ungrounded^[51].

[50] Appellate Panel of the Court of Appeals, Special Department Judges Kreshnik Radoniqi, Vaton Durguti and Burim Ademi.

[51] Defendant's defense counsels filed separate appeals against the detention rulings of the court. The detention measures against the accused were ordinarily extended by the court throughout 2020.

Indictment

Upon completion of the investigation, the SPRK office (state prosecutor Drita Hajdari) filed the indictment against Nenad Arsić, on December 6, 2019.

The charges brought against the accused included his actions at the time of the armed conflict in Kosovo, whereby as a member of the reserve formation of the Serbian police, and in co-perpetration with unidentified members of the police, he had seriously violated international humanitarian law, in such a way that he had driven a police vehicle, in Prishtinë/Priština, in the settlement of Emshir/Emšir, on May 21, 1999, at around 8:00 hrs, and had gone to the property of the Shala family. On that occasion:

- he had demanded from the brothers Skender and Jakup that they rid their homes of refugees from other conflict areas, who had found temporary shelter with the Shala family. When he found only the Shala brothers to be at home, the accused, with a view to harming their physical integrity and physical and mental health, had hit both Jakup and Skender Shala on their bodies, using pieces of wood and wooden sticks, thus causing them great suffering and grievous bodily injuries. During the beating of the brothers, he had insulted and cursed them. He had also forced the injured party Jakup, who was in a serious health condition due to the beatings, to consume alcohol and sing the Serbian song “*Who is saying, who is lying, that Serbia is small? (“Ko to kaže, ko to laže, Srbija je mala?”)*. The Shala brothers still feel the aftermath of this abuse. All these events had served the prosecution in making the case against the accused of having committed the criminal offence of *war crime against the civilian population*:

- on the same day, in the same capacity, during his actions against the civilian population of Albanian nationality, he actively participated in the mass destruction and illegal confiscation of the properties of the Shala family, actions which could not be justified as military actions/requirements. In pursuit of money and valuables, he had taken part in a raid against the Shala family homes, where he had also destroyed furniture and other valuables, and demolished ancillary facilities. During the raid on the farm, which was owned by Jakup Shala, they had confiscated 3,200 liters of oil in a barrel, one hundred and twenty thousand (120,000) DM, which were hidden by Sahit Shala, as well as eighty (80,000) thousand DM hidden in a cottage, found in the house of the injured party, Isak Shala. From the garage and the yard of the Shala family, on the critical day, the accused had confiscated a *Renault Espace* vehicle, a motor cultivator and a tractor, owned by Jakup Shala, a *Volkswagen Jetta* vehicle, owned by Enver Shala, an *Opel Vectra* vehicle,

owned by Hakif Bajrami, a vehicle type *Jugo Coral 55*, owned by Vahid Halili, and a *Mercedes MB 100* vehicle, the property of Skender Shala. The prosecutor qualified the actions of the suspect as *war crimes against the civilian population*, which the suspect had committed in co-perpetration with unknown persons.

Indictment examination procedure

The presiding judge of a panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, Albina Shabani-Rama, held on December 24, 2019 the first hearing, in the presence of the accused and other litigating parties.

During this hearing, the indictment was read for those present, and the accused had stated his understanding of the indictment, yet disclaiming any culpability regarding any of the charges. During the hearing, the accused and his defense counsel were notified of their rights to file a motion to dismiss the indictment, and to object to the evidence presented in the indictment, in the shortest time possible, and at the latest within 30 days, and that such motions would be examined by the court, upon receipt of replies of the case prosecutor to such motions, in a different procedure.

Motion to dismiss the indictment

The defense counsel of the accused, consisting of a lawyer from Mitrovice/Mitrovica, Dejan Vasić, on January 20, 2020 filed a motion to dismiss the indictment, since according to the defense, the indictment was grounded mainly on the statements of witnesses, which were questionable. In addition, although the injured parties had already after the critical day known who had taken part in their beating and robbery, they had only filed their report fifteen (15) years later. The defense counsel also claimed that the prosecution had no evidence regarding the allegations of destruction of property and confiscation of oil, a large number of vehicles and quantities of money. Ultimately, none of the witnesses had stated to have seen the accused person doing that on the critical day.

Prosecutor's response to the motion

With its written reply to the motion to dismiss the indictment and the objections against the evidence, the SPRK Office challenged the defense's allegations. In its reply, among other things, it stated that "the prosecution has sufficient evidence to confirm the well-founded suspicion that the accused had committed the criminal offenses charged upon him. The evidence, which the prosecution has filed with its indictment, the statements of the injured parties and witnesses, amply confirm the grounded suspicion. The reason why the case was filed only fifteen

(15) years later was elaborated - the injured parties did not have the full details of the accused, and only when they had obtained them did they file a criminal report. “War crimes are not time-barred and, therefore, the passage of time does not constitute any impediment to the filing of a criminal lawsuit.”

Ruling rejecting motion

By a ruling dated February 3, 2020, the court rejected the motion of the defense counsel of the accused to dismiss the indictment, as well as its objections to the evidence. According to the findings of the Presiding Judge of the panel, the actions of the accused contained sufficient grounds for a reasonable suspicion that he had committed the criminal offense he was charged with. The evidence filed with the indictment was gathered in a manner as provided by law. During the main trial, such evidence would be examined, analyzed and weighed, and on the basis of the finding of the situation of fact, to be examined during the main trial, the court would render a merit-based ruling.

Complaints of the defense counsel against the ruling

The defendant’s counsel appealed against the ruling of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština in early February, citing, in his opinion, the erroneously established situation of fact.

According to his appellate allegations, the ascertained situation in the case failed to provide sufficient grounds even for the initiation of an investigation, let alone filing an indictment. The indictment of the prosecution was not supported by evidence. For this reason, the lawyer proposed to the Court of Appeals to approve the defense appeal as grounded, and to amend the appeals ruling, or to remand the case to the court of first instance for a repeated trial.

The Appellate Prosecution, with its submission dated 19 February 2020, proposed that the appeal of the accused be rejected as ungrounded, and for the appeal court’s ruling to be upheld.

Ruling of the Court of Appeals regarding the appeal

The Appellate Panel of the Special Department of the Court of Appeals, presided over by Vaton Durguti^[52], after a hearing held on February 27, 2019, rendered a ruling whereby the defense counsel’s appeal was rejected as ungrounded. According to the court findings, the allegations in their appeal were unfounded. In its ruling, the court of first instance had responded to the allegations of the defense

[52] Members of the Appellate Panel were Judge Gordana Vlašković and Judge Ferit Osmani.

as specified in the appeal, thereby finding that the indictment of the SPRK office was grounded upon evidence, which confirmed the grounded suspicion that the accused had committed the criminal offense he was charged with. The Court of Appeals found that the court of first instance had properly acted when rejecting the motion for dismissal of the indictment, and dismissal of evidence as unfounded, because the conditions for the dismissal of the indictment, and dismissal of all evidence, or specific evidence, as inadmissible, had not been met.

Main Trial

Upon a procedure of indictment review, on 22 June 2020, the trial panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, which had rendered the ruling, presided over by Judge Albina Shabani-Rama, announced the main trial.

On the first day of the main trial, the accused, in accordance with legal requirements, was informed of his rights as an accused person, as well as of the advantages and disadvantages of pleading guilty. The accused reiterated that he was not guilty of the charges against him.

After the opening statements^[53] of the litigating parties, the proceedings continued with an examination of witnesses as proposed by the prosecution and the defense. A total of nine (9) sessions of the main trial were held, where nine (9) witnesses proposed by the SPRK and three (3) witnesses proposed by the defense were heard.

Upon hearing the witnesses, the court also heard the defendant Arsić, who denied his participation in the beating of the injured persons and stated that, on the critical day he was not at the homes of any of the injured parties, and had not taken part in beatings. Among other things, the defendant admitted that he was mobilized during the war, between from October 1998 to June 14, 1999, and was engaged as a reserve police officer in the police station 1 in Prishtina.

At the end of the main trial, the material evidence was examined: two minutes of personal identification with photographs and video recordings (a CD), a calendar of Serbian religious holidays, and an employment decision for the defendant Arsić.

Amendment of the indictment

Upon the evidentiary hearing, on December 1, 2020, the State Prosecutor submitted to the court an amended enacting clause of the indictment. Amendments main-

[53] For more details on opening statements of parties, please see 2020 report published on the HLCK website: www.hlc-kosovo.org.

ly concerned the legal qualification of the offense charged upon the accused. The accused was charged with co-perpetration of a criminal offense under two counts – *a war crime against the civilian population* under Article 142, in conjunction with Article 22 of the SFRY Criminal Law, currently punishable as *a war crime due to serious violations of the Geneva Conventions* under Article 144, paragraph 2, points 2.2, 2.3, 2.4 in conjunction with paragraph 1, item 1.1, in conjunction with Article 31 of the CCRK. The description of the criminal offense with which the accused was charged remained the same. Even in response to the amended indictment, the accused pleaded not guilty.

Final statements of the litigating parties

Prosecutor Hajdari, in her closing remarks, said among other things that the object of the court review was the event which took place during the armed conflict in Kosovo. During the mentioned armed conflict, the accused was part of the reserve units of the Ministry of Internal Affairs of Serbia. In this capacity, together with thirty (30) reservists of the Serbian police forces, on May 21, 1999, he took part in the police action in the settlement of “Emshir/Emšir” in Prishtinë/Priština.

Also, according to the prosecution, regarding the events they experienced, the injured parties had brought shocking evidence. The accused, together with other police officers, had brutally beaten Jakup and Skender with various strong objects, hitting them on the body and on the head. Physical violence to the injured caused great pain and suffering, due to which Jakupi had fainted. The accused and other police had stayed on the day mentioned, on the property of the Shala family, from 08:00 in the morning until 16:00 in the afternoon. During this time, the victims were subjected to inhumane treatment, physical and psychological torture, including insults and curses. The injured Jakup, while in a painful condition, after being made to open his mouth to a bottle of brandy, was forced to drink from it, and to sing the song “*Who is saying, who is lying, that Serbia is small?*” (“*Ko to laže ko to laže, Srbija je mala?*”) At the time while the accused and the police were staying at the property of the injured, they raided and destroyed their houses and farms, demanding money and other valuables. On that occasion, they found and confiscated money to the amount of two hundred thousand (200,000) German marks, as well as three thousand two hundred (3,200) liters of oil. The accused and other police officers had seized their vehicles and the vehicles of their friends, which were parked in the yard.

The prosecutor found that the witnesses, which is to say, the neighbors of the injured parties, also testified about the actions of the accused and the group of

police officers during the main trial. In this trial, they confirmed that the police officers were at their place of residence on the critical day, and that they raided their homes and the homes of the Shala family. They confirmed that Jakup and Skender received bodily injuries that day, and that they were in a serious condition. The injuries caused to the victims, and the condition of the Shala families, were all recorded and filmed by the son of the injured, Skender. The CD recording was presented as evidence during the evidentiary procedure. The video recording shows the injuries inflicted on the injured.

The Prosecution found that with the evidence presented during the proceedings, it could be established with certainty that the accused, in co-perpetration with other police officers who were with him on the critical day, had committed the criminal offense as charged in the indictment; that he had mistreated brothers Jakup and Skender Shala and treated them inhumanely, insulted them and caused them serious bodily injuries, of which they still feel the consequences; as well as confiscating the money to the amount mentioned above, as well as valuables, leaving behind the destroyed houses of the Shala family. According to the prosecution, it had been established that the massive destruction and illegal occupation were not justified by military needs. After the mentioned event, brothers Jakup and Skender remained in their homes, and until the end of the armed conflict, there were no more raids. According to the prosecution, the only logical conclusion is that the money, vehicles and other things were seized in the police action of 21 May 1999.

According to the prosecution, after the end of the armed conflict, the injured parties tried to provide information on the accused, in order to file the case with the competent authorities. For a long time, they had no success, until in 2015, when they filed a criminal lawsuit with the SPRK Office. The investigation was initiated, identifying the accused, while the injured parties, during the investigation and in the main trial, confirmed that on the critical day, the accused person was present on their property with other police officers.

In its closing statement, the Prosecution also responded to the defense counsel strategy, which stated that Arsić was not the perpetrator of the criminal offense charged against him, since his alibi would confirm that he was with his sister in Vėrnjačka Banja/Vrnjačka Banja on the critical day. According to the finding of the prosecution, the alibi of the accused was unacceptable. After the action mentioned, the accused could have travelled to Vėrnjačka Banjė/Vrnjačka Banja, which would have taken two to three hours of travel.

On the basis of the evidence presented, it was established that the accused person committed the criminal offense of *war crime against the civilian population*. On the basis of the reasons above, the prosecutor proposed to the court to find the accused guilty and sentence him according to law, as well as to order the accused to compensate the injured parties for the damages caused.

The injured parties Jakup, Skënder, Isak and Enver Shala, in their closing statements, submitted in written form and orally elaborated, stated that they fully supported the closing statement of the prosecutor, thereby adding a proposal for the court, regarding the material damages inflicted, to order the accused Nenad to pay the amount of money as specified in their motions specifically for each injured party, while in terms of damages caused to the homes, as well as for injuries and non-pecuniary damages, to instruct them to proceed with civil litigation.

The defense counsel of the accused, lawyer Vasić, after citing sections of the indictment, stated in his closing statement that the allegations of the indictment were not substantiated - namely, that the injured on the critical day were physically abused, that their bodily integrity was endangered, and that the accused took part in the destruction of their property, in the looting and confiscation of their money to the amount of more than two hundred thousand (200,000) German marks, as well as in the seizure of vehicles.

According to the defense, the statements of the injured parties expressed before the court were contradictory, with extreme inconsistencies. The injured parties had given different statements at different stages of the criminal proceedings. The only thing that was indisputable according to the defense was that the injured were beaten on the critical day. Whoever really beat them should bear the responsibility.

The defense counsel objected to the assessment of the injuries and the type of trauma inflicted on the injured, or to which they were subject. The injured parties did not have documentation on the injuries on the basis of which a professional expertise could be performed, and the type of injuries that were caused to the injured parties could have been verified. The same went for their psychological traumas - the intensity of the suffering had not been proven by a professional, as such an assessment could only be given by a neuropsychiatrist.

According to the defense counsel, during the examination, none of the injured parties and witnesses confirmed that on the critical day the accused confiscated - or,

more specifically, stole anything. For the sake of truth, the injured party Skender said that he had taken some eggs, which in no case constituted a war crime. He added that the stolen vehicles on the critical day were found in various places in Prishtina/Priština, but none in Çaglavicë/Čaglavica.

Defense counsel objected to the fact that the injured had had sixteen (16) years to verify the identity of the accused, who lived in their neighborhood, so to speak, in a small place. He asked the question, How was it possible that the brothers did not know about the perpetrator, his name and identity, although they knew where he lived, and where he worked? They knew his mother and had some of his personal data, and it was possible for the person to be reported to the law enforcement authorities; above all, one of the injured family members had worked in a court for a long time.

The defense of the accused also objected to the identification procedure for the accused during the investigation, referring to the statement of a prosecution witness who participated in the ID procedure before the court, according to which the person was recognized in the house of the injured. This is not forbidden by law, but each of the Shala brothers had been present at the identification process, and the other had done the identification.

The defense counsel, at the end, referred to the statements of the defense witnesses who, according to his findings, proved the alibi of the accused. Their statements were spontaneous and fully consistent when answering questions from the prosecutor and trial panel members. According to the statement of one of the defense witnesses, it was clear that a prosecution witness knew the accused well, and that through him, they could have easily proven his identity much earlier.

The defense counsel proposed that the trial panel issue an acquittal.

The main trial was conducted in Albanian, in addition to the Serbian translation for the accused and his defense counsel.

The main trial sessions were open to monitors and the media, but not to the public, to prevent the spread of the COVID-19 virus.

First instance ruling

After the presentation of evidence, and the final arguments made by the litigating parties, on December 24, 2020, in the presence of the litigating parties, the trial

panel announced the judgment, thereby sentencing the accused person to imprisonment of six (6) years, a sentence which will account for the time spent in detention on remand, from October 22, 2019.

As one of the main pieces of evidence for the identification and participation of the defendant in the commission of the criminal offense which he is charged with, the court relied on the testimony of the injured party Jakup Shala, who also identified the defendant through a photo album in the pre-trial procedure. Also, as regards the injured party Skënder Shala, who was not quite sure regarding the identification through the photo album in the pre-trial procedure, his testimony matched the testimony of the injured party Jakup Shala.

On the basis of the examination of video recordings shown on 22 May 1999 during the main trial, filmed by the camera of G.SH, the son of the injured party Skënder Shala, the court confirmed the aggravated health condition of the injured parties Jakup and Skënder Shala, as a result of beatings by members of the Serbian police force, where the injured Jakup and Skënder are seen with injuries and bruises all over their bodies. Also, the video footage helped confirm the raid of the houses of the Shala family, and the damage to household furniture, as well as the condition of the house and the auxiliary facilities around the house, as a result of the actions of the members of the Serbian Police.

The Trial Panel was convinced that the defendant Nenad Arsić, as a member of the Serbian Reserve Police, on May 21, 1999, participated as a co-perpetrator with other members of the Serbian Police, in a police operation in the neighborhood of “Emshir/Emšir” in Prishtina/Priština, and of the properties of the Shala family, with the aim of deporting, torturing and looting the Albanian population, as part of an operational plan the execution of which he had previously accepted as a member of the Reserve Unit of the Serbian police forces.

Defendant Nenad Arsić was dressed in a Serbian police uniform and armed with an automatic rifle on the critical day.

He, along with other unidentified members of the Serbian police forces, at around 08:00 hrs, had gone to the Shala family, where they first drove out the people who had sought refuge with this family, and, since they knew the family, and knew of the good economic standing of the Shala family, had, in their pursuit of money and weapons, beaten and tortured and humiliated the injured Jakup and Skënder Shala, until around 16:00 hrs.

Also, during this time, they damaged and destroyed the houses and other facilities of the Shala family, and in their withdrawal from the properties, took with them a considerable amount of money, oil, agricultural machinery and cars.

The trial panel built their findings on the basis of the evidence reviewed during the main trial, and mainly relied on the statements of the injured parties, Jakup and Skender Shala, heard as witnesses. The trial panel also examined and weighed the claims of the defendant Nenad Arsić, in regard to the matters subject to court review.

The trial panel found that the defendant was a participant in this police action, and that he had himself committed, as well as in co-perpetration, the actions which were the object of this indictment.

In weighing its sentence, the Court took into consideration the aggravating and mitigating circumstances. The actions of the accused during the commission of the criminal offense, the manner of causing injuries to the injured, who were unprotected civilians, their humiliation, destruction and confiscation of property, as well as the fact that the actions were directed exclusively against an ethnic group, were all taken to be aggravating circumstances. The court found one mitigating circumstance - that the accused took the actions in co-perpetration, and that at the time of the commission of the criminal offense, he was relatively young (26 years old).

Ruling of the Court of Appeals

The Trial Panel^[54] of the Special Department of the Court of Appeals, presided over by Judge Burim Ademi, in the criminal case *Prosecutor vs. Nenad Arsić*, charging the accused with the commission, in co-perpetration, of the criminal offense of *war crimes against the civilian population*, rendered a judgment (APS. Nr. 11/2021) on 12 May 2021, thereby rejecting as ungrounded the appeals of the litigating parties, and upholding the first instance judgment.

Appeals against the first instance judgment were filed by the prosecutor, the defendant's lawyer and the defendant.

The defense attorney of the accused filed a reply to the appeal of the SPRK, thereby proposing that the appeal of the prosecution be rejected as unfounded, and the case be remanded for retrial due to violations of criminal law, erroneous and

[54] Trial Panel Members were Judge Aferdita Bytyqi and Judge Bashkim Hyseni.

incomplete ascertainment of the factual situation, and the sentencing decision, thereby requiring that the defendant be acquitted of the criminal charges, or that the case be remanded for retrial.

The Appellate Prosecution in Prishtina/Priština, with its submission dated March 23, 2021, proposed that the appeal of the SPRK be approved as grounded, and that the defendant be sentenced to the maximum sentence of effective imprisonment, and the appeals of the defense be rejected as unfounded.

With its appeal, the Special Prosecution of the Republic of Kosovo requested that the defendant be sentenced to the highest sentence.

Upon holding a panel session, and reviewing the appeals and replies to such appeals, the Court of Appeals found that the first instance judgment was not challenged by the parties due to essential violations of the provisions of criminal procedure, thereby finding that the judgment of the first instance court was clear and understandable, and that such a ruling was in full consistency with its reasoning and wording of the enacting clause. Thus, the court of first instance weighed all the evidence presented during the main trial, and presented its findings regarding such evidence, which were also found to be fair, objective and lawful by the Court of Appeals.

Judgment of the Supreme Court of Kosovo

The Panel^[55] of the Supreme Court of Kosovo, presided over by Judge Mejreme Memaj, in its review of the request for protection of legality, filed by the defense counsel of the convict, against the rulings of the first and second instance courts, rendered its Judgment Pml. Nr. 280/2021, of 06 September 2021, thereby rejecting such request as unfounded.

Lawyer Vasić, defense counsel for the convicted Arsić, had filed a request for protection of legality against the judgments of the first and second instance courts, citing violation of the criminal law, essential violations of criminal procedure provisions, and other violations of the criminal procedure, which affected the lawfulness of the court ruling, thereby proposing that the Supreme Court of Kosovo approve as grounded the request for protection of legality, amend the challenged judgments, and acquit the convict of the charges of the criminal offense for which he was tried, or annul the challenged judgments, and remand the case for retrial to the court of first instance or second instance.

[55] Trial panel members were Judge Nesrin Lushta and Judge Agim Maliqi.

In his motion, the convict's defense counsel stated that the second instance judgment did not provide a reasoning regarding the appeal claims, and that there were contradictory statements between the injured parties, and that these differences in their statements were not sufficiently examined.

The Office of the Chief State Prosecutor of Kosovo submitted a letter KMLP. II. Nr. 173/2021, dated 10 August 2021, thereby proposing that the motion of the convict's defense counsel be rejected as ungrounded.

According to the finding of the Supreme Court of Kosovo, the claim of the convict's defense counsel was unfounded, since the judgments challenged by such a request for protection of legality as filed did not contain violations as alleged in the request.

Also, the first instance court found that the actions of the convict manifested all the elements of the criminal offense for which he was found guilty and convicted, as his actions were directed against the civilian population, and in the capacity of a reserve member of the Serbian police forces of the Serbian Ministry of Internal Affairs, he had committed incriminating acts, as described in detail in the enacting clause of the first instance judgment.

Regarding the identification procedure, sufficient reasoning was provided in the first instance judgment: the identification procedure was conducted in a fair manner and in full compliance with the legal provisions set out in Article 120 of the CCRK.

The Supreme Court of Kosovo noted that the courts of lower instance, especially the court of first instance as a court of fact, had provided comprehensive and sufficient reasoning on all the evidence administered, and also with regard to the defense counsel allegations.

Findings of the HLCK

On the basis of our monitoring of the main trial, the HLCK finds that the trial panel conducted the main trial professionally. The court enabled the litigating parties to exercise the rights provided by law during the hearing, such as proposing evidence and asking questions. The trial panel itself had been active in asking questions about the injured parties, witnesses, and the accused, as well as in clarifying the specific circumstances.

The main trial was completed within the legal deadline of one hundred and twenty (120) days, as provided by the CPCRK.

In general, the judicial process through all judicial instances (first instance, second instance and third instance), had been quite expeditious, which was a good indicator that with the establishment of Special Departments within the Basic Court in Prishtina/Priština and within the Court of Appeals, there are indications of criminal proceedings being more efficient, and procedural deadlines being observed.

For more on the HLCK findings on the case of *Prosecutor vs. Nenad Arsić*, read our annual reports on trial monitoring, published in 2019 and 2020, on the HLCK website: www.hlc-kosovo.org.

1.5.2. The Case: *Prosecutor vs. Darko Tasić*

The Trial Panel^[56] of the Supreme Court of Kosovo (presided over by Judge Memaj), in the procedure related to the extraordinary legal remedy (request for protection of legality of the defense counsel of the convicted person Darko Tasić, dated March 2, 2021), in the case *Prosecutor vs. Darko Tasić*, with the judgment of May 5, 2021, rejected the request for protection of legality and upheld the judgment of the Special Department of the Court of Appeals (APS.nr. 37/2020 of November 30, 2020).

Tasić was convicted with the judgment of the Court of Appeals, dated November 30, 2020, after the partial approval of the defense appeals, changing the first instance judgment regarding the legal qualification of the criminal offense and sentencing decision, so that the actions of the defendant were legally considered criminal offenses of *war crimes against the civilian population*^[57], for which he was sentenced to imprisonment for a term of eleven (11) years.

[56] Members of the panel were judges of the Supreme Court Nesrin Lushta and Agim Maliqi.

[57] Envisaged and punishable under Article 142, in conjunction with Article 22, of the SFRY CL of September 28, 1976, in conjunction with Article 3 (c) common to the Geneva Conventions of August 12, 1949, Article 4 (2) and (g), (8) and 3 (c) and 13 of Protocol II of June 8, 1977, Annex to the Geneva Convention.

The course of the criminal proceedings^[58]

The criminal proceeding in relation to mass crimes, such as the killing of over one hundred (100) men, injuring of many, burning of houses, confiscation of the money and valuables as well as personal documentation of residents of village of Krushë e Vogël/Mala Kruša, Municipality of Prizren, committed during the armed conflict in Kosovo between 25 and 27 March 1999, was initiated by the international prosecutor of the SPRK Office^[59] on May 31, 2012.

Investigations were initiated against forty-eight (48) suspects^[60] on the grounded suspicion that on March 25 and 26, 1999, as Federal Republic of Yugoslavia MIA police force reserves,^[61] namely paramilitary forces, and in co-perpetration with other known perpetrators, they participated in the confiscation of money, looting of vehicles and agricultural machinery, burning of houses, and destruction of property on a large scale, which was not justified by military needs. Serbian forces, on the same day, separated the women and children from the men and forced them to leave for Albania, on foot.

Due to the absence of the accused, investigations related to the mentioned decision were interrupted several times and then, in order to carry out certain actions, were reopened and interrupted again, to ensure that the legal deadline for the development of investigations was not missed.

One of those suspected of committing the mentioned actions was Darko Tasić. On the grounded suspicion that in the capacity of a police force (MIA) reserve he had participated in these crimes, he was taken into custody on November 22, 2017 at the border crossing of Bernjak/Brnjak, municipality of Zubin Potok. On the same day, the decision was made to reopen the investigation against him, as well as the decision for police custody of forty-eight (48) hours. The next day, the pre-trial judge of the Basic Court in Prizren issued a decision for detention on remand of one month^[62]. Following the investigation, an indictment was filed.

[58] This analysis shows the section involving the main trial, conducted during the reporting period, with a brief focus on the part of criminal proceedings conducted in previous years, also included in HLCK annual reports for 2017, 2018, 2019 and 2020. They can be found on the HLCK official website: www.hlc-kosovo.org.

[59] International Prosecutor of the SPRK Office was Cezary Michalczuk.

[60] Tasić was one of the accused.

[61] Ministry of Internal Affairs of the Federal Republic of Yugoslavia.

[62] According to the decisions of the pre-trial judge or the presiding judge, confirmed by the decisions of the Court of Appeals, the accused was kept in detention on remand for the time of the criminal proceedings.

Indictment

On April 26, 2018, the SPRK Office (International Prosecutor, Paul Flynn) filed an indictment (PPS.nr.149/09), charging Tasić with the criminal offense of *war crimes against the civilian population*^[63] under two points:

- that between 25 and 26 March 1999, in the village of Krushë e Vogël/Mala Kruša, municipality of Prizren, in the settlement known as the “Hajdari” neighborhood, as a Federal Republic of Yugoslavia police forces reserve, or a member of Serbian paramilitary forces, in co-perpetration with other members of the mentioned forces whose identity has not been verified, he was involved in the confiscation and looting of property, as well as in the illegal and arbitrary destruction of property on a large scale (burning of houses), not justified by military needs, which had serious consequences for the residents of Albanian nationality;

- that in the same capacity, between 26 and 27 March 1999, in the vicinity of the village of Krushë e Vogël/Mala Kruša, in co-perpetration with other members of the police force, he participated or was involved in the desecration of the deceased bodies of an unidentified number of persons, in that he burned them and/or tried to destroy them by dumping them in the River Drin/Drim, near the village.

Main Trial

The trial panel of the main trial was presided over by Judge Artan Sejrani^[64], and was initiated after the indictment evaluation procedure on September 13, 2018 and lasted until the announcement of the judgement on June 22, 2020. The trial panel met in hearing sessions twenty-four (24) days [eight (8) days in 2018, ten (10) in 2019, and six (6) days in 2020]. Sixteen (16) witnesses proposed by the prosecution were heard during the trial. Also, on the proposal of the prosecution, the statements of three (3) witnesses from the earlier stages of the criminal proceedings^[65] were read^[66] in the trial. The defendant and his defense counsel

[63] Provided and punishable under Article 142, in conjunction with Article 22 of the SFRY CL, also punishable under Article 152, paragraph 2.2, in conjunction with Article 31 of the CCRK, for violation of Common Article 3 (c) of the Geneva Conventions (dated 12 August 1949), as well as Article 4, paragraph 2, points (e) and (g) and point 13 of the Second Additional Protocol to the Geneva Conventions (dated 8 June 1977).

[64] Members of the trial panel were judges Ajser Skenderi and Xheladin Osmani.

[65] Who in the meantime have died or due to poor health were not able to come to court.

[66] Pursuant to Article 338, paragraph 1, item 1.1 of the CPCRK, the statements from the earlier stages of the criminal proceedings were to be read in main trial if “the person questioned has died, is ill or is mentally disturbed, or his/her whereabouts are unknown or his/her appearance before the court is impossible or apparently difficult due to old age, illness

proposed no alibi witnesses. The parties to the proceedings, after the completion of the evidentiary proceedings, submitted their closing arguments.

First Instance Judgement

The trial panel announced the judgment in the case of *Prosecutor vs. Darko Tasić* on June 22, 2020. The judgment found defendant Tasić guilty of committing two (2) criminal offenses of *war crimes against the civilian population* through his the actions described in the indictment. The trial panel, through the judgment, issued individual sentences against the accused as per the counts of the indictment. For the criminal offense under count 1, the accused was sentenced to imprisonment of seven (7) years. For the criminal offense under count two (2), he was sentenced to imprisonment for a term of sixteen (16) years. After the individual sentences, the accused was issued a joint sentence of imprisonment of twenty-two (22) years. Time spent in detention on remand from November 22, 2017 was included in the sentence issued. The accused was also ordered to cover the criminal proceedings expenses to the amount of two thousand (2.000) Euros.

The reasoning of the judgment stated that the court had considered the admissibility of the evidence *ex officio* and that all the evidence submitted with the indictment was provided in the manner prescribed by the law.

The court noted that on the basis of the confirmed factual situation, it found that the accused had committed the criminal offence with which he was charged, in particular on the basis of the statements of witnesses heard during the main trial, which were analyzed in detail. According to the findings of the court, witnesses heard during the main trial had shown that the accused Tasić and several members of his family had looted the houses of his Albanian neighbors. The injured parties found many of their belongings in the house of the accused when they returned home after the armed conflict. Witnesses also testified that after their eviction from their village they took refuge in the village of Breg Drin/Breg Drini, located on the other side of the River Drini/Beli Drim, in the hills, which was a good vantage point over the village of Krushë e Vogël/Mala Kruša and the river. From there, they were able to see what happened in their village and on the river. They saw the orange truck near the river and another vehicle behind it. They saw that four men got out of the truck, among whom they recognized the accused, his father and brother. Then they saw how the aforementioned persons tried to push the truck into the river in order to direct it across the river. Since they did not succeed in this, they tried to push the truck as deep down as possible, using a

or other relevant reasons”.

“Riko” excavator. After that, they burned it. According to witness statements, the truck burned for several days. Some witnesses claimed that the bodies were in the truck, while some even heard screams. Before being evicted from the village, the witnesses saw the accused Tasić in uniform and armed.

According to the judgement and material evidences, it was established that the accused Tasić acted as a village reservist. In addition, a register with the names of members of the Serbian police was found, which included the name of the accused. On these bases, the court concluded that the accused actively participated as a reservist in his village. The material evidence was corroborated by the statements of witnesses who knew the accused and his family well, and with whom they had previously had good relations.

When deciding on the matter, the court analyzed the allegation claims of the defense, in particular that the criminal offense under count 2 of the indictment was not envisaged in the criminal law which was in force at the time of the commission of the criminal offense, as well as by international conventions. According to the findings of the court, the lack of legal provisions and norms which specifically regulate the relationship with persons killed or fallen does not mean that the parties in a conflict may act in a legal vacuum and behave inhumanely towards the victims. They are obliged to comply with international humanitarian provisions which prohibit the violation of personal dignity, particularly degrading and humiliating actions, as regulated by Geneva Convention IV through the common Article 3 (1) (c), which prohibits inhumane behavior, in particular humiliating and degrading treatment. Vacuums can be filled by international law in the provisions governing the issue of the relationship between victims and their mortal remains. The Geneva Conventions oblige the parties to the conflict to take into account persons fallen and killed, that is, they have the right to a dignified burial, as much as possible in line with the religious ceremonies and religious faith to which they belong.

In its decision, the court analyzed each piece of evidence, individually and jointly, and considered them as decisive for this decision. It found that the actions of the accused included elements of the criminal offence of *war crimes against the civilian population* provided for and punishable under Article 142 of the SFRY CL (1976), in conjunction with Article 31 of the CCRK and Common Article 3 of the Geneva Conventions (1949) and the Second Additional Protocol (1977).

According to the judgment, the court, in making its decision on the sentence, assessed all aggravating and mitigating circumstances in terms of Articles 73 and 74

of the CCRK, affecting the type and length of the sentence. The court considered as aggravating circumstances the fact that the accused was responsible and committed the criminal offence with direct intent, acting as a reservist of the Serbian Armed Forces, that he was aware of his actions and the consequences, and that he wanted such consequences to occur, and showed decisiveness in the commission of the criminal offence and exploited the state of war. The manner of the commission of the offense was considered an aggravating circumstance.

As mitigating circumstances, the court took into account the correct behavior of the accused before the court, and his property situation, as well as the fact that he was married and the father of three.

The court issued a joint sentencing of twenty-two (22) years, considering it sufficient to achieve the purpose of the sentence, and that it corresponded to the degree of criminal responsibility and would have a deterrent impact on potential perpetrators.

Appeal procedure

The Appellate Court hearing was held on 16 November 2020, in the trial panel presided over by Judge Kreshnik Radoniqi, in the presence of the accused and his defense counsel, Attorney Ljubomir Pantović, and Appellate Prosecutor, Xhevdet Bislimi.

The Judge Rapporteur introduced the course of the criminal proceedings in the case.

The Appellate Prosecutor confirmed the written proposal of the prosecution.

Attorney Pantović, in his remark to the court, stood by his written appeal. He emphasized to the trial panel that the defense and the accused, during the main trial, had never denied the crime which took place in Krusha e Vogel/Mala Kruša against the innocent civilian population. The accused had not been charged with a single murder, however, his treatment during the trial was as if he had committed all such crimes that took place in the village. Despite the objections of the defense, all witnesses testified on the killings, although it was not a subject of the indictment. The majority of the witnesses were convinced that the accused was being tried for murder. The court and the prosecution had led the trial in this direction. Investigations of the crimes in Krusha e Vogel/Mala Kruša had been conducted for years by ICTY, UNMIK and EULEX investigators. Witnesses in the investigative procedure

did not name the accused as a perpetrator - it only happened after his detention and during the main trial. In taking its decision, the court had only considered the statements which the witnesses gave during the main trial and supported the indictment. The judgment was rendered on the basis of selected evidence. The accused was sentenced to twenty-two (22) years, although the maximum sanctioned sentence was fifteen (15) years, according to the law which was in force.

The defense counsel added that General Vlastimir Djorđević was also tried before the Tribunal, and was also found guilty by the court for *Krusha e Vogël/Mala Kruša*. The court confirmed that he was the perpetrator and that he planned the destruction and disappearance of the bodies of Albanian civilians from Kosovo. According to the judgement of the Tribunal, there was a plan called “No bodies, no crimes”. Victims were buried in Serbia, for which Djordjevic was sentenced to eighteen (18) years in prison. He was found guilty by the Tribunal for many victims. He was the creator of the idea of the inhumane plan for the removal of seven hundred and forty-four (744) bodies. At the same time, the accused, a villager from the village of *Krushë e Vogël/Mala Kruša*, was sentenced to sixteen (16) years for allegedly pushing a truck with corpses into a river.

The accused Tasić, in the hearing of the appellate panel, supported the remarks of his defense counsel. As a resident of *Krusha e Vogël/Mala Kruša*, he was not involved with the police, nor the army, and had never worn a uniform. He was in the village until the end of the armed conflict, but at that time did not reside in the family home. He did not see the truck in the river - he was not at the scene, and did not take part in such matters. As for the theft, he did not need to take foreign belongings - he had his tractor, his car, and his excavator - and they did not take anything, other than emerging from this ordeal with their lives intact; and his neighbors knew this well. The injustice caused him pain. Had he done any of the things the witnesses claimed he had done, he would never have come to Kosovo. Yet he came to *Zvečan/Zvečan* every month because he worked for the railways. His hands and face were clean, and awaited justice.

Appellate Court Judgment

The Court of Appeals issued a judgment, adopted by a majority of votes, changing the first instance judgment in terms of the legal qualification and the sentencing decision. The accused was found guilty of committing the criminal offense of *war crimes against the civilian population*. The defendant's actions are envisaged in Article 142 of the SFRY CL, to which the Geneva Conventions of 1949 and the Additional Protocols of 1977 apply. He was sentenced to imprisonment for a term

of eleven (11) years. The Conventions were accepted and ratified by the former Yugoslavia in 1950, whereas the Protocols were accepted in 1979. The SFRY CL, as well as Conventions and Protocols, are provisions applicable in Kosovo.

The court of second instance, after analyzing the case file and evidences, established that the first instance judgment had no violations of criminal procedure or substantial violations in terms of evaluation of evidence. In its judgment, the first instance court described the statements of witnesses and found that the witnesses knew the accused and that they saw him. The witness statements were in mutual harmony, as well as corresponding with the material evidence. The court did not find grounded the defense's allegations on the evaluation of the evidence, namely that the court of first instance had failed to evaluate each piece of evidence individually and in relation to each other.

In the assessment of the Court of Appeals, the allegations of the defense on an erroneously and incompletely ascertained factual situation did not hold ground. According to the case files, in March 1999, the accused was a member of the police or military reserve force, and he participated in the confiscation, looting and deliberate destruction of property, which were not justified by military needs. It had been established that he participated in the confiscation of the property of the injured party (agricultural machinery, vehicles and other valuables).

Through the analysis of witness statements, the second instance court found that most of the witnesses, on the basis of whose statements the judgment of the first instance was taken, confirmed the participation of the accused in the actions with which the accused was charged also in their initial statements given in the prosecution in 2012. The witnesses testified that they saw Tasić taking transport vehicles, agricultural machinery, tools, and valuables from the victims' homes, as well as taking part in the destruction of property, and the burning of houses and valuables which, according to the court, constituted the criminal offense of large-scale destruction of property. The second instance court assessed the behavior of the accused as an act in co-perpetration, as corroborated by the witnesses in their statements. According to witness statements, in co-perpetration with other persons, the accused participated in the transportation by truck of the mortal remains of the victims. These circumstances had been confirmed by material evidence, documentary footage of a British journalist, reports on the exhumation of the mass grave and the discovered burnt bodies (discovered by UNMIK investigators), as well as the mortal remains which were found near the River Drin/Drim in the burned truck. According to the findings of the Court of Appeals, on

the basis of evidence submitted by the first instance court, the participation of the accused as co-perpetrator in the criminal offense described in the judgment of this court had been confirmed.

In view of the sentencing decision, the Court of Appeals found that the court of first instance, following the SFRY CL, sentenced the accused to imprisonment for a term of twenty-two (22) years for two (2) criminal offenses, while the reasoning of the decision stated that the sentencing was joined applying the CCRK. According to the findings of the Court of Appeals, for the criminal offense of *war crimes against the civilian population* the SFRY CL envisages a minimum sentence of imprisonment of five (5) years, while the maximum sentence was the death penalty, which could be replaced by a sentence of imprisonment of twenty (20) years. The UNMIK Regulation abolished the death penalty, but it did not abolish the imprisonment sentence of twenty (20) years. According to the judgment of the Court of Appeals, the CCRK is not the most favorable provision for the accused^[67]. When issuing the imprisonment sentence against the accused, the Court of Appeals applied the SFRY CL.

The Court of Appeals measured the sentence under Article 41 of the SFRY CL, taking into account the circumstances of the case, and the case file, as well as the assessment of aggravating and mitigating circumstances. The court found the aggravating circumstances to be the degree of criminal responsibility for the accused, the way he acted in committing the criminal offense during two days, the extremely serious consequences for the injured (they were forced to leave their homes, and the men were separated from the women and children and killed), his motive for committing the crime which was related to the start of the war, and the fact that his actions were directed against an ethnic group, Albanians, even though the accused had no conflict with the villagers prior to the start of the armed conflict.

The second instance court found as mitigating circumstances the fact that he did not play a key role in the operations of the Serbian Armed Forces on the critical day, and that he did not lead the co-perpetrators or issue orders. He was relatively young at the time of the crime. The stated circumstances had an impact on the level of the sentence imposed, which, according to the findings of the court of second instance, would achieve the purpose of the sentence under the meaning of Article 33 of the SFRY CL.

[67] Article 152 of CCRK: “Any person who commits a serious violation of Article 3, which is common to all four Geneva Conventions of August 12, 1949, shall be punished by imprisonment for a term of at least five (5) years to a sentence of life imprisonment.”

Request for Protection of Legality

Dejan Vasic, the defense counsel of Darko Tasić, from Mitrovicë/Mitrovica, now convicted with a final judgment, after receiving the judgment of the Court of Appeals of November 30, 2020, filed in the Supreme Court a request for protection of legality in the judgment of the Serious Crimes Department of the Basic Court in Prizren of June 22, 2020 and in the judgment of the Special Department of the Court of Appeals dated November 30, 2020, on grounds of violation of criminal law, in that the position of the second instance court that the criminal offence of *war crimes against the civilian population* warrants an imprisonment sentence of up to twenty (20) years was not acceptable and in contradiction with the criminal law. The attorney proposed that the judgment to be changed regarding the sentencing decision, and a more lenient sentence be issued, due to the violation of the criminal law against the convicted person.

Namely, Article 48, paragraph 2, point 3 of the SFRY CL accurately described the rules for measuring the sentence against the defendant: “If there is an imprisonment sentence for joined criminal offenses, the single sentence should be greater than any individual sentence imposed, but should not reach the sum of the individual sentences nor exceed fifteen (15) years of imprisonment”.

Article 142 of the SFRY CL, which was in force at the time of the commission of the criminal offense, was applied in the trial of Darko Tasić and this law provided for imprisonment of five (5) to fifteen (15) years, or the death penalty, which could be replaced by a sentence of imprisonment of twenty (20) years.

UNMIK Regulation No. 24/1999, dated December 12, 1999 (Article 1, point 1.5), abolished the death penalty in Kosovo. With the abolition of the death penalty, the alternative sentence of twenty (20) years of imprisonment was also removed, as this sentence could only be imposed if the court issued a death sentence. Thus, if there was no death sentence, there was no sentence of imprisonment of twenty (20) years. For these reasons, for the criminal offenses committed during 1999, the maximum sentence was the sentence of fifteen (15) years of imprisonment, rather than the twenty (20) years erroneously considered by the second instance court.

That this interpretation was correct was also confirmed by the judgment of the European Court of Human Rights (ECHR) in Strasbourg, in the 2013 case ‘Maktouf and Damjanovic vs. Bosnia and Herzegovina’, where one of the paragraphs states that for “criminal offenses of war crimes in Bosnia and Herzegovina during the time of the armed conflict, the SFRY CL should be applied, envisaging a max-

imum sentence of fifteen (15) years imprisonment”. This judgment further states that the “the application of the 2003 Criminal Law of Bosnia and Herzegovina for this criminal offense for which a maximum sentence of twenty (20) years of imprisonment is provided, represents a violation of the principle of the prohibition of a retroactive application of criminal law and of the principle of application of the most favorable law, as well as a violation of Article 7 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

According to the defense, there is no reason preventing this ECHR position applying in this case, given that it is SFRY CL which, in the time of SFRY, was applied equally throughout the territory of SFRY, including Bosnia and Herzegovina and Kosovo.

Therefore, the second instance court, in its decision in the criminal offence of *war crimes against the civilian population* under Article 142 of the SFRY CL, to allow the issuance of a sentence of up to twenty (20) years of imprisonment, was detrimental to the defendant Darko Tasić and thus violated the Criminal Code, Article 385, par. 1.1 of the CPCRK^[68], in relation to the measurement of the sentence, and hereby proposed that the Supreme Court of Kosovo, pursuant to Article 438, par. 1 of the CPCRK, issue a judgment upholding this request for protection of legality as grounded, and amend the challenged judgement in relation to the decision on the sentence, and issue a more lenient sentence for Darko Tasić.

Reply to the Request for Protection of Legality

The SPRK Office, through prosecutor Drita Hajdari, submitted a timely response to the request for protection of legality, proposing that the Supreme Court reject this request as unfounded.

In her reply, the prosecutor said that Article 38, par. 2 of the SFRY CL should be applied in this concrete case, which envisages that “for criminal offences for which a death penalty is provided, the court may also issue imprisonment sentences of up to twenty (20) years”.

The commentary of the SFRY CL (1) interpreted this legal provision as follows: Paragraphs 2 and 3 describe two cases in which the perpetrator of a criminal offense may be sentenced with up to twenty (20) years of imprisonment. Firstly, this sentence may be imposed when the death penalty is provided for the criminal of-

[68] Article 385, par. 1.1 of the CPCRK states “the act for which the accused is prosecuted is not a criminal offence”.

fense. The court will render this sentence taking into account the objective of the sentence, and findings that there is no place for the death penalty, on the basis of circumstances of the offense and the features of the perpetrator, but also when it finds that there is no place for the perpetrator to be issued imprisonment of fifteen (15) years. Thus, if the offense is alternatively punishable by imprisonment or the death penalty, this provision should be understood in such a way that the offense is alternatively punishable by imprisonment [e.g., for a term of five (5) to fifteen (15) years] or a sentence of twenty (20) years of imprisonment - or the death penalty.

This interpretation implies that for the criminal offence for which the death penalty is provided, the court may impose a sentence of imprisonment of up to fifteen (15) years, or imprisonment of twenty (20) years - or the death penalty.

In the concrete case, after the commission of the criminal offense for which the defendant was charged, the death penalty was abolished; however, the sentence of imprisonment of twenty (20) years remained a possible sentence for criminal offences under the law in force at the time of the commission of the offence for which the death penalty could have been issued.

As per the above, for the criminal offence under Article 142 of SFRY CL, a sentence of imprisonment of at least five (5) years or the death penalty could have been issued, and applying Article 38, pars. 2 and 3 of SFRY CL, the court could have imposed imprisonment of five (5) to fifteen (15) years, as well as (following the abolition of the death penalty) a prison sentence of twenty (20) years.

Several war crimes judgments have been rendered on this basis. Among them are final judgments rendered by the Belgrade High Court in several well-known war crimes cases, such as:

- Prosecutor vs. Saša Cvjetan, member of the “Scorpions” (“Škorpion”) unit, found guilty by Judgment P.nr.1823/04 of June 17, 2005, and sentenced to twenty (20) years in prison, for the criminal offense of *war crimes against the civilian population* under Article 142 of the SFRY CL;

- Prosecutor vs. Zeljko Djukić et al., with Judgment P.nr. 4/2008, dated June 18, 2009, finding guilty Zeljko Djukić, Dragan Medić and Dragan Borojević, for the criminal offense of *war crimes against the civilian population* under Article 142 of the SFRY CL, sentencing them to twenty (20) years of imprisonment each;

Judgment P.nr. 44/2000 of 14 June 2001 of the District Court of Prizren - UNMIK - also follows this context, finding the defendant Čedomir Jovanović guilty of *war crimes against the civilian population* and sentencing him to twenty (20) years of imprisonment.

The above-mentioned judgments were in favor of the position of the prosecution in that, according to the law which applied at the time of the commission of the criminal offence, for which the death penalty was provided, a prison sentence could be issued with a term of twenty (20) years.

The Prosecution considered that, if the request for protection of legality submitted by the defendant's defense counsel was approved, it would create a dangerous precedent, as war crimes in Kosovo would be sentenced with lower sentences than those imposed in Serbia for the same offences.

For the above reasons, the prosecution proposed the request for protection of legality submitted by the defense counsel be rejected, and the judgment of the Court of Appeals - APS.nr. 37/2020 dated November 16, 2020, be upheld.

Judgment of the Supreme Court of Kosovo

The Trial Panel^[69] of the Supreme Court of Kosovo, in deciding on the extraordinary legal remedy - the request for protection of legality - and analyzing the request and the case file, concluded that the request of the defendant's defense counsel, filed against the judgment of the court of second instance, was unfounded.

The Supreme Court found that, according to the provision of Article 38, paragraph 1 of the SFRY CL, the sentence of imprisonment could not be shorter than fifteen (15) days nor longer than fifteen (15) years, whereas, according to paragraph 2 of this Article, only for criminal offenses for which the death penalty was provided could the court impose a sentence of twenty (20) years of imprisonment.

UNMIK Regulation No. 1999/24 of 12 December 1999, which was deemed to have entered into force on 10 June 1999, abolished the death penalty (Article 1.5) and did not provide for a long-term imprisonment of forty (40) years.

This Regulation was amended with Regulation No. 2000/59 of 27 October 2000, and its article 1.5 removed the sentence of imprisonment, while Article 1.6 stip-

[69] The Panel consisted of Mejreme Memaj, Presiding Judge, Nesrin Lushta and Agim Maliqi, members of the panel.

ulated that for every criminal offense for which the death penalty of the law of March 22, 1989 applied, a prison sentence would be issued between the minimum prison term envisaged for the offence and the maximum of forty (40) years. However, the transitional provisions (Article 4) of this Regulation stipulated that this regulation entered into force on October 27, 2000, while the new Article 1.6 applies only to crimes committed after this date.

Regulation No. 2000/59, did not create new criminal legislation, but rather only changed the death penalty to forty (40) years, since Regulation No. 1999/24 only abolished the death penalty, and no long-term imprisonment sentence was set until its amendment. It covered the period from June 10, 1999 to October 27, 2000, specifically on the basis of Article 1.6 of the amended Regulation, which has clearly stated that the sentence of long-term imprisonment applied only to crimes committed after October 27, 2000, given the principle of prohibition of retroactive effect of criminal law, the fact that there was no legal basis for imposing a sentence of long-term imprisonment during this period, and the principle of more favorable application. Thus, the Supreme Court found that for all war crimes and other criminal offenses which were committed up to October 27, 2000 and for which the SFRY CL is applicable, the maximum prison sentence imposed was fifteen (15) years.

Therefore, according to the Supreme Court, the request for protection of legality rightly stated that the maximum sentence of imprisonment that could have been issued against the defendant was the sentence of imprisonment of fifteen (15) years. However, the court did not approve the claim that since the maximum sentence was now shorter and more favorable it also warranted the issuance of a lower sentence. It should first be noted that the defendant was sentenced within the legal minimum and maximum for this criminal offense. Secondly, the court of second instance amended the judgment of the first instance regarding the sentencing of twenty-two (22) years of imprisonment, not only because it found that for this criminal offense the maximum sentence was lower, but also because it found the defendant guilty of only one criminal offense, instead of two, as found by the court of first instance. This had also been the reason for imposing a more lenient sentence.

For this reason, the Supreme Court found that the claim that the maximum sentence, which the Court did not deny, should necessarily warrant a more lenient sentence, was not valid, as in this way the criminal law was not violated, given that the second instance sentence was adjusted according to the current situation in which the defendant was tried for only one criminal offense.

HLCK findings

The analysis of the criminal proceedings in the case *Prosecutor vs. Darko Tasić* included the procedure after the announcement of the second instance judgment of November 30, 2020. You can read more about this case in the HLCK annual reports on the monitoring of war crime trials in Kosovo, published in 2018, 2019 and 2020.^[70]

Deciding on the request for protection of legality submitted by the defense counsel of the defendant, the Supreme Court rightly rejected the request as unfounded. However, there was an ambiguity in the reasoning of the decision regarding the maximum sentence for war crimes in Kosovo. Initially, in its reasoning, the court ascertained that according to the SFRY CL, following the entry into force of UNMIK Regulation No. 1999/24, a maximum sentence of twenty (20) years could be issued for offences for which the death penalty applied. Then, several paragraphs below, the Supreme Court concluded that for all war crimes and other criminal offenses which had been committed up to October 27, 2000, according to the Second Regulation^[71], for which the SFRY CL applies, the maximum prison sentence was fifteen (15) years.

UNMIK Regulation No. 2000/25 of 27 October 2000 clearly provides that Article 1.6^[72] applies only to crimes committed after that date, i.e. after 27 October 2000, after the entry into force of this Regulation.

The Supreme Court, which is also the highest judicial instance in Kosovo, with powers to issue legal opinions, should be an example for all lower courts when issuing decisions, and reasonings should be detailed and comprehensible to the parties to the proceedings. Supreme Court decisions should set standards rather than confusion in criminal proceedings.

Since the end of the armed conflict in Kosovo, all prosecution on the grounded suspicion of war crimes having been committed have had the offences qualified as war crimes under the SFRY CL. The same law was applied for criminal sentencing too, with the consideration that it was more favorable to the perpetrators.

[70] Please see www.hlc-kosovo.org for all HLCK annual reports.

[71] UNMIK Regulation No. 2000/59 of 27 October 2000.

[72] For any criminal offense for which the death penalty applies, according to the law in force in Kosovo of March 22, 1989, the sentence shall be imprisonment between the minimum provided for that offense and the maximum of forty (40) years.

According to the SFRY CL, respectively Article 142, whoever commits any of the criminal offenses of *war crimes* shall be punished by imprisonment of at least five (5) years or by the death penalty. UNMIK Regulation No. 1999/24 of December 12, 1999, considered to have entered into force on 10 June 1999, abolished the death penalty under Article 1.5. According to Article 38, paragraph 2 of the SFRY CL, “*for criminal offenses for which the death penalty is provided, the court may impose a sentence of twenty (20) years*”. According to this law, Article 38, par. 1, the maximum sentence of imprisonment is fifteen (15) years, but for criminal offenses for which the death penalty applies, a sentence of 20 years may be issued. Thus, for criminal offenses of war crimes a sentence of five (5) to fifteen (15) years of imprisonment can be imposed, with twenty (20) years of imprisonment for cases where there are extremely aggravating circumstances for which, according to the SFRY CL, capital punishment could have been imposed.

In addition, according to the SFRY CL, a sentence of imprisonment of between fifteen (15) and twenty (20) years could not be issued.

**CASES RELATED
TO WAR CRIMES
OR CRIMES WITH
AN ETHNIC AND/
OR POLITICAL
BACKGROUND**

2.1.1. The Case: *Prosecutor vs. Emrush Thaqi and Nexhib Shatri*

Before the trial panel^[73] of the Serious Crimes Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, chaired by Judge Agim Kuçi, on March 16, 2021, the main hearing was opened in the repeated trial in the case of *Prosecutor vs. Emrush Thaqi and Nexhib Shatri*.

The Judgment of the Court of Appeals, dated 30 October 2020, partially upheld the appeal of the SPRK and, *ex officio*, partially annulled the Basic Court Judgment of 6 May 2020 regarding the acquittal part under Counts I and II relating to the accused Emrush Thaqi in relation to the criminal offense of *abuse of official position or authorizations*^[74], and under Count XIV in relation to the accused Nexhib Shatri in terms of the criminal offenses of *abuse of official position or authority*^[75], *forgery of documents*^[76], *enabling the escape of a person deprived of liberty*^[77], as well count XV in relation to the criminal offense of *abuse of official position or authority*^[78], with which the accused Shatri is also charged. In relation to the above counts, against the accused Thaqi and Shatri, the procedure had been reversed to the first instance court for a retrial.

The main trial in the retrial continued against defendants Emrush Thaqi and Nexhib Shatri and was still ongoing at the end of the reporting period. During the reporting

[73] Members of the trial panel were Judges Medie Bytyqi and Naime Krasniqi Jashanica.

[74] Provided and punishable by Article 422, paragraph 1, under 2.1, 2.2, 2.3 of the CCRK.

[75] Provided and punishable by Article 422, paragraph 1, under 2.1, 2.2, in conjunction with Article 31 of the CCRK.

[76] Provided and punishable by Article 398, paragraphs 1 and 2, in conjunction with Article 31 of the CCRK.

[77] Provided and punishable by Article 406, paragraphs 1 and 4, in conjunction with Article 31 of the CCRK.

[78] Provided and punishable by Article 422, paragraph 1, under 2.1, 2.2, in conjunction with Article 31 of the CCRK.

period, the trial panel held eight (8) hearings, during which eight (8) witnesses were heard, seven (7) of these witnesses being proposed by the prosecution.^[79] and one (1) by the defense.

The next hearing was scheduled for January 11, 2022.

The course of criminal proceedings

Criminal proceedings related to the escape from the premises of the University Clinical Center of Kosovo (UCCK) in Prishtinë/Priština of the accused Sami Lushtaku, Ismet Haxha and Sahit Jashari on May 20, 2014, where they were detained^[80] and were being treated, were initiated immediately after this event. Investigations were soon extended to other persons who, according to the prosecution evidence, assisted or facilitated the accused in leaving the premises of the clinical center in order not to respond to the court summons for criminal proceedings, which was conducted against them and other detainees before the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica for the criminal offense of *war crimes against the civilian population*.

Indictment

The Office of the SPRK (International Prosecutor Romulo Mateus) on November 17, 2016^[81] filed an indictment against twenty-four (24) defendants under contentions that by abusing their official position or authority, directly or indirectly, they assisted or in other ways enabled the escape of the accused Lushtaku, Haxha and Jashari from the premises of the UCCK in Prishtinë/Priština. The escape of the three accused from the hospital, according to the indictment, had a direct impact on the conduct of the main trial in case P 938/13, the start of which was scheduled for May 22, 2014 before the trial panel of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica.

[79] The case in the retrial was represented by the SPRK prosecutor, Florije Shamolli.

[80] The accused were in detention on remand according to the decision of the presiding judge in the case *Prosecutor vs. Sabit Geci and others* (known as *Drenica 1*, P. 938/13), in which during 2014 and 2015 before the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica the main hearing was conducted regarding the accusations of *war crime against the civilian population*, against more persons. Details on the conduct of criminal proceedings in this case can be found on the HLCK website: <https://www.hlc-kosovo.org/category/publications/>.

[81] The allegations of the indictment, as well as the description of the criminal offenses, which were charged against the twenty-four (24) defendants, were elaborated in detail in the report on trials monitored during 2017: "War Crimes Trials: what next?". The report is also available on the HLCK official website.

The main trial

The procedure for assessing the indictment before the Serious Crimes Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština (presiding judge, Shasivar Hoti) started the first hearing, which was opened on September 25, 2017, and ended with the decision of the judge dated 5 April 2018, whereby the requests for dismissal of the indictment and the objection of the accused to the evidence deposited in the indictment were rejected as unfounded. This decision was confirmed in the appeal procedure of seventeen^[82] of the accused by the Appellate Panel of the Serious Crimes Department of the Court of Appeal^[83], with the decision dated June 12, 2018.

The opening of the main trial regarding the assessed indictment started only on August 28, 2019 before the trial panel^[84], when the indictment was read. The trial continued with the opening speeches of parties in the procedure.

Severance of proceedings in relation to the accused Mervete Hasani-Lushtaku

In the part of the main trial, which took place during 2019, with the decision of the trial panel dated December 2, 2019, the procedure regarding the accused Mervete Hasani-Lushtaku was severed. She pleaded guilty to the crime of *enabling persons deprived of their liberty to escape*^[85]. In accordance with the legal provisions, the parties in the procedure have entered into a plea agreement, which has also been accepted by the trial panel.

Judgment on basis of plea agreement

In a separate session only in relation to the accused Mervete Hasani-Lushtaku, on December 4, 2019, the trial panel announced the Judgment, whereby she was found guilty of the criminal offense of *enabling the escape of a person deprived of liberty*. According to the judgment, on September 22, 2015, at around 12:30, using a silver *Mercedes Benz* vehicle, she took the accused Sami Lushtaku out of the UCK premises, where he was receiving medical treatment, at the time he was under a detention measure. Its purpose was to help him escape from the supervision of the officials of the correctional institution, contrary to the decision of the

[82] Emrush Thaqi, Shemsi Hajrizi, Sami Lushtaku, Sabit Jashari, Ismet Haxha, Mergim Lushtaku, Bashkim Dervisholli, Valon Behramaj, Argjent Behramaj, Gëzim Ahmeti, Xhevdet Zena, Ismail Dibrani, Sami Gjoka, Nexhib Shatri, Rrustem Rukolli, Skender Tahiri and Sheremet Jashari.

[83] Members of the appellate panel, Judge Mejreme Memaj (presiding), Afrim Shala and Filim Skoro (members of the panel).

[84] The presiding judge, Shasivar Hoti, and members of the trial panel, Beqir Kalludra and Lutfi Shala.

[85] Provided and punishable by Article 406, paragraph 1 of the CCRK.

Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica of 27 May 2015, by which Lushtaku had been remanded in custody.

For the mentioned criminal offense the court imposed an imprisonment sentence for a period of six (6) months, which, in agreement with the accused, was replaced with a fine to the amount of three thousand five hundred (3,500) Euros. The defendant was warned by the court that, in the case of non-payment of the fine, it would be replaced with imprisonment (20 euros would be calculated for one day in prison).

Decision on severance of proceedings

At the main trial session held at the beginning of 2020, more precisely on February 20, 2020, the trial panel took the decision on the severance of proceedings for the accused, who, under the indictment dated November 17, 2016 were charged on the basis of counts XVI, XVII and XVIII of the indictment. The procedure was severed in relation to the accused Sami Lushtaku, Rustem Rukolli, Rexhep Xhota and Fatmir Mjaku (in the indictment they were charged for *obstruction of evidence or official proceedings* under Article 394, paragraph 1, sub par 1.7, and paragraph 5, in conjunction with Article 31 of the CCRK, as well as Article 395, in conjunction with Article 31 of the CCRK); in relation to the accused Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Skender Tahiri, Sheremet Jashari and Bajram Dibrani (in terms of the criminal offense of *obstruction of evidence or official proceedings* and *intimidation during criminal proceedings* under Article 395 of the CCRK); as well as in relation to the accused Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Rustem Rukolli, Rexhep Xhota, Fatmir Mjaku, Skender Tahiri, Sheremet Jashari and Bajram Dibrani (in terms of the criminal offense of *participation in or organization of an organized criminal group* (Article 283, paragraphs 1 and 2, in conjunction with Article 31 of the CCRK).

The mentioned charges were not related to the charges with which the other defendants were charged in the mentioned indictment, which were related to the escape of the accused Lushtaku, Jashari and Haxha from the premises of the UCK in Prishtina/Priština, dated 20 May 2014, or with the assistance and/or provision of assistance for these accused in the commission of the criminal offense or after its commission.

First instance judgment

The trial panel announced the Judgment on April 14, 2020^[86] whereby the ac-

[86] The judgment was announced without the presence of the public by electronic means, through the notification of the Serious Crimes Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština.

cused Sami Lushtaku was found guilty of committing the criminal offense of *escape of a person deprived of liberty* twice. For these offenses, the court imposed a fine to the amount of twelve thousand (12,000) Euros, which he was obliged to pay within fifteen (15) days after the finality of the judgment.

Lushtaku committed the mentioned criminal offenses in such a way that on August 21, 2015 (in the time interval between 10:12 and 19:05), and on September 22, 2015 (in the time interval between 12:30 and 15:30), he stayed outside the premises of the Detention Center in Dubravë/Dubrava, where he was being held under the measure of detention in connection to the judgment of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica dated 27 May 2015 (*Drenica Case*, P.No. 938/13, first judgment not final). Lushtaku did not have the permission of the competent court for these stays outside the detention center, and was not under the supervision of a correctional officer.

The judgment found the accused Ylber Blakaj, Gëzim Ahmeti and Xhevdet Zena guilty of committing the criminal offense of *illegal release of a person deprived of liberty* twice. They committed the criminal offenses in such a way that, in co-perpetration and in the capacity of officials (of the Dubravë/Dubrava Detention Center), as well as contrary to the decision of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica (by which the accused Lushtaku had been remanded in custody until the finality of the judgment of 27 May 2015), they enabled the accused to illegally stay at large. The court imposed a fine on each individually, Blakaj, Ahmeti and Zena, to the amount of one thousand (1,000) Euros, which they were obliged to pay fifteen (15) days after the finality of the judgment.

The judgment announced on April 14, 2020, acquitted the following persons:

- the accused Emrush Thaqi in relation to the criminal offense of *abuse of position or authority* under Article 422, paragraph 2, sub par 2.1, 2.2, 2.3 of the CCRK;
- the accused Shemsi Hajrizi in relation to the criminal offense of *abuse of position or authority* under Article 422, paragraph 2, sub par 2.1, 2.2 of the CCRK;
- the accused Sami Lushtaku, Sahit Jashari and Ismet Haxha for committing the criminal offense of *escape of persons deprived of liberty* under Article 405, paragraph 1, in conjunction with Article 31 of the CCRK;
- the accused Mergim Lushtaku and Dardan Geci for committing the criminal offense of *escape of persons deprived of liberty* under Article 406, paragraph 1 and 4, in conjunction with Article 31 of the CCRK;

- the accused Bashkim Dervisholli and Argjent Behramaj in relation to the criminal offense of *providing assistance to the perpetrator after committing the criminal offense* under Article 388, paragraph 1, sub par 2.5, paragraph 3, in conjunction with Article 31 and the criminal offense of *unlawful release of persons deprived of freedom* in conjunction with Article 407 and 31 of the CCRK; and
- the accused Agim Ukaj, Ismail Dibrani and Nebih Shatri, each individually in relation to the criminal offense of *abuse of official position or authority* under Article 422, paragraph 2, sub par 2.1 and 2.2 of the CCRK.

Judgment of rejection

In relation to the accused Sami Gjoka, who passed away on March 31, 2020, the court issued a rejection judgment. In the indictment, he was charged with committing the criminal offense of *abuse of official duty and/or authorization* under Article 422, paragraph 2, sub par 2.1 and 2.2 of the CCRK.

According to the judgment, the trial panel during the main trial, at the session held on September 24, 2019, rendered the decision on the severance of proceedings against the accused Valon Behramaj, who was charged in the indictment for commission of the criminal offense of *providing assistance to the perpetrator after committing the criminal offense* under Article 388, paragraph 1, sub par 2.5, paragraph 3, in conjunction with Article 31 of the CCRK and the criminal offense of *unlawful release of persons deprived of liberty* in conjunction with Article 407, as well as in conjunction with Article 31 of CCRK. At the next hearing, the court ruled on joining the proceedings of this defendant with those of the other defendants. The accused Behramaj was not present at the hearings of the trial panel from the beginning of 2020 until the end of the main trial, which was the reason for the re-severance of proceedings regarding him. According to the judgment, at the beginning of the year he had stayed in Germany and could not return due to the closure of the borders caused by the Covid-19 pandemic.

In its judgment the First Instance Court made assessments of the closing speeches of the parties to the proceedings and of the witness statements heard during the examination, as well as the material evidence.

Regarding the sentencing part of the judgment, in relation to the accused Ylber Blakaj, Gëzim Ahmeti and Xhevdet Zena (officials of the correctional service, who had the obligation to send the accused Lushtaku from the detention center, where he was serving the detention measure, to the UCK in Prishtinë/Priština

on 21 August and 22 September 2015), on the basis of the evidence presented during the trial, and in particular on the basis of statements of witnesses who in their capacity as officials were involved in the action of observing the movement of the accused Lushtaku, the court found that the actions of the accused Blakaj, Ahmeti and Zena contained elements of the criminal offense for which they were charged (*illegal release of a person deprived of liberty*), because on certain dates the person deprived of liberty was left without supervision, thereby acting in contradiction to the decision of the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica dated 27 May 2015, by which this person was sentenced to imprisonment for a term of twelve (12) years. According to the findings of the court, the actions of the accused contained all the elements of the criminal offense for which he was charged.

On the basis of the evidence presented, the court established that on 21 and 22 August 2015 the accused Lushtaku committed the criminal offense of *continuous escape of a person deprived of liberty* under two counts. The actions of the accused Lushtaku were verified on the basis of the statement of the witness, who in his capacity of official person was engaged on the mentioned dates in surveying the movements of the accused. He confirmed how Lushtaku was released from supervision by the correctional service guard. The defendant's actions were also substantiated by physical evidence obtained through covert measures - interception of telephone conversations.

In the judgment, the court presented the evidence and the reasons on the basis of which it brought the acquittal verdict in relation to the accused Emrush Thaqi and Shemsi Hajrizi. According to the court findings, on the basis of the evidence presented during the main trial, especially on the basis of statements of certain witnesses, there was no evidence that the actions of these accused contained elements of the criminal offenses for which they were charged, namely that through their actions they had abused their official duty.

The judgment also did not prove that the actions of the accused Sami Lushtaku, Sahit Jashari and Ismet Haxha contained elements of the criminal offense of *escape of a person deprived of liberty*. According to the findings of the court, it was not established by any evidence that these defendants had left the premises of the UCK; but they left the hospital rooms in which they stayed which were barricaded in the premises of the UCK due to the court decision on their transfer from the detention center, where they served the detention measure in the northern part of Mitrovicë/Mitrovica.

On the basis of the evidence presented, this court did not establish that the actions of the accused Mergim Lushtaku and Dardan Geci contained the elements of the criminal offense of *enabling the escape of a person deprived of liberty in co-perpetration*. On the critical day, they, together with family members, protested against the decision of the Court in Mitrovicë/Mitrovica regarding the transfer of detainees to the Detention Center in Mitrovicë/Mitrovica, which they considered less safe than detention in Prishtinë/Priština.

According to the court findings, after analyzing the evidence presented during the trial, the actions of the accused Bashkim Dervisholli and Argjent Behramaj did not contain any element of the criminal offense with which they were charged. On the critical day, they were engaged in providing security for the accused during their stay at the UCK. After the accused Lushtaku, Jashari and Haxha left the hospital rooms, they immediately informed their superiors officers about it.

The court did not find elements of a criminal offense in the actions of the accused Agim Ukaj and Ismail Dibrani, officials of the correctional service. On the critical day the accused Lushtaku left the detention center accompanied by the guards and respecting the legal procedures.

According to the findings of the court, the accused Nexhip Shatri, a doctor at the Dubravë/Dubrava detention center, provided services to the accused Lushtaku and instructed him to receive a treatment at the UCK in Prishtinë/Prishtina, because the necessary examinations could not be carried out at the detention center or in the Peja hospital.

When sentencing the accused Blakaj, Ahmeti and Zena, the court took into account the following mitigating circumstances: their good behavior and their return to work. The court had not found any other remarks on the performance of their duties. On the basis of what was stated, as well as on the basis of their economic situation, the court found that the sentences imposed would achieve their purpose.

The court sentenced the accused Lushtaku, for committing the criminal offense of *continuous escape of a person deprived of liberty*, with a fine to the amount of twelve thousand (12,000) euros. The fine of the mentioned amount was imposed with the application of the provision for mitigation of the sentence, and considering the health condition as well as the material condition of the accused, the court found that the same would achieve the purpose for which the sentence was imposed.

Appeals procedure^[87]

The first instance judgment of 7 May 2020 was challenged by all parties to the proceedings.

The Office of the SPRK, through its appeal dated 15 May 2020, challenged the first instance judgment on the grounds of incomplete and erroneous assessment of the factual situation, as well as on the imposed criminal sanctions.

The defense counsel of the convicted person Gëzim Ahmeti, lawyer Asdren Hoxha from Prishtina/Priština, filed the appeal of 25 May 2020 to challenge the judgment of the Basic Court in Prishtinë/Priština of 7 May 2020, on the grounds of substantial violations of provisions of the criminal procedure, incomplete and erroneous assessment of the factual situation, and violation of the criminal law, and also challenged the decision on the sentence. He proposed that the Court of Appeals approve the defendant's appeal as grounded, and overturn the first instance judgment and acquit the accused or eventually return the case for retrial. According to the appeal allegations, the judgment was contradictory, and, therefore, did not even contain a minimum reasoning in terms of the evidence and facts on the basis of which it was brought. It could not be understood from the judgment what the illegal actions were for which his client was found guilty.

The defense counsel of the accused Xhevdet Zena, the lawyer Drita Hoxha from Prishtina/Priština, filed an appeal on 25 May 2020 to challenge the first instance judgment of 7 May 2020, on the grounds of substantial violations of the legal provisions of criminal procedure, incomplete and erroneous assessment of factual situation, and violation of the criminal law, and challenged the decision on the sentence, with the proposal that the Court of Appeals uphold the appeal of the accused as grounded, quash the first instance judgment and acquit the accused Zena of the charges or eventually remand the case for retrial. According to the appellate allegations, the judgment was based on inadmissible evidence, which the defense at no stage of the criminal proceedings had the opportunity to challenge or object.

The defense counsel of the accused Ylber Blakaj, the lawyer Ragip Zeneli from Prishtina/Priština, filed an appeal on 11 May 2020 to challenge the first instance judgment on the grounds of substantial violations of the legal provisions of crim-

[87] You can read more about the appeal procedure in the HLCK 2020 annual report, entitled "War Crimes Trials - Slow Progress", which can be found on the HLCK website: www.hlc-kosovo.org.

inal procedure, violation of criminal law and incomplete and erroneous assessment of the factual situation. Through the appeal, he proposed that the second instance court quash the first instance judgment and remand the case to the first instance court for a retrial, or modify the judgment and acquit the accused Blakaj of the charges for the criminal offense specified in the indictment of the SPRK dated 17 November 2016. The evidence on which the judgment was based had not been discovered in the manner prescribed by law. The accused, in performing their duties, had adhered to the prescribed procedure.

Defense counsel for the accused Sami Lushtaku, Artan Qerkini, a lawyer from Prishtina/Priština, challenged the appeal judgment on the grounds of substantial violations of criminal law provisions. He proposed the Court of Appeals accept the appeal of the accused Lushtaku, thereby acquitting him of the charges, or reduce his fined sentence. His client was found guilty on the basis of evidence which the accused and his defense had no opportunity to challenge. Covert measures and interception are not allowed in investigations into criminal offenses for which the minimum sentence provided is imprisonment of five (5) years.

The defense counsel of the accused Ismet Haxha, the lawyer Mahmut Halimi from Mitrovica, in his response to the prosecutor's appeal dated June 8, 2020, proposed that the Court of Appeals reject the appeal of the SPRK Office as ungrounded and uphold the appealed judgment. The prosecution's appeal did not contain evidence that could prove the responsibility of his client or other defendants.

Through its submission dated 4 June 2020, the Appellate Prosecution proposed to the Court of Appeals to accept the Appeal of the SPRK Office against the judgment of the Serious Crimes Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština.

Appellate Court Judgment

The Court of Appeals in its Judgment found that the judgment of the first instance court did not contain substantial violations of the legal provisions of the procedure, which would have mandated its annulment in relation to counts VII, VIII, IX and X of the indictment in relation to the sentencing part, as well as regarding counts III, IV, V, VI, XII and XIII of the indictment in relation to the acquittal part. Regarding the mentioned counts of the indictment, the judgment was clear and did not contain contradictions between the reasoning and the enacting clause of the indictment. The judgment was drafted in accordance with Article 370 of the CPEK. The reasoning of the judgment was not contrary to the case file submitted to the court.

Regarding the acquittal part of the judgment for counts I, II, XIV and XV, the Court of Appeals found substantial violations of the legal provisions of the criminal procedure, which conditioned the annulment of the judgment related to that part. In relation to the mentioned counts of the indictment the appellate judgment did not contain any reasoning - it did not state clearly and completely what the established facts were and what they were not.

In the part of the judgment, which concerned the accused Ylber Blakaj, Gëzim Ahmeti and Xhevdet Zena (counts VII and VIII of the indictment for the criminal offense of *continuous release of a person deprived of liberty*), the Court of Appeals found that the first instance court had sufficiently clarified on the basis of which evidence it had made its decision. The court had duly assessed the statement of the EULEX Mission witness police officer, as well as the physical evidence provided on the basis of telephone interceptions, which corroborated the testimonies of these and other witnesses. The EULEX police followed the movement of the accused Sami Lushtaku with the guards who were engaged in transporting him from the Dubravë/Dubrava Detention Center to the UCCK in Prishtinë/Priština on critical days. The first instance court had regularly assessed that their actions contained elements of the criminal offense with which they were charged.

In view of the sentence imposed on the accused Blakaj, Ahmeti and Zeni [fines to the amount of one thousand (1,000) euros], the Court of Appeals found that the first instance court made an error in applying the provisions of the criminal code in view of sentence calculation, given that the minimum sentence of imprisonment for the criminal offense for which the accused were found guilty was six (6) months, while the maximum sentence was five (5) years. According to Article 76, paragraph 1, sub. par. 1.7 of the CCRK, in case of mitigation of the sentence, the fine may be imposed only in cases where the minimum sentence of imprisonment is not provided. According to the findings of the Court of Appeals, a fine in the present case was not permissible. For the above reasons, according to the findings of the Court of Appeals, the appellate claims of the accused and their defense counsels were unfounded.

During the review of the appellate claims of the defense of the accused Lushtaku, as well as the case files related to the charges against him, the Court of Appeals found that the accused Lushtaku was not found guilty on the basis of one item of evidence only - the testimony of witness Raatikainen, which the accused and his defense could not challenge. The testimony of this witness was related to many physical evidences, police reports and the results of interception. Witness Raati-

kainen was not heard during the main trial because his testimony was hampered. Also, the defense's assertion that interception measures were not allowed in investigations of criminal offenses for which the sentence of imprisonment of up to (5) years is sanctioned, was unfounded. In the present case, investigations had been conducted for several criminal offenses, among which was the criminal offense of *participation in an organized criminal group*, for which a minimum sentence of ten (10) years is provided.

In view of the fine imposed on the accused Lushtaku, the Court of Appeals found that the criminal offense with which he is charged (*escape of a person deprived of liberty*) mandates a maximum sentence of up to three (3) years, and that a fine may be imposed for this criminal offense, with a mitigation of the maximum sentence. There is no minimum sentence for this criminal offense. The Court of Appeals found that in this case, the sentence imposed to the amount of twelve (12) thousand euros, would achieve the purpose of the sentence. According to the findings of the court which ruled on the appeal, the appellate allegations of the SPRK Office, with the proposal to impose an effective imprisonment sentence, were unfounded.

The Court of Appeals, in view of acquittal of the accused Sami Lushtaku, Sahit Jashari and Ismet Haxha (count IV of the indictment), found that in this case the absolute statute of limitations for criminal prosecution had been reached. The criminal offense for which the accused are charged, was committed in the period from 20 to 22 May 2014. For the criminal offense of *escape of a person deprived of liberty*, the Criminal Code provides for imprisonment of up to three (3) years. According to Article 107 of the CCRK, criminal prosecution is prohibited in a case whose expiration was double the time of that provided for the statute of limitations for criminal prosecution. The statute of limitations' date of expiration for this case was reached on May 22, 2020.

The second instance court in its judgment analyzed and confirmed the acquittal parts of the judgment regarding the accused Shemsi Hajrizi (count III of the indictment), Mergim Lushtaku, Dardan Geci (count V of the indictment), Bashkim Dervisholli, Argjent Behramaj (count VI of the indictment), Agim Ukaj (count XII of the indictment) and Ismail Dibrani (count XIII of the indictment). The reasons for which the court of first instance acquitted them were upheld. The second instance court assessed the appeals claims of the SPRK Office, with which the prosecution challenged the acquittal part of the first instance judgment in relation to those accused, as too generalized. Through the appeal, the prosecu-

tion asserted that the first instance court had erroneously acquitted the accused, despite the fact that during the first instance procedure evidence was presented which proved that the accused had committed the criminal offenses for which they were charged. In its appeal, the prosecution did not mention the concrete evidence, which would have proved its claims that the actions of those accused contained elements of criminal offenses, with which they were charged in the indictment. Therefore, the court assessed the allegations of the prosecution, filed in the appeal, as unfounded.

Regarding the annulment of the judgment for the accused Emrush Thaqi (counts I and II of the indictment), the second instance court found that the first instance court failed to describe the factual situation in the manner provided by law. The first instance judgment failed to analyze the actions of the accused described in the indictment. The First Instance Court found that in the actions of the accused the intent to commit the criminal offenses with which he was charged had not been established, and that there was failure to assess the evidence presented and adequate reasons given in order to establish which facts it considered as evidence, and which not. For the reasons stated, the Court of Appeals had not been able properly to establish the factual situation, namely to modify the judgment.

Regarding the counts against Nexhib Shatri (counts XIV and XV of the indictment) that he falsely presented the health condition of the detainees in order for them to receive a privileged status, thus abusing his official position and authorizations, as well as forging of documents to enable the escape of persons deprived of their liberty, the Court of Appeals found that the first instance court failed to state the circumstances or reasons for which it rendered a judgment of acquittal in relation to this accused. The Court of Appeals was not able to modify the judgment of the first instance, in the case related to the accused Shatri, on the basis of the evidence presented during the trial.

Regarding the four (4) mentioned counts of the indictment, with which the accused Thaqi and Shatri are charged, the Court of Appeals has remanded the case for retrial. In relation to the annulled part of the judgment, the first instance court during the retrial was to eliminate all omissions, present all the evidence related to the four counts of the indictment, make its assessment in accordance with Article 370, paragraphs 6 and 7 of the CCRK, and, on the basis of the results of the assessment, bring lawful and fair conclusions based on the evidence presented.

HLCK Findings

- On February 20, 2020, the trial panel took the decision on the severance of proceedings for the accused, who, under the indictment dated November 17, 2016 were charged on the basis of counts XVI, XVII and XVIII of the indictment. The procedure was severed in relation to the accused Sami Lushtaku, Rustem Rukolli, Rexhep Xhota and Fatmir Mjaku (in the indictment they were charged for *obstruction of evidence or official proceedings*; in relation to the accused Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Skender Tahiri, Sheremet Jashari and Bajram Dibrani (in terms of the criminal offense of *obstruction of evidence or official proceedings* and *intimidation during criminal proceedings* under Article 395 of the CCRK); as well as in relation to the accused Sami Lushtaku, Ismet Haxha, Rustem Rukolli, Rexhep Xhota, Fatmir Mjaku, Skender Tahiri, Sheremet Jashari and Bajram Dibrani (in terms of the criminal offense of *participation in or organization of an organized criminal group*). From February 20, 2020, when the criminal proceedings were severed against eight (8) defendants, no court hearing was held until the end of 2021. Owing to the inefficiency of the court so far, the HLCK does not rule out the possibility that this case will also result in an invocation of the statute of limitations for criminal prosecution (the indictment was filed on November 17, 2016), although longer sentences are provided for the criminal offenses with which the accused are charged.

- During the reporting year, HLCK monitors noticed that during the main trial and especially during the examination of witnesses, the prosecutor of the case was not sufficiently prepared for court hearings.

2.1.2. The Case: *Prosecutor vs. Nedeljko Spasojević et al.*

The main trial in the case *Prosecutor vs. Nedeljko Spasojević et al.*^[88] continued before the trial panel^[89] of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Prishtina, presided over by Judge Valon Kurtaj.

The initial hearing on the amended indictment of the SPRK dated November 10, 2020 (PPS.nr.24/2018), linked with the murder of the Northern Kosovo Serb politician, Oliver Ivanović, was held on February 5, 2021.

[88] Co-defendants: Marko Rošić, Silvana Arsović, Dragiša Marković, Žarko Jovanović and Rade Basara.

[89] Members of the trial panel are judges Musa Konxheli and Valbona Musliu Selimaj.

Seven (7) hearings of the main trial were held in 2021, with five (5) witnesses heard with the proposal of the prosecution.^[90]

The next hearing was scheduled for January 18, 2022, continuing with the hearing of witnesses proposed by the prosecution.

The course of the pre-trial procedure^[91]

The Kosovo Police (KP) Serious Crimes Investigation Directorate (SCID) initiated an investigation into the murder of Oliver Ivanović on the same day it took place. In 2018 and 2019, the SCID filed several criminal charges with the SPRK Office. According to them, on January 16, 2018, at around 08:14 in the morning, unknown persons fired shots from a firearm (9mm caliber) in the direction of Ivanović, from an *Opel Astra* vehicle that was in motion, with no license plates and with tinted windows. Ivanović was walking to work. When shots were fired towards him, Ivanović was in front of his office, namely the headquarters of the Civic Initiative “Democracy, Justice, Freedom”. Ivanović was shot with six (6) bullets, causing him serious bodily injuries, resulting in his death in the Regional Hospital in Mitrovica North.

Criminal charges were filed against suspects Nedeljko Spasojević, Marko Rošić, Silvana Arsović, Dragiša Marković and Žarko Jovanović, on suspicion of aiding and abetting the persons who shot and killed Ivanović.

Acting on the filed criminal charges, the SPRK Office (Prosecutor Sylë Hoxha), on November 23, 2018, issued a decision to detain the suspects Nedeljko Spasojević (member of the KP, investigator at the Mitrovica North police station), Marko Rošić and Dragiša Marković (also a member of the KP), on suspicion that they helped to commit the criminal offence of *aggravated murder*, and for disclosing official secrets or tampering with evidence.

The Serious Crimes Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština on November 24, 2018, after the hearing, remanded Spasojević and Rošić, on suspicion of having committed the criminal offense of *assisting* in committing the criminal offense of *aggravated murder*^[92], while suspect Marković was remanded due to a

[90] SPRK office was represented in the main trial by Special Prosecutor Burim Çerkini.

[91] Details on the investigative phase of the proceedings, as well as on the initiation of the indictment evaluation procedure, are included in the annual report on previous years.

[92] Provided and punishable under Article 179, paragraph 3, in conjunction with Article 33, paragraph 2, and Article 34, paragraph 2, as well as Article 34 of the CCRK.

reasonable suspicion that he had committed the criminal offense of *disclosure of official secrets*^[93]. This decision on detention on remand in the appeal procedure was annulled by the decision of the Court of Appeals, dated December 4, 2018. This meant that the procedure on the security measure would be returned for a new decision to the court of first instance^[94]. In accordance with the instructions of the second instance court, on December 17, 2018, a new hearing was held in order to review the security measure, and a decision was made on the basis of which this measure remained in force.

The detention on remand for the three defendants was regularly extended until February 19, 2019, when the court decided to remove it for suspect Dragiša Marković.^[95] Decisions on the measures against the suspects were confirmed in the appellate procedure, owing to, among other things, the existence of a risk of flight.

Regarding the indictments, on February 11, 2019, the SCID submitted amended criminal charges against the suspects Milan Radojičić, Zvonko Veselinović, Nedeljko Spasojević, Marko Rošić and Silvana Arsović, according to which, as members of a criminal group, they had committed several criminal offenses. According to this amended report, suspect Spasojević cooperated closely with the criminal group led by Milan Radojičić and Zvonko Veselinović. As a member of the criminal group, he collaborated with the perpetrators of Oliver Ivanović's murder, before and after the murder, enabling them to move freely and leave the scene. He also ensured that for members of the group led by Radojičić and Veselinović in Mitrovica North, even in the case of committing a criminal offense, there would be no investigations into such offenses. Žarko Jovanović and Dragiša Marković were charged with tampering evidence.

The Serious Crimes Directorate, on October 10, 2019, submitted the amended criminal charges report against Zeljko Bojić and Radeta Basara^[96], against Bojić for close collaboration with the criminal group of Radojičić and Veselinović, and against Basara because, being a member of the stated group, she failed to perform her official duty as investigator at the Mitrovica North police station.

[93] Provided and punishable under Article 433, paragraph 2 of the CCRK.

[94] The Appellate Panel, with its decision, proposed that the defendants be kept in remand until a new decision was made regarding the request for detention on remand.

[95] A more lenient measure of reporting to the police station was issued. Defendants Spasojević and Rošić are still in detention.

[96] Basara was remanded in custody on October 16, 2019.

Indictment dated November 10, 2020

Prior to the amended indictment dated November 10, 2020, two other indictments were filed, which were subsequently amended. The first indictment against the six defendants was filed on December 2, 2019. To read more about the indictments, the objections to evidence, requests for dismissal of the indictment, and amendments to the indictments, please see the annual report of the HLCK 2020, entitled “*War Crimes Trials: Slow Progress*”^[97]

Acting on the decision and recommendations of the Court of Appeals of August 31, 2020, which ruled on the appeal claims of the accused and their defense counsel in the decision of the Basic Court of April 6, 2020, on November 10, 2020 the SPRK Office filed an indictment with the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština against the accused Spasojević, Rošić, Arsović, Marković, Jovanović and Basara.

The first point of the new indictment charges that Spasojević, Rošić, Basara and Arsović, from 2014 until 2018, namely January 16, 2018, in Mitrovica, in cooperation with Zeljko Bojić, Zvonko Veselinović and Milan Radojičić (who were not accessible to Kosovo prosecutors), as well as with two unknown persons, acted as an organized and structured criminal group, with hierarchically divided roles. The group was led by Veselinović and Radojičić. The accused continuously and in co-perpetration engaged in criminal activities in order to establish control in the northern part of Mitrovicë/Mitrovica, as well as in the political and economic life of this part of the city. They acted knowingly and with the intention of committing the criminal offense of *aggravated murder*, when each of the accused on the critical day (of Ivanović’s murder) committed their incriminating acts, as a result of which Ivanovic was assassinated.

a) The accused Nedeljko Spasojević, acting as a member of the criminal group, assisted in the commission of the criminal offense of *aggravated murder*, creating conditions and removing obstacles in such a way that with an official police vehicle, one day before the event, he transported the unknown perpetrators from the outskirts of the city to the place where the *Opel Astra* vehicle was parked. This vehicle was used the next day for the shooting of the victim. On that critical day, together with the two police officers who first arrived at the crime scene (Žarko Jovanović and Dragiša Marković), the accused Spasojević failed to carry out his police duties and powers, by failing to prevent unauthorized persons from taking photographs and also damaging possible evidence at the scene where the murder of Oliver Ivanovic had taken place.

[97] Please find the 2020 report on HLCK website: www.hlc-kosovo.org.

b) The accused Marko Rošić, acting as a member of the criminal group, assisted in the commission of the criminal offense of *aggravated murder*, and played a concrete role in it. Prior to the murder of Oliver Ivanović, inside the vehicle *SUV Santa Fe* with registration plates KM-014-FZ, he had followed the movements of the victim before the murder took place, and after the murder, with his vehicle, he had followed the victim's brother, Miroslav Ivanović.

c) The accused Rade Basara, using his official position and authority, but acting as a member of the criminal group, failed as a police investigator to carry out his official duties. He cooperated closely with Bojić, as well as with Radojičić and, at the request of the group, hid or eliminated evidence, in order that no light be shed on cases in which the suspects were revealed to be members of a criminal group, so that these cases remain undiscovered or uninvestigated. In this way, he failed to perform the duties which, according to the law, he was obliged to undertake.

d) The accused Silvana Arsović, as a member of the organized criminal group, in close cooperation with the defendants who coordinated in the murder of Oliver Ivanović, assisted in the commission of the criminal offense of *aggravated murder*, creating conditions and removing obstacles to the commission of this criminal offense, in such a way that, at the time the murder of Oliver Ivanović took place, she was aware that the security cameras in the premises of Civic Initiative DJF had been forcibly disconnected from power sources, so that the filming of the moment of Ivanović's murder was prevented. On January 16, 2018, at 8:16, immediately after Ivanović's assassination, she re-activated the security cameras in the DJF premises, where she worked as an administration employee.

With their actions as stated above, the accused had committed the criminal offenses of *participation or organization of a criminal group*^[98], in conjunction with the offense of *aggravated murder*^[99] and the offense of *abuse of official position or official authority*^[100].

e) The indictment of November 10, 2020 charges that the accused Dragiša Marković, on the critical day, in the capacity of police officer and without authorization, had made available information from the crime scene, which were official

[98] Provided and punishable under Article 283, paragraph 283 in conjunction to, paragraph 3 of the CCRK.

[99] Provided and punishable under Article 179, paragraph 1.9 of the CCRK.

[100] Provided and punishable under Article 422 paragraph 2, point 422 in conjunction to paragraph 2 of the CCRK.

secrets, to a police officer of Serbia in order for this information to be published or used outside the Republic of Kosovo, while the news of Ivanović's assassination was yet to be confirmed. Thus, he committed the criminal offense of *disclosure of official secrets*^[101].

f) Defendants Dragiša Marković and Žarko Jovanović, in the capacity of officials, abused their position by not performing their official duties as laid down by the law, in such a way that after the murder of Oliver Ivanović they failed to secure the crime scene. With this, they enabled other persons to intervene at the crime scene and to damage and tamper with material evidences. They were also charged with removing and hiding evidence, removing it from the scene, thus committing the crime of *abuse of official position*^[102].

g) Defendant Žarko Jovanović possessed a weapon, a model TT, caliber 7.62 mm, with serial number C-91769, which was found during the search of his apartment on February 10, 2018, with nine (9) bullets of the same caliber, for which, at the time of the search, he did not have the permission of the competent authorities to possess and carry, and with which he committed the criminal offense of *unauthorized ownership, control or possession of weapons*^[103].

h) The accused Spasojević, when taken into custody on November 23, 2019, had in his house an automatic rifle AK-47, caliber 7.62x39, a cartridge for AK-47, 106 bullets 7.62x39 mm caliber, a hand grenade, an extended clip for AK-47, and a military vest, for which he did not have the permission of competent authorities, thus committing the criminal offense of *unauthorized ownership, control or possession of weapons*.

Main Trial

The main trial continued throughout 2021 before the trial panel of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština.

The initial review was held on February 5, 2021. Some initial review hearings were held even earlier, but for various procedural reasons were postponed several times.

[101] Provided and punishable under Article 433, paragraph 2 of the CCRK.

[102] Provided and punishable under Article 422, paragraph 1 in conjunction to paragraph 2, point 2.2, in conjunction with Article 31 of CCRK.

[103] Provided and punishable under Article 374, paragraph 1 of the CCRK. The Special Prosecutor, throughout the indictment, qualified the actions of the accused under the 2012 CCRK.

In the initial hearing, two defendants, Nedeljko Spasojević and Žarko Jovanović, pleaded guilty to the criminal offense of *unauthorized ownership, control or possession of weapons*. The presiding judge accepted the guilty plea for this criminal offense and the sentence will be issued with the rendering of the judgment at the end of the main trial.

The main trial was opened on July 6, 2021, and the parties submitted their opening remarks. In the following hearings, the procedure continued with the hearing of witnesses, and by the end of 2021, five (5) witnesses proposed by the prosecution had been heard.

The main trial was open to monitors and the media, but not to the general public due to the COVID-19 pandemic measures.

The main trial has also continued into 2022.

HLCK findings

The proceedings against the accused charged with aiding or abetting the murder of Oliver Ivanovic under an organized criminal group have, to date, been characterized by excessive delays, both in the investigation procedure and in the evaluation of the indictment. All this has been despite the fact that three of the accused have been in detention for a long time now. Both the current trial panel and appellate panels must take this circumstance into account when taking procedural action.

2.2.1. The Case: *Prosecutor vs. Ivan Todosijević*

The Panel^[104] of the Supreme Court of Kosovo, presided over by Judge Mejreme Memaj, in the case *Prosecutor vs. Ivan Todosijević*, convicted of the criminal offense of *incitement to hatred, dissension or national, racial, religious or ethnic intolerance*, deciding on the request for protection of legality, filed by the defense counsel of the convicted person against the judgment (PS. nr. 20/2019) of the Basic Court in Prishtinë/Priština, dated 5 December 2019, and the judgment (APS. nr.7/2020) of the Court of Appeals of Kosovo, dated June 24, 2021, hereby upheld the request for protection of legality of the lawyer Nebojša Vlajić, defense counsel of the convicted person, annulled the judgments of the first and second instance courts, and remanded the case to the first instance court for a retrial.

The course of criminal proceedings

Criminal proceedings against the accused Todosijević^[105], former Minister of the Ministry of Local Self-Government at the Government of Kosovo, was initiated with the decision on the opening of investigations of the SPRK Office dated 23 May 2019, in relation to the criminal offense of *incitement to hatred, dissension or national, racial religious or ethnic intolerance*.

The investigations were opened after the investigative actions carried out by the Directorate for the Investigation of Serious Crimes (DHKR) at the Kosovo Police (KP), regarding the speech of the accused Todosijević made by him at the gathering of citizens in Zvečan/Zveçane on March 24, 2019, on the occasion of the twentieth anniversary of the start of the NATO bombings. According to the allegations of the prosecution, in that instance, among other things, he stated that the massacre in Reçak/Račak was a fabrication, and characterized Kosovo Albanians as terrorists and murderers, who committed most of the crimes during the armed conflict in Kosovo.

[104] Members of the panel were judges Rasim Rasimi and Nesrin Lushta.

[105] The accused Todosijević, after his statement, at the stage of the pre-trial proceedings which were initiated against him, was dismissed from the post of Minister at the Ministry of Local Administration on April 9, 2019.

After completing the investigations, which lasted slightly more than one (1) month, on June 28, 2019, the SPRK Office filed an indictment against the accused.

Indictment

In the indictment the accused Todosijević, was charged with abuse of his position and authority as Minister at the Ministry of Local Self-Government and of deliberately inciting and spreading racial and religious hatred, riots or intolerance between ethnic groups living in the territory of the Republic of Kosovo.

The accused faces the charge that:

- on March 24, 2019, as a speaker at a gathering of citizens in Zvečan/Zvečane (King Milutin Street), on the occasion of marking the anniversary of the start of the NATO intervention in 1999 in Kosovo, as a sign of remembrance for the victims of the NATO bombing, he said: *“The reason for the aggression against our country was the so-called humanitarian catastrophe in Kosovo and Metohija [...] The massacre in Reçak/Račak was a fabrication [...] Albanian terrorists were the ones who fabricated everything and committed the most crimes in Kosovo and Metohija [...] To date no one has been held responsible for this [...] They committed crimes before the NATO aggression, killed good Serb citizens and Serbian policemen in their workplaces [...] they continued their thirst for blood even during the aggression, even after the arrival of the so-called peacekeeping missions in Kosovo and Metohija.”* Under the indictment, the accused is charged with the criminal offense of *incitement of national, religious or ethnic hatred, discord or intolerance.*

The procedure for assessing the indictment

The initial hearing was held on June 19, 2019 before the presiding judge of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština (Judge Musa Konxheli), regarding the indictment from the Prosecution Office. The parties in the procedure were present at the hearing. The accused pleaded not guilty in relation to the indictment. His defense challenged the territorial jurisdiction of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, claiming that the offense was committed in the territory where the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica has jurisdiction. The objection was rejected by the presiding judge during the hearing on the grounds that, according to the Law on Courts in Kosovo^[106], the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština has jurisdiction to adjudicate indictments of the SPRK Office.

[106] Article 13, paragraph 1, under 1.1., Law on Courts of Kosovo: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18302>

The appeal of the defense counsel of the accused was rejected by the decision of the panel of the Special Department of the Court of Appeals^[107], dated 17 October 2019, as unfounded, and the decision of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština of 3 September 2019 was upheld. According to the findings of this panel, the indictment was substantiated by the evidence and was legally admissible. The evidence, in the case file, confirmed the grounded suspicion. The assessment of the evidence on the existence or non-existence of a criminal offense in the actions of the accused would be the subject of analysis during the main trial before the first instance court.

The main trial

Regarding the last indictment of the SPRK Office of June 2019, the main hearing was opened on December 2, 2019. In this hearing, after reading the indictment, the accused stated: *“The incident that occurred was filmed by cameras and journalists, so I cannot raise any objection; nevertheless, as I said before, I declare that I do not feel guilty about what happened.”*

The trial continued with the opening speeches of the parties in the procedure, and with presentation of the physical evidence, such as video recordings from the meeting held on the critical day in Zvečan/Zvečane, many journalistic articles published related to the critical event and other prosecution documentation.

The accused and his defense challenged the prosecution’s evidence. The accused, during the proceedings, only answered the direct questions of his defense counsel. During the trial he used the right not to answer the questions of the other participants in the proceedings, which is to say, to exercise the defence of silence.

The parties to the proceedings submitted their closing arguments. The prosecutor stated that the allegations in the indictment were fully substantiated by the evidence presented during the main trial. The culpability of the accused as well as his criminal responsibility had been proven. He proposed to the court that the accused be found guilty and sentenced according to the Law.

The defense counsel of the accused, in his closing speech, expressed his disagreement with the allegations of the prosecution. In this case, the culpability had not been proven, there was no criminal offense, the indictment was in contradiction to the Criminal Code of the Republic of Kosovo and the European Convention on

[107] Presiding Judge Kreshnik Radoniqi, with judges Gordana Vlašković and Ferit Osmani as members of the appellate panel.

Human Rights and Fundamental Freedoms, which speaks of freedom of expression and which is applicable in Kosovo. The indictment was also in contradiction with the Constitution of Kosovo.

The main hearing was open to the public, and was conducted in Albanian, with Serbian translation provided for the accused and his defense counsel.

First instance judgment

The judgment, by which the accused was found guilty of committing a criminal offense, which he was charged with in the indictment, and was sentenced to imprisonment for a term of two (2) years, was announced on 5 December, 2019, and was served on the parties in January 2020.

The Review Panel, on the basis of evidence presented, established that the prosecution had substantiated the indictment with concrete evidence; that it had succeeded in defining the extent to which freedom of expression is permitted, and when freedom of expression becomes a criminal offense; and it had defined political and criminal responsibility.

According to the court findings, presented in the judgment, the defense's claim that the culpability of the accused had not been established on the basis of the evidence presented and that the indictment was contrary to the provisions of the European Convention on Human Rights (ECHR) Article 10 thereof, which provides that freedom of expression be permitted, was unfounded since such freedom is not limitless.

According to the judgment, after the evidence presented during the main trial, especially after the analysis of the video, which was presented to the court on a CD, the court had confirmed that through his presentation at the citizens' rally on March 24, 2019, the accused had abused the official position of the Minister of Ministry of Administration and Local Government, and that therefore his appearance could not be considered and treated as merely political, but one bearing a criminal responsibility. The court upheld its views by quoting the case law of the European Court of Human Rights in Strasbourg^[108]. According to the court findings, the indictment did not infringe on freedom of expression, which is regulated under Article 10 of the ECHR.

[108] Abedin Smajić vs. Bosnia and Herzegovina, Application No. 48657/16 <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/UredPDF/default.aspx?id=8222&langTag=bs-BA>

The court rejected the defense's claims that if the accused was speaking at the rally in the capacity of a minister, he would have enjoyed immunity as a member of the Kosovo government, clarifying the point by claiming that members of the Government are protected by functional immunity for actions taken within their competences. But the same principle does not protect them from prosecution for actions taken outside the scope of their activity and responsibility. The way the accused, the former minister, addressed the citizens gathered on the critical day was insulting to all the people and, as such, could cause hatred, discord and intolerance among ethnic groups in Kosovo.

According to the judgment, the actions of the accused had gone beyond the freedom of expression provided by Article 10 of the ECHR, and contained both subjective and objective elements of the criminal offense for which he was charged. The legislation does not specify the necessity that actions cause consequences, such as riots. The accused, using his position as a minister, deliberately incited hatred and intolerance, considering that Kosovo had gone through an armed conflict which resulted in casualties, massacres, and other war crimes, and thus constituted a complex environment. The actions of the accused would probably not have had the same effect on societies that had not experienced similar circumstances to those in Kosovo. According to the court, the denial of the Reçak/Raçak massacre, as well as the part of the statement labeling an entire nation, endangered the rights of others. For these reasons, the actions of the accused did not enjoy protection, either from the domestic legislation, or from the provisions of the ECHR.

Regarding the decision on the sentence of two (2) years, the court, according to the judgment, took into account the mitigating circumstances, and the fact that the accused was a first time offender and had demonstrated good conduct during the criminal proceedings and in his statement which did not intend to offend anyone, as the accused had emphasized in his statements at all stages of the proceedings, respectively before the police, the prosecution and the trial panel. In terms of aggravating circumstances, the court took into account the gravity of the criminal offense committed with direct consciousness and will. The court found that the sentence imposed was proportional to the gravity of the criminal offense committed, that it would achieve the purpose of the sentence and have a preventive role in deterring other eventual perpetrators from committing such criminal offenses in the future.

The appeal of the accused against the first instance judgment

The defense counsel of the accused challenged the judgment of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština dated 5 December 2019, within

the time limit provided by law, through an appeal on the grounds of erroneous assessment of factual situation, violation of the provisions of Criminal Procedure Code, violation of the Criminal Code, and violation of Article 10 of the ECHR, and also appealed the sentencing decision.

Pursuant to Article 390, paragraph 1 of the CPC, the defense counsel requested that the accused be present at the hearing of the Appellate Panel of the Court of Appeals, as well as that, in accordance with the Brussels Agreement, the second instance (appeal) proceedings be conducted before the Court of Appeals Division in Mitrovicë/Mitrovica.

According to the appeal allegations, there were extreme discrepancies between the allegations in the indictment and the enacting clause of the judgment regarding what the accused allegedly said on the critical day which was video-recorded, and which was part of the case file in the form of a CD. The appeal alleged that by comparing the enacting clause of the indictment and the enacting clause of the judgment with what can be found on the CD, it could be established that the accused did not say what was stated in the judgment, for which he was convicted. The word “thirst for blood” is used several times in the text of the judgment, which was found in the video recording. This discrepancy was sufficient reason to overturn the judgment. The defense counsel of the accused proposed that the appellate panel should look at the recording as part of the appellate procedure. In its appeal, the defense also pointed out other differences between the video recording and the allegations in the judgment, which the second instance court was obliged to take into account, because the erroneously established factual situation had led even to substantial violations of the Criminal Procedure Code.

Claiming that there was also a violation of Article 10 of the ECHR, the defense counsel, through the appeal, elaborated on the first instance court judgment in detail in order to present freedom of expression as a key human right in a democratic society. On this occasion, he quoted many provisions of the ECHR, saying that, according to Article 22 of the Constitution of Kosovo, the ECHR is directly applicable in Kosovo, and has supreme legal force compared to domestic law, and in case of conflict, that the ECHR takes precedence over domestic laws.

According to the appellant, there was no violation of the provisions of Article 10 of the ECHR in the actions of the accused Todosijević, even on the basis of a broader interpretation of the protection of authority and the rights of others. The speech of the accused addressed to the citizens gathered on the critical day had never pro-

duced any consequences. The sentencing verdict imposed on the accused constituted a direct interference with his right to freedom of expression. The court had not stated any reason why it considered that the restriction of speech would be justified in this case. Through the judgment, the court did not state any reason that went in favor of the decision to find the accused guilty, ignoring the circumstances, which did not substantiate the court judgment.

Through the appeal, the defense counsel also objected to the comparison of a case decided by the European Court of Human Rights with the case of the accused, as a means to strengthen the judgment. According to the defense, these cases shared no similarities. The court in its judgment only cited those parts of the judgment of the European Court which supported its decision. The defense did not oppose the protection of human rights, in other words, the rights of Albanians and the sensitivity that this event has for the Albanian community, but Todosijević was speaking about a historical event which had happened in the past, so it did not cause and was not intended to cause intolerance - it did not call for violence, nor did it cause violence.

According to the appeal allegations, Todosijević with his statement did not commit the criminal offense with which he was charged. His speech in front of citizens had never led to any consequences, public order and tranquility had not been endangered, there had been no protests, demonstrations, blockades, or political rallies - nothing important had happened. The accused did not abuse his position or authority. There was no criminal liability in his actions. The public prosecutor did not substantiate his allegations that the accused addressed the citizens in his capacity of Minister of Local Self-Government and that by doing so he abused his position, even though he was a minister at the time. On the critical day, at the gathering of citizens who had lost their loved ones during the armed conflict in Kosovo, he did not appear in that capacity, because he spoke as a member of the Serbian List, in other words, as a local Serbian politician. Some actions may be criminally permissible, which from the point of view of the majority or the minority were morally impermissible. The accused was aware that his statement may have received different interpretations. He could not admit that he intended to offend someone when that was not true, and he offered his sincere apologies.

Regarding the decision on the sentence, the defense counsel said that it could not be discussed, because no sentence can be imposed for actions which do not constitute a criminal offense. Any punishment in such a case is unlawful. Even if there had been some culpability, had the court considered what a proportional

punishment would have been on the basis of the gravity of the criminal offense - a punishment proportional to the culpability of the accused? According to the defense counsel, this judgment would be remembered as shameful, and aimed at punishing one person with the aim of intimidating an entire nation and preventing them from expressing their opinion only because someone did not like it or someone did not want to hear such an opinion.

In conclusion, the defense counsel stated that the appeal was well-founded and that the first instance judgment was unsubstantiated. He proposed that the Court of Appeals in Prishtinë/Priština takes this appeal into consideration as grounded, and either modify the Judgment of the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština dated 5 December 2019 and acquit the accused, on the grounds that the action for which the accused was charged was not a criminal offense, but fell within the realm of freedom of speech, which is protected by Article 10 of the ECHR, or overturn the said Judgment due to the incorrectly established factual situation, which led to a substantial violation of the provisions of criminal procedure.

The Kosovo Appellate Prosecution in Prishtina/Priština, through its motion dated 13 February 2020, proposed that the court reject the appeal of the defense counsel of the accused as ungrounded and upheld the appealed judgment.

Appellate Court Judgment

The Panel^[109] of the Special Department of the Court of Appeals, presided over by Judge Burim Ademi, in the case of *Prosecutor vs. Ivan Todosijević*, on June 24, 2021 issued a judgment (APS.nr.7/20) rejecting the appeal of the defense counsel of the accused as unfounded, upholding the judgment of the Basic Court in Prishtina/Priština (PS.nr.20/19) dated 5 December 2019.

In the panel session held on April 28, 2021, the objection of the defense counsel, lawyer Nebojsa Vlajić, regarding the composition of the panel and the territorial and subject matter jurisdiction was rejected, while the Supreme Court of Kosovo and the Court of Appeals in Prishtina/Priština through their decisions rejected the request of the defense for exclusion of a judges panel from deciding in this criminal case. Subsequently, the Court of Appeals held the second session of the panel on June 24, 2021, in accordance with the provision of Article 390, paragraph 1 of the CPCRK, in which the defense counsel of the accused, lawyer Vlajić, was present, while the accused and the Appellate Prosecutor were not present, although they were duly summoned to the place and time of the panel hearing.

[109] Panel members were judges Vatou Durguti and Bashkim Hyseni.

The Court of Appeals analyzed the appealed judgment together with the case file, assessed the appellate allegations and, *ex officio*, found that the appealed judgment did not contain essential violations of the criminal procedure provisions or other violations which would condition the mandatory overturn of the judgment. The enacting clause of the judgment described in full the incriminating actions, which formed the elements of the criminal offense for which the accused had been found guilty and, as such, it was clear and comprehensible, while the reasoning gave clear reasons for the decisive facts and the reasons on which it was based when resolving this legal matter, which this court also approved as fair and legal.

The Court of Appeals found the appellate allegation regarding “how the court noticed that the accused used the words ‘bloodthirsty’ or ‘massacre in Reçak’ or ‘Reçak massacre’”, as unfounded, due to the fact that in the appealed judgment, page 12, the first instance court had provided clear reasons that these sentences uttered by the accused were confirmed by watching and listening to the CD, which was administered as physical evidence at the main trial of December 2, 2019. Page 5 of the court records also contained findings in general, regarding the physical evidence administered, where the defense counsel of the accused stated that “ remarks would be made in the closing speech”; therefore, in this regard, this Court considered that the appealed judgment was compiled in accordance with the provision of Article 370 para. 7 of the CPCRK, given that the first instance court gave concrete reasons for this decisive fact in the reasoning of the appealed judgment and which reasons were upheld by this court as fair and based on the law.

With regards to the defense allegation that Article 10 of the European Convention on Human Rights had been violated, this court found that the appeal allegation is unfounded. The First Instance Court gave sufficient reasons in the appealed Judgment, pages 10 and 16, as to why it considered that the statement of the accused did not enjoy the protection of Article 10 para. 1 of the European Convention, since, as such, it exceeded the boundaries of the freedom of expression as provided for by Article 10, paragraph 2, of the Convention in question.

According to the assessment of the Court of Appeals, the statement of the accused at the gathering of citizens on the critical day cannot be treated as freedom of expression, which has to do with the public interest, which is guaranteed by Article 10, para. 1 of the European Convention, but, in itself, contains a form of incitement to hatred and discord against the Albanian population in Kosovo; since, in this statement, he used completely offensive words referring to them as “terrorists and fabricators of the Reçak/Raçak massacre and as a reason for NATO aggres-

sion against their country, which killed good Serbs and police officers in their workplace by continuing their blood-thirst both during the aggression and after the arrival of the peacekeeping mission in Kosovo”.

According to the conviction of this Court, these expressions of the accused exceeded the freedom of expression and, as such, constituted the criminal offense for which he was found guilty; hence the defense’s appeal, “that the statement of the accused does not contain any call for revenge, or for violence directed against anyone either concrete or abstract, but has to do with an event from the past, which has nothing to do with anyone’s actions 20 years later”, was unfounded, as this statement is to be attributed as insulting the Albanian population by giving clear messages of incitement and public spread of hatred and discord or intolerance between national groups, especially in the environment of a multiethnic society that has just emerged from an armed conflict. Therefore, from the circumstances of the proven facts it follows that the defendant’s actions and statements go beyond the freedom of expression guaranteed under Article 10 of the Convention, and that these actions are sanctioned as a criminal offense, for which the accused was found guilty. Such a factual situation was also supported by the Case Law of the European Court (*Case S. vs. Bosnia and Herzegovina, A.nr.48657/16*) which issued the opinion that “the statements of the applicant, although written in a hypothetical form, have touched very significantly on the core issue of post-war ethnic relations in Bosnian society”, or the case (*F. vs. Belgium A.nr.15616 / 07*) according to which “the applicant, who was a member of the Belgian Parliament and chairman of the FN political party in Belgium, during the election campaign, through the expressions used in the distributed leaflets, transferred the cause of distrust, rejection or even hatred towards foreigners, among the less informed public, that clearly manages to incite racial hatred”.

The Court of Appeals considered that the statement of the accused bore a clear responsibility for causing feelings of hatred, discord and intolerance towards the Albanian population, especially among those present who, in various forms, had experienced losses and pain from the armed conflict in Kosovo. The message of the accused, addressed on the day when citizens in Zvečan/Zvečane rallied against NATO intervention, echoes strongly and clearly manages to publicly incite hatred towards another national group.

According to the conviction of this court, the finding of guilt and the sentence imposed by the first instance court were reasonable and in the interest of preventing the disturbance of public order and protection of rights of an ethnic group, in this

particular case, Albanians; which is entirely in accordance with Article 10, paragraph 2 of the European Convention for the Protection of Human Rights, which provides for the possibility of restrictions or sanctions under the law and which are necessary in a democratic society, since, in this case, the accused through his statements made in public exceeded the limits of protection of free thought and thus committed the criminal offense of *incitement to national, racial, religious or ethnic hatred, discord or intolerance* from article 147, par.2 related to paragraph 1 of the CCRK.

The Court of Appeals found the appeal of the defense for the erroneous establishment of the factual situation to be unfounded, due to the fact that, for the verification of the factual situation, the first instance court at the main trial administered the evidence by listening to and watching the video recording, reading articles published in various portals and newspapers, reading the information report with Ref No. 06/1-01-120/2019 dated 26 May 2019, reading the statements of the defendant given to the police on 25 April 2019 and those at the Special Prosecution on 30 May 2019, and the final speeches of the parties and, after analyzing and evaluating these materials and personal evidence, concluded that the actions of the accused contained all the elements of the criminal offense described in Article 147, paragraph 2 in conjunction with paragraph 1 of the CCRK, finding that the defendant intentionally committed this criminal offense when he stated that *“the reason for the aggression in our country was the so-called humanitarian catastrophe in Kosovo and Metohija .. the Reçak/Račak massacre was a fabrication .. it is the Albanian terrorists who invented all this and committed the greatest crimes in Kosovo and Metohija ... to date no one has been held responsible ... they committed crimes before the NATO aggression, they killed good Serbian citizens and policemen in their place of work ... their bloodshed has continued during the aggression and after the arrival of the so-called peacekeeping mission in Kosovo and Metohija”*. This statement and the expressions used by former Minister Ivan Todorović were assessed by the court as insulting actions against an entire population and, as such, in danger of inciting hatred, discord, and intolerance between ethnic groups in Kosovo, and as actions exceeding the freedom of expression as provided in Article 10 of the ECHR and other internal acts. Therefore such actions also constituted a criminal offense according to the case law of the ECHR, as in the case of *A.B. vs. Bosnia and Herzegovina*. This court fully agreed with this factual situation, established by the first instance court, as fair and based on the evidence administered during the main trial.

From their viewing and hearing of the material evidence-CD, the Court of Appeals found that it confirms that the accused on the critical day of his appearance before

the gathering of citizens, as described in the enacting clause of the appealed judgment, while addressing those present, used in his speech the words “bloodthirsty” and “massacre”, and this was undoubtedly confirmed by watching and listening to the CD; therefore the allegation of the defense in this regard was unfounded and contrary to the material evidence, which proved the factual situation as rightly established by the first instance court, that the accused on the critical day used these words when addressing those present at this rally, while the accused himself in his statement stated *“I remember what I said that day, but everything was recorded.”*

In the statement given to the Prosecutor, according to the minutes PPS.nr.26/19 dated 23 May 2019, the accused confirmed that he had participated in this civic gathering, giving a correction in relation to a question posed. that *“this demonstration was not against the NATO intervention, but in memory of the victims of the NATO bombing”*. When asked by the prosecutor whether it was true that in that meeting, when he took the floor, he stated, among other things, the words attributed to him at the beginning of the proceedings, he replied *“Believe me, I do not even remember exactly what I said that day, but everything was recorded”*. In the answer given, he added, among other things, *“I am fully aware of my responsibility both as a minister and as an ordinary citizen and, all in all, I sincerely regret the words I spoke, and the tragic events that happened in Kosovo in the foreground, and now as a former minister I have accepted my political responsibility and my future political career has been put in question.”*

Also, in the statement given as a suspect to the police, numbered PPN 145/19 dated April 25, 2019, he confirmed his participation and his speech at the rally on March 24, 2019 in Zvečan/Zvečane, in front of about 30 people, but when asked about the uttering of sentences as in the recording, he replied that he did *“not remember particular details, perhaps he uttered them in anger or affection in front of the families of the victims.”*

The case file, the articles published in portals and various newspapers in the country, indicated the circumstances of the statement of the accused in the rally held in Zvečan/Zvečane on the critical day, which in the days that followed resulted in his dismissal from the position of Minister of MLGA by the then Prime Minister of Kosovo, due to the language used by him at that rally.

The Court of Appeals found that from the material evidence and the statements of the accused entered during the criminal proceedings it was clear that the accused, Ivan Todosijević, did not deny the sentences and expressions spoken at that rally

and described more closely in the enacting clause of the appealed judgment. He did not deny this in the statements entered to the police and the prosecution after being confronted, but only *clarified* that he did not intend to offend anyone and did not distinguish between the victims regardless of whether they were Albanian or Serbian. Therefore, the evidence in the case file, taken as a whole, confirmed the factual situation for the incriminating actions of the accused for which he was found guilty.

The Court of Appeals found the appeal allegations that “the action of the accused does not constitute a criminal offense” as unfounded, due to the fact that the first instance court in the appealed judgment, page 14, provided concrete and clear reasons by analyzing and assessing why the actions of the accused contained all the elements of the criminal offense of *inciting national, racial, religious or ethnic hatred, discord or intolerance* under Article 147, paragraph 2 in conjunction with paragraph 1 of the CCRK, thereby giving the reasons on which its finding was based when resolving this legal matter, by referring to article 147 paragraph 1, stating that the legislation does not determine that it is necessary to have actual disruption of public order, as claimed by the defense in the appeal. This court entirely agreed with the reasons given by the first instance court that it is only, required that one of the basic forms be used, namely, “*action - incitement, spreading of public hatred, discord or intolerance between national, racial, religious, ethnic or other groups living in the Republic of Kosovo...in a way that may disturb public order*”. It is not necessary that the actions, in the concrete case of the accused, disrupt public order, but it is considered that this criminal offense is committed if the accused has taken one or all of these actions.

Regarding the appeal allegation that “the incriminating action did not *cause riots, violence or other serious consequences, as provided in the serious form of this offense under Article 147, par. 2 of the Criminal Code*”, this Court found this allegation as unfounded, while fully agreeing with the legal position of the first instance court that, for one to consider that this criminal offense has been committed under paragraph 2, as a qualifying form, it is necessary to cause violence or riots, but it is enough to have one of the forms provided by this paragraph fulfilled, and in this case the accused was found guilty because, when he gave his speech at the rally in Zvečan/Zvečane on the critical day, he abused his position as Minister of MLGA, addressing participants at this rally using a language that publicly spread hatred, discord or intolerance among national groups living in the Republic of Kosovo, calling and describing them as “*Albanian terrorists who invented all this and committed the greatest crimes in Kosovo and Metohija ...*”. Therefore this Court also found that the accused, being aware that he was holding the position of a

minister in the Government of the Republic of Kosovo, used this public gathering by taking the floor to address participants exactly on the day marking the intervention of NATO forces, related to the armed conflict in Kosovo, knowing, as did the persons who were present, but also the general public, that every appearance and public speech of a senior state official signifies their appearance before the public as senior public officials who represent a ministry of the Government of the Republic of Kosovo.

Despite this, the Court of Appeals noted that it was a fact that after the publication of the speech of the accused (subject to the criminal offense), there were public reactions in the local media (which fact was also emphasized by the defense, page 12, paragraph 5 of the appealed judgment), resulting in his dismissal by the then Prime Minister of the Republic of Kosovo, which was proven by the dismissal decision in the case file (Prot. No. 2428/2019, dated April 9, 2019). Therefore, the circumstances were such that the public order could have been disturbed, despite the fact that this provision does not necessitate that this element be met for it to be considered that the perpetrator has committed this criminal offense.

The Court of Appeals found the appeals allegation that it is “true that the accused was a minister at that time, but he did not represent his ministry in the Government of Kosovo at the gathering of Serb citizens in Zvečan/Zvečane”, as unfounded, as also that the accused was “a member of the Serbian List and a local Serbian politician, and he addressed the gathered citizens in this capacity, and as a Serbian politician, and he had no position or authority which he could abuse”.

It is not disputable that at the time of the commission of the criminal offense, the accused held and exercised the position of Minister of MLGA in the Government of Kosovo, and that during his time in that position he was under no restrictions as to undertaking activities and actions that coincided with the duties and responsibilities of the Minister of this Ministry within his competencies, which are defined in the applicable legislation of the Republic of Kosovo, such as the Government Regulation No. 02/2011 on the fields of administrative responsibility of the Office of the Prime Minister and relevant Ministries. However, despite this, the accused was fully aware that the gathering of citizens on the critical day was not a gathering of a character or with regard to issues related to the administration of local government, but quite indisputably a gathering of citizens wishing to express their opposition to the NATO bombing of the then targets related to the armed conflict in Kosovo. Therefore, in this regard, his address was not justified and could not be understood as anything other than a clear message to

those present that he, in the senior state position he held as a minister, showed at a critical time his support for a rally on a day when there was opposition to the bombardment of NATO forces – as a minister, and not as the defense claimed, in an attempt to minimize his public function, as a local politician.

It was also indisputable that this rally was organized in a public place and on the day of marking the anniversary of the start of the bombing of NATO forces, and the accused was aware that this rally was not accidental and of a private nature, but with a certain meaning and purpose. Therefore it follows, in the opinion of this court, that senior public officials with each of their public appearances convey official messages, and such appearances cannot be considered detached from their functions and senior official positions.

The Court of Appeals found the appeal allegation that the accused enjoyed the immunity of his ministerial function for the speeches and opinions expressed regarding the object of the criminal offense, for which he was found guilty, as unfounded, on account of the fact that on the critical day the accused was clearly not speaking regarding the nature of the work of which he was in charge a his ministry, but was undoubtedly addressing those present at the rally and giving messages of support to those present who were against the NATO intervention - and, in this speech, he used words which were attributed to the Albanian population, describing them as “Albanian terrorists”, who “fabricated” the Reçak/Raçak Massacre to present it as a humanitarian catastrophe, which was followed by NATO intervention. So, from this speech one cannot, under any circumstances, infer the conclusion that the accused spoke within the scope of activity of Minister of Local Government, but, on the contrary, he, being vested with the authority of a minister - as an official person - abused his position by taking the floor and addressing those present in order to incite and publicly spread hatred, discord or intolerance between national and ethnic groups living in the Republic of Kosovo. Therefore, considering the Judgment of the Constitutional Court of the Republic of Kosovo, KO 98/11 dated 20 September 2011, which interpreted and clarified, among others, the immunity of members of government, and which established that “Members of the Government do not enjoy special protection for their actions and decisions taken outside the scope of their responsibilities”, in such circumstances they do not enjoy immunity and can be prosecuted. This makes it clear that the speech of the accused on the critical day, made to the citizens in Zvečan/Zveçane, was not related to his scope of activity as a minister, and therefore the actions of the accused do not enjoy protection of immunity, as provided by the Constitution of the Republic of Kosovo, but constitute the criminal offense for which he was found guilty.

The Court of Appeals found the appellate allegation regarding the decision on the sentence to be unfounded, because, since the factual situation had been correctly and fully established in a fair manner, the criminal law was applied when the defendant was sentenced for this criminal offense. The first instance court, when making the decision on the sentence, had assessed all circumstances which had an impact on the type and range of the sentence, and had found that the fact that the accused was a first time offender, that he had repented and had exhibited correct behavior at all stages of the trial, were all mitigating circumstances; and it found the gravity of the criminal offense, with the timing of its commission, as aggravating circumstances. When adding to this the degree of criminal responsibility of the accused, which in this case was very sensitive, it turned out that the criminal offense was committed with direct intent, premeditation and was well planned. Considering the motives for committing the criminal offense, the court came to the conclusion that the sentence imposed was in proportion to the gravity of the criminal offense and the degree of criminal responsibility.

The Court of Appeals did not agree with the finding of the first instance court in terms of its assessment of the direct intent of the accused as an aggravating circumstance, because it was a subjective element of the criminal offense. However, given the existence of all the other findings for the decision on the sentence assessed by the first instance court, this court also upheld them as fair, with the conviction that the sentence imposed served the function of preventing the perpetrator from committing criminal offenses in the future and had an impact on his rehabilitation and in deterrence of other persons from committing criminal offenses such as those provided for in Article 41 of the CCRK.

Request for Protection of Legality

Against the judgment of the first and second instance, a request for protection of legality was filed by the defense counsel of the convict, due to essential violations of the provisions of criminal procedure, violation of Article 10 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and violation of the provisions that precede the adoption of judgments, with the proposal that the Supreme Court of Kosovo approve the request as grounded, and change the impugned judgments, so as to bring a verdict of acquittal for the convict or to annul the judgments, because in both instances the incompetent courts have adjudicated and the case is returned to the competent courts for retrial.

In his request, the defense counsel of the convicted person alleged that the first instance judgment contained essential violations of the criminal procedure pro-

visions due to the fact that the court, which ruled on this criminal case, had no jurisdiction and was not properly composed. The court of jurisdiction in this case was the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica, because the suspected criminal offense was committed in Zvečan/Zveçane. However, regarding the appeal, it should be decided by the Kosovo Court of Appeals Department in Mitrovicë/Mitrovica. The request further stated that the conduct of this procedure in Prishtinë/Priština and not in Mitrovicë/Mitrovica, composed of a panel with a majority of Albanian members, constituted a violation of the first Brussels agreement of 2013. It further alleged that judges, who should have been excluded under Article 384, paragraph 1.2 of the CPC, participated in the main trial. The Criminal Procedure Code in Article 39, paragraph 1.1, stipulated that a judge shall be excluded from the function of a judge if s/he is damaged by the criminal offense, and the court judgments show that it was considered that the statement of the convict insulted the entire Albanian population and endangered their rights.

Furthermore, it was alleged that the first instance judgment was not drafted in accordance with Article 370 of the CPC, because, upon hearing the CD, it was clear that the convict did not say the words for which he was convicted, i.e. he did not say as stated in the enacting clause of the judgment. None of the words written in the judgment corresponded to and matched with what is on the CD recording. Specifically, the convict did not use the words “blood thirst” and the word “Reçak/Raçak Massacre”, as in the enacting clause of the judgment. It was further alleged that the offense for which the convict was found guilty was not a criminal offense, due to the fact that it was not credible that the incriminating act endangered public order, and the incriminated offense did not create unrest, violence or other serious consequences, as provided by the serious form of this criminal offense under Article 147, paragraph 2 of the CPC.

The request further alleged a violation of Article 10 of the European Convention on Human Rights, where the defense recalled that Article 22 of the Constitution of Kosovo provides for the direct application of the European Convention on Human Rights, further emphasizing Article 53 of the Constitution of Kosovo, which defines that “human rights and fundamental freedoms” are guaranteed by the Constitution. The judgments were illegal, erroneous, not based on evidence, and political. In addition, the offense for which the convict was found guilty was not a criminal offense; he, like all of us, had given his opinion on past events and did not advocate violence. Freedom of thought includes not only opinions with which the majority agree, but also those opinions that are contrary to majority agreement. The case invoked by the Basic Court in Prishtinë/Priština of Abedin

Smajić vs. Bosnia and Herzegovina was very different from the case of Todosijević, with which it bore no resemblance; so this case could not serve as a justification for convicting judgment for Todosijević. The defense further noted that the European Court has applied Article 17 of the Convention when statements are understood as a call for revenge or when persons can be identified by name and when the hatred is directed against them. The statement of T. did not contain any call for revenge, nor for violence against anyone; his statement was about events from the past, which had nothing to do with anyone's action 20 years after.

The request alleged that the court also violated the criminal law to the detriment of the convict, for the fact that the incriminating action did not cause riots, violence or other serious consequences, as provided for in the serious form of this offense in Article 147, paragraph 2 of the Criminal Code. The convict had not abused his position or authority - this was only a finding of the prosecution, to put the convict in an unfavorable situation for a significantly higher sentence. It is true that the accused was a minister at that time, but he did not represent the ministry in the Government of Kosovo at the gathering of Serb citizens in Zvečan/Zvečane. The accused was a member of the Serbian List and a local Serbian politician, and he addressed the gathered citizens in this capacity, and as a Serbian politician he had no position or authority which he could abuse. If the convict were to have spoken in the capacity of minister, he would have been entitled to the right of immunity from prosecution, which immunity is also accepted by the Constitutional Court; and if he had not spoken in the capacity of minister, there would have been no criminal offense under Article 2 of Article 147 of CCRK for which he was convicted.

Through the submission KMLP.II.nr.209/2021 dated 30 September 2021, the State Prosecutor of Kosovo submitted a response to the request for protection of legality, with a proposal that the request of the defense counsel of the convict be rejected as unfounded.

Judgment of the Supreme Court of Kosovo

The Supreme Court Panel, which ruled on the request for protection of legality filed by the defense counsel of the convicted person, upheld the defense counsel's request, quashed the judgments of the two lower instances and remanded the case for retrial at the first instance court.

After reviewing the documents and after assessing the request for protection of legality, the Supreme Court of Kosovo found that the request for protection of legality was grounded.

According to the assessment of the Supreme Court of Kosovo, the allegations in the request that the quashed judgments contained essential violations of the provisions of criminal procedure under Article 384, paragraph 1 item 1.12 in conjunction with Article 370 of the KCCP, were grounded. The enacting clause of the first instance judgment was contradictory to its content and reasoning as a whole, as well as to the facts from the case file, which violations had not been corrected even by the second instance court.

Firstly, these ambiguities and contradictions related to the enacting clause of the first instance judgment regarding the criminal offense for which the accused had been found guilty.

Thus, in the factual description of the incriminating actions of the convict in the enacting clause, the judgment stated that “... in the capacity of the Minister of Administration and Local Government in the Government of the Republic of Kosovo, abusing his position or authority, he intentionally and publicly spread hatred, discord and intolerance between national, racial and ethnic groups living in the Republic of Kosovo, because on March 24, 2019, on the street ‘Kral Milutin’ in Zvečan/Zveçane, in the capacity of participant and speaker in the civic gathering against NATO intervention, he stated that ‘the reason for the aggression in our country was the so-called humanitarian catastrophe in Kosovo and Metohija ... the Reçak/Raçak massacre was a fabrication ... It was the Albanian terrorists who fabricated all this and committed the greatest crimes in Kosovo and Metohija ... To date no one has been held responsible ... they committed crimes before the NATO aggression, they killed good Serb citizens and police officers at their workplace ... they continued their bloodshed even during the aggression and after the arrival of the so-called Peace Mission in Kosovo and Metohija, actions which could disrupt public order or cause other more serious consequences in the Republic of Kosovo’.

Such a description or finding of incriminating actions did not result in clear elements of the criminal offense for which the convict was charged and tried. The provisions of Article 147 of the CCRK criminalize incitement to national, racial, religious or ethnic hatred, discord or intolerance. According to paragraph 1 of the article (basic form of this criminal offense), this offense is considered to have been committed when someone publicly incites or spreads national, racial, religious or ethnic hatred, discord or intolerance. Whereas, according to paragraph 2 of this article (for which the convict had been tried) as a more serious form of this criminal offense, this offense is considered to have been committed when someone: a) systematically commits this criminal offense; b) abuses his/her position or

authorizations; c) or when, as a result of this act, riots, violence or other serious consequences ensue.

In fact, from the legal denomination of the criminal offense according to the enacting clause of the judgment it resulted that the accused was found guilty and tried for paragraph 2 of Article 147 of the CCRK, but from the description of the incriminating actions regarding the facts and circumstances that make up the figure of this criminal offense, it did not appear that his actions were clearly described. In fact, according to the description of the elements of the criminal offense, the convict acted both in the capacity of minister and in the capacity of participant and speaker in a civic gathering, but it did not describe how he abused his position or authority to commit this criminal offense or how he used his position to commit this offense, and this not only rendered the enacting clause of the judgment incomprehensible, but rendered the judgment unstable as a whole.

Secondly, these contradictions and ambiguities were evident in the reasoning of the judgment. Thus, the reasoning of the judgment did not give clear reasons as to which facts were considered as established or not established, or why. From the reasoning of the first instance judgment, it appeared that the court had concluded that the actions of the convict had fulfilled one of the qualifying forms of Article 147 paragraph 2 of the CCRK, namely that the convict has committed this criminal offense by abusing his position or authority, but failed to provide any reason as to the way in which he abused or exploited his position to commit this criminal offense. Moreover, the court took for granted the establishment of the fact that the convict had abused his authority and position as a minister only by looking at the CD (which according to the court trying the case clearly showed that his appearance on the floor was made in the capacity of a minister of the local government). According to the assessment of this court, such a conclusion of the court was hypothetical and not substantiated in the case file, because there was no evidence that the convict had gone to the gathering of Serbian citizens held in Zvečan/Zvečane within his competencies as a minister.

Then, despite the fact that the first instance court deemed that the actions of the convict have fulfilled one of the qualifying forms of Article 147 paragraph 2 of the CCRK (abuse of position or authority), in the reasoning of the Judgment it also argues the third qualifying form of Article 147 paragraph 2 of the CCRK (causing riots, violence or other serious consequences), even emphasizing that Article 147 paragraph 2 of the CCRK does not require that a person actually causes unrest, a conclusion that, in the assessment of this court, was unsubstantiated. Thus, on page

14, the last paragraph, when assessing the legal qualification of the criminal offense (paragraphs 1 and 2 of Article 147) and the incriminating actions of the convict, the court concluded that “in the present case, the actions of defendant Todosijević, at the rally of Serb citizens in Zvečan/Zvečane, fully complete the elements of the criminal offense described above (namely paragraph 1) and that the expressions used by the defendant could have disturbed the legal order” - i.e. for this criminal offense to be committed it does not deem that it is necessary to disturb public order. Whereas paragraph 2 of Article 147 of the CCRK stipulates: “Whoever commits the offense provided for in paragraph 1 of this Article in a systematic manner or by taking advantage of his or her position or authority or causes disorder, violence, or other grave consequences ...” As can be seen, even in this paragraph the legislator does not determine the need to cause violence or to have unrest to conclude that this criminal offense has been committed; it is enough to fulfill one of the elements - which, in this case, was met, since defendant Ivan Todosijević, “by abusing his position or authority”, committed this criminal offense.

Then, because of the fact that in the actions of the convict there are elements of the criminal offense for which he is charged, it is therefore a criminal offense and not freedom of expression - Article 10 of the ECHR the court also supports with the case law of the ECHR - the Case of *Abedin Smajić vs. Bosnia and Herzegovina*; but, apart from the conclusions of the European Court regarding Article 10 of the Convention in the present case, from the reasons given in the judgment it cannot be understood why the convict’s case is the same as that of Abedin Smajić and applies in this case.

All contentions presented above represented essential violations of the provisions of criminal procedure, which had not been corrected by the second instance either, and which conditioned the quashing of judgments, because they render the proper assessment of legality of judgments in question impossible. In the retrial, the first instance court must act in accordance with the above-mentioned remarks, eliminate all the above-mentioned violations, administer all the evidence once again and assess them in accordance with the provision of Article 370, paragraph 7 of the CPC, and, depending on the result of assessment of evidence, fair, legal and evidence-based conclusions must be drawn and a relevant decision taken in this criminal case.

Although the appealed judgments were quashed, this court found it necessary to respond to the defense counsel’s allegations that in this case the 2013 Brussels Agreement was violated, and that, according to this agreement, the case should

have been adjudicated by the Basic Court in Mitrovica and, on the appeal, the case should have been adjudicated by the Court of Appeals of Kosovo - Department in Mitrovica. It is evident that according to the Brussels Agreement of 2013, this case had to be decided by the courts as claimed by the defense counsel. However, the Special Department within the Basic Court of Prishtina/Priština and the Court of Appeals in Prishtina/Priština was established by law after the Brussels Agreement, and given that this criminal offense, according to the Criminal Code of Kosovo of 2013, specifically the transitional provisions regarding jurisdiction of the Special Prosecution of Kosovo, falls within the competence of the Special Prosecution, this court does not consider the allegations in this regard as grounded. Whereas, since the allegations about the exclusion of Albanian judges have now been decided by special rulings in this case, which are also supported by this court, it does not consider it necessary to make assessments in this regard.

HLCK Findings

As the HLCK pointed out in findings in its reports for 2019, on the critical day at the citizens' rally, Todosijević did not appear to be speaking in the capacity of a minister. However, it is undeniable that he had actively headed a ministry within the Government of Kosovo. This means that Todosijević should have been aware in advance that, in whatever capacity he spoke, he would be seen as a minister, that he spoke as a minister or that he was using his ministerial position in order to convey certain messages to the public.

Objectively, neither Minister Todosijević, nor any high-ranking official at the governmental level, chooses when in public appearances they will be categorized as official and as politicians and when in public appearances they will be identified only as ordinary citizens. For this reason, Minister Todosijević cannot defend himself by claiming that he appeared in the capacity of an ordinary citizen.

Regardless of nationality, he is not the first senior Kosovar official who, in order to gain political points, adapts his rhetoric to daily politics, which is not immune to extreme assessments and accusations from the other party. So far, as the defense counsel has pointed out in his appeal against the first instance judgment, no criminal proceedings have been initiated or conducted against any one of them. Considering that extreme opinions are often heard in public, which come from the ranks of those who have the mandate to enforce the laws in the interest of citizens, it was high time for the judiciary to start dealing with these cases, because they have moved from the political field to the criminal-legal field and can lead to very harmful consequences. The other issue is the 'disciplining' of politicians to

be considerate in their public addresses. It has started with those politicians of the minorities, and then a legally justified reaction of the prosecution and the court take on a sensitive political connotation.

The HLCK considers that it is necessary to repeat a part of its findings related to this case from the 2019 report, according to which freedom of thought^[110] and of speech^[111] are guaranteed by the highest legislative acts^[112] as well as international provisions, but these freedoms are not absolute and they must be exercised responsibly, especially by those in power.

Following the analysis of the first and second instance judgments, and the evidence presented, and after looking at the court assessments of the aggravating and mitigating circumstances, the HLCK finds that the two-year sentence imposed on the accused was harsher than might have been expected. Otherwise, there is no previous case law regarding cases of this type, because to date none of the senior officials in Kosovo has been held responsible for exceeding the limits

[110] Article 9 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms:

- paragraph 1: “Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion[...]”
- paragraph 2: “Freedom to manifest one’s religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

[111] Article 10 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms:

- paragraph 1: “Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. [...]”
- paragraph 2: “The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.” https://www.echr.coe.int/documents/convention_sqi.pdf

[112] Article 40 of the Constitution of the Republic of Kosovo:

- paragraph 1: “Freedom of expression is guaranteed. Freedom of expression includes the right to express oneself, to disseminate and receive information, opinions and other messages without impediment.”
- paragraph 2: “The freedom of expression can be limited by law in cases when it is necessary to prevent encouragement or provocation of violence and hostility on grounds of race, nationality, ethnicity or religion. Freedom of expression is guaranteed.” <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

of freedom of thought and speech specified by the ECHR, although there have been such cases. For these reasons, when calculating the sentence, the court had to keep in mind that these are extremely sensitive cases, in which it is very difficult to distinguish what is freedom of thought and speech and what is political responsibility for public statements. The HLCK considers that the same effect of deterrence from future repetition of this offense by potential perpetrators could be achieved with a smaller suspended sentence. Especially when considering that the judiciary in this case has shown that officials, whose public appearances can have serious consequences for peace and order, should be prosecuted.

The HLCK also considers it necessary to emphasize that after this case the Kosovo prosecuting authorities should react to those public appearances and extreme articulations of officials from state institutions which might cause polarization and do not contribute to peace and multi-ethnic coexistence in Kosovo.

The case of *Prosecutor vs. Ivan Todosijević* should serve as a precedent for prosecuting authorities in the future always to respond to similar cases, regardless of the nationality of the perpetrator of this crime, and not only when it comes to officials of non-majority communities. The purpose of issuing court decisions is, among other things, to exercise a preventive role. The outcome of this case should have an impact on possible future perpetrators of this crime so that they do not cause public unrest through their public appearances, especially in multiethnic settings, but keep in mind that while they hold official positions, their public appearances have great political weight all the time, even when they think of appearing in the capacity of ordinary citizen and not as representatives of the authorities.

The HLCK's recommendations for the 2021 Annual Report

On the basis of trial monitoring of war crimes in Kosovo and criminal offenses with political and ethnic backgrounds, as well as the analysis of public court records in these cases, the Humanitarian Law Center in Kosovo (HLCK) deems it necessary to provide certain recommendations for the competent institutions, while identifying the main problems in the work of judicial institutions and proposing ways to overcome them, in order to advance the work of these institutions.

Since June 2018, the Kosovo judiciary has assumed exclusive powers in war crimes proceedings. The gradual transfer of powers started mid-June 2014.

The HLCK welcomes the efforts to strengthen the human resources of judicial institutions during the reporting year, especially in the special departments at the Basic Court in Prishtinë/Priština and the Court of Appeals, as well as in the War Crimes Department under the SPRK, which is perceived as a positive development in their work.

During the year of reporting on war crimes trials, there were twelve (12) judges engaged in work at the Special Department of the Basic Court in Prishtinë/Priština, which was established mid-2019. In the work of the department, there has been a noticeable improvement in terms of timeliness, both in the assignment of these cases and in the professional processing of court decisions.

At the Special Department of the Court of Appeals, during the reporting year, there were eight (8) judges engaged in war crimes trials, of which six (6) were Albanians and two (2) Serbs.

At the Department of War Crimes under the SPRK, during the reporting year, four (4) prosecutors were engaged in the investigation of war crimes, and there were funds allocated for the recruitment of four (4) additional prosecutors, who are expected to start work during 2022.

Among our recommendations, there are some which are repeated from the re-

ports of previous years, as they have not been met, or only partially. We repeat them because their implementation is important for the efficient and professional work of the Kosovan judiciary.

To Kosovan Institutions and Judicial Bodies:

1. Since war crimes cases involve criminal offenses which are extremely specific and exceedingly difficult to prove, the HLCK considers that efforts should not be limited to human resource strengthening at the departments competent to process such cases, but rather, to achieve the best results in their work, it is necessary to organize regular and substantive training for the professional development of prosecutors and judges. Notwithstanding their engagements to date, they do not yet have enough experience in prosecuting war crimes. The same type of training should be provided to the support staff. The Kosovo judiciary should establish long-term cooperation with their international and regional judiciary counterparts who deal with war crimes proceedings, to exchange experiences and engage in professional training in the field of war crimes.

2. In addition to strengthening the human resources of the prosecutorial and judicial systems, prosecutors and judges involved in war crime investigation and adjudication respectively, need professional support staff with good analytical skills and expertise in the field of war crimes.

3. It is particularly important to consider the possibility of mandatory audio and video recording of war crimes court sessions. This would help avoid record-keeper errors, ensure proper documentation of court sessions, and save translator time.

4. Considering that in most cases the parties to proceedings are of different ethnicities, shortcomings and delays in interpretation from Albanian into Serbian and vice-versa have been observed. The main problems were noticed in interpretation during trial, as well as in the translation of court files. When selecting interpreters/translators, it is necessary to consider selecting professional interpreters for simultaneous and consecutive interpretation, as well as to strengthen the criteria for adequate and professional translation of court files, with special focus on training in legal terminology.

5. Since the end of the armed conflict in Kosovo, dozens of war crimes cases in Kosovo have been tried by the domestic judiciary (including international missions). The Kosovo Judicial Council (KJC) should establish an electronic database for the court files of war crimes cases, where judgments have become final. This

would be of great help to prosecutors and judges involved in the investigation and adjudication of war crimes cases in Kosovo.

6. Everyone is entitled to a fair public hearing within a reasonable time by an independent, impartial tribunal. The KJC must constantly ensure that justice is administered within a reasonable time. There have been four (4) court cases before the Basic Court in Mitrovicë/Mitrovica since mid-2018, after the transfer of powers from the EULEX Mission to local judges, which are still pending. By the end of 2021, not a single court hearing had yet been held regarding these cases. Such delays can jeopardize the effectiveness and credibility of a legal system. At the same time, victims and witnesses who have waited for decades to testify against persons suspected of war crimes will certainly be disappointed by the inadequacy of this court.

7. To ensure judicial accountability, both the parties and the general public must be able to understand the final judgments rendered by the courts of first instance. This is a vital protection against arbitrary decisions, and represents a factor that helps strengthen public confidence in an objective and transparent judicial system. Accordingly, paragraph 1 of Article 6 of the European Convention on Human Rights (ECHR) requires courts to give reasons for their final decisions. The lack of a brief reasoning when announcing the judgment is contrary to the provisions of both the CPCRK and the ECHR.

8. The HLCK, for several years now, in its annual recommendations has emphasized the necessity of establishing legal cooperation with Serbia. The Government of Kosovo should engage to introduce, among priority issues on the agenda of negotiations with Serbia, the establishment of international legal cooperation through the signing of cooperation protocols between the special prosecution authorities of Kosovo and Serbia. Legal cooperation is one of the ways to successful prosecution of war crimes, but also to delivering justice for war crime victims. Lack of legal cooperation and exchange of information between the investigative bodies of Kosovo and Serbia leads to inefficiency in filing war crimes indictments, when during 2021, only one such indictment was filed against one Serb defendant on war crimes charges in Kosovo.

Botuesi/Izdavač/Publisher:

Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë
Fond za humanitarno pravo Kosovo
Humanitarian Law Center Kosovo

Për botuesin/Za izdavača/For the Publisher

Bekim Blakaj

Përgatiti/Pripremio/Prepared by

Amer Alija

Dizajni/Dizajn/Design:

Adela Zejnilović

Shtypshkronja/Štamparija/Printing house

Grafika Rezniki

Tirazhi/Tiraž/Print run:

550

Prishtinë, Mars 2022

Priština, Mart 2022

Pristina, March 2022

Copyright © 2022

Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

347(496.51)”2021”(047)
343.19

Drejtësia për viktimat e luftës - ku ka ngecur? = Pravda za žrtve rata - gde je zastala? = Justice for War Victims - What is the Holdup? : FDH Kosovë- raporti për vitin 2021. / përgatiti Amer Alija. - Prishtinë : Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë. - 544 f. ; 24 cm.

Titulli dhe teksti paralel në gjuhën shqipe, serbe dhe angleze

Të drejtat e njeriut -- Kosovë -- Raporte -- 2021
Drejtësia -- Gjyqet për krimet e luftës

1. Alija, Amer

ISBN 978-9951-8965-5-9

Aleph [000101355]